

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

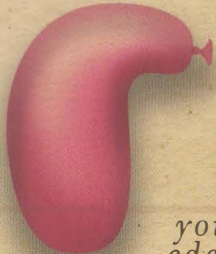
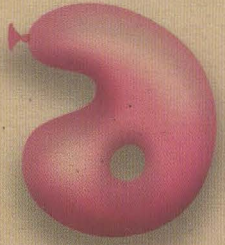
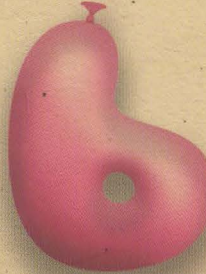
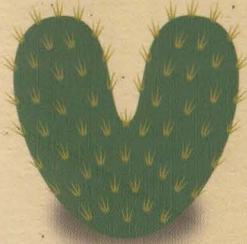
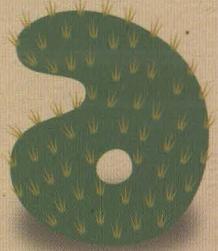
CİLT
I

TOLSTOY - SAVAŞ VE BARİŞ

LEV
TOLSTOY

Türkçesi:
Mete Ergin

I.
CİLT

YORDAM
EDEBİYAT

yordam
edebiyat

Mete Ergin (28 Mart 1934 - 5 Ekim 2015)

Çevirmen. Robert Kolej mezunudur. Bir süre Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümünde eğitim gördü. Jack London, Mihail Şolohov, Ernest Hemingway, Bertrand Russell, Bernard Shaw, Erskine Caldwell, O'Henry gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

Mete Ergin'in İngilizceden (*War and Peace*, Louise Maude-Aylmer Maude çevirisi) yaptığı *Savaş ve Barış* çevirisi, ilk olarak 1996 yılında Engin Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır.

Yordam Kitap'ta
Mete Ergin Çevirileri

Jack London

Martin Eden

John Barleycorn

Yol-İstiridye Korsanları

Ataların Tanrısı

Kurt Dölü

Beyaz Diş

Yanan Gün

Vahşetin Çağrısı

(2017 Baharında)

Mihail Şolohov

Durgun Don (4 cilt)

(Yakında)

LEV TOLSTOY

SAVAŞ VE BARIŞ

ROMAN

TÜRKÇESİ
METE ERGİN

BİRİNCİ CİLT
(BİRİNCİ KISIM)

yordam
edebiyat

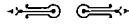
Yordam Edebiyat: 13 • Savaş ve Barış I • Lev Tolstoy
ISBN 978-605-172-174-3 (Tk) - ISBN 978-605-172-175-0 • Türkçesi: Mete Ergin
Düzeltilme: Dilan Keyvan - Nuray Önoğlu - Yağmur Yıldırım
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Sayfa Düzeni: Gönül Göner
Birinci Basım: Aralık 2016
© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

SAVAŞ VE BARIŞ

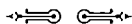

ROMAN

BİRİNCİ CİLT
(BİRİNCİ KISIM)

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

Hasan Âli Ediz

HAYAT YOLU

Yasnaya Polyana

Moskova'nın iki yüz kilometre güneyinde, Tula yakınlarında, adı bütün kültür dünyasınca bilinen bir derebeyi yurtluğu vardır. Bu yurtluk, insanlığın büyük dehalarından Lev Nikolayeviç Tolstoy'un doğup büyüdüğü ve çalıştığı yerdir.

Lev Nikolayeviç Tolstoy, 28 Ağustos 1828 tarihinde, çok eski ve soylu bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası Kont Nikolay İlyiç Tolstoy, Napolyon savaşlarına 1812 yılında katılmış emekli bir yarbaydı. 1822 yılında, pek de güzel sayılmayan, ama çok zengin bir kadın olan Prenses Marya Nikolayevna Volkonskaya ile evlendi. Volkonskaya'nın kocasına getirdiği çeyiz arasında Yasnaya Polyana da vardı.

Yasnaya Polyana yurtluğu, kendi çağının örnek bir "Asilzade Yuvası" idi. Bu yurtluğu, Katerina devrinin kültürlü aristokratlarından, Marya Volkanskaya'nın babası Prens Nikolay Volkonski, XVIII. yüzyılın sonlarında yaptırmıştı. Yurtluk, özellikle yerinin şiirsel görünüşü ile dikkat çekmekte idi. Balta yüzü görmemiş sık bir orman gelip yurtluğa dayanıyordu. Yurtluk, güneşli havalarda, ormanın koyu yeşil fonunda açık bir leke gibi görünen ağaçsız bir düzlükte kurulmuş ve yavaş yavaş büyümüşü. Yurtluğa girerken

iki beyaz taş kule, iki yanı ağaçlı yollar, eski bir parkın sık çalılığı, serler, havuzlar, yanlarında iki bölümü olan büyük bir derebeyi köşkü... İşte, Tolstoy doğduğu zaman bu “Asilzade Yuvası”nın genel görünüşü böyle idi. Yurtluğun hemen önünde, parkın biraz ilerisinde, damları saman örtülü evleriyle köy başlıyordu. Köyün ilerisinde de tarlalar, yamaçlar, koruluklar ve tekrar köyler vardı.

Tolstoy bu yurtlukta, o çağın soylu geleneğine uygun olarak, sakin, ölçülü bir yaşayış sürüyordu. Annesi ile babasının çıkara dayanan evlilikleri mutlu bir sonuç vermişti. Lev Nikolayeviç, Tolstoy ailesinin dördüncü oğlu idi.

Çocukluğu ve Gençliği

Tolstoy, bir buçuk yaşında iken annesini kaybetti. Tolstoy’un annesi, büyük bir sanat zevki olan, dört yabancı dil bilen, çok kültürlü bir kadındı. Tolstoy çok sonraları *Savaş ve Barış* romanı nda, Prenses Mariya Bolkonskaya’nın kişiliğinde, yakınlarının ona anlattıkları çizgilerle, annesinin portresini çecekti.

Volkonskaya’nın ölümünden sonra çocukların eğitimini, Tolstoy ailesinin akrabalarından Tatyana Aleksandrovna Yergolskaya üzerine aldı. Yergolskaya iyi yürekli, yumuşak huylu, çocuk eğitiminde usta bir kadındı; çocukların karakteri üzerinde büyük bir etkisi oldu. Tolstoy, anılarında, bununla ilgili olarak şöyle demektedir:

“Tatyana Aleksandrovna teyzenin, hayatım üzerinde çok büyük bir etkisi oldu. Sevgiden manevi zevk almayı bana o öğretti. Bana insan sevgisini aşılaman da odur.”

Çocukluğu nda, Tolstoy’un üzerinde ağabeyi Nikolay’ın da büyük bir etkisi vardı. Annesinin idealizmi kendisine miras kalan bu hıyalci çocuk, insanlığın genel mutluluğu hülyaları içinde yaşıyordu.

Nikolay, yeryüzünde, insanlara mutluluğun esrarlı kapısını açacak olan bir “Yeşil Değnek” bulunduğuna inanıyordu. Küçük kardeşleri Yasnaya Polyana parkında, bu sihirli değneği bulmak için ona yardım ederlerdi. Ağabeyini çok seven Tolstoy, ona “Olağanüstü çocuk”, “Olağanüstü adam” derdi.

Tolstoy ailesi, çocuklarını okutmak için, 1837 yılında Moskova'ya taşındı. O yıl Tolstoy'un babası da öldü. Hem yetim hem öksüz kalan çocukların bakım ve eğitim işini, halaları Kontes Osten-Saken üzerine aldı. 1841 yılında halaları da ölünce çocuklar, Kazan şehrinde oturmakta olan öteki halaları Yüşkova'ya sığındılar.

Tolstoy'un gerek baba evinde, gerek Yüşkova ailesinde gördüğü eğitim, zengin, soylu ailelere özgü bir eğitimdi. Yabancı mürebbiyeler, bu eğitimin ayrılmaz bir parçasıydı. Tolstoy, bu mürebbiyelerden ikisinin portresini, sonraları yazdığı *Çocukluk, Erginlik ve Gençlik* eserlerinde çizecektir.

Erginlik çağında, Tolstoy'un üzerinde, Fransız filozofu J.J. Rousseau'nun büyük bir etkisi oldu. Tolstoy'un hemen hemen çocuk denilecek yaşta, Rousseau'ya gösterdiği bu aşırı ilgi ve sevgi, geleceğin büyük yazarında düşünce yaşantısının ne kadar erken geliştiğini açıkça göstermektedir.

Üniversiteye Giriş

Tolstoy, 1844 yılında üniversiteye giriş imtihanını kazanarak, Kazan Üniversitesi Doğu Dilleri Fakültesine yazıldı. Bu fakülteden pek çabuk bıkarak, bir yıl sonra aynı üniversitenin hukuk fakültesine geçti.

Tolstoy, üniversite çalışmalarına pek az zaman ayırıyordu. Vaktinin çoğunu salonlarda, balolarda geçiriyor, tam bir soylu öğrenci yaşantısı sürüyordu. O sıralarda biricik amacı, bir sosyete züppesi, bir centilmen, o zamanki deyişle *comme il faut* bir sosyete delikanlısı olmaktı. Ne var ki Tolstoy, balolarda, salon yaşantısıyla ilgilendiği sıralarda bile, Rousseau gibi, Montesquieu gibi büyük Fransız düşünürlerinin eserlerine vakit ayırmayı ihmal etmiyordu.

Zekâsının eleştirel yönü, kısa bir süre sonra Tolstoy'u bir sosyete delikanlısı olma konusunda hayal kırıklığına uğrattı. Gerek sürdüğü avare yaşayıştan, gerek üniversitedeki çalışmalarından bıkan Tolstoy, 1847 yılında hukuk fakültesi ikinci sınıfından ayrıldı ve Yasnaya Polyana'ya döndü.

1847 yılı baharında, ana-babadan kalan malların kardeşler arasında bölüşülmesinden sonra, Yasnaya Polyana yurtluğu, Tolstoy'un malı oldu. Böylece 19 yaşındaki Tolstoy, 330 erkek nüfus ve 1470 dönüm toprağı olan bir derebeyi oldu. Genç Tolstoy'a göre onun bu yeni durumu, kendisine büyük bir sorumluluk yüklüyordu. Bu 330 kişinin mutluluğı, geçimi, şimdi artık onun tutumuna bağılıydı. Genç derebeyi, kendi toprak kölelerinin maddi durumunu iyileştirmeyi amaç edindi. Ama bu amacı gerçekleştirmek hiç de kolay bir iş değildi. Tolstoy'un bütün çabalarına rağmen, köylüler onun tutumunu kuşku ile karşılamaktan geri kalmıyorlardı. Tolstoy bu çabalarını, uğradığı başarısızlıkları, sonraları *Derebeyinin Sabahı* adlı eserinde anlatacaktır.

Ekonomik planlarında hayal kırıklığına uğrayan Tolstoy, bir başka konuya, kendini yetiştirme, öğrenimini tamamlama konusuna el attı. Bununla ilgili bir program hazırladı. Köydeki iki yıllık çalışmalarını kapsayacak olan bu 11 maddelik programda şu konular ele alınmıştı:

1) Üniversite imtihanını vermek için gerekli olan, hukuk bilimiyle ilgili bütün hukuk derslerini okuyup öğrenmek. 2) Pratik ve teorik doktorluğu incelemek. 3) Fransız, Rus, Alman, İngiliz, İtalyan ve Latin dillerini incelemek ve öğrenmek. 4) Köy ekonomisini pratik ve teorik olarak öğrenmek. 5) Tarih-Coğrafya ve İstatistik bilimlerini öğrenmek. 6) Lise dersleri çerçevesi içinde matematiğı öğrenmek. 7) Bir tez hazırlamak. 8) Resim ve müzik alanında en yüksek bilgileri edinmek. 9) Yaşama kurallarını yazmak. 10) Tabii bilimler konusunda bazı bilgiler edinmek. 11) Okunacak bütün konuları içine alacak bir eser hazırlamak.

Kolayca tahmin edileceğı üzere program, iki yılda gerçekleştirelemeyecek kadar yüklü idi. Tolstoy, gençliğe vergi bir cesaretle yine de bunu gerçekleştirmeye koyuldu. Ama Yasnaya Polyana'da sürekli olarak iki yıl kalması mümkün olmadı. Kimi zaman çiftlik işleriyle uğraştı, bu arada yaptığı programı gerçekleştirmeye çalıştı, kimi zaman Moskova'ya giderek kendini zevk ve eğlenceye, içkiye, kumara verdi.

Ama bu “sefahat yılları” Tolstoy’da, kendisine karşı büyük bir hoşnutsuzluk yaratıyordu. Bu yıllardaki yaşantısıyla ilgili olarak Tolstoy’un “Günlük”ünde (Tolstoy, 19 yaşından başlayarak, küçük aralıklarla, ölümüne kadar günlük tutmuştur) yer alan satırlar, yazarın ruhundaki iç savaşları çok güzel anlatmaktadır. Bu savaşlarda, kimi zaman hayattan zevk alma isteği, kimi zaman da kendini tutma, dürüst bir yaşayış sürme isteği üstün gelmiştir. Bundan başka belli başlı bir işi, bir amacı, “hayatta yeri” olmaması da, Tolstoy’u fena halde rahatsız etmekteydi. Onun için o, ne pahasına olursa olsun, yaşama düzenini değiştirmek zorundaydı.

Tolstoy bunu, 1851 yılında, Kafkas ordusunda, subay olarak bulunmakta olan ağabeyi Nikolay’ın yanına gitmekle gerçekleştirdi.

Askerlik Hayatı ve İlk Eseri

Tolstoy, Kafkasya’da Terek Irmağı kıyısında, Starogradkovskaya adlı Kazak köyünde bulunmakta olan topçu tugayına astsubay olarak katıldı. İşte burada, bu Kazak köyünde ilk edebiyat çalışmalarına başladı. 1851 yılı Ekim ayında, Yergolskaya’ya şunları yazıyordu:

“Teyzeciğim, bilmem hatırlıyor musunuz, hani bir tarihte bana roman yazmamı öğütlemiştiniz. İşte ben de o öğüdünüzü tuttum. Şimdi kendimi bu işe verdim.”

Tolstoy’un bu mektubunda söz konusu ettiği iş, *Çocukluk* adlı eseridir. Tolstoy bu eserini 1852 yazında tamamlayarak Nekrasov’un çıkarmakta olduğu *Sovremennik* dergisine gönderdi. Eser, aynı yılın eylülünde bu dergide basıldı.

Tolstoy, yine Kafkasya’da bulunduğu sırada, oradaki yaşantısını yansıtan *Baskın, Ağaç Kesimi, Askerî Birlikte Bir Karşılaşma* gibi bir dizi eser yazdı.

Tolstoy, 1854 yılı Ocak’ında, asteğmenliğe yükseltildi ve ilkin Tuna ordusuna, sonra da Sivastopol’daki bir birliğe atandı. Böylece Tolstoy, Kırım Savaşı’na katılma fırsatını buldu. Sivastopol savaşlarıyla ilgili olarak: *1854 Aralık’ında Sivastopol, 1855 Mayıs’ında Sivastopol, 1855 Ağustos’unda Sivastopol* adlarını taşıyan üç eser yazdı. Genç subayın bu eserleri, edebiyat çevrelerinin hemen dikkatini

çekti. Bu eserlerin yayımlanışından sonra genç yazara büyük bir sempati duyan Turgenyev, kâhinlik edercesine şunları yazmıştı: “Bu henüz taze bir şarap, ama bu şarap yıllandıktan sonra, Tanrılara layık bir içki meydana gelecek!”

Tolstoy, 1856 yılı sonunda teğmen rütbesiyle ve istifa yolu ile ordudan ayrıldı. Petersburg’a gelince, en iyi edebiyat dergilerinin kapıları ona açıldı. Özellikle, başta Gonçarov ve Turgenyev olmak üzere, *Sovremennik* dergisi çevresinde toplanan yazarlar grubu, Tolstoy’a büyük bir yakınlık gösterdiler.

İlk Avrupa Yolculuğu

Tolstoy, kafasında Avrupa kültürüyle ilgili birçok hülya olduğu halde, 1857 yılında ilk defa Avrupa’ya gitti. Fransa’yı, İsviçre’yi, İtalya’yı, Almanya’yı dolaştı. Bu Avrupa gezisi Tolstoy’da pek de olumlu izlenimler bırakmadı. Tolstoy, aynı yıl Yasnaya Polyana’ya döndü. Burada yine, bundan önce kendisini rahatsız eden problemlerle karşı karşıya geldi.

Yukarıda da gördüğümüz üzere, memleket davalarını değerlendirebilecek bir çağa geldiği sıralarda, Tolstoy’u en çok rahatsız eden konu, o zamanlar henüz toprak kölesi olan Rus köylüsünün durumu idi. Tolstoy, bu problemi ilk defa 1847 yılında ele almış ve başarısızlığa uğramıştı. Tolstoy bu sefer, işe daha gerçekçi bir açıdan başlamak gerektiğini anladı. İçinde bulunduğu ağır koşullardan kurtarmak için, her şeyden önce köylüyü okutmak, köylünün kültür seviyesini yükseltmek gerekiyordu. Köylüyü okutmak, artık Tolstoy için hayatının başlıca amacı ve ödevi haline gelmişti.

Pedagog Tolstoy

Böylece Tolstoy, 1859 yılında, kendi kurduğu Yasnaya Polyana okulunda bir öğretmen olarak çalışmaya başladı. 1860 yılında da, pedagojik incelemelerde bulunmak üzere ikinci kez Avrupa’ya gitti. Batı’nın bazı ünlü pedagoglarıyla tanışma, onlarla konuşma fırsatı buldu. Okulları, müzeleri dolaştı. Yasnaya Polyana’ya dönünce,

kendini tamamıyla pedagojik çalışmalara verdi. Kendi pedagojik düşüncelerini yaymak için de, *Yasnaya Polyana* adlı bir dergi yayımlamaya başladı.

Tolstoy'un uygulamaya başladığı bu yeni pedagojik sistemin temeli, serbest öğretime dayanmakta idi. Tolstoy'un düşüncesine göre öğretim, programların gösterdiği basmakalıp bilgileri zorla öğretme yerine, öğrencilerin ilgisini uyandıracak özgür bir metotla yapılmalıdır. Öğretim esas olarak, öğrencilerle serbest konuşmalara dayanmalıdır.

Bunlar, o devir için yepyeni pedagojik düşüncelerdi. Tolstoy'un bu yeni pedagojik düşünceleri, kısa zamanda yaygın bir hâl aldı. Bu pedagojik çalışmalar Tolstoy'u öylesine sardı ki, yazarın kendi deyişimiyle okul, bütün yaşantısı haline geldi.

1861 yılında Rusya'da, toprak köleliğini kaldıran toprak reformu kanunu çıktı. Tolstoy, günün üzüntülerinden kaçmak çabalarına rağmen, bu reformun doğurduğu çeşitli organlarda görev almaktan kendini kurtaramadı. Bu sıralarda edebiyat çalışmalarından elini eteğini tamamıyla çekmiş bulunuyordu.

1860-1880 Yılları Arasındaki Hayatı

Moskova ile ilişkilerini kesmemiş olan Tolstoy, 1862 yılında, Moskova'nın tanınmış doktorlarından birinin kızı olan Sofya Andreyevna Bers ile evlendi. Mutlu aile hayatı, geçici bir süre için onun ruhsal heyecanlarını yatıştırdı.

Aile babası olmak, Tolstoy'un omuzlarına yeni birtakım ödevler yükledi. Tolstoy, yenilenen bir enerji ile çiftlik işlerine sarıldı. Meyve bahçesine yeni ağaçlar, çam ormanına yeni fideler dikmek, arıcılığa önem vermek, Tolstoy'un yeni çalışma alanları oldu.

Tolstoy, tarım alanındaki bu çabalarına rağmen, pedagojik çalışmalarını da ihmal etmedi. Nitekim bu sıralarda bir de *Alfabe* yazdı.

Ama Tolstoy'un 1860-1880 yıllarındaki çalışmalarını ölümsüzleştiren eseri *Alfabe* değil, *Savaş ve Barış* (1864-1869) romanı ile *Anna Karenina* (1873-1877) romanı oldu.

Tolstoy'daki İdeolojik Gelişmeler

Tolstoy, çağının derin ve duygulu bir gözlemcisiydi. Ülkesindeki ekonomik ve sosyal durumun gittikçe kötüleştiğini görüyor, önüne geçilmez bir sosyal fırtınanın kopmak üzere olduğunu hissediyordu. Tolstoy'a göre, tehlikeyi önlemenin biricik yolu, soyluların kendi yaşama koşullarını değiştirmeleri idi. Böyle bir kanaate varan Tolstoy, soyluların yaşama koşullarına ve ahlak anlayışına karşı şiddetli bir savaş açtı. Böylece, düne kadar bağlı bulunduğu soylular sınıfı ile bütün bağlarını kesti. Tolstoy Hristiyanlığın, çıkarıcı din adamlarının ve din müesseselerinin elinde nasıl soysuzlaştığını da incelemiş ve görmüştü. Onun gözlemlerine göre ilk Hristiyanlıkla Tolstoy zamanındaki Hristiyanlık arasında anlatılamayacak kadar büyük ayrımlar, büyük uçurumlar meydana gelmişti. Tolstoy, o günkü durumu ile artık Hristiyanlığı beğenmez olmuş, âdeta yeni bir din aramaya başlamıştı.

Böylece Tolstoy, moralist-filozof oldu. Tolstoy bu yeni görüşlerini oluştururken ilk Hristiyanlığın iki ahlak ilkesini temel olarak ele aldı: 1) İnsanları seveceksin! 2) Kötülüğe, kötülükle karşı koymayacaksın!

“Tolstoyizm”in temeli işte bu görüşlerdi. Tolstoy bu görüşlerinde mucizeyi, Hristiyanlığın zamanla edindiği dogmatik yanları tamamen reddetmekte idi.

Tolstoy'un *İnancımın Niteliği, Dogmatik Din Biliminin Eleştirisi, Sanat Nedir?* gibi eserlerinde ve bazı makalelerinde ayrıntılı olarak açıkladığı ve yaydığı görüşleri, bütün dünyada geniş yankılar uyandırdı.

Yasnaya Polyana Düşünürü

XIX. yüzyıl sonlarında, Yasnaya Polyana yurtluğu, eşine az rastlanan bir kültür merkezi haline geldi. Memleketin ve dünyanın dört bir yanından birçok yazar, bilgin, düşünür, politikacı, Tolstoy ile tanışmak için Yasnaya Polyana'yı ziyaret etmeye başladı. Burayı ziyaret edenlerin kimini Tolstoy'un artık dünyaca tanınmış olan edebiyatçı kimliği, kimini de din ve felsefe konusundaki

eserlerinin Tolstoy'a sağladığı filozof ve düşünür niteliği çekmekte idi. O sıralarda "Yasnaya Polyana Dâhisi"nin, "Yasnaya Polyana Düşünürü"nin şöhreti, en yüksek noktasına ulaşmış bulunuyordu. Bu şöhretin en büyük belirtisi, dünyanın dört bir yanından Yasnaya Polyana'ya gelen mektupların çokluğudur... Ölümünden sonra Tolstoy'un arşivinde bulunan bu mektupların sayısı 50 bini aşkındı.

Düşüncelerindeki Değişiklikten Sonraki Edebî Çalışmaları

Düşüncelerindeki değişiklikten sonra Tolstoy, bundan önce yazdığı edebî eserlerini, sadece günahkâr heyecanları kamçılayan birer vasıta olarak görmeye başladı. Bundan ötürü de eski sanat anlayışını, eski edebiyat çalışmalarının tümünü ret ve inkâra kadar geldi. Böyle bir görüşün tabii sonucu olarak da, 1880 yılından sonra yazdığı edebiyat eserlerinin, halka ahlak öğütleri verici nitelikte olmasına dikkat etti. *Halk için Hikâyeler* başlığı altında toplanan ve *İnsan Neyle Yaşar?*, *Mum*, *İki İhtiyar*, *Bir İnsana Ne Kadar Toprak Gerek?*, *Tövbe Eden Günahkâr*, *Tanrı Doğruyu Görür Ama Geç Söyler* adlarını taşıyan bir dizi hikâyesi, bu çeşit edebiyat yazılarından bazılarıdır.

Tolstoy'un 1880 ve 1890 yıllarından sonra yazdığı *İvan İlyiç'in Ölümü* (1866); *Karanlığın Gücü* (1886); *Kroytser Sonatı* (1890); *Efendi İle Uşak* (1895) gibi büyük eserlerinde de öğretici bir nitelik göze çarpmaktadır.

Tolstoy'un edebiyat eseri yazmama kararı, dostlarını ve hayranlarını çok üzmüştü. Nitekim ölüm döşeginde bulunan Turgenyev, Tolstoy'a yazdığı bir mektubunda şöyle demektedir: "Dostum, edebiyat çalışmalarınıza tekrar dönünüz! Dostum, Rus ülkesinin büyük yazarı, ricamı kabul ediniz!"

Hayatın kendisi de yazarın edebî çalışma ihtiyacı da onu yeniden sanatsal yaratıcılığa itmekte idi. Tolstoy, bütün bunların etkisi altında sanata karşı olan tutumunu tekrar değiştirdi. Böylece *Diriliş* (1898-1899) romanı ile *Hacı Murat* (1896-1904), *Balodan Sonra* (1903) hikâyeleri üzerinde çalışmaya başladı.

Ama Tolstoy, bu son eserlerinde de, bazı çelişkilerden kendini kurtaramadı. *Diriliş* romanında Çarlık düzeninin bütün uygun-suzluklarını açık seçik ortaya döktüğü halde, bu düzene karşı koymak için, ancak kişilerin ahlakça silahlanmalarını öğütlemekten öteye geçmedi. *Hacı Murat*'ta ise bunun tam tersi bir görüşü savundu. Dağlıların Çarlık düzenine karşı yaptıkları milli kurtuluş savaşını açıkça destekledi. Bu hikâyenin, Çarlık rejimine karşı olan tutumu ile Tolstoy'un savunmakta olduğu "Kötülüğe kötülükle karşı koymamak" felsefesi, tam bir çelişki halinde idi.

Tolstoy'un edebî eserlerinin çoğunun, din felsefesiyle çeliştikleri, gerek yazarın sağlığında, gerek ölümünden sonra, birçok eleştirmenin dikkatinden kaçmadı. Bu durumun bizzat yazar da farkında idi. Nitekim "Günlük"ünde, 1896 yılında yazılmış şu satırları okuyoruz: "Yine Tanrıma yalvarıyor, acıyla haykırıyorum, yine yolumu şaşırdım. Kendimden ve hayatımdan iğreniyorum."

Tolstoy'un çektiği acıların başlıca nedeni, inançları ile davranışları arasındaki çelişki idi.

Hayatının Son Yılları

Tolstoy, hayatının 1881-1901 yılları arasındaki zamanını, ailesinin işleriyle ilgili olarak daha çok Moskova'da geçirdi. Zaten orada bir ev satın almıştı. Yasnaya Polyana'ya ancak yazları gidebiliyordu.

Tolstoy, hayatının bu son yıllarında toplumsal çalışmalara geniş ölçüde yer verdi. 1882 yılında Moskova'da yapılan nüfus sayımına aktif olarak katıldı. 1891 ve 1894 yıllarında havaların kurak gitmesi yüzünden ülkede baş gösteren açlık sıralarında, Açlara Yardım Komitesinde görev aldı. Açlık çekilen bölgelerin birçoğunu köy köy dolaştı.

Tolstoy, 1901 yılında ağır bir hastalığa tutuldu. Bu yüzden birkaç ayını Kırım'da geçirdi. Orada, çok değer verdiği Çehov gibi, Gorki gibi yazarlarla sık sık görüşme fırsatını buldu. Kırım'dan dönünce yine, hayatının önemli bir bölümünü geçirdiği Yasnaya Polyana'daki yurtluğuna yerleşti.

1901 yılında, bir kitabında Ortodoks kilisesini yerdiği için Sen Sinod Meclisi kararıyla aforoz edildi. Bu olay, umulanın tersi bir etki yaptı. Tolstoy'un düşünceleri ve adı daha yaygın bir hâl aldı.

1908 yılında kültür dünyası, Tolstoy'un 80. doğum yıldönümünü büyük törenlerle kutladı.

Tolstoy bu kutlamadan sonra, ancak iki yıl daha yaşayabildi. Bu iki yıl içinde, büyük yazarın iç dünyasındaki çelişkiler daha da derinleşti. Kafasında, toplumdan, ailesinden kaçma düşünceleri filiz vermeye başladı. Nitekim bu düşüncelerin tohumunu, ölümünden biraz önce yazdığı *Sergey Baba* ve *Yaşayan Ölü* gibi eserlerinde de görmekteyiz.

Kendi ailesinden anlayış göremeyen Tolstoy, 1910 yılında, aile-iyle olan bütün ilişkilerini kesmeye ve ideali olan yalın ve özgür bir yaşayışı gerçekleştirmeye karar verdi: 1910 yılı Ekim'inin karanlık ve yağışlı 28. gecesinde, yanında arkadaşı ve doktoru Makovitski olduğu halde, bir daha dönmek üzere gizlice Yasnaya Polyana'dan ayrıldı. Bu, büyük yazarın ruhunda yıllardır oynanan hayat dramının son perdesi idi.

82 yaşındaki ihtiyar Tolstoy'un sağlığı bu yolculuğa dayanamadı. Büyük yazar trende üşüttü. Ryazan-Ural demiryolu üzerindeki Astapovo (şimdi Lev Tolstoy) istasyonuna gelmeden zatürreye tutuldu. İstasyon şefi, Tolstoy'u kendi evine götürüp yatırdı.

Tolstoy'un Yasnaya Polyana'dan kaçışı ve hastalığı pek çabuk duyuldu. Memleket gazetelerinin yanı sıra dünya gazeteleri de bu olaya birinci sayfalarında yer verdiler. O zamana kadar birçoklarının adı bile duyulmamış küçük Astapovo istasyonu, birdenbire, Tolstoy'un sağlık durumunu öğrenmek isteyen milyonlarca insanın gözlerini diktiği çok önemli bir yer haline geldi.

Lev Tolstoy, 7 Kasım 1910 tarihinde; bu küçük istasyonda gözlerini hayata kapadı. Bütün kültür dünyası Tolstoy'un ölümüne yas tuttu.

Tolstoy, vasiyeti gereğince, Yasnaya Polyana parkında, çocuk-ken kardeşleriyle birlikte, bütün insanlığın mutluluk kapısını açacak olan o büyüü "Yeşil Değnek"i aradıkları yere gömüldü.

SANAT YOLU

İlk Eserleri

Tolstoy'un hayat hikâyesini bitirdikten sonra, şimdi de kronolojik bir yol tutarak, başlıca eserlerine kısa bir göz atalım.

Tolstoy, *Çocukluk*, *Erginlik* ve *Gençlik* (1852-1856) adlı eserleriyle edebiyat dünyasına ayak bastı. Bu eserlere, otobiyografik bir üçleme demek mümkündür. Tolstoy bu üçlemesinde, insan hayatının üç devrini inceleme amacını gütmüştür.

Zamanın eleştirmenleri, bu üçlü üzerinde şu yargıya varmışlardı:

“Bu üçleme, sanat bakımından büyük bir olaydır. Her şey bir yana, sadece çocuk psikolojisinin böylesine derin çözümlenmesi bile, *Çocukluk*, *Erginlik* ve *Gençlik* eserlerinin büyük bir istidadın ürünü sayılmasına bol bol yeter. Üstelik bu üçleme, sadece psikolojik bir etüt de değildir. Burada roman kişilerini, bunların yaşama şartlarını çok iyi tasvir etmeyi bilen realist bir fırçanın ustaca kullanılışını da görmek mümkündür.”

Derebeyinin Sabahı

1856 yılında yazılan bu eser, Tolstoy'un başlayıp da bitiremediği *Rus Derebeyi* adlı romanının bir parçasıdır. Eser, Tolstoy'un üniversiteyi bırakıp Yasnaya Polyana'ya geldiği, çiftlik işleriyle uğraşmaya, köylülerinin geçim koşullarını iyileştirmeye karar verdiği zamanlardaki hayatını anlatmaktadır. Eserin başlıca kişisi Nehlüdov'un yaşantısı, ideal bir derebeyi olma çabası, 1850 yıllarında Tolstoy'un yaşantısının, ideal bir derebeyi olma çabasının ta kendisidir. Eserin, derebeyi-köylü ilişkilerini incelemek gibi sosyal yönünden başka, edebî bir değeri de vardır. Tolstoy bu eserinde, Rus köylüsünün yaşantısını ve psikolojisini, realist bir sanatçı olarak ustaca anlatmasını bilmiştir.

Sivastopol Hikâyeleri

Otobiyografik üçlemesinde psikolojik analiz işini büyük bir ustalıklarla çözümleyen; *Derebeyinin Sabahı* eserinde Rus köylüsünü realistçe tasvir etme denemesini ustalıklarla başaran Tolstoy, *Sivastopol Hikâyeleri*'nde (1854-1855), savaşı tasvir etmek gibi çok zor bir konuya el atmış bulunmaktadır. Bu hikâyelerin en büyük değeri, savaş sahnelerinin gerçekçi bir dille anlatılmasıdır.

“*Sivastopol Hikâyeleri*’ni, Tolstoy’un en büyük, en ünlü eseri *Savaş ve Barış*’ın çok güzel bir proloğu sayan eleştirmenler de vardır.

Kazaklar

Tolstoy *Kazaklar* hikâyesini 1852 yılında yazmaya başlamış, 1861 yılında bitirmiştir. Eserin basılması, yazılmaya başlanmasından 11 yıl sonradır (1863).

Kazaklar’da eserin başlıca kişisi Olenin, boş sosyete yaşantısından hayal kırıklığına uğramış genç bir soyludur. Başkentten alışılmış yaşantısı ile ilgisini keserek, özgürlüğe ve mutluluğa kavuşma isteğiyle, Kafkasya’daki bir Kazak köyüne gider. Bu köyde birçok Kazakla dostluk kurar. Maryana adlı güzel bir Kazak kızına âşık olur.

Ama Olenin’in, Maryana ile evlenerek Kazak köyüne yerleşme ve Kazakların sürdüğü doğal, yalın yaşantıyı sürdürme planları gerçekleşemez. Çünkü Maryana onunla evlenmek istememiştir. Bunun üzerine Olenin, Kazak köyünden ayrılmak zorunda kalır.

Hikâyenin konusu, Tolstoy’a olağanüstü sanat yeteneklerini, bütün gücüyle gösterme fırsatını vermiştir. Eserde, Yeroşka amca, Lukaşka, Maryana gibi saf, gülbüz tabiat çocuklarının ustaca çizilmiş portrelerini görmekteyiz. Hikâyenin ideolojik özü de çok önemlidir. Eserde yazar, şehir uygarlığına karşı olumsuz bir tavır takınmakta ve bu uygarlığa, basit insanların ilkel yaşayışlarıyla karşı koymaktadır. Bu, bizzat yazarın kendi düşüncelerinin de bu yönde geliştiğini apaçık göstermektedir. Nitekim büyük yazar, yıllarca böyle bir yaşantının özlemini çekmiş, birçok kez başını alıp evden kaçma denemesi yapmıştır.

Tolstoy, tarihsel roman türünün bu ölümsüz örneğini, dünya edebiyatının bu büyük anıtını, 1864-1869 yılları arasında yazdı. Bu devir, Rusya'nın birçok sosyal davayla çalkalandığı, çok hareketli bir devirdir. 1861 yılında toprak reformu kanunu çıkmış, toprak köleliği kaldırılmıştı. Ama köylü sorunu, köylü ile toprak sahipleri arasındaki ilişkiler çözülmemiş olarak kalmıştı. Köylüler arasında patlak veren birçok ayaklanma, köylünün bu reformdan memnun olmadığını gösteriyordu. "Mujik" problemi, eskiden olduğu gibi yine toplumun dikkat merkezini teşkil etmeye devam etti. Bununla ilgili olarak çözülmesi gereken birçok yeni problem ortaya çıkmıştı. Gazeteler, dergiler durmadan bu problemlere ışık tutuyor, gerçekçiliğe sınımsız bağlı edebiyat eserleri, konu olarak bu problemleri seçiyordu.

İşte böyle bir havanın etkisiyle, Tolstoy'un kafasında tarihsel bir roman yazma düşüncesi doğdu. Ama bu öyle tarihsel bir roman olacaktı ki, tarihsel olayların fonu üzerinde günün en can alıcı problemlerini dile getirecekti.

Tolstoy ilkin, Rus tarihinin iki önemli devrini; 1825 Dekabrist ayaklanmasını ve 1861 toprak reformuyla ilgili hareketleri dile getirmeyi düşündü. Ama kısa bir zaman sonra bu tasarısından vazgeçerek daha gerilere, 1812 yılına dönmeyi uygun buldu. Sonra kafasında konuyu genişletti; 1805 olaylarından başlayarak ve roman kişilerini çoğaltarak 1807, 1812, 1825, 1856 yıllarından geçmek suretiyle 1861 yılına kadar gelmeyi tasarladı.

Ama Tolstoy, çok yoğun bir emek ve çok uzun bir zaman isteyen bu planından da vazgeçti. 1805 ve 1812 savaşlarıyla yetinmeye karar verdi. Bu kararından sonra da konuyla ilgili materyalleri toplamaya ve incelemeye başladı. Bunu yaparken de, romanında yer vereceği kişilerin ev ve kişisel yaşantılarını canlandırmak üzere o devirle ilgili anılara ve mektuplara özel bir önem verdi.

Çalışmalarının bu safhasında romanın "Barış" bölümü daha önemli bir yer tutuyor, tarihsel olaylar, soylu kişilerin yaşantılarının daha iyi belirtilmesi için, sadece bir fon olarak düşünülüyordu.

İki yıl sonra Tolstoy, roman kişilerinin yaşantı çevrelerini genişletmeye karar verdi. Böylece, tarihsel kişilerle toplum hayatı, ro-

manın birinci planında yer almaya başladı. Bunların gerektiği gibi tasvir edilebilmeleri için de, o devrin derinlemesine incelenmesi ve XIX. yüzyıl başlangıcındaki büyük tarihsel olayların nedenlerinin anlaşılması gerekiyordu. Yazar bu bilgileri edinmek için, 1812 savaşıyla ilgili Rus ve yabancı kaynakları incelemek zorunda kaldı.

Romana tarihsel olayların girmesi üzerine, romanın çerçevesi çok genişledi. Çar I. Aleksandr, İmparator Napolyon Bonaparte, General Kutuzov gibi tarihsel kişiler sahneye çıktı. Romanın başlıca kişilerinden olan Andrey Bolkonski ile Piyer Bezuhov'un hayat hikâyelerine daha ayrıntılı yer verildi.

Savaş ve Barış romanında başlıca iki savaş ele alınmıştır. Biri Rusya dışında geçen 1805-1807 savaşı, öteki de Rusya içinde geçen 1812 savaşı. Bu iki savaşın nitelikleri ayrı idi. Tolstoy, özellikle savaşların bu nitelikleri üzerinde durdu. 1812 savaşı bir milli kurtuluş savaşı niteliğini taşıdığı için bu savaşa halk yığınları da katılmış ve Tolstoy romanında, halkı da sahneye çıkarmıştır.

Savaş ve Barış, yalnız kapsadığı tarihsel olayların genişliği bakımından değil, sanat özelliği, yani kompozisyonu, tasvirleri, gerçekçiliği, dili bakımından da hâlâ, dünya edebiyatının en ünlü, en büyük eserlerinden biri olarak anılmaktadır. Tolstoy, ancak bu romanından ve bunun arkasından gelen *Anna Karenina* romanından sonradır ki, Batı'da ünlenmiş ve dünya ölçüsünde büyük bir yazar olma niteliğini kazanmıştır.

Anna Karenina

Tolstoy'a dünya ölçüsünde büyük bir yazar olmak niteliğini kazandıran ünlü eserlerinden biri de *Anna Karenina* (1873-1877) romanıdır.

Bu romanın konusu, daha 1870 yılının başında Tolstoy'un kafasında filiz vermişti. Yazarın eşi, 24 Şubat 1870 tarihli günlüğünde, bu konu ile ilgili olarak şunları yazmaktadır: "Tolstoy dün gece bana, yüksek sosyetedan, ama yolunu şaşırmış, evli bir kadın tipi yarattığını söyledi. Bu kadını, suçlu olarak değil de, sadece acınacak bir halde göstermek istediğini de sözlerine ekledi."

Ama, romanın planı yazarın kafasında iyice belirinceye kadar, aradan üç yıl daha geçti. Tolstoy, ancak 1873 yılı Mart'ında *Anna Karenina* romanına başladı. Nitekim Tolstoy'un eşi, kız kardeşine yazdığı 19 Mart 1873 tarihli bir mektubunda, kendisine şu haberi vermektedir: "Tolstoy, günümüzün yaşantısıyla ilgili bir roman yazmaya başladı. Romanın konusu, kocasını aldatan bir kadın. Bütün facia da buradan doğmaktadır."

Rus edebiyat tarihçilerinden A.R. Zerçaninov'un belirttiğine göre Tolstoy'un, *Anna Karenina* romanını yazmaya başlaması şöyle olmuş: Yazar bir gün bir rastlantı ile Puşkin'in bir kitabını karıştırdırken, gözüne şu satırlar ilişmiş: "Misafirler yazlıkta toplanmışlardı..." Tolstoy bu satırları okur okumaz, yüksek sesle: "Hah," demiş, "bir romana işte böyle başlanır. Puşkin bizim öğretmenimiz. Böyle bir başlangıç, okuru hemen olaya sokar. Bir başkası olsaydı, misafirleri, odaları anlatmaya kalkıştırdı. Puşkin ise hemen olaya giriyor."

Tolstoy bunları söyledikten sonra odasına çekilir ve hemen romanın ilk satırlarını yazmaya başlar: "Bütün mutlu aileler birbirine benzer, her mutsuz ailenin mutsuzluğu kendine göredir. ... Oblonski'lerin evinde her şey altüst olmuştu."

Anna Karenina'yı dört yıl kafasında tasarlayan Tolstoy, eserin yazılışı için de aşağı yukarı beş yıllık bir emek harcadı. Tolstoy bu romanını, kendi deyimiyle "mürekkep hokkasının içinde vücudundan etler bırakarak" yazdı. Çalışmalarında çok titiz olan Tolstoy, romanında bölümlerin yerlerini değiştirerek, bazı kişileri çıkarıp yeni bazı kişileri sokarak ve kişilerin karakterleri üzerinde oynayarak, eserinde ve eserinin planında tam on iki sefer değişiklik yaptı. Böylelikle de romanını daha açık, daha iyi ifade edilmiş hale getirdi.

Romanın ilk tasarısında, hatta ilk yazılışında gerek Anna, gerek Karenin, gerekse Vronski, romanın son biçimini aldıktan sonraki kişiliklerinden çok farklı idiler. Tolstoy, sonraları romanın bu önemli kişilerine birçok yenilik kattı. Böylece Anna Karenina, "kocasını aldatan kadın"dan, Rus toplumunun bütün yaşantısını kapsayan, parlak örneklerle dolu, devrinin en büyük sosyal yaşantı romanı haline geldi.

Gerçekten de *Anna Karenina* romanında, 1870'li yıllarda Rus toplumunda yer alan çeşitli sosyal tabakalar âdeta bir geçit resmi yapar. Prenslik, Kontluk sanlarını almış soylu aileler (Şçerbatski'ler, Oblonski'ler, Vronski'ler); çiftlik sahibi soylular (Levin'ler, Sviyajski'ler); soylu yüksek bürokrasi (Karenin'ler, Stramov'lar); o devrin doktor, avukat, sanatçı gibi aydınları; tüccarlar, köylüler, dadılar, uşaklar, hizmetçiler bir bir önümüzden geçer.

Yalnız, romanın bu kalabalık kişilerinden hiçbirini, yazarın bundan önceki eserlerinde yer almış kişilerden birinin ne tekrarı ne de benzeridir. Tam tersine, bunların hepsi orijinal yapılarıyla, Tolstoy'un çeşitli romanlarında yer almış kişiler ailesini arttırmakta ve zenginleştirmektedir.

Tolstoy'un bu romanında yer alan kişilerin sayısı gerçekten de pek çoktur. Ama bunlardan her birinin yaşantısı, acıları, sevinçleri, özlemleri tamamıyla kişiseldir, başka başkadır. Buna rağmen bunlar bir arada alındıkları zaman, her biri kendi kaderinin sınırlarını yansıtarak, hayatın genel senfonisini yaratmaktadır.

Anna Karenina'nın Sanat Değeri: *Anna Karenina*, bir roman olarak sosyal-yaşantı türünün en parlak örneklerinden biridir. Bu eser yalnız Tolstoy'un değil, klasik Rus edebiyatının da en büyük toplumsal romanlarından biridir. *Anna Karenina* çıkar çıkmaz Dos-toyevski, 1877 yılında, kendi dergisinde şunları yazmıştı: "*Anna Karenina, çağımızın Avrupa edebiyatındaki benzerlerinden hiçbirinin, kendisiyle boy ölçüşemeyeceği kadar kusursuz, mükemmel ve ölümsüz bir sanat eseridir.*"

Anna Karenina, hangi yönden bakılırsa bakılsın, gerçekten de dâhi bir sanatçının eseridir. Roman kişilerinin psikolojik çözümlemelerindeki derinlik, portrelerin çizilişindeki incelik ve orijinallik, tasvirlerdeki insanı şaşırtan ustalık; dilin, edebî süslemelerden uzak yalın güzelliği, yaşantı tasvirlerindeki gerçekçilik, *Anna Karenina* romanına büyük ve erişilmez bir sanat eseri niteliği vermektedir.

Anna Karenina, sadece hazla okunan bir sanat eseri değil, aynı zamanda okurlara bütün yönleriyle hayatı tanımayı öğreten bir eserdir de.

Tolstoy'un üçüncü büyük sanat eseri, *Diriliş* romanıdır. *Diriliş* romanı XIX. yüzyılın sonunda, 1899 yılında yazılmıştır.

Tolstoy bu romanında, XIX. yüzyıl sonu Rusya'sının sosyal yaşantı tablosunu çizerken, bu yaşantının çelişkili birçok yönü bulunduğunu göstermeye çalışmıştır. Nitekim, Tolstoy'un bundan önceki, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* gibi en önemli romanlarının başlıca kişileri soylular olduğu halde, *Diriliş* romanında halktan bir kadın olan Katuşa Maslova birinci planda yer almaktadır.

Diriliş romanının sanat yapısı, birçok bakımdan *Savaş ve Barış* romanıyla *Anna Karenina* romanının sanat özelliklerini taşımaktadır. *Diriliş* romanında da, yazarın bundan önceki iki büyük romanında gördüğümüz derin ve ince psikolojik çözümlemeleri, o harikulade tasvirleri, edebî süslemelerden uzak o pırıl pırıl dili görmekteyiz. Yalnız, öteki büyük eserlerinden farklı olarak, yazarın o yıllarda geçirmekte olduğu ruhsal bunalım, bu romanında kendini açıkça belli etmekte, yazar, karşımıza moralist-filozof olarak çıkmaktadır. Yazarın bu görüşleri, roman kişilerinden bazılarının, özellikle olumsuz karakterlerin tasvirinde açıkça seçilmektedir.

Yazarın Öteki Eserleri

Tolstoy, edebî, sosyal, pedagojik, politik, dinsel konular üzerinde olmak üzere yüzü aşkın eser yazmıştır. Bunlardan, edebî nitelik taşıyan en önemlileri üzerinde, yukarıda ayrı ayrı durmuştuk. Tolstoy'un, bunların dışında kalan ve çoğu dilimize de çevrilmiş olan eserleri arasında *İvan Ilyiç'in Ölümü* (1886); *Karanlığın Gücü* (1886); *Kroytser Sonatı* (1887-1889); *Şeytan* (1889); *Eğitimin Meyveleri* (1890); *Hacı Murat* (1904) gibileri en ünlüleridir.

Tolstoy'da Edebî Tür

Tolstoy, arkasında büyük bir edebî miras bırakarak öldü. Bu mirasın içinde, her şeyden önce edebiyat türlerinin çokluğu ve çeşitliliği dikkati çekmektedir. Gerçekten de Tolstoy'un edebî mirası

arasında tarihsel-psikolojik romanlara (*Savaş ve Barış*); sosyal yaşantı romanlarına (*Anna Karenina*); toplumsal romanlara (*Diriliş*); otobiyografik üçlemelere (*Çocukluk, Erginlik, Gençlik*) kısa ve uzun hikâyelere (*Kazaklar, Hacı Murat, Balodan Sonra*); sahne eserlerine (*Karanlığın Gücü, Eğitimin Meyveleri*); halk için hikâyelere ve masallara rastlamaktayız.

Ama Tolstoy'un sanat dehasının büyüklüğü ve gücü, sadece onun edebî türlerinin çokluğunda ve çeşitliliğinde değildir. Kendi zamanına kadar olan edebiyat biçimlerinden faydalanan Tolstoy, kendi yaratıcılık özelliğini de katarak bunları yeniledi, zenginleştirdi ve genişletti. Böylece tarihsel roman *Savaş ve Barış*, Tolstoy'un güçlü kalemiyle, tarihsel-felsefi görüşleriyle, derin psikolojik çözümlerle dolu eşsiz ve ölümsüz bir eser halini aldı.

Tolstoy, edebiyat sanatı ile ilgili bir yazısında şunları söylemektedir: "Bana kalırsa her büyük sanatçı, kendi kalıplarını da yaratmak zorundadır. Nasıl sanat eserlerinin özü alabildiğine çeşitli olabiliyorsa, bunların kalıpları da alabildiğine çeşitli olabilir."

Tolstoy'un bu düşüncelerine en iyi örnek, bizzat kendi eserleridir.

Tolstoy'un Sanat Ustalığı

Tolstoy'u inceleyen yerli ve yabancı eleştirmenlerin, Tolstoy'un sanat ustalığında dikkatlerini en çok çeken şu özellikler olmuştur: 1) Tolstoy'un eserlerindeki yaşantı gerçekçiliği, 2) Eserlerindeki eşsiz psikolojik gerçekçilik, 3) Tabiat tasvirlerindeki ustalık, 4) Sadeliği, kesinliği ve edebî anlatımı bakımından dilinin eşsizliği.

Yaşantı Gerçekçiliği: Klasik Rus yazarları içinde Rus toplumunu Tolstoy kadar enine ve derinlemesine, gerçekçi bir açıdan aydınlatan bir başka Rus yazarı gösterilemez.

Tolstoy, gerçekten de *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* ve *Diriliş* romanlarında, XIX. yüzyılın başından aynı yüzyılın sonlarına kadar süren bütün önemli memleket olaylarını, sadık bir ayna gibi yansıtan bir yazardır. Buna yazarın irili ufaklı öteki eserlerinde dile getirdiği memleket olayları eklenirse, Tolstoy'un eserlerinde Rus toplum yaşantısını ilgilendiren ne denli geniş bir çağı canlan-

dırdığı kolayca anlaşılabilir. Tolstoy'un, prototiplerini gerçek hayattan aldığı bu eserlerinde anlatılan olaylar, tarihsel gerçeklere tıpatıp uymaktadır.

Ama Tolstoy'daki gerçekçiliğin en büyük özelliği, yazarın, memleket yaşantısının tablosunu çizerken, asla şiirselliğe kaçmaması, olayları anlatırken, çoğu zaman sert bir yargıç gibi davranmasıdır.

Tanınmış edebiyat eleştirmenlerinden V. Neyştadt, büyük yazarın 130. doğum yıldönümüyle ilgili olarak yazdığı yazıda, Batılı bazı eleştirmenlerin düşüncelerini de yansıtarak Tolstoy'un gerçekçiliği üzerine şunları söylemektedir:

“Tolstoy'un gerçekçiliğini Batılı yazarların gerçekçiliğinden üstün tutan birçok eleştirmenler vardır. Nitekim Fransız edebiyat eleştirmeni Hippolyte Taine, bu konu ile ilgili olarak şunları yazmaktadır: ‘Balzac, G. Sand, Stendhal gibi yazarlar, insanlardan çok kendi sanatlarını seviyorlar. Onlar, güzele olan sevgilerinden ötürü yazı yazıyorlar. Tolstoy ise –bunun herkes farkındadır– sanata olan sevgisinden değil, hayata olan sevgisinden, insanlara olan sevgisinden yazı yazıyor. Onun romanlarındaki insanlar, özellikle bundan ötürü, tam gerektiği gibi yaşıyorlar..’ Alman edebiyat tarihçilerinden A. Brückner ise, bu konuda şunları yazıyor: ‘Tolstoy, sadece yazmakla yetinmiyor, anlattığı olayları onunla birlikte yaşamamız için sizi de zorluyor. Tolstoy'un gerçekçilik konusunda ne kadar ağır bastığını anlamak için Zola'nın *Nana* romanındaki at yarışlarıyla Tolstoy'un *Anna Karenina* romanındaki at yarışlarını karşılaştırmak yeter. Bu yarışların dış görünüşünü, fotoğrafını verirken, Tolstoy, Vronski'nin kişiliğinde, kendisi bu yarışlara katılmakta, atı görmekten bile heyecana kapılan bir sporcunun izlenimlerini vermektedir.’”

Tolstoy'un Psikolojik Gerçekçiliği: Tolstoy'un psikolojik çözümleme metodunda da aynı derin gerçekçiliği görmekteyiz.

Tolstoy, dünya edebiyatının en büyük psikolog sanatçılarından biridir. “İnsanların değişkenliğini açıkça göstermek, bir insanın kimi zaman bir canı, kimi zaman bir melek; kimi zaman akıllı bir kişi, kimi zaman bir budala; kimi zaman güçlü bir adam, kimi zaman da zayıf bir yaratık” olduğunu belirtmek, Tolstoy için çok önemlidir.

İşte, Tolstoy'un psikolojik çözümlemelerinde en önemli nokta, insanların bu değişkenliği, yani karakterlerindeki dinamizmdir. Gerçek hayatta nasıl her şey değişiyor, geliyor, hareket ediyorsa, Tolstoy'un roman kişileri de ruhça devamlı bir değişme halindedirler. Onun kişileri sevmekte, acı çekmekte, aramakta, kuşku ile kıvrılmakta, yollarını şaşırmakta, inanmaktadırlar.

Tolstoy'un eserlerindeki kişilerin gerçek duyguları, çoğu zaman sözle değil, bir gülümseyişle, bir bakışla, bir vücut hareketiyle, hatıta susmakla anlatılmaktadır. Bunun için *Savaş ve Barış* romanında, izinli gelen Nikolay Rostov'un, sevgilisi Sonya ile buluşma sahnesini göz önüne getirmek yeter. Nikolay Rostov, kıza nasıl davranacağını bilmez, büyük bir şaşkınlık içindedir. Tolstoy bu sahneyi şöyle anlatır: "Sonya'nın elini öptü ve ona 'sen' değil, 'siz' diye hitap etti, adını kullanırken de 'Sonya' dedi. Ama bu arada karşılaşan gözleri birbirine 'sen' diyerek tatlı tatlı öpüştü."

Anna Karenina romanının ikinci bölümünün VII. pasajında, Vronski, Anna'ya onu sevdiğini söyler, Anna ondan böyle konuşmamasını rica eder. "Ağzından: 'Ne olursunuz, bunu hatırım için yapınız! Bana böyle şeyler söylemeyiniz! Sizinle iyi dost olalım' sözleri döküldü, ama gözleri tamamıyla başka sözler söylüyordu."

Diriliş romanında Tolstoy, Prens Nehlüdov'un kız kardeşiyle buluşma sahnesini şöyle yazmaktadır: "Burada çok şeyler söylemek gerekirdi. Ne var ki sözler hiçbir şey söylemedi. Ama bakışlar, söylenmesi gereken şeylerin söylenmediğini söyledi."

Tolstoy, roman kişilerinin ruh hallerindeki değişimleri anlatmak gerektiği zaman, sık sık dış ayrıntılardan yararlanmaktadır. Mesela Anna, Moskova'da Vronski ile tanıştıktan sonra Petersburg'a gelir. Garda kendisini karşılamaya gelen kocasını görünce onda uyanan izlenimleri, Tolstoy şöyle anlatır:

"Anna, kocasının soğuk ama gösterişli yüzüne, özellikle şimdi onu şaşırtan ve melon şapkasının kenarlarına dayanan kulak kepeçlerine bakarak: 'Aman yarabbi, kulakları niye böyle olmuş?..' diye düşündü."

Bu gözlem, hem Anna'nın ruhunda Vronski'ye karşı uyanan sevgiyi hem de kocasından soğuduğunu anlatmaya yeter.

Tanınmış edebiyat tarihçilerinden V.İ. Strojyev, bu konu ile ilgili olarak şunları yazmaktadır:

“Karmaşık ruh hallerini tasvir etmek, bütün yazarlar için özel bir güçlük taşır. Bu durumda yazarlar, alışılmış olarak, aynı cinsten, eş anlamda sözcükler kullanırlar (Mesela: yorgun, üzgün, mutsuz gibi). Tolstoy bu çeşit psiko-analizlerde, çok orijinal bir yol tutmaktadır. Karmaşık bir psikolojik kompleksi tasvir etmek için eş anlamda sözcükler yerine, tam tersine, karışık anlamda sözcükler kullanılır. Mesela *Savaş ve Barış* romanında ‘kaygusuzca yorgun’ er yüzleri, ‘neşeli, edepsizce küfürler’, ‘olağanüstü güzel, sıra saygı tanımayan gözler’ gibi deyimlere bol bol rastlanır.”

Tolstoy’da Tabiat Tasvirleri: Tolstoy, büyük ve güçlü bir tabiat tasvircisidir. Tolstoy gibi başarılı bir tabiat tasvircisi olabilmek, ancak tabiatı sevmekle mümkündür. Tolstoy, gerçekten de, tabiatı derince severdi. Yalnız, Tolstoy’daki tabiat tasvirlerinin dikkate değer bir yanı vardır: Tolstoy’un bu tasvirleri şiirsel olduğu halde hiç de romantik değildir. Hatta tam tersine doğrucu ve gerçekçidir.

Tolstoy’da tabiat tasvirlerinin en büyük ortak özelliği, bu tasvirlerin, roman kişilerinin ruh haline uygunluğudur. Nitekim, *Anna Karenina* romanının birinci bölümünde (XXIX. ve XXX. pasajlarda) Anna, Vronski ile tanıştıktan sonra, trenle Moskova’dan Petersburg’a dönerken, ruhundaki derin heyecan anlatılmaktadır. Anna, Vronski’ye âşık olduğunu hissetmekte, bu onu hem sevindirmekte hem de geleceği bakımından korkutmaktadır: “Sinirlerinin, tıpkı teller gibi, birtakım vidalı sopacıklar üzerinde gittikçe gerildiğini duyuyordu. Gözlerinin gittikçe daha çok büyüdüğünü, el ve ayak parmaklarının sinirli sinirli kımıldadığını, vücudunda bir şeylerin soluğunu kestiğini, bu sallantılı yarı karanlıkta, bütün görüntülerin ve seslerin kendisini aşırı derecede şaşırttığını hissediyordu.”

Anna, “kendine gelmek için” dışarı çıkmaya karar verdi: “Tipi ve rüzgâr onu göğüsledi, kapıyı yüzüne itti. Bu ona eğlenceli göründü. Kapıyı açtı ve dışarı çıktı. Rüzgâr sanki onu bekliyordu. Neşeli neşeli ıslık çalıyor, onu yakalayıp uçurmak istiyordu.”

Böylece, kar fırtınasının manzarası, Anna’nın ruhundaki büyük heyecanla uygun olarak, onun ruh halini büsbütün güçlendirmektedir.

Tolstoy'un Dili

Tolstoy'un dili, yazmaya başladığı günden bu yana, büyük bir gelişme göstermiş, yavaş yavaş son biçimini bulmuştur. Genel olarak Puşkin'in ölümünden sonra geçen yıllar içinde Rus edebiyat dilinde büyük değişiklikler olmuştur. Gogol, Lermontov, Turgenyev gibi yazarlar, Rus edebiyat dili üzerinde büyük bir etki yapmışlardır. Bunların, özellikle Gogol ile Lermontov'un, Tolstoy'un dili üzerinde de bir etki yapmış olmaları kadar tabii bir şey olamaz. Puşkin'in dili, artık Tolstoy'u tatmin etmez olmuştur. Nitekim büyük yazar, 1853 yılında, Puşkin'in *Yüzbaşının Kızı*'nı okuduktan sonra günlüğüne şunları yazmıştı: "Ne yalan söyleyeyim, Puşkin'in düz yazıları, üslup olarak değil de, anlatım biçimleriyle artık eskimiş bulunuyor. Edebiyatın bu yeni yönünde, çok haklı olarak, duygu ayrıntılarına olan ilginin yerini, doğrudan doğruya olayların kendisine olan ilgi alıyor. Puşkin'in nikelleri bana biraz yavan gibi görünüyor."

Tolstoy, bir yandan Rus ve Avrupa edebiyat dilinden yararlanırken, öte yandan, hem soylu aydınların, hem de köylülerin konuşma dilinden yararlanmıştır. Ama aşırı derecede gerçekçi olan, bütün yapmacıkların, düzmecelerin düşmanı olan Tolstoy, edebiyatta da, tabii bir dil ve tabii bir biçim kullanmaya çalıştı. Tolstoy bu konuda, özellikle *Savaş ve Barış* romanıyla *Anna Karenina* romanında büyük bir başarı sağladı. Bu iki romanın, dünya edebiyatının şaheserlerinden sayılması, elbette boşuna değildir.

Tolstoy, yarattığı kişilerin psikolojisini daha iyi belirtmek, ileri sürdüğü düşüncelerin okurlarca daha iyi anlaşılmasını sağlamak için, zaman zaman başvurduğu benzetmelerde de sadelikten, yalınlıktan hiç ayrılmamıştır. Tolstoy'un bütün eserlerinde olduğu gibi *Anna Karenina* romanında da bu çeşit güzel ve başarılı benzetmelere oldukça sık rastlanmaktadır. Örneğin: Moskova'dan dönen Vronski'nin eski hayatına girişi şöyle anlatılmaktadır: "Ama hemen ayaklarını eski kunduralarına sokar gibi, eski neşeli ve hoş dünyasına giriverdi." Tolstoy, karısı Anna ile formel ilişkilerinin kuruluşundan bir hafiflik duyan Karenin'in ruh halini "ağrıyan dişini çektiren" bir adamın, ruh haline benzetmektedir. Tolstoy,

Kiti'nin tedavisi için harcanan çabaları, Kiti'nin ağzıyla, "kırılan bir vazunun parçalarının yapıştırılmasına" benzettirmektedir. Aynı romanda; "Böylece konuşma, tutuşan bir çalı ateşi gibi neşeli neşeli çıtırdamaya başladı", "Anna'nın içeri girişiyle kesilmiş olan konuşma, sönmek üzere olan bir lambanın yeniden parlaması gibi alevlendi" gibi, çok güzel benzetmelere sık sık rastlamak kabildir.

Tolstoy dilinin özellikleri; açıklık, kesinlik, uzun bir çaba ile elde edilen cümlelerin özentisiz sadeliği, anlatıştaki içtenlik, kelime dağarcığındaki zenginlik sözleriyle özetlenebilir.

Avrupa'da Tolstoy

Tolstoy, çağdaşları arasında, sürekli olarak 20 yıl Fransa'da yaşayan Turgenyev'den daha sonra, ama Dostoyevski'den çok daha önce Batı dillerine çevrilmeye başlanmış bir Rus yazarıdır. Mesela: Turgenyev'in, 1847-1852 yılları arasında tamamlanmış olan *Bir Avcının Notları*, 1854 yılında; 1862'de çıkan *Babalar ve Çocuklar*'ı 1863'de; 1867'de çıkan *Duman*'ı 1868'de Fransızcaya çevrilmişti. Oysaki Dostoyevski'nin en ünlü eseri olan *Suç ve Ceza*, 1866 yılında Rusya'da yayımlanmış, ancak 18 yıl sonra, yani 1884'de Fransızcaya çevrilmiştir.

Tolstoy'a gelince, ilk eseri olan *Çocukluk*, 1852 yılında Rusya'da çıkmış, 1866 yılında da, İngilizceden Fransızcaya çevrilerek Hachette yayınları arasında Paris'te basılmıştır. O zamanlar Rusya'da bile tanınmayan Tolstoy'un bu ilk eseri Fransa'da, asıl adı olan *Çocukluk* olarak değil de *Nikolinka-Bir Rus Beyinin Çocukluğu* adı altında basılmıştı.

Bu arada Tolstoy'un, Rusya'da, birbirinden güzel birçok eseri yayımlandı. Bunlar Batı dillerine de çevrildi. Tolstoy, yavaş yavaş Batı'da layık olduğu yeri almaya başladı. Nitekim, büyük yazarın daha *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* gibi en önemli eserleri Batı dillerine çevrilmeden, o sıralarda Fransa'da bulunmakta olan Turgenyev, çağdaşı Rus şairlerinden Fet'e 1878 yılında yazdığı bir mektupta, Tolstoy üzerine şunları söylüyordu: "Onun adı, artık Avrupa ölçüsünde tanınmaya başladı. Biz Ruslar, onun rakipsiz olduğunu çoktan biliyoruz."

O sıralarda Turgenyev, Avrupa edebiyat eleştirmenlerine göre Rus edebiyatında baş köşede yer almakta idi. Ama Turgenyev, Batı'da, kendi eserlerini tanıtmaktan çok Puşkin ile Gogol'un propagandasını yapıyordu. Hele 1879 yılında *Savaş ve Barış*'ın ilk Fransızca çevirisi çıkınca, Turgenyev, eserin Fransa'da da başarı sağlaması için büyük bir çaba harcadı. Eserin Fransızca çevirisini, Fransız edebiyat eleştirmenlerinden Hippolyte-Taine'e, Flaubert'e, Edmond About'a gönderdi. Eserle ilgili olarak da, Paris'ten Tolstoy'a 28.12.1879 tarihli şu mektubu yazdı: "... Umarım ki eserinizin bütün gücünü ve güzelliğini anlayacaklardır. Gerçi çeviri biraz zayıf ama, büyük bir emek harcanarak yapılmış. Ben, gerçekten de büyük olan bu eserimizi, her seferinde yeni bir tat alarak 5-6 defa okudum. Gerçi eserin yapısı Fransızların sevdikleri ve kitaplarda görmesini istedikleri gibi değildir. Ama eninde sonunda hak yerini bulacaktır. Parlak bir zafer ummamakla birlikte, ağır da olsa, okurları fethedeceğini sanıyorum."

Bu konu ile ilgili olarak Rus edebiyat tarihçilerinden Rayhin şunları yazmaktadır:

"20 yıl Fransa'da kalan, devamlı olarak Fransız edebiyat çevreleriyle ilişkisi bulunan Turgenyev, Fransızların neyi sevdiklerini, kitaplarda ne aradıklarını gerçekten de biliyordu. Bundan ötürü, kendisinin Avrupa edebiyatında bir benzeri olmadığına inandığı *Savaş ve Barış* romanının başarısından, Fransızlar hesabına, şüphe etmeye elbette hakkı vardı. Ama bu sefer Turgenyev yanılmış, Tolstoy'un gücünü azımsamıştı. *Savaş ve Barış* çıkar çıkmaz, yalnız Avrupa'da değil, Amerika'da da yazarına büyük ün sağladı. Turgenyev, Tolstoy'a yazdığı 28.12.1879 tarihli mektubunun üzerinden daha iki hafta geçmeden, Tolstoy'a yazdığı bir başka mektubunda, Flaubert'in *Savaş ve Barış* üzerine olan sonsuz hayranlığını ona ilettili.

Turgenyev, 1879'da *Savaş ve Barış*'ın başarısından şüphe etmişti. 1883 yılında Fransız eleştirmeni Melchior de Vogüé de şüphelerini belirtmişti. Ama artık onun şüpheleri tamamıyla ters yönde idi. Vogüé, Turgenyev ile ilgili bir yazısında şöyle demektedir: "Soğuk bir görüşü olan ve aşırılık bilmeyen İngiliz eleştirmenleri, Turgenyev'e baş köşeyi verdi. Turgenyev'in büyümlü sahifelerini okuyunca, ben de

onların bu yargısına katılmak isterdim. Ama olağanüstü Tolstoy’u hatırlayarak kendimi tuttum.”

• • •

Rusya’da 1877 yılında yayımlanan *Anna Karenina* romanının ilk Fransızca çevirisi, 1885 yılında, Hachette yayınları arasında yer yer atlanmış ve biraz kısaltılmış olarak çıkmıştır. Bu çeviri, aynı yayınlar arasında, 1887, 1888, 1892, 1894, 1897, 1901, 1902, 1904, 1911, 1915, 1923, 1924, 1928 yıllarında da çıkmıştır. Bundan önce dilimize yapılmış olan *Anna Karenina* çevirileri, hep bu kısaltılmış Fransızca çevirisinden yapılmıştır.

Tolstoy, başka dillere çevrilen dünya yazarlarının başında gelmektedir. *Bibliographie de la France*’ın 20 Ocak 1961 tarihli sayısında, Tolstoy çevirileriyle ilgili bir yazıda 1948-1958 yılları arasında yapılan çevirilerde, Tolstoy’un daima, eserleri başka dillere en çok çevrilen 5-6 dünya yazarı arasına girdiği belirtilmektedir.

Unesco’nun yayımlamakta olduğu çeviri ile ilgili *Index Translationum* adlı yayının 1958 ve 1959 yıllarında yayımlanan 9. ve 10. sayılarında, Tolstoy’un başka dillere yapılan çevirileri üzerine şu bilgi verilmektedir: 1957 yılında eserleri başka dillere çevrilen edebiyat yazarları içinde Jules Verne 121 çevirisi ile birinci, Shakespeare 120 çevirisi ile ikinci, Tolstoy 94 çevirisi ile üçüncü gelmektedir.

1958 yılında ise, yine Jules Verne, 143 çevirisi ile birinci, Tolstoy 134 çevirisi ile ikinci gelmektedir. Tolstoy’u, Dostoyevski izlemekte, Balzac, Mark Twain, Dickens gibi yazarlar ise, sıranın çok aşağılarında yer almaktadır. Jules Verne’in daha çok çocuklar tarafından okunduğu dikkate alınırsa, Tolstoy’un eserlerinin başka dillere çevrilen yazarlar içinde başta geldiği anlaşılmaktadır.

1908 yılında, Tolstoy’un doğumunun 80. yıldönümü ile ilgili olarak British Museum’un Tolstoy üzerine yayımladığı bir broşürde şu bilgi verilmektedir:

“Tolstoy, eserleri başka dillere çevrilen yazarların başında gelmekte ve Voltaire’i, Goethe’yi, Byron’u, Hugo’yu, Balzac’ı geçmiş bulunmaktadır. Bu konuda yalnız Shakespeare, Tolstoy’la boy ölçüşebilmektedir. 1888-1908 yılları arasında, yani 20 yıl içinde Tolstoy’un

çeşitli dünya dillerine çevrilen eserlerinin baskı sayısı 20 milyonu bulmaktadır.”

Türkiye’de Tolstoy

Tolstoy, Türkiye’de de eserleri en çok sevilen Rus yazarlarından biridir. Tolstoy’un, gazete ve dergilerde tefrika edilerek yarıda kalmış ya da tamamlandığı halde kitap biçiminde yayımlanmamış eserlerini bir yana bırakırsak, 1893 yılından başlayarak bugüne kadar dilimize çevrilip basılmış roman ve hikâye kitaplarının sayısı 44’ü bulmaktadır. Aynı eserin başka başka kişiler tarafından yapılmış ve başka başka adlar altında yayımlanmış çevirileri, bu sayının dışında kalmaktadır.

Gazete ve dergilerde Tolstoy üzerine yazılmış yazı ve incelemelerin sayısı da pek çoktur.

Tolstoy’un Bugüne Kadar Türkçeye Çevrilmiş Eserleri [1971 yılına kadar]

- 1- *İlyas, Yahut Hakikat-ı Gına*, çev. Gülnar (1893)
- 2- a) *Familya Saadeti*, çev. Gülnar (1893).
b) *Bir izdivacın Romanı*, çev. Raif Necdet (1910).
c) *Samimi Saadet*, çev. İsmail Hakkı Alişan (1934).
d) *Katya*, çev. Ali Kâmi Akyüz (1940).
- 3- *Kafkasya’da Bir Esir*, çev. H. Hüsnü (1907).
- 4- *Mazlum İvan*, çev. H. Hüsnü (1907).
- 5- a) *Çar İvan Vasiliç*, çev. Dursun Paşazade, Mehmet Sedat (1891).
b) *Çar Korkunç İvan*, çev. E. Kayıhan (1947).
- 6- a) *Hacı Murat*, çev. Y. R. (1911).
b) *Hacı Murat*, çev. R. C. Ulunay (1948).
c) *Hacı Murat*, çev. N. Y. Taluy (1960).
d) *Hacı Murat*, çev. Zeki Baştımar (1961).
e) *Hacı Murat*, çev. Leylâ Soykut (1967).

- 7- a) *Anna Karenin*, çev. Raif Necdet - S. Naci, 4 cilt. (1912).
b) *Anna Karenina*, çev. Bahadır Dülger, 2 cilt (1949).
- 8- a) *Ölüm Bahsi*, çev. Ahmet Mithat (1914).
b) *Ölüm*, çev. Ali Fuad.
- 9- *Felsefe-i Hayat*, çev. Ahmet Mithat (1914).
- 10- *Facia-yı Aşk ve İzdivaç*, çev. İsmail Münir (1919).
- 11- *Hakikatnüma*, çev. İlyas (1920).
- 12- a) *Aşk ve İhanet (Serj Baba)*, çev. Orhan Nüzhet (1921).
b) *Serge Baba*, çev. H. B. Örs (1942).
- 13- a) *Acıklı Bir Sergüzeşt*, çev. Ahmet Sabahattin (1922).
b) *Kroyçer Sonatı*, çev. Ali Kâmi Akyüz (1936).
c) *Kroyçer Sonatı*, çev. N. Y. Taluy (1959).
- 14- *Ruh*, çev. Ali Fuad (1926).
- 15- *Dua*, çev. Ali Fuad (1926).
- 16- *Kelâm*, çev. Ali Fuad (1926).
- 17- *Hiddet*, çev. Ali Fuad (1927).
- 18- *Muhabbet*, çev. Ali Fuad (1927).
- 19- *İman ve İtikad*, çev. Ali Fuad (1927).
- 20- *Adem-i Müsavat*, çev. Ali Fuad (1928).
- 21- *Vicdan*, çev. Ali Fuad (1928).
- 22- a) *Bâsübadelmevt*, çev. Haydar Rifat (1933).
b) *Ölümden Sonra Dirilme*, çev. N. Y. Taluy, 3 cilt (1949).
c) *Diriliş*, çev. S. Tiryakioğlu (1959).
d) *Diriliş*, çev. E. Altay (1969).
e) *Diriliş*, çev. R. Tinal (1970).
- 23- *İnsan Ne İle Yaşar*, çev. Sofi Huri (1934).
- 24- *Nerede Sevgi, Orada Allah*, çev. Sofi Huri (1934).
- 25- a) *İliç'in Ölümü*, çev. Haydar Rifat (1936).
b) *İvan İlyiç'in Ölümü*, çev. N. Y. Taluy (1945).
- 26- *Efendi İle Uşak*, çev. Haydar Rifat (1336).
- 27- *Kazaklar*, çev. Ali Kâmi Akyüz (1937).
- 28- *Resimli Hikâyeler* (1937).
- 29- a) *Harp ve Sulh*, çev. Ali Kâmi Akyüz (1938).
b) *Harp ve Sulh*, çev. Zeki Baştımar (1943-49).
c) *Harp ve Sulh*, çev. Vahdet Gültekin - S. Tiryakioğlu (1958).
d) *Savaş ve Barış*, çev. Leylâ Soykut (1968).

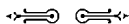
- 30- *Yaşayan Ölü*, çev. R. Çakırgöz - S. Ş. İltar (1943).
- 31- *Çocukluk*, çev. R. Çakırgöz (1945).
- 32- *Karanlığın Kudreti*, çev. R. Çakırgöz (1945).
- 33- *Tolstoy'dan 17 Hikâye*, çev. Vâ-Nû (1946).
- 34- *İlk Gençlik*, çev. R. Çakırgöz (1946).
- 35- *Polikuşka*, çev. D. Sorakin - S. Aytekin (1946).
- 36- *Halk İçin Hikâyeler*, çev. D. Sorakin - S. Aytekin - O. Peltek, 3 cilt (1946-49).
- 37- *Gençlik*, çev. R. Çakırgöz - C. Ekinici (1947).
- 38- *Allah Hakikati Görür, Fakat Bekler*, çev. T. Baltacıgil (1947).
- 39- *Budala İvan*, çev. F. Dosdoğru (1947).
- 40- *Balodan Sonra*, çev. N. Tanur (1948).
- 41- a) *Üç Ölüm*, çev. F. Gürer (1953).
b) *Üç Ölüm*, çev. M. Özgül (1962).
- 42- *Akılsız Oğlan*, çev. M. Z. Gülsoy (1960).
- 43- *Boş Davul*, çev. M. Z. Gülsoy (1961).
- 44- *Sivastopol 1855*, çev. E. Nermi (1966).

TOLSTOY ÜZERİNE YAYIMLANAN ESERLER

- 1- *Tolstoy İbtidai Muallimi*, Nafi Atuf (1919).
- 2- *Tolstoy, Hayatı ve Eserleri*, çev. Reşat Nuri Güntekin (1933).
- 3- *Tolstoy* (Kanaat Kütüphanesinin çocuklar için hazırladığı "Büyük Adamlar Serisi"nin 19. kitabı.)
- 4- *Büyük Muztaripler*, S. K. Yetkin (1933).
- 5- *Tolstoy, Hayatı ve Eserleri*, Edward Garnett'den çev. Belkis Boyer (1939).
- 6- *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar*, Stefan Zweig, çev. Burhan Arpad (Kitabın 10. bölümü. Lev Tolstoy'un tamamlanmamış dramı olan "Karanlıkta Bir Işık Göründü" için yazılan bir epilog.) (1954)
- 7- *Tolstoy: Hayat ve Sanatı*, Zeki Başımar (1961).
- 8- *Tolstoy: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Haz. T. Yücel (1962).

28 Ocak 1971

SAVAŞ VE BARIŞ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Lev Tolstoy

(1868'de, *Rus Arşivi* adlı dergide yayımlanmıştır.)

En rahat yaşam koşulları altında çalışarak, üzerinde aralıksız beş yıl süreyle çok büyük emek harcadığım bu eserin yayımlanması mü-nasebetiyle, onun hakkındaki görüşlerimi belirtmek ve bu suretle, okurların kafalarında doğabilecek bazı yanlış anlamalara karşı ön-lem almak isteği duydum. Okurların bu eserde benim hiç anlatmak istemediğim, ifade etmeye de zaten gücümün yetmeyeceği birtakım şeyleri ne görmelerini ne de aramalarını isterim; bu bakımdan, bu yazıyı yazmadaki amacım, okurların dikkatlerini bu romanda an-latmak istediğim, ama kitabın hacim koşulları dolayısıyla yeterince üzerinde duramadığım bazı noktalara çekmektir. Yapmak istediğim şeyi istediğim gibi gerçekleştirebilmeme, zamanım da gücüm de yetmedi; şimdi, eser hakkında yazarının görüşlerini merak edebi-lecek okurlar için, kendi alanında uzman olan bu derginin konuk-severliğinden yararlanıyor ve tam olmasa da, kısaca da olsa, kendi görüşlerimi sunuyorum.

(1) *Savaş ve Barış* nedir? Bu bir roman değildir, şiir de sayılamaz, hele bir vakayiname hiç değildir. *Savaş ve Barış*, yazarının bu yazı biçimi içinde anlatmak istediği ve bu yazı biçimi içinde anlatabildiği şeylerdir. Alışıl gelmiş yazı biçimlerine yüz verildiği anlamını taşı-yan bu beyanım, eğer bu beyanı düşünce taşına yapmış olsaydım ve

eğer başka emsalleri olmasaydı, kendini beğenmişlik sayılabilirdi. Ne var ki, ta Puşkin'den bu yana Rus edebiyatı Batı'nın yazı biçimlerinden ayrılan böyle sayısız örnekle doludur; hatta Rus edebiyatı içinde, Batı'nın yazı biçimlerine uyan bir tek örnek gösterilemez. Gogol'ün *Ölü Canlar*'ından, Dostoyevski'nin *Ölümler Evi*'ne kadar son dönem Rus edebiyatı içinde, roman, destan ya da hikâye türlerinde Avrupa'nın yazı biçimlerine tıpatıp uygun olup da sıradanlık düzeyinin üzerine çıkabilmiş bir tek sanatsal eser gösterilemez.

(2) **Dönemin karakteri:** Kitabının birinci bölümü yayımlandığında bazı okurlarım bana *dönemin karakteri*'nin romanımda yeterince yansıtılmış olmadığını söylediler. Romanıma bu yaklaşımla bakanlara ben de şu cevabı verdim: Romanımda dönemin *belirgin özelliklerine* ilişkin olarak aranıp da bulunamayan şeylerin neler olduğunu iyi biliyorum; bunlar, serflik kurumunun vahşetidir, karıların eve kapatılmasıdır, yaşını başını almış evlatların kırbaçlanmasıdır, Saltikova'dır* ve bunlara benzer şeylerdir. Ama dönemin belirgin özellikleri denilen bu gibi şeylerin gerçekte bizim tasavvur ettiğimiz biçimde olduklarını sanmadığım için onları yeniden canlandırmak istemedim. O döneme ait mektupları, günceleri ve söylenceleri incelediğim zaman o türden vahşet olaylarının, içinde bulunduğumuz dönemdekinden, hatta hiçbir dönemdekenden daha çok olduğunu gösteren bir kanıta rastladım; insanlar o dönemde de âşık oluyorlardı, o dönemde de kıskanıyorlardı, o dönemde de gerçeği ve erdemi arıyorlardı, o dönemde de tutkuların esiri oluyorlardı. O dönemde yaşadıkları hâlde şimdikiye göre bazıları çok daha rafine sayılabilecek üst tabaka insanların düşünce yaşamlarıyla manevi yaşamlarında da aynı karmaşık yapıya rastlanıyordu. O dönemin bir sapkınlık, bir vahşet, bir acımasızlık dönemi olduğuna inanışımızın nedeni, o dönemden günümüze kalabilen söylencelerde, anı ve hikâye kitaplarında çoğunlukla olağanüstü vahşet ve gaddarlık örneklerine yer verilmiş olmasıdır. O dönemin en

* Saltikova: Dorya Nikolayevna Saltikova (1730-1801): Halk arasında 'Saltıçika' diye çağrılan, çok zengin bir kadın derebeyi. Altı yüz toprak kölesi olan bu kadın, yedi yıl içinde kölelerinden yüz otuzunu işkence altında öldürtmüştü. Ailesinden gelen nüfuzunu kullanmak ve rüşvet dağıtmak suretiyle uzun süre cezadan yakasını kurtarabilmişse de, sonunda ölüm cezasına çarptırılmış, daha sonra cezası sürgüne çevrilmişti. -*İngilizceye çevirenlerin notu* [İngilizce çev., L.&A. Maude].

belirgin özelliğini *kargaşa* oluşturuyor demek de, tepenin ardından sadece birtakım ağaçların uç dallarını görebilen bir insanın, tepenin ardında ağaçtan başka bir şey bulunmadığını söylemesi kadar haksızlık olur. O dönemin de (her dönem gibi) yalnız kendine özgü ve üst sınıfın öbür sınıflardan çok belirgin bir biçimde ayrılmış olmasından ileri gelen, zamanın din felsefesinden kaynaklanan, o dönemin eğitim koşullarından kaynaklanan, Fransız dilini kullanma alışkanlığından ve bunlara benzer nedenlerden ileri gelen birtakım ayırt edici özellikleri vardı. Benim de elimden geldiği kadar anlatmaya çalıştığım, işte dönemin bu karakteridir.

(3) Rus dilinde yazılan bir kitapta Fransız dilinin kullanılması: Kitabımda Ruslar niçin kitabımdaki bazı Fransızlar gibi hem Rusça hem de Fransızca konuşuyor? Rusça bir kitapta insanların Fransızca konuşup yazıyor oluşlarına getirilen eleştirinin, yağlı boya bir portreye bakmakta olan kişinin, o portrede doğada bulunmayan birtakım noktalar (gölgeler) görüp de bunu eleştirmesinden hiçbir farkı yoktur. Portredeki gölgeleri bazı kişilerin doğadaki hiçbir şeye benzetememeleri ressamın kabahati değildir; ressam eğer o gölgeleri yanlış yerde veya kötü kullanırsa, ancak o zaman ona kusur bulunabilir. Konu olarak on dokuzuncu yüzyıl başını aldığım ve o dönem yaşantısı içinde doğrudan rol almış belli bir sınıftan Rusları, Napolyon'u ve daha başka bazı kişileri anlatmaya çalıştığım için, onların düşüncelerini Fransızca nasıl ifade ettiklerini aktarabilme çabasına istemeden kendimi belki biraz fazlaca kaptırmış olabilirim. Dolayısıyla, çizdiğim portrede gölgeleri bazen yanlış kullanmış olabileceğimi kabul etmekle birlikte, Napolyon'un bazen Fransızca, bazen de Rusça konuşturulmuş olmasını saçma bulanlardan tek bir ricam var: Bunun kendilerine saçma görünmesinin nedeninin, tıpkı yukarıdaki örnekte sözünü ettiğim portreye bakan kişi gibi, onların da portrenin tümündeki ışık-gölge uyumunu görmeye çalışmak yerine dikkatlerini sadece burnun altındaki küçük bir gölge üzerinde toplamalarından ileri geldiğini lütfen anlasınlar.

(4) Kitaptaki kişi adları: Bolkonski, Drubetskaya, Bilibin, Kuragin ve daha birçok ad, çok bilinen Rusça adlara oldukça yakın-

dır. Tarihte yeri olan gerçek kişileri hayali kişilerle konuştururken bir konuda zorluk çektim: Kont Rostopçin gibi gerçek bir kişiyi, Kont Strelski, Prens Pronski gibi (tek adlı veya adları arasında çizgi bulunan) uydurma adlı kişilerle konuşturmak kendi kulağıma çok ters geldi. Ne kitaptaki Bolkonski gerçekteki Volkonski'dir, ne de kitaptaki Drubetskaya gerçekteki Trubetskaya'dır, ama gerçek kişilerin adları olmadıkları hâlde yine de bu iki ad, Rus aristokrat çevreleri için kulağa yabancı gelmeyecek adlardır. Romanımda yer alan karakterlere, Bezuhov ve Rostov gibi, kendi kulağımın yakın olduğu rastgele adlar seçip, bunlardaki bazı harflerin yerlerini değiştirmekten başka bir yol da bulamadım. Uydurduğum adlarla gerçek adlar arasındaki bazı benzerlikler dolayısıyla bazı kimse-ler benim gerçek kişileri anlatmak istediğim sanısına kapılırlarsa –hele, yaşamakta olan veya eskiden yaşamış gerçek kişileri anlatmayı iş edinen edebiyat etkinliği türü ile benim uğraşımın hiçbir benzerliği bulunmayışı dolayısıyla– çok üzülürüm doğrusu.

Kitabımda yer alan roman kişileri içinde, adları, o dönemde gerçekten yaşamış çok ilginç ve sevimli kişilerin adıyla yakın benzerlik gösteren –ki, bu benzerlik de, üzerinde fazla durmadığım için istemeden olmuştur– sadece iki kişi vardır; onlar da M. D. Ahrosimova ile Denisov'dur. Bu konuda kabahatli olduğumu kabul ederim, ama o ikisinin, karakterlerinin son derece tipik oluşundan ileri gelen bu kusurumun sadece onların görünüşlerinin tasviri ile sınırlı kaldığını da belirtmek isterim; gerçekte yaşamış olan iki kişiyle, romanımda yer alan bu iki kişinin yaptıkları şeyler arasında hiçbir benzerlik bulunmadığını okurlarım da herhâlde kabul edeceklerdir. Geri kalan kişilerin tümü de benim imgelemimin ürünleri olup, bana göre, bunların ne söylencelerde ne de gerçekte yer alan prototiplerle bir benzerliği bulunmaktadır.

(5) Tarihsel olayları benim anlatış biçimimle, tarihçilerin anlatış biçimleri arasında aykırılıklar bulunuşu: Bu aykırılıklar rastlantısal olmayıp, bir zorunluluk sonucudur. Aynı tarih dönemini anlatan tarihçi ile sanatçının yapmak zorunda oldukları işler birbirinden tamamıyla farklıdır. Tarihçi ele aldığı kişiyi, eğer tüm çevre koşullarını kapsayacak biçimde, yaşamın bütün cepheleriyle olan

karmaşık ilişkilerinin tümü içinde anlatmaya kalkışacak olursa hata eder; aynı biçimde, sanatçı da eğer ele aldığı tarihsel kişiyi sadece ve sadece taşıdığı tarihsel önem açısından anlatmaya kalkarsa, o da işini iyi yapmamış olur. Kutuzov ne sadece dürbünü elinden hiç düşürmeyen ve durmadan düşmanı gözleyen birisiydi ne de kır atından hiç inmeyen birisi. Rostopçin de hep elinde meşaleyle dolaşıp, Voronovski Sarayı'ndan başka kundaklanacak yer kaldı mı, diye bakınan biri değildi (hem zaten, Voronovski Sarayı'nı aslında o kundaklamış da değildir). İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna tahtında hep samur kürkleri içinde ve bir elini yasa kitabının üstüne koymuş olarak oturmazdı. Ama halkın hayal evinde onlar o görünüşleriyle resmedilmişlerdir.

Tarihçiler için, belli amaçları gerçekleştirdikleri kabul edilen kahramanlar vardır; insanoğlunu yaşamın bütün cepheleriyle olan ilişkileri içinde ele alan sanatçı ise sadece insanı düşünmelidir; kahramanları değil.

Tarihçi bazen, inceleme konusu yaptığı tarihsel kişiye kendisinin attığı bir fikirle o tarihsel kişinin eylemlerini bağdaştırmak için gerçeği çarpıtmak zorunda kalabilir. Sanatçı ise tam tersine, konusunu oluşturan kişinin düşüncesiyle eyleminin birbirine uymayışını işleyerek bir kahramanı anlamaya ve anlatmaya değil, insanı anlamaya ve anlatmaya çalışır.

Tarihçinin olayları aktarışıyla, sanatçının olayları anlatışı arasındaki fark daha da keskin, daha da belirgindir.

Tarihçi bir olayın sonuçlarıyla ilgilenirken, sanatçı olayın kendisinin içerdiği gerçekler üzerinde durur. Bir muharebeyi tasvir eden tarihçi şuna benzer şeyler söyler: "Falanca ordunun sol kanadı filanca köyde mevzilenen düşmanı atmak üzere taarruza kalktı ama geri çekilmek zorunda kaldı; bunun üzerine taarruza katılan süvari kuvvetleri düşmanı mevzilerinden söküp attı..." vb. Oysa bu laflar sanatçı için hiçbir anlam taşımadığı gibi, olayın ruhunu da yansıtmaz. Sanatçı gerek kendi yaşam deneyimlerinden, gerek okuduğu mektuplardan, anılardan, o olayla ilgili olarak duyduklarından söz konusu olayı (söz gelimi muharebeyi) tamamıyla kendine göre yorumlayarak, tarihçinin çıkardığı sonuçlardan bambaşka bir sonuca

varabilir; hatta tarihçinin çıkardığı sonuçla sanatçının vardığı sonuç taban tabana zıt da olabilir. Tarihçi ile sanatçının böyle farklı sonuçlara varmalarına yol açan bir başka neden de, ikisinin bilgi kaynaklarının başka başka oluşudur. Tarihçi için (yine muharebe misalini sürdürürsek) belli başlı bilgi kaynağını, kıta komutanları ile başkomutanın raporları oluşturur. Sanatçının ise bu tür raporlardan alabileceği hiçbir şey yoktur; bu gibi raporlar sanatçıya hiçbir şey söylemez, onun aradığı hiçbir açıklamayı getirmez. Hatta daha da ileri giderek şunu da söyleyebiliriz: Bu raporlarda ister istemez gerçeğe aykırı beyanlar bulunacağı için, bunları fark eden sanatçı o raporları büsbütün dikkate almaz olur. Her muharebeden sonra her iki tarafın da muharebeyi birbiriyle neredeyse taban tabana zıt biçimde anlatacakları gerçeği bir yana, bir başka gerçek daha vardır: Ölümle burun buruna gelen, dolasıyla sürekli olarak korku, utanç gibi şiddetli duygusal öğelerin ezici baskısı altında yaşayan, kilometrelerce uzunluk ve genişlikteki çok büyük alanlara yayılmış on binlerce askerin tüm eylemlerini üç beş kelimenin içine sığdırma çabasından kaynaklanan yalan yanlış bilgilerin oldukça büyük payı vardır bu tür raporlarda.

Resmigeçit alanında görülen disiplinin aynısı sanki ölümle burun buruna gelen savaş içindeki askerde de görülebirmiş gibi, muharebe tasvirlerinde çoğunlukla, falanca orduya şu, şu mevzilere tarruz etme emri, daha sonra da geri çekilme emri verildiğinden söz edilir. Savaşa girip çıkmış her kişi bunun ne kadar yanlış olduğunu bilir,* ama yine de tarih kitaplarındaki tasvirler hep bu tür askerî raporlara dayandırılır. İsterseniz bir muharebenin hemen ardından ya da ertesi gün veya iki gün sonra, ama “resmî raporlar” yazılmadan önce birlikleri şöyle bir dolaşarak erlere, erbaşlara ve subaylara muharebenin nasıl cereyan ettiğini soruverin: Konuşacağınız erat ve

* Romanının birinci bölümünün yayımlanışının hemen arkasından, o bölümde yer alan Schönggraben Muharebesi ile ilgili tasvirim hakkında Nikolay Nikolayeviç Muravyev Karski'nin yaptığı –benim görüşümü tamamiyle destekleyen– bir yorumu anlattılar bana. Kendisi de başkomutanlık yapmış bir asker olarak, benim tasvirimden daha gerçekçi bir muharebe tasvirini ömründe okumadığını ve bir muharebe sırasında Başkomutanın bütün emirlerini yerine getirmenin mümkün olmadığını kendi deneyimlerinden bildiğini söylemiş bu zat. –Lev Tolstoy

subayların kendi gördükleri, kendi yaşadıkları olaylarla ilgili olarak anlatacaklarından karmakarışık, hiçbir kesinlik taşımayan, sayısız çelişkilerle dolu görkemli izlenimler edinirsiniz, ama bu adamların hiçbiri –hele Başkomutan, hiç mi hiç– olayın bütünü üzerine size doğru dürüst bir fikir veremez. Muharebeden iki üç gün sonra raporlar gelmeye başlar sağdan soldan. Çenebazlar, gözleriyle görmedikleri olayları hikâye etmeye koyulurlar; sonunda bir genel rapor kaleme alınır ve ordunun genel görünüşü bu rapor üzerine bina edilir. Bu yalan yanlış ama herkesçe anlaşılabilir ve genellikle göğüs kabartıcı sunuş yazısı ile ilgili olarak her kafadan bir ses çıkar; bununla ilgili kuşkularını dile getirme, başkomutanlığı sorgulama fırsatı çıktığı için de herkes memnundur. Raporun kaleme alınışından önce görüştüğünüz askerle aradan iki ay geçtikten sonra tekrar konuşun, göreceksiniz ki, adamın ilk anlattıklarında olayın özüne ilişkin olarak yer alan o ham, saf, ama can alıcı noktalara değinen ifade şimdi kaybolmuştur ve adam bu kez genel rapora dayanarak konuşmaktadır.

Görüşmeler yaptığım, Borodino Muharebesi'ne katılmış pek çok aklı başında, kafası çalışan kişinin olayı bana aktarışlarında da aynı şeye tanık oldum. Bunların tümü de, ağız birliği etmişler gibi aynı şeyleri ve aynı ifadeyle aktardılar bana; çünkü hepsi de anlattıklarını Mihailovski-Danilevski'nin, Glinka'nın* ve diğerlerinin yanlışlarla, uydurmalarla dolu yazılarına dayandırmaktaydılar; bana anılarını anlatan o insanlar muharebe sırasında birbirlerinden kilometrelerce uzak mevzilerde bulundukları hâlde, anlattıklarında yer alan en hurda ayrıntılar bile birbirinin tıpatıp aynı oluyordu.

Başka bir örnek vereyim: Sivastopol'un düşmesinin ardından Topçu Kuvvetleri Başkomutanı Krijanovski bütün tabyalardan gelen (yirmiyi aşkın) raporların tümünü bana yollamış ve bu ayrı ayrı raporlara dayanarak bir genel rapor kaleme almamı istemişti. Tabyalardan gelen o raporların kopyalarını çıkarmamış oluşuma hayıflanıyorum şimdi; askerî raporların nasıl –kaçınılmaz olarak– yalan yanlış, uydurma bilgilerle doldurularak “safça” kaleme alındığını gösteren en iyi kanıttı bunlar. Eğer o raporlar bugün elimde olsaydı

* 1812 seferini yazan belli başlı Rus tarihçileri. –çev.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

da onları kaleme alan silah arkadaşlarıma bugün okutabilseydim, eminim ki, üstlerinden aldıkları emirle, bilmedikleri ve bilemeyecekleri şeyleri yazmış olmalarına bugün kendileri de gülerlerdi. Savaş deneyimi geçirmiş herkes Rusların çarpışma içinde görevlerini yerine getirmekte ne kadar başarılı ve bu konuda ne kadar yetenekli olduklarını, ama görevlerini nasıl yerine getirdiklerini rapora aktarmakta -böbürlenmenin zorunlu yoldaşı olan uydurmacılık yüzünden- ne kadar başarısız kaldıklarını bilir. Ayrıca, bizim ordularımızda raporların ve resmî mektupların kaleme alınması görevinin genellikle ecnebi asıllı kişilere bırakıldığı da herkesin malumudur.

Bütün bunları, askerî tarih yazarlarının kullandıkları malzemenin esasını oluşturan askerî “durum raporları”nın nasıl ister istemez yanlışlıklarla dolu olduğunu, dolayısıyla da, tarihçilerle sanatçıların tarihsel olayları, birbiriyle taban tabana zıt anlamalarının nasıl kaçınılmaz olduğunu göstermek amacıyla söylüyorum. Ama tarihsel olayların aktarılışı içine giren ve tarihçilerin kendi suçu olmayan bu gibi yanlışların yanı sıra, romanımda işlediğim döneme ait tarih kitaplarında dikkatimi çeken bir başka olgu da var: Bu kitaplarda (belki de olayları kısaca ve taşıdıkları trajik önemi vurgulayarak anlatma alışkanlığı yüzünden) başvuru, tarihçilere özgü o tumturaklı üslup dolayısıyla çarpıtma ve yanlışlar sadece olayların kendisiyle sınırlı kalmayıp, bunların yorumlanması ve önemlerinin belirtilmesi sürecine de bulaşmaktadır. O dönemi yazan belli başlı iki tarihçinin, Thiers ile Mihailovski-Danilevski’nin eserlerini incelerken çoğu kez, böyle kitapların nasıl yazılabildiğine, hele nasıl basılabildiğine şaşmışımdır. Bunların her ikisinin de (Thiers ve Mihailovski-Danilevski) yazdıkları kitaplarda büyük bir ciddiyetle zikrettikleri kaynakçaların tamamıyla aynı olmasına rağmen birbirleriyle taban tabana zıt sonuçlar çıkarabilmiş bulunmaları gerçeği bir yana, her ikisinin kitaplarında da öyle uydurmalara rastlamışımıdır ki, bu kitapların o dönemi aktaran birer anıtsal tarih eseri sayılabileceklerini ve milyonlarca kişi tarafından okunduklarını düşündükçe gülmek mi, ağlamak mı gerektiğini bilememişimdir. Ünlü tarihçi Thiers’den bir tek örnek vereceğim. Napolyon’un Moskova’ya gelirken yanında bol miktarda sahte Rus

rublesi getirdiğini belirttiikten sonra şöyle diyor Thiers: *‘Relevant l’emploi de ces moyens par un acte de bienfaisance digne de lui et de l’armée française, il fit distribuer des secours aux incendiés longtemps a ces étrangers, la plupart ennemis, Napolyon aima mieux leur fourmier de l’argent, et il leur fit distribuer des roubles papier.’**

Bir başına bu pasaj bile –ahlaksızlığı bir yana– budalaca oluşuyla insanı hayretler içinde bırakmaya yeter, ama tüm kitap okununca şaşırtıcı hiçbir yanı olmadığını görürsünüz; dolaysız hiçbir anlam taşımayan o eşsiz tımtırlıklı üslubuyla bu pasaj, kitabın bütünüyle tam bir uyum içindedir çünkü.

Dolayısıyla, sanatçının üstlendiği görev ile tarihçinin üstlendiği görev birbirinden çok farklı olduğu için, olayların ve kişilerin benim kitabımdaki anlatılışı ile tarihçinin anlatışı arasında uyumsuzluk bulan okurlar hiç şaşırmamalıdır.

Bununla birlikte sanatçı, tarihsel olaylar ve kişilerle ilgili olarak halkın kafasında oluşan fikirlerin hayal ürünlerine değil, tarihçilerin ellerinden geldiği kadar bir araya getirebildikleri tarihsel belgelere dayandığını ve kendisi her ne kadar o tarihsel olaylar ve kişilere değişik bir açıdan baksa, onları değişik bir biçimde anlatsa bile, sanatçının da tarihçi gibi yazılarını belgelere dayandırması gerektiğini unutmamalıdır. Ben de romanımda yer alan tarihsel kişilere ne yapmadıkları bir şeyi yaptırdım ne de onlara etmedikleri bir sözü söylettim; yani kendiliğimden hiçbir şey uydurmadım. Sadece, bu çalışmam boyunca biriktirdiğim bir kitaplık dolusu malzemeden yararlandım. Gerçi yararlandığım bu bir kitaplık dolusu yazılı metinlerin her birinin adını burada tek tek sıralayabilmem olanaksız, ama söylediklerimin kanıtı olarak, her isteyene istediği anda listeyi çıkarabilirim.

(6) Altıncı ve son husus ise: Tarihsel olaylar içinde yer alan, sözüm ona büyük adamların önemini yeterince belirtmeyişimle ilgi-

* Başvurduğu araca, kendisine ve Fransız ordusuna yaraşan bir hayır işiyle yücelik katarak, yangınzedelere yardım eli uzatılması emrini verdi. Ancak, erzak, çoğunluğunu düşmanların oluşturduğu yabancı insanlara uzun süre dağıtılamayacak kadar değerli olduğundan, Napolyon, paraca yardım yapılması ve bunlara kâğıt rublelerin dağıtılması yolunu tercih etti. –çev.

lidir ki, bana göre, onlara verilmesi gereken önem de zaten bu kadar olmalıdır.

Son derece önemli olaylar bakımından bu kadar zengin, hakkında sayısız söylenceler bulunan, yaşadığımız döneme bu kadar yakın, böylesine trajik bir tarihsel dönemi incelerken şu apaçık gerçeği gördüm ki, tarihsel olayları oluşum süreçleri içinde kavrayabilmek, insan zekâsının harcı değilmiş. 1812 olaylarının nedenlerinin Napolyon'un herkese tepeden bakan tutumu ile İmparator I. Aleksandr'ın yurtseverce tutumunda direnmesi olduğunu söylemek (ki, bunu söylemek herkesin çok kolayına geliyor) de en az, Roma İmparatorluğu'nun, bir barbarın batıya doğru akın etmesi ve o sırada Roma'nın başında çok kötü bir yöneticinin bulunuyor olması dolayısıyla yıkıldığını söylemek kadar ya da hatta altı kazılmakta olan koskoca bir tepenin, işçinin elindeki kürekle şöyle bir dokunuvermesi yüzünden yıkıldığını söylemek kadar anlamsızdır.

1812 Seferi gibi, milyonlarca insanın birbiriyle savaştığı ve yarım milyon insanın öldürüldüğü dev boyutlu olay bir tek insanın iradesine bağlanamaz. Bir tek işçi koskoca tepenin devrilişinin nasıl tek nedeni olamazsa, beş yüz bin kişiyi tek başına ölüme sürükleyebilecek hiçbir insan da düşünülemez. Öyleyse, asıl nedenler neydi? Kimi tarihçi çıkıp neden olarak Fransızların saldırganlığı ile Rusların yurtseverliğini gösterir. Kimi çıkar bu nedenleri Napolyon'un ardına takılan çapulcu sürülerinin Fransa dışına taşıdığı demokrasi fikrine, Rusya'nın Avrupa ile ilişkilerini pekiştirmek zorunda bulunuşuna vb. bağlar. Peki, ama neden milyonlarca insan birbirini boğazlamaya başladı? Kim söyledi onlara birbirlerini öldürmelerini? O insanların hepsinin de, birbirlerini boğazlamakta hiçbir çıkarları bulunmadığını, tam aksine, bundan tümünün de zararlı çıkacaklarını biliyor olmaları gerekirdi. Öyleyse neden yaptılar? Bu anlamsız olayla ilgili olarak daha da eskilere dayanan birtakım nedenler bulmaya çalışılabilir ve hâlâ da çalışılmaktadır, ama bu tür açıklama girişimlerinin akıl almaz sayılara ulaşması ve hepsinin de dönüp dolaşıp yine aynı noktaya varıyor oluşu da zaten nedenlerin birden çok olduğunun, bunlardan herhangi birinin tek neden sayılamayacağının en sağlam kanıtıdır.

Dünya kuruldu kurulalı insan öldürmek fiziksel açıdan da, ahlakal açıdan da kötü bir iş sayılmalıdır ve bunu bilmeyen kalmadığı hâlde neden milyonlarca insan boğazlaşmaya başlayıveriyor? Nedeni, tıpkı güz gelince arıların birbirlerini öldürmek suretiyle yerine getirdikleri ya da erkek hayvanların birbirlerini öldürmelerine neden olan en temel zoolojik yasanın zorlayıcılığıdır. Bu korkunç soruya, bundan başka bir açıklama bulamıyor insan.

Bu öylesine apaçık bir gerçek, aynı zamanda da insan benliğinin öylesine ayrılmaz bir parçasıdır ki, eğer insanoğlunun vicdanında, her yaptığı işi kendi özgür iradesiyle yaptığına ilişkin o duygu olmasaydı, bu gerçeği kanıtlamak için uğraşmaya bile gerek kalmazdı.

Tarihi, geniş bir görüş açısından incelediğimiz zaman her olayın öncesiz ve sonrasız bir yasaya göre ortaya çıktığına inanmamak elden gelmiyor. Ama tarihi kişisel bir görüş açısından ele aldığımız zaman tam aksine inanıyoruz.

İster hemcinsini boğazlayan bir insan olalım, ister Niemen Irmağının geçilmesi emrini veren Napolyon olalım, ister orduya kabul edilmek için elinde dilekçesiyle bekleyen ya da silahını doğrultan veya silahını yere indiren sen, ben olalım, hepimiz de her hareketimizde bir irade-i cüziyeye (elindeliğe) sahip olduğumuza, her hareketimizin akla yakın bir gerekçesi bulunduğuna gözü kapalı inanırız; yaptığımız işi yapıp yapmamakta özgür olduğumuz inancına sahibizdir. Bu inancımız o kadar köklüdür ve bizler için o kadar değerlidir ki, (başka insanların davranışlarında özgür olmadıklarına bizi inandıran) tarih biliminin ortaya koyduğu bütün kanıtlara, suçla ilgili istatistiklere rağmen yine de bütün davranışlarımızın özgür irademiz altında gerçekleştiğini savunmaktan bir türlü vazgeçemeyiz.

Buradaki çelişkiyi çözümlemek olanaksız gibi görünüyor. Kendim bu işi yaparken bunu doğrudan doğruya özgür irademle yaptığımı inanıyorum, ama yaptığım o işi tüm insanlığın yaşamıyla olan ilişkisi içinde (yani, tarihsel önemi açısından) ele aldığım zaman söz konusu eylemin determinizm yasasının zoruyla yapıldığı inancım ağır basıyor. Yanlış nerede? Gerçekleştirilmiş bir eylemin geçmişteki bir dizi (sözüm ona) özgür nedene dayandığını kanıtlamak

için insanın yetkinliği üzerine sürdürülen psikolojik gözlemler (ki, bu konuyu başka bir yerde daha etraflıca ele alacağım), insanın belli bir işi yerine getirmekte irade-i cüziyeye (elindeliğe) sahip bulunduğuş görüşünün yanlış olduğunu doğrulamaktadır. Öte yandan aynı psikolojik gözlemler insanın davranış özgürlüğü bilincinin geçmişteki nedenler dışında ve tamamıyla içinde bulunulan an için geçerli olan, tamamıyla kendiliğinden oluşan bir dizi eyleme dayandığını da kanıtlamaktadır. Bu materyalistler ne derlerse desinler herhangi bir eylemi yapıp yapmamakta tamamıyla özgür olduğumdan hiç kuşku yoktur benim; yeter ki, yapacağım eylem sadece ve sadece benimle ilgili olsun. Hiç kuşku yok ki, tamamıyla irade-i cüziyem altında kolumu kaldırabilir, indirebilirim. Şu anda yazma eylemini durdurabilirim. Sizler şu anda okuma eyleminizi bırakabilirsiniz. Tamamıyla irade-i cüziyemle hareket ederek ve hiçbir engelle karşılaşmaksızın düşüncelerimi şu anda Amerika üzerine veya canımın istediğı herhangi bir matematik problemi üzerine çevirebilirim. Sırf irade-i cüziyemi sınamak için kolumu havaya kaldırabilir, sonra da onu olanca gücümle indirebilirim. Bu saydıklarımın tümünü yaptım da. Ama şu sırada yanı başımda küçük bir çocuk duruyor ve ben elimi onun başının üstüne kaldırıyorum, sonra da yine olanca gücümle indirmek istiyorum. Bunu yapamam. Köpeğın biri ısırarak için küçük bir çocuğa saldırıyor; elimi köpeğuş doğru kaldırmamazlık edemem. Alayımila birlikte geçit törenine katılmışım, alayın hareketlerine uymamazlık edemem. Alayımila birlikte taarruza katılmışım; tüm alay düşmana saldırırken, ben saldırmazlık edemem veya tüm alay töskürü etmiş kaçıyorken ben kaçmadan duramam, bunları yapamam. Mahkemede bir sanığın avukatlığını üstlenmişsem, konuşmaktan kaçınamam. Gözümün üstüne bir yumruk inerken gözümü kırpmadan duramam. Dolayısıyla, iki tür eylem vardır: Benim irade-i cüziyeme dayanan eylemler ve irade-i cüziyeme dayanmayan eylemler. Bu konuda çelişkiye düşölmesinin nedeni, (doğrudan doğruya bizim egomuzla ve doğrudan doğruya bizim varoluş kavramımızın en üst düzey soyutlamalarıyla bağıntılı tüm hareketlerimize tam yerinde olarak uyan) kişisel özgürlük bilincimizi, başkalarıyla birlikte gerçekleştirilen, kendi irade-i cüziyemizle

başkalarının irade-i cüziyelerinin örtüştüğü eylemlere de aktarıyor oluşumuzda yatmaktadır. Özgürlük ile bağımlılığın sınırlarını tanımlayabilmek çok zordur ve bu konu psikolojinin en temelli, biricik sorunudur, ama yine de, özgürlüğümüzün en son sınırı ile bağımsızlığımızın en son sınırında gerçekleştirilmiş birtakım olayları gözlemleyerek, şu sonuca varabiliriz: Eylemlerimiz başkalarının eylemlerinden soyutlandığı ve bağımsızlaştığı oranda çok özgürdür veya tam aksine, başkalarının eylemleriyle ilişkisi yoğunlaştığı oranda az özgürdür. Bir insanı başka insanlara bağlayan en güçlü, en sağlam, çözülmesi en zor ve kişiye en ağır gelen bağ, kişinin başka insanlar üzerindeki iktidarı denilen şeydir ki, aslında, kişinin başkalarına en yüksek derecedeki bağımlılığıdır. Doğru ya da yanlış, ama eserimi yazdığım sırada ben de buna tamamıyla inanmış bir insan olduğum için –1805, 1807 ve özellikle de determinizm yasalarının en belirgin bir biçimde ortaya çıktığı 1812 olaylarını (gerçekten de, 1812 Seferini yazanların hemen hemen tümü özellikle bu olayda mukadderatın tecellisini görmüşlerdir) anlatırken– olayların iplerini kendi ellerinde tuttuklarını sanan, hele de o olaylarda yer alan başkalarına oranla olayların gerçekleşmesine kendi iradeleri dâhilinde en az katkıda bulunmuş olan kişileri fazlaca önemsemek, doğal olarak, elimden gelmedi. O kişilerin eylemleri beni sadece –tarihi belirlediği inancını taşıdığım– determinizm yasaları ile zorunluk altında hareket ettikleri için yine kendi imgelemlerinde geçmişten kanıtlar aramalarına neden olan psikoloji yasasının en canlı örneklerini oluşturmaları bakımından ilgilendirmişlerdir.

ROMANDAKİ EN ÖNEMLİ AİLELER İLE BAŞKA BAZI ÖNEMLİ KİŞİLER VE KİMLİKLERİ

1 - BEZUHOV AİLESİ

- *Kont Kiril Viladimiroviç Bezuhov*: Ünlü ve çok zengin bir saraylı.
- *Piyer*: Kont Kiril Viladimiroviç Bezuhov'un gayrimeşru oğlu; babasının ölümünden sonra meşruluk kazanarak Kont Bezuhov unvanını alır.
- *Prenses Katiş*: Piyer'in üç kuzininden en büyüğü.

2 - ROSTOV AİLESİ

- *Kont İlya Rostov*: Karısının servetini har vurup harman savuran, iş konusunda beceriksiz, iyi yürekli, sempatik aile babası.
- *Kontes Natalya Rostova*: Karısı.
- *Kont Nikolay (Nikolenko) Rostov*: Ailenin büyük oğlu.
- *Kont Piyotr (Petya) İliniç Rostov*: Ailenin küçük oğlu.
- *Kontes Vera Rostova*: Ailenin büyük kızı.
- *Kontes Natalya (Nataşa) Rostova*: Ailenin küçük kızı.
- *Sonya (Sophie)*: Ailenin evlatlık olarak alıp büyüttüğü bir akraba kızı.
- *Alfons Karliç Berg*: Vera ile evlenerek Rostov ailesine damat olan Alman asıllı bir subay.

3 - BOLKONSKİ AİLESİ

- *Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski*: Sert karakterli emekli mareşal.
- *Prens Andrey Bolkonski*: Oğlu.
- *Prenses Mariya (Maşa) Bolkonskaya*: Kızı.
- *Prenses Yelizaveta -Lise, Liza, Küçümen Prenses- Bolkonskaya*: Prens Andrey'in karısı; kızlık adı, Meinen.
- *Küçük Prens Nikolay Bolkonski*: Prens Andrey'in oğlu.
- *Matmazel Bourienne*: Prenses Mariya'nın can yoldaşı, kimsesiz bir Fransız kızı.
- *Tihon*: Büyük Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin oda uşağı.

- *Yakov Alpatiç*: Bolkonski ailesinin yurtluklarının baş kâhyası.
- *Dessales*: Küçük Prens Nikolay Bolkonski'nin eğitmeni.

4 - KURAGİN AİLESİ

- *Prens Vasili Kuragin*: Saray çevrelerine yakın, yüksek sosyetedan bir bakan.
- *Prences Kuragina*: Karısı.
- *Prens İpolit Kuragin*: Büyük oğlu.
- *Prens Anatol Kuragin*: Küçük oğlu.
- *Prences Elen (Yelena, Lölya, Helene) Kuragina*: 'Güzel Elen' diye anılan ve Piyer'le evlenen, Kuragin ailesinin kızı.

5 - DRUBETSKOY AİLESİ

- *Prences Anna Mihailovna Drubetskaya*: Yoksul bir dul Prences.
- *Prens Boris Drubetskoy*: Oğlu.
- *Jüli Drubetskaya*: Kızlık adı, Karagina; Boris'le evlenen zengin bir mirasyedi kız.
- *Mariya Lvovna Karagina*: Jüli'nin annesi.

DİĞER ÖNEMLİ KİŞİLER

- *Mariya Dimitriyevna Ahrosimova*: 'le terrible dragon' diye anılan, saray çevrelerinin yakından tanıdığı, dobra dobra konuşmalarıyla herkesin gözünü korkutmuş bir hanım.
- *Bilibin*: 'Cevher' yumurtlamaya pek meraklı, zeki ve şakacı bir diplomat.
- *Vasili Dimitriç (veya Vasilı Fiyodoroviç) Denisov*: Yakınları tarafından 'Vaska' diye çağrılan bir Husar –Hafif Süvari– subayı; Nikolay Rostov'un Bölük Komutanı ve arkadaşı.
- *Lavruşka*: Önce Denisov'un, daha sonra Nikolay Rostov'un uşağı ve emir eri.
- *Dolohov (Fedya)*: Gözü pek bir subay; hovarda, serüvenci.
- *Rostopçin*: Moskova Askerî Valisi.
- *Anna Pavlovna Şerer (Annette)*: Eski İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna'nın nedimelerinden bir saraylı hanım.
- *Şinşin*: Rostov ailesinin akrabası bir bey.

- *Timohin*: Bir piyade subayı.
- *Tuşin*: Bir topçu subayı.
- *Platon Karatayev*: Piyer'in hapishanede tanıştığı ve Piyer'i çok etkileyen cahil, ama bilge bir köylü.
- *Anna Timofeyevna (Madam Belova)*: Kontes Rostova'nın bir hanım arkadaşı.
- *Osip Alekseyeviç Bazdayev*: Piyer'in 'Velinimetim' dediği ve Piyer'i etkileyerek mason locasına sokan ünlü bir farmason.
- *Yasavul (Bölükbaşı) Lovayski*: Kafkasyalı bir çeteci.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

“Eee Prens Hazretleri, Cenova da, Lucca da, Bonaparte ailesinin özel mülkü arasına girdi artık. Yo, sakın sonra uyarmadı demeyin. Eğer savaş hâlinde olduğumuzu hâlâ kabul etmez de, bu Deccal’in (ki ben onun Deccal olduğuna kesinlikle inanıyorum) gaddarlıklarını, edepsizliklerini yine hafifletmeye kalkışırsanız, ben de bundan sonra sizi tanımıyorum; bundan böyle ne benim dostumsunuz, ne de sizin kendi deyiminizle, benim ‘sadık kölem’. Oh olsun işte! Nasılmış, nasılmış? Gözünüzü iyice korkuttum ya sizin! Hadi oturun da güzel güzel anlatın bakayım bana; ne var, ne yok?”

Bu sözler 1805 yılının Temmuz ayında, seçkin saraylılardan biri, aynı zamanda da İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna’nın nedimesi ve sırdaşı olan Anna Pavlovna Şerer’in ağzından çıkmıştı. Nüfuzlu devlet adamlarından Prens Vasili’yi işte bu sözlerle karşılaşmıştı hanımefendi. Prens, hanımefendinin verdiği *soirée*’ye* ilk gelenlerdendi. Son birkaç gündür öksürükten kurtulamayan Anna Pavlovna kendi deyimiyle *la grippe* olmuştu –grip, o sıralarda sadece üç beş kişinin kullandığı yeni bir sözcüktü. O sabah kırmızı üniformalı uşağıyla ahbablarına pusulalar yollamıştı hanımefendi. Ayrıcalık gözetilmeksizin bütün pusulalara da şunlar yazılmıştı:

* Aslında Fransızca yazılmıştır; suare okunur. Akşam daveti, akşam eğlencesi demektir. –çev.

“Kont (ya da Prens) Hazretleri, yapacak daha iyi bir işiniz yoksa ve eğer akşamınızı zavallı bir hastayla geçirmek düşüncesi size çok korkunç görünmüyorsa, bu akşam saat 7 ile 10 arasında sizi evimde görmekten bahtiyarlık duyacağım. ANNETTE SCHERER.”

Prens, “Amanın! Tanrı bizi korusun, bu ne müthiş taarruz böyle!” diye karşılık verdi. Sırtında işlemeli saray üniforması, bacaklarında dizden sıkma pantolon ve uzun çoraplar, ayaklarında tokalı iskarpinler bulunan, göğsüne de nişanlarını takmış takıştırmış olan Prens, ablak suratına pırıl pırıl bir gülücük oturtmuştu; öyle karşılanmaktan zerrece alınmış görünmüyordu.

Atalarımızın sadece konuşma dili olmakla kalmayıp, aynı zamanda düşünme dili de olan, incelmış bir Fransızca ile konuşuyordu Prens; sesinde de, saray sosyetesinde yaşlanmış önemli insanlara özgü o yumuşak ve hoşgörölü tını vardı. Anna Pavlovna’nın yanına gitti, parfüm kokuları saçan ıslıl ıslıl dazlak başını gösterecek biçimde eğilerek hanımefendinin elini öptü ve kanepeye bir güzel kuruldu.

Nezaket ve acıma perdesi altında umursamazlık ve hatta alaycılık sırtan o ses tonunu hiç değiştirmeksizin, “Önce bana nasıl olduğunuzu söyleyin aziz dostum. Bu dostunuzun kaygısını gidirin,” dedi Prens.

Anna Pavlovna, “Maneviyatı sarsılmış bir insan nasıl iyi olabilir?” dedi. “Bir parçacık duygusu olan bir kimse, böyle bir zamanda üzülmenden nasıl edebilir? Bu akşam erken kaçmayacaksınızdır umarım?”

“Ya İngiliz Büyükelçisinin *fête*’i?* Bugün çarşamba. Gidip, orada da bir boy göstermem gerekir,” dedi Prens. “Kızım buraya gelip beni alacak, oraya götürecektir.”

“Bugünkü eğlencenin iptal edildiğini sanıyordum ben. İtiraf edeyim ki, bu tip eğlentiler, bütün bu havai fişek oyunları filan biktırmaya başladı artık.”

* Aslında Fransızca yazılmıştır; eğlence, şölen anlamına gelir. –çev.

İnşallah karşımdaki dediklerime inanır diye düşünmek zahmetine bile girmeksizin, tıpkı kurulu bir saat gibi, sırf alışkanlığından dilinin ucuna geleni söyleyiveren Prens, “Sizin isteğinizi bilselerdi, eğlenceyi mutlaka iptal ederlerdi,” dedi.

“Alay etmeyin benimle! Eee, Novosiltsov’un yolladığı rapora ilişkin olarak neye karar verildi? Sizin bilmediğiniz yoktur.”

“Söylenecek ne var ki?” dedi Prens, yorgun ve ruhsuz bir tonla. “Neye karar verilecek? Bonaparte’ın gemilerini yakmış olduğuna karar verildi, sanıyorum yakında biz de gemilerimizi yakacağız.”

Prens Vasili hep böyle, uzun zaman sahnede kalmış bir oyundaki rolünü tekrarlayan bir aktör gibi, bezgin bir ses tonuyla konuşurdu. Anna Pavlovna ise tam tersine, geride bıraktığı kırk yaşına rağmen canlılık ve coşkuyla dolup taşardı. Hep ateşli görünmek, onun sosyete içinde benimsediği pozlarından biriydi; o kadar ki, bazen hiç de aslında öyle olmadığı zaman bile sırf kendisini tanıyanların beklentilerini boşa çıkarmamak, onları düş kırıklığına uğratmamak için ateşli görünürdü. Artık yaşını başını almış hâline hiç de yakışmayan ama tıpkı hiçbir zaman düzelme-yeyeceğini, istese bile düzelemeyeceğini bilen ve aslında düzelmeyi de istemeyen şımarık bir çocuk gibi, yapmacıklı bir gülümseme, yüzünden hiç eksik olmazdı.

Siyasete ilişkin bir konuşmanın tam ortasında Anna Pavlovna iyiden iyiye coştı:

“Aman, Avusturya’dan söz etmeyin bana! Belki ben bu işlerden anlamam, ama onlar hiçbir zaman savaşmak istememişlerdir, şimdi de istemiyorlar işte. Avusturya bize ihanet ediyor! Avrupa’yı kurtarmak bir başına Rusya’ya düşüyor. Velinimetimiz, yüce alın yazısının kendisine çizdiği yolu bilmektedir ve bu yoldan ayrılmayacaktır da. Ben yalnız buna inanır, bunu söylerim! Bizim iyi yürekli Yüce İmparatorumuza düşüyor yeryüzünde en büyük rolü oynamak; o öylesine erdemli, öylesine soyludur ki, o yüzden Tanrı da onu yalnız bırakmayacak, bu sayede Yüce İmparatorumuz da alın yazısı olan yüce görevi –o caninin, o habis ruhlu adamın kişiliğinde daha da iğrenç bir nitelik kazanmış olan devrim yılanı-

nın başını ezmek görevini- başarıyla yerine getirecektir. Şehidin* kanını yerde bırakmayacak, onun öcünü alacak bir tek biz varız ortada... Güvenebileceğimiz kim var, sorarım size? Tüccar ruhlu İngiltere, İmparator Aleksandr'ın yüce ruhluluğunu anlamaz ki, anlayamaz ki zaten. Malta'yı boşaltmaya yanaşmadılar işte. Bizim her yaptığımızın altında gizli bir amaç arıyor, hep böyle bir amaç bulmaya çalışıyor onlar. Novosiltsov'a ne dediler? Hiç. Kendisi için hiçbir şey istemeyen, bütün istediği insanlığın iyiliği olan İmparatorumuzun fedakârlığını anlayamıyorlar, anlayamazlar da. Verdikleri söz ne? Hiç. Hoş, söz vermiş bile olsalar, yerine getirmezlerdi ya! Prusya ise Bonaparte'ın yenilmez olduğunu aklına takmış bir kez, bütün Avrupa birleşse ona karşı durulamayacağını açık açık söylemiş bulunuyor... Hardenberg'in ya da Haugwitz'in söylediklerinin ise tek kelimesine bile inanmam ben. Prusyalıların şu ünlü tarafsızlık politikaları tuzaktan başka bir şey değildir. Yüce Tanrı'dan ve tapılası İmparatorumuzun yüce alın yazısından başka hiçbir şeye inanmıyorum ben. Avrupa'yı İmparatorumuz kurtaracaktır." Böyle coşmasına kendi de hafifçe gülümseyerek, aniden bitiriverdi konuşmasını hanımefendi.

Prens gülümseyerek, "Düşünüyorum da," dedi, "şu zavallı Vintsengerod'umuz yerine sizi yollasaymışız, Prusya Kralını hemencecik fetheder, olurunı alırmışsınız. Bu belagat sizde olduktan sonra... Bana biraz çay verebilir misiniz?"

Tekrar sükûnetine kavuşan Anna Pavlovna, "Hemen veriyorum," dedi ve ekledi: "*A propos*** bu akşam çok ilginç iki konuğum var, birisi Vikont de Mortemart; Rohan'larla akrabalığı dolayısıyla Fransa'nın en mükemmel ailelerinden olan, Montmorency'lerle de hısıım düşer. Kendisi en iyi göçmenlerden biridir, en halisin-

* Şehit sözü ile, Fransa tahtının varisi, Louise-Antoine Henri de Bourbon Conde, duc d'Enghien'e (1772-1804) gönderme yapılıyor. Kendisine karşı girilen bir suikaste Bourbon'ların da karıştığı savıyla duc d'Enghien'i tutuklatan (1784 yılı başlarında; o sırada Napolyon I. Konsül' dü) Napolyon, onu, emrindeki albaylardan kurulu mahkemede sözüm ona yargıladıktan sonra kurşuna dizdirmişti. Avrupa'nın bütün saraylarında "Şehit" mertebesine yükseltilen duc d'Enghien'den başka bir şey konuşulmadığı hâlde, eyleme geçen sadece Rus Çarı I. Aleksandr olmuştu. -İngilizce çev.

** A propos: Fr. Sırası gelmişken. -çev.

den. Öbürü de *Abbé* Morio*** bu derin bilgili, kafalı adamı tanır mısınız? İmparator Hazretleri de huzuruna kabul etmiştir onu. Duymuş muydunuz?”

“Tanışmaktan kıvanç duyacağım,” dedi Prens. Sonra da, buraya gelişinin başlıca amacı kafasındaki soruyu sormak olduğu hâlde, sanki şimdi aklına gelmiş gibi kayıtsızca, “Söylesenize,” diye ekledi, “Ana İmparatoriçenin Viyana’daki elçiliğimize başkâtip olarak Baron Funke’nin atanmasını istediği doğru mu? Herkesin dediğine göre zavallının biriymiş bu baron.” Ana İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna’nın nüfuzu kullanılarak barona sağlanmak istenen bu mevkide kendi oğlunu görmek istiyordu Prens Vasili.

Anna Pavlovna, İmparatoriçenin yapmak istediği ya da yapmayı uygun gördüğü herhangi bir işi eleştirmenin kendi haddine de, başka birinin haddine de düşmediğini belirtir yollu, hemen hemen tamamıyla indirdi göz kapaklarını.

Üzülmüş gibi, kuru bir ses tonuyla, “Baron Funke, Ana İmparatoriçeye kız kardeşi tarafından tavsiye edilmiş bulunuyor,” demekle yetindi sadece. Anna Pavlovna, İmparatoriçeden söz ederken yüzüne birdenbire hüznle karışık, derin ve gerçek bir bağlılıkla, saygı anlatan bir ifade gelmişti; konuşma sırasında o anlamlı koruyucusunun adını ne zaman ağzına alacak olsa, hep aynı ifadeyi takınırdı. Majestelerinin Baron Funke’ye yüksek teveccüh göstermek lütfunda bulunduğunu söyledi ve bunu söylerken yüzünden yine hüznü bir anlatımın gölgesi geçti. Prens oralı olmamış gibi suskunluğunu koruyordu. İmparatoriçe Hazretlerine tavsiye edilmiş bir kişiden o şekilde söz ettiği için, Anna Pavlovna

* Abbé: Bağımsız yönetimli manastırların başrahiplerine verilen addır. –çev.

** Abbé Morio: Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ın ilk müsveddesinde bu başrahibin gerçek adını kullanmışsa da, sonradan değiştirip, Morio yapmıştır. Gerçekte adı Piatoli olan bu din adamına romanının ilk müsveddesinde Tolstoy çok daha fazla yer ayırmış, daha önemli roller yüklemişti. Gerçekten de Piatoli bir dönemde, Polonya tahtının varislerinden ünlü devlet adamı, General Adam George Czartoryski’nin (1770-1863) özel öğretmenliğini, Çar I. Aleksandr’ın da danışmanlığını yapmıştır. Piatoli, “sürekli barış” adı altında ortaya attığı düşünce ve projeleriyle yalnız I. Aleksandr’ı etkilemekle kalmamış, ileride Cemiyet-i Akvam’ın (Milletler Cemiyeti) kurulmasına, ondan önce de I. Aleksandr’ın Kutsal İttifak planına yol açan görüşleriyle, döneminde çok geniş çevreleri de etkilemiştir. –İngilizce çev.

tam saraylı kadınlara yakışır kıvrak bir incelik ve ustalıkla onu bir güzel cezalandırdıktan sonra, şimdi de gönlünü almak isteğiyle:

“Ama biraz da sizin ailenizden söz edelim,” dedi. “Evden çıkmaya başladığından beri, kızınızın herkesi büyülediğini biliyor musunuz? Onun güneş kadar güzel olduğunu söylüyorlar.”

Prens, bir baş selamıyla saygısını ve şükranlarını belli etti.

“Çoğu kez düşünürüm de,” diyen Anna Pavlovna Prense biraz daha yaklaştı ve politikayla dünya sorunları konusunun artık kapatıldığını, şimdi dedikoduya geçileceğini belirtir yollu tatlı tatlı gülümseyerek sürdürdü konuşmasını: “Çoğu kez düşünürüm de; yaşam nimetlerinin dağıtılışında bir haksızlık var gibi geliyor bana. Nasıl oluyor da talih size böylesine sevimli iki çocuk veriyor? En küçüğünü, Anatol’ü katmıyorum, onu sevmem!” diye kaşlarını kaldırıp, itiraz götürmez bir kesinlikle bunu laf arasına sıkıştırdı. “Böylesine sevimli iki çocuk! Onları en az takdir eden insan ise sizsiniz; bu bir gerçek, dolayısıyla da onları hak etmiyorsunuz.”

Yine o coşkulu gülümseme belirmişti Anna Pavlovna’nın yüzünde.

“Elden ne gelir?” dedi Prens. “*Lavater** başımın biçimine bak-sa, bende babalık yeteneği bulunmadığını söylerdi.”

“Siz hâlâ işin şakasındasınız. Bense sizinle ciddi ciddi konuşmak istiyordum. Bakın, şu küçük oğlunuzu hiç beğenmiyorum doğrusu. Laf aramızda,” (Anna Pavlovna yine o üzüntülü çehresini takındı) “size acıdıklarından dem vurarak, hiç durmadan oğlunuzu Majeste İmparatoriçeye çekiştiriyorlar...”

Prens cevap vermedi. Oysa Anna Pavlovna gözlerini anlamlı anlamlı onun yüzüne dikmiş, sessizce cevap beklemekteydi. Prens Vasili’nin suratı asılmıştı.

En sonunda, “Benim elimden ne gelir?” dedi. “Sizin de bildiğiniz gibi, onlara iyi bir eğitim sağlayabilmek için bir babanın yapabileceği her şeyi yaptım ben, ona rağmen ikisi de *imbéciles*** çıktı bunların. İpolit de budaladır, ama hiç değilse kendi hâлиндedir.

* Johann Caspar Lavater (1741-1801). İsviçreli şair ve teolog. Sözde bir bilim dalı olan fizyonomi kuramını o ortaya atmıştır. -çev.

** Aslında Fransızca yazılmıştır. Budala demektir. -çev.

Anatol ise hem budaladır hem de haşarı, aralarındaki biricik fark da budur,” diye sözlerini her zamankinden daha yapmacıklı, daha çok el kol hareketine başvurarak sürdürürken, ağzının iki yanındaki çizgileri hiç de hoş olmayan, şaşılacak kadar kaba bir anlatımla daha da belirginleştiren bir gülümseme vardı suratında.

Anna Pavlovna düşünceli bir tavırla gözlerini ona doğru kaldırarak, “Sizin gibi erkeklerin de çocuk sahibi olmak nesine?” dedi. “Çocuk sahibi olmasaydınız, o zaman hiçbir bakımdan size kusur bulamazdım.”

“Ben sizin sadık kölenizim, onun için yalnız size açılabilirim. Bu çocuklar bana yaşamı zehir ediyorlar. Kaderin omuzlarına yüklediği bir çile diye bakıyorum buna ben. Elden ne gelir?” Prens, zalim alın yazısına boyun eğdiğini belirtircesine bir el hareketi yaparak sustu. Anna Pavlovna bir an düşünceli kaldı.

“Hayırsız oğlunuz Anatol’ü baş göz etmek de mi hiç aklınıza gelmedi şimdiye kadar?” dedi Prense. “Hani bir söz vardır, derler ki, çöpçatanlık etmek, evde kalmış kızların tutkusudur. Gerçi bu zaafı henüz kendimde gözlemlediğimi söyleyemem, ama benim de aklımda birisi var, gencecik bir kız, babasının yanında çok mutsuz, akrabamız olur; genç Prenses Bolkonskaya.”

Prens Vasili cevap vermedi ama maddiyata önem veren kişilere özgü güçlü belleği ve çabuk kavrama yeteneğiyle Anna Pavlovna’nın söylediklerini hemen kavrayıp, üzerinde düşünmeye bile başladığını belli eden bir baş hareketi yaptı.

“Bakınız,” dedi, bir an duraladıktan sonra, kafasından geçen tatsız düşünceleri bastıramadığını belli edercesine sürdürdü konuşmasını: “Bu çocuğun bana yılda kırk bin rubleye mal olduğunu biliyor musunuz? Bu böyle daha beş yıl sürecek olsa, benim hâlim nice olur? İşte, baba olmanın ödülü de bu... Zengin mi bari sizin şu genç Prenses?”

“Babası çok zengin ve eli sıkı bir adamdır. Köyde oturur. Bilirsiniz canım, hani, merhum Çar Hazretleri zamanında emekliye ayrılıp da kendisine ‘Prusya Kralı’ adı takılan şu dillere destan Prens Bolkonski işte. Çok zekidir, ama olağan dışı davranışlarıyla bıktırır usandırır insanı. Zavallı kızcağız onun yanında öyle

mutsuz, öyle mutsuz ki... Ağabeyi de geçenlerde Liza Meinen'le evlendi, Kutuzov'un yaverlerindendir kendisi. Bu akşam o da gelecek buraya.”

Prens birdenbire alhababının elini tutup, her nedense aşağı doğru kıvrarak, “Dinleyin, sevgili Anet,” dedi. “Şu işi bana bir ayarla-yıverin, sonsuza dek, sonsuza dek sadık köleniz –hem de, köydeki kâhyanın mektuplarında kullandığı deyimle, ‘gulunuz’– kalayım sizin. Genç Prenses hem iyi bir aileden hem de varlıklı; benim de bütün istediğim bu zaten.”

Prens sözünü bitirdikten sonra, kendisine özgü o serbest, teklifsiz ve zarif edasıyla nedimenin elini öptü, rahatça geriye yaslandı ve avucunda tuttuğu eli usul usul sallarken, başını yana doğru çevirerek gözlerini boşluğa dikti.

Kafasından bir şeyler geçirmekte olan Anna Pavlovna, “Hele durun,” dedi. “Ben hemen bu akşam Liza (genç Bolkonski'nin karısı) ile bir konuşayım da, belki bir şeyler ayarlarız. Evde kalmış kız olarak çöpçatanlık hizmetine sizin aileden başlayayım bari.”

II

Anna Pavlovna'nın salonu yavaş yavaş doluyordu. Yaşça ve başça birbirlerinden çok değişik, ama konumları bakımından hepsi de birbirine denk olan, Petersburg'un en kalburüstü kişileri-ydi bunlar. Prens Vasili'nin güzeller güzeli kızı Elen de babasını alıp, büyükelçilikteki şenliğe götürmeye gelmişti. Sırtında balo tuvaleti vardı, göğsüne de, İmparatoriçe nedimesi olduğunu gösteren armalı iğnesini ilıstırmıştı. Petersburg'un en canlar yakıcı kadını olarak ün yapmış genç Prenses Bol-konskaya da oradaydı. Geçen kış evlenen Prenses gebe olduğu için, en yüksek düzeydeki törenlere katılmamakla birlikte, ufak tefek davetlerde boy göstermekten hâlâ geri kalmıyordu. Prens Vasili'nin oğlu Prens İpolit de, Mortemart'la birlikte geldi ve Mortemart'ı oradakilere takdim etti. Abbé Morio ve daha birçokları oradaydı.

Anna Pavlovna yeni gelen her konuğuna, “Siz daha ‘teyzeciğimle’* tanışmadınız mı, kimse sizi kendisine takdim etmedi mi?” diyerek büyük bir ciddiyetle önlerine düşüyor, konuklar sökün etmeye başlar başlamaz bitişik odadan salına salına salona geçen, başına, enli kurdelelerle süslü bir başlık oturtmuş ufak tefek yaşlı bir hanımın yanına götürüyordu onları. Anna Pavlovna gözlerini mahsus konuğundan “teyzeciğine” çevirerek konuğun adını verip çekiliyordu. Hiç kimse için bir gereklilik ifade etmeyen, kimsenin tanımadığı ve kimsenin de ilginç bulmadığı bu “teyzeciğe” takdim edilme seremonisinden herkes bir sefer geçiriliyordu. Anna Pavlovna teyzeciğini selamlayanları, hoşnut kaldığını belli eden hüzünlü, aynı zamanda da ağırbaşlılık içinde gizlenen bir acıma ifadesiyle izliyordu. Teyzeciği de ister kadın, ister erkek herkese hep aynı şeyi söylüyor, hep sağlıktan söz ediyor, onların sağlığını soruyor, kendi sağlık durumunu anlatıyor ve Majesteleri İmparatoriçenin sağlığının bugün, çok şükür, daha iyice olduğunu belirtiyordu. Terbiye kuralları gereği hiç kimse yaşlı hanımın yanından ayrılmakta acelecilik göstermiyordu, ama hepsi de onun yanından ayrılırken, bu sıkıcı görev bitti diye içlerinden bir oh çekiyor, bir daha da onun semtine uğramıyorlardı.

Genç Prenses Bolkonskaya sırma işlemeli kadife bir torba içinde işini de yanında getirmişti. Hav gibi incecik tüylerle hafifçe gölgelenen sevimli, mini mini üst dudağı dişlerini örtemeyecek kadar kısa kalıyordu, ama bu dudak kalkık hâliyle, hele hele indirip de alt dudağıyla kavuşturduğu zaman, yüzüne son derece çekici bir hava veriyordu. Göze çarpacak kadar çekici her kadında olduğu gibi, onun kusuru da –dudağının kısalığı ve ağzının hep aralık duruşu– güzelliğinin kendine özgü bir niteliği olarak kabul edilirdi. Pek yakında çocuk dünyaya getirecek olmasına rağmen, bu ağırlığı hiç yüksünmeden taşıyabilen canlılık ve neşe dolu bu güzel yaratığa bakmaya doyamıyorlardı. Canı sıkılan somurtkan gençler, hatta yaşlı erkekler bile onu seyrederken, ondaki bu canlılık ve neşenin âdetâ kendilerine de bulaştığını hissediyor, bir par-

* Aslında, Fransızca olarak “*Ma tante*” diye yazılmıştır; bu çeviride “Teyzeciğim” diye kullanılacaktır. –çev.

çacık yanında d rmak, onunla iki    kelime konu makla kendilerinin de ona benzeyeceklerini sanıyorlardı. Onunla konuşan ve Prensesin ağzını her açışında ı ıl ı ıl parlayan bembeyaz dişlerini, onun o tatlı g l c   n  gören herkes, kim olursa olsun, o ak am kendisinde de olağanüstü bir sevimlilik olduğu duygusuna kapılıyordu.

Elinde torbası, hafif tertip yalpalayarak ufacık, hızlı adımlarla masanın yanından dolaşan Küçümen Prenses  en bir tavırla giysisinin kıvrımlarını düzeltip, gümüş semavere yakın olan kanepeye oturdu; g r n  e bakılırsa, Prenses her yaptığını, zevk alarak yapıyor, yine onun her yaptığı şey başkalarının da gönüllerini  enlendiriyordu.

Küçük el çantasını çıkarırken, ortaya konuşarak, “İ imi de yanımda getirdim,” dedi. Sonra ev sahibesine dönerek, “Bakın, ama Anet, sakın bir daha bana böyle kötü oyunlar oynamayın,” diye sürdürdü konuşmasını. “Bana ufacık bir toplantı diye yazmı tınız, ben de o yüzden giyimime pek  zen göstermedim.”

Kollarını iki yana açarak, hemen g  s n n altından dantelli kuşak geçen gri renkli  ık tuvaletini gösterdi.

Anna Pavlovna, “Aldırmayınız Liz, siz her zaman herkesten g zelsinizdir,” diye karşılık verdi.

Prenses aynı tonda ve yine Fransızca konuşmayı sürdürerek, generallerden birine, “Biliyor musunuz, kocam beni bırakıp gidiyor,” dedi, “gidip  ld rtecek kendini.” Sonra Prens Vasili’ye dönerek, “Söylesenize kuzum, bu kötü savaş da nereden çıktı böyle?” deyip, onun vereceği cevabı beklemeden, bu kez de Prens Vasili’nin kızına, güzel Elen’e döndü.

Prens Vasili, Anna Pavlovna’nın kulağına, “Bu Küçümen Prenses de ne tatlı  eymi  böyle!” dedi.

Küçümen Prensesin gelişinden hemen sonra içeriye, saçları alabrus tıra  edilmiş gözlüklü, tıknaz ve iri yapılı genç bir adam girdi; dizden ba lanan kısa pantolonu günün modasına uygun olarak açık renk, ceket i e nar i e i rengiydi; ceketinin içine, yüksek yakası kolalı muslin gömlek giymişti. Bu iri yapılı genç adam, Katerina döneminin dillere destan soylularından,  imdi

Moskova'da ölüm döşeginde yatmakta olan Kont Bezuhov'un gay-rimeşru oğlu Piyer idi. Henüz herhangi bir memuriyete girmiş değildi; eğitimini tamamladığı yurt dışından daha yeni dönmüştü ve sosyete içine ilk katılışydı bu. Anna Pavlovna onu, salonunda bulunanlar arasındaki aşama sırasının en alt basamağındaki kişilere karşı kullandığı hafif bir baş selamıyla karşıladı. Ne var ki, bu en alt düzeyden karşılayışına rağmen, daha Piyer'i görür görmez Anna Pavlovna'nın yüzünde, olağanüstü irilikte ve bulunduğu yere hiç yakışmayan bir şey görüldüğü zaman insanların uğradığı şaşkınlığı andıran bir tedirginlik ve korku anlatımı belirdi. Gerçi Piyer orada bulunan erkeklerin hepsinden boyluydu boylu olmasına, ama Anna Pavlovna'nın yüzünde beliren o anlatım Piyer'in boyu posundan çok, onu salondaki bütün erkeklerden hemen ayıran bakışlarına yorulabilirdi; biraz utangaç olmakla birlikte, zeki, keskin, gözlemci ve yapmacıksız bir bakışı vardı genç adamın.

Piyer'i "teyzeciğine" götüren Anna Pavlovna, bir yandan teyzesiyle kaygılı bir şekilde bakışırken, bir yandan da Piyer'e, "Zavallı bir hastayı yoklamakla büyük incelik gösterdiniz Mösyö Piyer," dedi.

Anlaşılamayan bir şeyler mırıldanan Piyer, birilerini arar gibi gözlerini çevrede dolaştırmaktaydı. Sanki Küçümen Prenses çok yakın bir dostuymuş gibi, yüzünde bir sevinç, bir neşe anlatımıyla onu eğilip selamladı ve teyze hanıma doğru ilerledi. Anna Pavlovna'nın korkusu boşuna değildi; nitekim Piyer, teyze hanımın Majestelerinin sağlığıyla ilgili sözlerinin sonunu beklemeden onun yanından ayrılıvermişti. Korku ve şaşkınlıktan donup kalan Anna Pavlovna'nın şu sözleri genç adamı durdurdu: "Siz, Abbé Morio'yla tanışmıyorsunuz değil mi? Çok ilginç bir adamdır."

"Evet, onun sürekli barış sağlamaya ilişkin planını duymuştum, çok da ilginç bir plan, ama uygulanabilme olanağı pek yok gibi..."

Aklı, bir an önce ondan kurtulup ev sahibeliği görevine dönmekte olan Anna Pavlovna, sırf bir şey söylemiş olmak amacıyla, "Sizce öyle mi?" dedi, ama Piyer hiç de kibarca olmayan davranışına bir yenisini eklemekteydi. Demincek, kendisiyle konuşmakta olan bir hanımefendinin lafının ortasında onun yanından ayrılan

delikanlı, şimdi de, ondan kurtulmak isteyen bir hanımefendiyi lafa tutarak oyalamaktaydı. Başını yana eğmiş, bacaklarını iyice açarak dikeldiği yerden Anna Pavlovna'ya, papaz efendinin planlarını neden olanaksız bulduğunu açıklamaya girişmişti.

Anna Pavlovna gülümseyerek, "Bunu sonra konuşalım," dedi.

Bu görgüsüz delikanlının elinden kurtulan Anna Pavlovna yeniden ev sahibeliği görevine döndü, herhangi bir konuşma canlılığını kaybedecek olursa hemen yardıma koşmaya hazır vaziyette gözleriyle kulaklarını dört açtı. Bir dokuma atölyesinin ustabaşısı, işçiler yerlerini aldıktan sonra nasıl atölyenin içinde bir aşağı bir yukarı dolaşır, dokuma tezgâhlarının herhangi birinin durması, anormal bir ses çıkarması ya da fazla gürültülü çalışması durumunda nasıl hemen o yana seğirterek makinedeki sıkışmayı giderip onu düzgün çalışır hâle getirirse, Anna Pavlovna da işte tıpkı bir ustabaşı gibi salonda dört dönüyor, gruplardan biri suspus olmuşsa ya da bir grupta sesler fazlaca yükseliyorsa hemen oraya yönelip bir iki sözcükle veya gruptakilerin yerlerini değiştirmek suretiyle sohbet makinesinin tekrar görgü kuralları dairesinde tıkrı tıkrı işlemesini sağlıyordu. Ama bütün bu işlerinin arasında da, Piyer yüzünden, içinin hiç rahat etmediği belli oluyordu. Piyer, Mortemart'ın yanında ne konuşulduğunu dinlerken ya da papaz efendinin konuşmasını dinlemekte olan başka bir grubun yanına giderken, gözünü bir an olsun ondan ayıramıyordu ev sahibesi. Yurt dışında eğitim görmüş olan Piyer'in, Rusya'ya döndükten sonra katıldığı ilk sosyete toplantısıydı. Petersburg'daki en seçme aydınların tümünün burada bulunduğunu bilen Piyer, oyuncakçı dükkânına girmiş bir çocuk gibi nereye bakacağını bilemiyordu. Entelektüel bir konuşmayı kaçırmaktan korktuğu için her an tetikteydi. Buraya toplanmış seçkinler kalabalığının süzme bir inceliği ve kendine güven duygusunu anlatan yüz ifadelerinden gözlerini alamayan Piyer, onlardan hep olağanüstü bir kafanın ürünü olan konuşmalar duymayı bekliyordu. Sonunda, Abbé Morio'nun yanına sokuldu. Konuşma ona ilginç geldiği için kırırdamadan durup, bütün hevesli gençler gibi o da, kendi görüşlerini açıklama fırsatının doğmasını beklemeye başladı.

Anna Pavlovna'nın verdiği suare tam hızını almış bulunuyordu. Dört bir yandan, hiç aksamadan tıkır tıkır işleyen sohbet tezgâhlarının düzenli uğultusu yükseliyordu. Teyze hanımı, yanında oturan çökmüş, zayıf yüzlü ve sosyetenin bu göz alıcı parlaklığı içinde biraz yadırganan yaşlıca bir hanımla yapayalnız bırakan konuk kalabalığı, üç gruba ayrılmıştı: Erkeklerin çoğunlukta olduğu birinci grup, papaz efendinin çevresini almıştı; gençlerin meydana getirdiği öbür grupta en çok ilgi çekenler Prens Vasili'nin kızı güzel Prenses Elen ile yaşına göre biraz fazla tombulca, pembe beyaz, çıtı pıtı, cici Prenses Bolkonskaya idi. Mortemart ile Anna Pavlovna üçüncü gruptaydılar.

Vikont, yumuşak yüz çizgileri olan pek edepli, yakışıklı sayılabilecek gençten bir beyefendiydi ve besbelli kendini çok önemli bir kişi sayıyor, ama yine de, sırf terbiyesi ve alçak gönüllülüğü yüzünden, oradakilerin arasına karışmak lütfunu kendilerinden esirgememiş bulunuyordu. Anna Pavlovna'nın ona, konuklarına sunmakta olduğu eğlencelerin en ilginç gözüyle baktığına hiç kuşku yoktu. Pis bir mutfakta, görenlerin yüzüne bile bakmayacağı sığır eti parçasını akıllı bir şef garson nasıl olağanüstü bir şeymiş gibi sunarsa, Anna Pavlovna da o akşam konuklarının önüne önce Vikontu, sonra da papaz efendiyi nadide birer parça olarak çıkardı. Mortemart'ın bulunduğu grupta konuşma bir anda, duc d'Enghien'in idamı konusuna döküldü. Vikont, Dükün yüce ruhluluğunun kurbanı olduğunu, Bonaparte'ın ona kızmasının bazı özel nedenleri bulunduğunu söyledi.

Anna Pavlovna, sözlerine *Louis Quinze** dönemine yaraşır bir hava verdiğini sanarak, "Ah, hadi, hadi! *Contez-nous cela, vicomte,***" dedi tatlı bir sesle.

Vikont, söz dinlemeye hazır olduğunu belirten bir davranışla, nazikçe gülümseyerek eğildi. Anna Pavlovna, Vikontun çevresinde bir tur atarak herkesi onu dinlemeye çağırdı.

* Aslında Fransızca yazılmıştır. Lui Kenz okunur; On Beşinci Lui demektir. -çev.

** Aslında Fransızca yazılmıştır. "Anlatın bunu bize, Vikont" demektir. -çev.

Birisinin kulağına eğilerek, “Vikont, Dük Hazretleriyle şahsen tanışmış,” diye fısıldadı. Bir başkasına, “Vikontun hikâye ediş tarzı bir harikadır,” dedi. Bir üçüncüsüne ise, “Kaliteli insan nasıl da hemen kendini belli ediyor,” dedi ve böylece Vikont, ısıtılmış bir tabak içinde bol garnitürle verilen rozbif gibi, en âlâsından süslemelerle allanıp pullanarak, en şık biçimde sunulmuş oldu orada bulunanlara.

Hikâyesini anlatmaya hazırlanan Vikont zarif bir edayla gülümsemekteydi.

O sırada Anna Pavlovna, biraz ötedeki grubun ortasında oturmakta olan güzel Prensese, “Bizim aramıza katılsanıza, *chère Hélène*”* dedi.

Prens Elen gülümsedi. Salona ilk girdiği sırada nasıl kendi güzelliğinden emin bir havayla gülümsüyor idiye, yine öyle gülümsüyordu; gülümseyişinde en ufak bir değişiklik olmamıştı yerinden kalkarken. Süslü püslü balo tuvaletinin etekleri hafifçe hışırdayarak, bembeyaz omuzları, parlak saçları ve mücevherleri ışıltılar saçarak, ona yol açmak için iki yana çekilen erkeklerin arasından geçti. Güzelliğini, endamını, yuvarlak omuzlarını, günün modasına uygun olarak fazlaca açık bırakılmış göğsü ile sırtını seyretme hakkını nezaket gereği herkese tanıyormuş gibi, yalnız bir kişiye değil de, toplu olarak hepsine birden bakarak, bir balo salonunun bütün parlaklığını üstünde taşıyarak Anna Pavlovna’nın yanına geldi. Elen öyle tatlı bir kızdı ki, onda işveciliğin zerresi bulunmadığı gibi, tam tersine kızcağız o her yanından fışkıran, herkesi büyüleyen, herkesi bir anda müthiş etkisi altına alan güzelliğinden âdeta utanıyordu; hani, sanki güzelliğinin etkisini yumuşatmak istiyormuş da, elinden bir şey gelmiyormuş gibi.

Onu her gören, “Aman ne güzel kadın!” diyordu. Elen, Vikontun karşısına oturup, hiç değişmeyen o aynı gülümseyişiyle onun da gözlerini kamaştırırken, genç adam olağanüstü bir şeyle karşılaşmışçasına irkilerek gözlerini yere indirdi. Gülümseyerek, hafifçe bir baş selamı verirken:

* Aslında Fransızca yazılmıştır. “Sevgili Elen” demektir. -çev.

“Madam, böyle dinleyicilerin huzurunda, korkarım dilim tutulacak,” dedi.

Prenses çıplak tombul kolunu bir sehpayaya dayadı ve bir şey söylemek gereğini duymadı. Gülümseyerek bekliyordu. Vikont hikâyesini anlatırken hep dimdik oturdu Prenses; sadece, ara sıra kâh masanın üstüne yatırdığı ve kendi ağırlığı altında çizgileri değişmiş güzel, tombul koluna, kâh pırlanta gerdanlığını düzeltmek amacıyla, kolundan da güzel olan göğsüne çeviriyordu bakışlarını. Birkaç kez tuvaletinin kıvrımlarını düzelten Prenses, hikâye dinleyicileri heyecanlandığı zaman, Anna Pavlovna’nın yüzüne bakıyor ve hemen kendi yüzü de nedimenin yüzündeki anlatımın aynısını takınıyor, sonra yine o hiç değişmeyen gülümseyişi belirliyordu. Elen’in ardından Küçümen Prenses de çay masasının yanından ayrıldı.

“Dur, beni bekle, işimi yanıma alayım,” dedi Prenses Elen’e. Sonra, İpolit’e döndü. “Hadi, ne düşünüyorsun öyle? Bana el çantamı getiriversene.”

Küçümen Prenses herkese gülümseyip, herkese bir şeyler söylediği için ortalık birden hareketlenmişti. Rahatça yerine yerleşen Prenses neşeli bir hava içinde etekliğinin kıvrımlarını düzeltmeye koyuldu.

“Eh, şimdi rahat ettim işte,” deyip, Vikonta, kaldığı yerden devam etmesini rica ederek işini eline aldı. Prens İpolit ona el çantasını getirdi, koltuğunu Prensesin yanına çekerek oturdu.

Le charman Hippolyte,* kız kardeşine tıpatıp benzeyişiyle herkesin üzerinde şaşırtıcı bir etki yaratıyordu, ama bu şaşırtıcı etki, kız kardeşiyle birbirlerine bu kadar benzedikleri hâlde İpolit’in son derece çirkin oluşundan ileri geliyordu. Kaşı, gözü, burnu, kulakları gerçi kız kardeşininkilere benziyordu benzemesine de, Prensesin her yanından pırıl pırıl bir gençlik, canlılık taşar, klasik güzelliğin çizgilerini taşıyan yüzü hiç eksilmeyen gülümseyişle aydınlanırken, ağabeyinin suratını, tam tersine, budalalığın gölgesi karartıyor ve aslında zayıf, çelimsiz biri olmasına rağmen, son derece kibirli, hırçın bir anlatım, suratından hiç eksilmiyor-

* Aslında Fransızca yazılmıştır: “Sevimli İpolit” demektir. –çev.

du. Gözleri, burnu, ağzı hepsi de birbirine karışarak budalaca bir somurtuşla bütünleşirken, kollarıyla bacakları her zaman en çirkin ve en gülünç bir pozda dururdu.

Prensesin yanı başına oturup, sanki o gereç olmadan konuşmaya başlayamazmış gibi hemen saplı gözlüğünü çıkararak, "Hortlak mortlak hikâyesi değildir ya inşallah," dedi. Hayretler içinde kalan Vikont omuz silkerek, "Ne münasebet azizim," dedi.

Diliyle beyni arasındaki bağlantının kopuk olduğunu ortaya koyan bir tavırla, Prens İpolit, "Ben hortlak hikâyelerini hiç sevmem de," dedi.

Konuşurken öylesine kendine güvenen bir havası vardı ki İpolit'in, bu yüzden hiç kimse onun ettiği lafın çok budalaca mı, yoksa çok akıllıca mı olduğunu kestiremezdi. Koyu yeşil bir frak, kendi deyimiyle *cuisse de nymphe effrayée** rengi dizden kısa pantolon, ipek çorap ve tokalı iskarpin giymişti. Vikont, o sıralarda ağızlarda dolaşan bir anekdotu çok zarif bir biçimde anlatmaktaydı. Bu küçük öyküye göre, duc d'Enghien artist Matmazel Jorj'la** buluşmak için gizlice Paris'e gelmiş ve hanımının evinde Napolyon'la karşılaşmış; meğer bu seçkin artist hanımın iltifatlarına Napolyon da mazhar olmaktaymış. Sık sık düşüp bayılına illeti olan Napolyon, Dükle karşılaşınca yine düşüp bayılıvermiş ve uzunca bir süre baygın kalmış, yani onun bu baygınlığı sırasında Dük ona istediğini yapabilmemiş, ama Dük böyle bir fırsattan yararlanmaya gönül indirmemiş, oysa Napolyon, onun bu yüce gönüllülüğünü kendine yediremediğinden, Dükü öldürerek öç almış.

Bu pek tatlı ve ilginç öykünün hele o, iki rakibin aniden karşılaşp da birbirlerini tanımaları sahnesi, hanım dinleyicileri çok heyecanlandırdı. Anna Pavlovna soran gözlerle Küçümen Prenses'e bakarak, "Çok hoş!" dedi. Küçümen Prenses kendini ilginç öykünün çekiciliğine kaptırmaktan işini unuttuğunu ima ederce-

* Aslında Fransızca yazılmıştır. "Ürkmüş su perisi bacağı" anlamına gelir.

** Mademoiselle George: Romanın ileriki bölümlerinde kendisini göreceğiniz bu hanım, döneminin ünlü bir trajedi aktrişiydi ve bir süre Napolyon'un metresi olmuştu. 1808 yılında Petersburg'a gitmiş ve orada büyük sükse yapmıştı. Daha ileriki bölümlerde anlatılacağı üzere, Elen'in salonunda sunduğu resitasyonu Nataşa'nın dinlemesi de işte bu dönemde geçer. -İngilizce çev.

sine iğnesini işine geçirirken, “Çok hoş!” diye fısıldadı. Bu küçük iltifattan hoşnut kalan Vikont, şükranını bir gülümsemeyle belli ederek kaldığı yerden öyküsünü anlatmaya başladı tekrar. Ancak, deminden beri gözünü o korkunç delikanlıdan ayırmayan Anna Pavlovna, bu arada onun papaz efendiyle biraz fazlaca yüksek sesle ve fazlaca hararetli bir konuşmaya daldığını görünce pürtelaş imdada koştı. Gerçekten de Piyer ne yapmış etmiş, papaz efendiyle siyasal bir sohbete girme olanağını yaratmıştı; Piyer, papaza güçler dengesi konusundaki görüşlerini anlatıyor, onun bu saf gençlik heyecanını ilginç bulduğu anlaşılan papaz efendi de kuramları içinde en sevdiği olan bu görüşünü uzun uzadıya açıklıyordu ona. Her ikisi de birbirlerinin söylediklerine içten gelen bir ilgiyle kulak veriyor, yine her ikisi de kendi görüşlerini büyük bir hevesle anlatıyorlardı. Onların birbirlerine gösterdikleri bu aşırı ilgi hiç hoşuna gitmemişti Anna Pavlovna’nın.

“Çaresi? Çaresi, Avrupa’da güçler dengesinin kurulması ve insan haklarıdır,” diyordu papaz. “Rusya gibi barbarlığıyla ün kazanmış da olsa, güçlü bir devletin, Avrupa’da güçler dengesini sağlamayı amaçlayacak bir ittifakın başında yansız bir tutumla yer alması yeter; bu bile dünyayı kurtarmaya yeter!” Piyer tam, “Böyle bir güç dengesini nasıl sağlayacaksınız peki?” diye lafına başladığı sırada Anna Pavlovna yanlarına gelerek Piyer’e sertçe baktıktan sonra İtalyan’a dönüp, Rusya’nın iklimine alışıp alışmadığını sordu. İtalyan’ın yüzü bir anda değişiverdi ve bu yüze, yapmacık ve abartılı bir yumuşaklık içinde gizlenmiş saldırgan bir ifade yerleşti; besbelli İtalyan, kadınlarla konuşurken bu yüz ifadesini takınmayı alışkanlık edinmişti.

“İçine kabul edilmek mutluluğunu yaşadığım sosyetenizde – özellikle de hanımefendilerde– karşılaştığım kafa ve kültür düzeyi beni öylesine büyüledi ki, iklimi düşünmeye hiç fırsat bulamadım,” dedi. Piyer’le papazı bir daha böyle başıboş bırakmamaya kararlı olan Anna Pavlovna, gözünün önünden ayırmadan daha rahatça izleyebilmek için, onları da büyük grubun içine kattı.

Tam bu sırada salona bir başka konuk girdi: Küçümen Prensesin kocası genç Prens Andrey Bolkonski’ydi gelen. Keskin çiz-

gileriyle heykel gibi bir yüzü olan Prens Bolkonski orta boylu, son derece yakışıklı bir gençti. Sıkıntılı, bezgin yüz ifadesinden, ölçülü ağır adımlarına kadar her şeyi, bütün görünüşü, çıtı pıtı, capcanlı karısıyla çarpıcı bir karşıtlık oluşturuyordu. Salonda bulunanların hepsini tanıdığı, dahası, bütün bu insanlardan, onların suratlarına bakmak ve onları dinlemekten artık katlanamayacak kadar bıktığı da her hâlimden anlaşılıyordu. Bütün bu sıkıcı suratlar arasında ona en sıkıcı gelenin ise, cici karısının suratı olduğu belliydi. Yakışıklı yüzünü çarpıtacak kadar yüzünü buruşturarak karısına sırtını döndü, Anna Pavlovna'nın elini öperek yarı kapalı göz kapaklarının arasından orada bulunanları şöyle bir süzdü.

“Savaşa katılmak üzere orduya yazılmışsınız, öyle mi Prens?” dedi Anna Pavlovna.

Bolkonski, Fransızca konuşarak ve Kutuzov adının son hecesini Fransızlar gibi vurgulayarak, “General Kutuzov beni yaverliğine getirmek inceliğinde bulundu,” dedi.

“Ya karınız? Liz?”

“O köye gidiyor.”

“Ama o şirin karınızdan bizleri yoksun bırakmakla insafsızlık etmiş olmuyor musunuz?”

Andrey'in karısı, başka erkeklerle konuşurken takındığı kırıtkan edasını kocasına karşı da hiç değiştirmeksizin, “*André*,”* dedi, “Vikont bize az önce Matmazel George ile Bonaparte'a ilişkin öyle bir hikâyecik anlattı ki!”

Prens Andrey kaşlarını çatarak arkasını döndü. Andrey salona girdiği andan beri sevinç ve sevgi dolu bakışlarını onun üzerinden bir an bile ayırmamış olan Piyer, hemen onun yanına gelecek kolunu tuttu. Kendisine dokunulmasına sinirlendiği anlaşılan Andrey daha başını bile çevirmeden öfkeyle kaşlarını çatıverdi yine, ama Piyer'in gülümseyen suratını karşısında görünce, ondan hiç de beklenmeyecek tatlı bir gülümsemeyle onun da yüzü aydınlanıverdi.

* Aslında Fransızca yazılmıştır. Andrey adını Fransızlar gibi söylüyor züppeliğinden. -çev.

“Ah, sendin demek! Hem de, böyle bir topluluk içinde ha?” dedi Piyer’e.

“Senin de buraya geleceğinden emindim,” diye cevap verdi Piyer. Sonra, hâlâ anlatmayı sürdüren Vikontun konuşmasını kesmiş olmamak için sesini alçaltarak, “Akşam yemeğine size geliyorum, bir sakıncası yok ya?” diye ekledi.

Prens Andrey, “A, bak bu olmaz işte!” dedi, ama aynı zamanda da Piyer’in böyle bir soruyu sormasına bile gerek bulunmadığını anlatacak biçimde onun elini sıkarak güldü. Başka bir şey daha söylemeye hazırlanıyordu, ama tam o sırada Prens Vasili ile kızı kalktıkları için, iki delikanlı da kalkarak onlara yol açtılar.

Prens Vasili, Vikontun yerinden kalkmasını önlemek için onu, dostça ceketinin kolundan tutup hafifçe aşağı doğru çekerken, “Beni bağışlayınız aziz Vikont,” dedi. “Büyükelçinin şöleni çok talihsiz bir zamana rastladı, hem sizi dinleme zevkinden beni yoksun bıraktı hem de konuşmanızı böyle yarıda kesmiş olduk. Sonra, Anna Pavlovna’ya dönerek, “Bu güzel davetinizden ayrılmak zorunda olduğum için çok üzgünüm,” dedi.

Prens Vasili’nin kızı Prenses Elen, güzelim yüzünde her zamankinden daha parlak bir gülümsemeyle, tuvaletinin eteklerini hafifçe yukarı kaldırarak koltukların arasından yürüdü. Prenses, iki delikanlının önünden geçerken, Piyer kendinden geçmiş bir hâlde, huşu dolu gözlerle bu güzel yaratığa bakakalmıştı.

“Çok güzel,” dedi Prens Andrey.

“Çok,” dedi Piyer.

Prens Vasili onların yanından geçerken, Piyer’i kolundan tutup, Anna Pavlovna’ya dönerek şöyle dedi:

“Hatırım için, bu ayıya biraz yol yordam öğretin! Baksanıza, bir aydır benim yanımda kalıyor da, daha ilk kez onu böyle insan içine çıkmış görüyorum. Genç erkeklere en gerekli şey, zeki kadınların arasında bulunmaktır.”

Anna Pavlovna gülümsedi ve baba tarafından Prens Vasili'nin akrabası olduğunu bildiği Piyer'i gözeteciğine söz verdi. O ana kadar hep teyze hanımın yanında oturmakta olan yaşlıca hanımefendi telaşla yerinden kalkıp, hole çıkmış bulunan Prens Vasili'nin arkasından yetiştii. Hanımefendinin o ana kadar suratından eksik etmediği o yapmacık ilgi ifadesinden şimdi hiç eser kalmamıştı. Çile çekmiş iyi yürekli bir insan olduğunu gösteren yüzünden, şimdi sadece korku ve kaygı okunuyordu.

Prens Vasili'yi holde durdurarak, "Boris'im için bana bir diyeceğiniz yok mu Prens?" dedi. "Petersburg'da daha fazla kalamayacağım. Söyleyin, ne haber götüreyim zavallı oğluma?" Prens Vasili yaşlı hanımı neredeyse saygısız bir tavırla, isteksizce dinliyordu, her hâlimden de sabırsızlandığı belli oluyordu, ama kadıncağız âdeta yalvaran sıcacık bir gülümsemeyle onun yüzüne bakarken, bir yandan da gitmesin diye elini tutmuş, bırakmıyordu. "İmparator Hazretlerine bir kelimecik edivermek sizin için işten bile değil. Muhafız Alayına naklini hemen yapıverirler oğlumun," diye yalvarıyordu.

Prens Vasili, "İnanınız, elimden geleni yapacağım, Prens," dedi; "ama İmparator Hazretlerine benim bir ricada bulunabilmem hiç de kolay değil. Rumyantsev'e başvurmanızı salık veririm size, bunun için de, Prens Galitsin'e gidin önce; en doğrusu budur."

Yaşlıca hanımefendi, Rusya'nın en elit ailelerinden birine mensup, Prens Drubetskaya idi. Ne var ki, yoksul düşmüştü ve saray sosyetesinden uzun zaman uzak kaldığı için eski nüfuzlu tanıdıklarını da kaybetmişti. Şimdi buraya sırf, biricik oğlunun Muhafız Alayına atanmasını sağlayabilmek amacıyla gelmişti. Sırf Prens Vasili'yi görebilmek için kendini davet ettirerek Anna Pavlovna'nın suaresine gelmiş, yine sırf bu yüzden Vikontun hikâyesini dinlemek zahmetine katlanmıştı. Prens Vasili'nin dediklerini duyunca üzüldü; eski güzelliğinden eser kalmamış yüzünde bir sinirlenme belirtisi görüldü, ama bu sadece bir an sürdü. Gülümsedi ve Prens Vasili'nin kolunu daha sıkı tuttu.

“Bakın size ne diyeceğim Prens,” dedi. “Sizden şimdiye kadar hiçbir lütuf istemedim, bundan sonra da isteyecek değilim; babamın size yaptığı iyilikleri de hiç hatırlatmadım. Ama şimdi, Tanrı aşkına sizden bunu oğlum için yapmanızı istirham ediyorum, yaparsanız sizi en büyük velinimetim sayacağım,” diye aceleyle ekledi. “Hayır, gücenmeyiniz ama bana söz veriniz. Ben daha önce Galitsin’den ricada bulunmuştum zaten, ama ricamı geri çevirdi.” Kadıncağыз gözleri dolu dolu olmuş bir hâlde gülümsemeye çalışıyordu. Kapıda dikilmekte olan güzel Prenses Elen bir heykel kadar güzel omzunun üzerinden başını geriye çevirerek, “Babacığım, gecikiyoruz,” dedi.

Bu dünyada nüfuz denilen şey, yitirilmemek için özenle korunması gereken bir sermayedir. Prens Vasili de bunu çok iyi bildiği ve kendisinden ricada bulunan herkesin dileğini yerine getirmek amacıyla ikide birde başkaları adına ricacı çıkarsa, kısa zaman sonra kendi adına ricada bulunamaz duruma düşeceğini vaktiyle çok iyi hesapladığı için, nüfuzunu öyle olur olmaz şeylerde kullanarak harcamazdı. Bununla birlikte Prenses Drubetskaya konusunda, özellikle de kadıncağızın ikinci kez yalvarması üzerine, vicdanı sızlar gibi oldu. Prenses ona bir gerçeği hatırlatmıştı; gerçekten de, devlet memurluğu yaşamındaki ilk aşamalarını onun babası sayesinde yapmış olduğu için, bu bakımdan şükran borcu vardı ona. Ayrıca, Prensesin hâlinden, onun da –hele bir de ana iseler– kafalarına koyduklarının ardını istediklerini yerine getirene kadar bırakmayan ve istedikleri yerine gelene dek her gün, her saat insanın başının etini yemeye, hatta olay çıkarmaya hazır kadınlardan olduğunu anlamıştı. Tatsız bir olay çıkması ise hiç işine gelmediğinden, yumuşar gibi oldu Prens Vasili.

O her zamanki teklifsiz hâliyle ve sıkıntılı bir ses tonuyla, “*Chère Anna Mihailovna*,” dedi, “isteğinizi yerine getirebilmek benim için hemen hemen olanaksızdır, ama sırf size olan bağlılığını ve babanızın anısına duyduğum saygıyı gösterebilmek için, olanaksızı başaracağım. Oğlunuzun Muhafız Alayına atanması işini olmuş bilin; işte size elimi uzatıyorum. İçiniz rahat etti mi?”

“Ah, sevgili Prens, siz bizim velinimetimizsiniz. Sizden de bu beklenirdi zaten; sizin ne iyilikçi bir insan olduğunuzu bilirim.” Prens Vasili gitmeye davrandığı için Prenses Drubetskaya onu durdurdu. “Durun, bir kelimecik daha kaldı. Eh, artık Muhafız Alayına girdikten sonra da...” Prenses bir an duraksadı. “Mihail İlariyonoviç Kutuzov ile aranız iyidir sizin, ne olursunuz Boris’i salık verin de, yaver alsın onu yanına. İşte o zaman içim rahat edecek, gerçekten de o zaman...”

Prens Vasili gülümsedi. “Buna söz veremem işte. Başkomutanlığa atandığından bu yana Kutuzov’u dört bir yanından nasıl sıkıştırdıklarını bilemezsiniz. Bütün Moskovalı hanımefendilerin çoluk çocuklarını onun yanına yaver olarak vermek için el birliği ettiklerini Kutuzov kendi söyledi bana.”

“Yoo, söz verin bana; yoksa bırakmam sizi yüce gönüllü, aziz dost, velinimetimiz bizim...”

“Babacığım,” dedi güzeller güzeli yine aynı ses tonuyla, “geç kalıyoruz.”

“Eh, *au revoir*! Hoşça kalın! Görüyorsunuz, işte...”

“Yarın İmparator Hazretlerine söyleyeceksiniz ama değil mi?”

“Elbette, ama Kutuzov konusunda söz veremem.”

Prenses Drubetskaya belki bir zamanlar kendisine yaraşan, ama şimdi o bumburuşuk suratına hiç de uygun düşmeyen kırtkan bir edayla, “Evet ama söz verin işte, *Basile*,”* diye Prens Vasili’nin ardından yetiştirdi lafını. Besbelli yaşını başını unutmuş, alışkanlığından olacak, dişilik silahına sarılıyordu kadıncağız. Ne var ki, Prens Vasili gider gitmez, bütün akşam boyunca takındığı o buz gibi, yapay, duygusuz ifadeyi takındı yüzüne yine. Vikontun yine konuşmasını sürdürmekte olduğu gruba dönerek yerini aldı ve artık amacına ulaştığından, dinlermiş gibi yaparak, davetten ayrılmak için uygun zamanı kollamaya başladı.

“Milano’daki şu taç giyme töreni soytarılığına ne buyrulur peki?” dedi Anna Pavlovna. “Hele, Cenova ve Lucca halkının Mös-

* Burada Prenses züppeliğinden, Rusça Vasili adının Fransızca karşılığını söylüyor. -çev.

yö *Bonaparte*'in* ayağına kadar giderek dileklerini bildirmeleri! Mösyö *Bonaparte* da çıkıp tahta kurulmuş, uluslara ihsan dağıtıyor! Aman ne hoş! Bu kadarı bile insanı çıldırtmaya yeter vallahi! Anlaşılan bütün dünya aklını oynatmış."

Prens *Andrey* doğrudan doğruya *Anna Pavlovna*'nın yüzüne bakarak, alaycı bir tavırla gülümsedi ve Fransızca olarak:

"Bu bana Tanrı'nın ihsanıdır, vay ona dokunacak olanın hâline!" dedi. (*Bonaparte*'ın taç giyme töreni sırasında söylediği sözlerdi bunlar.) "Anlatılanlara bakılırsa, bu sözleri söylerkenki hâli görülecek şeymiş," diye de ekledi *Andrey*. Hemen ardından da, *Bonaparte*'ın taç giyme töreni sırasındaki sözlerini İtalyanca olarak tekrarladı: "*Dio mi la dona, gai a qui la tocca.*"

"İnşallah," diye sözünü sürdürdü *Anna Pavlovna*, "bu son damla, bardağı taşıran damla olur da, tehdit etmedik şey bırakmayan bu adama karşı hükümdarlarımızın da sabrı taşmış olur."

Vikont, umutsuzluk ifade eden bir tavırla, "Hükümdarlarmış!" dedi ve hemen ardından da, saygıda kusur etmiş olmamak için, "Rusya'dan söz etmiyorum," diye ekleyerek sözünü sürdürdü: "Hükümdarlar! Madam! XVI. Louis için ne yaptı onlar; kraliçe için ya da Madam Elisabeth için ne yaptılar? Hiç," derken, *Vikont* biraz daha heyecanlıydı. "Hem, inanınız onların hepsi de, *Burbon* davasına ihanet etmiş olmalarının cezasını çekiyorlar şimdi. Hükümdarlarmış! Bu hükümdarlar, taht hırsızını kutlamak için büyükelçilerini yolluyorlar ona."

Vikont, hükümdarların davranışını ne kadar aşağı bulduğunu belirtir bir biçimde içini çektikten sonra, oturuşunu değiştirdi. Deminden beri gözlüğünün ardından *Vikonta* diktiği gözlerini bir an bile ayırmamış olan *İpolit*, *Vikontun* son sözleri üzerine birdenbire ona tamamiyle arkasını dönerek Küçümen Prenses'e doğru eğildi ve ondan bir iğne isteyip, Conde aile armasının nasıl olduğunu Prenses'e göstermek için armayı masanın üstüne iğneyle çizmeye girişti. Sanki Prenses ondan böyle bir şey istemiş gibi,

* Burada *Anna Pavlovna*, sırf *Bonaparte* adını küçültmek ve onun İtalya Krallığı tacını giyişine ve Korsikalı oluşuna yollama yapmak amacıyla İtalyanca söylenişini kullanıyor. -çev.

büyük bir ciddiyetle arına üzerine açıklamalarda bulunuyordu: “*Bâton de gueules, engrêlé de gueules d’azur - mais en Condé.*”*

O anlatırken, Prens de gülümseyerek dinliyordu. Konuya başka herkesten daha yakın olduğu için başkalarının ne dediklerine hiç aldırmış etmeksizin kendi bildiğini okuyan insanlara özgü bir hava içinde, “Eğer Bonaparte bir yıl daha Fransa tahtında kalacak olursa,” diye Vikont kaldığı yerden konuşmasını sürdürdü, “iş işten geçmiş olur. Entrika yoluyla olsun, şiddet yoluyla olsun, sürgünle, idamla olsun, Fransız sosyetesini –yani sosyetenin kaymak tabakası demek istiyorum– bir daha belini doğrultamayacak biçimde tamamıyla silinir gider, ondan sonra da...”

Vikont sözün burasında omuzlarını silkti ve eliyle umutsuzca bir hareket yaptı. Konuşmayı ilginç bulan Piyer bir şey söylemeye hazırlanırken, gözünü ondan ayırmayan Anna Pavlovna hemen araya girdi.

İmparator ailesinin adını ne zaman anacak olsa sesine verdiği hep o aynı hüzünlü tonla, “İmparator Aleksandr Hazretleri de zaten, hükümet biçimini seçme hakkının Fransız halkına bırakılmasından yana olduğunu açıklamış bulunuyorlar,” dedi. Sonra da, krallık yanlısı bir *émigré*’ye** hoş görünmüş olmak için, “Benim de hiç kuşku yok ki,” diye ekledi, “taht hırsızından kurtulunca, bütün Fransız halkı meşru krallarının kollarına atılacaktır.”

“Orası belli değil,” dedi Prens Andrey. “M. le Vicomte,*** iş işten geçti derken yerden göğe kadar haklıydı. Bana kalırsa, eski rejimi geri getirmek artık o kadar kolay değil.”

“Kulağıma geldiğine göre,” diye Piyer kızarak yine lafa karıştı, “soyluların hemen hemen tümü Bonaparte’ın safına geçmişler.”

Vikont, Piyer’in yüzüne bakmaksızın, “Bu, Bonapartçıların kendi iddiaları,” dedi. “Şu anda Fransız kamuoyunun ne düşündüğünü anlamak çok zor.”

* Asa, narçiçeği; narçiçeğine dolanmış gökmavisi –Conde ailesi. anlamına gelebilecek bu sözlerde, İpolit’in yumurtladığı her cevher gibi, hiçbir dile çevrilme olanağı bulunmayan bir deli saçmasından başka şey değildir. Gerçekte, Conde ailesinin arma tarifi şudur: “*D’or à la fasce de gueules*” veya “*fess gules.*” –İngilizce çev.

** Aslında Fransızca yazılmıştır. Göçmen demektir. –çev.

*** Aslında Fransızca yazılmıştır. Mösyö Lö Vikont diye okunur. –çev.

Prens Andrey, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle, “Bonaparte’ın söylediği şudur:” (Vikonttan hiç hoşlanmadığı anlaşılan Prens, onun yüzüne bakınmakla birlikte sözlerini doğrudan doğruya Vikonta yönelttiği belliydi.) “Onlara şan ve şeref yolunu gösterdim, istemediler,” dedi ve kısa bir suskunluktan sonra Napolyon’un sözlerini sürdürerek arkasını getirdi: “Onlara bekleme salonumun kapılarını açınca, hepsi birden üşüştüler...’ Bunu söylerken ne derece haklıydı, bilemiyorum.”

“Hiç!” diye karşılık verdi Vikont. “Dükün katledilişinden sonra, en ateşli yandaşlarının gözünde bile kahraman olmaktan çıkmış bulunuyor Bonaparte.” Vikont, Anna Pavlovna’ya hitap ederek, “Bazıları onu bir kahraman yapmışlarsa bile,” diye sürdürdü konuşmasını, “dükün katledilişiyle birlikte cennetteki şehitlerin sayısı bir artmış, yeryüzündeki kahramanların sayısı bir eksilmiş bulunuyor.”

Anna Pavlovna ile ahabaları, Vikontun bu özdeyişini ne kadar beğendiklerini belirtmek için tam gülümsemeye hazırlandıkları sırada Piyer yine pat diye lafa karıştırdı; Anna Pavlovna onun uygunsuz bir laf edeceğini sezinlemiş ama bu kez engellemeye fırsat bulamamıştı.

“Duc d’Enghien’in idamı,” dedi Mösyö Piyer, “siyasal bir zorunluktur, bunun bütün sorumluluğunu Bonaparte’ın gözünü kırpmadan üstlenmiş olmasının ise, onun yüce ruhluluğunu gösterdiği inancındayım ben.”

Dehşet içinde kalan Anna Pavlovna, “*Dieu! Mon Dieu!* –Tanrım! Aman Tanrım!” diye inler gibi fısıldadı.

Elindeki işi göğsüne doğru biraz daha yaklaştıran Küçümen Prens gülümseyerek, “Amanın, Mösyö Piyer! Cinayete yüce ruhluluk mu diyorsunuz siz?” dedi.

“Aaa! Ooo!” diye çeşitli sesler yükseldi. Prens İpolit İngilizce olarak, “*Capital*!”* dedi ve avucunu pat pat dizine vurmaya başladı. Vikont omuzlarını silkmekle yetindi.

* Aslında İngilizce yazılmıştır. Burada, “Âlâ”, “Harika”, “Mükemmel”, “Dört dört-lük” anlamında kullanılmıştır. –çev.

Piyer ciddi bir edayla gözlüğünün üzerinden dinleyicileri süzmekteydi. Sözünü hiç sakınmadan sürdürdü konuşmasını: “Evet, öyle diyorum, çünkü Burbonlar, devrimden kaçmakla, halkı anarşinin kucağına attılar. Devrimin ne olduğunu anlayabilen, onu yenebilecek biricik kişi ise Napolyon’du, o da, bir kişinin canı pahasına halkın çıkarına sırt çeviremezdi.”

Anna Pavlovna ona, “Bu masaya buyursanıza,” dediyse de, Piyer ona cevap bile vermeksizin konuşmasını sürdürdü:

“Evet,” dedi Piyer (konuştukça açılıyordu): “Napolyon büyüktür, çünkü o, devrimin üzerine çıkabilmiş, devrimin kötü yönlerle çekilmesini durdurabilmiş, –tüm yurttaşlara özgürlük gibi, konuşma ve basın özgürlüğü gibi– iyi olan her şeyi korumuş ve sadece bunları yapabilmek amacıyla iktidarı kendi elinde toplamıştır.”

Vikont, “Evet,” dedi, “eğer elinde topladığı iktidarı cinayet işlemek için kullanacağı yerde, meşru krala devretseydi, o zaman büyük adam derdim ben ona.”

“Bunu yapamazdı. Halk ona iktidarı sırf kendilerini Burbonlardan kurtarsın diye vermişti, onu büyük insan diye tanımalarnın biricik nedeni de budur zaten. Devrim başlı başına büyük bir olguydu!” diye sözlerini sürdüren Mösyö Piyer, yersiz ve kışkırtıcı kaçan bu sözleriyle, her şeye bir açıklama bulayım derken, toyluğunu açığa vurmuş oluyordu.

Anna Pavlovna, “Nasıl? Devrim mi, hükümdarları öldürmek mi büyük olgu? Daha da neler! Ama siz şu masaya buyurmaz mısınız?” diye tekrarladı.

Vikont hoş görürcesine yumuşak bir gülümsemeyle, “*Contrat social*,”* dedi.

“Ben hükümdarların öldürülmesinden söz etmiyorum. Anlayıştan söz ediyorum.”

“Yağmacılık anlayışından, cinayet anlayışından ve hükümdarları öldürme anlayışından yani,” diye, alaycı bir ses Piyer’in konuşmasını keserek taşı gediğine oturttu.

* J. J. Rousseau’nun ünlü eseri, “Toplum Sözleşmesi”. –çev.

“Bu gibi aşırılıklar olmuştur elbette; ne var ki, devrimden asıl anlaşılan bunlar değildir. Devrimden anlaşılması gereken, insan haklarıdır, yerleşik kavramlardan kurtulunmasıdır, eşitliktir; Napolyon’un da bütün yaptığı, işte bu anlayışları bütünüyle ayakta tutmak olmuştur.”

Vikont, bu gence savlarının ne kadar saçma olduğunu göstermeye en sonunda karar vermiş gibi, hor gören bir tonla, “Özgürlük ve eşitlik,” dedi, “bunlar, çoktan yerin dibine batırılmış boş laflardır. Özgürlüğü ve eşitliği kim sevmez? Hazreti İsa bile aslında özgürlüğü ve eşitliği savunmuştur vaazlarında. Peki, ama Devrim insanları daha mı mutlu kıldı? Tam tersine. Özgürlüğü isteyen bizlerdik, oysa Buonaparte özgürlüğü tepeledi.”

Prens Andrey gülümseyerek önce Piyer’e, sonra Vikonta, daha sonra da ev sahibesine baktı.

Anna Pavlovna, ömrünü yüksek sosyete içinde geçirmiş olmasının ona kazandırdığı bütün ustalığına rağmen, ilk dakikalarında Piyer’in çıkışından büyük bir kaygıya kapılmıştı; ama Piyer’in kutsal şeylere böyle dil uzatmasının Vikontu pek de o kadar rahatsız etmediğini görüp, Piyer’i susturmanın da olanaksızlığına iyice aklı yatınca, bütün gücüyle Vikonta katılarak konuşmacıya karşı saldırıya geçti:

“*Mais, mon cher Monsieur Pierre,*”* diye lafa başladı Anna Pavlovna, “dükü –ya da sadece herhangi bir insanı– suçsuz olduğu hâlde, üstelik de yargılamadan idam ettiren bir kişinin büyüklüğünden nasıl söz edebilirsiniz?”

“Monsieur’nün, 18 Brumaire’i** nasıl açıklayacağını sormak isterdim,” dedi Vikont. “Bu bir düzenbazlık değil de nedir? Hiç de büyük bir adama yakışmayacak bir hokkabazlık işte.”

“Ya Afrika’da öldürttüğü tutsaklar?” dedi Küçümen Prenses. Başını omuzlarının arasına çekerek, “Korkunç bir şey,” diye ekledi.

* Aslında Fransızcadır: “Ama, azizim Mösyö Piyer.” –çev.

** 18 Brumaire: Napolyon Bonaparte’in hükümet darbesi yaparak Direktuvar dönemine son verdiği tarihtir. Devrim takvimine göre 18 Brumaire, çağdaş takvimde 9 Kasım 1799’a karşılıktır. –çev.

Prens İpolit, “Alt tarafı, ayaktakımından bir adam işte,” dedi.

Mösyö Piyer hangisine cevap vereceğini bilemiyordu. Gülümseyerek ayrı ayrı hepsinin suratına bakıyordu. Ama onun gülümsemesi, öbürkülerin yarım ağız gülümseyişlerine hiç benzemiyordu. Piyer güldüğü zaman o ciddi, hatta asık suratı bir anda, aniden gidiveriyor, onun yerine âdeta bağışlanmayı bekleyen bir çocuğunki gibi, azıcık bön bile denebilecek, iyilikçi, çocuksu bir surat geliyordu. Onu ilk kez burada gören Vikont, bu genç Jakobenin hiç de korkulacak biri olmadığını, devrimciliğinin sadece lafta kaldığını bir bakışta anlamıştı. O sırada herkes susmuştu.

“Hepinize birden nasıl cevap yetiştirsin?” dedi Prens Andrey. “Ayrıca, bir devlet adamının icraatına bakılırken, bu icraatı, özel kişi olarak yaptıkları, general olarak yaptıkları ve imparator olarak yaptıkları diye birbirinden ayırmak gerekir. Bence böyle.”

Tam zamanında imdadına yetişen bu yardıma sevinen Piyer, “Evet evet, elbette,” dedi.

Prens Andrey sözünü sürdürerek, “Kabul etmek gerekir ki,” dedi, “Napolyon, gerek Arcola Köprüsü Muharebesi’ndeki davranışıyla, gerek Yafa’daki hastanede vebalılarının elini sıkışıyla, bir insan olarak büyümüştür, ama... ama öyle bazı davranışları da var ki, bunları haklı görmek biraz zor.”

Piyer’in sözlerinin yarattığı tatsız etkiyi yumuşatmak istediği her hâlimden belli olan Prens Andrey kalktı ve karısına bir işaretle, gitme zamanının geldiğini anlattı.

Aniden yerinden fırlayarak ayağa kalkan Prens İpolit elini sallayarak herkesi durdurdu ve oturmalarını rica ettikten sonra lafı kendisi aldı:

“Ah, Moskova’da geçen bir hikâye duydum bugün; size de anlatabayım da, eğlenin. Beni bağışlamanızı rica ediyorum Vikont, ama hikâyeyi Rusça anlatmam gerekiyor, yoksa püf noktasını kaçıırız.” Böylece Prens İpolit, Rusya’da bir yıl kalmış Fransızların bile öğrendiği basit Rusça deyimlerle hikâyesini anlatmaya girişti. Hikâyesini dinlemelerini öyle büyük bir hevesle, öyle ısrar ederek istemişti ki, arkası ne çıkacak bakalım diye herkes merakla bekliyordu.

“Moskova’da bir hanımefendi varmış, *une dame*.^{*} Bu çok cimriymiş. Arabasının arkasında hazır bulundurmak için iki tane uşak lazımmış buna. Ama çok uzun boylu uşak arıyormuş. Keyif bu ya. Bunun bir de oda hizmetçisi varmış, o da çok uzun boylu. Demiş ki...”

Buraya gelince, kafasını toplamakta zorluk çektiği anlaşılan Prens İpolit bir an duraladı.

“Demiş ki... hah, şey demiş: ‘Kızım’ demiş hizmetçisine, ‘uşak elbisesini giy de arabanın arkasında dikil bakalım, gezmeye çıkıyorum.’”

Buraya gelince, Prens İpolit daha dinleyenlerin dudakları bile kıpırdamadan, kendisini tutamayarak makaraları koyverdi ve pek tabii, bu yüzden hiç de iyi bir etki bırakmadı dinleyenler üstünde. Bununla birlikte, aralarında Anna Pavlovna ile yaşlıca hanımefendinin de bulunduğu birkaç kişi gülümsemişti.

“Bu, arabaya binmiş, gitmiş. Aniden müthiş bir rüzgâr çıkmış. Kızın şapkası kaybolmuş, upuzun saçları meydana çıkmış...”

Buraya gelince, kendisini daha fazla tutamayan Prens İpolit katıla katıla gülmeye başladı ve kahkahaları arasında sözcükleri teker teker söyleyerek, “Elâlem de öğrenmiş...” diye lafını bağladı.

Anekdöt burada bitmişti. Gerçi onun bu öyküyü niye anlattığını, neden ille de Rusça anlatacağım diye tutturduğunu kimse anlamış değildi, ama yine de Anna Pavlovna ve daha birçok kişi, Mösyö Piyer’in o tatsız ve yakışsız çıkışını böyle usturuplu bir biçimde sona erdirdiği için Prens İpolit’in görgüsünü takdir etmekten geri kalmamıştı. Bu küçük olaydan sonra büyük gruplar dağıldı ve küçük küçük gruplar hâlinde, gelecek balo üzerine, son verilen balo üzerine, tiyatro üzerine, kimin kimle nerede ve ne zaman görüştüğü üzerine hiç de ilginç olmayan konuşmalarla sürdürüldü suare.

^{*} Fr. Bir hanım. -çev.

Konuklar Anna Pavlovna'ya *charmante soirée*'si* için teşekkür ederek, birer ikişer ayrılmaya başladılar. Piyer, aşırı denecek kadar uzun boylu, kırmızı kırmızı kocaman elleri olan, iri yapılı, kaba saba biriydi. Hani ne derler, bir salona nasıl girileceğini bilmediği gibi, nasıl çıkılacağını da bilmezdi; yani, konuk olarak bulunduğu evden ayrılırken ev sahibine, uygun iki çift lakırdı söylemesini bile beceremezdi. Üstelik de dalgındı. Kendi şapkası diye bir generalin üç köşeli, tüylü şapkasını eline almış, kazık gibi dikilmiş, habire şapkadaki tüyleri yolup duruyordu; sonunda, General dayanamayıp şapkasını istedi de öyle kurtardı onun elinden. Ama bir salona girmesini bilmeyişini de, salondaki beceriksizliğini, konuşma adabını bilmeyişini ya da dalgınlığını da iyi yürekliliğiyle, sadeliği ve alçak gönüllüğüyle kapatabiliyordu. Anna Pavlovna ona doğru döndü ve bir Hristiyan olarak alçak gönüllülük gereği onun terbiyesizliğini bağışladığını gösteren bir baş işareti yaparak, "Umarım, Mösyö Piyer," dedi, "sizinle yine görüşürüz, ama inşallah bir daha ki sefere düşüncelerinizi değiştirmiş olursunuz."

Piyer cevap vermeksizin eğilip selamlamakla yetindi ve bir kez daha orada bulunan herkese gülücükler dağıttı. Bu gülümsemesiyle, âdeta açık açık, "Düşüncelerimi değiştireyim ya da değiştirmeyeyim siz ona bakmayın; benim ne kadar cana yakın olduğumu görüyorsunuz işte," demeye getiriyordu. Anna Pavlovna ile birlikte orada bulunan herkes de bunu böyle algıladı. Prens Andrey hole çıkmış, pelerinini giydirmek için hazır bekleyen uşağa omuzlarını döndürmüş, daha önce hole çıkan Prens İpolit'le karısının çene çalmasını ilgisiz bir tavırla dinliyordu. Prens İpolit, çok yakında anne olacak şirin Prensesin burnunun dibine kadar sokulmuş, onun tam suratının ortasına ısrarla, hem de saplı gözlüğünü ileri tutarak bakıyordu.

Küçümen Prenses, Anna Pavlovna'ya veda ettikten sonra, "İçeri giriniz Annette, üşüteceksiniz," dedi. Sonra sesini alçaltarak ekledi: "O iş tamam."

* Aslında Fransızcadır. Güzel suare anlamına gelir. -çev.

Anna Pavlovna daha önce bir yolunu bulup, Anatol'le Küçümen Prensesin görümcesini evlendirme konusundaki planını Liza'ya çitlatmıştı.

Anna Pavlovna da sesini alçaltarak, "Size güveniyorum şekerim," dedi. "Ona bir mektup yazın da, babasının bu işe nasıl baka-
cağını öğreniverin, sonra da bana bildirirsiniz, *Au revoir!*" diyerek holden salona girdi.

Prens İpolit yine Küçümen Prensesin yanına yaklaşıp burnunun dibine kadar sokularak fısır fısır bir şeyler anlatmaya başladı.

Prensesle Prensın uşakları, biri elinde şalla, öbürü de paltoyla onların konuşmalarını bitirmelerini beklerken, tek sözcüğünü anlamadıkları bu Fransızca gevezeliği anlarmış da, anlamazlıktan gelirlermiş gibi bir eda ile kulak kabartıyorlardı. Prenses, her zamanki gibi, dinlerken gülüyor, konuşurken de gülümsüyordu.

Prens İpolit, "Büyükelçinin davetine gitmediğim iyi oldu," diyordu. "Aman ne sıkıcı... Ama iyi bir akşam geçirdik, öyle değil mi? Pek eğlenceliydi." Küçümen Prenses incecik tüyleri olan o mini mini üst dudağını kıvrarak cevap verdi:

"Dediklerine bakılırsa bu seferki balo pek şatafatlı olacakmış. Ne kadar güzel hanım varsa hepsi baloda bulunacakmış."

Prens İpolit keyifli keyifli gülerek, "Hepsi bulunmayacak ki," dedi. "Siz orada olmayacağınıza göre, hepsi bulunmayacak demektir, yaa." Sonra da uşağın elinden şalı kaptığı gibi, adamı kenara iterek, Küçümen Prensesin omuzlarına kendisi yerleştirmeye davrandı. Şalı Prensesin omuzlarına koyduktan sonra da ya beceriksizliğinden yahut da bilerek -bunu kimse kestiremezdi- uzun bir süre kollarını indirmeyerek, orada öyle, Prenses sarılmış gibi durdu.

Gülümsemesini hâlâ sürdürmekte olan Prenses, zarif bir hareketle sıyrılarak ileri doğru yürüdü ve başını geriye çevirerek kocasına baktı. Prens Andrey'in gözleri kapalıydı; uykusu gelmiş, yorgun gibi görünüyordu.

Karısıyla göz göze gelmemeye çalışarak, "Hazır mısınız?" diye sordu ona.

Son modaya uygun olarak etekleri topuklara kadar uzun tutulmuş paltosunu telaşla giyen Prens İpolit, paltosunun etekleri bacaklarına dolaştığı için sendeleyerek Prensesin ardından merdiven başına doğru koştu; Prenses de tam o sırada, uşağının yardımıyla arabasına binmekteydi.

Prens İpolit, bacakları gibi dili de dolaşarak, “Prenses, *au revoir*,” diye bağırdı.

Prenses eteklerini toplayarak karanlık arabanın içinde yerine oturdu; kocası ise arabanın kapısından geçirebilmek için kılıcının durumunu ayarlamaktaydı; Prens İpolit’e gelince, o yardım edeyim derken herkese engel oluyordu.

Prens Andrey yolunu engelleyen Prens İpolit’e Rusça olarak ve hiç de hoş olmayan soğuk bir tavırla, “İzninizle beyefendi,” dedi.

Aynı ses, bu kez sıcacık, dostça bir tonla, “Seni bekliyorum Piyer,” diye seslendi.

*Postillon** atları dehledi, araba tangır tungur yola koyuldu. Prens İpolit yine makaraları koyverdi; evine kadar geçirmeye söz verdiği Vikontu merdiven başında beklerken kıkır kıkır gülüyordu.

Vikont, Prens İpolit’le birlikte arabada yerine kurulurken, “Eee dostum, sizin şu Küçümen Prensesiniz de pek nefismiş doğrusu, pek nefis...” dedi. Sonra parmak uçlarını öperek, “Pek nefis, üstelik de tam bir Fransız,” diye ekledi.

İpolit kahkahayı patlattı.

Vikont sözünü sürdürerek, “Hele, sizin öyle masum havalara bürünüşünüz yok mu, pek müthiş doğrusu,” dedi. “Şehzade pozları takınan şu gencecik subaya, Prensesin kocasına, acıyorum.”

İpolit yine makaraları koyverdi ve kahkahaları arasında dedikleri zar zor anlaşılabilir:

“Siz ise, Rus hanımlarının Fransız hanımlarıyla boy ölçüşemeyeceğini söylerdiniz. Bütün iş tavlamasını bilmekte.”

Eve öbürlerinden önce varan Piyer, ev halkından biri gibi dosdoğru Prens Andrey’in çalışma odasına gitti ve her zaman yaptı-

* *Postillon* (postiyon okunur) Fransızca kökenli bir sözcüktür ve genellikle saltanat arabalarında, arabacıdan ayrı olarak, sol baştaki atın üzerinde oturan sürücüye denir. -çev.

ğı gibi divana yan geldikten sonra rafta gözüne ilk çarpan kitabı (Sezar'ın, *Yorumlar* adlı eseri) alıp, dirseğine dayanarak orta yerinden okumaya başladı.

Prens Andrey çalışma odasına girerken küçük, bembeyaz ellerini ovuşturarak, "Matmazel Şerer'i mahvettin yahu! Bu sefer tam hastalanacak," dedi.

Piyer, altındaki divanı gıcırdatarak bütün gövdesiyle döndü ve sevgi okunan yüzünü Prens Andrey'e çevirerek gülümserken, elini şöylece salladı.

"Hani şu papaz efendi var ya, aslında ilginç bir adam ama kafasını yanlış bir noktaya takmış... Sürekli barışa benim de aklım yatıyor, ama nasıl gerçekleştirileceğini bilemiyorum... Herhâlde, siyasal güç dengesi yoluyla değil..."

Prens Andrey'in böyle soyut konularla ilgilenmediği anlaşıyordu.

"Her yerde, herkese de aklına esen söylenmez ki, *moncher*." Prens Andrey bir an sustu, sonra ekledi: "Hadi sen anlat bakayım bana, sonunda bir karara varabildin mi? Süvari mi yazılacaksın, yoksa diplomatik memuriyeti mi seçiyorsun?"

Piyer doğruldu ve bacaklarını altına alarak oturdu divanda.

"İnanmayacaksın belki ama hâlâ bilmiyorum. İkisi de hoşuma gitmiyor."

"Ama bir karara da varman gerekir. Baban senden bunu bekliyor."

Özel öğretmenliğini yapan bir papazın yanında eğitimi için on yaşında Avrupa'ya gönderilen Piyer, yirmi yaşına kadar yurt dışında kalmıştı. Moskova'ya döndüğünde, babası onun özel öğretmenliğini yapan papaza yol verdikten sonra delikanlıya şöyle demişti: "Hadi şimdi doğru Petersburg'a. Orada çevrene bir göz gezdirir, beğendiğin işi seçersin. İşte sana para, işte bir de Prens Vasili'ye yazılmış mektup. Sen hangi işi seçersen ben razıyım. Yazıp her şeyi bildir bana; sana her konuda yardımcı olacağım." Üç aydır kendine meslek aramakta olan Piyer hâlâ seçimini yapamamıştı. Prens Andrey'in ona şimdi sözünü ettiği seçim konusu da buydu. Piyer alnını ovuşturdu.

O gece tanıştığı papaz efendiye kastederek, “Yalnız, adam herhâlde farmason olacak,” dedi.

“Bırak şimdi bütün bu saçmalıkları,” diyerek onu yine kendi konusuna çekti Prens Andrey. “Biz ciddi şeyleri konuşalım seninle. Muhafız Süvari Alayına hiç uğradın mı?”

“Hayır, uğramadım; ama asıl, aklımda bir şey var, bunu seninle de konuşmak istiyorum. Şimdi, şu savaş Napolyon’a karşı oluyor. Eğer bu bir özgürlük savaşı olsaydı, o zaman anlayabilirdim ve orduya ilk katılan da ben olurdu; ama dünyanın en büyük adamına karşı İngiltere ve Avusturya’nın yardımına koşmak –bu haksızlık.”

Piyer’in çocukça sözleri karşısında Prens Andrey sadece omuzlarını silkmekle yetindi. Bu gibi saçmalıklara cevap bile vermek istemezmiş gibi bir ifade vardı yüzünde. Oysa aslında, safça ortaya atılan bu soruya Prens Andrey’in verdiği cevaptan daha başka bir cevap bulabilmek de zordu. “Eğer herkes sadece kendi inançları uğruna dövüşecek olsaydı, dünyada savaş mavaş kalmazdı,” dedi Prens Andrey.

“Çok da iyi olurdu,” dedi Piyer.

Prens Andrey alaycı bir tavırla gülümsedi. “İyi olmasına iyi olurdu belki ama hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olduktan sonra...”

“Peki, öyleyse sen neden katılıyorsun savaşa?” diye sordu Piyer.

“Neden mi? Bilmem. Katılınam gerekiyor da ondan. Hem, katılmamın bir nedeni de...” diyerek durakladı Prens Andrey. “Katılıyorum, çünkü burada sürdüğüm yaşam biçimini kendim de beğenmiyorum!”

VI

Bitişik odadan bir kadın eteğinin hışırtısı duyuldu. Prens Andrey irkilerek hemen şöyle bir toparlandı ve Anna Pavlovna’nın salonunda takındığı aynı yüz ifadesini takındı. Piyer de bacaklarını divanın üstünden aşağı indirdi. Prenses içeri girdi. Üstünü değişmiş, en az öbür giysisi kadar şık ve modaya uygun bir ev

entarişi giymişti. Prens Andrey yerinden kalkıp incelikle ona bir koltuk çekti.

Prens koltuğa oturup telaşlı telaşlı hemen eteklerini düzeltirken, her zamanki gibi Fransızca olarak, “Nedenini öteden beri merak etmişimdir,” diye söze başladı, “Anet niçin hiç evlenmemiş acaba? Kabahat hep sizin gibi beylerde, onunla evlenmediğiniz için. Beni bağışlayınız ama siz kadınlardan hiç anlamıyorsunuz. Gözünüz tartışmadan başka bir şey görmüyor, Mösyö Piyer!”

Prensese hitaben, “Kocanızla hâlâ da sürdürüyorum tartışmayı; neden savaşa katılmak istediğini anlayabilmiş değilim,” derken, Piyer’in tavrında, genç hanımlarla konuşmaları sırasında genç erkeklerde görülmesi olağan sayılan o yapmacıklı havadan eser bile yoktu.

Prens irkildi. Besbelli, Piyer’in sözleri derindeki bir yaraya dokunmuştu.

“Ah, ben de aynen bunu söylüyorum,” dedi Prens. “Erkeklerin niçin savaşmadan duramadıklarını anlayamıyorum, bir türlü anlayamıyorum. Biz kadınların neden bu gibi bir istekleri yok? Çünkü biz bu gibi şeylere aldırış etmiyoruz. Hadi, siz hakem olun. Ona hep söylüyorum, şunun şurasında, dayısının yaveri olarak son derece parlak bir yeri var zaten. Kendisini herkes tanıyor, herkes onu beğeniyor. Geçen gün Apraksin’lerde bir hanımefendinin şöyle dediğini duydum: ‘Demek şu ünlü Prens Andrey buymuş? Çok şükür görebildim onu!’ Vallahi duydum!” diyerek güldü. “Her yerde aranan bir insan kendisi. İstese kolaycacık hükümdar yaveri de olabilir. Biliyorsunuz, İmparator Hazretleri hep teveccüh gösteriyor ona. Anet’le aramızda bunu konuşuyorduk; İmparator yaverliğini ayarlamak işten değil. Siz ne dersiniz?”

Piyer, Prens Andrey’e baktı ve arkadaşının, bu konunun açılmasından hiç hoşlanmadığını fark ederek soruyu cevapsız bıraktı.

“Ne zaman hareket ediyorsunuz?” diye sordu Prensese.

Piyer’in ev halkından biri gibi sayıldığı buradaki atmosfere hiç de uygun düşmeyen bir tavır takınan Prens, o geceki davette İpolit’le konuşurken kullandığı aynı kaprisli ve işveli ses tonunu kullanarak, “Aman, bana öyle hareketten, yola çıkmalardan falan

söz etmeyin, duymak istemiyorum!” dedi. “Zaten bu akşam hep, o kadar çok sevdiğim bütün dostlarımdan uzak kalacağını düşün-
düm durdum... Hem sonra, biliyor musun, Andrey?” diyerek ko-
casına anlamlı anlamlı baktı. Ürpermiş gibi omuzlarını titreterek,
“Korkuyorum! Korkuyorum!” diye fısıldadı. Kocasının yüzüne,
sanki odada kendisiyle Piyer’den başka birinin de bulunduğunu
yeni fark etmiş de, buna şaşmış gibi baktı ve soluk bir kibarlıkla,
karısına bir soru yöneltti:

“Nedir korktuğun Liza? Anlayamadım ben.”

“Bütün erkeklerin ne bencil olduklarını görün işte; hepsi de,
hepsi de bencil! Sırf aklına öyle esti diye, hiç, ama hiçbir neden
olmaksızın, üstelik benim ne düşündüğüme aldırış bile etmeden
kendisi çekip gidiyor, beni de bir başıma köye hapsediyor.”

Prens Andrey sükûnetle, “Unutma ki, yanında babamla kız
kardeşim de olacak,” dedi.

“Yanımda arkadaşlarım olmadıktan sonra, hepsi bir, yine de
yalnız sayılırım... Üstelik bir de benden korkmamamı bekliyor.”
Son sözlerini yakınmal bir tonda söylemiş, yukarı doğru kalkan
üst dudağı, yüzüne eskisi gibi şen değil de, sincaba benzer yabanıl
bir görünüş vermişti şimdi. Aslında sorunun bütün özü burada
yattığı hâlde, sanki Piyer’in önünde gebeliğinden söz açmanın ya-
kışksız kaçacağını düşünüyormuş gibi sustu.

Prens Andrey gözlerini karısının yüzünden ayırmaksızın, tane
tane konuşarak, “Ben senin neden korktuğunu yine de anlamış
değilim,” dedi. Prens kıp kırmızı kesilerek, umutsuzluk belirten
bir tavırla elini salladı.

“Hayır, Andrey, bana kalırsa sen çok, ama çok değiştin.”

Prens Andrey, “Doktorunun emirlerine göre erken yatman ge-
rekiyordu senin,” dedi. “Şimdiye kadar uyumuş olman gerekirdi.”

Prens hiç sesini çıkarmadı ve üstü ülgerli minicik dudağı
birdenbire titremeye başladı. Prens Andrey yerinden kalktı, omuz
silkti ve odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Piyer gözlüğünün üzerinden safça bir şaşkınlık içinde bir ona,
bir ötekine baktıktan sonra, sanki kendisi de kalkmaya niyetlen-
miş de, sonra vazgeçmiş gibi yerinde şöyle bir kimıldadı.

Küçümen Prenses, yüzü birdenbire ağlamaklı bir anlatımla buruşarak, “Mösyö Piyer’in önünde de olsa aldırmayacağım, söyleyeceğim artık,” diye sesini yükseltti. “Uzun zamandır sana sormayı düşünüyordum Andrey, niçin bana karşı bu kadar değiştin? Ne yaptım ben? Beni hiç hesaba katmadan savaşa gidiyorsun. Niçin?”

Prens Andrey sadece “Liza!” dedi bir kez, ama bu tek sözcükte hem rica, hem gözdağı hem de en önemlisi, Prensesin söylediklerine sonradan pişman olacağı inancı vardı; buna rağmen Prenses çabuk çabuk konuşmasını sürdürdü:

“Bana hastaymışım gibi, çocukmuşum gibi davranıyorsun. Ben her şeyi anlıyorum. Altı ay önce hiç de böyle değildin sen, değil mi ama?”

Prens Andrey sözcüklerin daha da üstüne basarak, “Liza, susmanı rica ediyorum,” dedi.

Onlar aralarında konuşurlarken, beri yanda gitgide heyecanlanmakta olan Piyer yerinden kalkarak Prensesin yanına gitti. Prensesi öyle, gözleri yaşlı görmeye dayanamıyormuş gibiydi, neredeyse kendisi de ağlamaya başlayacaktı.

“Lütfen üzmeyiniz kendinizi Prenses. Sadece bir kuruntu sizinkisi, çünkü... Sizi temin ederim ki... zaten ben de aynı şeyleri hissetmekteydim... çünkü... anlaşıldığı... Ah, ne olur beni bağışlayınız, bir yabancı olarak benim karışmamam gerekirdi... Ah, ne olur üzmeyiniz kendinizi... Allahaismarladık.”

Prens Andrey kolundan tutarak durdurdu Piyer’i:

“Hayır, biraz dur Piyer! Prenses o kadar iyi yüreklidir ki, beni, bu akşamı seninle birlikte geçirmek zevkinden yoksun bırakmak istemeyecektir.”

Prenses ise, öfkeden ileri gelen gözyaşlarını tutmak için en ufak bir çaba bile göstermeden, “Hayır, o kendinden başka kimseyi düşünmez,” diye mırıldandı.

Prens Andrey sabrının tükendiğini belli edercesine sesini yükselterek, “Liza!” dedi.

Bir anda Prensesin ufak güzel yüzünü sincaba benzeten o öfkeli ifade gidiverdi ve onun yerine, insanda acıma duygusu uyan-

dıran, aynı zamanda da bu yüze çekicilik katan bir dehşet ifadesi belirdi. O güzel gözleriyle kaşlarının altından kocasına bakarken, yüzünde, yaptığı kabahatten pişman olup da bacaklarının arasına sıkıştırdığı kuyruğunun ucunu hafif hafif titreten bir köpeğin ürkek ifadesi vardı.

“*Mon Dieu! Mon Dieu!*” diye mırıldanarak bir eliyle eteğini tutan Prens, kocasının yanına gidip onu alnından öptü.

Yerinden kalkıp karısının elini bir yabancıнын eliymiş gibi nazikçe öpen Prens Andrey, “İyi geceler Liza,” dedi.

• • •

İki arkadaş susuyordu. Hiçbiri söze başlayamıyordu. Piyer gözlerini hiç ayırmadan Prens Andrey’e bakıyor, Prens Andrey ise ufak eliyle alnını ovuyordu. İçini çekerek yerinden kalktı ve kapıya doğru yürürken, “Hadi, gidelim de yemeğimizi yiyelim,” dedi.

Şık ve yepyeni eşyayla döşenmiş zengin görünümlü yemek salonuna geçtiler. Peçetelerden gümüş takımlara, porselen takımlardan bardaklara kadar her şeyde, yeni evlenmiş olan kimselerin evlerindeki eşyada genellikle görülen o yenilik göze çarpıyordu. Yemeğin tam ortasında Prens Andrey dirseğini masaya dayadı ve çoktandır kafasında evirip çevirdiği bir düşüncüyü birdenbire açıklamaya karar veren bir kimse gibi, aynı zamanda da, Piyer’in o güne dek arkadaşında hiç görmediği sinirli bir tavırla konuşmaya başladı.

“Sakın evleneyim demeyesin aziz dostum, sakın! Bu benden sana arkadaş öğüdü olsun. Yeteneklerinin elverdiği her şeyi yaptığına, geride bir şey bırakmadığına iyice aklın yatmadan, seçtiğin kadına duyduğun sevdâ bitip de onu gerçekçi bir gözle görebilecek hâle gelmeden sakın evlenmeye kalkma, yoksa bir daha hiç düzeltilemeyecek korkunç bir hata işlemiş olursun. Ancak yaşlandığın zaman, işin bittiği zaman evlen... Yoksa ruhunda iyi diye, yüce diye ne varsa hepsi silinip gider. Bütün bu iyi ve yüce şeyler bir takım zırvalar uğruna heba olup gider. Evet, evet, evet! Öyle şaşkın şaşkın bakma bana. Gelecek için kendinden umutluysan, her adımda, senin için her şeyin bitmiş olduğunu, kabul salonlarının kapılarından başka bütün kapıların sana kapanmış olduğunu gö-

rür, kabul salonlarındaki yerinin ise saray uşaklarıyla soytarılarının düzeyinden farksız olduğunu anlarsın... Ama, ne çare?" Prens Andrey elini sertçe salladı.

Piyer gözlüğünü çıkardı ve gözlüksüz hâliyle daha da yumuşak görünen yüzünde şaşkınlık dolu bir ifadeyle arkadaşına baktı.

"Benim karım," diye kaldığı yerden sürdürdü konuşmasını Prens Andrey, "mükemmel bir kadındır. İnsanın, namusuna leke sürdürmeyeceğine güvenebileceği ender kadınlardan biridir, gelgelelim, ah ulu Tanrım! Şu anda evli olmamak için neler vermezdim! Bunu söylediğim ilk ve biricik kişi sensin, çünkü seni severim."

Prens Andrey bunları söylerken, Anna Pavlovna'nın kabul salonunda koltuğa kurulup göz kapaklarını yarı yarıya indirerek dişlerinin arasından Fransızca laflar döktüren Bolkonski'ye hiç mi hiç benzemiyordu. Kuru yüzünün her bir kası sinir içinde kıpır kıpır oynuyordu; o fersiz, o cansız gözleri şimdi capcanlı bir ışıkla pırıl pırıldı. Anlaşıldığına göre Prens Andrey sıradan durumlarda ne kadar cansız görünüyorsa, sinirliliğinin hastalık derecesine vardığı bu gibi durumlarda da o derece enerjik oluyordu.

"Bunu niye söylediğimi anlayamadın sen," diye sürdürdü konuşmasını. "Ama yaşamın bütün öyküsü var söylediklerimde benim." Piyer, Bonaparte'ın sözünü hiç açmamış olduğu hâlde, Prens Andrey, "Sen Bonaparte'tan ve onun meslek hayatından söz ediyorsun," dedi. "Ondan söz ediyorsun, ama Bonaparte meslek yaşamında amacına doğru adım adım ilerlerken özgürdü; amacına ulaşmaktan başka hiçbir düşüncesi olmadığı için de amacına ulaştı. Ama prangaya vurulmuş bir mahkûm gibi bir kadına bağlandığın anda bütün özgürlüğün elden gider. İçindeki bütün güç, bütün umutların sana sadece pişmanlığını hatırlatan çileli bir yük olur çıkar. Kabul salonları, dedikodular, balolar, gösteriş ve düzeysizlik - işte içinden bir türlü kurtulamadığım büyülmüş çember budur. Şimdi savaşa gidiyorum, tarihin gördüğü en büyük savaşa; ama hiçbir bilgisi olmayan ve hiçbir işe yaramayan biri olarak." Prens Andrey sözüne devamla, "Keskin dilli, şakacılığı, sözü sohbeti pek beğenilen biriymiş," dedi. "Anna Pavlovna'nın kabul salonunda herkes ağzımın içine bakar. İşte bu budalalar takımı olmadan ede-

mez benim karım, hele o kadınlar... Bu sosyete kadınlarının, özellikle o kadınların ne mal olduklarını bir bilsen! Babam haklıymış. Bencillik, kibir, budalalık ve her konuda bir düzeysizlik – işte kadınların gerçek yüzü budur! O sosyete içinde bu kadınları gören de bir şey sanır, oysa birer hiçtir onlar, hiç, hiç! Yo, sakın evleneyim demeyesin aziz dostum, sakın!” diye lafını bağladı Prens Andrey.

Piyer, “Senin, hem de senin gibi bir insanın kendisini böyle başarısız, yaşamını da mahvolmuş sayması bana çok tuhaf geliyor,” dedi. “Gelecek senin için apaçık, her istediğine sahip olabilirsin, oysa senin...”

Gerçi Piyer “senin gibi biri” diye tamamlamamıştı sözünü, ama yine de her hâliyle arkadaşına ne kadar çok değer verdiğini, gelecekte ondan ne büyük şeyler beklediğini belli etmişti. ‘Nasil böyle söyleyebiliyor?’ diye içinden geçiriyordu Piyer. Prens Andrey, Piyer’in eksikliğini duyduğu ve bir araya toparlandığında, irade gücü diye tanımlanabilecek olan niteliklerin tümünü en mükemmel biçimde kendinde birleştiren bir örnek oluşturduğu için, Piyer’in gözünde çok yüksek bir yer tutuyordu. Prens Andrey’in her çeşitten insanla ilişkilerinde hiç istifini bozmama yeteneğine, onun olağanüstü belleğine, geniş bilgisine (o her şeyi okumuştı, her şeyi bilirdi ve hemen her konuda bir fikir sahibiydi), hepsinden çok da, yılmadan çalışabilme ve okuduğunu öğrenebilme yeteneğine öteden beri hayranlık beslerdi. Prens Andrey’i felsefe kuramcılığı konusunda (bu konuda da Piyer’in üstüne yoktu) çoğu kez yeteneksiz görerek buna şaşırsa da, Piyer bunu bile arkadaşının eksikliği değil, güçlü bir yanı diye sayardı. Nasıl ki, bir makinede çarkların tıkr tıkr çalışması için yağlanmaları gereklidir, aynı biçimde en sıcak, en yakın, en dostça ilişkilerde bile övgüye ve pohpohlamaya gerek vardır.

“Ben zaten defteri dürülmüş biriyim,” dedi Prens Andrey. “Ne diye benden söz ediyoruz? Senden söz edelim,” dedi kısa bir suskunluktan sonra; aynı zamanda da, aklından geçirdiği güven verici düşünceler onu gülümsetti.

Onun bu gülümseyişi hemen Piyer’in yüzüne de yansıdı.

Yüzüne yumuşacık, mutlu bir gülümseme yayılan Piyer, “Nedenmiş o, benimle ilgili konuşacak ne var ki?” dedi. “Ben neyim ki? Gayrimeşru bir oğulum.” Bunu der demez de kıpkırmızı ke-sildi. Besbelli bu lafı etmek ona çok zor gelmişti. “Adsızın, varlık-sızın biri... Hem sonra, aslına bakılırsa...” Ama lafını bitirmedi. “Hiç değilse şu aralık özgürüm, hâlimden şikâyetim yok. Yalnız, ne iş yapacağıma bir türlü karar veremiyorum. Bu konuda ciddi olarak sana danışmaya karar verdim.”

Prens Andrey sevgi dolu gözlerini kaldırıp baktı ona. Bu gözler her ne kadar sevgiyle ve dostlukla doluysa da, yine de bakışları, onun, üstünlüğünün bilincinde olduğunu açığa vuruyordu.

“Bütün tanıdıklarımız içinde yaşam dolu biricik insan sen ol-duğun için severim seni,” dedi Piyer’e. “Sen şanslısın. Hangi işi seçersen seç, hepsi bir. Senin için sorun olmayacaktır. Yalnız bir şey var: Kuragin’lerle ahbablık etmekten ve bu tür yaşantıdan vaz-geçmelisin. Bunlar hiç de sana göre şeyler değil; bütün bu işret âlemleri, sefahat âlemleri falan...”

Piyer omuzlarını silkerek, “Elden ne gelir benim sevgili dos-tum?” dedi. “Şu kadınlar yok mu, şu kadınlar...”

“İşte burasını hiç anlayamıyorum,” diye karşılık verdi Prens Andrey. “Hanımlara, yani, gerçek hanımefendilere diyeceğim yok, ama Kuragin’lerin kadınlarıyla, o kadınlarla birlikte olmanı ve ‘içki âlemlerini’ anlayamıyorum!”

Piyer, Prens Vasili Kuragin’in yanında kalıyor ve hani şu, ıslah olsun diye Prens Andrey’in kız kardeşiyle evlendirmek istedikleri oğlu Anatol’ün sürdüğü sefi h yaşantıya o da katılıyordu.

Piyer, birdenbire aklına çok güzel bir düşünce gelmiş gibi, “Bak sana ne diyeceğim,” dedi. “Bunu çok uzun zamandan beri ciddi cid-di düşünmektaydım. Böyle bir yaşantı sürdüğüm için hiçbir konu-da bir karar veremez, daha doğrusu hiçbir şeyi doğru dürüst düşü-nemez hâle geldim. İnsan bütün parasını harcayıp, baş ağrısı sahibi oluyor. Bu gece Anatol’ün çağrılısı olduğum hâlde gitmeyeceğim.”

“Bundan sonra hiç gitmeyeceğine namus sözü ver bana.”

“Namus sözü veriyorum.”

Piyer arkadaşının evinden ayrıldığında saat biri geçiyordu. Tipik bir Petersburg yaz gecesi idi, havada tek bulut yoktu. Evine gitmek niyetiyle Piyer, üstü açık bir araba kiralayıp bindi. Ne var ki, eve yaklaştıkça, daha çok sabah alacakaranlığına benzeyen böyle bir gecede yatıp uyuyamayacağını hissediyordu. Bomboş sokakların ta öbür uçları görünecek kadar aydınlıktı hava. Yolda Piyer'in aklına, o gece Anatol Kuragin'in evinde bütün kumar arkadaşlarının toplanacakları geldi; kumar partilerinden sonra genellikle içki âlemi yapılır, sonra sokağa çıkılır ve Piyer'in en sevdiği eğlencelerden biri olan bazı ziyaretlerle gece son bulurdu.

'Kuragin'e gitsem ne iyi olacak,' diye aklından geçirdi. Ama aynı anda da, oraya bir daha gitmeme konusunda Prens Andrey'e söz verdiği aklına geldi.

Ne var ki, genellikle zayıf karakterli insanlarda hep görüldüğü gibi, uzun zamandan beridir, alıştığı sefahat yaşamını son bir kez daha tatmak isteğine yenilen Piyer, gitmeye karar verdi. Aynı anda kafasında çakan bir fikirle, Prens Anatol'e daha önce söz vermiş bulunduğu için, Prens Andrey'e verdiği sözün bozulmuş sayılmayacağı sonucuna vardı. Son olarak da kafasında şöyle bir düşünce zinciri kurdu: "Böyle 'namus sözleri' filan hep alışkanlıkların, göreneklerin getirdiği şeylerdir ve kesin bir anlam taşımazlar, hele insan düşünecek olursa; yarın pat diye düşüp ölebilirsin ya da öylesine olağanüstü bir olayla karşılaşabilirsin ki, namusla namussuzluk arasındaki ayırım tamamıyla ortadan kalkar!" Piyer bu tür düşüncelere sık sık kendini kaptırır, bu yüzden de kendi kendine verdiği sözleri, kararları hep bozardı. Kuragin'lere gitti.

Muhafız Süvari Alayı kışlasının bulunduğu yerde oturan Anatol'ün kocaman evinin merdiveni önüne yanaşan arabadan atlayan Piyer, aydınlatılmış basamakları koşa koşa çıkarak açık duran kapıdan içeri daldı. Holde kimsecikler yoktu; kibar takımının ayakkabıların üstüne giydikleri lastikler, pelerinler ve boş şişeler dört bir yana gelişigüzel atılmıştı; havada ağır bir içki kokusu vardı; öteden konuşmalar, bağırışmalar çalınıyordu kulağa.

Kâğıt oyunu ve akşam yemeği sona ermiş, ama parti henüz dağılmamıştı. Piyer pelerinini sırtından sıyırıp attı ve ilk odaya girdi; sofra artıklarının kaldırılmamış olduğu bu odada bir uşak, herhâlde kimsenin kendisini görmediğinden emin, aklınca kurnazlık ederek, kadehlerde kalan içkileri gövdeye indirmekteydi. Üçüncü odadan gök gürültüsünü andıran kahkahalar yükseliyor, tanıdık seslerin bağrışları ve bir ayı homurtusu duyuluyordu. Sekiz, dokuz genç adam açık bir pencerenin önünde toplanmışlar, merakla bir şeye bakıyorlardı. Üç tanesi de, genç bir ayıyla oynuyorlardı; bunlardan biri ayının zincirinden tutmuş, ötekilere saldırtmaya uğraşıyordu.

“Stevens üzerine yüz ruble bahse giriyorum!” diye bağırdığı duyuldu birinin.

Bir başkası ise, “Ama tutunmak yok, ha!” diye haykırdı.

“Ben Dolohov üzerine bahse giriyorum,” diye bağırdı bir üçüncüsü. “Bahis tutuşuyoruz Kuragin, gel de ellerimizi sen ayır.”*

“Yahu, şu ayıoğlu ayı ile oynamayı bırakın şimdi; baksanıza, bahis tutuşuluyor burada.”

Bir dördüncüsü, “Bir solukta dibine kadar içilecek, yoksa bahis kaybedilmiş sayılır!” diye bağırdı.

Sırtında göğsü tamamıyla açık, incecik bir gömlekten başka bir şey olmaksızın odanın ortasında dikilen uzun boylu ve yakışıklı, genç ev sahibi, “Yakov, bir şişe ver bize, Yakov!” diye bağırdı. “Durun, arkadaşlar... İşte geldi, geldi sevgili arkadaşımız Petya’mız! Aslanım!” diyerek, Piyer’e döndü.

Bu sarhoş kalabalığının içinde ayık görünüşüyle hemen göze çarpan orta boylu, pırıl pırıl mavi gözleri olan bir adam, pencerenin oradan seslendi: “Buraya gel de, bahislere tanıklık et!” Bu, Dolohov’dur. Semyonov Alayı subaylarından olan ve Anatol’ün evinde kalan Dolohov, kumarbazlığı ve düelloculuğuyla dillere destan biriydi. Piyer sevimli gülücükler dağıtarak çevresine göz gezdirdi.

“Bir şey anlamadım. Ne yapıyorsunuz?”

* Rusya’daki geleneğe göre bahis tutuşanlar el sıkışır ve tanıklık eden, üçüncü bir kişi onların ellerini ayırır. –İngilizce çev.

“Durun bir dakika, bu henüz sarhoş olmamış! Hemen buraya bir şişe,” diye bağırdı Anatol ve masanın üstünden bir kadeh alarak Piyer’in yanına gitti.

“Önce kafayı çek bakalım hele!”

Piyer, yeniden pencerenin önünde toplanan sarhoş kalabalığını kaşlarının altından süzer ve onların konuşmalarını dinlerken, bir yandan da kadeh kadeh üstüne yuvarlamaya başladı. Anatol bir yandan durmadan onun boşalan kadehini doldururken, bir yandan da bahsi anlatıyordu: Şuradaki İngiliz denizcisi Stevens ile Dolohov bahse tutuşmuşlar; Dolohov, üçüncü kat penceresinin denizliğine bacaklarını dışarı sarkıtarak oturup, bir solukta bir şişe romu içeceğine iddiaya girmiş.

Piyer’e son kadehi veren Anatol, “Hadi, bitir şu şişeyi, yoksa bırakmam seni!” dedi.

Piyer onu kenara iterek, “Hayır, istemiyorum,” dedi ve pence-reye yaklaştı.

Dolohov, İngiliz’i elinden tutmuş, aslında Anatol’le Piyer’e hitap ederek, açık seçik, tane tane bahis koşullarını açıklıyordu adama.

Dolohov kıvrıkcık saçlı, duru mavi gözlü, orta boylu bir adamdı. Yirmi beş yaşlarındaydı. Bütün piyadeler gibi o da bıyık bırakmamıştı, bu yüzden de yüzünün en dikkat çekici bölümü olan ağzı tamamıyla meydandaydı. Heykeltıraş kalemiiyle yontulmuş gibi son derece biçimli çizgileri vardı ağzının. Üst dudak, dolgun alt dudağın üstüne sivri bir kama gibi güçlü bir biçimde oturarak ağzın her iki kenarında âdeta iki ayrı gülücük oluşturuyor ve bütün bunlar, özellikle de gözlerinin kararlı, küstah ve zeki bakışıyla bir araya gelince, ister istemez dikkati çeken bir izlenim yaratıyordu. Dolohov varlıklı olmadığı gibi, nüfuzlu tanıdıkları da yoktu. Anatol’ün evinde sığıntı olduğu ve Anatol on binlerce rubleyi su gibi harcadığı hâlde, Dolohov kendine öyle esaslı bir yer yapmıştı ki, bütün tanıdıkları Anatol’den çok ona saygı duymaktaydılar. Dolohov hemen her türlü kumarı oynar, hemen her zaman da kazanırdı. Ne kadar çok içerse içsin, beyni hep duruluğunu korur-

du. O sıralarda Petersburg'un eğlence ve sefahat dünyasında gerek Kuragin, gerek Dolohov dillere destandılar.

Rom şişesi getirildi. Denizliğine dışarıdan oturmaya uygun biçimde olmayan pencerenin çerçevesini, odayı dolduran beyefendilerin bağrışıp çağrışarak yağdırdıkları emirlerden şaşkına döndükleri her hâllerinden anlaşılan iki uşak, telaşla kırmaya girişti.

Anatol, dünyaya tepeden bakan tavrıyla pencereye yaklaştı, içinden bir şeyleri kırıp dökmek geliyordu. Uşakları bir kenara itip pencerenin pervazını tutarak asıldı, ama pervaz bana mısın demedi. Anatol de camlardan birini kırdı.

"Hadi bakalım Herkül, bir de sen dene," dedi Piyer'e. Piyer pencere pervazına yapıştı ve bir çekişte meşe kasayı çatır çutur söktü, aldı.

"Hepsini çıkar, hiçbir şey kalmasın, yoksa tutunduğumu sanırlar," dedi Dolohov.

"İngiliz de daha böbürlensin bakalım... Yiğitlik diye buna demezler mi, ha?" dedi Anatol.

Piyer, elinde şişeyle pencerenin kenarına yaklaşmış olan Dolohov'a bakarak, "Hem de, yiğitliğin dik âlâsı!" dedi. Pencereden gökyüzünün aydınlığı ve akşamla sabahın birbirine karışarak bu aydınlık içinde eriyen kızıllığı görölüyordu. Dolohov elinde rom şişesiyle bir sıçrayışta pencerenin kenarına çıktı. Arkası so-kağa, yüzü odaya dönük durarak, "Dinleyin!" diye bağırdı. Herkes sustu.

İngiliz söylediklerini anlasın diye Fransızca (ama pek de iyi olmayan bir Fransızca) konuşarak, "Ben bahsi elli çar altınıyla* açıyorum," dedi ve İngiliz'e dönerek, "bunu yüze çıkarmaya var mısın?" diye ekledi.

"Yok," dedi İngiliz, "elli."

"Güzel. Elli çar altını için, şişeyi dudaklarımdan ayırmadan bir şişe romu içip bitireceğim. Pencerenin dışına, işte buraya (eğilerek, pencerenin hemen altındaki eğik çıkıntıyı işaret etti) oturarak içeceğim... Hem de hiçbir şeye tutunmaksızın... Tamam mı?"

* O dönemde, 1 Çar altını 10 ruble değerindeydi. 1930'lu yılların 80 İngiliz lirasına denk bir değer ifade eder. -İngilizce çev.

“Pekâlâ,” dedi İngiliz.

Anatol dönüp İngiliz’i ceketinin düğmesinden tuttu ve adama tepeden bakarak (İngiliz kısa boyluydu) bahis koşullarını ona İngilizce tekrarlamaya çalıştı.

Dolohov onların dikkatini çekmek için şişeyle pencerenin kenarına vurarak, “Durun bir dakika!” diye seslendi. “Dur bir dakika, Kuragin; dinleyin, kim aynı şeyi yapabilirse, ona yüz çar altını vereceğim. Anlaşıldı mı?”

İngiliz başını olumlu anlamda salladı, ama bu baş sallayıştan onun bu yeni bahsi kabul edip etmediği anlaşılamadı.

Anatol adamı yakalamış bırakmıyor ve İngiliz’in her şeyi iyice anladığını belirtmek için durmadan baş sallamasına rağmen Dolohov’un söylediklerini İngilizceye çevirmeyi sürdürüyordu. O akşam kâğıt oyununda durmadan kaybetmiş olan, sıska yapılı, gençten bir hafif süvari Hassa subayı kalabalığın arasından sıyrılarak geldi, pencerenin içine çıktı, eğilip aşağıya baktı.

Aşağıdaki kaldırımın taşlarına bakarken, “Vaay... vaaay... vaaay!” demekten kendini alamadı.

“Kes be!” diye bağırarak Dolohov, subayı itince, adamcağız odanın içine dengesiz bir biçimde atladı ve mahmuzları birbirine takılarak yere yuvarlandı.

Şişeyi kolayca alabilmek için pencere denizliğine koyan Dolohov ağır ağır ve dikkatle çıkıp pencerenin içine çömeldi. Bacaklarını aşağıya sallandırdı, ellerini pencerenin iki yanına dayayarak dengesini bulduktan sonra oturdu, ellerini bıraktı ve gövdesini önce sağa, sonra da sola hafifçe yatırdı ve şişeyi aldı. Hava artık iyice ağardığı hâlde, Anatol iki tane mum getirip, pencerenin içinde iki yana dikti. Dolohov’un beyaz gömlekli sırtı ve kıvrıkcık saçlı başı iki yandan aydınlandı. Başta İngiliz olmak üzere herkes pencerenin önüne birikti. Piyer gülümsüyor, ama bir şey söylemiyordu. Grubun içinden, öbürlerine göre daha yaşlıca biri, hem korkmuş hem de öfkeli bir yüzle diğerlerini ite ite birdenbire öne çıkararak, Dolohov’u gömleğinden yakalamaya davrandı.

Orada bulunanların hepsinden daha akıllı başında olan bu adamcağız, “Beyler, delilik bu! Ölecek!” dedi. Anatol onu durdurdu.

“Sakın dokunayım deme ona! Dokunursan irkilir, o zaman düşer ölür işte. Anladın mı? O zaman ne olacak ya?”

Dolohov yine ellerini iki yana açıp dengesini sağlayarak geriye doğru döndü.

Sözcükleri kenetlenmiş dişlerinin ve incecik dudaklarının arasından tane tane çıkararak, “Eğer içinizden biri bir daha beni tutmaya kalkışacak olursa,” dedi, “tuttuğum gibi atarım aşağıya. Hadi bakalım, başlıyorum!”

“Başlıyorum,” dedikten sonra yüzünü tekrar sokağa döndü, ellerini aşağı indirdi, şişeyi alarak dudaklarına götürdü, başını geriye atarken, dengesini koruyabilmek için boş elini de yukarıya doğru uzattı. Cam kırıklarını toplamakta olan uşaklardan biri yere eğilmiş bir durumdayken gözlerini penceredeki Dolohov’un sırtına dikerek, olduğu yerde, öylece kalakalmıştı. Anatol, gözlerini fal taşı gibi açmış, dimdik duruyordu. İngiliz, dudaklarını büzmüş, gözlerini hiç ayırmadan, kenardan seyrediyordu. Bu işi engellemeye kalkışmış olan adam odanın öbür ucuna kaçtı, bir kanepeye oturup yüzünü duvara döndü. Piyer ise korku ve dehşetle dolu olduğu hâlde, unutulmuş avare bir gülümsemenin hâlâ takılı kaldığı yüzünü gizliyordu. Herkes susmuştu. Piyer ellerini gözlerinin üzerinden çekti. Dolohov hâlâ aynı oturuş biçimini korumakla birlikte, başını geriye o kadar yatırmıştı ki, kıvrıcık saçları gömleğinin yakasına değiyordu; şişeyi tutan eli, besbelli harcadığı çaba yüzünden titreyerek, gittikçe daha yukarı kalkıyordu. Şişe gittikçe boşalıyor, boşaldıkça da Dolohov başını daha geriye yatırıyor, şişeyi de daha dikiyordu. Piyer, ‘Neden bu kadar uzun sürdü bu iş?’ diye içinden geçiriyordu. Yarım saatten çok geçmiş gibi geliyordu ona. Birdenbire Dolohov omurgasını hızla geriye doğru bükte, kolu âdeta sinirine basılmış gibi titredi ve bu hareket, eğik çıkıntı üzerinde duran gövdesinin durumunu değiştirmeye yetti. Bedeni olduğu gibi aşağı kaymaya başladı; şimdi Dolohov’un koluyla başı, kendini kasmaktan ötürü, çok daha şiddetle titriyordu. Bir eli pencerenin kenarına tutunmak ister gibi kalktı, ama kalkmasıyla inmesi de bir oldu. Piyer gözlerini bir kez daha yumdu ve

bir daha açmamaya karar verdi. Aniden, çevresinde bir kaynaşma olduğunu fark etti. Gözlerini kaldırıp bakınca Dolohov'un sararmış ama neşeli yüzüyle pencerenin içinde dikildiğini gördü.

“Boşaldı!”

Dolohov böyle diyerek boş şişeyi İngiliz'e fırlattı. İngiliz de şişeyi havada ustalıkla yakaladı. Dolohov pencereden odanın içine atladı. Buram buram içki kokuyordu soluğu.

Dört bir yandan bağrışlar, çağırışlar yükseliyordu:

“Harika! Bravo! İşte iddia diye ben buna derim! Yaman adam-mışsın be!”

İngiliz, kesesini çıkarıp paraları tıklar tıklar saymaya başladı.

Dolohov kaşlarını çatmış, susuyordu. Piyer koşarak pencere-nin yanına gitti.

Aniden, “Beyler,” diye seslendi, “benimle bahse giren var mı? Aynısını ben de yaparım. Bahisten de geçtim; hadi bakayım, söyleyin de bir şişe getiriversinler buraya. Ben de yaparım... Hadi, söyleyin, şişeyi getirsinler buraya.”

Dolohov gülümseyerek, “Bırakın da yapsın, bırakın bakalım!” dedi.

“Ne oluyor, delirdin mi sen? Asla izin vermeyiz sana. Yahu merdivenden inerken bile senin başın döner,” diye çeşitli ağızlar-dan itirazlar yükseldi.

Sarhoşlara özgü bir inatçılıkla masanın üstüne güm diye bir yumruk indiren Piyer, “İçeceğim işte; getirin rom şişesini bana!” diye gürledi ve pencereye çıkmak için davrandı. Kollarından tut-maya çalışılırsa da, Piyer son derece güçlü olduğu için, ona doku-nan bir anda havalanıp kendini yerde buluveriyordu.

Anatol, “Yok, bu böyle olmayacak,” dedi, “onunla böyle başa çıkamayız. Azıcık bekleyin hele, ben onu kandırırım şimdi... Dinle bak, seninle bahse girmeyi kabul ediyorum, ama yarın için, çünkü şimdi hep birlikte... gidiyoruz.”

“Evet, hep birlikte, hep birlikte,” diye bağırdı Piyer

“Hep birlikte gidelim... Ayıcığı da yanımızda götürelim...”

Piyer bunu der demez de, ayıyı kucakladığı gibi havaya kaldırdı ve onunla vals yaparak odada dönmeye başladı.

Prens Vasili, Anna Pavlovna'nın suaresinde biricik oğlu Boris için kendisine ricada bulunan Prenses Drubetskaya'ya verdiği sözü tuttu. Delikanlının durumu İmparator Hazretlerine arz edilmiş ve bir seferle kalmak, başkalarına örnek oluşturmamak koşuluyla Boris, Semyonov Muhafız Alayına sancaktar rütbesiyle atanmıştı. Ne var ki, Anna Mihailovna'nın bütün ricalarına, bütün uğraşmalarına rağmen ona ne Kutuzov'un emir subaylığı, ne de onun yanında bir görev sağlanabilmişti. Anna Pavlovna'nın verdiği davetten kısa bir süre sonra Anna Mihailovna Moskova'ya, evlerinde kaldığı zengin akrabası Rostov'ların* yanına dönmüştü. Çok kısa bir süre önce subay çıkıp bir muharip alaya verildikten sonra şimdi Muhafız Alayına sancaktar rütbesiyle atanan Borisçiği yıllarca işte bu akrabalarının yanında oturmuş, onların yanında eğitilmişti. Muhafız Alayı daha önce, 10 Ağustos'ta Petersburg'dan ayrılmıştı, donanımını tamamlamak için Moskova'da kalan Boris de alayına Radzivilov** yolunda katılacaktı.

Rostov'ların evinde, her ikisinin de adı Natalya olan anne ile küçük kızının Azize Natalya gününe*** denk düşen isim günleri kutlanmaktaydı. Kontes Rostova'nın, Povarskaya Caddesindeki, bütün Moskova'da bilmeyenin bulunmadığı koskoca evine sabah-

* Kont İlya Rostov, Tolstoy'un dedesi Kont İlya Andreyeviç Tolstoy'un tam bir kopyasıdır. Rostov'un karısı ile Tolstoy'un ninesi Kontes P. N. Tolstoy arasında da büyük benzerlikler vardır. Tolstoy, Rostov'ların çocuklarını tasvir ederken gerek kendi ailesinin gelenek ve göreneklerinden, gerek karısının ailesiyle, yani, Behrs'lerle ilgili izlenimlerinden çok yararlanmıştı. Rostov'un oğlu Nikolay'ın portresini çizirken ona kendi babasının (Tolstoy'un) pek çok nitelikleriyle birlikte, babasının adını da (Nikolay İlyiç) vermişti. Sonya tipini ise, çocukluğunda gördüğü hâliyle, çok sevdiği yengesi Tatyana Aleksandrovna Ergolski'den almıştır. Romanda Sonya ile Nikolay arasındaki ilişki, Tolstoy'un babası ile Tatyana Aleksandrovna arasındaki ilişkinin aynısıdır. Vera tipini, Tolstoy büyük baldızı Liza Behrs'ten, Nataşa tipini de küçük baldızı Tatyana Behrs'ten almış, ayrıca, karısının bazı özelliklerini de buna eklemiştir. Rostov ailesinin atmosferiyle, Behrs ailesinin atmosferi arasında benzerlikler ve ortak yanlar pek çoktur. -İngilizce çev.

** Radzivilov: Avusturya'nın yardımına koşan Rus ordusunun, Galiciya'ya girerken geçmek zorunda olduğu bir sınır kasabasıdır. -İngilizce çev.

*** Her Rus'a, Kilise takviminde yer alan azizlerden birinin adı verilir ve azizin günü, aynı zamanda "isim günü" olur, tıpkı doğum günü gibi kutlanırdı. -İngilizce çev.

tan beri, altışar atlı arabalar vızır vızır gidip geliyordu. Kontesle alımlı büyük kızı, akın akın Kontesi kutlamaya gelen konuklarıyla salonda oturuyorlardı.

Kontes, Doğululara özgü çizgiler taşıyan ince yüzlü, kırk beş yaşlarında, çok çocuk doğurmaktan (on iki çocuk doğurmuştu) yıpranmış bir kadındı. Sağlığının bozukluğu yüzünden ağır hareket ediyor, usul usul konuşuyordu, ama bu davranışı ona ağırbaşlı bir hava vererek çevresinde saygı uyandırıyordu. Ailenin çok yakını olarak Anna Mihailovna Drubetskaya da onlarla salonda oturuyor, konukları karşılama ve ağırlama işine o bakıyordu. Konuk karşılamayı kendilerine uygun bir iş bulmayan ailenin daha genç üyeleri ise, içeriki odalardan birine çekilmişlerdi. Konukları Kont karşılıyor, konukları Kont kapıya kadar uğurluyor ve onları yemeğe yine Kont davet ediyordu.

Sosyal mevkileri kendisinininkinden üstün ya da aşağı olanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin herkese, “Gerek isim günlerini kutlamakta olduğumuz en sevdiğim iki yakınım adına, gerek kendi adıma size minnettarım, *mon cher*” ya da duruma göre, “*ma chère*” diyordu. “Sakın yemeğe gelmezlik etmeyiniz. Gelmezseniz gücenirim, *mon cher*. Bütün ailem adına, en içten duygularla davet ediyorum sizi.” Ayrıcasız hemen herkese karşı tekrarladığı bu sözlerine de, iyilikçi, dolgun, sinekkaydı tıraşlı yüzündeki o hiç değişmeyen aynı ifade ile elinin içtenlik belirtisi olarak kuvvetlice sıkışı ve arka arkaya yapılan kısa reveranslar eşlik ediyordu. Kont herhangi bir konuğunu alıp salona getirdikten sonra, salonunda bulunan bir beyefendiye ya da hanımefendiye dönüyordu. Bir koltuk çekip oturan Kont Hazretleri kalabalıktan hoşlanan ve kalabalık içinde rahat eden insanlar gibi kaygısızca, bacaklarını iki yana alabildiğine açarak ellerini dizlerinin üzerine koyuyor, bazen Rusça, bazen de çok kötü bir Fransızcayla (ama Fransızcasına güvenen bir edayla), ağırbaşlı bir hava içinde öne arkaya ağır ağır sallanarak, ya havanın nasıl olacağına ilişkin varsayımlarını döküyor ya da sağlıkla ilgili öğütler veriyordu. Sonra yine kalkıp, yorgun, ama görevini eksiksiz yerine getirmeye azimli bir insan edasıyla konuklarını uğurluyor, dazlak kafasındaki iki üç tel saç

eliyle sıvazlayarak yine ısrarla konuklarını yemeğe çağırıyordu. Zaman zaman da, holden salona dönerken limonluktan ve kilerci-başının odasından geçerek, seksen kişilik bir sofra için masaların yerleştirilmekte olduğu, büyük mermer salona uğruyor, gümüş ve porselen takımlarını getiren, Şam ipeğinden sofra örtülerini seren, masaları yerleştiren garsonlara şöyle bir bakıyor, sonra da evin kâhyalığı görevini yürüten, iyi bir aileden gelme Dimitri Vasilyeviç adlı genci yanına çağırıp şöyle diyordu: “Aman, Mitenka,* dikkat et de hiçbir kusur kalmasin, e mi?” Sonra, bütün salonu kaplayan dev sofraya keyifli keyifli bir göz atarak, “Hah, şöyle, hah şöyle,” diyordu, “en önemlisi servistir. İşte böyle, işte böyle...” Keyifli keyifli içini çekiyor, tekrar salona dönüyordu.

Kontesin dev yapılı uşağı salonun kapısından, “Mariya Lvovna Karagina ve kızı,” diye boru gibi çıkan bas sesiyle bildirdi. Kontes bir an düşündü. Üstünde kocasının portresi bulunan altın enfiye kutusundan bir çimdik aldı.

“Bu ziyaretçiler beni bitirdi,” dedi. “Neyse, bundan başka ziyaretçi kabul etmeyeceğim. Bu da pek alıngandır.” Sonra, sanki ‘Bu da artık tuz biber ekti,’ der gibilerden üzgün bir ses tonuyla, uşağa, “Aliver içeri bari,” diye ekledi.

Uzun boylu, tombulca, tavrından kibirli olduğu anlaşılan bir hanımefendiyle onun ablak suratlı, sırtıkan kızı eteklerini hışırdatarak salona girdiler.

“Sevgili Kontes... Ne günlere kaldık... Uzun zamandır kalamadı yataktan zavallı yavrucak. Razumovski’lerin balosunda hastalandı da işte... Kontes Apraksina’ların da... Ah ne kadar sevindim,” diye birbirinin sözünü kesen kadın sesleri, etek hışırtiları, çekilen koltukların gıcırtiları arasında konuşmalar ardı arkası kesilmeden sürüyordu. Konuşmalar genellikle ziyaretçinin azıcık oturup kalkmasına elverecek biçimde açılıyor, ziyaretçi konuşmaların bir anlık kesilmesinden yararlanarak etek hışırtiları arasında kalkıyor, “Çok sevindim... anneciğimin sağlığı... Kontes Apraksina’larda...” gibi mırıltılar arasında yine eteklerini hışır-

* Dimitri adının küçültme durumu. -çev.

data hışırdata hole çıkıp, pelerinini ya da mantosunu omuzlarına alıyor ve arabasına binip gidiyordu. Konuşmalar bir yerde geldi, o sırada kentte en çok konuşulan habere, Katerina zamanında yakışıklılığı ile ün kazanmış zengin Kont Bezuhov'un sağlığı ile onun gayrimeşru oğlu Piyer'e -hani, Anna Pavlovna'nın suaresinde densizlik eden şu Piyer'e- dayandı.

Ziyaretçi, "Zavallı Konta o kadar acıyorum ki," dedi, "tam da sağlığının bozuk olduğu şu sırada, bir de üstüne oğlunun neden olduğu bu üzüntü binince... Bu yüzden gidecek adamcağız!"

Kont Bezuhov'un üzüntüsünün nedenini o ana kadar en azından on beş kez dinlediği hâlde, Kontes, ne demek istenildiğini anlamamış gibi yaparak, "Niye, ne olmuş?" diye sordu.

"Çağdaş eğitim, çağdaş eğitim diye tuttururlar, ama sonu böyle olur işte!" diye anlatmasını sürdürdü ziyaretçi. "Bu genç, yurt dışına yollandığı zaman besbelli pek başıboş bırakılmış, şimdi de Petersburg'da öyle haşarılıklar yapmış ki, dediklerine göre, polisler alıp götürmüşler onu."

"Bak şu işe!" dedi Kontes.

"Kendine kötü arkadaşlar seçmiş," diye lafa karıştı Prenses Anna Mihailovna. "Prens Vasili'nin oğlu, Piyer, bir de Dolohov adında biri, neler yapmışlar, neler! Artık Tanrı bilir! Ama yaptıklarının cezasını da çekiyorlar şimdi. Dolohov'un rütbesini söküp sıra neferi yapmışlar, Bezuhov'un oğlunu da Moskova'ya sürmüşler. Anatol Kuragin'e gelince... Babası bir yolunu bulup onun suçunu örtbas ettirmiş. Ama onu da Petersburg'dan uzaklaştırmışlar."

"Neden ama ne yapmış bunlar?" diye sordu Kontes.

"Tam anlamıyla birer külhanbeyi bunlar, hele o Dolohov," dedi ziyaretçi. "Kendisi, Mariya İvanovna Dolohova'nın oğlu olur, bilirsiniz, ne değerli bir kadındır, gelgelelim... Bunlar, üçü bir olmuşlar, bir yerlerden buldukları bir ayıyı yanlarına alarak binmişler bir arabaya, bir hanım artistin kapısına dayanmışlar. Polis bunlara engel olmaya çalışınca ne yapsalar beğenirsiniz? Polisi tutmuşlar, ayıyla sırt sırta bağlamışlar, ikisini birden Moyka Kanalı'na atıvermişler. Ayı, sırtına bağlı polisle yüzer durmuş oradan oraya!"

Gülmekten kırılan Kont, “Polisi o hâlde görmeli, *mon chere!*” diye bağırdı.

“Aman ne korkunç şey; gülünecek ne var bunda Kont?” Bununla birlikte, hanımlar da gülmekten kendilerini alamamışlardı.

“Talihsiz adamı zar zor kurtarabilmişler,” diye anlatmasını sürdürdü ziyaretçi. “Kont Kiril Vladimiroviç’in oğlunun kendine bulacağı akıllı işi eğlence de bu kadar olur işte!” diye ekledi. “Bir de herkes onun çok bilgili ve akıllı olduğunu söyler! Ecnebi eğitimi görmenin sonu budur işte! O büyük servetine rağmen, umarım burada kimse evine sokmaz onu. Benimle de tanıştırmak istediler. Tabii, kesinlikle reddettim; kızlarım var benim.”

Kontes, kızlara arkasını dönerek, “Onun zengin olduğunu nereden çıkarıyorsunuz?” dedi. “Kontun bütün varlığı gayrimeşru çocuklarıdır. Bana kalırsa... Piyer de gayrimeşrudur.” Bu arada kızlar da hemen, sanki Kontesin konuştuğunu duymuyorlarmış gibi bir ifade takınmışlardı.

Ziyaretçi elini şöyle bir salladı. “Kontun gayrimeşru çocuklarının sayısı da yirmiyi bulur, sanırım.”

Yüksek sosyeteyle yakın ilişkisini ve bu sosyetenin bütün girdi çıktısını bildiğini göstermek istediği anlaşılan Anna Mihailovna lafa karıştı.

Anlamlı anlamlı, aynı zamanda fısıltı hâlinde, “İşin aslı şöyle,” dedi, “Kont Kiril Vladimiroviç’in ününün nereden geldiğini hepimiz biliriz... Çocuklarının sayısını aslında kendi de bilmez, ama bu Piyer’i hepsinden çok sever.”

“İhtiyar ne de yakışıklı adamdı, daha geçen yıla kadar!” dedi Kontes. “Ondan daha yakışıklı bir erkek görmedim.”

“Ama şimdi çok değişti,” dedi Anna Mihailovna. “Ha, diyordum ki,” diye anlatmasını kaldığı yerden sürdürdü: “Prens Vasili, karısı tarafından, bütün servetin doğrudan varisidir, ama babası Piyer’i çok sevdiği için onu yurt dışında okutmak külfetini üstlendiği gibi, İmparator Hazretlerine bile Piyer için mektup yazmış... İşte bu yüzden, öldüğü zaman (sağlık durumu da öyle kötü ki, her an ölümü bekleniyor, hatta Petersburg’dan Doktor Lorrain’i bile getirdiler) bu muazzam servetin kime, Prens Vasili’ye mi, yoksa

Piyer'e mi kalacağını kimse bilemiyor. Kırk bin toprak kölesi, milyonlarca ruble! Doğru olduğunu çok iyi biliyorum, çünkü bana Prens Vasili kendisi söyledi bunu." Sonra da, sanki işin bu noktasını fazla önemsemiyormuş gibi ekledi Anna Mihailovna: "Aslında Kiril Vladimiroviç, annemin ikinci dereceden kuzeni olur, Borisçiğimin de vaftiz babasıdır."

Ziyaretçi, "Prens Vasili dün Moskova'ya geldi," dedi. "Bana dediklerine göre bir denetleme işi için gelmiş."

"Evet, laf aramızda," dedi Prens, "denetleme işi bahane. Gelişinin asıl nedeni Prens Kiril Vladimiroviç'i görmek. Durumunun ciddi olduğunu duyar duymaz, geldi hemen."

Kont, "Ama sahi söylüyorum, *ma chère*, kim ne derse desin, harika bir şaka bu yaptıkları!" dedi. Valide hanımın kendisini duymadığını görünce de genç hanımlara döndü: "Polis komiserinin hâli herhâlde görülecek manzaraydı; gözümün önüne getiriyorum da yani!"

Sonra da, polis komiserinin kollarını nasıl sallamış olabileceğini taklit ederek, bol yiyip daha da bol içen insanlara özgü tombul göbeği sarsıla sarsıla, o boru gibi sesiyle şen kahkahalar savururken, "Sahi, ne olur yemeğe de buyurunuz," dedi.

VIII

Bunu bir sessizlik izledi. Kontes konuğuna tatlı tatlı gülümüyor, ama konukları o anda kalkıp giderlerse hatırının kalmayacağını gizlemeye de çalışmıyordu. Konuk hanımın kızı da sıkkınlığını belli ederek entarisinin kıvrımlarıyla oynamaya, soran gözlerle ikide birde annesine bakmaya başlamıştı, işte tam bu sırada bitişik odadan kızlı oğlanlı çocukların kapıya doğru koşuştukları, devrilen bir koltuğun gürültüsü duyuldu ve kısacık muslin etekliğine bir şey gizlemiş on üç yaşlarında bir kız çocuğu hızını alamayarak, koşa koşa salona daldı. Besbelli öbürlerinden kaçayım derken yanlışlıkla buraya kadar gelmişti. Aynı anda da kapı aralığında, kırmızı yakalı öğrenci ceketi giymiş bir delikanlı,

bir Muhafız subayı, on beş yaşlarında bir kız ve üzerinde küçük çocuklara giydirilen türden arkadan ilikli göğüslük bulunan tom-bul, kırmızı yanaklı küçük bir oğlan belirdi.

Kont ayağa fırlayıp, kızın önünü kesmek amacıyla iki yana sallanarak kollarını açtı ve kızı kucakladı.

Gülerek, “Ah, işte geldi!” diye bağırdı. “İsim gününü kutladığımız sevgili kızım, benim bir tanem!”

Kontes yapmacık bir öfkeyle, “Canımın içi, her şeyin bir zamanı vardır ama,” dedi. Sonra kocasına dönerek, “Onu zaten hep siz şımartıyorsunuz, Elie,”* diye ekledi.

Ziyaretçi hanım, “*Bonjour, ma chère je vous félicite*”** dedi çocuğa, sonra da annesine dönerek, “*Quelle délicieuse enfant!*”*** diye ekledi.

Siyah bukleleri, ensesinde darmadağın olmuş saçları, iri ağzı, ufacık bacaklarında etek altına giyilen dizden büzme dantel külotu, ayaklarında topuksuz ayakkabılar, çırpı gibi kolları ve koşmaktan soluk soluğa kaldığı için korsajının altından çıkarak inip inip kalkan çocuksu omuzlarıyla hiçbir güzelliği olmasa da, her yanından canlılık taşan bu kara gözlü küçük kız, çocukluktan genç kızlığa geçiş çağının çekiciliğini taşıyordu. Kıvrılıp babasının kollarından kendini kurtararak, sert sözlerini hiç umursamadığı annesine koştu ve al al olmuş yüzünü annesinin dantelli şalına saklayarak, kıkır kıkır gülmeye başladı. Bir yandan gülerken, bir yandan da, eteğinin kıvrımları arasından ucunu çıkardığı taş bebeğiyle ilgili bir şeyler söylüyor, ama güldüğü için, kesik konuşmasından ne dediği anlaşılamıyordu.

“Görüyor musunuz? Bebeğimi... Mimi’yi... ama o kadar da...” Nataşa**** daha fazlasını söyleyemedi. Olay her neyse, dayanılamayacak kadar komik geliyordu ona besbelli. Annesinin üstüne yaslanarak makaraları öyle bir koyverdi ki, o kibirli konuk bile kendini tutamayarak onunla birlikte gülmeye başladı.

* Rusça İlya olan adı, züppeliğinden Fransız adı gibi söylüyor. –çev.

** Aslında Fransızca yazılmıştır: “Günaydın şekerim, kutlarım,” anlamına gelir. –çev.

*** Aslında Fransızcadır: “Ne cici çocuk!” anlamına gelir. –çev.

**** Natalya adının Rusçadaki küçültme durumu. –çev.

Annesi yapmacık bir öfkeyle kızını kendinden uzaklaştırarak, “Hadi bakayım, o acayip şeyini de alıp git başımdan, hadi, koş,” dedi. Sonra konuğa dönerek, “Bu benim en küçük kızım,” diye açıkladı. Başını bir an için annesinin dantelli şalından ayıran Nataşa, gülmekten yaşlar akan gözlerini ona şöyle bir dikti, sonra yine yüzünü sakladı.

Aile atmosferi içinde geçen bu sahneyle ister istemez ilgilenmek zorunda kalan konuk hanım, olaya karışarak ilgisini belli etmek gereğini duydu.

“Söyle bakayım bana, şekerim,” dedi Nataşa’ya, “bu Mimi senin neyin oluyor? Kızın mı yoksa?”

Konuğun kendisine bir çocukla konuşuyormuşçasına yukarıdan hitap etmesinden hoşlanmayan Nataşa ona cevap vermedi, sadece, ağırbaşlı bir ifadeyle yüzüne bakmakla yetindi.

Bu arada, evdeki bütün gençler –Anna Mihailovna’nın subay oğlu Boris; Kontun büyük oğlu, öğrenci Nikolay; Kontun on beş yaşındaki yeğeni Sonya ve küçük oğlu Petya*– salona dolmuşlar, yüzlerine vuran heyecan ve neşeyi ayıp olmasın diye belli etmemeye çalışıyor, ama kendilerini zor tutuyorlardı. Salona böyle koşarak, paldır küldür girmeden önce, evin arka bölümünde aralarında geçen konuşmalar, sosyete rezaletlerinin dedikodusunun yapıldığı, havalardan ve Kontes Apraksina’dan konuşulduğu bu salondaki tatsız sohbetlerden çok daha neşeli olmalıydı. Arada bir aralarında bakışıyor ve kahkahalarını zor tutuyorlardı.

Çocukluk arkadaşı olan iki delikanlı, subayla öğrenci, aynı yaşta ve ikisi de yakışıklıydılar ama birbirlerine benzemiyorlardı. Boris, içinden geçirdiklerini düzgün ve ince çizgili yakışıklı yüzünden hiç belli etmeyen, uzun boylu, sarışın bir gençti. Nikolay ise pek uzun boylu sayılamayacak, kıvrıkcık saçlı bir gençti ve içi dışı birdi. Dudağının üstünde yeni terlemeye başlamış siyah bıyıklı yüzünden heyecanlı ve atılgan bir yapıya sahip olduğu okunuyordu. Salona girer girmez, Nikolay’ın suratı pancar gibi kızarmıştı. Bir şeyler söylemek istemiş, ama besbelli söyleyecek bir şey bulamamıştı. Boris ise tam tersine, hemen sakinleşerek,

* Piyotr adının Rusçadaki küçültme durumudur. –çev.

rahat rahat ve şakacı bir tavırla Mimi adındaki taş bebekle ilgili açıklamalara girişip, bu bebeği daha küçük kızlığından, henüz burnunun kırılmadığı zamandan tanıdığını, aradan geçen beş yıl içinde taş bebeği epeyce büyümüş bulduğunu ve bu arada kafasının da orta yerinden nasıl çatladığını anlatmaya koyulmuştu. Bunları anlatırken de bir yandan Nataşa'ya bakıyordu. Onun yüzüne bakamayan Nataşa, başını küçük kardeşinden yana çevirdi ama onun da gülmemek için zorlanmaktan sarsılan, kaşları çatılmış suratını görünce artık kendini daha fazla tutamayıp, fırladığı gibi, küçük bacaklarının olanca gücüyle koşarak hızla salondan dışarı kaçtı. Boris hiç gülmedi.

“Siz de gitmeye hazırlanıyordunuz anneciğim, değil mi? Arabayı çağırtayım mı?” dedi annesine gülümseyerek.

Annesi de gülümseyerek, “Evet, git söyleyiver de hazır etsinler arabayı,” dedi. Boris ağır ağır yürüyerek, Nataşa'nın peşi sıradan çıktı. Tombul küçük oğlan ise programlarının yarıda kalmasına bozulmuş gibi öfkeyle koşa koşa onların arkasından gitti.

IX

Kontesin (kız kardeşinden dört yaş büyük olduğu için yetişkinler arasında akranları gibi davranan) büyük kızı ile konuk küçük hanımı saymazsak, salonda gençlerden sadece Nikolay ile Kontun yeğeni Sonya kalmıştı. Sonya, uzun uzun kirpiklerle gölgelenen yumuşak bakışlı gözleri ve özellikle de, çıplak, ince, kaslı ama biçimli kollarıyla boyun bölgesinde belirginleşen soluk teniyle, başının çevresine iki kalın ip örgü hâlinde sarılmış gür kara saçlarıyla ipincecik, mini minicik bir esmer güzeliydi. Hareketlerinin akıcı inceliği, küçücük el ve ayaklarının yumuşak kıvraklığı, davranışlarındaki çekingen şakacılık, ileride güzel bir kedi olacak cana yakın bir kedi yavrusunu akla getiriyordu. Görünüşe bakılırsa, sırf konuşulanlara ilgi göstermenin ve gülümsemenin görgü gereği olduğunu düşündüğü için ilgileniyor ve gülümsüyordu. Yine de, elinde olmaksızın, uzun ve gür kirpiklerinin altından gözleri, askere yazılacak olan kuzenine, genç kızlara yaraşır öylesine tutkulu bir

hayranlıkla çevriliyordu ki, dudaklarındaki o gülümseyişle kimseyi kandırmasına olanak yoktu. Kedi yavrusunun orada öyle uslu uslu oturuşuna hiç bakmamak gerekirdi; tıpkı Boris ile Nataşa'nın yaptığı gibi, salondan çıktıkları anda eskisinden de daha büyük bir hırsla kuzeniyle oynamak için can attığı besbelliydi.

Kont, konuğuna hitap ederek ve sevgili Nikolay'ını başıyla işaret ederek, "Evet, *ma chère*, arkadaşısı Boris subay çıkıp kıta hizmetine verilince, ona olan düşkünlüğünden, bizimki de ardı sıra askere yazılıyor, üniversiteyi de bir yana bırakıyor, zavallı babasını da, *ma chère*. Üstelik Arşiv Dairesi'nde yeri meri de hazırken," dedi. Sonra da sorar gibi, "Ne arkadaşlık ama?" diye ekledi.

Konuk, "Ya, üstelik herkesin ağzında da savaş ilan edildiği haberi dolaşıyor," dedi.

"Bunu çoktandır söylüyorlar," dedi Kont. "Hep böyledir, söylerler, söylerler ama arkası gelmez. İşte arkadaşlık diye buna derim ben, *ma chère*!" diye ekledi. "Hafif süvarilere katılıyor."

Ne diyeceğini bilemeyen konuk başını iki yana salladı.

Nikolay, sanki bu utanılacak bir suçmuş da inkâr ediyormuş gibi, "Hiç de arkadaşlık hatırı için değil," diye öfkeyle cevap verdi. "Arkadaşlık hatırı için filan değil, sırf askerlik mesleği bana çekici geldiği için."

Nikolay başını çevirip kuziniyle konuk küçük hanıma baktı, onlar da onaylayan bakışlarıyla ona gülümsediler.

Kont "Pavlograd Hafif Süvari Alayının komutanı Albay Şubert bu gece yemekte bizde, buraya izinli gelmiş," dedi ve kendisini pek üzdüğü anlaşılan bir konuda bile işi şakaya vururcasına omuz silkerek, "Giderken bizimkini de yanında götüreceksin, hiç kurtuluş yok!" diye ekledi.

Oğlu, "Size daha önce de söylediğim gibi babacığım, eğer gitmemi istemiyorsanız, kalırım," dedi ve yakışıklı delikanlılara özgü çapkınca bakışlarla ikide birde Sonya ile konuk küçük hanıma bakarak sürdürdü konuşmasını: "Ama biliyorum ki, ordudan başka hiçbir yerde işe yaramam ben. Ben diplomatlık bilmem, sivil memurluk yapamam. Duygularımı gizlemesini bilmem ben."

Kedi yavrusu, yaradılışının kedice niteliğini ona göstermek için çılğınlar gibi oynamaya her an hazır bir hâlde, gözlerini Nikolay'a çivilemişti.

"Peki peki, öyle olsun!" dedi İhtiyar Kont. "Hep böyle parlayıverir işte! Bonaparte hepsinin başlarını döndürmüş bunların. Hepsinin de kafalarında bir düş gibi, onun teğmenlikten nasıl imparatorluğa yükseldiği var." Sonra da, konuğun alaycı gülümsemesini fark edemeyerek, "Eee, söyleyene değil, söyletene bak demişler!" diye ekledi.

Büyükler Bonaparte üzerine konuşmaya dalınca, Bayan Karagina'nın kızı Juli genç Rostov'a döndü.

Genç adama tatlı tatlı gülümseyerek: "Perşembe günü Arharov'lara gelmediniz, ama ne yazık... Siz olmayınca çok canım sıkıldı," dedi. Koltukları müthiş kabaaran delikanlı şöyle çapkınca bir gülümseyerek sandalyesini Juli'ye yaklaştırdı ve içinden gelen o gülümseyişle, o sırada kıpkırmızı kesilerek çevresine zoraki gülümsemekte olan Sonya'nın yüreğine kıskançlık hançeri sapladığının farkında bile olmaksızın, Juli ile ayrı bir konuşmaya daldı. Konuşmasının ortasında bir ara başını çevirip Sonya'ya baktı. Onun bakışına son derece öfkeli bir bakışla karşılık veren Sonya, dudaklarında hâlâ zoraki bir gülümseme olmasına rağmen göz yaşlarını tutamadığı için kalktı ve salondan çıktı. Nikolay'ın bütün hevesi bir anda kaçırıldı.

Konuşmalarının bir anlık duraklamasını fırsat bilerek üzüntülü bir yüzle o da kalktı ve Sonya'yı aramak için salondan çıktı.

Anna Mihailovna, salondan çıkmakta olan Nikolay'ı işaret ederek, "Bu gençler de böyledir işte, duygularını hiç saklayamazlar," dedi. "*Cousinage, dangereux voisinage*,"* diye ekledi.

Gençlerle birlikte salona dolan gün ışığının onlarla birlikte âdeta çekildiğini duyumsayan Kontes, "Evet," dedi. Sonra Kontes, kimsenin sormadığı, ama kendi aklından hiç çıkmayan bir soruya cevap verir gibi devam etti. "Şimdi onlarla mutlu oluyoruz, oysa bu mutluluğa erene kadar ne üzüntülere, ne çilelere katlanmışız-

* Fransızca bir deyimdir: "Kuzen ile kuzin yan yana, ateş ile barut gibidir," anlamına gelen bu sözün tam çevirisi: "Kuzenlik, tehlikeli yakınlık." -çev.

dır bizler! İnsan şimdi bile sevinçten çok, korku duyuyor yüreğinde onlar yüzünden! Hep dehşet içinde yaşıyor! Hele, kız olsun, oğlan olsun, hepsini pek çok tehlikenin beklediği bu çağlarında.”

“Her şey yetiştirme tarzına bağlı,” dedi konuk.

“Evet, haklısınız,” diye sürdürdü konuşmasını Kontes. “Bugüne dek çocuklarıma bir arkadaş olmuş, çok şükür onların tam güvenini kazanmışımdır ben,” derken, çocuklarının kendilerinden hiçbir şey saklamadıklarını sanan pek çok ana babanın düştüğü yanılgıya düşmüş oluyordu Kontes de. “Çocuklarımla sınırlarını açacağı ilk kişinin her zaman için ben olacağımı ve Nikolay’ın, o atılgan yaradılışıyla yapabileceği bir yaramazlığın da (ki ne de olsa oğlandır) Petersburg’lu şu genç beylerin yaptıklarına hiç benzemeyeceğini çok iyi biliyorum.”

Ne zaman karmaşık bir konuyla karşılaşsa hep, her şeyin “harika” olduğunu söyleyerek işin içinden sıyrılan Kont, “Evet, harika çocuklardır, harika çocuklardır,” diye onayladı. “Ama işte, şimdi hafif süvarilere katılmayı aklına koymuş bir kez! Elden ne gelir, *ma chère*?”

“Sizin şu küçük kızınız, ne tatlı şey öyle!” dedi konuk.

“Cıva gibi maşallah!”

“Eveet, cıva gibidir ya,” dedi Kont. “Bana çekmiş! Bir de sesi var; hani, kendi kızımdır diye övüyorum sanmayın, gerçeği söylüyorum, mükemmel bir ses sanatçısı, ikinci bir Salomoni* olacak. Ona bir İtalyan tuttuk, ders aldırıyoruz.”

“Çok erken değil mi? Söylediklerine göre, bu yaşta terbiye etmeye çalışılırsa ses bozulmuş.”

“Daha da neler! Çok erkenmiş!” dedi Kont. “Efendim, bizim analarımız on iki, on üç yaşında dünya evine girerlerdi.”

Kontes tatlı bir gülümsemeyle Boris’in annesine bakarak, “Ya, daha bu yaşta Boris’e âşık bile oldu! Buna ne buyrulur?” dedi. Ve kafasından hiç çıkmayan bir düşünceye cevap verirmiş gibi sür-

* Salomoni: 1805 yılında Salomoni, bir Alman trupuyla birlikte Moskova’ya gelmişti, trupun baş kadın oyuncusu ve şantözü idi. Rusya’da doğup büyüyen, Rusçayı ana dili olarak kullanan bu sanatçı mükemmel bir eğitim görmüştür. Çok güzel piyano ve keman çalar, olağanüstü güzel dans ederdi. İtalyanlara özgü güzel sesinden başka İtalyanlıkla hiçbir ilişkisi yoktu. -İngilizce çev.

dürdü konuşmasını: “Öbür yandan da, onu sıkıya almaya kalksam, yasaklayayım desem... bu sefer de gizli gizli neler yapacaklarını Tanrı bilir artık.” (Kontes bununla, gençlerin öpüşebileceklerini ima ediyordu.) “Oysa şimdiki durumda ağzından çıkan her kelimiyi biliyorum kızımın. Bu akşam, şimdi gelir bana, kendisiyle ilgili her şeyi bir bir anlatır. Belki onu biraz fazla şımartıyorum ama yine de bunun en doğrusu olduğu inancındayım. Büyük kızımı yetiştirirken onu biraz daha fazla sıkmıştım.”

Kontesin büyük kızı, genç ve güzel Kontes Vera, “Evet, benim yetiştiriliş tarzım bambaşkaydı,” dedi ve gülümsedi. Ne var ki, gülümseyişi yüzünü güzelleştireceğine, tam tersine, doğal olmayan, dolayısıyla da tatsız bir görünüş vermişti. Vera güzel bir kızdı; aptal değildi, derslerinde başarılı olmuş, iyi bir öğrenim görmüştü, ayrıca sesi de güzeldi. Az önce söylediği söz ise gerçeğin ta kendisi olduğu ve tam yerinde söylendiği hâlde, nedendir bilinmez, herkes –hem konuk hanımefendi hem de Kontes– biraz da şaşırmış bir hâlde, acaba neden böyle söyledi der gibilerden kızın yüzüne bakınca, hepsi birden, ne diyeceklerini bilemeyerek sustular.

“Genellikle ilk çocuğun üstüne fazlaca düşülür, büyük çocuk ille de olağanüstü biri olsun istenir,” dedi konuk.

Kont da, “Kusurlarımızı saklayacak değiliz, *ma chère*! Benim sevgili Kontesim gerçekten de Vera’nın üstüne haddinden fazla düştü,” dedi. “Ama fena mı oldu? Yine de harika bir kız çıktı ortaya işte,” diye eklerken, kızına arka çıktığını belli edercesine de ona göz kırptı.

Konuklar kalktılar ve akşam yemeğine geleceklerine söz vererek ayrıldılar.

Kontes konuklarını geçirdikten sonra, “Ne görgüsüzlere kaldık! Otur Allah otur, kalkmak bilmediler!” dedi.

X

Nataşa salondan koşarak çıktıktan sonra limonluktan öteye geçmedi. Orada durdu ve salondan duyulan konuşmalara kulak kabartarak Boris’in salondan çıkmasını bekledi. Sabrı taşmaya,

Boris hemen çıkıp gelmediği için neredeyse ağlamaklı bir hâlde ayağını yere vurmaya başladığı sırada, ne fazla ağırdan alan, ne de fazla aceleci davranan genç adamın ihtiyatlı adım seslerinin yaklaştığını duydu. Nataşa ok gibi yerinden fırlayıp fide kasalarının arkasına saklandı.

Boris odanın ortasında durdu, çevresine göz gezdirdi, üniformasının kolundaki toz zerresini fiskeledi ve gidip aynanın önüne geçerek yakışıklı yüzünü incelemeye koyuldu. Nataşa saklandığı yerden hiç sesini çıkarmadan gözlüyor, ne yapacak diye bekliyordu. Boris aynanın önünde biraz oyalandı, gülümsedi ve öbür kapıya doğru yürüdü. Nataşa onun arkasından seslenmeye yeltenir gibi olduysa da vazgeçti. ‘O beni arasın bakalım,’ diye düşündü. Boris daha öbür kapıdan çıkar çıkmaz, beriki kapıdan kıpkırmızı bir suratla, gözyaşları arasında öfkeli öfkeli bir şeyler mırıldanarak Sonya girdi limonluğa. Nataşa bir içtepiyle ilkin ona doğru koşmak istediysede, kendini tuttu ve büyülu şapkasının altında görünmez olan büyücünün dünyayı gizlice seyretmesi gibi, saklandığı yerden gözlemeye koyuldu. O güne dek hiç duymadığı, yepyeni, tuhaf bir keyif duymaya başladı bu işten. Sonya ikide birde salonun kapısına doğru bakarak habire söylenip duruyordu. Kapı açıldı ve içeriye Nikolay girdi.

Koşa koşa Sonya’nın yanına gelen Nikolay, “Sonya!” dedi. “Neyiniz var? Hiç öyle yapılır mı?”

Sonya, “Hiçbir şeyim yok benim, rahat bırakın beni!” dedi, demesiyle de hıçkırır hıçkırır ağlamaya başladı.

“Yo, ben ne olduğunu biliyorum.”
“Madem biliyorsunuz, daha iyi ya işte, onun yanına dönün öyleyse!”

“So-o-onya! Bir kelimecik söylememe izin verin bari! Sırf bir kuruntu yüzünden hem bana, hem kendinize nasıl böyle eziyet edebiliyorsunuz?” diyen Nikolay onun elini tuttu. Sonya elini çekmediği gibi, ağlamayı da kesti.

Nataşa saklandığı yerden pırıl pırıl gözlerle hiç kıpırdamadan, soluk bile almadan gözlüyor, ‘Bakalım şimdi ne olacak?’ diye içinden geçiriyordu.

“Sonya, dünyada hiçbir şeyde gözüm yok,” dedi Nikolay. “Siz benim her şeyimsiniz. Bunu size kanıtlayacağım.”

“Böyle konuşmanızdan hoşlanmıyorum.”

“Peki, bir daha konuşmam öyleyse; hadi, bağışlayın beni Sonya,” diyerek Nikolay onu kendine doğru çekti ve öptü.

‘Ah, ne güzel,’ diye içinden geçiren Nataşa, Sonya ile Nikolay odadan çıkar çıkmaz hemen onların arkasından seğirtip, Boris’i yanına çağırdı. Yaramaz yüzünde hınzırca bir ifadeyle, “Boris, buraya gelsenize,” dedi. “Size bir şey söyleyeceğim.”

“Buraya, bu yana,” diyerek önüne düşüp, Boris’i limonluğa, fide kasalarının arasında saklandığı yere götürdü. Boris gülümseyerek yürüyordu onun ardından.

“Neymiş bu bir şey, bakalım?” diye sordu. Nataşa utanır gibi oldu; çevresine bakındı, fide kasalarından birinin üstüne gelişigüzel atılmış bebeğini görerek hemen onu eline aldı.

“Bu bebeği öpsenize,” dedi. Onun hevesli gözlerinin içine dikkatle ve sevecenlikle bakınmakla birlikte, Boris hiç cevap vermedi. “Öpmeyecek misiniz?” dedi Nataşa. “Öyle olsun. Öyleyse buraya gelin,” diye ekleyerek daha kuytu bir yere çekildi ve bebeği bir kenara fırlatıp attı. “Daha yaklaşın, daha yaklaşın,” diye fısıldıyordu. Genç subayın her iki kolunu da ceketinin bilek üstünden yakalayan Nataşa’nın kızaran yüzünde hem son derece ciddi bir ifade vardı hem de korktuğu yüzünden okunuyordu. Kirpiklerinin altından genç subaya korka korka bakarken gülümsüyordu ama heyecanından neredeyse ağlayacak hâldeydi; zor duyulabilen bir sesle, “Ya beni öpmek ister miydiniz?” diye fısıldadı.

Boris kızardı, “Ne hınzır şeysiniz siz!” dedi kıza doğru eğilerek. Şimdi daha da kızarmıştı yüzü, ama hiçbir harekette bulunmuyor, bakalım arkasından ne gelecek diye bekliyordu. Nataşa aniden sıçrayıp fide kasalarından birinin üstüne çıktı ve doğrulunca, boyu Boris’inkini geçebildiği için, ileriye doğru uzattığı çıplak, incecik kollarını delikanlının boynunun yukarisından dolayıverdi, sonra da, başını silkeleyip saçlarını geriye atarak genç adamın tam dudaklarının üstüne bir öpücük kondurdu. Boris’ten

kayarcasına uzaklaşarak kaçtı, saksıların arasından öbür yana geçti, başını öne eğerek durdu.

“Nataşa,” dedi Boris, “bilirsiniz sizi severim, ama...”

“Bana âşık mısınız?” diye onun sözünü kesti Nataşa.

“Evet, âşığım, pekâlâ, ama lütfen, bir daha böyle yapmak yok... Hele bir dört yıl daha geçsin de... O zaman sizi isteyeceğim.”

Nataşa şöyle bir düşündü. Mini mini, incecik parmaklarıyla, “On üç, on dört, on beş, on altı,” diye saydı. “Peki öyleyse! Ama kararın karar mı?”

Nataşa’nın o heyecanlı yüzü bir iç rahatlaması ve sevinçle aydınlanmıştı.

“Karar!” dedi Boris.

“Sonsuza dek mi ama?” dedi küçük kız. “Ölene dek mi?” Sonra genç adamın koluna girip, onun yanında mutlu bir yüzle, uslu uslu yürüyerek bitişik odaya geçti.

XI

Kontes ziyaretçi kabul etmekten öyle yorgun düşmüştü ki, gözü başka kimseyi görmek istemiyordu, yalnız, kutlama* için gelecek herkesin mutlaka yemeğe çağırılması da kapıcıya tembihlenmişti. Petersburg’dan dönen çocukluk arkadaşı Anna Mihailovna’yı gelişinden beri doğru dürüst görememiş olan Kontes, onunla şöyle *tête-a-tête*** kalabilmek için can atıyordu. Anna Mihailovna, ağlamaktan çökmüş ama hâlâ hoş yüzüyle koltuğunu Kontesinkine yanaştırdı.

“Seninle açık konuşacağım,” dedi Kontese. “Bizim gibi eski dostlardan pek bir kimse kalmadı! Senin dostluğuna da o yüzden büyük değer veririm ya.”

Anna Mihailovna, Vera’ya bakarak sustu. Kontes arkadaşının elini sıktı.

* Rusya’da sadece doğum, nişan ya da evlenmeler resmen kutlanmakla kalmaz; bayramlarda ve azizler gününde de (yani isim günlerinde) resmî kutlama ziyaretleri yapma göreneği vardır. –İngilizce çev.

** Aslında Fransızcadır: “Baş başa” demektir. –çev.

Çocukları içinde en sevdiğinin Vera olmadığını her hâliyle belli ederek, büyük kızına döndü ve, “Vera,” dedi, “hiç hâlden anlamaz mısın sen? Nasıl oluyor da burada istenmediğini fark edemiyorsun? Hadi bakayım, kardeşlerinin yanına sen de, yoksa...”

Hiç de alınmış görünmeyen genç ve güzel Kontes alaycı bir edayla gülümsedi.

“Daha önce söyleseydiniz ya, anneciğim, çoktan kalkar giderdim,” diyerek kendi odasının yolunu tuttu. Ama oturma odasından geçerken karşılıklı iki pencerenin önündeki kanepelerde oturan iki çift gördü. Durup, küçümsercesine şöyle bir gülümsedi onlara. Sonya, Nikolay’ın yanı başına oturmuştu, Nikolay da ona yazdığı şiirlerinin –bunlar onun ilk şiirleriydi– kopyalarını çıkarıyordu. Karşı pencerenin önünde oturan Boris ile Nataşa, Vera içeriye girince sustular. Sonya ile Nataşa mutlu yüzlerini kaldırıp, kabahatli kabahatli Vera’ya baktılar. Bu sevdalı iki küçük kızın hâli hem hoş hem de dokunaklıydı, ama onların bu hâlinden hiç de hoşlanmışa benzemiyordu Vera. “Bana ait şeylere el sürmemenizi kaç kez rica etmiştim sizden? Kendi odanız var ya,” diyerek mürekkep hokkasını Nikolay’ın elinden aldı.

Nikolay, “Bir dakika, bir dakika,” diyerek kalemini hokkaya batırdı.

“En olmayacak zamanda, en olmayacak işleri yapmakta üstünüze yoktur zaten,” dedi Vera. “Önce paldır küldür salona doluşur, herkesi utandırırırsınız.” Herhâlde söylediklerinde yerden göğe kadar haklı olduğu için, onun bu çıkışmasına kimse ağzını açıp da cevap vermedi; dördü de birbirlerinin yüzüne bakınakla yetindiler. Mürekkep hokkasını elinden bırakmayan Vera orada oyalanıyordu. “Hem, daha bu yaşta ne gibi gizliniz saklınız olabilirmiş baka-yım sizin? Nataşa ve siz Boris, sonra siz ikiniz... Ne kadar saçma!”

Nataşa yumuşak bir tonla ve alttan alarak, “Bundan sana ne ama Vera?” diye savunmaya geçti. Bugün Nataşa’nın iyi tarafından kalktığı anlaşılıyordu ve besbelli bu yüzden, o gün herkese alışlageldiğinden daha bir iyilikle, daha bir yumuşak davranıyordu.

“Saçmalık işte,” dedi Vera, “sizin adınıza ben utanıyorum. Nedir böyle, gizli gizli!”

Yavaş yavaş tepesi atmaya başlayan Nataşa, “Herkesin gizleyeceği bir şey vardır,” dedi. “Berg’le sana karışmadık ama biz.”

“Bana kalırsa,” dedi Vera, “karışmayışınızın biricik nedeni benim davranışında hiçbir kötülük olmamasıdır. Ama senin Boris’e nasıl davrandığını anneme söyleyeceğim.”

“Natalya İlyiniçna’nın bana davranışı çok iyidir,” dedi Boris. Benim hiç şikâyetim yok.”

Fena hâlde alınan Nataşa, sesi titreyerek, “Amaaan, Boris! Siz de az diplomat (çocuklar özel bir anlam verdikleri diplomat sözcüğünü o sıralarda çok kullanırlardı aralarında) değilsiniz yani!” dedi. “Doğrusu can sıktı artık; kalkıp niye bana sataşılıyor bu böyle?”

Sonra Vera’ya dönerek, “Sen bunu hiçbir zaman anlayamazsın,” dedi. “Çünkü sen hiçbir zaman, hiç kimseyi sevmemişsindir; kalpsizin birisin sen; sen Madame de Genlis’in* ta kendisisin (büyük hakaret sayılan bu adı, Vera’ya Nikolay takmıştı), hem senin en sevdiğin şey başkalarının ağzının tadını kaçırmaktır.” Sonra, çarçabuk ekledi: “Ama kendine gelince, Berg’le istediğin kadar cilveleşirsin.”

“Ben herhâlde, konukların önünde bir delikanlının peşinden koşacak değilim...”

Nikolay, “İşte, muradına erdi sonunda!” diye onun sözünü kes-ti. “Herkes söyleyecek bir kötü söz buldu, hepimizin sinirini bozdu. Hadi kalkın, çocuk odasına gidelim biz.”

Ürkütölmüş bir kuş sürüsü gibi, dördü birden ayaklanıp o-dan çıktılar.

“Bana kötü sözler söyleyen asıl sizsiniz, ben hiçbirinize bir şey demedim ki,” dedi Vera.

Kapının öbür yanından gülüşmeler arasında, “Madame de Genlis, Madame de Genlis!” diye bağırdıkları duyuldu.

Herkesin üzerinde böyle sinir bozucu, tatsız bir etki uyandıran alımlı kız gülümsedi; kendisine söylenenlere hiç aldırmadığı bel-

* Asıl adı, Stéphanie Félicite Ducrest de Saint-Aubin (1746-1830) olup, 1762 yılında evlendiği Conte de Genlis’in adını alan, *Adèle et Théodore, ou lettres sur l’éducation* adlı eserin yazarı Madame de Genlis’ten söz ediliyor. Evlenmeden önce eğitimcilik yapan yazar, çok sert bir mürebbiye olarak tanınıyordu. –çev.

liydi. Aynanın önüne gidip saçlarını ve kuşağını düzeltti. Aynada güzel yüzünü süzerken daha da soğuk, daha da kendine güvenen bir hâli vardı.

Salondakiler sohbeti koyultmuşlardı.

“Ah, canımın içi,” diyordu Kontes, “benim yaşamımda da her şey tozpembe değil ki. Bu gidişle servetimizin uzun süre dayanmayacağını farkında değil miyim sanıyorsun? Hep bu Kulüp ve kocamın iyilikseverliği yüzünden işte. Onun bu eli açıklığından köyde bile yakamızı kurtaramıyoruz ki – gelsin amatör sahne temsilleri, gitsin av partileri, daha bilmem neler neler! Neyse, hep benden söz etmeyelim şimdi. Sen bana bunca işin altından nasıl kalktığını anlat bakayım. Bu yaşta, bir başına, arabalara binip Moskova’yla Petersburg arasında mekik dokuyuşuna, kapı kapı dolaşıp bakanları, bütün büyük adamları bir yolunu bulup görme becerine bakıyorum da, vallahi şaşıyorum sana, Anet. Gerçekten de hayranım sana! E, nasıl üstesinden geldin bunca işin? Ben böyle şeyleri hiç beceremem doğrusu.”

“Ah, şekerim!” diye cevap verdi Prenses Anna Mihailovna. “Taparcasına sevdiğin bir tanecik oğlunla, arkanı dayayacak kimse olmadan dul kalmanın acısını sen çekmezsin inşallah.” Sonra, biraz da gururla, “Yaşam insana her şeyi öğretiyor,” diye sürdürdü sözünü. “Bu dava da bana öğretti. Büyük kişilerden birini görmek isteyince, ‘falanca Prenses, filancayla görüşmeyi diliyor,’ diye bir pusula yazar, sonra da bir araba tutup kendim giderim – iki sefer, üç sefer, hatta gerekirse dört sefer giderim, ta ki istediğimi elde edinceye kadar. Hakkımda ne düşündükleri umurumda bile değil.”

“Peki, söylesene bana, Borisçiğin için kime çıktın?” diye sordu Kontes. “Baksana, senin oğlan muhafız subayı oluverdi, oysa benim Nikolaycığım kadet* olarak gidiyor. Onun durumuyla ilgilenecek bir kimsemiz yok. Sen kimin yardımına başvurdun?”

Amacına ulaşmak için nice yüzşuyu döktüğünü tamamıyla unutan Prenses Anna Mihailovna, “Prens Vasili’nin yardımına.

* Kadet: Genellikle seçkin aileler arasından, orduya gönüllü yazılanlara verilen addır. Bunlar subay olarak atanınamakla birlikte, rütbe bakımından erat arasında değil, subaylar arasında yer alırlar. –İngilizce çev.

Bana büyük incelik gösterdi,” diye anlatmaya girişti. “İsteklerimin hepsini yerine getirmeyi hemen kabul edip, konuyu İmparator Hazretlerine arz etti.”

“Prens Vasili nasıl, yaşlanmaya başlamış mı?” diye sordu Kontes. “Rumyantsov’larda verilen amatör sahne temsillerinde birlikte sahneye çıkmıştık onunla; ondan sonra onu bir daha hiç görmedim, eminim unutmıştır beni.” Sonra anımsadığı şeye gülümseyerek, “Bana kur yapardı,” diye ekledi.

“Hep aynı,” diye cevap verdi Anna Mihailovna, “her zamanki gibi nazik, ağzından bal akıyor. Yükselmek onun başını döndürmedi. ‘Sizin için çok az bir şey yapabildiğime üzgünüm Prens, ama her zaman emrinizdeyim,’ dedi bana. Evet, mükemmel bir insan, akrabalarına da bağlı. Her neyse, sen oğlumu ne kadar sevdiğimi bilirsin, Natalya. Onun mutluluğu için yapamayacağım şey yoktur! Öte yandan, maddi durumum da o kadar bozuk ki,” diye sesini alçaltarak üzüntüyle sürdürdü konuşmasını Anna Mihailovna. “Bu sıra berbat bir durumdayım anlayacağın. Şu benim kör olası dava, elimde avucumda ne varsa alıp götürüyor, bir türlü de ilerlemiyor. Düşün yani, kelimenin tam anlamıyla meteliksiz kaldım. Boris’i nasıl donatacağımı bilemiyorum.” Mendilini çıkarırken, gözyaşlarını koyverdi Anna Mihailovna. “Beş yüz ruble gerekli, oysa elimde topu topu yirmi beş rublelik bir banknot kaldı. İşte durumum bu... Şimdi biricik umudum Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov’da. Eğer o vaftiz oğluna –biliyorsun, Boris’in vaftiz babasıdır– yardım elini uzatıp da geçimini sağlayacak bir ödenek bağlamazsa, bütün emeklerim boşa gidecek; Boris’i donatmam olanaksız.”

Gözleri dolu dolu olan Kontesin, ses çıkarınamakla birlikte, kafasından bir şeyler geçirmekte olduğu anlaşılıyordu.

“Belki böyle düşünmek günahtır, ama,” dedi Prens, “çoğu zaman düşünürüm de, şu Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov böyle bir başına yaşar... o koskoca servetle... ne için yaşıyor sanki? Yaşam onun için bir yük olmuş artık, oysa Boris yaşamına yeni başlıyor.”

“Boris’e mutlaka bir şey bırakacaktır,” dedi Kontes.

“Tanrı bilir şekerim! Böyle zengin saltanatlılar öyle bencil olurlar ki. Ama yine de hemen Boris’i yanıma alıp onu görmeye gidece-

ğim; her şeyi, durumumuzu bütün çıplaklığıyla anlatacağım. Hak-
kımda başkaları ne düşünürlerse düşünsünler, oğlumun yazgısı
buna bağlıken, hepsi bana vız gelir.” Prenses ayağa kalktı. “Saat
iki olmuş, siz ise yemeğe dörtte otursunuz; ancak yetişirim.”

Böylece, Anna Mihailovna, zamanın değerini veren yol yor-
dam bilir tam bir Petersburglu hanımefendi edasıyla oğlunu ça-
ğırttı ve onunla birlikte hole çıktı.

Kendisini kapıya kadar geçiren Kontese, “Hoşça kal şekerim,”
dedi. Sonra, oğlunun duyamayacağı kadar alçak sesle, “Bana şans
dile,” diye ekledi.

Yemek salonundan hole girmekte olan Kont, “Kont Kiril
Vladimiroviç’e mi gidiyorsunuz, şekerim?” dedi. “Eğer iyileşmiş-
se, Piyer’i de bize, yemeğe çağırın. Eskiden gelirdi bize, çocuklar-
la dans ederdi. Mutlaka çağırın şekerim. Bizim Taras’ın yarattığı
harikaları hep birlikte göreceğiz bakalım. Bugün bize çıkaracağı
sofra gibisini Kont Orlov’un bile ömründe görmediğini söylüyor
kendisi!”

XII

Kontes Rostova’nın arabası saman dökülmüş bir sokağı geçip
Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov’un geniş avlusuna girerken,
“Borisçiğim,” dedi Anna Mihailovna. Elini eski mantosunun al-
tından çıkarıp çekine çekine, okşar gibi oğlunun eli üstüne koyan
anne, “Borisçiğim,” diye tekrarladı, “uslu ol, dikkatini ver. Kont
Kiril Vladimiroviç ne de olsa vaftiz babandır, sonra, geleceğin de
ona bağlı. Bunu aklından çıkarmayasın, canım. Sevimliliğini ta-
kın, hani istediğin zaman öyle olursun ya...”

“Kendimizi küçük düşürmüş olmakla kalmayacağımızı bil-
sem,” diye soğuk bir tavırla cevap verdi oğlu. “Ama söz verdim,
bir kez, sizin hatıranız için yapacağım.”

Nişler içinde karşılıklı iki sıra heykellerin bulunduğu camlı
koridora, adlarını içeriye bildirmeden dalıveren ana oğlu, kona-
ğın kapısına dayanan arabaya rağmen baştan ayağa süzüp, Anna

Mihailovna'nın yıpranmış mantosuna anlamlı anlamlı bakan kapı uşağı, prensesleri mi, yoksa Kontu mu aradıklarını, kimi görmek istediklerini sordu; Kontu görmek istediklerini öğrenince de, Ekselanslarının sağlık durumunun bugün daha bozuk olduğunu, kimseyle görüşemeyeceklerini söyledi.

Oğlu, Fransızca olarak, "Dönüp gidelim bari," dedi Anna Mihailovna'ya.

Annesi, elinin dokunuşu ile sanki oğlunu yatıştırabilir ya da uyarabilirmiş gibi yine oğlunun eline dokunarak, yalvaran bir sesle "Canımın içi!" dedi. Boris sesini kesti, ama pelerinini çıkarmadan, soran gözlerle annesine baktı.

Anna Mihailovna, kapı uşağına, tatlı dil kullanmaya özen göstererek, "Efendim, Kont Kiril Vladimiroviç'in çok hasta olduğunu biliyorum ben," dedi. "Zaten onun için geldim ya... Akrabası olurum... Zaten kendisini rahatsız edecek değilim, efendim... Sadece Prens Vasili Sergeyeviç'i görmem gerekiyor; burada kalıyor, değil mi? Geldiğimizi bildiriverin, lütfen."

Kapı uşağı asık bir suratla, yukarı kattaki çingırağın kordonunu çekip onlara arkasını döndü. Üst kattan koşa koşa inerek merdivenin dönemecinden aşağıya bakan uzun çoraplı, fraklı, tokalı iskarpin giymiş uşağa, "Prens Drubetskaya, Prens Vasili Sergeyeviç'i görecekler," diye seslendi.

Valide hanım boyalı ipek entarisinin buruşuklarını düzeltti, duvardaki Venedik işi boy aynasında kendine bir baktı ve merdivene serili halıya topukları aşınmış pabuçlarıyla basarak, çevik adımlarla üst katın yolunu tuttu.

Oğluna dönüp yine koluna dokunarak, "Sakın sözünü unutamam!" diye uyardı onu.

Oğlu, gözlerini yere indirerek, uslu uslu annesinin ardı sıra yürüdü. Geniş bir sofaya girdiler; bu sofadaki kapılardan bir tanesi, Prens Vasili'ye ayrılmış olan daireye açılıyordu.

Ana oğul sofanın ortasına kadar yürüyüp de, onların içeriye girmesiyle birlikte yerinden fırlayan yaşlı bir uşağa yol sormaya hazırlandıkları sırada, kapılardan birinin bronz kolu döndü ve göğsüne sadece bir nişan iliştirilmiş kadife ceketiyile ev kılığı içinde Prens

Vasili, geçirmekte olduğu siyah saçlı yakışıklı bir adamla sofaya çıktı. Bu adam Petersburg'dan getirtilen ünlü doktor Lorrain idi.

Prens, “Kesin mi yani?” dedi doktora.

Doktor, Latince sözcükleri de Fransız aksanıyla söyleyip, “r”leri yutarak, “Prens Hazretleri, *errare humanum est*”^{*} dedi.

“Pekâlâ, pekâlâ.”

Gözü Anna Mihailovna ile oğluna ilişince, Prens Vasili bir baş selamıyla doktoru savdı ve soran bakışlarla onlara doğru yaklaştı. Annesinin gözlerinde hemencecik son derece hüznünlü bir ifade beliriverdiğini fark eden Boris hafifçe gülümsedi.

Yüzüne dikilmiş o aşağılayıcı, buz gibi bakışı fark etmediğı anlaşılan Anna Mihailovna, “Evet, tekrar görüşmemiz ne kadar da üzücü bir koşulda kısmet oldu, Prens! Aziz hastamız nasıllar, acaba?” dedi. Prens Vasili şaşkınlığa varan bir merakla, soru dolu bakışlarını önce Anna Mihailovna üzerinde topladı, sonra Boris’e çevirdi. Boris görgülü bir davranışla, eğilerek selamladı Prensi. Prens Vasili, Boris’in selamını karşılıksız bırakıp Anna Mihailovna’ya dönerek, hasta adına çok korkulu anlar yaşanıldığını anlatan bir baş ve dudak hareketiyle, onun sorusunu yanıtlamış oldu.

“Vah, vah, vah, sahi mi?” diye feryadı bastı Anna Mihailovna. “Felakete bakın! Düşünmesi bile korkunç... Bu benim oğlum,” diye ekledi Boris’i göstererek, “size teşekkürlerini kendi ağzından sunmak istedi.”

Boris görgülü bir davranışla bir kez daha eğilerek selamladı Prensi.

“İnanınız bana Prens Hazretleri, bize yaptığınız iyilikleri bu ana yüreğı hiçbir zaman unutmayacaktır.”

Prens Vasili, kırma dantel boyunluğunu çekiştirip düzeltirken, “Size bir hizmetim dokunabildiğine seviniyorum, aziz Anna Mihailovna,” dedi.

Sesinin tonuyla da, davranışlarıyla da burada, Moskova’da, minnet borcu altına girmiş Anna Mihailovna karşısında, Petersburg’da Anna Pavlovna Şerer’in suaresinde olduğundan çok daha fazla azamet taşıyordu şimdi. Boris’e dönerek sert bir tavırla ekledi:

^{*} Lat. “Yanılmak insanoğluna vergidir.” –çev.

“Görevinizi canla başla yapınız ve bu görevin onuruna layık olmaya çalışınız. Memnun oldum...” Sonra, renksiz bir ses tonuyla sordu: “Burada izinli mi bulunuyorsunuz?”

“Yeni alayıma katılma emrini bekliyorum, Ekselans,” diye cevap verdi Boris. Konuşurken, Prens’in sert davranışından ötürü en ufak bir alınganlık belirtisi göstermediği gibi, lafı uzatmak hevesi de göstermeden saygılı ve görgülü davranması Prens’in dikkatini çekti.

“Annenizin yanında mı kalıyorsunuz?”

Boris, “Kont Rostov’larda kalıyorum,” dedi ve hemen, “Ekselans,” diye de ekledi.

“Natalya Şinşina ile evlenen şu İlya Rostov,” dedi Anna Mihailovna.

Prens Vasili o tekdüze sesiyle, “Biliyorum, biliyorum,” dedi. “Natalya’nın nasıl olup da bu yontulmamış ayı ile evlenme kararını verebildiğine hiçbir zaman akıl erdirememişimdir. Tam anlamıyla budalanın, soytarının biri. Duyduğuma göre kumarbazmış da.”

Anna Mihailovna, Kont Rostov’a yöneltilen bu ağır sözlerin haklılığına kendi de katılıyormuş ama Prens Vasili’den, adamcığıza o kadar da fazla yüklenmemesini rica ediyormuş gibi acıyan bir gülümsemeyle, “Yine de, pek iyi yürekli bir insandır Prenses,” diye görüşünü belirtti. Kısa bir suskunluktan sonra, “Doktorlar ne diyor?” diye sorarken, Prenses’in yıpranmış yüzünde yine derin bir üzüntü ifadesi beliriverdi. Prens: “Hiç umut vermiyorlar,” dedi.

“Bense ne zamandır, bana ve Boris’e yaptığı iyilikler için dayı-cığıma bir teşekkür etmek istiyordum.” Anna Mihailovna, sanki bu olguyu duymak Prens Vasili’nin çok hoşuna gidecekmiş gibi bir edayla, “Boris onun vaftiz oğludur da,” diye ekledi.

Prens Vasili düşünceli bir tavırla kaşlarını çattı. Kendisinin de, Kont Bezuhov’un vasiyeti üzerinde hak iddia edebilecek bir rakip diye ortaya çıkmasından Prens’in korktuğunu anlayan Anna Mihailovna, onun bu tasasını giderme telaşına düştü. “Dayıma olan gerçek sevgi ve bağlılığım olmasaydı eğer...” (derken, “dayıma” sözcüğünü hiç üstüne basmadan, doğal bir güvenden ileri gelen kayıtsızlıkla söylemeye özen gösterdi) “Karakterini bilirim onun – cömerttir, çok dürüsttür; ama prenseslerden başka kimsesi

de yok yanında... Onlar ise pek genç..." Anna Mihailovna başını önüne eğerek, fısıltı hâlinde ekledi: "Dayım acaba son görevini* yerine getirdi mi, Prens? Bu son dakikaların o kadar büyük önemi vardır ki! Dayımın durumu iyice ağırlaşmış, besbelli; hastalığı bu derece ilerlediğine göre de, onu mutlaka hazırlamak gerekir." Sonra, yumuşacık, sevecen bir gülümsemeyle ekledi: "Prens Hazretleri, bu gibi şeylerin nasıl söyleneceğini öteden beri biz kadınlar biliriz. Onu mutlaka görmeliyim. Gerçi benim için de zor, ama ben nasıl olsa acı çekmeye alışığım."

Prens Vasili'nin, Anna Mihailovna'nın durumunu anlayışla karşıladığı belliydi; ayrıca, tıpkı Anna Pavlovna'nın suaresinde olduğu gibi, ondan yakayı sıyrmanın kolay iş olmadığını da anlamıştı.

"Böyle bir görüşme onu fazlasıyla yormaz mı, *chère* Anna Mihailovna," dedi Prens Vasili. "Akşama kadar bekleyelim bari; doktorlar her an bir kriz gelebileceğini söylediler de."

"Ama Prens Hazretleri, böyle bir anda beklenemez. Düşününüz ki, söz konusu olan, ruhunun kurtuluşudur. Ah! Ne feci, bir Hristiyan olarak görevlerini..."

O sırada iç odalardan birinin kapısı açıldı ve Kontun yeğenlerinden biri buz gibi soğuk, abus bir suratla sofaya çıktı; kızın kısa bacaklarına göre belden yukarısı göze batacak kadar uzun, orantısızdı.

Prens Vasili ona döndü, "Evet, durumu nasıl?"

Prenses, Anna Mihailovna'yı bir yabancıymış gibi süzerken, "Hep aynı," dedi, "zaten, bu kadar çok gürültü yapılırsa başka ne beklenir..."

Anna Mihailovna sevinçli bir gülücükle, "Ah, şekerim, seni tanıyamadım," diyerek hafif adımlarla hemen Kontun yeğenine sokuldu. "Ben de az önce geldim, dayıcığıma bakmak için hizmetinizdeyim." Sonra, gözlerini acıklı bir ifadeyle yukarıya doğru çevirerek, "Neler çektiğinizi anlayabiliyorum," diye ekledi.

Prenses cevap vermedi, hatta gülümsemedi bile; hemen çekilip gitti. Anna Mihailovna eldivenlerini çıkardı, ele geçirdiği mevzi-

* Burada sözü edilen "son görev" ile Katolik ve Ortodoks kiliseleri kurallarına göre ölmek üzere olan kişinin bedenine kutsal yağ sürülmesi töreni anlatılıyor. -İngilizce çev.

iyeye sağlamca yerleşircesine koltuklardan birine kuruldu ve Prens Vasili'yi yanı başındaki koltuğa çağırdı.

Oğluna gülümseyerek, "Boris!" dedi. "Ben şimdi Kontun, zavallı dayıcığımın yanına giriyorum, bu arada sen de *mon ami*, Piyer'in yanına git, Rostov'ların çağrısını iletmeyi de sakın unutma. Yemeğe çağırdılar ya onu." Sonra Prense dönerek, "Gitmez herhâlde, değil mi?" dedi.

İyice keyfi kaçtığı anlaşılan Prens "Tam tersine," dedi, "bu delikanlıdan beni bir kurtarsanız, ne kadar sevineceğim... Yapıştı kaldı buraya. Oysa Kont onu bir kez bile yanına çağırtmış değil."

Prens Vasili omuzlarını silkti. Uşaklardan biri genç adamın önüne düşüp onu önce alt kata indirdi, sonra bir başka merdivenden çıkararak Piyotr Kiriloviç'in dairesine götürdü.

XIII

Piyer, Petersburg'da meslek seçimi konusunda bir türlü bir karara varamamış, uygunsuz davranışları yüzünden de Moskova'ya sürgün edilmişti. Kont Rostov'larda Piyer üzerine anlatılan öykü doğrudur. Polis komiserini ayıya bağlayanlara o da yardım etmişti. Moskova'ya birkaç gün önce gelmiş ve her zamanki gibi, babasının evine inmişti. Marifetleriyle ilgili öykünün Moskova'da çoktan duyulduğunu, babasının çevresini alan ve kendisiyle araları hiçbir zaman iyi olmayan hanımların da bu öyküyü fırsat bilip babasını ona karşı kışkırtmış olabileceklerini tahmin ettiği hâlde, yine de eve iner inmez dosdoğru babasının dairesine gitmişti. İki gergef işleyen, biri de yüksek sesle kitap okuyan üç hanımın bulunduğu (prenselerin zamanlarının çoğunu geçirdikleri) salona girince, onları selamladı Piyer. Kitap okuyanı en büyüklüydi; belden yukarısı fazla uzunca, temiz ve zarif giyinmiş bu sert yüzlü genç kız, Anna Mihailovna'nın karşılaştığı hanımdı. Ondaki küçük olanların her ikisi de al yanaklı, her ikisi de pek güzeldi; birinin dudağının üstündeki kendisine çok yakışan, güzelliğine güzellik katan beni olmasa, onları birbirinden ayırt etmek

olanaksızdı. Her ikisi de kanaviçe işliyordu. Piyer'i bir hortlak ya da vebalı gibi karşılamışlardı. Prenseslerin en büyüğü okumasını kesti ve kaygılı gözlerini sessizce Piyer'e dikti. Ortancanın yüzü de aynı ifadeyi takındı. Benlisi –güleç yüzlü ve şen yaradılışlı olan en küçükleri– ise herhâlde, az sonra pek eğlenceli bir sahnenin yer alacağını tahmin etmiş olmasının etkisiyle, gülmesini gizlemek için gergefinin üzerine kapandı. Yün ipliği gergefteki kanaviçenin üstünden geçirip altından çıkardıktan sonra aşağıya doğru çekti ve gülmemek için kendini zor tutarak, sözde modele bakacakmış gibi ta yere kadar eğildi.

“Günaydın, kuznim,” dedi Piyer. “Beni tanımadınız mı?”

“Hem de öyle bir tanıdım, öyle bir tanıdım ki!”

Piyer bu dokundurmaya kulak asınamakla birlikte, hiçbir zaman üstünden atamadığı o sıkılgan tavrıyla, “Kont nasıl? Kendisini görebilir miyim?” diye sordu.

“Kont bedenlen çok acı çektiği gibi ruhen de çok hırpalanmış bulunuyor, sizin ise biricik derdinizin ona manen daha çok acı yaptırmak olduğu anlaşıyor.”

“Kont Hazretlerini görebilir miyim?” diye sorusunu yineledi Piyer.

“Hımm... Niyetiniz onu öldürmek, hemen öldürmekse, görebilirsiniz.” Sonra, Piyer'e yapacak işleri olduğunu, hem de, Piyer'in bütün işi gücü babasını üzecek şeyler yapmakken, kendilerinin onun babasını rahat ettirme işiyle uğraştıklarını göstermek için, “Olga, git bak bakalım, dayının et suyu hazır olmuş mu? Neredeyse vakti geliyor,” diye ekledi.

Olga dışarı çıktı. Piyer bir an durup kız kardeşlere baktı, sonra eğilip selamlayarak, “O hâlde, daireme gideyim ben. Onu görebileceğim zaman bana haber verirsiniz,” dedi. Dışarı çıkarken arkasından benli kızın attığı hafif, ama çingiraklı kahkahayı duydu.

Ertesi gün de Prens Vasili gelip, Kontun evine yerleşmişti. Piyer'i yanına çağırarak ona şöyle demişti:

“Bakınız azizim, eğer burada da Petersburg'daki gibi davranırsanız, sonunuz kötü olur; benden size söylemesi. Kont çok, ama çok hasta, sakın ola onu görmeye kalkışmayınız.”

Ondan sonra da bir daha Piyer'i hiç rahatsız eden olmadı; bütün gününü üst kattaki dairesinde bir başına oturarak geçiriyordu genç adam.

Boris içeriye girdiği sırada, Piyer çaprazlama olarak odayı arşınılıyordu durmadan; odanın köşelerine gelince duruyor, görünmez bir düşmana kılıç dürter gibi duvara doğru korkutucu hamleler yapıp gözlüğünün üstünden ters ters bakıyor, sonra yeniden odayı arşınlamaya başlayarak bir yandan anlaşılmaz bir şeyler mırılda- nırken, bir yandan da omuz silkip, el kol hareketleri yapıyordu.

Öfke saçan gözlerini bir noktaya dikip, karşısında biri varmış gibi parmağını ileri uzatarak, "İngiltere'nin işi tamam!" dedi. "Bay Pitt,* ulusuna ve insan haklarına ihanet etmiş bir kişi olarak cezasını..." derken, Piyer kendini o anda kahramanı Napolyon'un yerine koyuyor ve Napolyon'un kişiliğinde, Manş'ı geçmek gibi tehlikeli bir işi başarıp Londra'yı aldığını varsayıyordu, ama henüz verdiği cezayı Pitt'in yüzüne karşı okuma işini tamamlayamadan odaya genç, yakışıklı, levent gibi bir subayın girdiğini gördü. Öylece kalakaldı. Boris'i son gördüğünde on dört yaşında bir oğlan olarak bırakan Piyer, hiç hatırlayamadı onu tabii. Bununla birlikte yine de, o kendine özgü ıvecen ve candan davranışıyla Boris'in elini sıkarak dostça gülümsedi.

Boris de tatlı bir gülümseyişle, "Beni hatırladınız mı?" dedi. "Annemle birlikte Kont Hazretlerini görmeye geldik, ama kendileri pek iyi değiller anlaşılan."

Piyer bir yandan bu gencin kim olabileceğini hatırlamak için kafasını zorlarken, "Evet, galiba hasta, hiç de rahat bırakmıyorlar ki," diye cevap verdi.

* Pitt, William. (1759-1806): Great Common (Büyük Avam) sanıyla ünlü. Avam Kamarası'ndan, kralın atamasıyla iki kez (1783-1801 ve 1804-1806 arası) başbakanlık yapmış İngiliz devlet adamı. Napolyon'un kıta Avrupa'sında art arda gelen başarıları üzerine İngiltere'de krallık rejimine karşı güçlü bir muhalefete başlayan cumhuriyet yanlısı radikallerin susturulmaları amacıyla, antidemokratik bir yasa çıkarttırmış (Piyer "... ulusuna ve insan haklarına ihanet etmiş bir kişi..." demekle, Pitt'in çıkarttığı bu yasaya yollama yapıyor) ve Fransa'ya savaş açmıştır. Anlaşıldığı gibi, romandaki bu sahnenin geçtiği sırada henüz İngilizler Trafalgar Deniz Savaşı'nı (Ekim 1805) kazanmamış, Napolyon da İngiltere'yi istila kararından henüz vazgeçmemiş bulunuyordu. -çev.

Boris onun kendisini hatırlamadığını anlamıştı, ama hatırlatmanın da uygun kaçmayacağını düşündüğünden sadece onun gözlerinin içine bakmakla yetiniyor, bunu yaparken de en ufak bir sıkılganlık duymuyordu.

Piyer'i rahatsız eden oldukça uzun bir sessizlikten sonra, Boris, "Kont Rostov sizi bu akşam evlerine yemeğe çağırıyor," dedi.

Piyer sevinçle, "Ha, Kont Rostov!" dedi. "Yani, siz onun oğlu İlya mı oluyorsunuz? İnanır mısınız, ilk anda sizi tanıyamadım. Hatırlar mısınız, bir Madame Jacquot vardı hani, onunla birlikte Serçe Tepesi'ne kızak kaymaya çıkardık... Ne güzel çağlardı onlar..."

Boris hiç sözünü sakınmadan, biraz da alaycı bir gülümsemeyle, "Yanlısınız var," dedi tane tane konuşarak. "Ben, Anna Mihailovna Drubetskaya'nın oğlu Boris'im. İlya adı, baba Rostov'unkidir, Rostov'un oğlu ise Nikolay'dır. Madame Jacquot diye birini de hiç tanımam."

Piyer, sineklerin ya da arıların saldırısına uğramış gibi kafasını ve ellerini silkelemeye başladı. "Ah, azizi m, nerelere gitti aklım! Hepsini birbirine karıştırdım. Moskova'da da akrabalar o kadar bol ki! Siz Boris'siniz, tabii ya... Evet. Neyse, durum aydınlandı. Şu Boulogne Seferi harekâtı* için ne düşünüyorsunuz? Napolyon Manş'ı bir geçerse, İngilizlerin hâli dumandır, biliyorsunuz. Çıkarmanın gerçekleşmesi olanağı var bence. Yeter ki, Villeneuve** işi berbat etmesin."

* İngiltere'yi istila kararı alan Napolyon, ordusunun büyük bölümünü 1803 yılında Boulogne ordugâhına yığmış, 2000 dolayındaki savaş gemisini de Brest ve Antwertp arasında toplamıştı. Bu koca orduyu Manş'tan geçirebilmek için de güçlü İngiliz donanmasını saf dışı edebilmesi gerekiyordu. İngiliz donanmasını kandırıp üzerine çekmek, böylelikle de Manş'ı serbest bırakmak görevini ise müttefiki İspanyol armadası ile birlikte, savaş gemilerinin bir bölümüne komuta edecek olan Fransız Amiralî Pierre de Villeneuve'e vermişti.

** Pierre Charles Jean Baptiste Sillvestre de Villeneuve (1763-1806) adındaki ünlü Fransız Amiralî; Boulogne Seferi harekâtının amacına ulaşabilmesi için Napolyon'un taktiği gereğince davranmış, ama İspanyol armadasının ihanetine uğrayarak (İspanyollar Antiller'deki buluşma yerine gelmemişlerdi) geri dönüp Cadis limanına sığınmak zorunda kalmış ve burada uzun süre kuşatma altında kaldıktan sonra, Napolyon'un baskısıyla, Trafalgar Burnu açıklarında ister istemez, Amiral Nelson'un komutasındaki İngiliz donanmasının karşısına çıkmış ve yenilmiştir (21 Ekim 1805). -çev.

Boris'in Boulogne Seferi harekâtından haberi olmadığı gibi, Villeneuve adını da ilk kez duyuyordu.

Kendini zor tutuyormuş gibi, aynı zamanda o alaycı ses tonuyla, "Biz burada, Moskova'da, siyasetten çok gösterişli şöenlere, rezaletlere ilgi duyarız," dedi. "Sözünü ettiğiniz konuda bir şey bilmiyorum. Moskova için varsa yoksa rezalet dedikodusu," diye sürdürdü konuşmasını. "Şu sırada da sadece sizden ve Konttan söz ediliyor."

Piyer, karşısındakinin ağzından, sonradan pişman olacağı bir söz çıkmasından sanki onun adına korkuyormuş gibi, iyilikçi bir tavırla gülümsedi. Ne var ki, Boris hiç oralı olmaksızın, Piyer'in gözlerinin içine baka baka soğuk bir ses tonuyla, açık seçik, tane tane konuşuyordu.

"Moskova'da rezalet dedikodusundan başka yapacak bir iş yoktur," diye sürdürdü konuşmasını. "Şu sırada herkes Kontun servetini kime bırakacağı konusuna kafa yoruyor; hoş, Kont hepimizden çok da yaşayabilir ya... İnşallah da öyle olur."

"Evet, bütün bunlar çok iğrenç şeyler," diye Boris'in lafını yarıda kesti Piyer. "Gerçekten de çok iğrenç!" Bu subay, farkında olmadan kendisiyle ilgili tatsız bir laf ağzından kaçırırsa diye ödü kopuyordu Piyer'in.

Boris, "Siz de doğal olarak sanıyorsunuzdur ki," diye yeniden söze girişirken hafifçe kızarmış, ama ses tonunu da tavrını da değiştirmemişti, "sanıyorsunuzdur ki, herkesin akli fikri sadece Konttan bir şeyler koparmaktır."

'Tam üstüne bastın,' diye içinden geçirdi Piyer.

"İşte, herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için ben de size şunu belirtmek isterim ki, eğer beni ve annemi o insanlardan biri diye sayarsanız, çok yanılmış olursunuz. Gerçi çok yoksuluz, ama ben –hiç değilse kendi adıma– babanızın zenginliği dolayısıyla –sırf bu nedenle– kendimi onun akrabalarından biri saymıyorum. Annem de ben de, ondan hiçbir şey istemeyeceğimiz gibi, verse de kabul edecek değiliz."

Piyer uzunca bir süre söylenenlere bir anlam veremedi, ama anlayınca da kanepeden fırladı ve o kendine özgü ivecenliğiyle, sakar-

lııyla Boris'in kolunu dirseğinin altından kavrayıp, Boris'ten daha çok da kızarak, utançla karışık bir öfke içinde konuşmaya başladı.

"İşte bu çok tuhaf! Sanki ben size... nasıl böyle düşünebilirsiniz? Ben bilmez miyim..."

Ama Boris yine onun sözünü kesti.

"Her şeyi içimden geldiği gibi size anlatıp rahatladım. Belki hoşunuza gitmemiştir, beni bağışlayın," derken, Piyer onu sakinleştireceği yerde, o Piyer'i sakinleştirme çabası içindeydi; "ama umarım sizi kırmamışımdır. Ben açık konuşmayı kural edinmişimdir. Evet, şimdi, Rostov'lara ne diyeyim? Yemeğe gidiyor musunuz onlara?" Başkasını sıkıntıya sokma pahasına içini boşaltıp rahatlayan ve omuzlarından ağır bir yük kalkmış gibi olan Boris böylece yine eski sevimli hâline kavuştu.

Kendini toparlamış bulunan Piyer, "Yok, yok," dedi, "şurasını belirtmeliyim ki, siz harika birisiniz! Az önce söylediğiniz söz pek güzeldi, pek. Tabii, beni tanıımıyorsunuz, birbirimizi görmeyeli o kadar uzun zaman oldu ki... çocukluğumuzdan bu yana... Beni şey diye düşünebilirsiniz... yani anlıyorum, çok iyi anlıyorum. Aynı şeyi ben yapamazdım, gözüm yemezdi doğrusu, ama harika. Sizi tanımaktan kıvanç duyuyorum." Bir an susup, hafifçe gülümseyerek ekledi: "Beni çok tuhaf tanıtmışlar size." Güldü. "Ne çıkar? Biz de daha iyi tanışırız; lütfen, öyle yapalım!" Avucundan bırakmadığı elini sıktı Boris'in. "Kontu daha bir kerecik bile görmediğimi biliyor musunuz? Beni yanına çağırmadı... Bir insan olarak acıyorum ona. Ama işte, elden ne gelir?"

Boris gülümseyerek, "Demek, Napolyon'un, ordusunu Manş'tan aşırabileceğini sanıyorsunuz?" diye sordu.

Piyer onun lafı değiştirmek istediğini anladı ve aynı şeyi kendisi de istediğinden Boulogne Seferi harekâtının üstün yanlarıyla zorluklarını açıklamaya girişti.

Bir uşak gelip Boris'i Prensesin yanına çağırdı. Prenses gidiyordu. Piyer sırf Boris'le bir parça daha birlikte olabilmek için, Rostov'ların yemeğine katılacağına söz verdi ve ayrılırlarken, göz-lüğünün üzerinden genç adamın yüzüne sevecenlikle bakıp elini sıcak duygularla sıktı.

Boris gittikten sonra Piyer daha uzunca bir süre odasını arşınlamayı sürdürdü; ama artık görünmez bir kılıçla, görünmez bir düşmana dürtüşler yapmıyor, o sevimli, zeki ve dobra dobra delikanlıyı hatırlayarak gülümsüyordu.

Gençlerde, özellikle de yalnızlık çeken gençlerde sık sık rastlanıldığı üzere, Piyer de nedenini bilmeksizin bu gence kanının kaynadığını fark etmiş ve onunla dost olmayı iyice kafasına koymuştu.

Prensesi kapıya kadar geçirdi Prens Vasili. Prenses mendilini gözyaşlarına bulanmış yüzüne bastırıyordu.

“Korkunç bir şey, korkunç,” dedi Prenses, “ama bana neye mal olursa olsun, yine de görevimi yapacağım. Buraya dönüp, geceyi onun yanında geçireceğim. Onu böyle bırakmak olmaz. Her geçen dakikanın önemi var. Yeğenleri bu işi neden geciktiriyorlar, anlamıyorum. Belki bana Tanrı yardım eder de, onu hazırlamanın bir yolunu bulurum! *Adieu*, Prens, Tanrı yardımcınız olsun...”

Prens Vasili de, “*Adieu*, canım,” diyerek arkasını döndü.

Arabalarına binerlerken, Prenses oğluna, “Ah, ah, durumu çok kötü!” dedi. “Kimseyi tanımıyor.”

“Bir türlü aklım ermiyor,” dedi Boris, “Piyer’le babasının araları nasıl anne?”

“Her şeyi vasiyetname belli edecek, oğlum; bizim yazgımız da buna bağlı.”

“İyi ama bize bir şey bırakacağını nereden çıkarıyorsun?”

“Ah, evladım! Kontun bunca serveti varken, biz de bunca yoksulken!”

“Ama bu pek de yeterli bir neden sayılmaz, anneciğim.”

“Ah, Tanrım, ah! Ne kadar da ağır durumu, ne kadar da ağır!” diye hıçkırdı valide hanım.

XIV

Anna Mihailovna oğlunu yanına alıp, Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov’a gitmek üzere arabayla yola çıktıktan sonra, Kontes Rostova mendilini gözlerine bastırarak uzun bir süre yalnız ba-

şına oturdu. Neden sonra çingırağı çaldı. Birkaç dakika geciken hizmetçiye, öfkeyle, “Bu da ne demek oluyor canım?” dedi. “Hizmetimde bulunmaktan hoşnut değil misiniz yoksa? Eğer öyleyse, size başka bir kapı bulurum ben.”

Yoksulluğun arkadaşını rezil etmesine, onun başındaki bunca derde çok üzülen Kontes, keyfi yerinde olmadığı zamanlar hizmetçisiyle hep böyle sizli bizli, “canım”lı, “cicim”li konuşurdu.

“Çok özür dilerim efendim,” dedi hizmetçi.

“Kontu çağırınız da, geliversin yanıma.”

Kont her zamanki hâliyle, sanki bir suç işlemiş gibi, badi badi yürüyerek geldi karıcığının yanına.

“Evet, Kontesçiğim? Madeira şarabıyla yapılmış öyle bir çulluk sote var ki, *ma chère*! Tadına baktım; Taras için ödediğim bin ruble helal olsun. Adama değer yani!”

Karısının yanına oturdu, gamsız bir edayla dirseğini dizine dayayarak kır düşmüş başını kaşımaya başladı. “Emriniz nedir, Kontesçiğim?”

“Şunu söyleyecektim...” diye söze başlayan Kontes, kocasının yeleşini göstererek, “a, burasını nasıl pislettin öyle?” dedi. Sonra gülümseyerek, “Soteden olmuştur, herhâlde,” diye ekledi. “Diyecektim ki, şekerim, paraya ihtiyacım oldu da.” Kontesin yüzüne hüznü bir anlatım gelmişti.

“Ah, Kontesçiğim!” diyerek, cüzdanına davranacak oldu Kont.

“Büyük bir para gerekiyor bana, Kont. Beş yüz rubleye gerek sinmem var,” diyen Kontes patiska mendilini çıkararak Kontun yeleşini sildi.

“Hemen, şimdi,” diyen Kont, çağırdıkları kimsenin hemen koşa koşa ayaklarına geleceğinden emin erkeklerin kendine güvenen ses tonuyla, “Hey, kimse yok mu orada?” diye seslendi. “Mitenka’yı* yollayın bana!”

Soylu bir aileden olup, Kontun evinde yetişen ve şimdi Kontun bütün işlerini çekip çeviren Dimitri adındaki genç adam, usulca içeriye girdi.

* Dimitri adının Rusçadaki küçültme durumudur. -çev.

Saygıyla yanına yaklaşan genç adama, “Bak, evladım, bana...” dedi Kont ve bir an düşündükten sonra, “evet, evet, yedi yüz ruble getir sen. Yalnız dikkat et de, geçen seferki gibi yırtık pırtık olmasın banknotlar; çil çil olsun, Kontes için.”

Kontes malızun malızun içini çekerek, “Evet, Mitenka temizle-rinden olsun lütfen,” dedi.

“Ekselansları parayı ne zaman getirmemi emrederler?” diye sordu Mitenka. “Asaletlimin de bildikleri gibi...” diyecek oldu ama Kontun, tepesi atmaya başladığı zaman hep yaptığı gibi hızlı hızlı, derin derin solumakta olduğunu fark eder etmez de hemen, “Ama hiç önemi yok,” diye ekledi. “Az daha unutuyordum... Hemen şimdi getirmemi dilerler mi?”

“Evet evet, getir ya. Kontese verirsin.” Genç adam gittikten sonra da Kont gülümseyerek, “Bu Mitenka da pırlanta gibi çocuk yani,” diye ekledi. “Olanaksız diye bir şey yoktur onun sözlüğünde. Ben de zaten nefret ederim ‘olanaksız’ lafından. Her şeyin bir olanağı vardır çünkü.”

“Ah, ah, şu paranın gözü kör olsun, Kont,” dedi Kontes. “Parayüzünden ne acılar çekiliyor bu dünyada! Bu paraya o kadar gereksinmem var ki.”

“Sizin ne savurgan olduğunuzu bilmeyen yoktur ki, Kontesçiğim,” diyen Kont, karısının elini öptükten sonra çalışma odasına döndü.

Anna Mihailovna Bezuhov’lardan döndüğünde, hepsi de çil çil banknotlar hâlinde para çoktan hazır edilmiş, Kontesin yanı ba-sındaki sehpanın üstünde, Kontesin mendiliyle örtülü duruyordu. Kontesin her nedense biraz heyecanlı olduğunu fark etti Prens.

“Eee, ne var ne yok, şekerim?” diye sordu Kontes.

“Ah, ah, ah, çok kötü durumu zavallının! Öyle hasta, öyle hasta ki, tanınmayacak hâle gelmiş; yanında bir dakikacık kalabildim, iki lakırdı edemedim.”

Geçkince, zayıf ve gururlu yüzünde insanı yadırgatan bir kırmızılık beliriveren Kontes, parayı mendilin altından çıkarırken, “Anet, Tanrı aşkına, geri çevireyim demeyesin,” dedi. Durumu şıp diye kavrayıveren Anna Mihailovna onun niyetini hemen an-

ladığı için hafifçe öne doğru uzanmış, Kontesi kucaklamak için uygun anı kolluyordu.

“Bu benden, Boris için, bununla donatırsınız onu...”

Anna Mihailovna onu bir anda kucaklamış, gözyaşlarını koy-vermişti bile. Kontes de ağlıyordu. Her ikisi de dostluk duygusal-lığıyla ağlıyorlardı; yufka yürekli oldukları için ağlıyorlardı; ta gençliklerinden beri arkadaşlıkları süregelen bu iki insan, para gibi adi bir şeyi düşünmek zorunda kaldıkları için ve gençlikleri elden gittiği için ağlıyorlardı... Ama gözyaşları her ikisine de tatlı geliyordu...

XV

Kontes Rostova, kızları ve konuklarının büyük bölümü ile sa-londa oturuyordu. Beyleri alıp kendi odasına götüren Kont, Türk çubuklarından oluşan meraklı işi koleksiyonunu gösteriyordu onla-ra. Arada sırada dışarı çıkıyor, “Daha gelmedi mi?” diye soruyordu. Sosyetede *le terrible dragon** adıyla ün yapan, ününü de mevkiine ve zenginliğine değil, alışılmadık davranışlarıyla açık sözlülüğüne borçlu olan Mariya Dimitriyevna Ahrosimova’yı** bekliyorlardı. Mariya Dimitriyevna’yı İmparator ailesi de tanırdı. Moskova’da da, Petersburg’da da onu tanımayan yoktu; her iki kentte de onu tanı-yanlar bir yandan davranışlarına dudak ısırır, kabalıklarına gizli gizli güler, onunla ilgili gülünç öyküler anlatırlarken, beri yandan, ayrıcasız hepsi de ondan korkar, onu sayarlardı.

Kontun sigara dumanı dolu odasında söz dönüp dolaşıp, bir bildiri yoluyla ilan edilen savaşa ve gönüllülerin askere çağırılma-sına geldi. Bildiriyi henüz kimse okumamıştı, ama yayınlandı-ğından herkesin haberi vardı. Kont bir divana kurulmuştu, onun her iki yanında oturan iki konuğu da bir yandan tütün içiyor, bir

* Fransızca, “müthiş ejderha” anlamına gelir. –çev.

** Mariya Dimitriyevna Ahrosimova, gerçekte de var olan, o dönem Moskova sosye-tesinin en tanınmış kişilerinden biridir. Tolstoy’un, küçük adını, Mariya olarak de-ğiştirerek (aslında, küçük adı Natalya’dır) yer verdiği bu hanımı, Tolstoy’dan başka romancılar da eserlerinde değişik bir tip olarak kullanmışlardır. –İngilizce çev.

yandan da çene yarıştıyorlardı. Kont ise ne tütün içiyor ne de konuşuyordu; sadece, başını bir sağına, bir soluna çevirip, kendisinin kışkırtmasıyla ağız dalaşına tutuşan iki konuğunu keyifle seyrederek dinliyordu.

Tartışmacılardan biri, zayıf ve buruşuk yüzü perdahlı tıraş edilmiş bir sivildi; orta yaşı geçkin olmasına rağmen en son moda ayak uyduran gençler gibi giyinmiş sarı benizli bir adamdı. Divana kendi evindeymiş gibi bir ayağını altına alarak kurulmuştu ve kehribar marpuçunu ağzının iyice kenarında tuttuğu piposundan arka arkaya, sık aralıklarla duman çekerken, gözlemini de kısıyordu. Bu adam, Moskova sosyetesinin salonlarında sivri diliyle ün salmış kart bir bekârdı; Kontesin kuzeni oluyordu, adı da Şinşin idi. Tartıştığı kişiye tepeden bakar bir hâli vardı. Tartıştığı adam ise, üniformasının düğmeleri sonuna kadar ilikli, pembe yanaklı, tertemiz, pırıl pırıl bir Piyade Muhafız subayıydı. Piposunu dişlerinin arasında, ağzının tam ortasında tutuyor, kısa kısa nefesler çekerek dumanı güzel dudaklarının arasından halka halka üflüyordu. Semyonov Piyade Alayı subaylarından, Teğmen Berg'di bu adam. Hani şu, Boris'in alayına birlikte gideceği, aynı zamanda da Nataşa'nın, ablası Vera'yı kızdırmak için "senin cileveleştğin" diye sözünü ettiği Berg'di işte. Kont, bu ikisinin arasında oturuyor, onları büyük bir ilgiyle dinliyordu. Kontun pek düşkün olduğu boston* oyunundan sonra en sevdiği eğlence, ne yapıp edip, ağzı laf yapan iki kişiyi birbirine düşürmek, sonra da aralarındaki tartışmayı dinlemektir.

Şinşin, konuşmasının kendine özgü rengini veren, en sıradan Rusça deyimlerle en seçme Fransızca deyimler karışımı bir dil kullanarak, "Yapmayın yahu, *mon très honorable*** Alfons Karliç," diye kıs kıs güldü. "Yani şimdi siz, bir yandan devletten maaşınızı alırken, bir yandan da kendi bölüğünüzden avanta mı sağlayacaksınız?"

* 18. yüzyılın son çeyreğinde, bir söylentiye göre Amerika'nın Boston kentinde bağımsızlık savaşı sırasında icat edilmiş; bir söylentiye göre de, Versailles'da icat edilip Boston kenti onuruna bu ad verilmiş, daha çok *whist* oyununu andıran bir tür kâğıt oyunudur. -çev.

** Aslında Fransızcadır. "Benim çok saygıdeğer Alfons Karliç'im" demektir. -çev.

“Hayır, Pyotr Nikolayîç, ben sadece, süvari sınıfının piyade sınıfına göre daha az avantajlı olduğunu belirtmek istiyorum. Örneğin, benim durumumu ele alınız, Pyotr Nikolayîç.” Berg son derece serinkanlı, terbiyeli ve bilerek konuşuyordu. Doğrudan doğruya kendisini ilgilendirmeyen konularda asla ağzını açmazdı o. Doğrudan kendisini ilgilendirmeyen bir konu konuşuluyorsa hiç istifini bozmaz, ama ağzını da açmazdı. Başkalarını da rahatsız etmeden, kendi de rahatsız olmadan saatler boyunca böyle sessiz oturabilirdi. Ama doğrudan doğruya kendisini ilgilendiren bir konu açıldı mı da, büyük bir keyif duyarak uzun uzadıya anlatır dururdu.

“Şimdi, benim durumumu göz önüne alınız, Pyotr Nikolayîç: Eğer süvaride olsaydım, bu teğmen rütbemle bile, dört ayda bir elime geçecek para iki yüz rubleyi aşmazdı, oysa şimdiden iki yüz otuz ruble geçiyor elime,” diye açıklamada bulunurken herkesin biricik amacının onun başarısını görmek olduğundan kesinlikle eminmiş gibi, Şinşin’in ve Kontun yüzüne, pırıl pırıl, dostça bir gülümseme ile bakıyordu. Sözüünü sürdürerek, “Ayrıca Pyotr Nikolayîç, Muhafız Piyade Alayına naklimi yaptırmakla göz önüne de daha yakın gelmiş oldum,” dedi Berg. “Hem, Muhafız piyadede insanın önü de daha çabuk açılır. Bu durumda, iki yüz otuz ruble ile daha da rahat geçinebileceğimi, siz de takdir edersiniz.” Sonra, bir nefes çekip dumanını halka gibi savurarak, “Üstelik bir kenara ayırıp babama para bile yolluyorum,” diye ekledi.

Şinşin, ağızlığını ağzının bir yanından öbür yanına geçirip, Konta göz kırparak, “Denge kurulmuş,” dedi. “Almanlar* sinekten yağ çıkarmasını bilir, diye bir Rus atasözü vardır.”

Kont kıkır kıkır güldü. Şinşin’in konuşmaya başladığını gören öbür konuklar dinlemek için yaklaştılar. Berg, onların kendisiyle ilgilenmeyişlerine de, kendisini küçümseyişlerine de aldırmaksızın, Muhafız Alayına naklini sağlamakla daha şimdiden, kadet sınıfında kalan arkadaşlarının nasıl bir basamak önüne geçtiğini; savaş sırasında bölük komutanları çok kolay vurulabileceği için, kendisinin, kıdemi sayesinde vurulmanın yerine nasıl hemen bölük komutanı olabileceğini; alayda herkesin kendisini ne kadar

* Şinşin burada Berg’e, Alman adından dolayı taş atıyor. –çev.

çok sevdiğini, babasının da evladiyla nasıl övündüğünü açıklama-
ya girişti. Berg anlattıklarının başkalarını zerrece ilgilendirmeye-
bileceğinden hiç kuşkulanmaksızın, anlatmaktan besbelli büyük
bir zevk alarak, durmadan anlatıyordu. Ama öylesine tatlı tatlı,
öylesine kendini kaptırarak anlatıyordu ve gençliğinden ileri ge-
len bencilliğinin saflığı o derece belliydi ki, kimsede karşı çıkacak
güç bırakmıyordu.

Şinşin, bacağına divandan indirirken onun omzunu tapışla-
yarak, “Vallahi dostum,” dedi, “siz piyadede de olsanız, süvaride
de, her zaman dört ayak üstüne düşmeyi becerirsiniz, bunu size
garanti ederim.” Berg bütün şirinliğiyle gülümsedi. Kont önde,
konukları arkada, hep birlikte salona geçtiler.

• • •

Bir araya gelen konukların, her an *zakyuska** sofrasının başına
çağrılmayı bekledikleri için uzun sürecek konuşmalara dalmak
istemedikleri, ama bir an önce sofraya oturmaya can atıyormuş
gibi görünmemek için de, üç beş laf ederek ortalıkta dolaşmayı
gerekli gördükleri, yemek öncesi bir boş ara vardır hani; işte tam
o andı. Ev sahibi ile karısı dönüp dönüp kapıya doğru bakar, son-
ra da aralarında bakışırlar. Konuklar da, onların bu bakışlarıyla
aralarındaki bakışmalarından, neyi -gelmesi gecikmiş bir önemli
akrabayı mı, yoksa henüz hazır edilmemiş bir yemeği mi- bekle-
diklerini kestirmeye çalışırlar.

Piyer, tam yemeğe oturulacağı sırada geldi ve tam kendisin-
den beklenileceği gibi bütün yontulmamışlığıyla tuttu, salonun
orta yerinde önüne çıkan ilk koltuğa kurularak herkesin yolunu
tıkamış oldu. Kontes onu konuşturmaya çalıştıysa da, gözlüğünün
üzerinden birini arar gibi bön bön çevreye göz gezdirmekte olan

* Zakyuska: “Tadımlık” sözlük anlamını taşıyan bu sözcük aynı zamanda, çerez
anlamına gelir. Rusya’da, genellikle, iştah açmak amacıyla esas sofranın yanında
kurulan daha küçük bir masa, çoğunlukla, havyar, tuzlu balık, çeşitli peynirler,
turplar ve bunlara benzer binbir çeşit çerezle donatılır, küçücük kadehlerle votka
veya başka aperetifler içilir. Buna ordövr sofrası ya da çerez masası diyebiliriz.
-İngilizce çev.

Piyer, Kontesin sorularına tek heceli cevaplar veriyordu. Oturduğu yerde yolu tıkıyordu, ama yalnız kendisi bunun farkında değildi. Büyük çoğunluğu ayı hikâyesini bilen konuklar, zararsız birine benzeyen bu iri yarı, şişman adama merakla bakıyor ve öyle bir şeytanlığın böyle ağırkanlı, böyle vurdumduymaz birinin başının altından nasıl çıktığına şaşıyorlardı.

“Az önce mi geldiniz?” diye sordu ona Kontes.

“*Oui, madame.*”*

“Kocamı henüz görmediniz mi?”

“*Non, madame,*”** diye cevap veren Piyer, hiç yeri değilken gü-lümsedi.

“Yakın zaman önce Paris'teydiniz sanırım, değil mi? İlginç bir yer herhâlde.”

“Çok ilginç.”

Kontes, Anna Mihailovna'nın gözünün içine şöyle bir baktı. Anna Mihailovna Kontesin kendisinden bu genç adamın bir çaresine bakmasını istediğini anladı. Bunun üzerine geldi, Piyer'in yanı başına oturdu, babasından söz etmeye başladı. Ne var ki, Piyer, Kontese yaptığı gibi, Anna Mihailovna'ya da tek heceli sözcüklerle cevap veriyordu. Öbür konuklar kendi aralarında harıl harıl konuşuyorlardı. Dört bir yandan, mırıltı hâlinde, “Razumovski'ler... Ne kadar da hoştu... Çok naziksiniz... Kontes Apraksina...” gibi konuşmalar duyuluyordu. Kontes kalkıp, balo salonuna geçti.

Balo salonundan Kontesin, “Mariya Dimitriyevna mı?” diyen sesi duyuldu. Buna, kaba bir ses, “ta kendisi,” diye cevap verdi ve hemen ardından Mariya Dimitriyevna salona girdi. Salonda bulunan bütün genç kızlar, hatta çok yaşlılar dışındaki bütün evli hanımefendiler ayağa kalktılar. Elli yaşlarında görünen bu uzun boylu, şişman hanım, kır bukleli başını dimdik tutarak, robunun bol yenlerini düzeltme bahanesiyle olduğu yerde durup konukları uzun uzun süzdü. Mariya Dimitriyevna her zaman Rusça konuşurdu.

* Fr. Evet, madam. –çev.

** Fr. Hayır, madam. –çev.

Salondaki bütün sesleri bastıran gür ve yüksek sesiyle, “İsim günlerini kutladığımız hanımefendiye ve çocuklarına sağlıklar, esenlikler dilerim,” dedi. Elini öpmeye davranan Konta dönerek de, “Seni gidi kart çapkın, seni,” dedi, “Moskova’da canın sıkılıyordur herhâlde, değil mi? Köpeklerini koşturup avlanacak yer bulamıyorsundur burada, değil mi? Eee, aslanım, ne yaparsın?” diyerek kızları gösterdi: “Bu yavrular da büyüyecek elbet... Sen de, ister istemez onlara birer koca arayacaksın.”

Elini öpmek için hiç çekingenlik duymadan yanına sokulan Nataşa’nın elini okşayan Mariya Dimitriyevna, “Vay, nasılmış bakayım benim Kazak’ım?” (Mariya Dimitriyevna hep Kazak diye çağırırdı Nataşa’yı.) “Ne yaramaz olduğunu bilirim, ama yine de severim onu ben.”

Kocaman el çantasının içinden iki tane damla yakut küpe çıkarıp, isim günü kutlamasının sevincini yaşayan Nataşa’ya verirken, küçük kızın yüzü kıpkırmızı kesildi. Mariya Dimitriyevna küpeleri verir vermez hemen Piyer’e döndü. Mahsus inceltip nazikleştirdiği sesiyle, “Hele, hele! Şöyle yaklaş bakayım, beyefendi!” dedi. Gözdağı verircesine kollarını biraz daha sıvayarak, “Yaklaş hele, yaklaş!” diye ekledi.

Piyer onun yanına sokularak, gözlüğünün üzerinden saf saf baktı.

“Gel bakayım şöyle, beyefendi, gel, yaklaş! Senin baban ikbalinin doruğundayken bile onunla dobra dobra konuşan tek kişi bendim; seninle de dobra dobra konuşmak haydi haydi boynumun borcudur.” Mariya Dimitriyevna bir an sustu. Bunun henüz bir başlangıç olduğunu sezinleyen herkes, arkasından ne gelecek diye merakla bekliyordu. “Maşallah size, beyefendi, maşallah doğrusu! Babası orada ölüm döşeginde yatıyor, beyefendi ise polis memurlarını ayıların sırtına bindirerek gönül eğlendiriyor! Ayıp size, ayıp! Böyle yapacağınıza, savaşa gitseydiniz bari.”

Piyer’e arkasını dönen Mariya Dimitriyevna kolunu, gülmemek için kendini zor tutan Konta vererek, “Eh, artık sofraya oturma vakti gelmiştir herhâlde, değil mi!” dedi.

Mariya Dimitriyevna ile Kont önden, Kontesin koluna giren bir husar* albayı da arkadan yürüdüler. Nikolay alayına katılmak için onun yanında yolculuk yapacağı için bu albay gecenin en önemli konuklarından sayılıyordu. Onları, Şinşin'le birlikte Anna Mihailovna izledi. Berg kolunu Vera'ya verdi, Juli Karagina da gülümseyerek Nikolay'la birlikte yürüdü. Onların ardından, salonun bir başından öbür başına kadar uzanan bir zincir oluşturan öbür konuklar çiftler çiftler yürüyor, en arkadan da, tek sıra hâlinde çocuklarla, biri kadın öbürü erkek iki eğitmen geliyordu. Uşaklar harekete geçti, sandalyeler çekildi ve konuklar yerlerini alırlarken, üstü kapalı balkondaki yerini çoktan almış bulunan orkestra çalmaya başladı. Kontun özel orkestrasından yükselen ezgiler bir anda, çatal bıçak takırtılarıyla, konukların konuşmaları ve uşakların yumuşak ayak sesleri arasında kaynayıverdi. Masanın bir başında Kontes oturuyordu. Kontes, sağına Mariya Dimitriyevna'yı, soluna da Anna Mihailovna'yı ve öbür hanım konukları almıştı. Masanın öbür başında ise, soluna husar albayını, sağına da Şinşin ile öbür erkek konukları almış olan Kont oturuyordu. Upuzun masanın geri kalan bölümünde, bir yanda gençler, Vera ile Berg yan yana, Piyer'le de Boris yan yana olmak üzere oturuyor, çocuklar ise erkek ve kadın eğitmenleriyle birlikte onların karşısında yer alıyorlardı. Kont, kristal sürahilerle kristal meyve tabaklarının ardından, mavi kurdelalarla süslü kocaman bir hotoz takmış olan karısına arada bir göz atarken, büyük bir keyifle, sık sık yanındakilerin boşalan kadehlerini dolduruyor, bu arada kendini de unutmuyordu. Kontes de, bir yandan ev sahibeliği görevini yerine getirirken, bir yandan da, kır saçlarının altında yüzü ve dazlak tepesi fazlaca kızarmış gibi görünen kocasına ara sıra, ananasların arkasından anlamlı anlamlı bakmaktan geri kalmıyordu. Hanımların bulunduğu yanda konuşmalar hep aynı düzeyde kalan bir ınırıltı hâlinde sürüyor, oysa erkeklerin bulunduğu yanda sesler, hele husar albayın sesi gittikçe yükseliyordu; yüzü de gittikçe kızaran albay öyle yiyor, öyle içiyordu ki, Kont, ondan örnek alsınlar diye konuklara albayı gösteriyordu. Berg, yüzünde yumuşak bir gülümsemeyle,

* Husar: Hafif süvari sınıfı. -çev.

Vera'ya, aşkın yersel değil, göksel bir duygu olduğunu anlatmaktaydı. Boris ise, bir yandan, karşısında oturan Nataşa'yla bakışırken, bir yandan da Piyer'e konukların adlarını öğretiyordu. Piyer az konuşuyor, çevresindeki tanımadığı yüzleri seyrediyor, bir yandan da durmadan atıştırıyordu, İki türlü çorbadan *à la tortue** olanını seçen Piyer çorbadan sonra da, balık ezmeli börekten çulluğa varana dek yemeklerin hiçbirini atlamadığı gibi, sofracıbaşının sır verir gibi, "Sek Madeira," diye, "Macar," diye ya da "Ren," diye bitişikte oturanın omzu üzerinden uzattığı, peçeteye sarılı şarapların hiçbirini de kaçırmıyordu. Her konuğun önüne konulmuş, hepsi de Kontun adının baş harflerini taşıyan dört ayrı kristal kadehten hangisi eline geçerse onu uzatıveren Piyer, büyük bir keyifle içiyor ve yemek ilerledikçe bir hoşluk çöken yüzündeki tatlı anlatımla konukları süzüyordu. Karşısında oturan Nataşa, seviştiği delikanlıyla ilk kez öpüşen on üç yaşındaki bir kız sevgilisine nasıl bakarsa, Boris'e öyle bakıyordu. Nataşa'nın bakışları zaman zaman Piyer'e kayıyor, bu tuhaf, bu coşkulu küçük kızın yüzüne her bakışında, Piyer'in de içinden her nedense gülmek geliyordu.

Nikolay ise, Sonya'dan epey ötede, Juli Karagina'nın yanında oturuyor ve yine elinde olmaksızın gülümseyerek konuşuyordu onunla. Sonya da konuklara ayıp olmasın diye güleç bir yüz takınmıştı, ama kıskançlıktan çatladığı besbelliydi; kızarıyor, bozarıyor, Nikolay'la Juli'nin ne konuştuklarını duymak için var gücünü harcıyordu. Kadın eğitmen, çocuklara yöneltilebilecek en ufak bir incitici davranış karşısında hemen öfkesini belirtmeye hazırlanır gibi, sinirli sinirli çevresine bakınıyordu. Alman olan erkek eğitmen ise, Almanya'daki ailesine yazacağı mektupta sözünü etmek amacıyla, bütün yemeklerin, soğuklukların ve şarapların adlarını ezberlemeye çalışıyor, beri yandan da, peçeteye sarılı şarapla geçen sofracıbaşının kendisini atlamasına fena hâlde içerliyordu. Sanki şarap içmekte gözü yokmuş da, şarabı, susuzluğunu gidermek için ya da açgözlülüğünden değil, ama sırf bilgi edinmek amacıyla istediğini kimsenin anlamayışına üzülyormuş gibi surat asıyordu.

* Fr. Kaplumbağalı. -çev.

Sofrada, erkeklerin bulunduğu uçta konuşmalar gittikçe kızışıyordu. Albay, savaş açma bildirisinin Petersburg'da çoğaltılarak dağıtılmış bulunduğunu ve kendisinin de gözüyle gördüğü bu bildirinin bir nüshasının bugün kurye ile Başkomutana gönderildiğini, üstüne basa basa söylüyordu.

Şinşin, "Ne diye şeytana uyup, Bonaparte'a savaş açıyoruz sanki?" dedi. "Avusturya'ya ağzının payını verdi işte. Korkarım şimdi de sıra bize gelecek."

Uzun boylu, gürbüz, yanaklarından kan damlayan Alman asıllı albay, belli ki mesleğine âşık bir subay, gerçek bir Rus yurt-severiydi. Şinşin'in sözleri gücüne gitti.

Dili Alman ağzına çalarak, "Sebebisini sayın bayım, şu ki," dedi, "sebebisini en iyi İmparator Hazretleri biliyor. Bildiride, Rusya'yı, imparatorlukun güvenlikini, imparatorlukun onurunu ve müttefiklerinin kutsal varlığını tehdit eden tehlike karşısında kayıtsız kalamıyacağını söylüyor kendileri." Albay, işin bütün ruhu buradaymış gibi, müttefikler sözcüğünü üstüne basa basa söylemişti. Sonra da, resmî konularda hiç aksamayan o kendine özgü güçlü belleğinin yardımıyla, bildirinin giriş bölümünü tekrarladi: "... ve Hükümdarın vazgeçilmez biricik amacini oluşturran, barişi sağlam temellere oturtmak isteği, ona bugün, askerî birliklerinin bir bölümünü yurt dışına yollamak ve bu yeni tasarımı başarıya ulaştırma yolunda gerekli her türlü yetkisini kullanma kararini verdirmiş bulunuyor. İşte, sebebisini sayın bayım," diye, ders verir gibi sözünü bağlayan albay, kadehindeki şarabı bir dikişte yuvarlayarak onaylanmayı beklercesine Konttan yana baktı.

Şinşin, yüzünü buruşturan bir gülümsemeyle, "Bir atasözü vardır bizde," dedi. "Sen seni bil sen seni, bilmez isen sen seni, patlatırlar enseni diye, bunu bilir miydiniz?" Sonra da, kâh Fransızca, kâh Rusça olarak sürdürdü konuşmasını. "Bu atasözü tam

tamina bize uyuyor işte. Suvorov'u* bile perişan etmişlerdi, oysa şimdi Suvorov gibileri nerede, sorarım size?"

Albay elini masaya vurarak, "Bize düşen, kanımızın son damlasına kadar çarpmak ve İmparatorumuz için ölmektir. O zaman her şey yolunda gider," dedi. Sonra yine Konta doğru dönüp, "kadar" sözcüğünü uzata uzata, "Bir de, bu konuyu mümkün olduğu kadar az tartışmalıyız," diye ekledi. "Bizim gibi yaşını başını almış husarlar böyle düşünüyor işte; bizim bütün diyeceğimiz bundan ibaret." Sözüne böylece bağlayan albay, savaş lafı geçer geçmez Juli ile konuşmayı bırakıp, can kulağı ile kendisini dinlemeye başlayan Nikolay'a dönerek, "Ya siz delikanlı, genç husar olarak siz ne düşünüyorsunuz?" diye ekledi.

Saçlarının dibine kadar kızaran Nikolay, o anda yaşamsal bir tehlikeyle karşı karşıya kalarak ölümü göze almış bir insanın yüz ifadesiyle tabağını döndürüp, kadehlerinin yerini değiştirerek, "Yerden göğe kadar haklısınız," dedi. "Ben de o inançtayım; Ruslar için ölmek var, dönmek yok." Lafını bitirir bitirmez, sofranın o anki havasına hiç de uygun düşmeyen aşırı tumturaklı, aşırı coşkulu bir tavır takındığını orada bulunan herkes gibi kendi de fark ederek utandı.

Yanı başından, Juli, "Ne güzel konuştunuz," dedi bir iç çekişle. Sonya ise, Nikolay konuşurken, tüyleri ürpererek kulaklarının içine, kulaklarının arkasına kadar kızarmış, hatta kızarıklık boynuna, boynundan da omuzlarına doğru yayılmıştı. Albayın konuşmasını onaylarcasına başını sallayarak dinleyen Piyer, "Harika!" dedi.

Albay yine eliyle masaya vurarak, "İşte gerçek süvari böyle olur, delikanlım," diye bağırdı.

Birdenbire sofranın öbür ucundan, Mariya Dimitriyevna'nın kalın sesiyle, "Ne gürültü ediyorsunuz bakayım orada?" diye sorulduğu duyuldu. Albaya hitap ederek, "Sen de ne diye masaya vurup duruyorsun öyle?" dedi. "Kime karşı bu öfken bakayım? Karşında Fransızlar mı var sanıyorsun yoksa?"

* Kont Aleksandr Vasilyeviç Suvorov (1730-1800): Büyük Rus generali-taktikçisi. II. Katerina tarafından Rimnikski Kontu; Kutsal Roma İmparatoru Joseph tarafından da Reich Kontu yapılmıştır. -çev.

Husar albayı gülümseyerek, "Ben gerçeği söylüyorum," dedi.

Kont, masanın ta öbür başına doğru, "Bir savaş lafıdır tutturmuşlar işte," diye bağırdı. "Oğlum gidiyor oysa Mariya Dimitriyevna, oğlum gidiyor!"

Masanın ta öbür ucundan o kalın sesini duyurmakta hiç güçlük çekmeyen Mariya Dimitriyevna'nın gümbür gümbür öten cevabı geldi: "Benim dört oğlum da askerde, ama ben yakınıp durmuyorum. Tanrı'nın dediği olur; kimi yatağında yatarken can verir, kimini de Tanrı isterse savaştan sağ çıkarır."

"Bakın, bu doğru."

Bunun ardından yine erkekler kendi aralarında, kadınlar da kendi aralarında konuşmalarını sürdürmeye koyuldular.

Nataşa'nın küçüğü, oğlan kardeşi, "Soramazsın!" dedi ona. "Soramayacaksınız!"

Nataşa, "Sorarım işte!" dedi. Her şeyi göze alan biri gibi gülümseyen Nataşa'nın yüzü al al olmuştu. Yerinde doğruldu, gözleriyle Piyer'i kendisini dinlemeye davet ederek, annesine döndü.

Henüz çocukluktan kurtulmamış kontralto sesiyle, "Anne!" diye ortalığı çın çın çınlattı. Kontes, "Ne var?" diye kaygıyla sordu, ama kızının yüzünden bunun bir yaramazlık olduğunu anlayınca sert bir baş hareketiyle, gözdağı verircesine parmağını salladı ona doğru.

Sofrada bütün konuşmalar kesildi.

Nataşa'nın çocuk sesi bu kez daha da inatçı bir kararlılıkla çınladı: "Anne! Tatlı olarak ne var?"

Kontes kaşlarını çatmak istediye de başaramadı. Mariya Dimitriyevna kalın parmağını Nataşa'ya doğru gözdağı verircesine sallayarak, "Seni gidi Kazak!" dedi.

Bu çıkışın ana baba tarafından nasıl karşılanacağını kestiremeyen konukların çoğu dönüp, bir Konta baktılar, bir de Kontese.

Yaramazlığının hoş görüleceğini sezen Nataşa bundan yüz bularak, daha da neşeli ve şımarık bir ses tonuyla, "Anneciğim! Ne soğukluk var?" diye bağırarak sordu. Sonya ile şişko küçük Petya eğilmişler, kıkır kıkır güldüklerini göstermemeye çalışıyorlardı.

Nataşa, tekrar Piyer'e doğru bakarken, hem ona hem de küçük kardeşine, "Gördün ya, sordum işte," dedi.

"Dondurma var, ama sana yok!" dedi, Mariya Dimitriyevna. Nataşa korkacak bir şey olmadığını bir kez anlamıştı ya, artık Mariya Dimitriyevna'dan bile çekinmesi kalmamıştı.

"Mariya Dimitriyevna, ne biçim soğukluk bu? Ben kaymaklı dondurmayı sevmem de."

"Havuçlu dondurma."

Nataşa âdeta çığlık gibi yükselen sesiyle, "Hayır, ne biçim soğukluk bu, Mariya Dimitriyevna? Ne biçim soğukluk bu? Bilmek istiyorum!" diye bağırınca, Mariya Dimitriyevna ile Kontes kahkahaları koyverdiler, konuklar da onlara uyarak gülmeye başladılar. Hepsi, Mariya Dimitriyevna'nın cevabına değil de, onun lafı altında kalmayan bu küçük kızın gösterdiği gözüpekliğe, zekice hazırcevaplığa gülüyorlardı.

Dondurmanın ananaslı olduğunu öğreninceye dek directti Nataşa. Dondurmadan önce şampanya verildi. Orkestra tekrar çalmaya başladı. Kontla Kontes öpüştüler, yerlerinden kalkan konuklar Kontesi kutlamaya, Kontla, çocuklarla ve birbirleriyle karşılıklı kadeh tokuşturmaya koyuldular. Uşaklar yeniden telaşla koşuştururken, konuklar da sandalye gıcırıtları arasında yine aynı düzende, ama bu kez kızarmış suratlarla yemek salonundan çıktılar, bir bölümü kabul salonuna, bir bölümü de Kontun çalışma odasına döndüler.

XVII

Oyun masaları açıldı, boston oynayacaklar gruplara ayrıldı, konuklar bölük bölük her iki salona, oturma odasına ve kütüphaneye dağıldılar.

Kont, elinde yelpaze gibi açılmış kâğıtlarıyla, yemek üstüne şekerleme yapmaya alışık gözlerini zorlukla açık tutmaya çalışarak, her şeye gülüyordu. Gençler, Kontesin isteğine uyarak klavsenle arpın çevresine toplandılar. Önce herkes Juli'den bir şey çalmasını

ısrarla istedi, o da arple varyasyonlar çaldı. Sonra, müzik yetenekleri herkesçe bilinen Nataşa ve Nikolay'dan bir şarkı söylemelerini rica eden öbür genç hanımlara o da katıldı. Nataşa herkesin kendisine büyük gibi davranmasından besbelli pek gururlanmıştı, ama aynı zamanda da üzerine bir utangaçlık gelmişti.

"Ne söyleyeceğiz?" diye sordu.

"Pınar'ı," diye cevap verdi Nikolay.

"Peki, öyleyse, acele edelim. Boris, buraya gelsenize," dedi Nataşa. "Ama Sonya nerede?" diyerek çevresine göz gezdirdi, arkadaşının odada olmadığını görünce de koşa koşa onu aramaya gitti.

Sonya'nın odasına koşup onu orada da bulamayan Nataşa, çocuk odasına seğırtti. Sonya orada da yoktu. O zaman Nataşa onu koridordaki sandığın üstünde bulacağını anladı. Rostov ailesinin genç kuşaktan bayanları üzüntülü oldukları zaman kendilerini koridora, bu sandığın üstüne atarlardı. Nitekim Sonya da, pembe bürümcük entarisini buruşturduğuna aldırmaksızın, eski dadılarından kalma, sandığın üstüne atılı duran, mavi yollu kuş tüyü pis şilteye kapanmıştı. Yüzünü parmaklarının arasında saklayarak hıçkırıyor, küçük çıplak omuzları inip inip kalkıyordu. Nataşa'nın, isim gününü kutlamanın verdiği sevinç ve coşkuyla bütün gün pırıl pırıl parlayan yüzü bir anda değişiverdi; bakışları sabitleşti, boğazı düğümlendi, dudaklarının iki yanı düştü.

"Sonya! Nen var? Ne oldu sana? Uu-uu-uu!" diye, o koca ağzını büsbütün çirkinleştirerek alabildiğine açan Nataşa, nedenini bilmeksizin, sırf Sonya ağlıyor diye, kendi de bebekler gibi bir ağlamadır tutturdu. Sonya başını kaldırıp cevap vermek istediye de, beceremeyip, yüzünü daha beter gömdü şilteye. Mavi yollu kuş tüyü şiltenin kıyısına ilişen Nataşa bir yandan arkadaşına sarılıyor, bir yandan ağlıyordu. Sonya bir gayretle doğruldu, gözyaşlarını silerek anlatmaya başladı.

"Nikolinka bir haftaya kadar gidiyor... kâğıtları... gelmiş... kendi dedi bana... Ağlamazdım ama..." (Elinde tutmakta olduğu bir kâğıdı gösterdi; Nikolay'ın yazdığı dizeler vardı bunda). "Aslında ağlamazdım ama; sen anlamazsın ki... kimse anlayamaz zaten... ondaki yüreği."

Nikolay'ın soylu yüreği aklına gelince de, yeni baştan koyverdi gözyaşlarını.

“Sana göre hava hoş... seni kıskandığımdan değil... seni de, Boris'i de severim,” diyerek, kendini biraz toparladıktan sonra, “Sevimli çocuktur,” diye sözünü sürdürdü. “Sizin önünüzde hiçbir engel yok. Oysa Nikolay benim kuzenim ya... ancak Metro-polit izin verirse... yoksa mümkün değil. Hem, anneciğin kulağına giderse,” (Sonya, Kontesi anası sayar ve ona “anne” derdi.) “Nikolay'ın mesleğinde yükselmesini engellediğimi, insafsızın, nankörün biri olduğumu söyleyecektir o da bana... Oysa ben aslında... yeminle söylüyorum...” (Derken istavroz çıkardı.) “Onu öylesine severim ki, hepinizi çok severim de, yalnız Vera işte... Peki, ama neden? Ben ne yaptım ona? Sizlere yle büyük gönül borcum var ki, sizler için her şeyimi seve seve verirdim, ama hiçbir şeyim yok ki...”

Sonya daha fazla konuşamadı, yüzünü ellerinin içine alıp yine kuş tüyü şiltenin üstüne kapandı. Nataşa onu avutmaya çalışıyordu ama arkadaşının nasıl bir ıkmaşda olduğunu kendisinin de anladığı yüzünden belliydi.

Kuzininin derdinin asıl nedenini birden anlamış gibi, “Sonya!” dedi. “Yemekten sonra Vera sana bir şey söyledi herhâlde değil mi? Söyledi, değil mi?”

“Evet, bu şiiri kâğıda Nikolay kendi eliyle geçirmiş, ben de öbür şiirlerin kopyasını çıkarmıştım; Vera masamın üstünde onları bulmuş meğer. Gidip, anneciğe göstereceğini söyledi, beni nankörlükle suçladı. Nikolay'ın benimle evlenmesine asla izin vermezmiş annecik, hem zaten Juli ile evlenecekmiş o. Nikolay'ın bütün gün nasıl hep Juli ile ilgilendiğini sen de gördün ya... Nataşa! Niye böyle oluyor?”

Sonya lafını bitirir bitirmez, eskisinden de beter, acı acı ağla-maya başladı. Nataşa onu kaldırdı, kucakladı ve gözlerinde yaşlar-la gülümseyerek avutmaya çalıştı.

“Sonya, canımın içi, inanma sen ona; inanma. Nikolay, sen ve ben, üçümüz hani geçen akşam yemekten sonra oturma odasında neler konuşmuştuk, hatırlıyor musun? Her şeyi kararlaştırmıştık

ya! Şimdi tam hatırlayamıyorum nasıl bir yol bulduğumuzu, ama bir yolunu bulmuştuk, bal gibi de olabilecekti işte. Hem, Şinşin dayının erkek kardeşi de akrabasıyla evli ya, üstelik biz ikinci dereceden kuzen oluyoruz, biliyorsun. Boris de bunda hiçbir zorluk görmüyor, öyle dedi bana. Yani, ona her şeyi anlattım da. Öyle akıllı, öyle iyi yüreklidir ki o!” dedi Nataşa. “Ağlama benim güzel Sonyacığım, ağlama benim bir tanem, canımın içi,” diyerek Sonya’yı öptü ve gülerek ekledi: “Vera kötü yüreklidir, sen ona bakma. Her şey yoluna girecek, Vera da anneme hiçbir şey söylemeyecek. Nikolay gider, kendisi açar anneme bu işi, hem, Nikolay’ın Juli’yi aklından bile geçirdiği yok.”

Nataşa onu başından öptü. Sonya doğruldu. Kedi yavrusu birden canlanıvermişti; ıslıl ıslıl parlayan gözleriyle şimdi neredeyse kuyruğunu sallamaya başlayacak, yumuşacık patilerinin üstünde zıplaya zıplaya, tam kedi yavrularına yakışır biçimde, yün yumağıyla oynamaya dalacaktı.

Bir yandan entarisini ve saçlarını düzeltirken, bir yandan da çabuk çabuk, “Öyle mi dersin? Sahi mi? Doğru mu söylüyorsun?” diyordu.

Nataşa, arkadaşının saç örgüsünden çıkmış bir tutam saç örgünün içine sokarak düzeltirken, “Doğru söylüyorum, sahi ya,” diye cevap verdi. Gülüştüler. “Hadi gel şimdi, *Pınar*’ı söyleyeceğiz.”

“Hadi gidelim!”

Nataşa ansızın durarak, “Şu şişko Piyer varya, hani benim karşımda oturuyordu, ne komik adam o öyle!” dedi. “Öyle eğleniyorum ki,” diye ekleyerek koridorun ucuna doğru koşmaya başladı.

Sonya da, entarisine yapışan kuş tüylerini temizleyip, şiiri, incecik boynunun çıkıntılı köprücük kemikleriyle birleştiği yerde kaşkorsesinin altına tıktırdıktan sonra, kızarmış yüzüyle ve âdeta sevincinden uçarak Nataşa’nın ardı sıra oturma odasına doğru seğirtti koridorda. Konuklarının ricası üzerine gençler kuartet için yazılmış *Pınar* adlı parçayı söylediler; herkes bayıldı. Daha sonra Nikolay yeni öğrendiği bir şarkıyı okudu.

Ayın okşayan ışıkları altında hayale dalıp,
Yeryüzünde seni de bir sevenin var olduğunu düşünmek
Seni de bir düşünenin, düşlerinde yalnız seni görenin
Bulunduğunu bilmek yüreğindeki sezgiyle,
Ah, ne tatlı bir duygudur!
Altından bir arpın tellerinde gezinen
Güzelim parmaklarından dökülen tutkulu ezgiyle,
İşte, yanına çağırıyor sevdiceğin seni de!
Bahtiyarlık sana yarından da yakındır, bekle!
Ama heyhat! Ömür geçmiş, sevgili beklemiyor ki yerinde!

Nikolay daha şarkının son kelimelerini bitiremeden, gençler büyük salonda dans hazırlığına girişmeye, orkestradaki çalgıcılar da öksürüp, yerlerine oturmaya başlamışlardı bile.

• • •

Piyer misafir salonunda Şinşin'le siyasi durum üzerine çene çalıyordu; yurt dışından yeni dönmüş bir kimseye herhâlde ilginç gelir diye Şinşin'in açtığı bu konu aslında Piyer'e hiç de ilginç gelmiyordu. Konuşmaya daha başkaları da katıldı. Orkestra çalmaya başlayınca, Nataşa onların bulunduğu salona girip, kıpkırmızı bir yüzle ve gülerek dosdoğru Piyer'e gitti, "Annem sizin de dansa kalkınanızı söyledi," dedi.

"Figürleri şaşırmaktan korkarım, ama siz bana öğretmenlik ederseniz..." diyen Piyer, Nataşa erişebilsin diye kolunu iyice aşağıya indirerek o koskoca elini incecik, çıtı pıtı kıza uzattı. Küçük damıyla birlikte oturarak, çiftlerin yerlerini almalarını, çalgıcıların akortlarını bitirmelerini bekledi. Nataşa çok mutluydu, üstelik de yurt dışından yeni dönmüş bir büyükle dansa kalkıyordu. Herkesin gözü önünde oturmuş, onunla akranı gibi konuşuyordu. Elinde, hanımlardan birinin kendisine emanet ettiği yelpazeyi tutan Nataşa (Tanrı bilir, nereden, ne zaman öğrendiği) son derece sosyetik bir pozla salladığı yelpazenin üzerinden bakıp gülümseyerek, kavalyesiyle çene çalıyordu.

Kontes büyük salondan geçerken, Nataşa'yı göstererek, "Bakın şu kıza hele! Şunun hâline bakın siz!" dedi. Nataşa kızarak güldü.

“Ne varmış hâlimde, anne? Ne var öyle gülecek? Bir tuhafılık mı var?”

Üçüncü *écossaise*'in* yarısına gelindiğinde, Kontla Mariya Dimitriyevna'nın kâğıt oynadıkları misafir salonundan sandalye gürültüleri duyuldu ve biraz sonra, seçkin davetlilerle yaşlıların büyük bir bölümü cüzdanlarını, para keselerini ceplerine koyarak, çok oturmaktan uyuştukları için gerine gerine büyük salonun kapısında göründüler. En önde Kontla Mariya Dimitriyevna bulunuyordu. Her ikisinin de yüzü gülüyordu. Kont, şakacıktan, bale sanatçısı gibi abartılı bir nezaketle kolunu kıvrıyarak Mariya Dimitriyevna'ya verdi, yüzüne yayılan bilgiç, çapkın bir gülümsemeyle gövdesini şöyle bir dikleştirdi ve dans edenler *écossaise*'in son figürünü bitirir bitirmez, orkestraya doğru ellerini çırparak birinci kemana seslendi:

“Semyon! ‘Daniel Cooper’ı biliyor musun?”

Kontun en sevdiği ve gençken çok yaptığı bir danstı bu. (Daniel Cooper, aslında *anglaise* dansının figürlerinden birine verilen addı.)

Nataşa, (bir büyükle dans etmekte olduğunu tamamıyla unuttarak) bütün salonun duyabileceği bir sesle, “Aa, babama da bakın!” diye bir bağırdı, sonra da kıvrıcık saçlı başı neredeyse dizlerine degecek gibi iki büklüm olup, salonu çın çın inletecek biçimde makaraları koyverdi.

Salondaki herkes de zaten, tatlı tatlı gülümseyerek, neşesi yerinde olan bu yaşlı beyefendiye bakmaktaydı. Kont, kendisinden daha uzun boylu, heybetli Mariya Dimitriyevna'nın yanı başında kıvrıdığı kollarını müzikle bir tempoda iki yana sallıyor, omuzlarını oynatıyor, topuklarını yere hafifçe basarak fırıldak gibi dönüyor ve ablak suratına yayılan sırıtişla seyircilerine âdeta, daha bende neler var neler, diyordu. Orkestra, Rusların trepak'ına** benzeyen, ama ondan daha oynak olan bu neşeli, dayanılmaz Daniel

* *Écossaise*: 2/4'lik ölçüde, *contredanse*'a benzeyen, 18. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkmış, İskoç asıllı olduğu varsayılan (burası kanıtlanmamıştır), hızlı bir danstır; 18. yüzyıl sonlarına doğru *anglaise* ve *minuet* kadar tutulmuştur. –çev.

** Hızla çömelip, kalkılarak, ayaklar hızla ileri atılarak ve havaya sıçrayıp iki yana açılarak yapılan, kazaskaya benzer bir Rus halk dansıdır. –çev.

Cooper'ı çalmaya başlar başlamaz, büyük salona açılan bütün kapı ağızlarına –erkekler bir yanda, kadınlar öbür yanda olmak üzere– efendilerinin nasıl eğlendiğini görmeye gelen hizmetkârların suratları doluştu.

Kapılardan birinden, yaşlı dadının, “Efendimize bakın! Kartal gibi maşallah, kartal!” diye yüksek sesle konuştuğu duyuldu.

Kont güzel dans eder, güzel dans ettiğini kendi de bilirdi, buna karşılık partneri iyi dans edemediği gibi, bu onun umurunda değildi. Heybetli gövdesini dimdik tutarak o koca koca kollarını (el çantasını Kontese bıraktığı için) iki yandan sarkıtıyordu.

Dansa, sanki sadece o sert ama biçimli yüzüyle katılıyordu. Kontun yusuvarlak gövdesinin tümüyle yaptığı işi, Mariya Dimitriyevna, burnunu kırış kırış edecek biçimde bütün yüzüne gittikçe yayılan gülümseyişle yapmaktaydı. Kont gittikçe daha çok enerji harcayarak, kendinden umulmayan bir çeviklikle becerdiği yerinde dönüşler ve sıçrayışlarla seyircilerini hayran bırakırken, Mariya Dimitriyevna, ayaklarının temposuna uydurmak için çok az bir çabayla oynattığı omuzlarının ve kıvırdığı kollarının, herkesin alışık olduğu o heybetli, o oturaklı görünüşüyle bir karşıtlık yaratması sayesinde, en az Kont kadar etkileyici olabiliyor ve beğeniliyordu. Dans gitgide hızlanıyordu. Bu ikisinin karşısında yer alan çift bir an için bile seyircilerin dikkatini kendi üzerlerine çekemedikleri gibi, dikkat çekmeye de çalışmıyorlardı zaten. Bütün dikkatler Kontla Mariya Dimitriyevna üzerinde toplanıyordu. Herkesin gözü zaten bu ikisi üzerindeydi, ama öyleyken, Nataşa yine de önüne gelenin eteğini, kolunu çekerek babasına bakmaya zorluyordu. Dans arasındaki kısa duraklamalarda Kont şöyle bir soluklanıp, çalgıcılara sesleniyor, el kol hareketleriyle, daha hızlı çalmalarını işaret ediyordu. Kont kâh parmak uçlarında, kâh topuklarının üzerinde gittikçe hızlanarak, gittikçe hafifleyerek hem kendi çevresinde hem de Mariya Dimitriyevna'nın çevresinde dönüp duruyordu. Sonunda, partnerini döndüre döndüre yerine kadar götürdü, en başta Nataşa'nın herkesinkini bastıran alkışları olmak üzere büyük bir alkış tufanı ve kahkahalar arasında, sağ kolunun geniş bir hareketiyle eşzamanlı olarak bir bacağını hızla

geriye atıp, gülen yüzüyle terli başını  ne e erek derin bir reve-
ransla dansın son figürünü de tamamladı. Damla kavalye soluk
solu a, kımıldamadan durdular; patiska mendillerini  ıkarmı lar,
hafif dokunu larla yüzlerinin terini kuruluyorlardı.

“Bizim zamanımızda i te böyle dans edilirdi, *ma ch re*,” dedi
Kont.

Mariya Dimitriyevna derin derin soluklanarak kollarını sıvar-
ken, “*Daniel Cooper* dedi in de, böyle yapılmalı!” dedi.

XVIII

Rostov’ların büyük salonunda millet *anglaise* dansını altıncı
kez yapar, yorgun d   en orkestradan falsolu sesler yükselir, can-
ları çıkan u aklarla a  ılar ak am yemeği hazırlığına koyulurlar-
ken, Kont Bezuhov da altıncı krizini geçiriyordu. Doktorlar, artık
hiçbir umut kalmadığını bildirdiler. Kont kendini bilmeden ya-
tarken, konuşma olanağı bulunmadığından, kli e hâlinde itiraflar
onun adına bir k  ıttan okunmak suretiyle günahı da çıkarıldı.
Liturya’sı* da yapıldı. Kutsal ya  sürme töreni hazırlıkları yapılır-
ken, bu gibi anlarda olageldi i üzere, ku kulu bir bekleyiş ve tela 
havası egemendi bütün eve. Evin dışında toplanan  l  kaldırırcılar,
gelen arabalara görünmemek için avlu kapısının açık kanatları ar-
kasına saklanmaya çalışıyorlardı ama hepsi de Kontun pahalı ce-
naze töreninden y kl ce bir sipariş koparma umudu içindeydiler.
Sabahtan beri yaverlerini yollayarak Kontun durumu hakkında
sürekli bilgi alan Moskova askerî valisi, Katerina döneminin ünlü
ve önemli saray gözdesi Kont Bezuhov’u son yolculuğuna u urla-
mak için ak amleyin kendisi kalktı geldi.

Görkemli kabul salonu tıka basa doluydu. Vali, hastayla ya-
rım saat kadar ba  ba a kaldıktan sonra odadan çıkarken, sa-
londa bulunanların tümü saygıyla ayağa kalkıp selama durdular.
Kendisine yapılan reveransları hafif ba  hareketleriyle alan Vali,

* Liturya: Kudas da denilen, Hristiyanların “komünyon” dedikleri, kutsanmı  arap
ve ekmeğin ölüm d  e indeki insana verildiği tören; A ai Rabbani Ayini. – ev.

doktorların, din adamlarının ve hasta akrabalarının kendisine dikilmiş bakışlarından bir an önce kurtulmak için acele ediyordu. Son birkaç gün içinde iyice zayıflamış, sararmış olan Prens Vasili, Valiyi kapıya kadar geçirirken ona alçak sesle birkaç kez bir şeyler söyledi.

Valiyi uğurladıktan sonra balo salonuna geçerek, herkesten uzak bir köşede sandalyeye oturan Prens Vasili bacak bacak üstüne attı; dirseğini dizine, elini de alnına dayayarak gözlerini örttü. Bir süre oturduktan sonra kalktı, alışkanlığının tersine, oldukça hızlı adımlarla ve korkuyla çevresine bakınarak upuzun koridor-
dan, en büyük prensesin dairesine gitmek üzere evin arka bölümüne doğru yürüdü.

Hasta odasına bitişik, hafifçe aydınlatılmış kabul salonundaki konuklar, aralarında alçak sesle kâh fısıldaşıyor, kâh susarak, hasta odasına birileri girip çıktıkça kapının her gıcırtısında, sorgulayan gözlerle, merakla bakıyorlardı.

Ufak tefek bir adam, herhâlde bir kilise adamı, yanında oturan ve kendisini saf saf dinleyen bir hanıma, “İnsanoğlunun günleri sayılıdır,” dedi. “Defterine ne yazılmışsa odur, aşılmaz.”

Hanımefendi din adamına unvanıyla hitap ederek, aynı zamanda, bu konuda hiç bilgisi olmadığını belli ederek, “Kutsal yağ sürme töreni için biraz geç kalınmış olmuyor mu acaba?” diye sordu.

Yarı yarıya kırılmış, iki üç tutam saçı yanlamasına özenle taranmış dazlak kafasını eliyle sıvazlayan papaz, “Haa, bakın işte, kutsamaların en önemlisi de budur,” diye cevap verdi.

Odanın öbür ucundan, “Kimdi o, kimdi? Vali Hazretleri miydi?” diye soruyordu birileri. “Ne kadar da genç duruyor!”

“Evet; oysa altmışını geçkindir... Kont kimseyi tanımıyormuş diyorlar, ne dersiniz? Şu yağ sürme törenini yapacaklar mı, yapmayacaklar mı bunlar?”

“Ben birini bilirim, adamcağıza aynı töreni tam yedi kez yapmışlardı.”

Ortanca Prensес yaşlı gözlerle hasta odasından çıkıp geldi. Katerina’nın portresi altındaki masaya dirseğini dayamış, zarif bir pozda oturmakta olan Doktor Lorrain’in yanı başına ilişti.

Prensesin kendisine Moskova havasını nasıl bulduğunu sorması üzerine, Doktor, “Çok güzel,” diye karşılık verdi. “Çok güzel, Prenses Hazretleri; Moskova’da insan kendini sayfiyede sayabilir yani.”

Prenses içini çekerek, “Ya, sahi,” dedi. “Peki, içecek bir şey verebilir miyiz ona?” Lorrain, bir an düşündü. “İlacını almış mıydı?” “Evet.”

Doktor “Bréguet”sine* baktı.

“Bir bardak kaynamış su alın, içine bir çimdik (bir çimdiğin ne kadar olduğunu incecik parmaklarıyla gösterdi) krem tartar** atın.”

Bir Alman doktor da yaverin birine, kırık dökük bir Rusça ile, “Hiç görülmemiş şey,” diyordu, “üçüncü krizden sonra sağ kalmak.”

Yaver, “Ne de sağlam adamdı!” dedi ve fısıltı hâlinde ekledi: “Bu koskoca servet kime kalacak bakalım?”

Alman gülümseyerek, “Taliplileri hemen çıkar,” dedi. Herkes yine dönüp kapıya baktı; kapı gıcırdamış, Ortanca Prenses, Doktor Lorrain’in talimatına uygun olarak hazırladığı içeceği hastaya götürmüştü. Alman Doktor, Lorrain’in yanına geldi. Berbat bir telaffuzla, Fransızca olarak, “Bu iş, yarın sabaha kadar uzar mı?” dedi.

Lorrain dudaklarını sıktı, son derece ciddi bir suratla, parmağını burnunun ucuna kadar getirerek olumsuz anlamda hızlı hızlı salladı.

“Bu gece biter, daha fazla uzamaz,” dedi yavaşça, sonra da, hastanın durumunu kesinlikle bilip bunu anlatabilmiş olmaktan duyduğu hoşnutlukla nazikçe gülümseyerek oradan uzaklaştı.

• • •

Bu sırada, Prens Vasili de, Prensesin oda kapısını açmış bulunuyordu. Burası loş bir odaydı; odayı kutsal resimlerin önündeki

* Bréguet: Ünlü bir Fransız saati markasıdır (Yapımcısı Abraham Louis Bréguet’nin adından). –çev.

** Krem tartar: Potasyum Sodyum Borotartrat (ya da öbür adıyla, “Suda Ilır Krem Tartar). Sara hastalığında kullanılagelmiş bir ilaçtır. –çev.

topu topu iki kandil aydınlatıyor, içerisi tatlı tatlı günlük çiçek kokuyordu. Oda baştan aşağı, minyatür gibi ufacık ufacık mobilyalarla doluydu: ufacık konsollar, ufacık çekmeceler, ufacık sehpa-lar. Bir paravanın ardından, kuş tüyü şilteli yüksek bir karyolanın beyaz örtüsü görünüyordu. Ufacık bir köpek havlamaya başladı.

“Ah, sen miydin, *mon cousin*?”*

Prens yerinden kalktı ve sanki başıyla birlikte aynı tornadan çıkarılıp verniklenmiş gibi dümdüz duran saçlarını, eliyle düzeltti.

“Bir şey mi oldu?” diye sordu. “Hep korku içindeyim de.”

Prens Vasili, onun az önce kalktığı koltuğa yorgun argın çö-kerken, “Yok bir şey, hep aynı,” dedi. “Ben sırf seninle biraz iş ko-nuşmaya geldim, Katiş. Senin burası da amma sıcak yahu. Gel, otur şöyle de, konuşalım.”

Prens, “Ben de, yoksa bir şey mi oldu diye meraklandım,” dedi ve yüzündeki o taş gibi sert ifade zerrece değişmeksizin, Prens karşıasına oturarak dinlemeye hazırlandı. “Kaç zamandır azıcık uyuyayım diye çalışıyorum, ama ne gezer, *mon cousin*.”

Prens Vasili onun elini tutup, her zamanki alışkanlığıyla aşağıya doğru eğerek, “Eee, canımın içi?” dedi.

Bu, “Eee?” sözünün, her ikisinin de kelimelere dökmeden anlayabildikleri pek çok şeyi anlattığı belliydi. Bacaklarına göre orantısız derecede uzun kuru gövdesini dimdik tutan Prens, hiçbir duygu taşımayan patlak, kül rengi gözleriyle dosdoğru Prense bakıyordu. Bir ara, başını iki yana sallayıp iç çekerek, kut-sal resimlerden yana şöyle bir baktı. Onun bu jesti, üzüntüsünün ve bağlılığının bir ifadesi olarak da yorumlanabilirdi, yorgunluk ve bir an önce kurtulma dileği olarak da. Prens Vasili, yorgunluk diye yorumladı.

“Ya ben?” dedi. “Sanki benim durumum daha mı rahat sanı-yorsun? Posta beygiri gibi turşum çıktı, ama yine de seninle biraz konuşmam gerekiyor, Katiş, hem de çok ciddi konuşmam gerekiyor.”

Prens Vasili bir an konuşmadan durdu; bir sağ yanağı seğiri-yor, onun seğirmesi bitince sol yanağı seğirmeye başlıyor ve bu

* Fr. Kuzenim, demektir. -çev.

seğirmeler Prensin yüzüne, sosyete salonlarındayken onda hiç görülmeyen tatsız bir ifade veriyordu. Gözleri de her zamanki gibi değildi. Kâh küstahça bir alaycılık taşıyor, kâh çevresine korka korka bakıyordu bu gözler.

Sıska, kuru elleriyle köpeğini kucağına alan Prenses dikkat kesilmiş, Prens Vasili'nin gözlerinin içine bakıyordu, ama yine de, sabaha kadar beklemesi gerekse bile konuşmaya kendisinin başlamayacağı, bu konuda kararlı olduğu belliydi. Epeyce bir karsızlıktan sonra, içinden geçenleri olduğu gibi söyleme gücünü kendinde bulduğu anlaşılan Prens, "Bakınız, sevgili kuzinim, Prenses Katerina Semyonovna," dedi, "böyle zamanlarda, bizim içinde bulunduğumuz durumda, insanın her şeyi düşünmesi gerekiyor. Geleceği düşünmek, sizi düşünmek... Kendi çocuklarım gibi severim sizleri bilirsin."

Prenses ona aynı duygusuz bakışlarla hiç kımıldamadan bakmayı sürdürüyordu.

"Son olarak, kendi ailemi de düşünmem gerekiyor," diye Prensesin yüzüne bakmadan konuşmasını sürdürürken, ufak sehpayı öfkeyle kenara itti Prens Vasili: "Biliyorsun, Katiş, siz üç kız kardeş Mamontov'lar, bir de benim karım, Kontun doğrudan varisi yalnız bizleriz. Biliyorum, böyle şeyleri düşünmek ve konuşmak senin için ne kadar zor, biliyorum. Bana da çok zor geliyor; ama ben altmışıma merdiven dayamışım, şekerim, her şeye hazırlıklı olmam gerekiyor. Piyer'i çağırttığımı, Kontun dosdoğru Piyer'in portresini işaret ederek onu yanına istediğini, biliyor muydun?"

Prens Vasili onun ne düşündüğünü anlamaya çalışarak baktı, ama Prenses, söyledikleri üzerinde düşünüyor mu, yoksa aval aval öylece bakıyor mu, çıkaramadı.

"Ben hep, yalnız bir tek şey için Tanrı'ya dua ediyorum, *mon cousin*," diye cevap verdi Prenses. "Rahmetini ondan esirgemesin de, kurtarsın onun o soylu ruhunu bu..."

"Evet evet, tabii," diyerek onun sözünü kesen Prens Vasili, dazlak başını sıvazlayıp, az önce öteye ittiği sehpayı bu kez hırsla kendine doğru çekerek, sabırsız bir tonla sürdürdü konuşmasını.

“Ama şimdi bir de gerçek var ortada... Senin de bildiğin gibi, asıl önemli nokta da burası zaten; biliyorsun ki, Kont geçen yıl bir vasiyetname hazırlayıp, doğrudan varislerini, yani bizleri atlayarak bütün mal varlığını Piyer’e bırakmıştı.”

Prenses hiç istifini bozmadan, “Kaç tane vasiyetname yazmış olursa olsun, yine de malını Piyer’e bırakamaz!” dedi. “Piyer onun meşru oğlu değil ki.”

“*Ma chère,*” diyerek birden sehpayı yapışan Prens Vasili, daha da ciddileşip, daha hızlı konuşmaya başladı: “Peki, ya Kont, İmparator Hazretlerine bir mektup yazıp da, Piyer’i meşru kılmasını rica etmişse? Kontun hizmetleri dolayısıyla, ricasının bir ağırlığı olacağını da düşünürsün elbet, değil mi?”

Prenses, konuştukları konu üzerine karşısındakinden çok daha fazlasını bildiğine inanan biri gibi, bilgiç bilgiç gülümsedi.

Prens Vasili onun elini yakalayarak, “Dahasını söyleyeyim,” diye sürürdü, “gerçi mektup gönderilmemiş ama yazılmış, İmparator Hazretleri de bunu duymuş. Şimdi, önemli olan, mektubun yok edilip edilmediğidir. Eğer edilmemişse, her şey biter bitmez,” diyen Prens Vasili içini çekerek ve böylece ona “her şey biter bitmez” demekle ne demek istediğini anlatmış olarak, “Kontun evrakı da açılacak, vasiyetname ile mektup İmparatora verilecek ve Kontun ricası kuşkusuz dikkate alınacaktır,” diye sözünü sürdürdü. “Piyer de, meşru oğul olarak bütün mirasa konacaktır.”

Sanki her şey akla gelirmiş de, bir tek bu olamazmış gibilerden alaycı alaycı gülümseyerek, “Peki, bizim payımız ne olacak?” diye sordu Prenses.

“Ama zavallı Katişçığim, gün gibi açık ya bu! O zaman her şeyin biricik meşru varisi Piyer olacak; siz metelik alamayacaksınız. Vasiyetname ile mektup yazıldı mı, yazılmadı mı, yok edildi mi, edilmedi mi ve eğer bir köşede unutulduklarsa nerede duruyorlar? İşte bütün bunları öğrenmek ve bunları bulmak zorundasın, çünkü...”

Prenses, bakışlarında en ufak değişiklik olmaksızın, alaycı bir tavırla, “Yok, daha neler!” diye onun sözünü kesti. “Ben bir kadını, size göre de biz kadınlar hepimiz budalayız. Yalnız ben şu kadarını bilirim hiç değilse: Gayrimeşru bir çocuk varis ola-

maz...” Sonra da, diyeceğini Fransızca söylerse, Prens Vasili’nin savının temelsizliğini kesin olarak kanıtlarmış gibi, “*Un bâtard!*”* diye ekledi.

“Nasıl bu kadar anlayışsız olabiliyorsun, Katiş, hayret doğrusu! O kadar da zekisindir; Kont eğer İmparator Hazretlerine bir mektup yazarak, oğlunu meşru olarak tanımasını rica etmişse, o zaman Piyer de Piyerlikten çıkar, Kont Bezuhov olur ve vasiyetname gereğince bütün mirasa konar, bunda anlamayacak ne var? Vasiyetname ile mektup eğer yok edilmemişlerse, sana da kala kala, görevlerini sadakatle yerine getirmiş olmanın avuntusu ile bunun bütün sonuçlarına katlanmak kalacak. Bu kesin.”

Prenses, pek zekice konuştuklarını ve sözleriyle karşılardakini iğnelediklerini sanan kadınların havasıyla, “Vasiyetnamenin hazırlandığını biliyorum, ama aynı zamanda, vasiyetnamenin geçersiz olduğunu da biliyorum ben; siz de beni düpedüz aptal yerine koyuyorsunuz, *mon cousin*,” dedi.

“Benim aziz Prensesim, sevgili Katerina Semyonovnacığım!” diye sabrı tükenmiş bir hâlde lafa başladı Prens Vasili. “Ben buraya, seninle kavga çıkarmaya gelmedim. Seni akraba, iyi yürekli gerçek bir akraba bilip, senin öz çıkarın üzerine konuşmaya geldim. Sana onuncu kez diyorum ki, eğer İmparatora yazılan mektupla, Piyer’i kayıran vasiyetname Kontun evrakı arasında duruyorsa, sen de cici kızım, kız kardeşlerin de, varis değilsiniz demektir. Bana inanmıyorsan, işin uzmanına inan bari; az önce Dimitri Onufriç’le (sözünü ettiği kişi, ailenin hukuk danışmanıydı) konuşuyordum; o da aynı şeyi söyledi.”

Prensesin düşünüş biçiminde ansızın bir değişiklik olduğu apaçıktı; ince dudaklarının kanı çekiliverdi ve (gözleri hiç değişmemekle birlikte), konuşmaya başlayınca sesi inceli kalınlı, öyle tuhaf çıktı ki, besbelli bunu kendi de yadırgadı.

“Aman, ne iyi!” dedi. “Ben zaten hiçbir şey istemiyordum, istemiyorum da.” Köpeği kucağından yere itip, eteğindeki kırıışıkları düzeltti.

* Fr. Piçin biri. -çev.

“Kendisi için her şeylerini feda edenlere kadirbilirlik böyle gösterilecek, gönül borcu böyle ödenecek demek!” diye bağırdı. “Aman ne hoş! Pek güzel! Benim hiçbir şeyde gözüm yok, Prens.”

“Evet, ama yalnız sen yoksun ki, kız kardeşlerin de var,” diye cevap verdi Prens Vasili. Ne var ki, Prens onu duymuyordu bile.

“Evet, ben zaten öteden beri bilirdim, ama unutmuşum işte; bu evde bayağılıktan, aldatmacadan, hasetten, entrikadan başka... nankörlükten, hem de nankörlüğün en koyusundan başka bir şey beklenmez ki...”

Yanaklarının seğirmesi daha beter artan Prens Vasili, “Şu vasiyetnamenin nerede durduğunu biliyor musun, bilmiyor musun?” diye sordu.

“Evet, ne aptalmışım ben meğer! Boşu boşuna insanlara inanmış, onları sevmiş, kendimi feda etmişim. Oysa parsayı toplayan hep alçaklardır, fesatlardır! Bu entrikayı kimin çevirdiğini de biliyorum ben.”

Prens kalkmaya davrandıysa da, Prens Vasili onu kolundan tutarak oturttu. Tüm insanlığa olan inancını bir anda yitirmiş bir hâli vardı Prens. Karşısındakine de kötü kötü baktı.

“Henüz vakit var, canım. Şunu da unutmamalısın ki, Katiş, bütün bunlar hastalık sırasında, öfkeyle, bir anlık düşüncesizlikle yapılmış, sonra da unutulup gitmiştir. Bizim görevimiz ise, sevgili kızım, onun bu yanlışını düzeltmek, böyle bir hata yapmasına izin vermeyerek ona son anlarında vicdan azabı çektirmemek ve o insanları kendisinin mutsuz ettiğini düşünmesini engellemektir, yani o...”

“Kendilerini ona feda etmiş insanları,” diyerek, Prens Vasili’nin lafını onun yerine Prens tamamladı, sonra yine kalkmaya davrandı ama Prens Vasili onu bırakmadı. Prens, “Zaten fedakârlığın değerini hiçbir zaman bilmemiştir ki o. Hayır, *mon cousin*,” diye içini çekerek ekledi. “Bu dünyada iyilik yapıp da kimseden karşılık beklememek gerekirmiş, bu dünyada adalet diye, onur diye bir şey yokmuş. Bu dünyada kurnaz olmak, kötü olmak gerekirmiş meğer!”

“Aman, *voyons*!* Sakinleş; ben senin ne iyi yürekli olduğunu bilirim.”

“Hiç de değil, kötü yürekliyim ben.”

“Ben senin yüreğini bilirim,” diye tekrarladı Prens. Sevecenliğini takdir ederim, dilerim sen de benim için aynı şeyi düşünüyorsundur. Hadi sakınleş de, henüz vakit varken aklımızı kullanalım biraz – yirmi dört saat mi kaldı, bir saat mi, belli değil. Hadi, bana vasiyetname konusunda ne biliyorsan anlat; en önemlisi de, vasiyetnamenin nerede olduğu. Senin bilmen gerek. Onu hemen alıp Konta göstermeliyiz. Hiç kuşkusuz unutmıştır, şimdi onun yok edilmesini isteyecektir. Anlıyorsun ya, benim tek emelim, onun isteklerini vicdani bir görev olarak yerine getirmekten ibaret. Buraya da bunun için geldim zaten. Burada bulunuşumun biricik nedeni ona ve sana yararlı olabilmektir.”

Prenses, “Şimdi her şeyi anlıyorum! Bu dolapları kimin çevirdiğini biliyorum ben!” diye bas bas bağırdı.

“Önemli olan bu değil ki, canımın içi.”

“Hep o sizin pek değerli Anna Mihailovna’nızın işi bunlar. Korumanız altına aldığınız o pis yaratık var ya hani, işte benim yanıma oda hizmetçisi olarak bile almayacağım o kadının işi.”

“Şimdi bununla vakit kaybetmeyelim.”

“Hiç öyle demeyin bana! Bu kadın geçen kış nasıl ettiyse bir yolunu bulup evimize girdi de, Konta hepimizi ve özellikle Sophie’yi öyle çekıştirdi, öyle iğrenç, –burada tekrarlayamayacağım– öyle pisliklerle doldurdu ki onun kulağını, Kont hasta oldu da, iki hafta yüzümüzü bile görmek istemedi. Biliyorum, o pis, o kör olası belgeleri işte o zaman yazdı Kont, ama ben geçerli olmadıklarını sanmıştım.”

“Hah işte, en sonunda konuya gelebildik. Neden bana daha önce söylemedin bunu?”

“Yastığının altında sakladığı işlemeli cüzdanının içindedir. Şimdi anlıyorum ben!” diyerek, Prens Vasili’nin sorusunu cevapsız bıraktı Prenses. “Evet, eğer bana bir günah, büyük bir günah

* Fr. Hadi. –çev.

yazılacaksa, o kadına duyduğum nefret yüzünden yazılacaktır,” diye neredeyse ciyak ciyak bağırarak Prensesin yüzü değişmiş, bambaşka bir görünüş almıştı. “Hem, bizim aramızda onun işi ne, canım? Ama ben elbet hesaplaşacağım onunla. Bunun da zamanı gelecek!

XIX

Kabul salonundaki konuşmalarla Prensesin odasındaki konuşmaların yapılmakta olduğu sırada, (çağırılmış olan) Piyer ile (onunla birlikte gelmeyi uygun bulan) Anna Mihailovna'yı taşıyan bir araba da Kont Bezuhov'un avlusuna giriyordu. Yerlere serilmiş samanların araba tekerleklerinin gürültüsünü hafifletmesinden yararlanarak, avutucu birkaç söz söylemek niyetiyle Piyer'e doğru dönen Anna Mihailovna, onun kendi köşesinde uyuyakaldığını görerek, uyandırdı. Piyer, uykusu açılarak, Anna Mihailovna'nın ardı sıra arabadan indi ve ölüm döşğinde babasıyla yapacağı görüşmeyi ancak o vakit düşünmeye başladı. Arabanın, konukların içeri alındığı kapıya değil de, arka kapıya yanaştığı dikkatini çekti. Adımını arabanın basamağından yere atarken, esnaf kılıklı iki adamın kapı önünden telaşla savuşup, duvarın gölgesine saklandıklarını gördü. Duraklayan Piyer, evin gölgede kalan her iki yanında, bunlara benzer daha birçok adamın durduğunu fark etti. Oysa aynı adamları görmüş olmaları gereken ne Anna Mihailovna'nın, ne de uşakla arabacının aldındıkları vardı bunlara. ‘Öyleyse, sakıncası yok demek ki,’ diye bir sonuç çıkararak, Anna Mihailovna'nın ardı sıra yürüdü. Zayıf bir ışıqla aydınlatılmış daracık taş merdiveni dimdik gövdesiyle hızlı hızlı çıkmakta olan Anna Mihailovna, bir yandan da, geride kalan Piyer'e acele etmesini söylüyordu. Her ne kadar Piyer, neden ille de Kontla görüşmesi gerektiğini, hele ön kapı dururken, neden arka merdiveni kullandıklarını hâlâ anlayabilmiş değilse de, Anna Mihailovna'nın kendine güvenen tavrının ve acele edişinin etkisi altında kalarak, herhâlde bir hikmeti vardır bunun diye

düşündü. Tam merdivenin yarısına geldiklerinde, ellerinde kovalar taşıyan ve merdivenden aşağı koca çizmeleriyle paldır küldür inen birtakım adamlarla çarpışıp yuvarlanmalarına ramak kaldı. Piyer’le Anna Mihailovna’nın geçebilmesi için duvara doğru çekilen bu adamlar onları görünce hiç şaşırmamışlardı.

Anna Mihailovna adamlardan birine, “Prenseslerin dairesi bu yanda mı?” diye sordu. Uşak, böyle bir zamanda her şeye izin varmış gibi, hiçbir çekingenlik göstermeksizin, yüksek perdeden, “Evet, bu yanda,” diye cevap verdi. “Soldaki kapı, bayan.”

Piyer sahanlığa vardığında, “Belki de Kont beni çağırmamıştır,” dedi. “İyisi mi, kendi odama gideyim ben.” Piyer ardından yetişene kadar durup bekledi Anna Mihailovna.

Tıpkı sabahleyin oğluna yaptığı gibi, Piyer’in de eline dokunarak, “Ah, *mon ami*,” dedi. “İnanınız, ben de en az sizin kadar acı içindeyim; ama siz metin olmalısınız.”

Ona gözlüğünün üstünden bakan Piyer, yumuşacık bir sesle, “Sahi, kendi odama gitsem mi?” dedi.

“Ah, *mon ami*,” dedi Anna Mihailovna, “size ne gibi bir haksızlık yapılmış olursa olsun, unutunuz bunu artık; düşününüz ki o sizin babanızdır...” Sonra bir iç çekişiyle, “Belki şu anda da ölümle pençeleşiyor,” diye ekledi. “Sizi daha ilk görüşte, oğlum gibi sevdim. Bana güveniniz, Piyer. Sizin çıkarlarınızı gözeteceğim.”

Piyer, söylenenlerin bir kelimesini bile anlamamıştı. Eskisinden de büyük bir inançla, demek böyle olması gerekiyormuş diye karar vererek, o sırada kapıyı açmış bulunan Anna Mihailovna’nın ardı sıra uslu uslu yürüdü. Kapı, arka dairenin sofasına açılıyordu. Prensesin yaşlı uşağı bir köşede oturmuş, çorap örüyordu. Piyer evin bu yanına daha önce hiç gelmediği gibi, bu dairenin varlığından bile habersizdi. Elindeki tepside sürahi taşıyan bir hizmetçi kız arkalarından yetişip, yanlarından geçerken, Anna Mihailovna, (kızı “canım”, “şekerim” diye hitap ederek) ona prenseslerin sağlığını sordu ve Piyer’i taş koridorun öbür ucuna doğru sürükledi. Sol yandaki ilk kapı, koridordan doğrudan doğruya prenseslerin dairesine açılıyordu. Sürahiyi götüren hizmetçi kız acelesinden (o sırada evin içinde acelesi olmayan yok gibiydi) kapıyı ardından

kapamamıştı. Piyer'le Anna Mihailovna kapının önünden geçerken istemeden içeriye doğru bir göz atınca, en büyük prensesle Prens Vasili'nin burun buruna oturmuş, konuşmakta olduklarını gördüler. Onların kapının önünden geçtiğini fark eden Prens Vasili, sinirli bir hareketle hemen kendini geriye doğru çekti. Prens de öfkeyle yerinden fırlayıp, kapıyı olanca gücüyle çarparak kapadı. Bu davranış, Prenslerin o her zamanki ağırbaşlılığı ile öylesine ters düşmüş, öte yandan, Prens Vasili'nin yüzünde azametiyle hiç de uyuşmayan öyle bir kaygı belirmişti ki, Piyer duraklayıp, gözlüğünün üstünden yol göstericisine baktı. Anna Mihailovna hiç şaşkınlık göstermedi; bunları beklediğini göstermek ister gibi hafifçe gülümseyip, içini çekmekle yetindi.

Piyer'in sorgulayan bakışına karşılık, "Yüreğinizi sağlam tutunuz *mon ami*, ben sizin çıkarlarınızı kollamak için buradayım," diyerek, daha da hızlı adımlarla koridorun ucuna doğru yürüdü.

Piyer neler olup bittiğini hiç anlamadığı gibi, çıkarlarının kollandığı lafına ne anlam vereceğini de kestiremedi. Yine de, bütün bu olanların böyle olması gerektiği sonucuna vardı. Koridoru geçip, Kontun kabul odasına bitişik yarı aydınlatılmış hole girdiler. Burası Piyer'in de bildiği, konukların alındığı merdivenle ulaşılan, gösterişli mobilyalarla dolu o soğuk görünümlü odalardan biriydi. Ama bu derece gösterişli odanın orta yerinde boş bir banyo teknesi duruyordu ve halı yer yer ıslanmıştı. Burada karşılarına, her ikisi de ayaklarının ucuna basarak yürüyen ve onları görmemiş gibi davranan bir uşakla, elinde buhurluk taşıyan bir papaz yardımcısı çıktı. Piyer'le Anna Mihailovna, o İtalyan biçimi iki penceresiyle, Katerina'nın kocaman bir büstü ve boy resmiyle Piyer'in çok iyi bildiği, kış bahçesine açılan kabul odasına girdiler. Kabul odasında hep aynı insanlar, hemen hemen hep aynı pozlarda oturmuşlar, aralarında fısıldaşıyorlardı. Gözyaşlarıyla ıslanmış solgun yüzüyle Anna Mihailovna, onun ardı sıra da, başı önünde uslu uslu gelen Piyer, o koca gövdesiyle içeriye girince, herkes konuşmayı keserek dönüp onlara baktı.

Anna Mihailovna'nın yüzünde, en önemli anın gelip çatıldığını çok iyi bildiğini belli eden bir kararlılık vardı. Piyer'i yanından

ayırmaksızın, tam da Petersburglu gün görmüş bir hanımefendiye yakışır biçimde, sabahkinden de cesur bir tavırla girmişti içeriye. Ölüm döşeğindeki adamın görmek istediği kişiyi yanında getirdi diye ona çok iyi davranacaklarını sanıyordu. Odada bulunanların hepsi üzerinde bakışlarını hızla gezdiren Anna Mihailovna, Kontun ruhani danışmanını görünce, sanki eğilmedi de bir anda âdeta büzülüp ufalıverdi ve kayarcasına hafif adımlarla doğruca papazın yanına varıp saygısını sunarak önce onun, sonra da öteki din adamının hayır duasını aldı.

“Çok şükür, zamanında yetiştik,” dedi papaza, “bütün akrabaları ve bizler korku içindeydik doğrusu.” Sonra daha yumuşak bir tonla, “Bu genç bey Kontun oğludur,” diye ekledi. “Ne müthiş bir an bu!”

Bunları söyler söylemez, hemen doktorun yanına yanaştı.

“Doktor beyefendi,” dedi, “bu genç bey Kontun oğludur. Umut var mı hiç?”

Doktor konuşmaksızın, hızla omuzlarını sarsıp gözlerini yukarıya çevirdi. Tamı tamına aynı hareketlerle omuzlarını sarsıp gözlerini yukarıya çeviren Anna Mihailovna, gözlerini neredeyse yumarak bir iç geçirdikten sonra doktorun yanından ayrıldı, Piyer’in yanına döndü. Ona özel bir saygıyla, aynı zamanda son derece hüznü bir ses tonuyla hitap ederek, “Tanrı’nın bağışlayıcılığına güveniniz,” deyip oturması için ufak bir kanepeyi işaret ettikten sonra, kendisi kimsenin gözünü ayırmadığı kapıya doğru duyulmayan adımlarla gitti, hemen hemen hiç gürültü yapmadan açtı ve kapının ardında gözden kayboldu.

Yol göstericisine her konuda boyun eğmeyi bir kez kafasına koymuş bulunan Piyer, Anna Mihailovna’nın kendisine işaret ettiği kanepeye doğru yürüdü. Anna Mihailovna kapının ardında gözden kaybolur kaybolmaz, meraktan da öte âdeta acıma dolu bakışların kendisine çevrildiğini fark etti. Herkesin baş başa verip fısıldaşmaya başladığı, hepsinin de âdeta korkuyla karışık bir saygıyla, aynı zamanda yaltaklanırcasına kendisine baktıkları dikkatini çekti. Daha önce kimseden görmediği saygıyı şimdi bunlardan görüyordu Piyer. Hiç tanımadığı bir bayan, hani şu papazla

konuşan hanımefendi kalkıp, yerini Piyer'e verdi. Piyer eldiveninin tekini yere düşürünce, bir yaver hemen atılıp eldiveni yerden alarak Piyer'e uzattı. Piyer yanlarından geçerken, doktorlar saygıyla hemen konuşmalarını kesip, ona yol açmak için kenara çekildiler. Hanımefendiyi rahatsız etmiş olmamak için önce başka bir yere oturmayı içinden geçirmişti Piyer; eldivenini ise seve seve kendisi yerden alır, aslında yolu üzerinde bile olmayan doktorların da seve seve yanlarından dolaşmayı yeğlerdi. Ama hemen aklına, öyle davranmasının uygun kaçmayacağı geldi; belliydi ki, o gece korkunç bir teşrifata ister istemez katlanması gerekecekti, çünkü herkes ondan bunu bekliyordu; yine aynı nedenle, herkesin ona hizmet etmesine de ses çıkaramayacaktı. Ağzını bile açmadan eldiveni yaverin elinden aldı, hanımefendinin kendisi için boşalttığı yere oturdu, dizlerini bitıştırıp koca ellerini de dizlerinin üstüne koyarak tam bir ilkel Mısır heykeli pozuna girdi ve içinden, 'bütün bunların böyle olması gerekiyormuş demek,' diye geçirerek, kendini unutup da budalaca bir hareket yapmamak için o gecelik kendi kafasının doğrusuna gitmeyip, ona yol gösterenlerin isteğine tamamiyle uyması gerektiği sonucuna vardı.

Daha iki dakika geçmiş geçmemişti ki, göğsünde yıldız biçimli üç nişanıyla jaketatayını giymiş olarak Prens Vasili, başı yukarılarda, gösterişli bir hava içinde girdi içeriye. Sabahtan bu yana biraz daha süzölmüş görünüyordu. Çevresini süzen gözleri de daha irileşmişti sanki; Piyer'i görünce yanına gitti, (daha önce hiç yapmadığı bir şeyi yaparak) onun elini tuttu ve âdeta gücünü denemek ister gibi aşağı doğru çekti.

"Cesaret, cesaret, *mon ami*. Sizi görmek istedi, pek güzel..." diyerek Piyer'in yanından ayrılmaya hazırlandı, ama Piyer'in soraçağı tuttu: "Ne durumda..?" diyecek olduysa da, ölüm döşeğindeki adamdan "Kont" diye söz etmesinin yakışık alıp almayacağını bilemeyerek duraksadı; "babam" demeye de utanıyordu.

"Yarım saat önce bir *coup** daha geldi. Cesaret, *mon ami*."

* *Coup*: Fr. Sözlük anlamı "darbe" demektir; "kalp krizi" anlamına da gelir, burada o anlamda kullanılmıştır. -çev.

Piyer'in kafası öyle karışık ki, coup sözünü basbayağı bir cisimle darbe indirilmesi diye anlayarak, Prens Vasili'nin yüzüne şaşkın şaşkın bakakaldı, neden sonra, *coup* sözünün darbe değil de, kalp krizi anlamında kullanıldığını algılayabildi. Prens Vasili, geçerken, Doktor Lorrain'e iki üç kelime etti ve ayaklarının ucuna basarak hasta odasının kapısına doğru yürüdü. Ayaklarının ucunda yürümesini bilmediğinden, o koskoca gövdesi bir yukarı, bir aşağı komik bir biçimde inip çıkıyordu. Prens Vasili'yi Prenses Katiş izliyordu, onun ardından papazlar, papaz yardımcıları ve birkaç uşak kapıdan içeri doluştular. Kapı ağzında bir kaynaşma olduğu duyuldu ve en sonunda Anna Mihailovna hâlâ solgun, ama görevini yerine getirmeye kararlı bir yüzle kendini dışarıya attı, koş a koş a gelip Piyer'in koluna dokundu:

“Tanrı'nın inayeti sonsuzdur; kutsal yağ sürme törenine şimdi başlıyorlar. Geliniz.”

Piyer yumuşacık halının üstünde yürüyerek odaya girerken, bu odaya girmek için izin alma gereği artık yokmuş gibi, yaverin de, tanımadığı hanımın da, hatta görevli olmayan bazı uşakların da hep birden kendisinin ardı sıra içeriye doluştuklarını fark etti.

XX

Sütunlarla ve bir kemerle bölünmüş, duvarları firdolayı Acem halılarıyla kaplı bu büyük odayı Piyer iyi bilirdi. Odanın, bir yanında ipek sayvanlı yüksek bir maun karyola, öbür yanında da kutsal tasvirlerin durduğu koskoca bir camekân bulunan ve sütunların arkasında kalan bölümü, tıpkı akşam ayinine hazırlanan bir Rus kilisesi gibi parlak kırmızı ışıklarla süslenmişti. Işıl ışıl parlayan camekânın altında da upuzun bir şezlong vardı. Şezlongda, yüzlerinin yeni değiştirildiği anlaşılan kar gibi beyaz, kırışksız yastıklarla arkası beslenmiş olarak heybetle yatan Kont Bezuhov'u, babasını tanıdı Piyer. Geniş alnının üzerindeki aslan yelesini andıran kır saçlarıyla, sarıya çalan kırmızı ve son derece biçimli yüzünün derin çizgileriyle tam bir aristokrat olan Kont, yarı beline

kadar parlak yeşil bir yorganla örtülüydü. Kutsal tasvirlerin tam altında yatan Kontun iri elli kalın kolları yorganın dışındaydı. Avucu aşağı bakan sağ eline, başparmağıyla işaret parmağı arasına sokuşturulmuş bir mumu da, şezlongun üzerine doğru eğilmiş ihtiyar bir uşak, düşmesin diye tutuyordu. Şezlongun çevresini, upuzun saçları parlak giysilerinin üzerine dökülen din adamları almıştı. Elllerinde yanan mumlarla, büyük bir ciddiyet içinde ağır ağır dua okuyorlardı. Onların hemen arkasında, mendillerini gözlerine bastırmış olarak Ortanca ve Küçük Prenses, onların önünde ise en büyükleri, Katiş duruyordu; gözlerini bir an olsun kutsal tasvirden ayırmadan duruşuyla, yüzünün o kararlı, o hınçlı ifadesiyle, hesabını veremeyeceği hiçbir şey bulunmadığını sanki bütün dünyaya ilan eder gibiydi. Anna Mihailovna kim olduğu bilinmeyen hanımla birlikte, yüzünde hüznü ve bağışlayan bir ifadeyle, kapı önünde dikiliyordu. Prens Vasili kapının öbür yanında, hastaya yakın bir yerde duruyordu. Kadife kaplı, oymalı bir sandalyeyi önüne çekmiş, mum tutan sol elini sandalyenin arkalığına dayamıştı; sağ eliyle ise ikide birde istavroz çıkarıyor, işaret parmağını alnına her değdirişte de gözlerini yukarıya çeviriyordu. Dingin, sofuca bir inanışla kendini Tanrı'nın iradesine teslim ettiği yüzünden okunuyordu. Yüzünün ifadesiyle sanki, 'bu gibi duygulardan nasibini almamış olanlar varsa, yazıklar olsun onlara,' der gibiydi.

Prens Vasili'nin arkasında yaver, doktorlar ve uşaklar yer almıştı; kadınlarla erkekler kilisedeki gibi ayrı ayrı duruyorlardı. Herkes sessiz sedasız istavroz çıkarırken, ayini yönetenlerin duarlarından, bas bir sesin pes perdeden okuduğu ilahiden ve bunların zaman zaman kesildiği kısa sessizlik anlarında kulağa çarpan hafif öksürüklerle, ayak hışırtılarından başka çıt çıkmıyordu odada. Anna Mihailovna, ne yaptığını çok iyi bilen ve yaptığı şeyi önemseyen bir havayla odayı boydan boya geçerek Piyer'in yanına geldi, eline bir mum tutuşturdu. Mumu yakan Piyer çevresindeki insanları seyre daldığından, unutkanlıkla, mumu tutan eliyle istavroz çıkardı. Gülmesi bol olan al yanaklı en küçük Prenses, hani şu dudağı benli olan, Sophie de o sırada Piyer'e bakmaktaydı. Genç kız gülümsedi, yüzünü mendiliyle örttü ve uzun bir süre

mendili yüzünden çekmedi. Sonra bir ara yine Piyer'e baktı ve yine güldü. Besbelli, Piyer'in yüzüne bakınca gülmeden duramıyor, öte yandan da, bakmaktan kendini alamıyordu, bu yüzden, şeytana uymamak için usulca, bir sütunun arkasına geçti. Tam ayinin ortasına gelindiğinde duayı aniden kesen papazlar aralarında fısıldaşmaya başladılar. Kontun mumu tutan eline destek veren ihtiyar uşak doğrulup, hanımlara doğru döndü. Anna Mihailovna ileri çıkıp hastanın üzerine eğildi ve arkasına dönerek Doktor Lorrain'i eliyle yanına çağırırdı. Fransız doktor ayinin başından beri, elinde mum tutmadan, bir sütuna yaslanarak ve ayrı dinden olduğu hâlde bu ayinin ciddiliğini kavrayan, hatta onaylayan bir yabancıнын o saygılı tavrıyla durmaktaydı. En güçlü çağını yaşayan bir erkeğin dinç ve sessiz adımlarıyla hastaya yaklaştı. Hastanın yorganın üzerinde duran serbest elini incecik, bembeyaz parmaklarıyla tutarak kaldırdı ve başını öteye çevirerek büyük bir dikkatle nabzını saymaya başladı. Hastaya bir şey iştirildi; çevresini kuşatanlarda azıcık telaş görüldü, sonra herkes yerini aldı ve ayin sürdürüldü. Ayindeki bu duraklama sırasında Prens Vasili'nin, yüzünde yine 'bu gibi duygulardan nasibini almamış olanlar varsa, yazıklar olsun' diyen ifadeyle, sandalyenin arkasından belli bir niyetle ayrılarak yürüdüğünü, ama hastaya gitmeyip onun yanından dolaşarak Büyük Prensesin yanına gittiğini, sonra da ikisinin birlikte, odanın ta öbür ucundaki, ipek sayvanlı yüksek karyolanın yanına doğru uzaklaştıklarını görmüştü Piyer. Prensle Prenses karyolanın yanından ayrılıp arka kapıdan savuşmuşlar, ama ayin bitmeden, aynı kapıdan peş peşe girip yine yerlerini almışlardı. O akşamlik her gördüğünü, her gelişmeyi olduğu gibi kabul etmeyi bir kez aklına koyduğu için, Piyer diğerleri gibi bu olay üzerinde de fazla durmadı.

İlahi okuyanların sesleri kesildi, ayini tamamladığı için hastayı saygıyla kutsayan başpapazın sesi duyuldu. Ölü hâldeki adam hep aynı biçimde, cansız ve kımıltısız yatıyordu. Hastanın çevresinde bulunanlar ise harekete geçmişlerdi; ayak sesleri, fısıldaşmalar arasında hepsini bastıran Anna Mihailovna'nın sesi de duyulmaya başlamıştı.

Piyer onun şöyle dediğini duydu: “Onu kaldırıp karyolaya yatırmak şart, kesinlikle olmaz burada böyle...”

Doktorlar, prensesler ve hizmetkârlar hastanın çevresini öyle kapatmışlardı ki, ayinin başından beri –bir yandan herkesi inceleyen– gözünü bir an bile hasta adamdan ayırmamış olan Piyer, şimdi onun sarıya çalan kırmızı yüzünü ve o görkemli yelesini göremez olmuştu. Şezlongun çevresini saranların sakıngan hareketlerinden, hastanın kaldırılarak taşınmakta olduğunu anladı. Uşaklardan birinin korkuyla, “Aman, benim koluma tutunun, yoksa düşürürsünüz onu böyle,” diye fısıldadığını duydu. “Daha aşağıdan... Bir kişi de buraya...” diyen sesler çalınıyordu kulağına. Sıklaşan soluklarından, ayak atışlarından, taşıdıkları yükün onlara fazla ağır geldiği anlaşıyordu.

Anna Mihailovna’nın da aralarında olduğu bu kalabalık, Piyer’in yanından geçerken, genç adam onların sırtları ve enseleri arasından, hasta adamın o gepgeniş kaslı göğsünü, kırılmış aslan yeleli başını ve koltuklarının altından tutularak kaldırıldığı için yukarıya doğru sıkışan o sağlam omuzlarını şöylece görebildi. O gepgeniş alnıyla, fırlak elmacık kemikleriyle, dünya zevklerine düşkün o güzelim ağzı, o donuk donuk bakan mağrur gözleriyle bu baş, yaklaşan ölümün elinde hiç de çirkinleşmemişti. Üç ay önce babası onu Petersburg’a yolcu ederken Piyer nasıl gördü ise, yine aynıydı. Ne var ki, bu baş şimdi onu taşıyanların attığı dengelessiz adımlarla sarsılıyor, o donuk, o soğuk bakışlı gözler neyin üzerinde duracağını bilemiyor gibiydi.

Yüksek karyolanın çevresinde dakikalarca uğraşıp durdular ve sonunda, Kontu taşıyanlar dağıldılar. Anna Mihailovna, Piyer’in koluna dokunarak, “Geliniz,” dedi. Hasta adamın az önce tamamlanan kutsal törene uygun bir poz verilerek yatırıldığı karyolaya Anna Mihailovna ile birlikte yaklaştı Piyer. Hastanın başını birkaç yastıkla yükseltmişlerdi. Elleri, parlak yeşil yorganı dışında simetrik olarak uzatılmış, avuçları yukarıya döndürülmüştü. Piyer yanına yaklaşıncı, Kont doğrudan doğruya onun yüzüne dikti gözlerini, ama dalmış gibi bakan bu gözlerin derinliğindeki anlamın ne dediğini hiçbir ölümlü bilemezdi. Bu gözler ya hiçbir şey

demiyor ve insanın gözünün ille de bir yere bakması gerektiği için öylece bakıyorlardı ya da pek çok şey diyorlardı. Piyer, ne yapacağını bilemeyerek durdu, yol göstericisine sorar gibi baktı. Piyer'in bakışını hemen yakalayan Anna Mihailovna, ona gözleriyle hastanın elini işaret ederken, aynı zamanda da dudaklarıyla bir öpücük işareti yaptı. Anna Mihailovna'nın bu talimatına uyan Piyer, yorgana sürtünmemek için boynunu alabildiğine ileri uzatarak o kaslı, iri kemikli eli öptü. Kontun ne elinde ne de yüzünde en ufak bir kas oynadı. Piyer şimdi ne yapması gerektiğini anlamak için, yine sorar gibi Anna Mihailovna'ya baktı. Anna Mihailovna, karyolanın yanındaki koltuğu işaret etti. Piyer, 'doğru mu yapıyorum,' gibilerden soran bakışlarını hâlâ Anna Mihailovna'dan ayırmaksızın, uslu uslu koltuğa doğru ilerledi. Anna Mihailovna bir baş işaretiyle ona doğru yaptığını anlattı. Koltuğa oturan Piyer, o biçimsiz koskoca gövdesiyle fazla yer tutuşundan ötürü sıkılmış olacak ki, elinden geldikince küçük görünmek için ezile büzüle, yine o ilkel Mısır heykeli pozunu aldı. Konta baktı. Kontun gözleri ise, Piyer'in demin ayakta dururken yüzünün bulunduğu noktaya dikiliydi. Anna Mihailovna'nın yüzündeki ifadeden, babasıyla oğulun bu son, acıklı buluşmalarından çok duyulduğu anlaşılıyordu. Piyer'e bir saat kadar gelen iki dakika geçmişti. Birdenbire, Kontun derin çizgili yüzünün kasları üzerinde bir ürperti gezindi. Ürperti seğirmeye dönüştü, o güzel ağız çarpıldı (Piyer, babasının ölümüne ne kadar yaklaştığını ancak o zaman algılayabildi) ve çarpılan ağızdan hırıltılı, boğuk bir ses çıktı. Ne demek istediğini anlayabilmek için bütün dikkatiyle Kontun ağzına bakan Anna Mihailovna eliyle önce Piyer'i işaret etti, sonra ilaçlı suyu gösterdi, fısıltı hâlinde ve sorar gibi Prens Vasili'nin adını söyleyip, yorganı gösterdi. Hastanın yüzünde bir sabırsızlık belirtisi görüldü. Başının ucundan bir an olsun ayrılmayan uşağına bakmak için çaba harcadı.

"Ekselans kendilerini çevirmemi istiyorlar," diye fısıldayan uşak, Kontun ağır gövdesini duvara doğru çevirmek üzere yerinden kalktı.

Ona yardım etmek için Piyer de ayağa kalktı.

Kendisini yan çevirirlerken bir kolu arkasında kalan Kont, o cansız kolunu çekip alabilmek için boşu boşuna çabalıyordu. Bu sırada Kont, ya (o cansız kola bakmakta olan) Piyer'in gözlerindeki dehşet anlatımını fark ettiğinden ya da ölmekte olan beyninden başka bir düşünce geçtiği için, bir o inatçı koluna, bir Piyer'in yüzündeki dehşet ifadesine baktı, sonra gözlerini yine koluna çevirdi ve bu durumdaki bir yüzde o anda görmeyi kimsenin aklına bile getiremeyeceği bir gülümseme, kendi çaresizliğini alaya alan zayıf, acıklı bir gülümseme yayıldı yüzüne. O gülümsemeyi görür görmez boğazına bir yumruk tıkanır gibi olan, burnunun direği sızlayan Piyer'in gözleri doldu. Hasta duvara doğru çevrilince, rahat bir soluk koyverdi.

Nöbeti devralacak olan Prensesin yaklaştığını gören Anna Mihailovna, "Daldı," dedi. "Hadi, biz gidelim."

Piyer odadan çıktı.

XXI

Bu arada, kabul salonunda Katerina'nın portresi altında oturmuş harıl harıl bir şeyler konuşmakta olan Prens Vasili ile Büyük Prensesten başka kimse kalmamıştı. Piyer'le yoldaşını görür görmez ikisi de konuşmayı kestiler. Aynı anda da Piyer'e, Prenses sanki bir şey saklıyormuş gibi geldi ve, "Bu kadını gözüm görmek bile istemiyor," diye mırıldandığını duydu Prensesin.

Prens Vasili, Anna Mihailovna'ya, "Küçük oturma odasında çay sofrası hazırlattı Katiş," dedi. "Hadi gidin, gidin de iki lokma bir şey yiyin bari zavallı Anna Mihailovnacık, yoksa dayanamayacaksınız."

Piyer'e hiçbir şey söylemeyen Prens Vasili, onun acısını paylaştığını göstermek için sadece kolunu sıkmakla yetindi. Piyer'le Anna Mihailovna küçük oturma odasına geçtiler.

Küçük, yuvarlak salonda, çay takımlarıyla soğuk yiyeceklerden kurulu sofranın yanında durmuş, kulpsuz zarif bir Çin porseleni fincandan, duyduğu keyfi pek belli etmemeye de çalışarak

çayını yudumlamakta olan Lorrain, “Uykusuz bir geceden sonra bu nefis Rus çayı kadar insanı kendine getiren bir şey yoktur,” dedi. O geceyi Kont Bezuhov’un evinde geçiren herkes, güç tazelemek amacıyla, sofranın başına toplanmış bulunuyordu. Aynalarla, sehpa­larla dolu bu küçük yuvarlak odayı çok iyi hatırlıyordu Piyer. Kontun evinde balo verildiği zamanlar, dans etmesini beceremeyen Piyer bu aynalı küçük odada oturmayı, çıplak omuzlarında incilerle, elmaslarla balo giysileri içindeki hanımların oradan geçerken, pırıl pırıl aydınlatılmış odada görüntülerini birçok kez yansıtan aynalarda kendilerini süzüşlerini seyretmeyi severdi. Şimdi ise odayı iki tanecik mum zar zor aydınlatıyor, gecenin yarısında küçük masalardan birine gelişigüzel kuruluvermiş so­fradaki çay takımları, tabaklar darmadağınık duruyor, bu sofranın çevresinde oturan gündelik giysileri içindeki ve her biri ayrı türden birtakım insanlar yatak odasında olanları da, olacak olanları da akıllarından bir türlü çıkaramadıklarını ağızlarından dökülen her kelimeyle belli ederek, aralarında fısır fısır konuşuyorlardı. Canı çok çektiği hâlde hiçbir şey yemedi Piyer. Sorgulayan bakışlarını odada gezdirerek yol göstericisini aradı ve onun, yerinden kalkıp, ayaklarının ucuna basarak, Prens Vasili’nin Büyük Prensesle baş başa kaldığı kabul salonuna döndüğünü gördü. Bunu da, bütün olanlar gibi, herhâlde böyle olması gerekiyor diye kabul eden Piyer, azıcık oyalandıktan sonra kalkıp onun ardından gitti. Anna Mihailovna, Prensesin yanında ayakta duruyordu; birbirlerinin lafını bitirmesini beklemeden ikisi de aynı anda, sinirli sinirli seslerini yükseltmeden bir şeyler konuşuyorlardı.

Tıpkı kapıyı çarparak kapadığı zamanki gibi çileden çıkmış bir durumda olduğu anlaşılan Prenses Katiş, “İzin verin de artık madam, neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini ben bileyim,” dedi.

Prensesin önünü keserek onun yatak odasına geçmesine izin vermeyen Anna Mihailovna, yumuşacık, kandırıcı bir ses tonuyla, “Ama benim sevgili Prensesim,” diyordu, “tam da huzura ihtiyacı bulunduğu bir sırada zavallı dayımı çok hırpalamayacak mı bu? Böyle dünya işlerinden söz etmek, tam onun ruhunun artık...”

Prens Vasili, her zamanki gibi ayak ayak üstüne atmış, bir koltukta oturuyordu. Alt tarafları torba gibi sarkan pörsümüş yanakları sık sık şiddetle seğiriyor, ama Prens buna rağmen iki hanımın tartışmasıyla hiç ilgilenmiyormuş süsü veriyordu.

“Hadi canım, Anna Mihailovnacığım, bırakın da Katiş bildiği gibi yapsın. Kontun onu ne kadar sevdiğini siz de bilirsiniz,” dedi.

Prenses, bir yandan da elindeki işlemeli zarfı Prens Vasili’ye gösterirken, “Şu kâğıtta ne yazılı olduğunu bile bilmiyorum daha,” dedi. “Benim bütün bildiğim, asıl vasiyetnamenin bürosunda bulunduğu, çoktan unutulmuş gitmiş bu kâğıdın ise...”

Prenses lafının ortasında, Anna Mihailovna’nın yanından dolasmaya çalıştıysa da, öbürü çevik bir hareketle yine Prensesin yolunu kesiverdi. Aynı zamanda, hiç de kolay kolay bırakmaya niyetli olmadığını gösterecek biçimde zarfı sımsıkı yakalayarak, “Biliyorum, biliyorum sevgili Prensesim,” dedi. “Ah, benim aziz Prensesim, yalvarırım size, ne olursunuz, acıyınız ona. Yalvarırım!”

Prensesin sesi çıkmıyordu. Aralarında çekiştirip durdukları zarfın hışırtısından başka ses duyulmuyordu. Ama Prenses ağzını açacak olsa, Anna Mihailovna’ya adamakıllı veryansın edeceği belliydi. Anna Mihailovna ise, zarfı sımsıkı tutmakla birlikte, sesinin yumuşaklığını ve ağırbaşlılığını hâlâ korumaktaydı:

“Piyer, buraya gelsenize, benim sevgili yavrum. Bir aile meclisinde onun yeri olmadığını düşünmezsiniz herhâlde, öyle değil mi, Prens?”

Prenses, “Siz niye susup duruyorsunuz öyle, kuzenim?” diye ciyak ciyak öyle bir bağırdı ki, sesini ta içeriki odadan duyanlar irkildiler. “Yabancıнын biri gelmiş, burada işimize burnunu sokuyor, ölümle pençelesen bir insanın kapısının dibinde olay çıkarıyor da, siz neden ağzınızı açıp bir şey söylemiyorsunuz?” diyerek, var gücüyle de bir yandan zarfa asılıp, bütün kinini kusarcasına, “Entrikacı yaratık!” diye yılan gibi tısladı. Anna Mihailovna ise, o çekiştirdikçe, bir iki adım ilerleyerek ve el değiştirerek yine de zarfı bırakmadı elinden.

Prens Vasili şaşkın bir hâlde ve ayıplar gibi, “Aaaa!” diyerek yerinden kalktı. “Bu kadarı da ayıp oluyor ama! Hadi, bırakınız diyorum size.” Zarfı bırakan Prens Katış oldu.

“Siz de!”

Anna Mihailovna ona aldırış etmedi.

“Size söylüyorum, bırakınız. Bütün sorumluluğu ben üzerime alıyorum. Gidip soracağım kendisine. Ben... İçiniz rahat etti mi şimdi?”

“Ama Prens Hazretleri,” dedi Anna Mihailovna, “şu koskoca ayinin yorgunluğundan sonra azıcık rahat bırakalım kendilerini. İşte, Piyer, siz de düşüncenizi söylesenize,” diyerek, o sırada yanlarına gelip, Prenslerin tüm kibarlığını yitirmiş hırçın suratıyla, Prens Vasili’nin durmadan seğiren yanaklarına şaşkın şaşkın bakan Piyer’e döndü.

Prens Vasili, “Bunun bütün sonuçlarından siz sorumlu olacaksınız, unutmayınız,” dedi sert bir tavırla. “Ne yaptığınızı bilmiyorsunuz siz.”

Prenslerin ansızın atılıp zarfı Anna Mihailovna’nın elinden karparken, “Alçak karı!” diye haykırdı. Prens Vasili, ne yapayım der gibilerden başını öne eğip, ellerini iki yana açtı.

Aynı anda, Piyer’in deminden beri korku içinde gözlediği, her zaman usul usul açılan o kapı birdenbire hızla açılıp büyük bir gürültüyle arkaya çarptı ve Ortanca Prenslerin yumrukları sıkılı bir hâlde dışarı fırlayıp, ciyak ciyak bağırdı:

“Nedir bu yaptığınız sizin! O orada ölüyor, siz ise beni bir başıma bırakıyorsunuz!”

Büyük Prenslerin, zarfı elinden düşürdü. Çarçabuk eğiliveren Anna Mihailovna, tartışma konusu nesneyi kaptığı gibi koşa koşa, doğru yatak odasına kaçtı. Büyük Prenslerle Prens Vasili de kendilerini toplayıp onun ardından gittiler. Birkaç dakika sonra Büyük Prenslerin asık, sararmış bir yüzle, alt dudaklarını ısırarak odadan çıktı. Piyer’i görür görmez, olanca nefreti yüzüne vurdu.

“Evet, sevinin bakalım artık!” dedi. “İstediğiniz oldu işte.” Sonra mendiliyle yüzünü örterek, hıçkırığa hıçkırığa, koşar adım oradan uzaklaştı.

Odadan ikinci olarak Prens Vasili çıktı. Sendeleyle sendeleyle geldi, Piyer'in oturmakta olduğu kanepeye yığılarak yüzünü eliyle örttü. Piyer onun yüzünün sararmış olduğunu ve sıtma nöbeti tutmuş gibi çenesinin titrediğini fark etti.

Piyer'i dirseğinden tutarak, "Ah, dostum, ah!" diye söze başladı Prens Vasili -sesinde, Piyer'in onda şimdiye kadar hiç rastlamadığı bir yumuşaklık, bir içtenlik vardı- "Bunca günah işlemişiz, bunca yalanlarımız olmuş, hem de ne için? Yaşım altmışa dayanmışken, sevgili evladım... Ben bile... Her şeyin sonu ölüm işte, her şeyin! Ölüm ne korkunç!" diye sözünü bitirdi ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Odadan en son Anna Mihailovna çıktı. Ağır adımlarla, usul usul Piyer'e yaklaştı. "Piyer!" dedi. Piyer soran bakışlarını ona çevirdi. Anna Mihailovna Piyer'i alnından öperken, gözyaşlarını genç adamın yüzüne gözüne bulaştırdı. Bir süre konuşmadı.

"O yok artık..."

Piyer gözlüklerinin üzerinden ona bakıyordu.

"Gelin, sizi buradan götürüyüm. Ağlamaya çalışın. Hiçbir şey ağlamak kadar ferahlık vermez."

Piyer'in önüne düşerek onu karanlık oturma odalarından birine götürdü, Piyer de, burada yüzünü kimse göremeyeceği için sevindi. Onu yalnız bırakarak çekilen Anna Mihailovna, geri döndüğünde Piyer'i, başını koluna yaslamış bir hâlde mışıl mışıl uyurken buldu.

Ertesi sabah Anna Mihailovna, "Evet, azizim," diyordu Piyer'e, "bu hepimiz için büyük bir kayıp oldu. Sizi saymıyorum. Tanrı yardımcınız olacaktır; siz hem gençsiniz hem de şimdi sınırsız bir servetin başına geçiyorsunuz, inşallah. Vasiyetname henüz açılmadı. Bunun, başınızı döndürmeyeceğini bilecek kadar iyi tanıyım sizi, ama bu aynı zamanda birtakım görevler de yüklüyor size, yüreğinizi pek tutmalısınız."

Piyer susuyordu.

"Ben orada bulunmasaydım, Tanrı bilir neler olurdu! Bunu belki daha sonra anlatırım size. Biliyorsunuz, dayıcığım daha evvelki

gün, Boris'i unutmayacağına söz vermişti bana. Ama vakit bulamadı işte. Babanızın bu dileğini umarım siz yerine getirirsiniz.”

Piyer söylenenlerden hiçbir şey anlamaksızın, utancından kızarak, dilini yutmuş gibi bakıyordu onun suratına. Anna Mihailovna, Piyer'le konuşacaklarını konuşup bitirdikten sonra bir arabaya binerek doğru Rostov'lara gitti ve hemen yattı. Sabahleyin kalkar kalkmaz Rostov'lara ve bütün tanıdıklarına Kont Bezuhov'un ölümünü ayrıntılarıyla anlattı. Böyle bir ölümü kendisinin de isteyeceğini, Kontun ölümünün yalnız dokunaklı değil, aynı zamanda ibret verici de olduğunu; baba oğul arasındaki son görüşmeyi seyrederken yüreğinin parçalandığını, bu manzarayı hatırladıkça gözyaşlarını tutamadığını ve bu müthiş dakikalar içinde hangisinin –son demlerinde herkesi ve her şeyi bir bir hatırlayarak oğluna pek dokunaklı sözler söyleyen babanın mı, yoksa insanın bakmaya bile dayanamayacağı kadar perişan olduğu hâlde, ölümle pençeleşen babacığı sırf üzülmesin diye onulmaz acısını belli etmemeye çalışan Piyer'in mi– daha soylu davrandığını bilemeyeceğini söyledi. “Kontla, ona layık oğlunun, iki erkeğin hâlleri çok dokunaklıydı doğrusu,” dedi. “Ama böyle bir manzaraya tanık olmanın iyi bir yanı da yok değil, insanın ruhunu yüceltiyor!” Büyük Prensesle, Prens Vasili'nin davranışlarını ise onları haksız çıkararak aktardı, ama bunu aktarırken, önce, kimseye söylememeleri için onlardan söz aldı ve başkaları duymasın diye de fısıf fısıf konuştu.

XXII

Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin* Daz Tepeler'deki yurtluğunda, Genç Prens Andrey ile karısının bugün yarın, her an çıkagelmeleri bekleniyordu. Ama bu bekleyiş, İhtiyar Prens'in koy-

* Bu tipi, Tolstoy anne tarafından dedesi olan Prens N. S. Volkonski'ye benzeterek çizmiştir (isim bile, bir harf değişikliği ile aynıdır). Tolstoy'un dedesi de, Büyük Katerina döneminin generallerindendi. Tolstoy'un babası, bu generalin biricik kızı ile evlenmişti. Generalin oğlu yoktu. Tolstoy, Prens Andrey tipini çizerken, kısmen kendi özelliklerini, kısmen de kardeşi Sergey Tolstoy'un özelliklerini vermiştir. Tolstoy, bu romanında, kendi özelliklerinin bir bölümünü de Piyer tipinde canlandırmıştır. –İngilizce çev.

duğu, ev halkını oluşturan herkesin yaşantısını düzenleyen alışıl-
mış kuralları hiç bozmuyordu. Bir zamanlar, sosyete çevrelerinde
“Prusya Kralı” sanıyla anılan Feldmareşal* Prens Nikolay Andre-
yevi , I. Pavel’in  arlığı döneminde, yurtluğuna sürgün edilmişti;
işte o zamandan beri de, kızı Prens Mariya ve onun can yoldaşı
Matmazel Bourienne’le birlikte Daz Tepeler’deki yurtluğuunda ya-
şamaktaydı. Gerçi, yeni  ar gelince Prens başkente dönmesine
de izin çıkmıştı, ama o, kendisini görmek isteyenin, Moskova’dan
oraya kadar yüz elli verstlik** yolu aşmayı da göze alıp gelebilece-
đini, kendisinin ise ne bir kimse ile görüşmeye, ne de herhangi bir
şeye ihtiya ı olduğuunu söyleyerek, yeni hükümdar döneminde bile
köydeki yurtluğuundan dışarı bir adım atmamıştı. İnsanlardaki
kötülüğün iki kaynağı olduğuunu ileri s rderdi her zaman: aylaklık
ve k r inanç. İnsan erdeminin de iki kaynağı bulunduğuunu s y-
lerdi: Çalışkanlık ve akıl. Kızının eğitimini kendisi üstlenen Prens,
bu iki büyük erdemin kızında gelişmesi için de, ona yirmi yaşına
kadar cebir ve geometri dersleri vermekten, onun tüm yaşamını
dur durak bilmeyen bir çalışmaya göre düzenlemekten bir an bile
geri kalmamıştı. Kendisi ise ya anılarını yazar, ya yüksek matema-
tik problemleri çözer yahut torna tezgâhının başına geçip kendine
enfiye kutusu yapar, bahçede çalışır ya da yurtluğuunda hiçbir gün
eksik olmayan yapım işleriyle ilgilenir, ama kendine hep yapacak
bir şey bulurdu. İnsanın bir işi başarıyla sonu landırabilmesi ko-
şulunun rutine harfiyen uymak olduğu inancıyla da, kendi ya-
şam biçimi içinde dakikliği kesin bir titizlikle uygulamaktaydı.
Yemeklerini hep aynı değişmez biçimde ve yalnız aynı saatte de-
đil, aynı dakikada yerdı. Kızından uşaklarına kadar, çevresinde-
kilere hep sert davrandığı ve karşısındaki her kim olursa olsun
hep g   beğenirliğini gösterdiği için, aslında acımasız olmadığı
hâlde, en katı yürekli bir kişinin bile kolay kolay yaratamayacağı,

* Eserin aslında “General-an-ch f” diye geçen bu terim, İmparatoriçe Katerina d -
nemine kadar, Feldmareşal anlamında kullanılmış, Katerina döneminde itibaren de,
generalliğin üçüncü ve son basamağı olan orgeneral rütbesini ifade etmiş-
tir. –İngilizce  ev.

** Verst: Rusya’da, 1070 metrelik bir uzunluk  l ş . – ev.

korkuyla karışık bir saygı uyandırmıştı çevresinde. Artık emekli olduğu ve siyasal çevreler üzerinde herhangi bir etkisi kalmadığı hâlde, yurtluğunun bulunduğu ilin bütün yüksek memurları ara sıra onu yoklamayı bir borç sayarlar ve geldiklerinde, tıpkı yurtluğun mimarı gibi, bahçıvanı gibi ya da Prens Mariya gibi onlar da, Prens yüksek tavanlı kabul salonunda boy göstereceği o hiç şaşmaz vakti beklemek zorunda kalırlardı. Çalışma odasının tavana kadar yükselen dev kapısı açılıp da küçücük kuru elleriyle, öfkelenildiği zamanlar çakmak çakmak olan zeki gözlerinin parlak, genç bakışlarını gizleyen ağarmış gür kaşlarıyla ve başında pudralı perukasıyla ufak tefek ihtiyar kapı ağzında görününce, kabul salonunda bekleyenlerin istisnasız tümü aynı derin saygıyı, saygıdan da öte, aynı korkuyu duyarlardı.

Genç karı kocanın gelmelerinin beklendiği günün sabahı da Prens Mariya her günkü gibi yine aynı saat, aynı dakikada, babasına günaydın demek için kabul salonuna girdi, yüreğinde yine aynı korkuyla istavroz çıkarıp içinden dua okumaya başladı. Buraya her sabah böyle gelir, babasıyla o günkü görüşmesinin iyi geçmesi için her sabah dua ederdi. Başında pudralı bir peruka ile kabul salonunu bekleyen ihtiyar uşak yerinden doğrularak fısıldadı: “İçeriye duyurabilirsiniz.”

Kapının arkasından tornanın tekdüze vınlaması duyuluyordu. Prens kapı tokmağını çekine çekine tuttu ve yağ gibi açılıveren kapının ağzında duraladı. Prens tornanın başında çalışıyordu. Kapı açılınca dönüp şöyle bir baktı, yine işine devam etti.

Gepgeniş oda, sürekli olarak kullanıldıkları belli olan eşyayla doluydu. Üstünde birtakım kitaplar, planlar bulunan büyük masa, camlı kapıları anahtarlı büyük boy kitaplıklar, ayakta yazı yazmaya uygun yapılmış, üzerinde açık bir defter duran yüksek yazı masası ile çevresine dizi dizi marangozluk gereçleri sıralanmış ağaç tornası ve yerlere saçılmış talaşlar hep, burada çeşitli, aynı zamanda sürekli etkinliklerde bulunulduğunun belirtileriydi. Prens gümüş işlemeli Tatar çizmesi içindeki ufacık ayağını oynatışından, sinirleri belirgin kuru elini bastırışından, onun bu ihtiyar yaşında bile ne kadar azimli, ne kadar canlı ve güçlü olduğu anlaşılıyordu. Tornaya bağlı

işini birkaç tur daha işledikten sonra ayağını tornanın pedalından çekti, iskarpelanın ağzını sildikten sonra onu torna tezgâhına bağlı meşin torbanın içine attı ve masasına giderek kızını yanına çağırdı. Çocuklarını hiçbir zaman dindarca kutsamayan Prens, henüz tıraş edilmemiş fırça gibi yanağını kızına uzatmakla yetinerek, onu tepeden tırnağa o sert sert bakan, ama sevecenlik dolu gözleriyle şöyle bir süzdü ve “İyi misin bakalım?” dedi. “Pekâlâ, otur öyleyse!” Kendisinin yazdığı geometri alıştırma kitabını çıkarıp, sandalyesini ayağıyla kendine doğru çekti.

Sayfayı çevirip, bir paragraftan öteki paragrafa kadar bir yeri kalın tırnağıyla işaretleyerek, “Yarına kadar burası,” dedi. Prenses alıştırma kitabının üzerine eğildi. İhtiyar, “Dur hele, sana mektup var,” diyerek, masanın yanından sarkıtılmış bir torbanın içinden, adresi kadın eliyle yazılmış bir zarfı çekip masanın üstüne koydu.

Zarfı görünce, Prensesin yüzü pençe pençe kızardı, mektubu çabucak alıp üzerine eğildi.

Prens, sağlamlıklarını hâlâ koruyan sararmış dişlerini gösterecek biçimde ve soğuk bir gülümsemeyle, “Héloise’dan* mı?” diye sordu.

Prenses onun yüzüne utana utana bakıp, yine utana utana gülümseyerek, “Evet, Juli’dan,” dedi.

Prens sert bir tavırla, “İki mektuba daha izin var, ama bak, üçüncüsünü açar okurum,” dedi. “Korkarım, saçma sapan şeylerdir yazdıklarınız. Üçüncüsünü okurum!”

Daha da beter kızaran Prenses mektubu babasına uzatarak, “İsterseniz bunu da okuyunuz babacığım,” dedi.

Prens, sesini yükselterek, “Üçüncüyü dedim ya, üçüncüyü!” dedi ve mektubu eliyle itip dirseğini masaya dayadı. Geometri şekilleriyle dolu alıştırma kitabını kendine doğru çekti. “Hadi bakalım, hanımefendi,” diye başlayan ihtiyar, kızına doğru sokularak

* Prens burada, “Héloise’dan mı?” derken alay ediyor. Aslında mektubun Juli’dan geldiğini biliyor, ama mahsus, J. J. Rousseau’nun *Julie, ou la nouvelle Héloïse* adlı eserine yollamada bulunarak taş atıyor. Çünkü matematiksel düşünceyi, formel mantığı çok seven ve bir Voltaire hayranı olan Prens, aynı derecede Rousseau’dan nefret etmektedir. –İngilizce çev.

defterin üzerine eğilirken, bir kolunu da Prensesin oturduğu iskemlenin arkasına atınca, kızcağız, öteden beri babasıyla özdeşleştirdiği onun o ekşi ihtiyar kokusu ve tütün kokusu karışımı kendine özgü kokusuyla sarmalanmış gibi oldu. “Evet, hanımefendi, bu üçgenler eşittir; lütfen buraya dikkat ediniz: ABC açısı...”

Babasının, hemen yanı başında ısıllı parlayan gözlerine korkuyla baktı Prenses. Yüzündeki pençe pençe kırmızılık daha da yayılmıştı ve bir kelime anlamadığı belliydi. İhtiyardan öyle ödü kopuyordu ki, ne kadar güzel açıklarsa açıklasın, bundan sonraki açıklamaların hiçbirini kızın aklının almayacağı açıkça görülüyordu. Ya öğretmenin ya da öğrencinin kabahati vardı bu işte, ama her kimin kabahatiyse, aynı şey her gün tekrarlanırdı: Prensesin gözleri donuklaşır, hiçbir şey göremez, hiçbir şey duyamaz olurdu; yanı başındaki babasının kaşları çatık kuru yüzünden, soluğundan ve kokusundan başka hiçbir şey duyumsayamaz, buradan bir an önce kurtulup, problemin çözümüyle kendi odasında rahat rahat uğraşmaktan başka hiçbir şey düşünemezdi. Yaşlı adamın tepesi atar, oturduğu sandalyeyi gıcır gıcır bir ileriye sürer, bir geriye alır ve çileden çıkmamak için ya sabır çekip kendini tutmaya çalışır, ama hemen hemen her seferinde yine de çileden çıkar, bas bas bağırmaya başlar, bazen de kitabı kaldırdığı gibi fırlatır atardı.

Prenses yine bir soruya yanlış cevap verdi.

Prens kitabı öteye itip sert bir tavırla yüzünü öte yana çevirerek, “Öf be, ne aptal şeysin sen!” diye bağırdı. Sonra hemen kalktı, bir boy gidip geldi ve elini Prensesin başına koyarak tekrar yerine oturdu. Sandalyesini masaya yaklaştırarak açıklamalarını sürdürdü. Prenses Mariya ertesi gün için verilen ödevin bulunduğu alıştırmacı kitabını alıp kapatarak odadan çıkmaya hazırlanırken, babası, “Olmaz bu böyle, olmaz,” dedi. “Matematik büyük bir konudur, küçük hanım. Sizin de o akıllı bir karış havada zamane hanımlarına benzemenizi hiç istemem doğrusu. Biraz sebat edin, o zaman seversiniz.” Kızının yanağını okşadı. “Kafanızdaki bütün o saçmalıkları da atarsınız böylece.” Prenses gitmeye davranırken babası onu bir işaretle durdurdu ve yüksek yazı masasının üstünde duran, forma yaprakları açılmamış yepyeni bir kitabı eline aldı.

“Bak, sana bir de kitap var, senin şu Héloise’dan; *Gizlerin Anahtarı* mıdır, nedir...* Öyle bir şey. Dinsel konuda! Kimsenin inancına karıştığımdan değil... Şöyle bir bakayım dedim. Al, işte. Hadi bakayım şimdi, güle güle, güle güle!”

Kızının omzunu tapışlayan ihtiyar onun ardından kapıyı kendi eliyle kapadı.

Prenses Mariya, zaten güzel sayılamayacak hastalıklı çehresinden hemen hemen hiç eksilmeyen ve onu daha da çirkinleştiren o korku ve üzüntü karışımı ifadeyle suratı allak bullak olmuş bir hâlde döndü odasına. Minyatür portreler, darmadağınık kitaplar, kâğıtlarla dolu yazı masasının başına geçti. Babası ne kadar düzensesver biriye, Prenses de o kadar dağınık bir insandı. Geometri alıştırılmalarının bulunduğu kitabı bırakıp, zarfın mühürünü sabırsızlıkla kırdı. Mektup, en sevdiği çocukluk arkadaşından geliyordu; bu arkadaş da, Rostov’ların isim gününde bulunan şu Juli Karagina’dan başkası değildi.

Juli, Fransızca yazdığı mektubunda şöyle diyordu:

Benim En İyi, En Sevgili Dostum,

Ayrılık ne müthiş, ne zor şeymiş meğer! Yaşamımın, mutluluğumun yarısını senin oluşturduğunu ve uzaklık bizi birbirimizden ayırsa bile yüreklerimizin görünmez bağlarla bağlı olduğunu kendi kendime hiç durmadan söylesem de, yine de yüreğim bu alın yazısına isyan ediyor ve çevremde beni oyalayacak bir sürü zevk, bir sürü eğlence bulunmasına rağmen, uzak düştüğümüzden beri yüreğimin bir köşesinde gizliden gizliye bir sızı duymaktan kendimi alamıyorum. Bu yaz senin o büyük çalışma odanda, o mavi kanepede, sırlarımızı paylaştığımız günkü gibi niçin bugün de bir arada olamıyoruz sanki? Şimdi bu mektubu yazarken bile gözlerimin önünden gitmeyen, senin o çok sevdiğim, insanın içine işleyen yumuşacık, tatlı bakışlarından niçin üç ay önce olduğu gibi yine manevi güç alamıyorum?”

* *Gizlerin Anahtarı*, Eckarthaussen’in (1752-1803) yazdığı mistik bir kitaptır, tam adı *Doğa Gizlerinin Anahtarı*’dır. 1805 yılında Rusçaya çevrilen kitap o dönemde, özellikle Rus farmasonları tarafından kapışılmıştır. –İngilizce çev.

Prenses Mariya mektubun burasına gelince içini çekti ve dönüp, sağ yanında duran ayaklı aynaya baktı. Ayna, çelimsiz ve biçimsiz bir büstle, sıkı bir yüzü yansıttı. O her zaman melankolik bakan gözler şimdi, aynadaki görüntüsüne daha da umutsuz bir ifadeyle bakıyordu.

‘Beni pohpohluyor,’ diye içinden geçiren Prenses başını çevirerek okumasını sürdürdü. Aslında, Juli’nin onu pohpohladığı filan yoktu. Prensesin iri, derin ve zaman zaman sıcacık ışın demetleri fişkırtırcasına içinden aydınlatılmış gibi parlayan gözleri gerçekten de o kadar nefisti ki, güzellik yoksunu o yüze çoğu kez güzellikten çok daha anlamlı bir çekicilik katardı. Ne var ki, Prenses, kendini düşünmediği zamanlar gözlerinde beliren bu anlatımı hiçbir zaman görebilmiş değildi. Aynaya baktığı zaman, herkeste olduğu gibi onun yüzüne de doğallıktan uzak, yapmacıklı ve çirkin bir ifade gelirdi.

Okumayı sürdürdü:

Bütün Moskova savaştan başka şey konuşmuyor. İki erkek kardeşimden biri şimdiden sınır dışında, öbürü de, sınıra doğru yürüyüşe geçen Muhafız Alayında. Sevgili İmparatorumuz Petersburg’dan ayrıldı; dediklerine göre, değerli varlığını savaşın tüm tehlikeleriyle karşı karşıya bırakmak niyetindeymiş. Cenabı Allah’ın bizlere acıyarak başımıza hükümdar diye yolladığı bu melek, Avrupa’daki barışı yıkmakta olan o Korsikalı canavarı inşallah dize getirecektir. Kardeşlerim bir yana, bu savaş beni, gönlümde taht kuran birinden daha ayırdı. Genç Nikolay Rostov’dan söz ediyorum; o atılgan yaradılışı yüzünden hareketsizliğe katlanamayarak, üniversiteye gitmekten vazgeçti, gitti askere yazıldı. Bana göre biraz fazla genç olmasına rağmen, onun böyle askere gidişi, itiraf ederim ki, bana pek acı geldi sevgili Mariyacığım. Sana yazın da sözünü ettiğim bu gençte öyle bir soyluluk, öylesine gerçek bir gençlik var ki, böylesine, bizim o yirmilik ihtiyarlar arasında bu çağda pek ender rastlanır. Öyle de açık yürekli, öyle de yüce gönüllü ki. Son derece temiz, şair yaradılışlı bir insan, o yüzden de, kendisiyle kısacık, göz açıp kapayıncaya kadar süren ilişkimde bile bugüne dek pek acılar çekmiş yüreğimi mutlu etmeyi bil-

di. Onunla nasıl vedalaştığımızı, ayrılırken birbirimize neler söylediğimizi bir gün sana anlatırım. Hele üzerinden biraz zaman geçsin de; acısı henüz tazeliğini koruyor çünkü. Ah, benim sevgili dostum, insanın yüreğine işleyen bu sevinçleri de, bu üzüntüleri de bilmediğin için çok talihlisin sen! Talihlisin diyorum, çünkü üzüntülü yanı genellikle ağır basıyor! Henüz çok genç, dolayısıyla Kont Nikolay'ın benim için asla bir arkadaştan öteye geçmeyeceğini biliyorum, ama bu tatlı arkadaşlık, bu şiirsel, saf yakınlık yine de yüreğimdaki bir boşluğu doldurdu. Şimdi bu konuyu kapatalım! Burada günün haberi, Kont Bezuhov'un ölümü ve bıraktığı miras; bütün Moskova bununla çalkalanıyor. Düşün hele! Üç prensese çok az bir şey kalırken, Prens Vasili'ye hiçbir şey bırakılmazken, üstüne üstlük bir de meşru oğul ilan edildiği için artık Kont Bezuhov unvanını alan Mösyö Pi- yer, tüm mirasa konarak Rusya'nın en büyük servetinin sahibi oldu. Dediklerine göre, bütün bu işler olup biterken Prens Vasili pek çirkin bir rol oynamış, sonunda da süklüm püklüm Petersburg'a dönmüş.

Gerçi bu miras konularının, vasiyetnamelerin filan inceliklerine benim pek aklım ermez ama bildiğim bir şey varsa, o da, hepimizin Mösyö Pi- yer diye tanıdığı o sıradan gencin Kont Bezuhov olup, Rusya'nın en büyük servetlerinden birine konduğudur. Laf aramızda, öteden beri benim gözüme sadece zavallı bir yaratık olarak görünen bu genç karşısında şimdi, gelinlik kızları olan anaların da, o kızların kendilerinin de nasıl ağız ve tutum değiştireceklerini görmek pek eğlenceli olacak doğrusu. Hani, son iki yıldır bana hiç tanımadığım kişileri koca olarak yakıştırmayı elâlem kendine eğlence edinmişti ya, işte Moskova'nın evlenme üzerine kurulu bu dedikodularında şimdi de bana Kontes Bezuhova adı yakıştırılıyor. Ama benim böyle bir isteğimin olamayacağını sen pekâlâ bilirsin. Evlenmekten laf açılmışken, bu arada şunu da söyleyeyim sana; hani şu "herkesin halası" Anna Mihailovna var ya, işte o, kimseye söylemeyeceğime yemin ettirerek sır diye açtı bana; seni evlendirmek için bir plan tasarlıyorlarmış. Senin için düşündükleri damat adayı da, Prens Vasili'nin oğlu, zengin ve seçkin biriyle baş göz ederek bir baltaya sap olmasını sağlamak istedikleri Anatol'den başkası değil. Akrabaları düşünmüş, taşınmış, senin üzerinde karar

kılmışlar. Sen bu işe ne diyeceksin bilmiyorum, ama ben önceden sana haber vermeyi bir görev saydım. Şu ana kadar onun hakkında öğrenebildiklerime göre pek yakışıklı ve pek de haşarıymış. Onun hakkında öğrenebildiklerim bundan ibaret.

Neyse, bu kadar dedikodu yeter. Neredeyse ikinci yaprağı dolduruyorum, oysa annem de beni Apraksin'lerden çağırtmış, yemeği onlarda yiyecekmişiz. Sana yolladığım o mistik kitabı oku; burada büyük gürültü kopardı bu kitap. İçinde insan aklının eremeyeceği şeyler de var gerçi, ama yine de harika bir kitap; insanın ruhunu yüceltip erince kavuşturuyor. Sağlıcakla kal. Beybabana saygılarımı, Matmazel Bourienne'e de selamlarımı sunarım. Seni sevgiyle kucaklayan,

JULİ

P.S. Ağabeyin ile şirin karıcığı hakkındaki haberlerini de beklerim.

Prenses Mariya dalgın dalgın gülümseyerek bir dakika kadar düşündü. Bu sırada, da içinden tutuşmuş gibi parlayan gözlerinin aydınlattığı yüzü tamamıyla değişmişti. Birdenbire yerinden kalktı, ağır ağır masanın yanına gidip bir kâğıt çekti, eli hızlı hızlı işlemeye başladı. O da Fransızca olarak, aşağıdaki cevap mektubunu yazdı:

Aziz ve Sevgili Dostum,

13 tarihli mektubuna çok sevindim. Demek beni hâlâ seviyorsun, benim romantik Juliciğim? Bunca kötilediğin ayrılık denen şey, senin üzerinde o her zamanki etkisini yapmamış, işte. Sen ayrılıktan şikâyet ediyorsun, ya ben, bütün sevdiklerinden yoksun kalan ben şikâyete kalksam, ne demeliyim! Ah, avunmak için dört elle sarıldığımız din olmasaydı eğer, yaşam çekilmez olurdu. O gence duyduğun sevgiden söz ederken benim kaşlarımı çatacağımı da nereden çıkarıyorsun? Bu gibi konularda kendimden başkasına karşı hiç de katı değilimdir. Başkalarının bu gibi duygularını anlayışla karşılarım ben; bu duyguları kendim hiç tatmadığım için pek takdir edemem bile, o duyguyu taşıyanı kınamam da. Yalnız yine de bana öyle geliyor ki, komşumuzu, hatta düşmanımızı bile sevmek biçimindeki

Hristiyanca sevgimiz, senin gibi yüreği sevgiye açık, romantik bir genç kıza bir delikanlının güzel gözlerinin ilham edebileceği duygulardan çok daha değerli, çok daha tatlı, çok daha güzeldir.

Kont Bezuhov'un ölüm haberi senin mektubundan önce buraya ulaştı ve babamı çok üzdü. Kont Bezuhov'un, büyük yüzyılı simgeleyen son iki kişiden biri olduğunu, o gittiğine göre sıranın şimdi kendisine geldiğini, ama sırasını geciktirmek için elinden geleni yapacağını söylüyor. Tanrı bizi böyle bir felaketten korusun! Çocukluğumdan tanıdığım Piyer'le ilgili görüşlerine katılamayacağım. Piyer'i ben öteden beri pırlanta gibi yüreği olan bir insan diye bilirim, benim insanlarda en değer verdiğim nitelik de budur zaten. Miras ve bu konuda Prens Vasili'nin kötü bir rol oynamış olmasına gelince, hem Prens Vasili adına hem de Piyer adına çok üzüldüm buna. "Bir devenin iğne deliğinden geçmesi, bir zenginin cennete girmesinden daha kolaydır," diyen Kurtarıcımız ne kadar da doğru söylemiş; Prens Vasili adına üzüldüyorum, ama doğrusu, Piyer adına daha da çok üzüldüyorum. Bu genç yaşta böylesine büyük bir servetin ağırlığını omuzlarında duyacak ve kim bilir ne ayartmalarla karşı karşıya kalacaktır! Bana dünyada en çok ne olmak istediğimi sorsalardı, en yoksul dilenciden bile daha yoksul olmayı istediğimi söylerdim. Bulunduğun yerde büyük gürültüler koparan o eseri bana yolladığın için sana binlerce teşekkür. Bununla birlikte, senin de dediğin gibi, içinde pek çok iyi şeyin yanı sıra bizim zayıf aklımızın eremeyeceği şeyler de bulunduğuna göre, anlaşılma-oluşu yüzünden bir işe yaramayacak böyle bir kitabı okumaya da değmez. Bazı insanların nasıl olup da kendilerini böyle gizem dolu incelemelere adadıklarına hiç aklım ermiyor doğrusu; böyle gizemli şeyler insan aklını karıştırır, insanın imgelemine alevlendirir ve onların, Hristiyanlık öğretisi olan sadelikle taban tabana zıt düşen abartmacılığa kapılmalarına yol açar. Resullerin Mektupları'nı ve İncil'i okuyalım biz. Bunların gizine erişmeye de kalkışmayalım, zira, Ölümsüz olanla aramıza aşılma- bir perde çeken bu ten kafesinin içine hapsolmuş biz sefil günahkârlar, Yaradan'ın o korkunç, o kutsal gizlerine nasıl akıl erdirebiliriz? Tanrı'nın bize yolladığı Kurtarıcımızın davranışlarımıza yön verecek kurallar olarak bize

biraktığı şu yüce ilkeleri incelemekle yetinelim biz, o kadar; kendimizi bunlara uymaya adanalım, bunları izleyelim, yeter; anlayışımızın sınırlarını ne kadar dar tutarsak, kendinden doğmayan her türlü bilgiyi reddeden Tanrı katında daha çok kabul bulacağımıza ve Onun da bunları Kutsal Ruh yoluyla bize açık etmeye o kadar razı geleceğine inanmalıyız.

Babam bana bir talibimin çıktığından hiç söz etmedi, sadece, bir mektup aldığını ve yakında Prens Vasili'nin ziyaretini beklediğini söyledi. Benimle ilgili evlendirme projesine gelince, sana şu kadarını söyleyeyim ki, aziz ve sevgili dostum, benim gözümde evlilik, uymamız gereken Tanrısal bir kurumdur. Eğer Tanrı bana karılık ve analık görevlerini vermeyi uygun görürse, onun bana koca diye seçeceği kimse hakkında duygularımı eşeleyerek kendi huzurumu kaçırmaksızın, ne derece zor olursa olsun, bu karılık ve analık görevini sadık bir eş olarak elimden geldiğince eksiksiz yerine getirmeye çalışırım.

Ağabeyimden, karısıyla çok yakında buraya geleceğini bildiren bir mektup almıştım. Ne var ki, sevincimiz pek kısa sürecek, çünkü nasıl ve neden girdiğimizi ancak Tanrı'nın bileceği şu uğursuz savaşa ağabeyim de hemen katılacak. Yalnızca, senin içinde bulunduğun o iş ve sosyete merkezindeki insanlar savaştan başka bir şey konuşmamakla kalmıyorlar, ama herkesin dingin, kendi hâlinde bir doğa parçası sandığı bu köylük yerde bile savaş konuşuluyor, savaşın acısı duyuluyor. Benim hiç mi hiç anlamadığım birtakım harekâtlardan, karşı harekâtlardan başka laf ettiği yok babamın; geçen gün de, her zamanki gezintimi yaparken, köyün ortasında, yürek paralayıcı bir sahneye tanık oldum... Bizim ilçeden silah altına alınan kura erlerini sevk ediyorlardı. O anaların, o çocukların, o asker karılarının hâllerini bir görecektin, iki tarafın da nasıl hıçkırığa ağıladığını duyacaktın... Kötülüğe iyilikle karşılık vermeyi ve sevgiyi öğreten Kurtarıcımızın yasalarını insanlık unutmuş da, birbirini öldürme sanatını en büyük marifet diye benimsemiş âdeta.

Hoşça kal benim aziz ve sevgili dostum; Tanrısal Kurtarıcımız ve Onun Kutsal Anası, kutsal inayetlerini üzerinden eksik etmesin.

MARİYA

Matmazel Bourienne o dığdığı konuşması ve tatlı, çekici sesiyle çabuk çabuk, “A, siz de mektup yazmışsınız Prens, ben de anacığıma yazdığım mektubu az önce yolladım,” dedi. İçeriye pırıl pırıl gülümseyerek girmiş, Prens Mariya’nın o düşünceli, ağır, melankolik havasını dağıtan şen şakrak, mutlu, bambaşka bir dünyanın havasını da birlikte getirmişti. Sesini alçaltıp, kendi konuşmasını kendisinin pek beğendiğini belli edencesine abartılı bir *grasseyement** ile, “Aman, size haber vermiş olayım, Prens demincek Mihail İvanov’u fena hâlde haşlıyordu,” diye ekledi. “Canı çok sikkın, bütün aksiliği üstünde. Haberiniz olsun da...”

“Ah, *chère amie*,” diye karşılık verdi Prens Mariya, “babamı nasıl bir ruh hâli içinde bulacağını bana söylememenizi rica etmiştim sizden. Onu yargılamak bana düşmez, ayrıca, bunu başkalarının yapmasına da göz yumamam.”

Saatine bir göz atan Prens, klavsen çalışma saatini beş dakika geçirmiş bulunduğunu anlayarak, korku içinde oturma odasının yolunu tuttu. Harfi harfine uygulanan günlük yaşayış çizelgesine göre Prens on iki ile on dört arasında öğlen uykusunu uyurken, genç Prens de klavsen çalışırdı.

XXIII

Kır saçlı erkek oda hizmetçisi bekleme salonunda oturuyor, Prens koskoca çalışma odasından gelen horultularını dinleyerek uyukluyordu. Evin ta öbür ucundan, kapalı kapıların ardında, Düşek’in** bir sonatının –üst üste yirmi seferden çok tekrarlanan– zor bir pasajı duyuluyordu.

Tam bu sırada evin kapısına bir kaleska ile bir brıçka yanaştı, Prens Andrey kaleskadan çıkıp ufacık tefecik karısının inmesine yardım ederek eve önden girmesi için ona yol verdi. İhtiyar Tihon

* *Grasseyement*: Fransızların “r” harfini gırtlakta çatlatarak söyleyiş biçimidir; bunu özellikle Parisliler yapmacıklık olarak abartırlar. –çev.

** Dussek (Düşek okunur), Johann Ludvig: 9 Şubat 1761’de Bohemya’nın Czaslau kasabasında doğup, 20 Mart 1812’de Paris yakınlarındaki St. Germain-en-Laye’da ölen, Bohemyalı piyanist ve kompozitör. –çev.

bekleme salonunun kapısını aralayıp perukalı başını uzatarak usulca, Prens in ögle uykusuna yattığını bildirdi ve kapıyı hemen kapadı. Hiçbir olağanüstü durumun, hatta Prens in oğlunun gelişinin bile evin günlük yaşayış düzenini bozmasına izin verilemeyeceğini bilirdi Tihon. Besbelli, Prens Andrey de en az Tihon kadar biliyordu bunu; görüşmedikleri süre içinde babasının alışkanlıklarında bir değişiklik olup olmadığından emin bulunmak ister gibi saatine bir göz attı ve değişiklik olmadığı kanısına vararak karısına döndü.

“Yirmi dakika sonra kalkar. Hadi, biz Mariya’nın yanına gidelim,” dedi.

Küçümen Prens es son zamanlarda biraz daha şişmanlamıştı, ama gülümsediği, konuştuğu zaman her zamanki gibi yukarı kalcan ülgerli mini mini üst dudağı yine öyle şipşirindi.

Tıpkı bir balodaki konukların ev sahibine kompliman yaparken takındıkları yüz ifadesiyle çevresine göz gezdirerek, kocasına “Burası bir saraymış ayol,” dedi. “Hadi, çabuk olun, çabuk!” Çevresine göz gezdirirken Tihon’a, kocasına ve onları buyur eden uşağa gülümsüyordu. “Bu egzersiz yapan yoksa Mariya mı? Ses çıkarmadan gidelim de, ona baskın yapalım.” Prens Andrey kibar, ama aynı zamanda hüznünlü bir tavırla onun ardı sıra yürüdü.

Önünden geçerken eline sarılıp öpen ihtiyar uşağa, “Yaşlanmış görünüyorsun Tihon,” dedi.

Henüz onlar klavsen sesinin geldiği odaya ulaşamadan, sarışın Fransız güzeli yan kapılardan birinden dışarı fırlayıverdi. Matmazel Bourienne sevincinden âdeta kabına sığamaz bir hâldeydi.

“Ah, Prens es ne kadar sevinecektir!” diye bağırdı. “Çok şükür! Hemen haber vereyim kendisine.”

Küçümen Prens es onunla öpüştükten sonra, “Yo, yo, lütfen haber vermeyin,” dedi. “Siz Matmazel Bourienne’siniz; görümcem can yoldaşı olarak sizden söz etmişti de, oradan tanıdım. Bizi beklemiyordur!”

Tekrar tekrar çalınan pasajın ezgilerinin duyulduğu oturma odasının kapısına yaklaştılar. Prens Andrey, tatsız bir olayla kar-

şılaşmayı bekler gibi yüzünü buruşturarak kımıldamadan yerinde kaldı.

Küçümen Prensес içeri girdi. Çalınan parça yarıda kesildi. Prens Andrey'in kulağına bir şaşkınlık çılgılığı, Prensес Mariya'nın tok ayak sesleri ile öpüşme sesleri çalındı. Prens Andrey içeri girerken, ömürlerinde sadece bir kez, o da Prens Andrey'in düğününde görüşen iki hanım sarmaş dolaş olmuşlar, şapur şapur öpüşüyorlardı. Ellerini göğsünün üstüne bastırmış olarak onların yanı başında dikilen Matmazel Bourienne hayran hayran gülümseyerek onları seyrediyordu; her an gülmeye ya da ağlamaya hazır bir hâli vardı. Prens Andrey omuzlarını silkti ve falsolu nota duymuş bir müziksever gibi, yüzünü buruşturdu. İki hanım bir an için ayrıldılar, sonra, sanki biri ötekinden altta kalmaktan korkarmış gibi yine kucaklaşmaya, birbirlerinin elini öpmeye ve birbirlerinin ellerini yana doğru açarak, ayrılıp ayrılıp yeniden öpüşmeye giriştiler. Derken, Prens Andrey'i hayretler içinde bırakarak, ikisi birden hüngür hüngür ağlamaya koyuldular; ağlarken, bir yandan da öpüşmekten geri kalmıyorlardı. Matmazel Bourienne de ağlıyordu. Prens Andrey'in bu durumdan sıkıldığı belliydi. Ama iki kadına ağlamak son derece doğal geliyordu anlaşılan; görünüşe bakılırsa, birbirlerini görünce ağlamadan durabilmeleri her ikisinin de akıllarının köşesinden bile geçirmedikleri bir şeydi.

İki hanım, "Ah, *ma chère!* Ah, Marie!" diye aynı anda konuşarak gülüştüler. "Dün gece rüyamda gördüm. Demek, bizi beklemiyordunuz? Ah, Mariyacığım, daha da incelmişsiniz."

"Siz de toplamışsınız..."

"Prensесi görür görmez tanıdım," diye lafa karıştı Matmazel Bourienne.

"Ah, hiç ummuyordum!" diye bağırdı Prensес Mariya. "Ah, Andrey, seni görmedim."

Prens Andrey ile Prensес Mariya birbirlerinin ellerini öptüler, Prens Andrey kız kardeşine, yine eskisi gibi sulu gözlü koca bebek olduğunu söyledi. Prensес Mariya yüzünü ağabeyine doğru kaldırırken, o anda bütün güzelliği üstünde olan o iri gözleri, sıcacık bir sevgiyle içinden tutuşmuş gibi ıslıl ıslıl, tatlı tatlı ba-

kıyordu. Küçümen Prenses hiç durmadan konuşuyordu. Ülgerli mini mini üst dudağı, gül goncasını andıran alt dudağa ancak gerektiği zaman değişiyor, değer değmez de yine bir gülücükle yukarıya doğru kalkıvererek, gözleri gibi ıslıl ıslıl parlayan dişlerini ortaya çıkarıyordu. Küçümen Prenses, Spas Tepesi'ni aşarlarken geçirdikleri ufak kazayı ve bu durumuyla kendisinin önemli bir tehlike atlattmış olduğunu araya sıkıştırdıktan sonra, hemen akılsızlık edip bütün giysilerini Petersburg'da bıraktığını, şimdi burada neyle ortaya çıkacağını bilemediğini, Andrey'in çok değişmiş olduğunu, Kiti Odintsova'nın yaşlı bir adama vardığını, Prenses Mariya'ya "iyi kısmet sayılacak" bir isteklinin çıktığını, ama bunu daha sonra konuşacaklarını bir solukta anlatıverdi. Prenses Mariya hâlâ hiç konuşmaksızın ağabeyini seyrediyordu; güzel gözleri sevgi ve hüznü doluydu. Gelinin gevezeliklerinden bambaşka düşüncelere dalıp gittiği belliydi. Petersburg'daki son şenliği anlatmakta olan küçümen gelinin lafının orta yerinde, Prenses Mariya ağabeyine döndü.

"Savaşa katılacağın kesin mi, Andrey?" diye sorarak içini çekti. Liza da içini çekti.

"Evet, hem de hemen yarın," diye cevap verdi Prens Andrey.

"Tam da terfi edeceğine yakın bir sırada, beni buralarda bırakıp gidiyor, Tanrı bilir neden..."

Prenses Mariya gelinin lafını sonuna kadar dinlemeksizin, kendi düşüncelerine dalmış bir hâlde dönerek, sevecen bakışlarını onun karnına çevirdi.

"Kesin mi?" diye sordu.

Yüzü bir anda değişiveren gelin bir iç geçirdi.

"Kesin ya," dedi. "Ah! Öyle korkuyorum ki..."

Liza'nın dudağı sarkıvermişti. Yüzünü görümcesinin yüzüne doğru yaklaştırdı ve ansızın ağlamaya başladı.

Prens Andrey kaşlarını çatarak, "Dinlenmesi gerekiyor onun," dedi. "Öyle değil mi, Liza? Sen onu al, kendi odana götür, bu arada ben de babama bir bakayım. Babam nasıl, hep aynı mı?"

Prenses Mariya sevinç içinde, "Hep aynı, hep aynı," diye cevap verdi. "Sen onu nasıl bulacaksın, bilmem ama..."

Prens Andrey, babasına duyduğu sevgi ve saygının yanı sıra, onun zayıf yanlarını bildiğini de gösterircesine, belli belirsiz gülmseyerek, “Yani, yine her şey saati saatine yapılıyor, yine bahçe- de gezintilere çıkılıyor, yine torna tezgâhının başında çalışılıyor, öyle mi?” diye sordu.

Prenses Mariya, “Hep aynı saatte yine tezgâh başında, üstelik benim geometri ve matematik derslerim de,” diye sanki bu dersler yaşantısının en tatlı olaylarıymış gibi neşeyle cevap verdi.

Yirmi dakika geçip İhtiyar Prens kalkma vakti gelince Tihon göründü, Prens Andrey’i babasının yanına çağırdı. İhtiyar baba oğlunun gelişi onuruna alışkanlıklarından bir sapma yaparak, öğle yemeğine çıkmadan önce giyinirken oğlunun yanına getirilmesine izin ve bu yolda talimat vermişti. İhtiyar Prens eski moda kıyafetle dolaşır, sırtına kaftan giyer, başına da pudralanmış peruka takardı. Prens Andrey (kabul salonlarına girerken takındığı hor görme ifadesiyle değil de, Piyer’le konuşurken takındığı o hevesli yüzle) babasının odasına girdiğinde de, ihtiyar, tuvalet odasında omuzlarında pudra önlüğüyle geniş bir maroken koltuğa oturmuş, başını Tihon’un ellerine teslim etmiş bir durumdaydı.

Perukasının, Tihon’un avuçları içindeki örgülü kuyruğunun izin verdiği oranda pudralı başını sallayarak, “Vay! Savaşçı beyimiz! Demek Bonaparte’la kapışacaksın, ha?” dedi. “Hazır kapışmışken iyi giriş bari, yoksa bu gidişle bizleri de uyrukları arasına katacak. Nasılsın, bakalım?” diye ekleyerek oğluna yanağını uzattı.

Yemek öncesi uykusunu aldığı için keyfi pek yerindeydi ihtiyarın. (Yemekten sonra uyunan uykunun gümüş, yemekten önce uyunan uykunun ise altın olduğunu söylerdi her zaman.) Sarkık, kalın kaşlarının altından sevinç dolu gözlerini çevirip çevirip oğluna bakıyordu. Prens Andrey babasına yaklaşıp, tam onun gösterdiği yerden öptü. Günün askerî simalarıyla, özellikle de Napolyon’la dalga geçmeye, onları alaya almaya bayılan babasının yine bu konuyu açmak için sorduğu soruya karşılık vermedi. Babasının yüzündeki her kımlıtyı saygı ve sevgi dolu gözlerle izlemeyi bir an bile bırakmaksızın, “Eveet, babacığım sizi görmeye

geldim işte,” dedi. “Karnında çocuğumu taşıyan karımı da yanımda getirdim. Sağlığınız yerinde mi?”

“Yalnız budalalarla sefih insanların sağlığı bozuk olur delikanlı, oysa sen beni bilirsin; sabahtan akşama dek çalışan, perhizkâr biriyimdir, o yüzden de pek tabii sağlığım yerindedir.”

“Tanrı’ya şükür,” dedi oğlu, gülümseyerek.

“Tanrı’nın bu işle ilgisi yok!” diyen baba, o en sevdiği konuya dönerek, “Hadi, sen bana onu anlat bakayım,” diye sürdürdü konuşmasını. “Bonaparte’la savaşabilmen için Almanlar seni nasıl eğittiler şu yeni bilimsel yöntemleriyle –hani, ‘strateji’ mi ne diyorsunuz adına?”

Prens Andrey gülümsedi.

“Babacığım, izin ver de azıcık şöyle kendimi toparlayayım hele,” derken gülümseyişinde, babasının zayıf yanlarını biliyor oluşunun ona olan saygı ve sevgisini hiç azaltmadığını gösteren bir ifade vardı. “Daha eşyalarımı yerleştiremedim!”

İhtiyar baba, perukasının kuyruk örgüsü sıkı yapılmış mı, yapılmamış mı diye anlamak için başını hızlı hızlı silkelerken, “Hadi oradan, saçmalama bakayım!” diyerek oğlunu elinden tuttu. “Karının rahat edeceği biçimde hazırladık evi. Mariya onunla ilgilenir, ona her şeyi gösterir, aralarında istedikleri kadar da çene çalarlar. Eee, kadınlar çene çalmadan duramaz ne de olsa. Karını getirdiğine sevindim. Sen şimdi otur şuraya da anlat bana bakayım. Mihelson’un ordusunu anlıyorum... Tolstoy’un ordusunu da... Eşzamanlı olarak saldırıya geçecek bunlar... Ama şu güney ordusu ne yapacak peki? Prusya tarafsız kalıyor, bunu da anlıyorum. Hepsini anlıyorum da...” diyerek yerinden kalktı, odada bir aşağı, bir yukarı gezinmeye başladı. O böyle gezinirken, Tihon da onun ardı sıra koşuyor, bir yandan da çeşitli giyim eşyasını İhtiyar Prensine eline tutuşturuyordu. “Ya Avusturya? Ya İsveç? Pomeranya’yı nasıl aşacaklar bunlar?”

Babasının sorularının ardı arkası gelmeyeceğini gören Prens Andrey, tasarlanan seferin harekât planlarını açıklamaya girişti. Önceleri isteksiz isteksiz anlatırken, anlattıkça açıldı, açıldıkça da alışkanlıktan Rusçayı bırakıp Fransızcaya geçerek hevesle ko-

nuşmaya başladı. Doksan bin kişilik bir orduyla nasıl Prusya'nın tehdit edileceğini, böylelikle de Prusya'nın tarafsızlıktan çıkarılıp nasıl savaşın içine çekileceğini, bu askerlerin bir bölümünün nasıl Stralsund'da İsveç kuvvetleriyle birleşeceğini, iki yüz yirmi bin kişilik Avusturya ordusunun yüz bin kişilik Rus ordusuyla İtalya'da birleştikten sonra nasıl Ren üzerine yürüyeceğini, elli bin kişilik bir Rus ordusuyla, elli bin kişilik İngiliz ordusunun ise Napoli'de nasıl bir araya geleceğini ve sonuçta beş yüz bin kişiye ulaşacak bir gücün Fransızlara değişik yanlardan aynı anda nasıl taarruza geçeceğini anlatıyordu. Oğlunun anlattıklarıyla zerre kadar ilgilenmiyormuş gibi görünen İhtiyar Prens, bir yandan gezinirken, bir yandan da besbelli onu dinlemeden, giyinmeyi sürdürüyordu. Bu arada üç kez de ansızın lafını kesti oğlunun. Birinci seferinde onu susturarak bağırды: “Beyazı! Beyazı!” Bununla, Tihon'un, istediği yeleği vermemiş olduğunu anlatmış oluyordu. İkinci seferinde, gezinmesini kesip zıncı diye durarak sordu: “Peki, doğum yakın mı?” Sonra, azarlar gibi başını iki yana sallayarak, “Bu kötü işte! Sen devam et, devam et!” diye ekledi.

Üçüncü seferinde ise, tam Prens Andrey'in sözünü bitirmesine yakın, İhtiyar Prens o cırtlak, yaşlı sesiyle, “*Malbrough savaşa gidiyor, Tanrı bilir ne zaman döner,*”* diye Fransızca bir şarkı tutturdy.

Oğlu gülümsemekten başka yapacak bir şey bulamadı.

“Bu benim beğendiğim bir plandır demek istemiyorum,” dedi. “Sadece, planı olduğu gibi anlatıyordum size. Şimdiye kadar Napolyon da herhâlde en az bunun kadar esaslı bir plan hazırlamıştır kendine.”

“Bana yeni bir şey söylemedin ki,” diyen ihtiyar, dalgın dalgın yine şarkıyı mırıldanmaya başladı. “*Tanrı bilir ne zaman döner.*” Sonra ekledi: “Hadi, sen yemek salonuna git.”

* Malbrough (ya da Malbrook). “*Malbrough s'en va-t-en guerre*” – “Malbrough savaşa gidiyor” – sözcükleriyle başlayan, çok ünlü bir Fransız şarkısıdır. Gerek güfte yazarı, gerek bestecisi tam olarak bilinmemekle birlikte, şarkının 1709 yılında ortaya çıktığı sanılmaktadır. Şarkıyı çok seven Marie Antoinette 1781 yılında bunu dilinden düşürmemiş, dolayısıyla da Fransa'da dönemin moda şarkısı olmuştur. Bunun üzerine 1784 yılında Beaumarchais aynı şarkıyı *Figaro'nun Düğünü* adlı eserinde kullanmış, Beethoven ise onu 1813 yılında bestelediği *Savaş Senfonisi*'nde, Fransız ordusunun simgesi olarak tekrarlamıştır. –çev.

İhtiyar Prens, tertemiz tıraş olmuş, pudrasını sürünmüş bir hâlde her zaman tam saatinde girerdi yemek odasına. Kendisini burada şimdi gelini, Prenses Mariya, Matmazel Bourienne ile birlikte bir de, toplumdaki yerinin önemsizliği ve silik kişiliği dolayısıyla böyle bir onura layık görülmeyi doğal olarak hiç de ummadığı hâlde, ihtiyarın aklına eserek sofrasına çağırdığı mimarı bekliyordu. Aslında sınıf ve rütbe farkına çok önem veren, ilin ileri gelen memurlarını bile sofrasına pek ender çağıran İhtiyar Prens, aklına nereden estiyse, insanların eşit oldukları kuramına inandığını herkese göstermek için bula bula (hep, bir köşeye çekilerek damalı mendiliyle habire burnunu silen) bu mimar Mihail İvanoviç'i bulmuş, bu adamın da en az kızı kadar, kendisi kadar iyi olduğunu ikide birde Prenses Mariya'nın kafasına kakmaya başlamıştı. Sofrada da en çok bu sessiz mimarla konuşurdu ihtiyar.

Evin bütün odaları gibi çok yüksek tavanlı olan yemek salonunda, sofranın çevresindeki her iskemlenin arkasında dimdik duran uşaklarla bütün ev halkı Prens'in salona girmesini bekliyorlardı. Kolunda peçeteyle sofrayı düzenini kontrol eden sofracıbaşı, uşaklara birtakım işaretler çıkıyor, bir yandan da kaygılı kaygılı ikide birde kâh duvar saatine, kâh Prens'in gireceği kapıya bakıyordu. Prens Andrey ise bu evde ilk kez gördüğü, duvara asılı koskocaman yaldızlı çerçeveye dalmıştı. Bu yaldızlı çerçeve içinde Bolkonski'lerin soy ağacı yer almaktaydı, karşıki duvarda da yine öyle koskoca bir çerçeve içinde, Bolkonski ailesinin Rürik hanedanından gelme kurucusunu göstermek niyetiyle (herhâlde yurtluğun ressamı tarafından) çok kötü yapılmış yağlı boya bir taçlı Prens tablosu bulunuyordu. Aile soy ağacına, saçma sapan bir resme bakar gibi gülerek bakan Prens Andrey başını iki yana salladı. Yanına yaklaşan Prenses Mariya'ya döndü:

“Bütün bunlar, tam da babama yakışacak şeyler yani!” dedi.

Prenses Mariya ağabeyine şaşarak baktı. Onun neye güldüğünü anlayamamıştı. Babasının yaptığı her şeye büyük saygı duyan Prenses, bunların eleştirilebileceğini aklının ucundan bile geçiremezdi.

“Herkesin bir zayıf yanı var işte,” diye devam etti Prens Andrey. “O kadar akıllı bir adam olduğu hâlde, ne gülünç şeylere kapılıyor kendini!”

Ağabeyinin sözlerindeki bu küstahlığı akıllı alamayan Prenses tam karşı çıkmaya hazırlanıyordu ki, herkesin kulak verdiği çalışma odasından, beklenen ayak sesleri duyuldu. Devinimlerinin yumuşaklık ve esnekliğiyle evdeki yaşayış düzeninin katılığı arasında âdeta bile bile karşıtlık yaratmak istercesine, neşeli küçük adımlarla içeri girdi Prens. O içeriye adımını attığı anda büyük saat ikiyi vurdu ve oturma odasından bir başka saat yine aynı anda, daha ince bir sesle buna karşılık verdi. Prens durdu; sarkık, gür kaşlarının altından herkesi bir bir süzen sert bakışlı keskin gözleri geldi geldi, Küçümen Prense se takıldı. İhtiyar adamın çevresindeki herkeste uyandırdığı, hani, saraylıların Çar’ın huzuruna çıktıkları vakit duydukları korkuyla karışık o saygı duygusunu, o anda Prenses de duydu. İhtiyar adam Küçümen Prensesin başını okşadı, sonra da kaba- ca, ensesini tapışladı.

Prensesin ta gözlerinin içine bakarak, “Sevindim, seni gördüğüme sevindim,” deyip yürüdü geçti, yerine oturdu. “Oturun, oturun! Mihail İvanoviç oturun!” dedi.

Gelinine yanında yer gösterdi. Uşak hemen gelin hanımın is- kemlesini tuttu.

İhtiyar adam gelininin yuvarlak karnına bakarak, “Ho, ho!” diye güldü. “Hiç vakit kaybetmemişsin bakıyorum. İşte bu kötü!” Gözleriyle değil de, yalnız dudaklarıyla, tatsız tatsız gülmüştü her zamanki gibi. “Egzersiz yapman gerek senin; bol bol yürümelisin, bol bol!” dedi.

Küçümen Prenses onun dediklerini duymamış ya da duymak işine gelmemişti. Hiç sesini çıkarmadı; sıkılmış bir hâli vardı. İhtiyar Prens ona babasını sorunca, Prenses konuşmaya ve gülümse- meye başladı. Prens ortak tanıdıklarını sorunca, bu sefer Prenses iyice açıldı, Prese tanıdıklarının selamlarını ileterek tatlı tatlı kent dedikodularını aktarmaya koyuldu.

İyiden iyiye açılan Prens, “Zavallı Kontes Apraksina kocasını kaybetti,” dedi. “Ağlaya ağlaya neredeyse gözlerinden olacaktı zavalcılık.”

Prens açıldıkça, Prens de kaşları çatılıyor, onu gittikçe sertleşen bakışlarla süzüyordu. Derken, onu yeterince incelemiş ve hakkında tam bir fikir edinmiş gibi, birdenbire Prensese sırtını dönerek, Mihail İvanoviç’e hitap etti:

“Ee, Mihail İvanoviç, bizim Bonaparte bu sefer hapyı yutacak gibi görünüyor. Prens Andrey (oğlundan hep böyle söz ederdi) demin anlatıyordu da, Bonaparte’ın karşısına çok büyük kuvvet yığıyorlarmış! Oysa seninle biz onu adam yerine bile koymazdık!”

Prens “seninle biz” dediği Mihail İvanoviç, Bonaparte hakkında böyle bir şeyi Prensle aralarında ne zaman konuştuklarını hiç mi hiç hatırlayamadığından, epeyce şaşırmakla birlikte, Prens kendisinden o en sevdiği konuşma konusunu açmasını istediğini anladı ve bakalım arkasından ne gelecek diye merakla genç Prense baktı.

İhtiyar Prens oğluna mimarı göstererek, “Yaman bir taktikçidir, ha!” dedi ve konuşma böylece savaşa, Bonaparte’la, generallerle, günün önemli siyaset adamlarıyla ilgili bir kanala girmiş oldu. Görünüşe göre İhtiyar Prens, çağın devlet adamlarının tümünün askerlik ve siyasetin daha abecesini bilmeyen, ağızları süt kokan çocuklar olduğuna inanıyor; Bonaparte’ı ise, başarısını karşısında Suvorov’un,* Potemkin’in** bulunmayışına borçlu önemsiz bir Fransız sayıyordu. O, aslında Avrupa’nın bir siyasal güçlkle karşı karşıya bulunduğuna hiç inanmıyor, şimdi yapılmakta olan şeyi de savaş değil, sözüm ona savaşıyormuş gibi yapan birtakım zamane büyüklerinin rol aldığı bir kukla oyunu sayıyordu. Prens

* Kont Aleksandr Suvorov (25.11.1729-18.5.1800): İsveç asıllı, çok ünlü bir Rus feld-mareşalidir. 1799 yılında İtalya’da Cassano, Trebbia ve Novi muharebelerinde Fransız ordularını arka arkaya yenerek “İtalüski” sanını almıştır. –çev.

** Prens Grigori Potemkin (Eylül 1736-16.10.1791): Ünlü Rus siyaset adamı ve generali. İmparatoriçe II. Katerina’nın gözdeleleri içinde en önde geleni olan Prens Potemkin, Rusya’nın gerek iç, gerek dış siyasetinde çok büyük söz sahibiydi. Kırım’ın ilhakıyla, Kerson’un ve daha başka kentlerin kuruluşu onun zamanında gerçekleşmiştir. –çev.

Andrey, babasının yenilikçileri alaya alışını gülerek karşılıyor, onu mahsus kışkırtıp konuşturarak, büyük bir keyifle dinliyordu.

“Eskilerin yaptığı her şey sizin gözünüzde iyi, öyle mi?” dedi genç Prens. “Peki, ama Suvorov da Moreau’nun* kurduğu tuzığa düşmemiş, o tuzaktan kurtulamamış değil miydi?”

“Kim demiş? Kim söyledi sana bunu?” diye bağırdı İhtiyar Prens. “Suvorov tuzığa düşmüşmüş!” diyerek tabağını fırlattı, ama neyse ki, Tihon tabağı ustaca yakaladı. “Suvorov, ha! Düşün-senize bakalım, Prens Andrey. O dönemde iki tane büyük adam vardı: biri Frederik, öbürü de Suvorov... Moreau da kim oluyor-muş! Suvorov’un eli kolu bağlı olmasaydı, Moreau’yu çoktan tut-sak alırdı, ama o Hofskriegswurstshnapps Rath** üyeleri olacak he-rifler onun elini kolunu bağlayıp, öyle bir sıkıştırmışlardı ki, ne yapsındı yani Suvorov? Ah, sen hele bir cepheye git de o zaman anlarsın bu Hofskriegswurstshnapps Rath’ların ne menem kimse-ler olduklarını! Suvorov gibi biri bile bunlarla başa çıkamadıktan sonra, Mihail Kutuzov nasıl başa çıkacak? Yok dostum, yok,” diye sözünü sürdürdü, “siz o generallerinizle Bonaparte’in hakkından gelemezsiniz; iyisi mi, siz yine bir Fransız bulun kendinize. İti, ite kırdırırsınız!” Sonra, o yıl Moreau’ya, Rusya’nın hizmetine girme-si için yapılan öneriyi anlatmak isteyerek, “Baksana, Moreau de-nen şu Fransız’ı alıp gelsin diye New York’a, ta Amerikalara kadar bir Alman’ı, Pahlen’i*** yolladık. Amma iş ha! Sanki Potemkin’ler, Suvorov’lar, Orlov’lar da Alman mıydı? Yo, delikanlı, yoo... ya siz hepiniz aklınızı kaçırdınız ya da ben bunadım. Tanrı hepinizin yardımcısı olsun ama göreceğiz bakalım. Bunların arasında Bo-naparte gibi birisi bile askerî bir önder olarak sivrilebiliyor! Hıh!”

* Jean Victor Moreau (11.8.1761-2.9.1813): Ünlü Fransız generali. Napolyon’un I. Konsül olduğu dönemde, ona karşı girişilen bir suikaste adı bulaştığı için sürgüne yollanan general, 1805 yılından 1813 yılına kadar ABD’de yaşamış, 1813 yılında Rusya’nın hizmetine girerek Napolyon’a karşı çarpışmış ve aynı yıl, 27 Ağustos’ta Dresden Muharebesi’nde yaralanarak 2 Eylül’de ölmüştür. -çev.

** Burada, Avusturya Yüksek Savaş Konseyi üyelerinden alaylı bir dille (Saray-savaş-sosis-şnaps-konseyi) diye kelime oyunu yaparak söz ediliyor. -İngilizce çev.

*** P.A. Pahlen, Çar Pavel zamanında Petersburg kentinin vali ve komutanı idi; Çar’ın öldürüldüğü suikaste adı karışmıştı. Burada bu yüzden onunla alay edili-yor. -İngilizce çev.

Prens Andrey, "Ben bizim bütün planlarımız mükemmeldir demek istemiyorum," dedi. "Sadece, sizin nasıl olup da Bonaparte üzerine böyle düşünebildiğinizi anlayamadığımı belirtmek istiyorum. Siz isterseniz gülünüz, ama yine de Bonaparte büyük bir generaldir!"

Kendisini unuttukları umuduyla rozbifine dalmış olan mimara, "Mihail İvanoviç!" diye bağırdı İhtiyar Prens. "Ben sana, Bonaparte büyük bir taktisyendir dememiş miydim? Bak, bu da öyle söylüyor."

"Elbette, Ekselans," diye cevap verdi mimar.

İhtiyar Prens yine öyle soğuk soğuk güldü.

"Bonaparte doğuştan şanslı adam. Elinde mükemmel askerler var. Üstelik ilk önce de Almanlara saldırdı. Almanların hakkından da kim olsa gelir. Dünya kuruldu kurulalı Almanlara sopa atmayan kalmamıştır. Oysa Almanlar henüz kimseyi yenememişlerdir. Onların işleri güçleri birbirlerini yemektir. Napolyon işte bunlarla savaşıyor ün kazandı."

Ve İhtiyar Prens, kendi görüşüne göre Napolyon'un gerek savaş alanlarında, gerek siyaset sahnesinde işlediği bütün kusurları bir bir sayıp dökmeye koyuldu. Oğlu gerçi onun hiçbir sözüne itiraz etmiyordu, ama önüne ne gibi tanıtılar sürülürse sürülsün, fikrinden dönmeme konusunda en az babası kadar inatçı olduğu da belliydi. Babasını dinliyor, ama cevap vermekten kaçınıyordu. Bir yandan da, bu ihtiyar adamın yıllardan beri herkesten uzak, köyde yaşadığı hâlde, Avrupa'da son birkaç yıl içinde yer alan bütün askerî ve politik olayları, üzerlerinde fikir yürütebilecek kadar ayrıntılı ve doğru olarak nasıl bilebildiğine şaşmaktan kendini alamıyordu.

İhtiyar Prens sözünü bağlamak amacıyla, "Yaşlandığım için bugünkü olayları anlayamadığımı sanıyorsun, değil mi?" dedi. "Oysa ben âdeta bu olaylarla yaşıyorum. Bunları düşünmekten geceleri gözüme uyku bile girmiyor. Evet, şimdi söyle bakalım, senin şu generalin, hünerini nerede göstermiş?"

"Bunu anlatması uzun sürer," dedi oğlu.

İhtiyar Prens, “Öyleyse hadi yallah, Bonaparte’ın yanına!” dedi ve mükemmel bir Fransızcayla, “Matmazel Bourienne, alın işte sizinle topçu yamağından bozma İmparatorunuzun hayranlarından biri daha!” diye bağırdı.

“Benim Bonapartçı olmadığımı bilirsiniz, Prensim!”

İhtiyar Prens o falsolu sesiyle, “*Tanrı bilir, ne zaman döner...*” diye Fransız şarkısının nakaratını tekrarladı, kulağa daha da tatsız gelen cırtlak bir kahkaha attı ve sofradan kalktı.

Küçümen Prenses bütün bu tartışma boyunca ve yemeğin geri kalan bölümünde ağzını açmadan oturmuş, korku dolu gözlerle bir Prenses Mariya’nın, bir kayınbabasının yüzüne bakıp durmuştu. Sofradan kalkılınca, görüncesinin koluna girip onu öbür odaya çekti.

“Babanız ne kadar da akıllı adammış,” dedi. “Belki de bu yüzden, ondan gözüm korktu benim.”

“Ah, o öyle iyi yüreklidir ki!” dedi Prenses Mariya.

XXV

Ertesi akşam, Prens Andrey yol hazırlığı yapıyordu. İhtiyar Prens ise her zamanki düzenini bozmayarak, yemekten sonra kendi odasına çekilmişti. Küçümen Prenses görünceyle oturmuyordu. Üstünü değiştirip, yol için apoletsiz bir ceket giyen Prens Andrey, kendilerine ayrılmış olan dairede oda uşağıyla eşyasını topluyordu. Arabayı ve eşya sandıklarının nasıl yerleştirildiğini kendi gözleriyle görüp denetledikten sonra atların arabaya koşulması için emir verdi. Bütün yolculuklarında yanında götürdüğü üç beş eşyası kalmıştı sadece odada: küçük bir sandık, gümüş kaplamalı bir matara ve iki tane Türk yapısı tabanca ile babasının Otçakov* kuşatmasından getirip kendisine hediye ettiği bir süvari kılıcı. Prens Andrey bütün yolculuklarında yanından ayırmadığı

* Otçakov (veya Oçakof): Çarlık Rusya’sı döneminde, Odesa’nın 70 kilometre doğusunda yer alan, Kerson’a bağlı ufak bir kasaba. Önce 1737’de, sonra da kesin olarak 1788’de, Kırım Hanlığı’ndan Rusya’ya geçmiştir. –çev.

bu eşyasının tümünü de gözü gibi korurdu; bunların hepsi de gıcır gıcır temizlenmiş bir hâlde çuha kılıflar içinde ve kurdelelerle özenle bağlanmış olarak dururdu.

Attıkları her adımı tartarak atma alışkanlığında olan insanlar bir yolculuğa çıkacakları, yaşamlarına yeni bir yön verecekleri zaman ciddi düşüncelere dalmaya yatkın olurlar genellikle. Böyle insanlar, bu gibi anlarda geçmişin bir muhasebesini yapar, gelecekle ilgili planlar kurarlar. Prens Andrey'in de yüzünde dalgın, duygulu bir ifade vardı. Ellerini arkasında bağlamış, gözlerini ayaklarının ucundan ayırmadan ve dalgın dalgın başını sallayarak odanın iki köşesi arasında hızlı adımlarla gidip geliyordu. Yüreğine belki savaş korkusu, belki karısından ayrılmanın acısı –ya da belki ikisi birden– çökmüş olabilirdi, ama onu bu durumda kimsenin görmesini istemediği belliydi, zira öbür odadan yaklaşan ayak seslerini duyar duymaz hemen ellerini çözdü, gelip masanın başında durdu, küçük sandığı bağlıyormuş gibi yaparak o her zamanki dingin ve donuk yüz ifadesini takındı. Duyduğu sesler, tok adımlarla yürüyen Prens Mariya'nın ayak sesleriydi.

Mariya, soluk soluğa (belli ki koşmuştu), "Atların koşulmasını emrettiğini söylediler," dedi. "Seninle bir parçacık baş başa kalabilmeyi o kadar istiyordum ki! Kim bilir yine ne kadar uzun zaman birbirimizi görmeyeceğiz. Geldim diye kızmadın ya bana?" Sonra da âdeta bu sorusunun açıklamasını yapar gibi, "Öyle değişmişsin ki, Andryuşa,"* diye ekledi.

Prens, "Andryuşa" derken gülümsemişti. Bu sert tavırlı, yakışıklı erkeğin çocukluklarında ona oyun arkadaşlığı eden yaramaz, sıska Andryuşa ile aynı kişi oluşu besbelli tuhaf geliyordu şimdi ona.

Prens onun sorusuna sadece bir gülümsemeyle karşılık vererek, "Liza nerelerde?" diye sordu.

Prens kanepeye, yüzünü ağabeyine dönerek otururken, "O kadar yorgun düşmüş ki, benim odamda kanepenin üstünde uyu-yakaldı," dedi. "Ah, Andrey, ne değerli bir eşin var! Tam anlamıyla bir çocuk; neşeli, şipşirin bir çocuk. Çok sevdim onu."

* Andryuşa: Rusçada Andreyciğim anlamına gelir. –çev.

Prens Andrey ağzını açıp da tek kelime etmiyordu, ama Prenses, ağabeyinin yüzüne alaycı, küçümseyici bir ifade geldiğini fark etti.

“Ufak tefek kusurları da hoş görmek gerek. Kusursuz olan kim var ki Andrey? Unutmaman gerekir ki, o sosyete içinde büyümüş, sosyete terbiyesi almış. Hem, şimdi içinde bulunduğu durum da kolay değil. İnsan biraz da kendini başkalarının yerine koymalı. Anlayışlı olmak, bağışlayıcı olmak demektir. Alışık olduğu yaşıntıdan sonra, kocasından hem de bu hâlinde ayrı kalıp köyde yaşayacak olmak zavalılığa nasıl gelmiştir, bir düşün hele! Kolay iş değil.”

İçlerini okuduğumuzu sandığımız kişileri dinlerken bir gülümseyişimiz vardır hani, işte Prens Andrey de kız kardeşine bakarken aynen öyle gülümsüyordu.

“Sen de köyde yaşıyorsun, burada yaşamak sana korkunç geliyor mu?” dedi.

“Ben, benim durumum bambaşka. Beni ne diye karıştırıyorsun şimdi? Benim gözümde başka türlü bir yaşam yok ki. Hem zaten başka türlü bir yaşamı isteyemem de, çünkü başka türlü bir yaşam bilmiyorum. Ama hele bir düşün, Andrey, yüksek sosyete de yaşamaya alışmış gencecik kadını getirip, yaşamının en güzel yıllarında köye gömmek ne demektir, bunu düşün, hem de yapayalnız... Çünkü babam her zaman bir şeylerle uğraşıyordur, bana gelince... beni bilirsin işte... Yüksek sosyete alışıktı kadınlara can yoldaşlığı edecek kadar neşeli biri değilimdir öyle. Bir tek, Matmazel Bourienne...”

Prens Andrey, “Senin o Bourienne’ini de hiç sevmedim,” dedi.

“Aa! Yapma! Çok cici kızdır, üstelik zavallının biri. Kimsesi yok, kimseciği. Gerçeği söylemek gerekirse ona hiç ihtiyacım olmadığı gibi, üstelik bana ayak bağı da oluyor. Bilirsin ya, öteden beri yalnızlığı seven yabaninin biriyimdir ben, gitgide de daha çok seviyorum yalnızlığı. Yalnız kalıp başımı dinlemeyi seviyorum... Babacığım onu pek sever. Babamın iyi geçindiği, hiç kızmadığı bir o vardır, bir de Mihail İvanoviç; çünkü babam kendisini her ikisi-

nin de velinimeti sayar. Sterne'in* dediği gibi, 'İnsanları, bize yaptıkları iyiliklerden çok, bizim onlara yaptığımız iyiliklerden ötürü severiz.' Babacığım onu sokaktan, öksüz olarak aldı; çok iyi huylu bir kızdır. Hem, babam onun okuma biçimini çok seviyor. Matma-
zel Bourienne babama akşamları kitap okur; çok da güzel okuyor."

Prens Andrey, birdenbire, "Hadi, hadi, sen bana doğrusunu söyle bakayım, Mariya," dedi. "Babamın huyları yüzünden zaman zaman çok çektiğin oluyordur, değil mi?"

Prenses Mariya önce şaşırdı, sonra da korkudan nutku tutuldu. "Ben mi? Ben mi çekiyormuşum?" dedi.

Prens Andrey, "Babam oldum olası zaten çok ters adamdır, ama bana kalırsa, gün geçtikçe daha da çekilmez oluyor, öyle sanıyorum," dedi. Babasından böylesine küçümseyerek söz etmesinden açıkça anlaşıldığına göre ya kız kardeşinin ağzını aramak ya da onu sınamak istiyordu.

Konuşmanın gidişinden çok, kendi düşünce zincirini izlediği anlaşılan Prenses, "Sen her yönüyle iyi bir insansın, Andrey, ama zekânla gururlanıyor gibisin, oysa gurur büyük bir günah-tır," dedi. "Hem, babamızı yargılamak sence doğru bir davranış mı? Kaldı ki, bu doğru bir davranış olsa bile, onun gibi bir insanı yargılamanın sonunda ortaya çıkabilecek duygu, ona duyulacak büyük bir saygıdan başka şey olabilir mi? Ayrıca, ben onun yanında olmaktan hoşnutum, çok mutluyum. Keşke hepiniz benim kadar mutlu olabilseniz."

Ağabeyi, inanmadığını belli eden bir tavırla başını salladı. "Beni rahatsız eden biricik şey -bak, sana doğru söylüyorum Andrey- babamızın din konusundaki düşünüş biçimidir. Bu kadar akıllı bir insanın gün gibi açık bir gerçeği göremeyip, nasıl böyle bir yanılgıya düşebildiğini aklım almıyor. İşte beni mutsuz eden tek şey budur. Ama bu konuda bile, son zamanlarda babamda hafif hafif düzelmeye doğru bir gidiş var. Alayları eskisi kadar kırııcı olmadığı gibi, geçenlerde bir keşişi yanına kabul edip onunla uzun uzadıya konuştu bile."

* Laurence Sterne (1713-1768): Ünlü İngiliz romancısı, güldürü yazarı. -çev.

Prens Andrey alaycı bir tavırla, ama aynı zamanda sevecen bir sesle, "Bana kalırsa şekerim, sen ve senin şu keşiş efendi akıntıya kürek çekiyorsunuz."

"Ah, *mon ami*! Ben sadece Tanrı'ya dua ediyor, duamı işitmesini diliyorum, o kadar," dedi Prenses. Bir an sustuktan sonra, sıkıla sıkıla, "Senden büyük bir ricam var, Andrey," dedi.

"Nedir şekerim?"

"Yo, önce reddetmeyeceğine söz ver! Senin için hiç zor bir şey değil bu istediğim, ayrıca, asla seni küçük düşürecek bir şey de değil. Sadece benim içimi rahatlatacak. Lütfen söz ver Andryuşa," diyen Prenses elini küçük el çantasının içine sokarak bir şey tuttu ama çıkarmadı. Ricasının konusu olduğu anlaşılan bu şeyi, ricasının kabul edileceği sözünü almadan çıkarıp göstermek istemediği belliydi. Gözlerini ağabeyine dikmiş, utangaç utangaç yalvarır gibi bakıyordu.

Kendisinden rica edilen şeyin ne olduğunu tahmin etmeye çalışarak, "Benim için çok zor bile olsa..." diye söze başladı, Prens Andrey.

"Bu konuda istediğini düşünebilirsin! Biliyorum, sen de babam gibisindir. Nasıl düşünürsen düşün, ama ne olursun, benim hatırım için bunu yap! Lütfen, kırma beni! Babamın babası, yani büyükbabamız da bunu takarmış her savaşa gidişinde..." (Prenses, çantasının içinde tuttuğu şeyi hâlâ çıkarmış değildi.) "Söz veriyorsun bana, değil mi?"

"Pek tabii. Neymiş bakalım?"

"Andrey, seni bu kutsal tasvirle kutsuyorum, sen de bana bunu asla çıkarmayacağına söz ver, hadi... Veriyor musun?"

"Değirmen taşı kadar ağır değilse, boynumu kırmayacaksa ve eğer seni memnun edecekse... eh, ne yapalım..." dedi Prens Andrey. Aynı anda da, bu alaycı tavrı yüzünden kız kardeşinin yüzünde beliriveren üzüntüyü fark ederek, pişman olup, hemen ekledi: "Çok sevindim, gerçekten de çok sevindim şekerim."

Prenses Mariya, sesi heyecandan titreyerek, "Sen istemesen bile o seni koruyacak, seni esirgeyecek ve kendine yaklaştıracaktır, çünkü gerçek yalnız onda, huzur ondadır," diyerek, son derece

ince işçiliği olan gümüş bir zincire tutturulmuş gümüş çerçeveli küçük, oval antika bir madalyonu büyük bir saygıyla iki eli içinde ağabeyine uzattı. Madalyonun siyah mineli yüzüne Hazreti İsa'nın tasviri işlenmişti. Prenses istavroz çıkardı, tasviri öptü ve Andrey'e verdi.

“Lütfen Andrey, hatırım için.”

Prensesin iri gözleri sevecen, utangaç ışıltılarla çakmak çakmaktı. Bu gözler onun zayıf, hastalıklı yüzünü aydınlatarak güzelleştiriyordu. Ağabeyi tam madalyonu alacakken, Prenses onu durdurdu. Andrey onun ne demek istediğini anlayarak istavroz çıkardı ve tasviri öptü. Yüzünde hem yumuşak (çünkü duygulanmıştı) hem de alaycı bir anlatım belirmişti.

“*Merci, mon ami.*” Prenses böyle diyerek, ağabeyini alnından öptü ve tekrar kanepeye oturdu. İkisi de susuyordu.

“İşte, dediğim gibi, Andrey, sen zaten sevecen ve bağışlayıcı bir insansındır; yine öyle olmalısın. Liza'yı yargılarken o kadar katı olmamalısın,” diye söze başladı Prenses Mariya. “Ne iyi, ne tatlı bir insan, üstelik de şimdi çok zor bir durumda o.”

“Sanırım, karımı herhangi bir şeyle ayıpladığım ya da ondan hoşnut olmadığım yolunda bir şey söylemiş değilim sana, Maşa.* Dolayısıyla, bütün bunları nereden çıkarıyorsun şimdi?”

Prenses Mariya'nın yüzü pençe pençe kızardı; bir suç işlemiş gibi susuyordu.

“Ben sana hiçbir şey söylemedim, ama belli ki, başkası senin kulağını doldurmuş. Buna üzüldüm doğrusu,” diye devam etti Prens.

Prenses Mariya'nın yüzündeki pençe pençe kırmızılık alnına ve boynuna da yayılarak koyulaştı. Bir şey söylemek istiyor ama bir türlü ağzını açıp da söyleyemiyordu. Ağabeyi doğru tahmin etmişti: Karısı yemekten sonra ağlayarak, kötü bir doğum yapacağıının içine doğduğunu, bundan çok korktuğunu söylemiş ve bahtsızlığından, kayınpederinden, kocasından yakınınıştı Prenses Mariya'ya. Ağlaması bitince de kanepenin üstünde uyuyakalmıştı. Prens Andrey, kız kardeşinin hâline acıdı.

* Maşa, Mariya adının Rusçadaki küçültme durumudur. -çev.

“Bak, sana řu kadarını söyleyeyim ki Mařa, karımı hiçbir nedenle kınayamam, bugüne dek kınamış değilim, bundan sonra da kınayacak değilim. Onunla ilgili olarak kendimi de kınayamam ve ileride ne gibi bir duruma dūřersem dūřeyim, bu hep bōyle kalacaktır. Ama ille de benden gerçeği duymak... Mutlu olup olmadığımı öğrenmek istiyorsan... Hayır! O mutlu mu? Hayır! Peki, bu neden bōyle? Bilmiyorum.”

Prens Andrey bunları söyledikten sonra kalkıp, kız kardeşinin yanına gitti, eğilerek onu alnından öptü. Zekâ ve iyilik fışkıran güzel gözleri, daha önce onlarda pek görülmemiş bir ışıkla parlıyordu. Ne var ki, bakışları kız kardeşine değil, onun başının üstünden açık kapıya, kapının öbür yanındaki karanlığa çevriliydi.

“Hadi, onun yanına gidelim; vedalaşmam gerek. Ya da, istersen sen önden gidip onu uyandır da, ben bir iki dakika sonra geleyim,” diyen Prens Andrey, “Petruşka!” diye oda uşağına seslendi: “Gel de şunları taşıyiver. Bu, oturma yerine konacak, bu da sağ tarafa.”

Prenses Mariya kalkarak kapıya doğru yürüdü. Durdu. “Andrey, eğer inancın olsaydı, Tanrı’ya yakarır, yüreğinde duymadığın sevgiyi sana vermesini dilerdin, dileğin de kabul olunurdu.”

“Evet, belki de dediğin doğrudur!” dedi Prens Andrey. “Hadi sen git Maşa; ben de hemen geliyorum.”

Prens Andrey, kız kardeşinin odasına gitmek için evin iki kanadını birleştiren koridordan geçerken, tatlı tatlı gülümseyen Matmazel Bourienne’le karşılaştı. Matmazel Bourienne, yüzünde o aynı suçsuz, hevesli gülümsemeyle bugün üçüncü kezdir, kimseciklerin bulunmadığı koridorlarda Prens Andrey’in karşısına bōyle ansızın çıkıveriyordu.

Her nedense kızarıp, gözlerini yere indirerek, “Ah, ben sizi kendi dairenizde sanıyordum,” dedi kız. Prens Andrey ona ters baktı. Sabrının taştığını gösteren öfkeli bir ifade alıverdi yüzü. Hiçbir şey söylemedi ama kızın gözlerine hiç bakmadan onun alnını ve saçlarını öyle aşağılayan bir bakışla süzdü ki, pancar gibi kızaran Fransız kızı tek kelime söyleyemeden oradan uzaklaştı. Prens Andrey kız kardeşinin odasına vardığında çıtı pıtı karısı uyanmış bulunuyordu; açık kapının ardından, kelimeleri hiç so-

luk almaksızın çabuk çabuk, art arda sıralayarak cıvılcıvılcıv konuştuğu duyuluyordu. Hani, uzun zaman kimseyle görüşmemiş de sanki kaybettiği zamanın acısını çıkarmak istermiş gibi ve hep Fransızca konuşuyordu.

“Hayır, ama Kontes Zyubova’nın* yaşına başına bakmadan o bukile bukile takma saçlarla, ağzına doldurduğu o takma dişlerle hâlini bir gözünüzün önüne getirsenize! Ha, ha, ha! Mariyacığım!”

Kontes Zyubova ile ilgili aynı sözleri, aynı kahkahaları karısının ağzından başkaları önünde bu beşinci duyusu oluyordu Prens Andrey’in. Usulca odaya girdi. Pembe yanaklı tombul karısı eline işini alıp bir koltuğa kurulmuş, soluk bile almadan habire Petersburg anılarını anlatıyordu. Prens Andrey yanına gidip onun başını okşadı ve yol yorgunluğunu atıp atmadığını sordu. Karısı ona cevap verip, yine hemen konuşmasını kaldığı yerden sürdürdü.

Altı at koşulu araba evin kapısına çekilmiş bekliyordu. Mehtapsız bir güz gecesi idi; o kadar karanlıktı ki, arabacı arabanın okunu bile göremiyordu. Merdiven başında ellerinde fenerlerle uşaklar koşuşup duruyorlardı. Koskoca konağın yüksek pencerelerinden dışarıya ışık vuruyordu. Bütün toprak köleleri genç prenslerine güle güle demek için avluya toplanmışlardı. Tüm ev halkı da büyük salonda ayakta bekliyorlardı: Mihail İvanoviç, Matmazel Bourienne, Prenses Mariya ve Küçümen Prenses. Prens Andrey’le yalnız vedalaşmak isteyen babası onu çalışma odasına çağırtmıştı. Salondakiler de onun odadan çıkmasını bekliyorlardı. Prens Andrey babasının odasına girdiğinde, gözünde ihtiyar gözlüğü, sırtında beyaz geceliğiyle buldu onu; İhtiyar Prens bu gecelikle, oğlundan başka kimseye görünmezdi. Masanın başına oturmuş, bir şeyler yazıyordu. Başını çevirip baktı.

“Gidiyor musun?” dedi ve yazmaya devam etti.

“Allahaismarladık demeye geldim.”

“Buramdan öp bakayım,” diyerek yanağını gösterdi ihtiyar. “Teşekkür ederim sana, teşekkür ederim!”

* Rusçada, Zyub sözcüğü diş demektir. Burada bir sözcük oyunu yapılmıştır. –İngilizce çev.

“Neden teşekkür ediyorsunuz bana?”

“Oyalanıp da gitme vaktini geçirmediğin için, karının eteğine yapışıp kalmadığın için. Görev her şeyden önce gelir. Teşekkür ederim, teşekkür ederim!” İhtiyar Prens lafını bitirir bitirmez, yine yazmaya girişti ama tüy kalemi öyle bir bastırıyordu ki, gıcır gıcır öten kalem ucundan mürekkep sıçırıyordu etrafa.

“Eğer dilinin altında bir şey varsa durma, söyle; ben iki işi aynı anda yapabilirim,” diye de ekledi.

“Karımla ilgili... Size bir de karımın sorumluluğunu yüklemiş olmaktan utanıyorum doğrusu...”

“Saçmalamayla bırak da şimdi, ne söyleyeceksen onu söyle.”

“Doğumu yaklaştığında, Moskova’dan bir *accoucheur** getirtseniz de... Burada tutsanız.”

İhtiyar adam yazmayı bırakıp, anlamamış gibi kaşlarını çatarak oğluna baktı.

Prens Andrey, ne diyeceğini şaşırarak: “Gerçi ben de biliyorum, doğanın yardımı olmadıktan sonra, kimi getirseniz yararı yok,” dedi. “Ancak milyonda bir terslik olurmuş, bunu da kabul ediyorum ama işte, karım da, ben de kuruntuluyuz bu konuda kulağını birtakım şeylerle doldurmuşlar; bir de düş görmüş, o yüzden korkuyor.”

İhtiyar Prens yine yazmasını sürdürürken, kendi kendine ‘Hımm... hımmm,’ diye mırıldanıyordu. “Peki, olur,” dedi, cakalı bir imza attı ve birdenbire oğluna dönerek gülmeye başladı.

“Kötü, ha?”

“Kötü olan nedir, babacığım?”

“Karın!” dedi kısaca, ihtiyar adam, ama bunu çok anlamlı söylemişti.

“Anlayamadım!” dedi Prens Andrey.

“Eee, çaresi yok bunun, evladım,” dedi İhtiyar Prens. “Onların hepsi de birbirinin aynıdır. Gelgelelim bir kez evlendin mi de, geri dönüşü yoktur. Ama sen sakın korkma, bu konuda ağzımı açıp da kimseye tek kelime edecek değilim; sen de bilirsin ya bunu zaten.”

* Fr. Erkek ebe, doğum uzmanı. -çev.

Kemikli, ince, kuru parmaklarıyla oğlunun elini tutup sallayarak, o keskin bakışlarıyla âdeta onun içini okur gibi genç adamın yüzüne baktı, baktı ve yine o buz gibi kahkahalarından birini attı. Oğlu derin derin bir iç çekti; bu iç çekişle, babasının kendisini anladığını kabul etmiş oluyordu. Her zamanki gibi hızlı hareket eden ihtiyar adam, mektupları zarflayıp mühürlerken çabuk çabuk mumu alıp, kâğıdı bırakıyor, mumu bırakıp mührü alıyordu.

Mektubu mühürlerken, “Elden ne gelir? Ama güzelliğine diyecek yok. Ben her şeyle ilgilenirim. Sen yüreğini ferah tut,” diye kesik kesik söyleniyordu bir yandan.

Andrey susuyordu; babasının onu anlıyor oluşu hem hoşuna gitmişti hem de gururuna dokunmuştu. İhtiyar adam yerinden kalkıp, mektubu oğluna verdi.

“Bak, evladım,” dedi, “karın için hiç üzülme; elden gelen her şey yapılır. Şimdi beni iyi dinle; bu mektubu Mihail İlariyanoviç’e* verirsin. Seni yararlı işlerde kullanmasını, uzun süre yaverlik gibi berbat bir işte tutmamasını yazdım ona. Kendisini hatırladığımı ve takdir ettiğimi söylersin ona. Seni nasıl karşıladığımı da yaz bana. Hizmet edilmeye layık bir insan olarak görürsen onu, o zaman hizmet edersin. Nikolay Andreyeviç Bolkonski’nin oğlu hiç kimseye zoraki hizmet etmez! Gel baka-yım şimdi buraya.”

İhtiyar çok hızlı konuşuyor, sözcüklerin yarısını yutuyordu, ama oğlu onun bu konuşmasına alışık olduğu için dediklerini anlamıştı. Babası, Prens Andrey’i çalışma masasının yanına götürdü, masanın kapağını kaldırdı, bir gözü çekti ve iri, uzun ve yatık harflerle, kendi sık el yazısıyla doldurulmuş bir defter çıkardı.

“Ben herhâlde senden önce ölürüm. Bak, burada benim anıların var; ölümümden sona İmparatora verilecek bunlar. Bak, burada da bir Lombard** tahvili ile bir de mektup var: Suvorov’un

* Kutuzov. -çev.

** Lombard’lar, o dönemde bankerlikle uğraşan resmi devlet kurumlarıydı ve faizli tahvil çıkarma yetkileri vardı. Bunlara “Lombard Tahvilleri” denirdi. -İngilizce çev.

katıldığı savaşların tarihini yazacak biri çıkarsa, onun için ortaya koyduğum ödüldür bu. Bunu akademiye yollarsın. Burada da senin için karaladığım bazı notlar yer alıyor; onları da ölümünden sonra okur, yararlanırsın.”

Andrey, babasına daha önünde çok uzun yıllar bulunduğunu, belki de çok uzun yaşayacağını söylemedi. O anda bunu söylemesi uygun düşmeyecekmiş gibi geldi ona.

“Dediklerinizin hepsini yerine getireceğim, babacığım,” dedi.

“Pekâlâ, hadi bakayım, güle güle öyleyse!” diyen ihtiyar, elini uzatıp öptürdükten sonra oğlunu kucakladı. “Yalnız, şunu sakın unutmayasın, Prens Andrey; şehit düşersen, bu ilerlemiş yaşımda, bana çok ağır gelecektir...” Sustu, sonra birdenbire, son derece tiz bir sesle, âdeta çığlık çığlığa sürdürdü konuşmasını: “Ama eğer Nikolay Bolkonski’nin oğluna yakışmayacak bir davranışını öğrenecek olursam... kimsenin yüzüne bakamam!”

Oğlu, gülümseyerek, “Bunu bana söylemenize hiç gerek yoktu, babacığım,” dedi.

İhtiyar Prens susuyordu.

“Sizden bir ricam daha olacaktı, babacığım,” diye devam etti oğlu; “eğer ölürsem ve bir oğlum olursa, size dün de söylediğim gibi ne olur onu yanınızdan ayırmayınız; sizin yanınızda büyüsün... Lütfen.”

İhtiyar adam, “Yani, onu karına vermeyeyim mi?” diyerek güldü.

Karşılıklı durmuşlar, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. İhtiyarın keskin gözleri, oğlunun gözlerinin içine çivi gibi bakıyordu. İhtiyar Prensın yüzünün alt bölümü hafifçe seğirir gibi oldu. Aniden, “Vedalaştık ya işte...” diye bağırdı. “Hadi, gitsene artık!” Öfkeli öfkeli, “Hadi, git!” diye bağırarak, çalışma odasının kapısını açtı.

Oğlu içini çekti, ama bir şey demedi.

Kapı ağzında Prens Andrey’i ve bir aralık, perukasını çıkarmış, sırtında geceliği, gözünde gözlüğüyle bas bas bağırان ihtiyarı görünce, her iki Prenses, bir ağızdan sordular: “Hayrola? Ne var?”

Prens Andrey, çıtı pıtı karısına, “Ee, hadi bakalım!” dedi ama bu “hadi bakalım” da âdeta, “eh artık, bundan sonra bütün numalarını dökersin ortaya!” demeye gelen buz gibi bir alaycılık vardı.

Rengi uçmuş bir hâlde, iri iri açılan gözlerini kocasına diken Prenses, “Andrey! Hemen mi?” dedi. Kocasını onu kucakladı. Bir çığlık koparan Küçümen Prenses, baygınlık geçirerek kocasının omzuna kapandı.

Prens Andrey, karısının yaslanmakta olduğu omzunu usulca kurtardı, yüzüne şöyle bir bakarak onu dikkatle bir koltuğa oturttu.

Genç Prens, yumuşak bir sesle, “Allahâısmarladık, Maşa” dedi kız kardeşine; onu elinden tutarak öptükten sonra hızlı adımlarla odadan çıktı.

Matmazel Bourienne, koltuğa yığılmış kalmış olan Küçümen Prensesin şakaklarını ovuyordu. Prens Andrey’in çıkıp gittiği kapıdan buğulanmış güzel gözlerini hâlâ ayıramayan Prenses Maşa, bir eliyle gelinine destek olurken, öbür eliyle de ağabeyinin arkasından istavroz çıkardı. Çalışma odasından, babasının tabanca patlatır gibi, gürültüyle arka arkaya burnunu sümkürdüğünü duydu. Prens Andrey gittikten biraz sonra çalışma odasının kapısı ardına kadar açıldı, beyaz geceliği içinde eşikte görünen ihtiyar, içeriye şöyle bir göz attı.

“Gitti mi? İyi de etti!” dedi ve baygınlık geçirmekte olan Prenses öfkeli öfkeli baktı. Sitemli bir tavırla başını şöyle iki yana salladı ve kapısını çarparak kapadı.

İKİNCİ BÖLÜM

I

1805 yılının Ekim'inde Rus birlikleri Avusturya Arşidük-lüğünün kentlerinde, köylerinde evlere el koyarak yerleşmekte, Rusya'dan durmadan yeni yeni alaylar gelmekte, Braunau kale-kenti dolaylarında ordugâh kuran bu birlikler yerleşmek için evle-rine el koydukları yöre halkının sırtına yük olmaktaydılar. Başko-mutan Kutuzov genel karargâhını Braunau'da kurmuştu.

11 Ekim 1805 tarihinde, Braunau'ya yeni ulaşan piyade alay-larından biri, kentin bir kilometre kadar dışında durmuş, Başko-mutanın teftişine hazır bekliyordu. Burada Rusya'dan uzakta ol-dukları ve çevrelerindeki hiçbir şey (meyve bahçeleri, taş duvarlar, kiremitle örtülü damlar, uzaktan görünen dağlar, Rus askerlerini merakla seyreden köylüler) Rusya'dakine benzemediği hâlde, bu alay yine de her hâliyle, tıpkı Rusya'nın herhangi bir yerinde tef-tişe hazırlanan herhangi bir alaydan farksız görünüyordu. Alay o akşam, yürüyüşünün son merhalesine ulaştığında teftiş emrini almış, Başkomutanın onları yürüyüş hâlinde teftiş edeceğini öğ-renmişti. Her ne kadar emirde yer alan ifadeden, alayın gerçekten de yürüyüş hâlindeyken mi teftiş göreceğini alay komutanı iyice anlayamadığı için, bunun yürüyüş düzeni içinde teftiş anlamına mı, yoksa başka anlama mı geldiği sorusu ortaya çıktıysa da, tabur komutanlarıyla yapılan toplantıda, yeterince saygı göstermemek-tense, yeterinden fazla saygı göstermenin doğru olacağı yolunda-ki atasözüne uyularak, geçit töreni düzeninde teftiş verme kararı alınmıştı. Bu yüzden birlik subaylarıyla karargâh subayları bütün geceyi hesap kitap işleriyle uğraşarak geçirirken, askerler de otuz kilometrelik bir yürüyüşten sonra, sabaha kadar gözlerini kırp-mayarak üst baş temizliği, onarım ve silah temizliği yapmışlar-

dı. Sabah olduğunda, bir akşam önceki son yürüyüşte ayaklarını sürüyen o darmadağınık insan kalabalığı gitmiş, yerine, son erine kadar hepsi de görevini bilen, her birinin düğmesi, palaskası, kayışı yerli yerinde, tertemiz, düzenli görünüm veren iki bin kişilik bir birlik gelmiş bulunuyordu. Düzen sadece dış görünüşte değildi; Başkomutan merak edip üniformalarının içine de bir göz atacak olsa, her erin sırtında temiz bir iç çamaşırı, her erin sırt çantası içinde de ordu yönetmeliğinin öngördüğü her tür eşyayı, hani, askerlerin “bızıyla sabununa kadar” dedikleri gibi, tastamam bulacaktı. Yalnız bir sorun herkesi tedirgin ediyordu. Bu da, postal sorunuydu. Askerlerin yarısından çoğunun postallarının tabanı delinmişti. Bununla birlikte, bunda komutanlarının hiçbir kabahati yoktu, çünkü komutan tekrar tekrar istekte bulunduğu hâlde Avusturya levazım dairesi bir türlü yeni postal vermemiş, bin kilometreden fazla yol tepen postallarla kalmıştı alay.

Alay komutanı kanlı canlı, saçları ve uzun favorileri ağarmış, geçkince, tıknaz yapılı bir generaldi. Göğsüyle sırtı arasındaki genişlik, iki omzu arasındaki genişlikten fazlaydı. Sırtında, henüz kat yerleri bile düzelmemiş gıcır gıcır bir üniforma, kabarık omuzlarında ise yatay değil de dik gibi duran, kalın sırmalı apoletler vardı. Yaşamının en kutsal ödevlerinden birini başarıyla tamamlamış bir insanın havası vardı generalde. Alayının safları önünde hafifçe kamburunu çıkararak iri adımlarla gezinirken, her adımda gövdesini azıcık yükseltiyordu. Alayına hayran olduğu, mutluluğu alayında bulduğu ve alayından başka bir şey düşünmediği apaçık belli oluyordu. Ama bütün bunlar bir yana, sosyete yaşamının zevklerine ve latif cinse de epeyce düşkün olduğu, yürürken etlerinin bingil bingil oynamasından anlaşıyordu.

“E, Mihail Mitriç, ne diyorsun bakalım, komutan?” dedi bir binbaşıya. Binbaşı gülümseyerek bir adım öne çıktı; besbelli her ikisinin de iyice keyfi yerindeydi.

“Bütün gece iyi terledik doğrusu... Ama iyi de iş çıkardık, sanırım; alayın durumu pek de o kadar kötü sayılmaz... Ha?”

Binbaşı onun neşeli neşeli takıldığını anlayarak güldü.

“Çariçin Çayırı’nda* Çar Hazretlerinin karşısına bile çıksa alayımız geçer not alırdı, komutanım.”

“Ne?” dedi komutan.

Tam o anda, işaret vermeleri için gözcülerin çıkarıldığı kent yolundan doğru iki atlı belirdi. Öndeki atlı Başkomutanın emir subayı, arkadaki de emir subayının seyisi Kazak süvarisiydi.

Emir subayı Başkomutanı tarafından alay komutanına dün akşamki emrinde açıkça belirttiği şeyi, yani, alayı aynen oraya varışındaki hâliyle –sırtlarında kaputları ve sırt çantalarıyla, dürülü battaniyeleriyle, hiçbir hazırlık yapmamış olarak– teftiş etmek istediğini doğrulamak amacıyla yollanmıştı.

Bir gün önce Viyana’dan gelip geceyi Kutuzov’un yanında geçiren Avusturya Yüksek Askerî Şûra üyesi, Kutuzov’a elden geldiğince hızlı ilerleyerek Arşidük Ferdinand’la ve Mack’in komutasındaki orduyla buluşmayı bir an önce gerçekleştirmesi önerisinde bulunmuş, hatta bunu ondan istemiş, böyle bir düzenlemeyi uygun bulmayan Kutuzov ise ileri sürdüğü pek çok başka karşıt kanıtın yanı sıra, Rusya’dan gelen birliklerin ne kadar acınacak bir durumda olduklarını da görüşlerini destekleyen bir başka kanıt olarak Avusturyalı generale göstermek istemişti. Alayı, kente girmeden önce karşılamak istemesinin amacı da buydu. Dolayısıyla, alay ne kadar kötü bir durumda olursa, Başkomutan da o kadar hoşnut kalacaktı. Emir subayı bu ayrıntıları bilmemekle birlikte, alaya komuta eden generale Başkomutanın mesajını harfi harfine ileterek, Başkomutanın alayı kesinlikle yürüyüş düzeni içinde, kaputlarıyla maputlarıyla görmek istediğini ve tersine bir durumdan Başkomutanın hiç de hoşnut kalmayacağını açıkça bildirdi.

Bunu duyunca generalde şafak attı; başını önüne eğdi, omuzlarını silkti ve öfkeyle ellerini havaya kaldırdı.

“Bir çuval inciri berbat ettik!” dedi. Binbaşuya dönerek, sitemle, “Yahu, ben size dememiş miydim? Mihail Mitriç, yürüyüş dü-

* Çariçin Çayırı: Petersburg’da, Neva Irmağı kıyısında idi bu çayır; Çar’ın önünde yapılan geçit törenleri için kullanılırdı. Daha sonraları, “Mars Çayırı” adını almıştır. –İngilizce çev.

zeni içinde demek, kaputlar giyilmiş olarak anlamına gelir diye... Hey Allah!" diye ekledi ve kararlı bir tavırla öne çıktı.

Komuta etmeye alışık sesiyle, "Bölük komutanları!" diye haykırdı. "Takım komutanları!" Sonra emir subayına doğru dönüp, hiç kuşkusuz Başkomutana duyduğu saygıdan ileri gelen terbiyeli bir ifadeyle, "Ekselansları hemen mi geliyorlar?" diye sordu.

"Bir saate kadar, sanıyorum."

"Elbiseleri değiştirecek kadar vaktimiz olur mu dersiniz?"

"Bilemeyeceğim Generalim..."

General saflar arasında dolaşarak, askerlerin üstlerini değiştirip kaputlarını giymeleri için emri bizzat verdi. Yüzbaşılar bölükler arasında koşuyor, çavuşlar telaşla dört dönüyor (kaputlar pek de teftişe çıkacak durumda olmadığından), sağa sola gidip geliyorlardı; az önce tam bir düzen içinde duran takımlar darmadağın olmuş, herkes bir yana koşuyor, herkes bir ağızdan konuşuyor, bir uğultudur yükseliyordu. Bütün erler bir yandan koşarken, bir yandan kolları havada, ya kaputlarını sırtlarına geçirebilmek ya da sırt çantalarının kayışlarını başlarının üzerinden aşırıp omuzlarına geçirebilmek için omuzlarını geriye atarak çabalayıp duruyorlardı.

Yarım saat sonra her şey yine tıpatıp eski hâlini almış bulunuyordu, yalnız, bu kez takımların oluşturduğu dörtgenler siyah renkten kül rengine dönüşmüştü. General yine öyle gövdesini titreten yürüyüşüyle alayın önünden geçerek, uzaktan süzüyordu erleri.

Bir ara zınk diye durup, "Daha da neler? Bu da ne böyle?" diye bağırdı. "Üçüncü bölük komutanı!"

Saflar ve sıralar arasında, "Üçüncü bölük komutanı, Generalin yanına! Üçüncü bölük komutanı Generalin yanına!" sesleri ağızdan ağıza tekrarlanırken, Generalin emir subaylarından biri de koşa koşa, ayağına çabuk davranamayan bu yüzbaşmayı arama-yı gitti. Verilen komutu tepetaklak ederek artık neredeyse çığlık çığlığa, "General üçüncü bölüğün yanına," diye bağırmakta olan işgüzarların sesleri hedefine ulaşınca, aranmakta olan subay, bölüğünün arkasından çıktı ve koşmasını pek beceremeyen yaşlıca biri olmasına rağmen Generale doğru oldukça hızlı adımlarla, çizmesinin burnunun takılması yüzünden ara sıra da tökezleye-

rek, seğırtti. Derse kaldırılan, dersini bellememiş bir öğrencinin kaygılı ifadesi vardı yüzbaşının suratında. Suratının ortasında burnu (herhâlde içkiyi fazlaca kaçırdığından) kıpkırmızı duran yüzbaşının yanakları pençe pençe olmuştu, alt dudağı da titre-yip duruyordu. Yaklaştıkça adımlarını ağırlaştırarak soluk soluğa kendisine doğru koşmakta olan yüzbaşı yanına varınca General onu tepeden tırnağa şöyle bir süzdü.

Alt çenesini ileri doğru çıkarıp üçüncü bölüm saflarında öte-ki erlerden değişik renkte kaput giymiş birini işaret ederek, ba-ğıra bağıra, “Siz neredeyse tuvalet giydireceksiniz erlerinize! Ne demek oluyor bu?” dedi. “Hem, deminden beri neredesiniz? Biz burada Başkomutanı bekliyoruz, siz ise yerinizde bulunmuyorsu-nuz, öyle mi? Ha? Erleri tuvaletle teftişe çıkarmak nasıl olurmuş, öğretirim ben size! Ha?”

Bölük komutanı gözlerini komutanının gözlerinden bir an bile ayırmaksızın, sanki ancak bu sayede kurtulabilirmiş gibi, selam durumundaki iki parmağını kasketinin siperliğine bastırdıkça bastırıyordu.

“Ee, niye susuyorsunuz? Kimmiş o bakayım, böyle Macar kılığına girmiş olan?” diye, ağırbaşlılığı da elden bırakmadan alay etti General.

“Ekselans...”

“Ee, neymiş ‘Ekselans’? Ekselans! Ekselans! Ama kimse de bil-mez, bu ekselansın ne demek olduğunu.”

“Ekselans, Dolohov’dur o, şu rütbesi sökülün subay,” dedi yüz-başı, sesini alçaltarak.

“Ne yani? Rütbesi sökülünce er mi olmuş bu, yoksa feldmare-şal mı? Eğer erse, o da bütün öbür erler gibi ordu yönetmeliğine uygun giyinsin.”

“Ekselans, yürüyüş sırasında öyle giyinmesine siz kendiniz izin vermiştiniz.”

General biraz yumuşayarak, “İzin mi verdim? Alın işte, siz gençler hep böylesinizdir zaten,” dedi. “İzin vermişim, öyle mi? İnsan size bir şey söylemeyegörsün, hemen kalkar...” General bir an sustu. “Birisi size bir şey söyledi mi, hemen kalkarsınız... Ha?”

diye tazelenen bir öfkeyle sürdürdü azarlamayı. “Kerem buyurun da, erlerinizi adam gibi giydirmeye bakın siz...”

Dönüp, emir subayına şöyle bir bakan General, yine öyle tüm gövdesini titreten adımlarla safın öbür yanına doğru yürüdü. Böyle öfke gösterisinde bulunmaktan hoşlandığı ve alayın safları arasında dolaşırken de tekrar kızmak için bir bahane aradığı belliydi. Bir subayı rütbe demirini iyi parlatmamış olduğu için, bir başkasını da erlerini hizaya iyi sokmadığı için azarladıktan sonra, üçüncü bölüğe yaklaştı.

Sırtında mavi bir kaput bulunan Dolohov’a beş er kala durdu ve âdeta canı yanmış gibi, “Neee biçim duruş bu? Nerede tutuyorsun bacağını? Nerede-e-e?” diye ciyak ciyak bağırdı. Dolohov bükük duran dizini ağır ağır doğrulturken, o duru, küstah bakışlarını dosdoğru Generalin suratına dikti.

“Neden mavi kaput giydin? Çıkar onu, çıkar! Çavuş! Çıkar o kaputu sırtından şu eşşe...” Ne var ki Dolohov, onun lafını bitirmesine meydan vermedi.

“Generalim, emirlere boyun eğmek zorunda olabilirim, ama böyle hakaret görmeye de boyun eğmek zorunda de...” diyecek oldu.

“Sıradayken konuşulmaz! Konuşulmaz, konuşulmaz!”

Dolohov, herkesin duyabileceği biçimde yüksek sesle ve tane tane, “Hakarete boyun eğmek zorunda değilim,” dedi. Generallerle göz göze geldiler. Hiç sesini çıkarmayan General, yakasının altını da sımsıkı duran ipek boyunluğunu öfkeli öfkeli çekiştirdi. “Lütfen üstünüzdekini değiştiriniz,” diyerek uzaklaştı.

II

Aynı anda, gözcünün, “GELİYORLAR!” diye bağırdığı duyuldu. Yüzünü bir anda ateş basan General hemen atına koştı, titreyen elleriyle üzeniyi yakalayıp kendini kaldırdığı gibi eyerin üstüne çaprazlama yattıktan sonra, doğruldu, kılıcını sıyırdı ve mutlu, azimli bir ifadeyle ağzını yana doğru yarım açarak bağır-

maya hazırlandı. Gagasıyla kanadını temizleyen bir kuşun kabaran tüylerinin titremesi gibi tüm alay önce bir dalgalandı, sonra kımıltısız kaldı.

General hem kendi sevincini, hem alayına karşı askerce sertliğini hem de Başkomutanına duyduğu saygıyı yansıtan tüyler ürpertici bir sesle haykırdı:

“Dik-kaaat!”

Altı atın hızlı bir tırısla çektiği açık mavi boyalı Viyana işi yüksek bir *calèche** iki yanı ağaçlandırılmış toprak şoseden bu yana doğru yayları hafifçe gıcırdayarak geliyordu. Başkomutanın maiyetiyle, Hırvat süvarilerinden oluşan refakat birliği atlarını eşkinle sürerek arabayı izliyorlardı. Kutuzov’un yanında, siyah Rus üniformaları arasında, sırttan bembeyaz üniformasıyla bir Avusturyalı general oturuyordu. Avusturyalı generale Kutuzov aralarında alçak sesle konuşurlarken Kutuzov’un yüzünde bir gülümseme vardı; Başkomutan ayağını ağır ağır arabanın basamağına atarken de, soluklarını tutmuş bir hâlde gözlerini kırpmadan kendisine bakmakta olan o iki bin er ile komutanları sanki hiç yokmuş gibi, gülümsemesini hâlâ sürdürmekteydi.

Çın çın öten komut duyuldu ve bir kez daha dalgalanan alay, tek ses hâlinde çıkan bir şakırtıyla silahlı selam duruşuna geçti. O ölüm sessizliği içinde Başkomutanın zayıf sesi anca duyulabildi. “Sağ ol!” diye kükreyen alayın sesi, “ol... ol... ol...” diye yankılandı. Yine ölüm sessizliği çöktü. İlkin, Kutuzov dururken, alay onun önünden geçti; daha sonra Kutuzov saflar ve sıralar arasında dolışmaya başladı. Beyaz üniformalı general yanında yürüyor, maiyeti arkadan geliyordu.

Alay komutanının Başkomutanını selamlayışından, gözlerini bir an bile onun üzerinden ayırmayışından, dalkavukluğa varan bir saygıyla baston yutmuş gibi duruşundan, Başkomutanla yanındaki generalin hemen arkalarında boynunu ileri doğru uzatmış bir hâlde, gövdesini titretmemeye özen göstererek yürüyüşünden ve Başkomutanının her lafında ya da elinin her hareketinde he-

* *Calèche*: Bir tür kupa arabası. –çev.

men ileri fırlamasından, onun astlık görevini üstlük görevinden de büyük bir zevkle yerine getirdiği açıkça anlaşılıyordu. Alay komutanının disiplini ve çalışkanlığı sayesinde, alayın durumu, onlarla aynı zamanda Braunau'ya varan öteki birliklere oranla mükemmel sayılırdı. Yürüyemeyecek hâlde ya da hasta oldukları için geride bırakılanların sayısı topu topu iki yüz on yediydi, eratın postalları dışında da göze kötü görünen hiçbir şey yoktu.

Saflar arasında dolaşan Kutuzov ara sıra duruyor, Türk savaşından tanıdığı subaylara, hatta bazen erlere birkaç söz söylüyordu. Eratın postallarına bakıp bakıp üzüntüyle başını sallıyor ve sık sık da, yüzünde kimseyi kabahatli tutmadığını, ama postalların ne berbat bir durumda olduğunu görmezden de gelemediğini anlatan bir ifadeyle, bunları Avusturyalı generale gösteriyordu. Böyle anlarda alay komutanı, Başkomutanın alay hakkında söyleyebileceği bir kelimeyi bile kaçırmamak kaygısıyla hemen öne doğru fırlayıveriyordu. Başkomutanın ardı sıra, onun en yavaş sesle söyleyebileceği bir sözü bile işitebilecekleri bir uzaklıktan, yirmi kişilik maiyet erkânı geliyordu. Bu beyler kendi aralarında konuşuyorlar, içlerinden bazıları da gülüşüyordu. Bunların içinde Başkomutanın en yakınında yürüyen yakışıklı bir yaver vardı. Prens Andrey Bolkonski idi bu subay. Onun yanında da uzun boylu ve çok iri yarı bir kurmay subay olan silah arkadaşı Nesvitski yürüyordu; neşeli ve iyi huylu bir insan olduğu güleç yüzünden anlaşılan Nesvitski'nin gözleri gülmekten yaşarmıştı. Yanı başındaki esmer süvari subayının şaklabanlıkları yüzünden gülmesini bir türlü tutamıyordu. Ciddi suratında ve gözlerinde en ufak bir ifade değişikliği olmaksızın hep dimdik alay komutanının sırtına bakan bu süvari subayı yüzünün kılı bile oynamadan, alay komutanının her hareketini taklit etmekteydi. Alay komutanı ne zaman irkilip ileri doğru fırlayacak olsa, süvari subayı da onu aynen taklit ederek hemen ileri fırlıyordu. Gülmekten kendini alamayan Nesvitski, yapılan taklidi görsünler diye başkalarını da dürtüp duruyordu.

Kutuzov, kendisini görebilmek için âdeta yuvalarından uğrayan binlerce gözün önünden ağır ağır yürüyerek geçiyordu. Üçüncü bölüğün önüne gelince, ansızın duruverdi. Onun duracağını

hesap edemeyen maiyet erkânı da, Başkomutanlarına neredeyse arkadan bindirecek biçimde birbirleri üzerine yığıldılar.

Mavi kaput yüzünden başı derde giren kırmızı burunlu yüzbaşısını tanıyan Başkomutan, “A, Timohin!” dedi.

Yüzbaşının, alay komutanından azar işitirken nasıl dimdik, kaskatı hazır olda durduğunu gören biri herhâlde, insan bundan daha fazla kasamaz kendini diye düşünürdü; oysa Başkomutanının ağzından adını duymasıyla birlikte yüzbaşı gövdesini öyle bir dikleştiriverdi ki, Başkomutan onun yüzüne bakarak biraz daha oyalanacak olsa, bu kadar kasılmayla aynı eziyetli pozda asla fazla kalamazdı. Nitekim Kutuzov da bunu anladığı için, sırf yüzbaşının iyiliğini düşünerek, hemen ona arkasını döndü. Kocaman bir yara izinin bozduğu şişman suratında belli belirsiz bir gülümseme belirdi.

“İsmail’de* tanıştığım eski bir silah arkadaşı daha! Yiğit bir subaydır!” diyen Kutuzov, alay komutanına dönerek sordu:

“Hoşnut musunuz kendisinden?”

Alay komutanı general, arkasındaki süvari subayının bir ayna gibi her hareketini aynen yansıttığından tamamıyla habersiz, gövdesini titreten bir adımla öne çıkarak cevap verdi: “Çok hoşnutum, Sayın Başkomutanım!”

Kutuzov yüzbaşının yanından uzaklaşırken, yüzünde bir gülümsemeyle, “Ee, hepimizin bir zayıf yanı vardır,” dedi alay komutanına. “Onun da, Baküs** ile arası fazlaca iyidir.”

Bunun kabahatini belki bana bulur diye korkan alay komutanı, hiç cevap vermedi. O sırada kırmızı burunlu yüzbaşuya bakan süvari subayı onun öyle karnını içeri çekmiş bir hâlde kazık gibi dikildiğini görünce, yüzbaşının yüz ifadesiyle pozunu hemen öyle

* İsmail: Çarlık Rusya’sının Besarabya bölgesinde eski bir Türk kale-kenti- Tuna’nın Karadeniz’e döküldüğü yerdeki Kiliya kolu üzerinde kurulmuş bu kale-kent önce 1770’te, ikinci kez 1790’da, (Suvorov’un kuvvetleri tarafından) üçüncü kez de 1809’da Rusların eline geçmiş, 1812’de Rusya’ya, 1856’da Romanya’ya, 1878’de tekrar Rusya’ya bırakılmıştır. O dönemdeki (1878) nüfusu 34.308 idi. 1790’da Suvorov’un kenti saldırıyla ele geçişi sırasında, kenti savunan 38.000’den fazla Türk askeri şehit edilmişti. -çev.

** Baküs: Yunan mitolojisinde, şarap tanrısı. -çev.

güzel taklit ediverdi ki, Nesvitski kendini tutamayıp kahkahayı koyverdi. Kutuzov geriye döndü. Bu süvari subayının suratını istediği gibi şekilden şekile sokabildiği anlaşılıyordu. Nitekim Kutuzov geriye doğru dönüşünü daha tamamlamadan, o kaşlarını derhal çatıp, yüzüne en ciddi, saygılı, suçsuz ifadeyi verivermişti.

Üçüncü bölüm son bölüktü ve Kutuzov'un, bir şey hatırlamaya çalışır gibi düşünceli bir hâli vardı. Prens Andrey bir adım ileri çıktı ve Fransızca konuşarak Başkomutana yavaşça, "Bu alayda şimdi er olarak bulunan rütbesi sökülmüş subayı, Dolohov'u hatırlatmamı emretmişsiniz," dedi.

"Dolohov nerede?" diye sordu Kutuzov.

Sırtına erlerin giydiği boz renkli kaputu geçirmiş olan Dolohov çağırılmayı beklemedi bile. Dupduru mavi gözleri, sapsarı saçlarıyla güzel endamlı bir er, saftan ayrılarak bir adım ileri çıktı. Döndü, gidip Başkomutanın önünde silahlı selam vaziyetinde durdu.

Kutuzov hafifçe kaşlarını çatarak, "Şikâyet mi?" diye sordu.

Prens Andrey, "İşte Dolohov bu," dedi.

"Ya!" dedi Kutuzov. "Umarım bu sana bir ders olur. İyi hizmet et. İmparator Hazretleri yüce gönüllüdür, bağışlanmayı hak edersen, ben de seni unutmam."

Masmavi gözler Başkomutana da, tıpkı alay komutanına bakışları gibi ve Başkomutanla er arasına bir uçurum sokan iç hizmet talimnamesini âdeta bu bakışla ortadan kaldırmak istercesine, küstahça bir ifadeyle bakıyordu.

Dolohov, zerre kadar titremeyen, gür ve telaşsız bir sesle, "Sayın Başkomutanımızdan benim sadece bir dileğim var," dedi "O da, kabahatimi bağışlatabilmem ve İmparator Hazretleriyle Rusya'ya olan bağlılığımı kanıtlayabilmem için bana fırsat tanınmasıdır!"

Kutuzov yüzünü öte yana çevirdi. Çevirirken de sanki Dolohov'un söyledikleriyle söyleyebileceklerinin tümünü daha çok öncesinden zaten bildiğini ve hiç mi hiç duymak istemediği bu lafların düşüncesinin bile canını sıktığını anlatmak ister gibi kaşlarını çatı. Arkasını dönerken, tıpkı Yüzbaşı Timohin'e arkasını dönerken olduğu gibi için için gülen gözlerinde o aynı pırıltı vardı. Döndü ve arabasına doğru yürüdü.

Alay, Braunau yakınlarında kendilerine ayrılmış olan ordugâha doğru bölük düzeninde yola koyuldu. Orada yeni postallara, yeni giysilere kavuşacakları umudunu da taşıyan tüm erat, onca zorlu yürüyüşten sonra dinlenebilmek için can atıyordu.

Üçüncü bölüğün arkasından yetişip, atını, bölüğünün önünde yürüyen Yüzbaşı Timohin'in yanına süren alay komutanı, "Bana gücenmediniz ya, Prohor İgnatiç?" dedi. (Başarılı geçen teftiştten sonra sevincini saklamakta güçlük çeken Generalin ağzı kulaklarına varıyordu). "Ee, ne de olsa Çar'a hizmet ediyoruz... çaresiz... teftiş verilirken ister istemez azıcık sert olacaksınız. Yine de ilk özür dileyen ben olayım; siz beni bilirsiniz... Sayın Başkomutanımız çok hoşnut kaldılar." General elini yüzbaşıya uzattı.

"İstirham ederim sayın Generalim; haddimize düşmemiş efendim!" derken, yüzbaşının zaten kırmızı olan burnu büsbütün kızarmıştı. Gülümsedi, gülümserken de, İsmail'de tüfek dipçığıyle kırılan iki ön dişinin boşluğu sırtıttı.

"Ayrıca, Dolohov'a da söyleyin, onu unutmayacağım; içi rahat etsin. Sahi, söylesenize bana, durumu nasıl onun, yani davranışları filan? Öteden beri..."

"Görevlerini yerine getirişine diyecek yok, sayın Generalim... ama karakterine gelince..." dedi Timohin.

"Neden, ne var karakterinde?" diye sordu General.

"Günü gününü tutmuyor komutanım," dedi yüzbaşı. "Bir gün bakıyorsunuz akıllı başında, okumuş etmiş, terbiyeli bir insan. Ertesi gün bir de bakıyorsunuz, yırtıcı bir canavar kesilmiş. Polonya'da az daha bir Yahudi'yi öldürecekti; başka şey söylemeyeğim artık..."

"Ya, ya," dedi General, "bahtsızlığa uğramış genç bir adamın hâlinden anlamak gerek, ne de olsa. Yüksek mevkidekilerden de epeyce tanıdığı var, biliyorsunuz... Onun için, iyisi mi siz..."

Timohin, komutanının ne demek istediğini anladığını göstermek ister gibi gülümseyerek, "Başüstüne komutanım!" dedi.

"Peki, öyleyse; hadi bakalım, hadi bakalım!"

Alay komutanı sıralar arasında Dolohov'u gözleriyle arayıp buldu, atını onun yanına sürerek dizginleri çekti.

“İlk çarpışmada apoletlerini kazanabilirsin!” dedi Dolohov’a. Dolohov dönüp ona baktı, bir şey demedi. Alaycı bir gülümseme taşıyan dudaklarında en ufak bir değişiklik olmamıştı.

“Bu işi oldu bil,” diye devam etti General. Sonra, tüm eratın duyabileceği bir sesle ekledi: “Bütün erlere birer votka, benden. Hepinize teşekkür ederim! Sağ ol, asker!” Atını dörtnala kaldırıp bölüğün önünden dolaşarak, başka bir bölüğe doğru gitti.

Timohin, yanı başında yürüyen astsubaya, “Sıkı adamdır, ha, onun emrinde de çalışılır yani,” dedi.

Astsubay, “Tek kelimeyle, yüreklere taht kurmuş!” diyerek güldü. (Generale kupa kralı* adını takmışlardı.)

Teftiştten sonra rahatlayan subayların keyfi erata da geçmişti. Timohin’in bölüğü neşe içinde ilerliyordu. Dört bir yandan, yarenlik eden eratın sesleri duyuluyordu.

“Yahu, Kutuzov’un bir gözü kör demiyorlar mıydı?”

“Tabii, kör ya! Hiç görmez.”

“Yok be aslanım... Senden benden daha sağlam onun gözü. Bizim postallara, dolaklara nasıl baktığını siz de gördünüz ya... Bir şey kaçınadı gözünden.”

“Yahu, kardaşım, benim bacaklara öyle bir baktı ki... Eyvah dedim içimden...”

“Ya o yanındaki tebeşir tozuna batmış Avusturyalı. Un gibi beyaz herifçioğlu. Tüfek parlatır gibi parlatmışlar adamı be!”

“Yahu, Fedeşov... çarpışmaların ne zaman başlayacağından filan söz etti mi hiç? Sen daha yakın duruyordun ona. Hani hep diyorlardı ya, Bonaparte gelmiş, Braunau’daymış diye.”

“Bonaparte gelmişmiş! Amma da nişangâhsız atıyorsun be, arkadaşım! Sanki bilirmiş gibi! Şimdi, Prusyalı silaha sarılıyor. Avusturyalı da, annadın mı, onu yatıştırmaya bakıyor. Prusyalı yatıştı mı, işte Bonaparte’la savaş o zaman başlayacak. Bu da kalkmış, Bonaparte Braunau’da diyor! Dangalak mıdır, nedir! Sen bir kere kulağını iyice aç da, öyle dinle lafı.”

* İskambil kâğıtlarından bizde “papaz” denilenine, bütün Batı ülkelerinde “kral”, “bizim” kupa dediğimiz renge de “yürek” denir. Nitekim, burada astsubay da kelime oyununu bu olguya dayandırıyor. –çev.

“Şu levazımcıların gözü kör olsun! Baksanıza beşinci bölüm köye girmiş bile, karavanın başına çökerler az sonra; biz de burada hâlâ taban tepelim.”

“Ulan, bir peksimet de bana versene!”

“Dün gece bana tütününden verdidin ama di mi? Hadi yine neyse, al bakalım!”

“Bir mola verselerdi bari yahu, yoksa daha altı yedi kilometre yolu aç karnına tepeceğiz böyle.”

“Almanlar altımıza araba verdiklerinde ne güzeldi ama be! Oh, bir kuruluyorduk şöyle, deme gitsin...”

“Yahu, aslanım, burada milletin kıcına giyecek donu yok be. Öte yandakiler hep Polonyalıydı, ne de olsa Çar’ın uyruğu; burası ise sırf Alman, baksana.”

“Şarkıcılar öne!” diye seslendi yüzbaşı.

Başka başka sıralardan fırlayan yirmi kadar er bölümün önüne çıktılar. Başlarına geçen davulcu, yüzünü onlara dönerek eliyle işaret verince, “Henüz şafak sökmeden” dizesiyle başlayıp, “Kamenski Baba komutasında koşacağız zafere,” dizesiyle son bulan bitmez tükenmez, upuzun bir asker türküsü tutturdular. Türkiye Seferi sırasında bestelenmiş olan bu türkü şimdi Avusturya’da söyleniyordu ve bu arada bir değişiklik yapılarak, türküdeki “Kamenski Baba’nın yerine, “Kutuzov Baba” konmuştu.

Kırk yaşlarında, zayıf, yakışıklı bir asker olan davulcu, elinde tuttuğu bir şeyi yere fırlatır gibi kolunu kaldırıp hızla indirerek türkünün sonunu tam asker usulü keskin bir kreşendoyla bitirdi, çatık kaşlarının altından koro erlerine sert sert baktı. Bütün gözlerin kendisine çevrildiğinden emin olunca, sanki görünmeyen çok değerli bir nesneyi büyük bir özenle başının üstüne kaldırır gibi, iki elini birden ağır ağır kaldırdı, kaldırdı; bir iki saniye orada tuttu, sonra, “lanet olsun” dercesine elindeki görünmez nesneyi yere çaldı:

“Oy, çardağım, çardağım!”

Sesi alan yirmi erin hançeresinden “Oy, benim yeni çardağım” nakaratı koptu ve çantasının ağırlığına aldırmandan çevik adımlarla öne fırlayıveren mutfak hizmetleri, kaşıkları çıkardı, kolla-

rını ileriye doğru uzatıp, çalpara yerine kullandığı kaşıklarıyla birilerini tehdit eder gibi yüzü bölüğe dönük olarak omuzlarını oynata oynata, geri geri yürümeye başladı. Tempoya uyarak kollarını sallayıp uzun uzun adımlar atan erler, farkında olmadan, uygun adım yürümekteydiler. Bölüğün ardından bir arabanın tekerlek sesi, yaylarının gıcirtısı ve at toynaklarının takırtısı duyuldu. Kutuzov'la maiyetindekiler kente dönüyorlardı. Başkomutan, adı adımıyla yürümeleri için eliyle bir işaret yaptı erata. Gerek kendisi, gerek maiyetindekiler söylenen türküden de dans eder gibi geri geri yürüyen erden de, bütün eratin böyle neşe içinde, dinç adımlarla uygun adım yürümesinden de pek hoşlanmış görünüyorlardı. Araba bölüğün yanından geçip giderken, sağdan ikinci sıradaki mavi gözlü eri ister istemez hepsi de fark ettiler; yanlarından geçen maiyet erkânına, şu anda onunla aynı safta yürüyor olmadıkları için hepsine açıyormuş gibi bakan Dolohov'un herkesten daha dinç, herkesten diri o zarif adımlarıyla tempoya ayak uydurarak yürüyüşü gerçekten de fark edilmeyecek gibi değildi. Kutuzov'un maiyet subaylarından, hani alay komutanının taklidini yapan şu süvari sancaktarı, arabadan geri kalıp Dolohov'un yanına sürdü atını.

Bir vakitler, Petersburg'da, Dolohov'un başını çektiği o işret âlemlerine Jerkov adındaki bu süvari sancaktarı da katılırdı. Yurt dışında Dolohov'la karşılaşan Jerkov onu bir sıra eri olarak görünce, tanışıklık göstermekten kaçınmıştı. Ama şimdi, Kutuzov'un bu rütbesi alınmış subayla konuştuğunu gördükten sonra, eski bir arkadaşın içtenliğiyle yanaştı ona.

Bir yandan atının adımlarını eratin adımlarına uydurmaya, bir yandan da avaz avaz türkü söyleyen erlerin sesleri arasından kendi sesini duyurmaya çalışarak, "Hey, aziz dostum, nasılsın?" dedi.

"Nasıl mıyım?" diye soğuk bir tavırla cevap verdi Dolohov. "Gördüğün gibi, işte." Erlerin söylediği oynak hava, Jerkov'un dünyayı umursamayan neşeli ses tonu ile Dolohov'un takındığı o yapmacıklı soğuk tavıra özel bir anlam katıyordu.

"Eee, subaylarınla aran nasıl, bakalım?" diye sordu Jerkov.

“İyi geçiniyoruz. Hepsi de iyi insanlar. Sen nasıl oldu da karargâha aldırabildin kendini?”

“Kıta hizmetinden alıp, karargâh hizmetine verdiler beni. Karargâh hizmetindeyim şimdi.”

Bir süre konuşmadılar.

İnsanın neşesini artırıp, yiğitlik duygularını kabartarak sürüyordu türkü:

*“Şahinime sağ kolumda, bir yuva kurdum,
Tuttum şahinimi, göğe uçurdum.”*

Dolohov’la Jerkov’un sesleri türkünün sesine karışmamış olsa, konuşmaları belki de bambaşka bir hava içinde geçecekti.

“Avusturyalıların dayak yediği söyleniyor, doğru mu?” diye sordu Dolohov.

“Kim bilir. Öyle diyorlar.”

Dolohov, türkünün gelişine uyarak, “Sevindim,” diye kısa ve sert bir cevap verdi.

“Yahu, bize gel bir akşam; faro* oynardık,” dedi Jerkov.

“Ne o, paranız çok mu yoksa?”

“Uzun etme, gel işte.”

“Gelemem; tövbeliyim. Rütbemi geri alana kadar içkiye de, kâğıda da el sürmek yok.”

“Eh, nasıl olsa ilk çarpışmada...”

“O zaman düşünürüz.”

Yine bir süre konuşmadılar.

“Bir şeye ihtiyacın olursa çekinme gel bana; karargâhta hiç olmazsa yardım gelebiliyor insanın elinden...”

Dolohov sırtıttı. “Sen üzme kendini. İhtiyacım olan şeyi rica etmem ben: Alırım.”

“Öylesine söyledim, canım...”

“Ben de öylesine söyledim, canım...”

“Hoşça kal.”

“Güle güle.”

* Faro: Kartlarından bir tanesinde firavun resmi bulunduğu için, adının firavun (pharaoh) sözcüğünden bozma olduğu sanılan, bakara benzer bir kumar. –çev.

“Taşıyarak özgürlüğü kanatlarında,
Uçuşu bitecek ancak vatanında.”

Jerkov atını mahmuzladı, hangi ayakla başlayacağını şaşırان hayvan önce, heyecanından üç kez ayak değıştirdi, sonra düzelip, dört nala kalkarak bölüğün yanından dolandı, türküyü aynı tempoda bir koşuyla arabaya yetiştirdi.

III

Teftiştten dönen Kutuzov, Avusturyalı generali de yanına alarak özel çalışma odasına girdi, yaverini çağırıp, oraya yeni ulaşan birliklerin durumunu gösteren bazı belgelerle, cephedeki orduya komuta eden Arşidük Ferdinand’dan alınan mektupların getirilmesini emretti. Prens Andrey Bolkonski, Başkomutanın istediğı belgelerle odaya girdi. Başkomutanla, Yüksek Askeri Şûra üyesi Avusturyalı general, masanın başına oturmuşlar, masaya yayılı bir plan üzerine eğilmişlerdi.

Dönüp, Bolkonski’ye bakarak, “Hah!” diyen ve bu suretle yaverinden biraz beklemesini istediğini anlatmış olan Kutuzov, Fransızca olarak konuşmasını kaldığı yerden sürdürdü.

Ağzından tane tane dökülen her sözcüğü karşısındakine dinleten çok zarif bir eda ve kulağı çok hoş gelen bir tonla, “Yalnız bir şey söyleyeceğim, General,” dedi. Kutuzov’un, kendi ses tonunu kendisinin de beğendiğı belliydi. “Sadece şunu söylemek istiyorum ki, General, eğer iş yalnız benim isteğıme kalsaydı, Majeste İmparator Franz’ın emirleri çoktan yerine getirilmiş bulunurdu; Arşidük Hazretlerinin kuvvetlerine çoktan katılmış olurum. Sizi şerefim üzerine temin ederim ki, ordular grubu komutanlığını, Avusturya’da bol bol bulunan, benden çok daha deneyimli ve usta generallere bırakarak bu ağır sorumluluğı sırtımdan atmak benim için gerçekten de bir mutluluk olurdu. Ne var ki, koşulların zorlaması bizim kişisel isteklerimizden ağır basıyor, General.” Kutuzov sözünü bitirerek gülümsedi. Bu gülümseyişte öyle bir hava vardı ki, sanki Kutuzov bununla şöyle demek istiyordu: “Bana ister

inanın, ister inanmayın, bu sizin bileceğiniz iş; hatta inanıp inanmamanız umurumda bile değil, ancak, bana inanmadığınızı söyleyebilmek için elinizde bir gerekçe yok. İşte önemli olan da budur.” Avusturyalı generalin hoşnutsuzluğu yüzünden okunuyordu, ama Kutuzov’a aynı tonda cevap vermekten başka çaresi yoktu.

Avusturyalı general ağzından çıkan sözcüklerin övücü niteliğiyle taban tabana çelişen yakınmalı ve sinirli bir sesle, “Tam tersine,” dedi, “tam tersine; Ekselansınızın bu ortak harekâta katılıyor oluşunuz, Majesteleri tarafından büyük takdirle karşılanmaktadır.” Avusturyalı general bunun hemen ardından da, önceden hazırladığı anlaşılan bir cümleyle bağladı sözünü: “Ama bize öyle geliyor ki, yiğit Rus askerleriyle onların başkomutanları savaş alanlarında kazanmaya alışık oldukları zaferlerle başlarını taçlandırma olanağından, işte bu gecikme dolayısıyla yoksun kalmaktadırlar.”

Kutuzov, yüzünde yine aynı gülümsemeyle hafifçe eğildi.

“Yalnız, şu konuda kesin bir kanıya vardığınızı da belirtmeliyim,” dedi Kutuzov, “Arşidük Ferdinand Hazretlerinin beni onurlandıran son mektubuna dayanarak, General Mack gibi yetenekli bir önderin komutasındaki Avusturya birliklerinin zaten kesin bir zafere ulaşmış bulunmaları dolayısıyla, artık bizim yardımımıza ihtiyaçlarının kalmadığını sanıyorum ben.”

Avusturyalı generalin kaşları çatıldı. Avusturya kuvvetlerinin yenilgiye uğradığına ilişkin elde somut bilgiler yoksa da, bu konudaki olumsuz raporları doğrulayan sürüyle belirti vardı yine de; dolayısıyla, Kutuzov’un, Avusturyalıların zaferine ilişkin varsayımında azıcık alay kokusu sezinlemişti. Oysa Kutuzov, bu varsayımı ileri sürmekte haklı olduğuna inandığını söylemek ister gibi, yine tatlı tatlı gülümsemekteydi. Nitekim General Mack’in komutasındaki ordudan gelen son mektupta gerçekten de zafer haberi veriliyor, ordunun stratejik bir üstünlük sağladığı bildiriliyordu.

Kutuzov, Prens Andrey’e dönerek, “Şu mektubu veriniz,” dedi. “İşte, buyurun, siz de bakın.” Kutuzov böyle diyerek, Arşidük Ferdinand’dan gelen, Almanca yazılmış mektubun bir pasajını okudu:

“Düşmanın Lech Irmağını aşması hâlinde bir taarruzla onu bozguna uğratmamıza yetecek yaklaşık 70.000 kişilik bir orduyu toplu bir hâlde elimizin altında bulunduruyoruz. Ulm’a zaten biz hâkim olduğumuzdan, Tuna’nın her iki yakasındaki hâkimiyetimizi de koruyarak, üstünlüğümüzü sürdürebileceğimiz kesindir. Öte yandan, eğer düşman Lech’i aşmazsa, bu sefer biz istediğimiz anda Tuna’yı aşabilir, onların ulaşım yollarına saldırır ve eğer düşman tüm kuvvetleriyle sadık müttefikimize saldırmaya kalkarsa, Tuna’yı bu kez de daha aşağıdan gerisin geriye aşarak düşmanın bu amacına da karşı koyabiliriz. Biz böylece, Rus İmparatorluk ordusunun tam olarak hazır duruma geleceği anı cesaretle bekleyeceğiz, o zaman gelince de, düşmana hak ettiği akıbeti el birliğiyle, kolayca hazırlamak olanağına kavuşmuş olacağız.”

Kutuzov bu cümleyi bitirince derin derin iç çekti ve yüzünde tatlı bir gülümsemeyle, dikkatle baktı Avusturyalı generale.

Avusturyalı general, artık şakayı bırakıp ciddi ciddi iş konuşmak istediğini açıkça belli eden bir tavırla, “Ama biliyorsunuz, Ekselans, işin kötü yanını da hesaba katmak gerekir diye bilgece bir kural vardır,” derken, hoşnutsuz bir tavırla da dönüp yavere baktı.

“Özür dilerim, General,” diyerek onun sözünü kesen Kutuzov da, Prens Andrey’e döndü. “Baksana, evladım,” dedi, “bizim keşif birliklerinden gelen bütün raporları Kozlovski’den al. Al işte, bunlar Kont Nostits’ten gelen iki mektup, bu, Arşidük Ferdinand Hazretlerinden gelen mektup, bu da bir başkası,” diyerek bir sürü belgeyi Prens Andrey’in önüne doğru sürdü. “Bütün bunlardan yararlanarak, Avusturya ordusunun harekâtına ilişkin elimizde toplanan tüm bilgileri içerecek Fransızca bir memorandum kaleme al, açık bir dille yazılmış olsun. Evet, hadi bakayım, sonra onu Ekselansa sunacaksın.”

Prens Andrey, Kutuzov’un daha ilk kelimesinden onun yalnız dediklerini değil, demek istediklerini de anladığını belli etmek istercesine, derin bir saygıyla Başkomutanının önünde eğildi. Belgeleri topladı, Kutuzov’la birlikte Avusturyalı generali de selamlayıp sessizce, halının üstünden yürüyerek kabul odasına çıktı.

Rusya'dan ayrılışının üzerinden çok bir zaman geçmediği hâlde, Prens Andrey bu süre içinde çok değişmişti. Yüzünün ifadesinde de, davranışlarında da, yürüyüşünde de o eski yapmacıklık edadan, o can sıkıntısı ve uyuşukluk belirtisinden eser kalmamıştı. Başkaları üzerinde bırakacağı izlenimi düşünmeye bile vakti olmayan, ilginç bulduğu işine severek, dört elle sarılmış olgun bir insan havası gelmişti ona. Şimdi, eskisine oranla, çevresindeki insanlardan da, kendinden de çok daha hoşnut olduğu yüzünden okunuyordu. Gülümseyişiyle bakışları da eskisine oranla çok daha içtenlikli, çok daha çekici olmuştu.

Prens Andrey Rusya'dan ayrıldıktan sonra Kutuzov'a Polonya'da yetişmiş ve Kutuzov tarafından çok candan karşılanmıştı. Başkomutan, ilgisini ondan eksik etmeyeceğine söz vermiş, onu öteki yaverlerden ayrı tutmuş, Viyana'ya yanında götürmüş ve önemli görevleri hep Prens Andrey'e vermişti. Kutuzov, eski silah arkadaşına, yani, Prens Andrey'in babasına Viyana'dan yazdığı mektupta da şöyle demişti:

“Oğlunuz çalışkanlığı, disiplin anlayışı ve verilen işi harfi harfine yerine getirişiyle sıvrilerek, seçkin bir subay olacağı umudunu veriyor bana. Elimin altında böyle bir yardımcım olduğu için kendimi talihli sayıyorum.”

Kutuzov'un karargâhındaki meslektaşları ile tüm ordu mensupları arasında da, tıpkı Petersburg sosyetesinde olduğu gibi, birbiriyle çelişen iki ayrı ünü vardı Prens Andrey'in. Azınlığı oluşturan bir grup, Prens Andrey'i kendilerinden de, başka herkesten de çok değişik özellikler taşıyan biri olarak görür, ondan büyük şeyler bekler, sözünü dinler, onun övgüsünden kıvanç duyar, onu taklit ederlerdi; Prens Andrey de bunlarla iyi geçinir, onlara içten davranırdı. Çoğunluğu oluşturan öbür grup ise Prens Andrey'i sevmez, onu soğuk, sevimsiz ve geçimsiz bulurdu. Bununla birlikte, Prens Andrey onlara da nasıl davranılması gerektiğini çok iyi bildiğinden, bu grupta yer alanlar bile kendisini sayar, hatta ondan çekinirlerdi.

Kutuzov'un odasından elinde belgelerle kabul odasına çıkan Prens Andrey, pencerenin yanına oturmuş kitap okumakta olan arkadaşının, nöbetçi emir subayı Kozlovski'nin yanına gitti.

“Hayrola, Prens?” diye sordu Kozlovski.

“İlerlemeyişimizin nedenini açıklayan bir muhtıra kaleme almam emredildi.”

“Peki, neden ilerlemiyormuşuz?”

Prens Andrey omuzlarını silkti.

“Mack’tan haber yok mu?” diye sordu Kozlovski.

“Yok.”

“Bozguna uğratıldığı doğru olsaydı, haberi çoktan gelirdi.”

Prens Andrey, “Herhâlde,” diyerek, çıkmak için kapıya yöneldi ve tam o sırada hızla içeri dalan ve kapıyı ardından çarparak kapayan uzun boylu biriyle burun buruna geldi. Yoldan yeni geldiği hâlden anlaşılan yabancı, etekleri topuklarını döven bir kaput giymiş, yakasında Mariya Tereza nişanı taşıyan, başı siyah bezle sarılı bir Avusturyalı generaldi. Prens Andrey çıkmaktan vazgeçip durdu.

Avusturyalı general, kaba bir Alman şivesiyle hızlı hızlı, “Başkomutan Kutuzov?” diye sordu. İki yanına şöyle bir bakıp, hiç duraksamadan dosdoğru özel çalışma odasına yöneldi.

Telaşla atılarak yabancı generalin yolunu kesen Kozlovski, “Başkomutan Hazretleri şu an meşgul bulunuyorlar,” dedi. “Kimin geldiğini bildireyim?”

Kimliğini bilmedikleri general kendisinden kısa boylu olan Kozlovski’yi, ‘Nasıl olur da beni tanımazsınız,’ der gibisinden, küçümseyerek tepeden aşağı şöyle bir süzdü.

Kozlovski hiç istifini bozmadan, “Başkomutan meşguller,” diye tekrarladı.

Generalin suratı buruştu, dudakları büzülüp titredi. Cebinden bir not defteri çıkardı, kurşun kalemle acele acele bir şeyler karaladı, o yaprağı yırtarak Kozlovski’ye verdikten sonra hızlı adımlarla pencerenin yanına gidip bir iskemleye oturdu ve ne diye ona baktıklarını sorar gibi oradakileri süzmeye başladı. Derken, General başını kaldırıp bir şey söylemek ister gibi boynunu ileriye doğru uzattı ve kendi kendine bir ezgi mırıldanmış gibi tuhaf birtakım sesler çıkardıysa da, sesini hemen kesiverdi. Özel çalışma odasının kapısı açılmış, eşikte Kutuzov belirmişti.

Başı sarılı General bir tehlikeden kaçıyormuş gibi sırtını kam-burlaştırıp öne doğru eğilerek, incecik bacaklarının hızlı ve geniş birkaç adımıyla Kutuzov'ın yanına vardı.

Ağlamaklı bir sesle, Fransızca olarak, "Talihsiz Mack'i görün işte!" dedi.

Çalışma odasının eşiğinde dikilen Kutuzov'un yüzünde birkaç saniye en ufak bir kıvrılma görülmedi. Sonra, bir an için, kaşları hafifçe çatılır gibi olduysa da, alnındaki kırışıklar belirlediği gibi yine birdenbire kayboluverdi. Gözlerini kapatıp, büyük bir saygıyla başını eğerek selam verdi, tek kelime söylemeksizin Mack'i önden buyur ettikten sonra odaya girdi ve kapıyı kapadı.

Avusturyalıların bozguna uğradıkları ve tüm ordunun Ulm'da teslim olduğu yolunda bu olaydan önce ortada dolaşan haberler doğru çıkmıştı. Yarım saate kalmadan yaverler emirleri ulaştırmak üzere dört bir yana doğru yola çıkarılmış bulunuyorlardı. O ana kadar çarpışmalara katılmamış olan Rus birlikleri yakında düşmanla karşı karşıya gelecekti.

Prens Andrey, tüm ilgisini savaşın genel gidişi üzerinde yoğunlaştıran ender karargâh subaylarından biriydi. Mack'i görüp, yenilgisinin ayrıntılarını da öğrenince, savaşın yarı yarıya kaybedildiğini, Rus birliklerinin ne kadar zor bir durumda kaldıklarını hemen kavrayarak, orduyu ileride nelerin bekleyebileceğini, kendisini bekleyen uğraşta ne gibi bir rol üstlenebileceğini gözlerinin önünde bütün açıklığıyla canlandırıvermişti. Kendini beğenmiş Avusturyalıların rezil olduğunu ve belki de bir haftaya kalmadan, Suvorov'dan bu yana Ruslarla Fransızların ilk kez karşılaşmalarına tanık olacağını, hatta bu karşılaşmada kendisinin de rol alacağını düşündükçe, elinde olmaksızın tüm benliğini bir heyecan dalgası kaplıyordu. Öte yandan da, hem Bonaparte'ın dehasının Rus askerinin yiğitliğine ağır basması olasılığından korkarken, hem de aynı zamanda, o büyük kahramanının yenilip rezil de olabileceği düşüncesini içine sindiremiyordu.

Bu duygu ve düşüncelerin etkisiyle sinirleri gerilmiş olarak her gün bir mektup yolladığı babasına yazmak üzere odasının yolunu tutan Prens Andrey, koridorda oda arkadaşı Nesvitski ile

şaklaban Jerkov'a rastladı. İki subay her zamanki gibi yine bir şeye gülüyorlardı.

Prens Andrey'in yüzünün soluk, gözlerinin ise çakmak çakmak olduğunu fark eden Nesvitski, "Suratından düşen bin parça nedir bu hâlin böyle?" diye sordu.

"Hiç de neşelenilecek zaman değil," diye cevap verdi Bolkonski.

Prens Andrey tam Nesvitski ve Jerkov'la karşılaştığı sırada, koridorun öbür ucundan çıkan Avusturyalı iki subay onlara doğru gelmekteydi. Bunlardan biri, Kutuzov'un karargâhına bağlı, Rus ordusunun ikmal ve iaşesiyle görevli Strauch adında bir general, öbürü de önceki gün gelen Avusturya Yüksek Askerî Şûra üyesiydi. Generallerin, üç Rus subayının önünden rahatça geçebilecekleri kadar bol yer vardı koridorda. Öyle olduğu hâlde Nesvitski'nin koluna yapışan Jerkov, bir yandan onu geriye doğru çekerken, bir yandan da telaşlı telaşlı konuşmaya başladı:

"Geliyorlar! Geliyorlar! Aman, çekilin... açılın... yol açın lütfen! Yol açın!"

Generaller, bu can sıkıcı saygı gösterisinden bir an önce kurtulmak istediklerini belli eden bir tavırla, geçip gitmek niyetindeydiler. Ne var ki, soytarı Jerkov'un suratında birdenbire, sanki kendini tutamıyormuş gibi sulu bir sırıtışla, budalaca bir ifade beliriverdi. Bir adım öne çıktı ve Avusturyalı generale Almanca, "Sizi kutlamaktan onur duyarım, Ekselans," dedi. Yerlere kadar eğilerek, tıpkı yeni dans dersi almaya başlamış küçük çocuklar gibi acemice, önce bir ayağını arkaya atıp yere sürttü, sonra da öteki ayağını. Şûra üyesi olan General ona ters ters baktıysa da, Jerkov'un suratındaki o budalaca ifadeyi sahici sandığından, bir anlık bir ilgi göstermeden de edemedi. "Ne diyeceksen de bakalım," gibilerden, gözlerini kısarak şöyle bir baktı.

Jerkov, "Sizi kutlamaktan onur duyarım, sayın Generalim. General Mack sağ salim geldi," dedi ve o budalaca sırıtışla ağzı kulaklarına vararak başını işaret ederken, "yalnız şurasından azıcık sakat kalmış," diye ekledi.

General kaşlarını çatarak arkasını dönüp, yürüdü.

Birkaç adım uzaklaştıktan sonra, öfkeyle, “Gott, wie naiv!”* diye söylendi.

Nesvitski, kıkır kıkır gülererek Prens Andrey’in boynuna sarılmaya yeltenecek olduysa da, suratı bembeyaz kesilen Bolkonski onun kollarını korkunç bir öfkeyle boynundan silkeleyerek, Jerkov’a döndü. General Mack’i o hâlde görmek, bir generalin yenilgisini duymak sinirlerini iyice gerdiği, buna bir de Rus ordularının geleceğiyle ilgili kaygıları eklendiği için zaten yeterince ağzının tadı kaçık olan Prens Andrey, Jerkov’un bu yersiz soytarılığıyla adamakıllı çileden çıkmıştı.

Alt çenesi hafifçe titreyerek ve sözcüklerin her birini süngü gibi batırarak, “Siz, bayım,” diye başladı, “SOYTARI olmak istiyorsanız, sizi engelleyemem, ama bir daha benim önümde soytarılık etmek CÜRETİNİ gösterirseniz, edebinizi takınmayı da BEN size öğretirim.”

Nesvitski’yle Jerkov onun bu ani parlayışı karşısında öyle şaşırılmışlardı ki, fal taşı gibi açılmış gözleriyle öylece bakakaldılar.

“Yahu, adamları bir kutlayalım dedik, şunun şurasında,” diyecek oldu Jerkov.

“Ben sizinle şaka etmiyorum; kesin lütfen!” diye haykıran Bolkonski, Nesvitski’yi kolundan tuttuğu gibi çekti götürdü, verecek hiçbir cevap bulamayan Jerkov’u öylece bıraktı.

Nesvitski onu yatıştırmaya çalışarak, “Hadi be kardeşim, allasen, nedir bu kadar büyüttüğün böyle?” dedi.

Heyecanını üzerinden atamayan Prens Andrey, olduğu yere çakılarak, “Büyüttüğüm mü?” dedi. “Şurasını iyice kafanıza yerleştirmelisiniz ki, bizler Çar’a ve vatana hizmet ettiğimiz, bir ortak davanın başarısıyla sevinip, başarısızlığıyla üzüldüğümüz sürece gerçek birer subayızdır; yoksa efendisinin işinin iyi gidip gitmemesi umurunda bile olmayan birer uşaktan farkımız kalmaz. Burada kırk bin asker kırılıyor, müttefikimizin ordusu perişan ediliyor, siz bunda gülünecek bir şey buluyorsunuz.” Prens Andrey, sanki Fransızca söylerse, görüşüne daha kuvvet kazandırır-

* Alm. “Tanrım, ne budala!” –çev.

miş gibi, Fransızca olarak söylemişti bunları. “Kendinize arkadaş diye seçtiğiniz bu tıynetteki birine bunlar belki yakışır, ama size yakışmaz, asla yakışmaz.” Prens Andrey bu kez de Rusça olarak, ama “çocuklar” sözcüğünü Fransız şivesiyle vurgulayarak, ekledi: “Bu gibi şakalar olsa olsa akıllı bir karış havada çocuklara yakışır.” Jerkov’un hâlâ dinlediğini fark ederek, bir cevap verecek mi diye bekledi. Ama sancaktar ona arkasını döndü ve yürüyüp gitti.

IV

Pavlograd Hafif Süvari Alayı, Braunau’nun üç kilometre kadar dışında konaklıyordu. Nikolay Rostov’un kadet olarak görev yaptığı süvari bölüğü, Salzeneck adında bir Alman köyüne yerleştirilmişti. Bütün süvari tümeninin Vaska Denisov adıyla tanıdığı Yüzbaşı Denisov’a köyün en iyi evi ayrılmıştı. Kadet Rostov da, alayına Polonya’da katıldığından beri hep bölük komutanının evinde kalmaktaydı.

8 Ekim’de, yani, genel karargâhta Mack’in yenilgisi haberiyle yer yerinden oynadığı gün, bu süvari bölüğü subayları arasında günlük yaşayış yine her zamanki düzeni içinde sürmekteydi. Atlar için yem tedarik etmeye çıkan Rostov sabahın erken saatlerinde geri geldiğinde, akşamdan beri kâğıt oyununda ütölmekte olan Denisov, henüz eve dönmemiş bulunuyordu. Sırtında kadet üniforması taşıyan Rostov, hafif bir baldır yardımıyla atını merdivenin önüne yanaştırdı, gençliğinin verdiği çeviklikle bir bacağını rahatça hayvanın üzerinden aşırıp, atından ayrılmayı hiç istemiyormuş gibi, üzengiye basan öbür ayağı üzerinde kısa bir süre durdu ve sonunda yere atlayıp emir erine seslendi.

Atına doğru balıklama atılan süvari erine, mutluyken hiç insan ayırmayan iyi yürekli gençlerin o neşeli, sıcacık içtenliğiyle “Ah, Bondarenko, benim sevgili dostum!” dedi. “Atımı iyice bir dolaştırıver, arkadaşım.”

Ufak tefek Ukraynalı, başını neşeyle hızlı hızlı sallayarak, “Başüstüne komutanım!” diye cevap verdi.

“Ama iyice gezdir, ha!”

Bir başka süvari eri de ata doğru koşmuştu, ama Bondarenko kantarma kolunu çoktan atın başının üzerinden aşırırmıştı bile. Kadet’in bahşış dağıtmada eli açık davrandığı, ona hizmet etmenin kârlı bir iş olduğu anlaşıyordu. Rostov atının boynunu tapışlayıp sağrısını sıvazlayarak basamakta bir süre oyalandı.

Gülümseyerek, “Harika! Öyle bir savaş atı olacak ki!” diye kendi kendine mırıldandı, sonra kılıcını tutup, mahmuzlarını şakırdata şakırdata basamakları koşar adım çıktı. Sırtında yelek, kafasında külah, elinde yabayla gübre atmakta olan Alman ev sahibi işini bırakarak sığır damının altından uzanıp baktı. Rostov’u görür görmez Alman’ın yüzü aydınlandı. Neşeyle gülümseyerek göz kırptı. Delikanlıyı selamlamaktan zevk aldığı belli olan adam Almanca, “İyi sabahlar, iyi sabahlar!” diye arka arkaya tekrarladı.

Rostov, yüzünden hiç eksik olmayan o mutlu, kardeşçe gülümsemeyle, “Bu ne çalışkanlık!” dedi. Sonra da, Alman ev sahibinin dilinden hiç düşürmediği sözleri tekrarladı: “Yaşasın Avusturyalılar! Yaşasın Ruslar! İmparator Aleksandr çok yaşa!” Bir kahkaha atan Alman, damın altından çıkarak yaklaştı, başından çekip aldığı külahını havada sallayarak bağırdı:

“Yaşasın bütün dünya!”

Rostov da Alman’ın yaptığı gibi başından kasketini çıkarıp sallayarak haykırdı: “Bütün dünya, çok yaşa!” Sığır damını temizlemekte olan bu Alman’ın da, atlara ot sağlamaktan dönen Rostov’un da, durup dururken böyle neşelenmeleri için ortada özel bir neden olmadığı hâlde, bu iki adam kardeşçe bir sevgiyle, coşku içinde birbirlerine başlarını sallayarak sevgi gösterisinde bulunduktan sonra güleryüzle ayrıldılar. Alman işinin başına döndü, Rostov da Denisov’la paylaştığı köy evine girdi.

Denisov’un –bütün alayda dalavereciliğiyle ün yapmış– uşağı Lavruşka’ya, “Efendin nerede?” diye sordu.

“Beyefendi akşamdan beri görünmedi. Oyunda şansları iyi gitmiyor herhâlde,” diye cevap verdi Lavruşka. “Öğrendim artık; eğer kazansaydı övünmek için erkenden gelirdi; sabaha kadar gel-

memişse, ütölüyor demektir – şimdi barut gibi gelecektir. Kahvenizi getireyim mi?”

“Getir ya.”

On dakika sonra Lavruşka kahveyi getirdi.

“Geliyor işte!” dedi. “Yandık!”

Rostov pencereden bakıp, eve dönen Denisov’u gördü. Kara bıyıklarıyla saçları fırça gibi, kara gözleri pırıl pırıl, kırmızı suratlı ufak tefek bir adamdı Denisov. Sırtındaki subay ceketinin düğmeleri açıktı, üstüne bol gelen külot pantolonu kat kat sarkıyordu, ezik büzük süvari kasketini de ensesine yıkmıştı. Düşünceli düşünceli, başı önünde, bir karış suratla basamakların önüne kadar geldi.

Dıgdığı olduğundan “r”leri yutarak, “Lavğuşka, gelip çıkağsana şunlağı ulan, seğsem heğif!” diye öfkeyle bağırdı.

“Hemen, şimdi çıkarıyorum, efendim,” diye cevap verdi Lavruşka’nın sesi.

Denisov odaya girip Rostov’u görünce, “A, sen kalktın demek!” dedi.

“Çoktaan,” dedi Rostov. “Gidip, hayvanlara ot da buldum, Fraulein Matilde’i de gördüm.”

“Bak sen!” dedi Denisov. Sonra, “r”leri yuta yuta bas bas bağırarak konuşmaya başladı: “Bense kağdeşim, sabaha kadağ yolduğdum kendimi, kaz gibi. Şanssızlığın bu kadağı da olmaz ki! Bu kadağı da olmaz ki! Zaten, sen gideğ gitmez, şansım döndü. Hey, çay neğde kaldı?”

Denisov sırtır gibi, kısa ve sağlam dişlerini gösterecek biçimde dudaklarını gerip, yüzünü buruşturarak karaçalıya benzeyen gür saçlarının arasına soktuğu küt parmaklı iki eliyle birden başını ovalamaya başladı.

Sonra yine iki eliyle alnını ve yüzünü ovarak, “Sanki beni şeytan düğttü de, kalkıp gittim o fağeye,” dedi. (Fare, o subayın takma adıydı.) “Düşünsene, yahu, heğifçioğlu biğ el bile veğmedi bana, biğ el bile veğmedi!” Hâlâ bağıra bağıra konuşurken, uşağının yakıp eline tutuşturduğu pipoyu da avucunda tutarak hırsla yere vuruyor, ateşleri dört bir yana saçıyordu.

“Bana hep zayıf elleği veğiyoğ, kuvvetli elleği kendine alıyoğ; zayıf elleği bana, kuvvetli elleği kendine!”

Ateşleri dört bir yana saçtı, pipoyu kırdı, kaldırıp fırlattı. Sonra sustu ve birden dönüp, ısıll ısıll parlayan kara gözleriyle Rostov’a baktı.

“Biğkaç tane kağı kız olsaydı keşke. Ama ne gezeğ, kafa çekmekten başka yapacak iş yok buğada. Bağı, biğ an önce çağpışmaya gitssek de... Hey, kim vağ bakayım oğada?” diye seslendi kapıya doğru, kapıya yaklaşıp, kapının önünde duran tok ökçe sesleri ve mahmuz şakırtıları ile birisinin saygılı saygılı öksürdüğünü duymuştu.

“Bölük levazım subayı!” dedi Lavruşka. Denisov’un suratı büsbütün buruştu.

“Al başına belayı!” diyerek altın dolu bir keseyi Rostov’un önüne doğru attı. “Ğostov, sayıveğ şunlağı kağdeşim, ne kadağ kalmışsa; sonğa da keseyi yastığın altına koy,” diyerek levazım subayını karşılamaya çıktı. Rostov keseyi aldı, mekanik bir şekilde eski altınları bir yana, yeni altınları bir yana istif ederek saymaya koyuldu.

Bitişik odadan Denisov’un sesi duyuldu: “Oo, Telyanın! Günaydın! Dün gece fena ütöldüm yahu.”

İnce bir sesin, “Nerede? Bıykov’da mı? Fare’de, ha? Ben biliyordum zaten olacağı!” dediği duyuldu, hemen ardından da içeriye aynı bölükten ufak tefek bir subay olan Teğmen Telyanın girdi.

Keseyi hemen yastığın altına sokuşturan Rostov, kendisine uzatılan avucu nemli ufacık eli sıktı. Daha önce Muhafız Alayında olan Telyanın, her ne sebeple ise, Rostov’ların alayının hareketinden az önce bu alaya verilmişti. Bu alayda hiçbir kötü davranışı görülmediği hâlde, kimse onu sevmezdi, hele Rostov bu subaydan nefret eder ve aslında hiçbir esaslı nedene dayanmayan nefretini üstelik gizleyemezdi de.

“Eveet, genç süvari,” dedi Telyanın, “nasıl bakalım, benim Sığırıcık işinize yarıyor mu bari?” (Sığırıcık, Rostov’a Telyanın’ın sattığı binek atının adıydı.) Konuşurken karşısındakinin yüzüne hiç bakamayan teğmenin gözleri fıldır fıldır oynar, hep başka başka yerlere bakardı. “Bu sabah sizi atın üzerinde gördüm de...”

Rostov'un 700 rubleye satın aldığı at bu fiyatın yarı değerinde bile olmadığı hâlde, "A, hiç fena değil, iyi bir at," dedi Rostov. Sonra da, "Gerçi, son zamanlarda ön sol ayağı biraz aksamaya başladı ama..." diye ekledi.

"Toynağı çatlamıştır! Önemli bir şey değil. Ben size gösteririm, mihın nasıl vurulacağını, ucunun nereden büküleceğini öğretilirim."

"Ya, gösterin lütfen," dedi Rostov.

"Gösteririm, gösteririm; sır değil ki! Hem bu at için sonra bana teşekkür edeceksiniz."

Telyanın'den bir an önce kurtulmak isteyen Rostov, "Öyleyse ben hemen gidip söyleyeyim de, atı getirsinler bari," diyerek, atın getirilmesini emretmek için dışarı çıktı.

Sofada, elinde piposu, kapı eşiğinde levazım subayıyla karşılıklı çömelmiş, onun verdiği raporu dinlemekte olan Denisov, Rostov'u görünce gözlerini kısıp başparmağıyla arkasını, Telyanın'ın oturduğu odayı işaret ederek tiksintiyle yüzünü buruşturdu, başını iki yana salladı.

Levazım subayının orada oluşuna aldırmaksızın, "Öf be!" dedi. "Bu herifi de hiç sevmem!"

Rostov, kendisinin de sevmediğini, ama elden gelen bir şey olmadığını anlatmak ister gibi omuzlarını silkti. Sonra atını getirmelerini emredip, tekrar Telyanın'ın yanına döndü.

Beriki, hâlâ Rostov'un onu bıraktığı uyuşuk pozda oturuyor, küçük beyaz ellerini ovuşturuyordu.

Rostov içeriye girerken, 'Şu dünyada gerçekten de ne iğrenç adamlar var yani!' diye içinden geçirdi.

Ayağa kalkıp, amaçsızca sağına, soluna bakan Telyanın, "Eee, atı getirmelerini söylediniz mi?" dedi.

"Evet."

"Hadi, gidelim biz. Ben zaten sırf Denisov'dan dünkü emirleri sormak için şöyle bir uğramıştım. Emirleri aldınız mı, Denisov?"

"Henüz almadım. Siz neğeye böyle?"

"Azıcık nalbantlık öğreteceğim bu delikanlıya," dedi Telyanın.

Merdivenden inip ahıra girdiler. Çatlak toynağı tutturmak için nal mihinin nasıl vurulacağını gösterdikten sonra, kendi evinin yolunu tuttu Telyanın. Rostov geri döndüğünde masanın üstüne bir şişe votkayla biraz sucuk çıkarılmış olduğunu gördü. Denisov masanın başına geçmiş, eline mürekkepli kalemi almış, beyaz kâğıdın üzerine çiziktiriyordu. Sıkkin bir ifadeyle Rostov'un yüzüne baktı.

“Benimkine yazıyoğum,” dedi. Yazıya dökmek istediklerini sözle anlatma fırsatını bulduğuna sevindiği anlaşılan Denisov, kalemi elinden bırakmadan, dirseğini masaya dayayıp, mektubun içeriğini Rostov’a anlatmaya koyuldu. “Bak, delikanlım,” dedi, “bizleğ ğuhsuz biğeg yağatığızdığ, Tanğı’nın topğaktan yağatıp henüz içine ğuh üflemediği çocuklağıyızdığ, ta ki sevdaya tutulana kadağ... ama biğ kez sevdalandın mı, yağatıldığın ve içine ğuh üflendiği ilk günkü saflığa kavuşuğsun... Bu sefeğ de kim geldi? Göndeğ gitsin be, köğ olasıcay! Vaktim yok işte!” diye, yanına kadar hiç çekinmeden sokulan Lavruşka’ya bağırdı.

“Kim olacak? Siz kendiniz söylemiştiniz ya gelmesini. Levazım subayı geldi, para için.”

Denisov kaşlarını çattı, ağzına geleni söylemeye hazırlandıysa da, dilini tuttu.

“Allah kahğetsin!” diye kendi kendine söylendi. “O kesede ne kadağ pağa kalmıştı?” diye Rostov’a sordu.

“Üç tane eski, yedi tane de yeni altın sikke.”

“Tüh, Allah kahğetsin!” diyen Denisov, “Oğada ne dikilip duyuyorsun öyle koğkuluk gibi? Yollasana levazımcıyı içeğiye!” diye bağırdı Lavruşka’ya.

“Denisov, lütfen, benden al parayı; benim çok param var,” dedi Rostov ve bunu söylerken kızardı.

“Kendi adamlağımdan boğç almayı sevmem ben; hiç sevmem,” diye homurdandı Denisov.

“Ama beni bir arkadaş olarak kabul edip paramı almayacak olursan, gücenirim. Sahi söylüyorum, benim çok param var,” diye tekrarlardı Rostov.

Denisov, “Yok yok, olmaz,” diyerek keseyi yastığın altından almak için karyolaya gitti.

“Neğeye koymuştun keseyi, Gostov?”

“Alttaki yastıkla yatak arasına.”

“Ama buğada yok işte,” diyen Denisov iki yastığı da tutup yere attı. Gerçekten de kese orada yoktu. “Haydaaa, amma tuhaf iş!”

“Dur hele, düşürmüş olamaz mısınız?” diyen Rostov, yastıkları birer birer alıp silkeledi. Sonra yorganı kaldırıp silkeledi. Kese yoktu.

Rostov, “Acaba unutmuş olabilir miyim?” dedi. “Yok canım, nasıl unutturum; define gibi hep yastığının altında saklarsın keseyi sen. İşte, tam şuraya koymuştum.” Sonra, Lavruşka’ya dönerek, “Nerede peki?” diye sordu.

“Ben bu odaya hiç girmedim ki. Nereye koymuşsanız, orada olması gerekir.”

“Ama yok işte!”

“Siz hep öyle yaparsınız, öteberinizi sağa sola atar, sonra unutursunuz yerini. Ceplerinize bakıverin bir de.”

“Yo, eğer Denisov’un keseyi define gibi sakladığı aklıma gelmemiş olsaydı,” dedi Rostov, “o zaman belki; ama koyduğum yeri çok iyi hatırlıyorum.”

Lavruşka bütün odanın altını üstüne getirdi, şilteyi kaldırıp altına baktı, masanın altını araştırdı, bakmadık yer bırakmadı, sonra gelip odanın ortasına dikildi. Lavruşka’nın bütün hareketlerini sessizce izleyen Denisov, uşağı keseyi bulamadığını belirtmek için şaşkınlıkla ellerini havaya kaldırınca, dönüp Rostov’a baktı.

“Gostov, şimdi şakanın sığıası değil...”

Denisov’un gözlerini kendisine diktiğini gören Rostov da gözlerini kaldırıp onun gözlerinin içine baktıysa da, hemen indirdi. Sanki kanı gırtlığının dibinde düğümlenmiş de birden boşanmış gibi, tüm kanının yüzüne, gözlerine hücum ettiğini hissetti. Soluğu kesilir gibi oldu.

“Odada da sizinle teğmenden başka kimse yoktu ki. Buralarda bir yerde olmalı,” dedi Lavruşka.

Birdenbire uşağının üzerine yürüyen Denisov, mosmor kesilerek, “İtoğlu it, şu kıcını kaldığıp, ağamana baksana sen ulan!” diye haykırdı. “Bu kese bulunacak, yoksa değinizi yüzeğim! Hepinizin değisini yüzeğim!”

Rostov, gözlerini Denisov’dan kaçırmaya çalışarak ceketinin düğmelerini ilikledi, kılıcını kuşandı, kasketini başına geçirdi.

Denisov uşağını omuzlarından yakalamış, sarsa sarsa duvara doğru sürerken, bir yandan da, “Bu kese bulunacak diyoğum sana!” diye bangır bangır bağıırıyordu.

Rostov, gözlerini yerden kaldırmaksızın kapıya doğru giderken “Denisov, bırak onu; keseyi kimin aldığını biliyorum ben,” dedi.

Denisov duraladı, bir an düşündü ve besbelli onun ne demek istediğini anlayarak, Rostov’u kolundan yakaladı.

“Saçma!” diye öyle bir bağırış bağırdı ki, boyun damarlarıyla alnındaki damar oklava gibi kabardı. “Sana söylüyoğum; aklını kaçıgmışsın sen, be adam! Buna izin veğemem. Kese buğalağdadığ; ben bu piçin değisini yüzeğ, yine çıkağtığım o keseyi oğtaya.”

Titrek bir sesle, “Ben keseyi kimin aldığını biliyorum,” diye tekrarlayan Rostov kapıya yöneldi.

Kadetin üzerine doğru atılıp onu durdurmaya çalışan Denisov, “Söyledim ya sana, be adam, buna izin veğemem,” diye bağırdıysa da, bir çekişte kolunu kurtaran Rostov gözlerini kaldırıp, onun gözlerinin içine can düşmanına bakar gibi baktı.

Sesi tir tir titreyerek, “Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu, senin?” dedi Denisov’a. “Bu odada benden başka kim vardı? Yani, o değilse, kim oluyor?”

Gerisini getiremeyerek, odadan koşar adım çıkıp gitti.

“Aman be, Allah hepinizin belasını veğsin!”

Rostov kapıdan çıkarken kulağına çalınan son sözler bunlar oldu. Doğru Telyanın’ın evine gitti.

Telyanın’ın emir eri, “Komutanım evde yok, karargâha gitti,” dedi. Sonra, kadetin allak bullak yüzü karşısında meraklanarak, “Yoksa bir şey mi oldu?” diye ekledi.

“Yok bir şey.”

“Siz gelmeden az önce çıktı,” dedi emir eri.

Karargâh, Salzenek'ten dört kilometre uzaktaydı. Rostov eve uğramadan atını aldı ve alay karargâhının yolunu tuttu. Karargâhın bulunduğu köyde subayların uğrak yeri olan bir meyhaneye vardı. Rostov bu meyhaneye gitti ve sundurmanın önünde Telyanın'ın atını gördü.

Meyhanenin ikinci bölmesinde teğmen önüne bir tabak sucuk, bir şişe şarap çekmiş oturuyordu.

Rostov'u görünce, kaşlarını kaldırıp gülümseyerek, "Vay vay, demek siz de buraya gelirmişsiniz delikanlı!" dedi.

Rostov, konuşmakta zorluk çekiyormuş gibi, ıkınıp sıkınarak, "Evet," dedi ve bitişik masaya oturdu.

İkisi de susuyordu. Odada iki Alman ile bir Rus subayı vardı. Hiç kimse konuşmuyor, sadece çatal bıçak sesleriyle teğmenin ağız şapırtısı duyuluyordu. Telyanın yemeğini bitirdikten sonra cebinden iki gözlü bir kese çıkardı. Küçük beyaz parmaklarıyla kesenin büzgülü iki ağzını da açtı, parmak uçlarıyla bir altın sikke çıkarıp, kaşlarını kaldırarak garsona verdi.

"Biraz çabuk olun, lütfen."

Altın yeniydi. Rostov yerinden kalkarak Telyanın'ın yanına gitti. Zor duyulur bir sesle, usulcacık, "Şu kesenize bir bakayım," dedi.

Telyanın, fıldır fıldır dönen gözleriyle ve kaşları hâlâ kalkık olarak, keseyi ona uzattı.

"Evet, güzel kesedir doğrusu... evet..." dedi ve yüzü birdenbire bembeyaz kesildi. "Bakabilirsiniz delikanlı," diye ekledi.

Rostov keseyi aldı, evire çevire inceledi, içindeki paraya baktı, sonra bakışlarını Telyanın'e çevirdi. Her zamanki gibi fıldır fıldır dönen gözleriyle hep başka yerlere bakmakta olan teğmen, durup dururken neşeleniverdi, nedense.

"Viyana'ya gidecek olsak, içindekilerin hepsini orada bırakırım herhâlde, ama bu fare deliği gibi kasabalarda para harcayacak yer yok ki," dedi. "Hadi, keseyi verin delikanlı, gidiyorum."

Rostov susuyordu.

"Siz ne yapıyorsunuz? Yemek mi yiyeceksiniz? Buranın yemekleri iyidir. Hadi, verin artık keseyi," diye konuşmasını sürdüren

Telyanın, elini uzatarak keseyi tuttu. Rostov keseyi elinden bıraktı. Keseyi alıp umursamaz bir tavırla külot pantolonunun cebine yerleştirirken, Telyanın yine öyle dünyayı umursamaz bir biçimde yukarı kalkık kaşları ve yarı açık ağzıyla âdeta şöyle demek istiyor gibiydi: “Evet evet işte, kesemi cebime indiriyorum, bu iş bu kadar basit, kimse de buna karışamaz.”

İçini çekerek, “Ee, delikanlı?” diyerek, kalkık kaşlarının altından Rostov’un gözlerinin içine baktı. Tuhaf bir ısıltı, tıpkı bir elektrik çakımı gibi, her ikisinin gözleri arasında bir saniye içinde gitti geldi, gitti geldi, gitti geldi.

Telyanın’i kolundan tutan Rostov, “Şöyle gelin,” dedi. Onu âdeta sürüklercesine pencerenin yanına götürdü. “Bu para Deni-
sov’undur; siz bu parayı aldınız...” diye kulağına fısıldadı.

“Ne? Ne? Bu ne cüret? Ne...” dedi Telyanın.

Sözler ağzından umutsuz, yakınmalı bir çığlık, bir bağışlanma yakarışı gibi dökülmüştü. Ta başından beri Rostov’un yüreğine çeki taşı gibi çöken bütün kuşklar, delikanlının bu sesi duymasıyla birlikte bir anda kalkıverdi ve içi rahat etti. Sevinmesine sevin-di, ama aynı zamanda, karşısında duran bu bahtsız adama acıdı da. Ne var ki, başladığı bu can sıkıcı işi bitirmesi gerekiyordu.

Telyanın kasketini kaptı ve boş olan yandaki küçük odaya doğru giderken, “Tanrı bilir, buradakilerin aklından neler geçer şimdi,” diye mırıldandı. “Bana bir açıklamada bulunmanız...”

“Bunu biliyorum, size kanıtlayacağım,” dedi Rostov.

“Ben...”

Telyanın’ın dehşet içindeki bembeyaz yüzünün bütün kasları seğiriyordu; gözleri yine öyle fıldır fıldır oynamakla birlikte, gözlerini bir türlü yerden kaldırıp da Rostov’un yüzüne bakamıyordu, ayrıca, ağlamaklı sesler de çıkarmaya başlamıştı.

“Kont Hazretleri! Genç bir adamı mahvetmeyin... Allah o paranın da belasını versin... Alın, işte...” Telyanın keseyi çıkarıp masanın üstüne attı. “Yaşlı bir babam, yaşlı bir anam var...”

Rostov, onunla göz göze gelmemeye çalışarak parayı aldı ve tek kelime söylemeden odadan çıktı. Ama tam sokak kapısının eşiğine gelince durdu, gerisin geri odaya döndü.

Gözleri dolu dolu olarak, “Tanrım!” dedi. “Nasıl yapabildiniz, böyle bir şeyi?”

Rostov’a doğru yaklaşan Telyanın, “Kont Hazretleri,” diyecek oldu.

Rostov geri çekilerek, “Dokunmayın bana,” dedi. “Madem sıkıntı içindeymişsiniz, alın işte parayı.”

Keseyi Telyanın’e atıp, koş a koş meyhaneden çıktı.

V

Aynı günün akşamı Denisov’un kaldığı evde, bölük komutanları toplanmışlar, aralarında hararetli hararetli tartışmaktaydılar.

Uzun boylu bir kurmay yüzbaşı, heyecandan yüzü kıpkırmızı kesilmiş olan Rostov’a, “Bak ama sana söylüyorum işte, Rostov, albaydan özür dilemek sana düşer,” diyordu. Koca burunlu, kepçe kulaklı, buruşuk yüzlü, pala bıyıklı, kır saçlı kurmay yüzbaşı Kirsten, yüz kızartıcı suçlardan iki kez rütbesi sökülüp erliğe indirildiği hâlde, iki seferinde de rütbesini geri alabilmeyi başarmış biriydi.

“Kendime yalancı dedirtmem ben, kimseye dedirtmem!” diye bağırdı Rostov. “O bana, ‘yalan söylüyorsun,’ dedi, ben de ona ‘siz yalan söylüyorsunuz,’ dedim. Dediğimden de dönmem. İsterse beni her gün nöbete koysun, isterse tutuklatsın, ama kimse beni özür dilemeye zorlayamaz, çünkü o bir alay komutanı olarak benden özür dilemeyi kendine yediremiyorsa, o zaman ben de...”

Kurmay yüzbaşı pala bıyıklarını sakın sakın sıvazlayarak, bas sesiyle, “Hele dur azıcık, iki gözüm; dinle beni biraz,” dedi. “Sen gidip albaya, başka subayların da yanında, bir subayın hırsızlık yaptığını söylüyorsun.”

“Konuşmanın başka subayların önünde geçmesi benim suçum değil ki. Belki, onların önünde konuşmamam gerekirdi, ama öyle diplomatlıklara benim aklım ermez. Süvari sınıfını seçişim de zaten bu yüzden; burada böyle inceliklere önem verilmeyeceğini düşünmüştüm. Oysa o kalkmış bana yalancı olduğumu söylüyor... Bana ne, o benden özür dilesin asıl.”

“Canım, kimsenin seni korkak saydığı yok; bütün bunlar iyi, hoş da, sorun bu değil. İstersen Denisov’a da sor, bir kadetin albayına gidip de, ‘Benden özür dileyin,’ demesi akıl alacak iş mi, değil mi?”

Tartışmaya hiç katılmak istemediği anlaşılan Denisov sinirli sinirli bıyıklarını ısırarak konuşmaları dinliyordu. Yüzbaşının sorusu üzerine, başını olumsuz anlamda sallamakla yetindi.

“Başka subayların yanında, albaya gidip bu pis işi açarsan,” diye sözünü sürdürdü kurmay Yüzbaşı, “Bogdaniç de, (alay komutanına Bogdaniç derlerdi) ağzını kapatır senin elbet.”

“Hayır, ağzımı kapamadı. Yalan konuştuğumu söyledi.”

“Pekâlâ, senin dediğin gibi olsun, ama saçma sapan konuşmuşsun ya... Şimdi ondan özür dilemelisin.”

“Söz konusu bile olamaz!” diye bağırdı Rostov.

Kurmay yüzbaşı ciddi ve sert bir tavırla, “Bunu senden hiç beklemezdim,” dedi. “Özür dilemeyeceğini söylüyorsun ama benim iki gözüm, sen yalnız ona karşı kabahatli değilsin ki, tüm alaya, hepimize karşı kabahatlisin, her bakımdan. Şimdi bak; insan biraz kafasını çalıştırır, ne yapmak gerektiğini, gider birilerine danışır. Ama yok; sen gidip, ille de bütün subayların önünde uluorta konuşacaksın. Eh, albay da ne yapsaydı yani? Subayı mahkemeye verip de, bütün alayı mı lekeleseydi? Bir alçağın ayıbını bütün alaya mı taşıtsaydı? Sana göre, yapması gereken bu muydu? Bize göre, değil! Bogdaniç tam bir babayiğit gibi davranmış sana, doğru konuşmadığını söylemişse... Tatsız bir şey tabii. Ama ne yapsın? Sen kendin çanak tutmuşsun. Şimdi de, herkes işi tatlıya bağlamaya çalışırken, sen ‘onurum da, onurum’ diye tutturup bütün pislği ortaya dökmek istiyorsun. Nöbet tutturuyorlar diye hemen küsüvermek kolay, ama yaşlı ve namuslu bir subaydan özür dilemeye gelince, zor! Bogdaniç için ne derlerse desinler, namusuyla tanınmış yiğit bir albaydır o. Böyle bir insandan özür dilemek ağrına gidiyor ama tüm alayın onurunun lekelenmesi hiç de ağrına gitmiyor!” Kurmay yüzbaşının sesi çattalanmaya başlamıştı. “Beyzadem, sen bu alaya geleli daha dün bir, bugün iki; bugün buradasın, yarın bir yaverlik kapar, çeker

gidersin. ‘Pavlograd Alayının subayları arasında hırsızlar var,’ denmesi sana hiç dokunmaz! Oysa, bizlere dokunur. Öyle değil mi Denisov? Dokunmaz mı bize?”

Denisov hâlâ ne konuşuyor, ne de kımıldıyordu; ısırl ısırl parlayan kara gözleri ara sıra Rostov’a takılıyordu.

“Sen yalnız kendi onurunu düşündüğünden, özür dilemeye yanaşmıyorsun,” diye sözünü sürdürdü kurmay yüzbaşı. “Ama bizler gibi, bu alayda gözlerini açmış ve inşallah bu alayda ölecek olan yaşlı subaylar için, bu alayın onuru her şeyden önce gelir. Bogdaniç de bunu bilir. Ah, ne değerlidir alayımızın onuru bizler için! Ama bu senin yaptığın, doğru iş değil; hiç doğru değil! Sen ister gücen, ister gücenme; ben her zaman dobra dobra konuşurum. Doğru değil bu yaptığın!”

Kurmay yüzbaşı lafını bitirip ayağa kalktı ve Rostov’a arkasını döndü.

Yerinden fırlayan Denisov, “Bütün söyledikleği doğgu be, Allah kahğetsin!” diye bağırdı. “Hadi be, Ğostov, uzun etme be!”

Rostov kızarıp, bozarak bir öteki subaya bakıyordu, bir berikine.

“Yo, hayır baylar, hayır... sanmayınız ki... ben anlıyorum anlıyorum, benim hakkımda yanılıyorsunuz sizler öyle düşünmekle... benim için... benim için... de alayın onuru... ben bu alayın onuru için... ama söze ne gerek var? Çarpışmalarda zaten kanıtlayacağım, alay sancağının benim için... her neyse, boş verin, doğrudur; kabahatli olan benim!” Gözleri dolu dolu olmuştu Rostov’un. “Kabahatliyim, baştan aşağı ben kabahatliyim! Daha ne istiyorsunuz işte!”

Geriye dönüp, iri eliyle Rostov’un omzuna bir şaplak indiren kurmay yüzbaşı, “Hah, işte şöyle be, Kont!” diye bağırdı.

“Söylemiştim sana,” diye bağırdı Denisov, “yiğit çocuktuğ!”

Kurmay yüzbaşı, Rostov’un itirafta bulunmasını beğendiğini belli etmek ister gibi yine onun unvanını tekrarlayarak, “İşte bu kadar be Kont!” dedi. “Hadi git de, komutandan özür dileyiver şimdi. Hadi, hemen gidiver!”

Rostov, yalvaran bir sesle, "Baylar, benden ne isterseniz söyleyin, gık demeden yaparım, ama Tanrı hakkı için söylüyorum, özür dileyemem," diye itiraz etti. "Ne derseniz deyin bana, ama vallahi de yapamam, billahi de yapamam! Okul çocuğu gibi gidip de özür dileyemem ki!"

Denisov kahkahayı bastı.

Kirsten, "Özür dilemezsen, kendi kendine kötülük etmiş olursun," dedi. "Bogdaniç kincidir; bu inatçılığını burnundan fitil fitil getirir senin."

"Vallahi inatçılık değil! Duygularımı size anlatamıyorum ki! Nasıl edeyim, bilmiyorum..."

"Eh, artık, kendin bilirsin," dedi kurmay yüzbaşı. "Peki, şu namussuz nereye kayboldu?" diye sordu Denisov'a.

"Hastalık beyan etmiş. Yağın silahlı kuvvetleğden ihğacı için emiğ çıktı," dedi Denisov.

"Tamam işte, hastalık olarak kalsın; bu iş başka türlü açıklanamaz yoksa," dedi kurmay yüzbaşı.

Denisov, gözü dönmüş bir hâlde, "Hastadığ ya da değildiğ, benim kaçşıma çıkmasın yeteğ ki, yoksa gebeğtiğim onu!" diye bas bas bağırdı.

Tam bu sırada, içeriye Jerkov girdi.

Bütün subaylar hep bir ağızdan, "Vay, nereden çıktın sen?" diye bağıştılar.

"Baylar, haydi bakalım, çarpışmaya! Mack'in tüm ordusu teslim olmuş."

"Atma yahu!"

"Mack'i gözümle gördüm."

"Ne? Mack'in kendisini mi gördün? Diri, canlı canlı, ha?"

"Hadi bakalım, yol göründü bize! Cepheye gidiyoruz, cepheye! Bu güzel haberi getirdiği için, yeni bir şişe açın ona. Nasıl oldu da, geldin buraya sen?"

"Nasıl olacak, o Allah'ın belası Mack yüzünden; gerisin geriye kıtaya postaladılar beni. Avusturyalı generalin biri hakkımda şikâyetçi olmuş. Mack geldi diye kendisini kutlamıştım da... Ne o Rostov, hamamdan çıkmış gibisin?"

“Sorma be ahbap, iki gündür burada başımızda kazan kay-
nıyor.”

O sırada odaya giren alay komutanının emir subayı, Jerkov’un
getirdiği haberi doğruladı. Ertesi gün ileri hareket etmeleri için
emir gelmişti.

“Cepheye gidiyoruz, beyler!”

“Tanrı’ya şükürler olsun! Oturmaktan küfleniyorduk nere-
deyse!”

VI

Kutuzov (Braunau’da) Inn Irmağını geçen köprülerle, (Linz
yakınlarında) Traun Irmağını geçen köprüleri atıp, arkasında
bırakmış, Viyana’ya doğru çekiliyordu. 23 Ekim günü, Rus
birlikleri Enns Irmağını geçiyorlardı. Rus birliklerinin ağır-
lık kolları, yürüyüş kolları, bataryaları köprünün ve kentin bir
ucundan girip, öbür ucundan çıkan upuzun bir zincir oluşt-
ruyordu. Tam bir güz havası vardı; ılık ve sağanak yağışlı bir
gündü.

Köprüyü koruyan Rus bataryalarının mevzilendiği sırtın
önüne serilen geniş görüş alanı, ara sıra saydam bir perde gibi ve
yanlamasına inen yağmur altında daralıyor, sonra yine açılıyor,
ta uzaklardaki nesneler bile parlak güneş ışığı altında yeni vernik-
lenmiş gibi pırıl pırıl, açık seçik görülebiliyordu. Aşağılarda kalan
kent, kırmızı damlı beyaz evleriyle, katedraliyle ve her iki ucunda
Rus birliklerinin yığın yığın biriktiği köprüsüyle gözler önüne se-
riliydi. Tuna’nın dirsek yaptığı yerdeki tekneler ve Enns’in Tuna’ya
karıştığı yerde oluşan burgaçlarla çevrili ada, içindeki şatosuyla,
parkıyla net olarak görünüyor, Tuna’nın yemyeşil çamlarla örtülü
dimdik yükselen sol yakası, mavi mavi tüten derin boğazlarıyla,
dumanlı doruklarıyla gizemli bir boşluğa dalarak gözden kaybo-
luyordu. El değmemiş yabani çam ormanının içinde, çok uzakta,
bir kadın manastırının kuleleri yükseliyordu. Onun karşısına dü-

şen Enns'in öbür yakasında ise, uzaktaki sırtlarda düşmanın atlı devriye kolları seçiliyordu.

Sırtta mevzilenen sahra toprakları arasında, artçı kuvvetleri komuta eden general ile maiyet subaylarından biri ayakta duruyorlar, maiyet subayı dürbünle araziye inceliyordu. Onların biraz gerisinde, Başkomutanın artçı birliklere yolladığı emri getiren Nesvitski bir topun kundak askısı üzerinde oturuyordu. Seyisliğini yapan Kazak süvarisi, Nesvitski'nin önüne bir torba açıp, bir de matara koydu; Nesvitski torbadan çıkardığı börekten ve mataradaki halis *Doppel-Kümmel*'den, çevresini alan subaylara da ikram etti. Halka biçiminde onun çevresini alan subaylar, kimi çömelmiş, kimi de ıslak otların üstüne Türk usulü bağdaş kurmuş olarak neşe içinde çene çalıyorlardı.

Nesvitski, "Şuraya o kaleyi kuran Avusturyalı Prens her kim idiyse, akıllı adammış. Yeri çok güzel doğrusu," dedi. "Siz niye yemiyorsunuz beyler?"

Genel karargâhtan böyle önemli bir kurmay subayıyla konuşabilmek fırsatı çıktığına sevinen subaylardan biri, "Çok teşekkür ederiz Prens," dedi. "Haklısınız, gerçekten de çok güzel bir yer. Biz yürüyüş koluyla tam o parkın önünden geçmiştik; iki tane geyik gördük, parkın içindeki konak ise anlatılır gibi değil!"

Bir parça börek daha verse diye içi gittiği hâlde utandığından ve belli etmek istemediğinden manzarayı seyredemiş gibi yapan bir başka subay da, "Bakınız, Prens," dedi, "şuraya bakınız! Bizim piyadeler de şimdi oraya vardılar işte. Bakın, şurada, köyün ardındaki çayırdaki üç kişi bir şey sürüklüyorlar." Sonra da, onların yaptığı işi açıkça onaylayarak, "Konağı soyup soğana çevirecekler besbelli!" diye ekledi.

"Belli belli," dedi Nesvitski, sonra da, o güzel ve nemli dudakları arasına aldığı bir parça böreği ısırp, dağın yamacına yaslanmış kadınlar manastırının kulelerini göstererek, "Ama ben asıl, bir yolunu bulup şuraya girebilmeyi isterdim," diye ekledi. Bunu söylerken, ıslıl ıslıl parlayan gözlerini kısmıştı. "Harika bir iş olurdu doğrusu!"

Subaylar gülüştüler.

“Sırf, rahibeciklerin yüreğini biraz hoplatmak için canım. Dediklerine göre, aralarında İtalyan kızları da varmış. Bu iş için ömrümün beş yılını verirdim, vallahi!”

Öbürlerine göre azıcık daha yırtık bir subay, gülerek, “Onların da canları sıkılıyordur,” dedi.

Bu arada, ileride dikilen maiyet subayı Generale eliyle bir şeyi işaret etti, General de dürbünle baktı.

General dürbünü gözünden çekip omuzlarını öfkeyle silkerek, “Evet işte, oldu olanlar, oldu olanlar,” dedi. “Tam ırmağı geçerken yiyecekler topçu ateşini. Ne diye oyalanıp dururlar orada?”

O doğrultuya bakıldığında dürbünsüz olarak da seçilebilen düşman bataryasından süt beyazı bir duman yükseldi. Dumanın ardından, uzaktan uzağa bir topun gümlemesi duyuldu ve ırmağı geçmeye hazırlanan Rus askerlerinin hareketlerinde apaçık bir hızlanma gözlemlendi.

Nesvitski oflaya puflaya yerinden kalkıp, gülümseyerek Generalin yanına gitti.

“Azıcık bir şeyler yer miydiniz, Generalim?” dedi.

General onun sorusunu cevapsız bırakarak, “Bu iş kötü,” dedi, “bizimkiler çok ağırdan alıyorlar.”

“Atıma atlayıp gideyim mi oraya, Ekselans?” dedi Nesvitski.

“Evet, gidin ya,” diyen General, aşağıdaki birliklere daha önce ayrıntılarıyla yollamış olduğu emri bir kez de Nesvitski’ye tekrarlayarak, “Ayrıca, hafif süvarilere de söyleyin, köprüyü en son onlar geçecekler ve köprüyü emrettiğim gibi yakacaklar,” dedi. “Yerleştirilen tutuşturma malzemesini de yeniden iyice bir gözden geçirsinler.”

“Başüstüne!” dedi Nesvitski. Atını istedi ve seyisine torbayla matarayı toplamasını söyleyerek ağır gövdesinden beklenmeyen bir çeviklikle hoplayıp eyere oturdu.

Kendisine gülümseyerek bakmakta olan subaylara dönüp, “Şart olsun, şu rahibelere bir ziyarette bulunacağım,” dedi ve tepeden kıvrıla kıvrıla inen patikaya sürdü atını.

General, topçu subayına dönerek, “Hadi bakalım, yüzbaşı,” dedi, “atış menzilimiz ne kadarmış, bir görelim. Azıcık eğlenir, oyalanırız böylece!”

Topçu subayı, “Mürettebat, top başına!” komutunu verir vermez, yaktıkları çoban ateşlerinin çevresine öbek öbek toplanmış olan topçular yerlerinden fırlayarak, topları doldurdular.

“Birinci top!” komutu duyulur duyulmaz, bir numaralı top hızla geri tepti. Ağır sahra topunun kulakları sağır eden metalik gümleyişiyle birlikte, aşağıda, dağın yamacında hareket hâlinde olan Rus birliklerinin başları üzerinden ısıklık çalarak geçen ve ırmağı aşan şarapnelin menzilinin, hedef alınan düşmana göre epeyce kısa kaldığı, düşerek patladığı yerde çıkardığı dumandan anlaşıldı.

Top sesini duyunca subayların da, erlerin de yüzü gülmüştü. Şimdi herkes yerinden kalkmış, aşağıda avuç içi gibi görünen hareket hâlindeki Rus birlikleri ile düşmanın ileri hareketini gözlemeye koyulmuştu. Güneş de işte tam o sırada bulutların arasından tamamıyla sıyrılmış ve o tek top atışının yankılanan tok sesi ile güneş ışınlarının göz kamaştırıcı parlaklığı birbirine karışarak, insanı coşturan, kamçılayıcı bir etki yaratmıştı.

VII

Köprünün üzerinden de düşmanın iki güllesi geçtiği için şimdi köprü üstü ana baba gününe dönmüştü. Nesvitski köprünün ortasına varmış, atından indiği için o koca gövdesine rağmen kalabalık tarafından parmaklıklara doğru sıkıştırılmıştı. Kendisinden beş on adım uzakta iki atı da dizginlerinden tutarak duran Kazak seyisine gülerek bakıyordu. Nesvitski’nin ilerleyebilmek için yaptığı her atılımda, üzerine üzerine gelen arabalarla erat onu yine geri iterek parmaklığa yaslıyordu. Gülümsemekten başka bir şey gelmiyordu elinden.

Dört bir yandan sıkıştıran piyadelerin arasından arabasına yol açmaya çabalayan ulaştırmacı ere, Nesvitski’nin seyisi, “Hey, kar-

deş,” diye seslendi, “niyetin nedir senin, yahu? Beklesene azıcık; baksana, General Hazretleri geçmek istiyor.”

Ulaştırmacı er ise, Generalin lafına bile aldırış etmeksizin, arabanın yolunu tıkayan piyadelere bas bas bağırıp duruyordu: “Hey! Hemşerim, şöyle yana çekil azıcık! Sola yanaşın, sola!” Ne var ki, hemşeriler, omuz omuza, neredeyse süngüleri birbirine takılarak, koskocaman tek bir gövde hâlinde köprüden akıp gidiyorlardı. Parmaklıktan aşağı bakan Prens Nesvitski, Enns suyunun pek yüksek olmamakla birlikte, birbiri ardı sıra gürültülü ve hızlı yuvarlanan dalgaların, köprü ayaklarına çarparak minik burgaçlar yaptıktan sonra akıntı aşağı nasıl hızla geçip gittiğini gördü. Gözlerini köprünün üzerine çevirince de, tıpkı o dalgacıklar gibi birbirinin aynı erlerin oluşturduğu insan selinin akışıyla karşılaştı: Kukuletaları geçirilmiş asker şapkaları, sırt çantaları, süngüler, uzun namlulu piyade tüfekleri ile sivri tepeli miğferlerinin altından görünen geniş çeneli, çökük avurtlu suratlar, dünyayı umursamayan yorgun bakışlar ve köprünün tahtalarına sıvanmış vıcık vıcık balçığın içinde zorlukla hareket eden bacaklar. Zaman zaman, Enns’in kırılan dalgacıklarının tepesindeki beyaz köpük gibi, öteki askerlerden ayrılan yüzüyle, sırtında yamçısıyla kendine yol açmaya çabalayan bir subay. Zaman zaman, akıntıya kapılmış bir yonga gibi, piyade dalgaları arasında sürüklenerek geçen atından inmiş bir süvari, bir emir eri ya da kentten kaçan bir sivil. Zaman zaman da, dört bir yanından kucaklayan dalgaların arasında akıntıya kapılarak sürüklenmekte olan bir ağaç kütüğü gibi, köprünün üzerinden ağır ağır geçen, meşin örtülerle örtülmüş, tepeleme yüklü bir yük arabası.

Umutsuzluğa düşüp çabalamaktan vazgeçen Kazak seyis, “Şu hâle bak, bendini yıkmış sel gibi be yahu,” dedi. “Öbür yanda çok var mı daha?”

Seyisin önünden geçmekte olan kaputu yırtılmış neşeli bir asker göz kırparak, “Milyondan bir eksik!” deyip gözden kayboluverdi; onun ardından yaşlıca bir er geliyordu. Yanında yürümekte olan arkadaşına kaygılı kaygılı bakarak, “Herifçioğlu,” (herifçioğlu derken, düşmanı anlatıyordu) “şimdi köprüyü bir topa tutarsa

görürsün sen o zaman kaşınmayı maşınmayı,” dedi. O da geçti ve gözden kayboldu. Onun ardından da arabaya binmiş bir er geliyordu.

Arabanın ardı sıra koşarken bir yandan da elini arabanın arkasından içeriye daldırmış, bir şeyler aramakta olan bir emir eri, arabanın üstündeki ere, “Nereye tıkmışlar ulan şu dolakları?” diye sesledi. O da geçip gitti arabayla birlikte.

Onların arkasından, kafayı tütsüledikleri belli olan, neşelerini bulmuş birkaç er geliyordu.

Kaputunun eteklerini kaldırıp palaskasının altına sıkıştırmış bir er, “Ama nasıl kaldırıdıysa şöyle, tüfeğinin dipçliğini, bir indirdi dişlerinin üstüne,” diye elini kolunu sallayarak anlatıyordu.

Bir başkası da, “Ama ne domuz pastırmasıydı ha, tam ağzına layık,” diye cevap verdi kıkır kıkır gülerek. Onlar da bir anda gözden kayboldukları için, Nesvitski ne dipçigi kimin yediğini, ne de domuz pastırmasının bununla ilişkisini anlayabildi.

Bir erbaş da öfkeyle karışık bir sitemle, “Şunların kaçışına bak hele!” diyordu. “Demek, herifçioğlu bir kurusıkı patlatsa, bunlar korkularından geberip gidecekler tek mil!”

Koskoca ağzını sırtıtmadan tutamadığı anlaşılan gençten bir er de ona, “Ama yanımdan cuvv diye geçince – yani, gülle diyorum, benim bile dilim tutulmuştu, babalık,” dedi. Sonra, aynı er, âdeta korkaklığıyla övünür gibi ekledi: “Yeminle söylüyorum ha, korkudan ödüm kopmuştu, ekmek çarpsın ki!”

O da geçip gittikten sonra, daha önce geçenlere hiç benzemeyen bir yük arabası görüldü. İki atlı bir Vorspann’dı* bu ve görünüşe göre bir evin tüm eşyası tepeleme yüklenmişti arabaya. Bir Alman erkeği öne geçmiş, atları yedekte götürüyordu, arabanın arkasına da koca memeli, benekli güzel bir inek bağlıydı. Üst üste yığılı kuş tüyü yatakların tepesinde ise memedeki çocuğuyla bir kadın, bir kocakarı, bir de pembe yanaklı, gürbüz bir Alman kızı oturuyordu. Herhâlde özel bir izin belgeleri olduğu için geçişlerine göz yumulan bu köylü ailesinin evini taşıdığı anlaşılı-

* Vorspann: Almanların kullandığı bir tür uzun yük arabası. –çev.

yordu. Bütün askerlerin gözleri bir anda kadınlara çevrilmiş ve araba adım adım ilerlerken, sağdan soldan laf atmalar başlamıştı. Herkesin suratında, akıllarından kadınlarla ilgili pis düşünceler geçirdiklerini gösteren aynı sırıtış vardı.

“Bakın, bakın, salamlar da kirişi kırıyorlar!”

Arabanın önünde, gözlerini yerden kaldırmadan, yüzünde hem öfkeli hem de korku dolu bir ifadeyle yürümekte olan Alman’a erlerden biri, “Senin karıyı bize satsana,” dedi.

Bir başkası, “Bakın hele, şunlara bakın,” dedi, “nasıl da süslenip püslenmişler. Vay haspalar, vay!”

“Ulan Fedotov, seni şunların evine yerleştireceklerdi ki, ah!”

“Öylelerini biz çok gördük, arkadaşım!”

Elmasını dişleyen piyade subayı, “Yolculuk nereye böyle?” diye sordu Alman’a. Subay da sırtıkan bir suratla yan yan güzel kıza bakmaktaydı. Alman, göz kapaklarını indirerek anlamadığını belirtti.

Subay, elindeki elmayı Alman kızına uzatarak, “Al, senin olsun istersen,” dedi. Kız gülümseyerek aldı elmayı. Köprünün üstündeki bütün öteki erkekler gibi, Nesvitski de, araba geçip gidene kadar gözlerini bir an bile kadınlardan ayıramamıştı. Araba uzaklaştıktan sonra yine, birbirine benzeyen askerler, birbirine benzeyen konuşmalarla geçişi sürdürdüler. Derken, hareket hâlindeki insan seli birdenbire duruverdi. Böyle durumlarda hep olageldiği üzere, ulaştırma kolunun yük arabalarından birini çeken atlar tam köprünün başına gelince huysuzluk ettiğinden, kalabalık tıkanıp kalıvermişti.

“Ne duruyorlar be? Kimsenin emir dinlediği yok yahu!” diye söyleniyordu askerler: “Ne iteleyip duruyorsun, ulan?”

“Sus ulan, Allah’ın belası!”

“Azıcık sabırlı ol, be!”

“Herifçioğlu köprüyü bir topa tutarsa, sabırlı olmayı görürsün sen!” Kafalar sağa, sola dönüyor, her kafadan ayrı bir ses çıkartıyor ve üst üste yığılarak duran kalabalık, köprünün çıkış ucuna varabilmek için ileriye doğru yüklendikçe yükleniyordu. Köprünün altından akıp giden Enns suyunu seyre dalmış olan Nesvitski,

birdenbire, ömründe ilk kez duyduğu bir sesle irkildi; hızla yaklaşan iri bir nesnenin sesi... ve ardından, suya düşen cismin çıkarıldığı şapırtı.

Nesvitski'nin yakınındaki bir asker sesin geldiği yana dönerek, ciddi bir tavırla, "Amma da yakına düşürdüler, be!" dedi.

Bir başkası, kaygılı bir sesle, "Ayağımızı çabuk tutmanızı söylüyorlar bize," dedi. Kalabalık tekrar hareketlendi. Duyduğu sesin, düşen bir gülleden geldiği ancak o zaman kafasına dank etti Nesvitski'nin. "Hey, Kazak, getir bakayım atımı bana!" diye seslendi. "Durun şöyle, durun bakayım, açılın! Açılın! Yol açın!"

Büyük bir çaba harcayarak, zor bela atına ulaşabildi. Hiç durmadan bağıarak, çabalayarak, azar azar ilerleyebiliyordu. Askerler ona yol açabilmek için neredeyse birbirlerinin üstüne çıkacak oldularsa da, birdenbire eskisinden de beter yüklenerek Nesvitski'nin bacağını ezdiler, ama öndekilerin hiç kabahati yoktu, onlar da arkadan şiddetle itilmişlerdi çünkü.

Nesvitski tam o sırada arkalardan, kısılmış sesiyle birisinin kendisine seslendiğini duydu: "Nesvitski! Nesvitski! Hey, Suğatsız!"

Başını çevirip bakan Nesvitski, araya giren hareket hâlindeki piyade selinin on beş adım kadar ötesinde, kasketini ensesine yıkmış, kısa yamçısını çapkınca bir omzunun üzerinden sallandırmış, karmakarışık saçlarıyla Vaska Denisov'un kırmızı suratını gördü.

Öfkeden kuduracak hâle geldiği anlaşılan Denisov, suratı gibi kıpkırmızı olan elinde tuttuğu kını içindeki kılıcını sallaya sallaya ve akları kanlanmış, çakmak çakmak bakan kömür karası gözlerini döndüre döndüre, "Söyle şu hayvan oğlu hayvanlağa da, yol veğsinleğ be!" diye avaz avaz haykırıyordu.

"Hey, Vaska!" diye sevinçle seslendi Nesvitski. "Ne oluyorsun yahu?"

Çevresini saran süngüler kulaklarına değdikçe, dikilmiş kulaklarını sinirli sinirli oynatarak homurtularla gem demirinin yanlarından köpükler saçan ve binicisi bıraksa köprünün parmaklıkları üzerinden aşmaya hazırmış gibi köprü döşeme tahtaları

üstünde çatur çatur tepinen o güzelim, safkan yağız “Bedevi” sini mahmuzlayan Denisov, bembeyaz dişlerini sırtlan gibi göstererek, “Bölüğüm biğ tüglü ileğleyemiyöğ be!” diye kükredi.

“Ne bu böyle be! Aynen koyun süğüsü gibi! Vallahi billahi, koyun süğüsü gibi! Geği bas! Yol açın! Çekil ulan! Allah sizin de, ağabalağınızın da belasını veğsin! Şimdi kılıcımı çekip, hepinizi doğğayacağım ulan!” diye kükreten Denisov, gerçekten de kılıcını kınından sıyırıp sallamaya başlamıştı.

Ödleri kopan piyadeler birbirlerinin üstüne yığılarak yol açınca, Denisov da Nesvitski’nin yanına ulaşabildi.

Denisov yanına gelince, Nesvitski, “Nasıl oldu da bugün ayıksın böyle?” dedi ona.

Vaska Denisov, “Yahu, doğğu düğüst biğ kafa çekecek kadar bile vakit bığakmıyoğlağ ki!” diye cevap verdi. “Sabahtan beği alayı biğ ileği süğüyoğlağ, biğ geği. Dövüşeceksek adam gibi dövüşelim be, nediğ bu böyle oğadan oğaya koşuştuğup duğmak!”

Onun yepyeni yamçısıyla atının yeni bellemesine gözü ilişen Nesvitski, “Bugün pek de şıksın, bakıyorum!” dedi.

Denisov, süvari çantasının içinden buram buram parfüm kokuları saçan bir mendil çıkararak Nesvitski’nin burnuna doğru uzattı.

“Tabii şık olacağız ya, çağpışmaya gidiyoğuz! Tğaş da oldum, dişleğimi de ovdum, kokulağ da süğündüm!”

Yanındaki Kazak süvarisiyle, Nesvitski’nin o heybetli gövdesi ve gözü dönmüş bir hâlde kılıcını savurarak bas bas bağırarak Denisov’un kararlı hâli etkisini gösterdiğinden, piyadeleri durdurarak köprünün öbür ucuna varmayı başarabildiler. Nesvitski, emri ileteceği albayı köprü girişinde bulup görevini yerine getirdikten sonra, tekrar geri dönmek üzere atına atladı.

Denisov, Nesvitski’nin geçebilmesi için yolu açtıktan sonra, köprünün başında, atının üstünde bir süre oyalandı. Öbür atların yanına gitmek isteğiyle kişneyen, eşinip duran atının başını güç harcamadan tutarak, kendisine doğru ilerleyen bölüğünü seyrediyordu. Köprünün tahta döşemeleri üstünde, birçok atlının dört-nala gittiği izlenimini verecek kadar gürültü çıkarıyordu atların

toynakları; başlarında takım komutanları olduğu hâlde dörderli sıralarla ilerleyen bölük, köprünün beri ucundan çıkmaya başladı.

Çiğnenmiş vıcık vıcık balçığın içinde kenarlara sıkışarak durmak zorunda kalan piyadeler, tam bir düzen içinde yanlarından geçip gitmekte olan tertemiz, şık süvarilere, değişik sınıflardan askerlerin birbirleriyle karşılaştıkları zaman genellikle yaptıkları gibi küçümser ve yabancı gözle, alay edercesine bakıyorlardı.

“Aman, ne kadar da şık bunlar böyle! Tam panayırılık!”

“Zaten bir işe yaradıkları yok ki! Süs diye tutuyorlar bunları!” dedi bir başkası.

Altındaki oynak hayvanın çamur sıçrattığı piyade eriyle dalga geçen bir süvari, “Hey, piyade, piyade, toz kaldırma bakalım!” diye seslendi.

Suratına sıçrayan çamuru kol yeniyle silen piyade eri, “Sırtında çantayla iki konaklık yolu bir seferde yürüseydin, seni de görürdüm; o güzelim kordonların patır patır dökülürdü,” dedi. “Şu kendi hâline baksana asıl sen, tünemişsin atın üstüne öyle, kuş musun, asker misin belli değil!”

Onbaşının biri, sırt çantasının ağırlığı altında iki büklüm olmuşçelimsiz bir piyade erine, “Yahu Zikin, seni de bir ata bindiriverseydik be, ne sıkı süvari olurdun ama!” diye takıldı.

Süvari eri başını geriye çevirerek, “Sen bacaklarının arasına at yerine bir sopa sıkıştır da, olsun bitsin; sana ancak öylesi yakışır,” diye bağırdı.

VIII

Piyadelerin geri kalanları da, köprünün bir ucundan huniye dolar gibi sıkışarak girip, hızlı bir yürüyüşle köprüyü geçtiler. Sonunda bütün yük arabaları da geçince, sıkışıklık azaldı ve en sona kalan tabur da köprüye ayak bastı. Şimdi köprünün öbür ucunda, düşmanın karşısında sadece Denisov’un süvari bölüğü kalmıştı. Irmağın geçtiği vadiden beş altı yüz metre kadar ilerideki sırtlar ufku kapattığından, arkadaki dağın üstünden rahatça seçilebilen

düşman birlikleri, aşağıda kalan köprüden görüleliyordu. Ön taraftaki bomboş arazide, mini mini benekler hâlinde, keşfe çıkmış bir avuç Kazak süvarisi görölüyordu. Karşıdaki yamacı tırmanan yolun üstünde birdenbire, arkalarından gelen topçu bataryalarıyla birlikte mavi üniformalı askerler ortaya çıktı. Bunlar Fransız askerleriydi. Süvari keşif kolunun Kazakları atlarını tırısı kaldırarak tepenin eteklerine doğru hızla uzaklaştılar. Denisov'un bölüğündeki subaylarla eratin tümü de, hep başka konulardan söz edip, başka taraflara bakar göründükleri hâlde, tepenin yamacında görüş alanları içine giriveren ve durmadan arkası gelen, düşman askeri olduğunu anladıkları lekelerden başka şey düşünemiyor, ellerinde olmaksızın gözleri ikide birde o yana kayıyordu. Öğleden sonra hava yine açtığı için, batıya doğru alçalan güneş yine de Tuna'yı ve ırmağı çevreleyen koyu renkli tepeleri pırıl pırıl aydınlatıyordu. Rüzgâr dinmişti. Karşı sırtlarda seyrek olarak bo- razan sesleri, düşman askerlerinin bağırımları duyuluyordu. Süvari bölüğüyle düşman arasında artık küçük devriye kollarından başka kimse kalmamıştı. Şimdi onları birbirinden altı, yedi yüz metrelik bomboş bir arazi parçası ayırıyordu. Düşman topçusu da ateşi kestiğinden, birbiriyle karşılaşan iki ordu arasında her zaman var olan o ele gelmez, aşılmaz, uğursuz, korkunç çizgi şimdi daha belirgin duyumsanabiliyordu.

“Ölümle dirim arasındaki sınırı andıran bu çizginin bir adım ötesi bilinmezlik, acı ve ölümdür. Nedir o, oradaki? İşte orada, şu tarlanın ilerisinde, şu ağacın ötesinde, damına güneş vurmuş evin arkasındakiler kim? Kimdir onlar? Kimse bilmez, ama herkes bilmek ister. Herkes hem bu çizgiyi aşmaktan korkar hem de aşmak ister. Biliyorsun ki, er geç o çizgiyi aşmak ve çizginin ötesinde ne olduğunu öğrenmek zorunda kalacaksın; tıpkı ölümün ötesinde ne olduğunu er geç öğrenmek zorunda kalacağın gibi... Oysa sen sapasağlamsın, sağlıklı, neşeli ve coşkulusun; çevren de senin gibi sağlıklı, neşeli, coşkulu insanlarla çevrili...” Düşmanla karşı karşıya gelen her insan bunu böyle düşünmese bile, böyle duyumsar. Bu gibi anlarda bu duygu her şeye bambaşka bir anlam, insanda neredeyse sevinçli izlenimler bırakan bir parlaklık kazandırır.

Düşmanın bulunduğu yakadaki bir yükseltinin üstünde ufak bir duman belirdi ve bir gülle ıslık çalarak süvari bölüğünün başı üzerinden geçti. Bir araya toplanmış olan subaylar hemen atlarını sürerek dağıldılar, kendi birliklerinin başındaki yerlerini aldılar. Süvari erleri bütün dikkatlerini vererek, atlarını hizaya sokmaya çalışıyorlardı. Bölükte çıt çıkmıyordu. Herkes, bir iletiriyeymiş, düşmanın olduğu yere bakıyor, bir gözlerini bölük komutanına çevirerek vereceği komutu bekliyordu. İkinci gülle, ardından da üçüncüsü ıslık çalarak geçti. Süvarilerin üzerine ateş edildiği belliydi, ama güller hep aynı tekdüze ıslıkla süvarilerin başları üzerinden aşır, onların gerisindeki bir yeri dövüyordu. Süvariler dönüp arkaya bakmıyorlar, ama güllenin ışığını duymaz, birbirine benzemeyen çehrelerinde hep aynı ifadeyle, bütün bölük âdeta komut almış gibi soluğunu tutarak üzengileri üstünde şöyle bir doğruluyor, gülle geçince yine oturuyordu. Erler başlarını çevirmeksizin, göz ucuyla merakla bakarak, yanlarındaki arkadaşlarının tepkisini ölçmeye çalışıyorlardı. Yüzbaşı Denisov'dan bölük borazancısına kadar her erin suratında, her birinin dudaklarının çevresinde ve çene ucunda aynı hırsın, aynı kavga coşkusunun sinirli titreyişleri oynayıyordu. Bölük levazım subayı sanki cezaya çarptıracaktı da, gözdağı veriyormuş gibi çatık kaşla süzüyordu erati. Kadet Mironov gülle ışıığının her duyuluşunda öne doğru yatıyordu. Bacaklarının sakatlığına rağmen gösterişi yerinde olan Sığırcık'ın üstünde, sol kanatta yer alan Rostov'un yüzünde, büyük bir dinleyici kalabalığı önünde derse kaldırılmış, sınavı başaracağından emin bir öğrencinin mutlu ifadesi vardı. Geçen güllerin altında nasıl da kılı kıpırdamadan durduğunu herkesin görmesini ister gibi güvenli, parlak bakışlarla süzüyordu çevresini. Oysa onun dudaklarının çevresinde de, yeni ve ciddi bir şeyle karşılaşmanın yarattığı aynı çizgi, o kaygı çizgisi vardı.

Bir türlü yerinde duramayan, atını bölüğün önünde bir o yana, bir bu yana koşturup duran Denisov, "Kim o oğada ha biğeye eğilip kalkan be!" diye bağırırdı. "Kadet Miğonovvv! Fena yapağım ha! Bana baksana sen!"

Vaska Denisov'un kapkara saçlarının altındaki yassı burunlu suratı da, yalın kılıcının kabzasını kavrayan (üstleri kıllı, küt parmaklı) damarları kabarmış küçücük eli de, ufak tefek ama tıknaz yapılı gövdesi de her zamanki gibiydi; daha doğrusu, akşamları iki şişe devirdikten sonra nasılsa, öyleydi. Yalnız, suratı her zamankinden daha kırmızıydı. Yavuz atı Bedevi'sinin böğürlerine mahmuzlarını o küçücük ayaklarının olanca gücüyle, acımadan basınca, bir anda arkaya devrilir gibi oldu ve o kara saçlı başı su içen kuşlarındaki gibi geriye doğru kaykılıverdi. Dörtnala ileriye fırlayan atının üstünde bölüğün öbür kanadına varıp, tabancaların hazır edilmesi emrini verdi. Kisten'e doğru gitti. Kurmay yüzbaşı iri, hantal savaş atını ağır ağır yürüterek Denisov'u karşılamaya çıktı. Pala bıyıklı suratında her zamanki gibi ciddi bir ifade vardı. Yalnız gözleri her zamankinden daha parlaktı şimdi.

"Hayrola, ne var?" dedi Denisov'a. "Çarpışacak filan değiliz; bak görürsün, geri döneceğiz."

"Ne olduğunu ben neğden bileyim?" diye homurdandı Denisov. Sonra, kadetin yüzündeki neşeyi fark ederek, "Hey! Gostov! Eh, ağtık muğadına eğdin sayılığ!" diye seslendi.

Hoşlanmış bir ifadeyle gülümsemesinden, genç kadetin bu hâlini pek beğendiği anlaşıyordu. Rostov da mutluluktan uçuyordu. O sırada köprüde komutan görüldü, Denisov da atını dörtnala komutana doğru sürdü.

"Komutanım, izin veğin saldığıya geçeyim! Düşmanı geğı atağım ben."

Rahat vermeyen yapışkan bir sinekten kurtulmak ister gibi yüzünü buruşturan komutan azıcık sinirli bir tavırla, "Ne saldırısı, canım!" dedi. "Hem, siz bölüğünüzü neden orada tutuyorsunuz? Baksanıza, kanatlarımız geri çekiliyor. Hadi, alınız bölüğünüzü geriye."

Süvari bölüğü bu kez köprüyü gerisin geriye geçti ve tek kayıp vermeden, düşmanın atış menzilinin dışına çıktılar. Onların arkasından ikinci süvari savaş bölüğü de köprüyü geçti. Irmağın bu yakasında en sona kalan Kazak keşif süvarileri de çekildiler.

Pavlograd Alayının iki süvari savaş bölüğü köprüyü geçtikten sonra, birbirini izleyerek tepeyi tırmandılar. Alay komutanı Karl Bogdanoviç Şubert,* Denisov'un bölümünün yanına geldi. Atını Rostov'un birkaç adım ilerisinde âdeta ile yürütüyor, Telyanın olayından beri ilk kez karşılaştıkları hâlde, Rostov'un varlığından habersizmiş gibi görünüyordu. Şimdi cephede, karşısında suçluluk duyduğu bu adamın eline düştüğünü hisseden Rostov, gözlerini atletik yapılı komutanın geniş omuzlarından, ensesindeki ağarmış saçlarından, kırmızı boynundan ayıramıyordu. Zaman zaman, Bogdanoviç mahsus önemsemez görünüyormuş da, asıl amacı onun cesaretini sınamakmış gibi geliyordu Rostov'a. O zaman hemen atının üstünde gövdesini dikleştirip, çevresine neşeyle bakıyordu genç adam. Bazen de, Bogdanoviç'in, ona bu kadar yakın bulunmakla kendi babayiğitliğini göstermek amacını güttüğünü düşünüyordu. Zaman zaman da, düşmanı Bogdanoviç'in, sırf ondan öç almak için bölümü umutsuzca bir saldırıya geçireceği kuruntusuna kapılıyor ve hemen ardından, kendisinin saldırıda yaralanışını, saldırı sonrasında komutanın yanına gelerek mertçe ona barış elini uzatışını gözünün önünde canlandırıyordu.

Alaydan ayrılışının üzerinden henüz çok bir zaman geçmediği için Pavlograd süvarilerinin çok iyi bildiği o dik omuzlu silüetiyle çıkagelen Jerkov, atını alay komutanının yanına sürdü. Başkomutanlık karargâhından kovulduktan sonra, karargâh hizmetinde yan gelip yatarak üstelik daha iyi maaş almak varken cephede çile dolduracak kadar aptal olmadığını söyleyen Jerkov, alay hizmetinde kalmamış, ne yapmış etmiş, kendini Bagratyon'un karargâhına emir subayı olarak aldırtmıştı. Şimdi de artçı kuvvetler komutanından yani, Bagratyon'dan, eski alay komutanına bir emir getiriyordu.

Dönüp, arkadaşlarına şöyle bir baktıktan sonra, çatık kaşlı, ciddi bir surat takınarak, Rostov'un düşmanına, "Albayım," dedi, "durulması ve köprünün yakılması için emir var."

* Bu subay Alman asıllı Rus'tur. Rus ordusunda böyle Alman asıllı subay pek çoktu. Tolstoy, bu subaya kırık dökük bir Rusça konuşturmuştur. -İngilizce çev.

Albay, canı sıkılmış bir tavırla, “Kimeymiş bu emir?” diye sordu.

“Vallaha, kime olduğunu ben de bilmiyorum, albayım,” diye ciddi bir tavırla cevap verdi sancaktar. “Ancak, komutanımın bana verdiği şu emri biliyorum: ‘Atla atına, git albaya söyle, süvariler acele geri dönüp köprüyü yaksınlar.’ Jerkov’un ardından çıkagelen bir maiyet subayı da atını albayın yanına sürüp aynı emri tekrarladı. Bu maiyet subayının ardından da, dört nal yaparken sırtındaki ağırlıktan zorlanan bir Kazak atının üstünde, koca gövdesiyle Nesvitski göründü.

Nesvitski, hâlâ dört nala sürdüğü atının hızını kesmeksizin ta uzaktan albaya bağırdı: “Sayın albayım, ne oluyor? Ben size köprü yakılacak demiştim, oysa biri çıkıp işleri karıştırmış; öte yanda millet saçını başını yoluyor, kimse neler olup bittiğini anlamıyor!”

Albay ağırdan alarak alayı durdurttu, Nesvitski’ye döndü.

“Siz bana tutuşturma malzemesinden söz ettiniz,” dedi, “ama tutuşturmak için etmediniz bir kelime!”

Albayın yanına varınca atının dizginlerini çekip, başından kasketini çıkararak, terden sırsıklam kesilmiş saçlarını tombul eliyle sıvazlayan Nesvitski, “Kuzum, albayım,” diye söze başladı, “tutuşturma malzemesi yığıldıktan sonra, artık köprünün yakılacağı da ayrıca söylemeye gerek var mı yani?”

“Ben sizin ‘kuzunuz, muzunuz’ değilim, kurmay bey, ayrıca, köprü yakılacağını bana söylemiş değilsiniz! Ben görevini bilen bir insanım, uyarım harfine harfi emrine. Siz sade, ‘köprüyü yakacaklar’ dediniz; kimin yakacağı ben nereden bilecem, yani? Münecim mi ben?”

Nesvitski elini sallayarak, “Amaan, hep böyle olur zaten,” dedi. Sonra Jerkov’a dönerek, “Seni buraya hangi rüzgâr attı?” diye ekledi.

“Aynı rüzgâr attı sayılır. Ama sen sahiden de sırsıklam olmuşsun yahu! Gel seni şöyle bir sıkayım da, kurutayım!”

Albay, incinmiş bir tavırla, “Siz demiştiniz ki, sayın kurmay...” diye inadını hâlâ sürdürmek istediye de, maiyet subayı onun sözünü kesti:

“Albayım, acele etmeliyiz, yoksa düşman *peşrev** toplarını getirip menzile sokacak.”

Albay aval aval, bir maiyet subayına, bir şişman kurmay subaya, bir de Jerkov’a bakıp kaşlarını çatmıştı.

Sonra da, sanki ötekiler onu kızdırmak için ne yaparlarsa yaparsınlar, her şeye rağmen yine de görevini yerine getireceğini anlatmak ister gibi bir ifadeyle, “Köprü yakacayım ben,” dedi.

Sanki bütün suç atındaymış gibi, kaslı uzun bacaklarının var gücüyle atını baldırlayan albay öne çıktı ve Rostov’un da bağlı olduğu, Denisov komutasındaki ikinci süvari bölüğüne, köprüye geri dönmeleri emrini verdi.

‘Tamam, işte,’ diye aklından geçirdi Rostov, ‘gerçekten de beni sınamak istiyor!’ Yüreği sıkışır gibi oldu ve yüzüne kan hücum etti. ‘Korkak mıymışım, değil miymişim, görsün bakalım!’ diye içinden geçirdi.

Bütün bölük eratının neşeli yüzlerinde, köprünün öbür başındayken ve üzerlerinden güller geçerken takındıkları o aynı ciddi ifade beliriverdi birdenbire. Rostov, deminden beri kafasından geçirmekte olduğu varsayımları doğrulayacak bir ifade görebilmek için, gözlerini hiç ayırmadan hep düşmanı albayın yüzüne bakıyordu. Oysa Rostov’a dönüp de bir kez bile bakmayan albayın yüzünde, cephedeyken her zaman takındığı aynı ciddi, ağırbaşlı ifade vardı. Yüksek sesle verilen komut çın çın öttü.

Aynı anda Rostov’un çevresinde çok sayıda ağızdan, “Çabuk çabuk! Çabuk çabuk!” gibi sözler dökülmeye başladı.

Ne yapacaklarını bilmeyen süvari erleri, kılıçları dizginlere takıla takıla, mahmuzlarını şakırdatarak atlarından indiler. Atından inen her süvari bir kez haç çıkarıyordu. Rostov artık albaya bakmıyordu; bakacak vakti yoktu. Süvarilerden geri kalırım diye ödü patlıyor, yüreğine incek gibi oluyordu. Elleri titreye titreye atını seyislerden birine teslim ederken, hücum eden kanının gümbür gümbür atan yüreğini sıkıştırdığını duyumsadı. Eyeri-

* *Peşrev*: “Salkım” da denen, birbirine zincirle bağlanmış misketler; bu misketleri atan top. Bu tip toplar o çağda daha çok deniz savaşlarında, düşman gemisinin armasını budamak için kullanılırdı. -çev.

nin üstünde geriye doğru kaykılmış olan Denisov bağıra bağıra bir şeyler söyleyerek yanından dörtnala geçti. Öteye beriye çarpan kılıçların takırtıları, mahmuz şingirtıları arasında tabana kuvvet koşan süvarilerden başka bir şeyi gözü görmüyordu Rostov'un.

Arkasından bir ses, "Teskereler!" diye bağırdı. Rostov, teskere-nin şimdi ne gereği olabileceğini bile düşünecek durumda değildi. Kafasında sadece bir düşünce vardı: herkesten ileride olmak. O yüzden de var gücüyle koşuyordu Rostov. Ama tam köprü'nün ağ-zına vardığında dikkatsizlikten, balçığın yumuşamış olduğu bir yere bastı ve kayarak kapaklandı. Arkasından gelenlerin hepsi onu geçtiler.

Atıyla en önden giden albayın, köprü'nün yanı başında diz-ginleri çekerek muzaffer bir komutan edasıyla ve neşeli bir yüzle, "Her iki yandan da, yüzbaşı!" diye bağırdığını duydu.

Rostov çamurlanmış ellerini külot pantolonuna silerken başını çevirip düşman bellediği albaya bir baktı ve ne kadar ileride bulunursa kendisi için o kadar iyi olacağı düşüncesiyle tekrar koşmaya hazırlandı. Ama tam o sırada albayın tekrar bağırdığını duydu. Rostov'a bakmadığı gibi, onu tanımamıştı bile albay.

"Kimdir o koşyor köprü'nün ortalık yerinde?" diye öfkeyle ba-ğırıyordu albay. "Sağ tarafına, sağ tarafına! Kadet dön geri!" Albay lafını bitirir bitirmez, bu sefer de, yiğitlik gösterisi yapacağım diye köprüye atının üstünde çıkan Denisov'a döndü.

"Yüzbaşı, niçin atıyorsun kendini tehlikeye? İnsene atının üs-tünden!"

Eyerinin üstünde geriye dönen Denisov da cevap verdi albaya: "Alnına ne yazıldıysa onu okuğsun, eceli geleni heğ yeğde buluğ kuğşun!"

• • •

Bu arada Nesvitski, Jerkov ve maiyet subayı düşman toplarının menzili dışında bir arada duruyor, hem kendi askerlerini hem de ırmağın karşı yakasındaki düşmanı seyrediyorlardı. Koyu yeşil ceketleri sırma kordonlu, sarı kalpaklı, mavi külotlu Rus süvari-

leri küçük gruplar hâlinde köprünün dibinde koşuşurken, karşı yakadan da mavi üniformalı düşman askerleriyle, top çektikleri kolaylıkla kestirilebilen atlı gruplar ağır ağır yaklaşıyordu.

Köprüyü tepeden seyretmekte olan asker kalabalıkları içinde yer alan herkes yüreğinde aynı kaygıları taşıyor, kendi kendine aynı soruları soruyordu: ‘Köprüyü yakacaklar mı, yakmayacaklar mı? Kim önce davranacak? Bizimkiler koşup köprüyü yakabilecekler mi, yoksa Fransızlar peşrevleri menzile sokup bizimkileri kıracaklar mı?’ Akşam güneşinin parlak ışığı altında, koşuşan Rus süvarileriyle karşı yakadan toplarıyla birlikte yaklaşan mavi üniformalı, süngülü askerleri seyrediyorlardı.

“Tüh! Süvariler ayvayı yedi!” dedi Nesvitski. “Artık topların atış menzili içindeler.”

Maiyet subayı, “Albay, yanına bu kadar adam almakla iyi etmedi,” dedi.

“Çok haklısın,” dedi Nesvitski. “Açıkgöz iki er yollasaydı da olurdu.”

“Ah, ah, sayın komutanım,” diye lafa karıştı Jerkov. Gözünü süvarilerden ayırmaksızın, yine o her zamanki saf görünüşünü takınınmıştı laf arasına girerken; ciddi mi konuşuyor, yoksa şaka mı ediyor, belli değildi. “Ah sayın komutanım, ah! Ne kadar değişik bakıyorsunuz konuya. Hiç iki er yollar mı? Kurdelalı Vladimir nişanını nasıl alacağız o zaman? Oysa böyle kalabalık gidilince, bütün bölük kırılrsa bile, bölüğü temsilen komutan alır nişanı. Bizim Bogdaniç işini bilen adamdır.”

“Ben söylemiştim,” dedi maiyet subayı. “Peşrev toplarını getirmişler, işte!”

Toparlaklarından ayrılıp, hızla yayılarak mevzilendirilen Fransız sahra toplarını işaret ediyordu.

Fransızların bulunduğu yakada, toparları çevreleyen asker kümelerinin arasından bir duman yükseldi. Hemen hemen aynı anda, bir, iki, üç duman; seyredenlerin kulağına ilk atışın sesi ulaştığı sırada, bir dördüncü duman yükseldi. Arka arkaya duyulan iki gümleme, bunları izleyen üçüncüsü.

Maiyet subayının kolunu yakalayan Nesvitski fena hâlde canı acımış gibi, "Ay, ay!" diye bağırdı. "Bakın, bakın, askerlerden biri düştü! Düştü, düştü!"

"İkisi, sanırım."

Nesvitski görmemek için başını öte yana çevirirken, "Ben Çar olsaydım, asla savaş mavaş açmazdım," dedi.

Fransız topları çarçabuk yeniden dolduruldu. Mavi üniformalı Fransız piyadeleri köprüye doğru koşar adım ilerliyorlardı. Küçük duman bulutları, aralıklı olarak yükseliyor, köprüye çarpan peşrevler takur tukur sesler çıkarıyordu. Ne var ki, Nesvitski bu kez orada neler olduğunu göremiyordu, çünkü köprüden koyu bir duman bulutu yükseliyordu. Süvariler köprüyü kundaklamayı başarmışlardı; Fransız bataryaları da artık onları durdurmak için değil, toplarının nişangâh tanzimini bir kez yapmış bulundukları, ortada da ateş edecek bir hedef olduğu için, yani, iş olsun diye ateş ediyordu.

Süvariler at başı yapıncaya kadar Fransızlar peşrevleriyle üç atış daha yaptılar. Atışlardan ikisi, kötü nişan alındığı için, süvarilerin başları üzerinden aştıysa da, üçüncü atış bir süvari grubunun tam ortasına düşerek üç eri yere serdi.

Kafası hâlâ Bogdanoviç'le aralarındaki ilişkide olan Rostov ne yapacağını bilemeyerek köprünün üstünde dikelip kalmıştı. Kılıç çalacak (savaşı hep böyle canlandırmıştı gözünde) birini bulamadıktan başka, öbür askerler gibi kundak sokmak için yanında kuru saman getirmediğinden, köprünün ateşe verilmesinde de yardımcı olamamıştı. Durduğu yerde tam böyle şaşkın şaşkın bakınırken, köprünün üstüne sanki bir çuval ceviz boşaltılmış gibi bir takırtıdır koptu ve en yakınında duran süvari erlerinden biri inleyerek parmaklığın üstüne yığıldı. Ötekilerle birlikte Rostov da onun yanına koştu. Birisi yine, "Teskere!" diye bağırdı. Askerlerden dördü yaralı süvariye karga tulumba ettiler. Yaralı, "Ahhh! Tanrı aşkına, ellemeyin beni!" diye bağırdıysa da, ötekiler onu dinlemeyerek kaldırıp, teskereye uzattılar. Öbür yana dönen Nikolay Rostov, bir şeyler araştırır gibi gözlerini Tuna'nın sularına, Tuna'nın sularından ta uzaklara, sonra gökyüzüne çevirdi. Ne kadar da güzeldi gökyüzü, ne kadar da mavi, dingin ve derin görünüyordu. Batmakta

olan güneşin ne kadar da parlak, ne görkemli bir görünüşü vardı. Tuna'nın suları ta uzaklarda, ne ayartıcı bir ısıltıyla tutuşuyordu öyle... Hele ta uzaklardan mavi mavi görünen o dağlar, o manastır, o gizemli derin boğazlar, tepelerine kadar sise gömülmüş o çamlar ne kadar da güzeldi... Hepsi de bir barış ve huzur havası içinde yüzüyordu... 'Ah, şimdi orada olsaydım, başka hiç, ama hiçbir şey istemezdim,' diye içinden geçiriyordu Rostov. 'Yapayalnız, güneşin altında ne mutlu olurdum, oysa burada iniltilerden, acılardan, bu belirsizlik ve bu telaştan başka bir şey yok... Burada birileri hep bağılıyor, herkes bir şeyler söyleyerek kaçıyor, ben de onlarla birlikte kaçıyorum ve işte, ölüm tam tepemde, dört bir yanımda kol geziyor. Bir anlık iş, bir daha ne güneşi, ne suyu, ne o dağları, ne de o boğazları görebilirim...' O sırada güneş bulutların arasına çekildi; Rostov'un görüş alanı içine daha başka teskereler girdi. Gün ışığının çekilişiyle birleşen yitirilmiş yaşam düşüncesi, sedyelerle birleşen ölüm korkusu tek bir duygu hâlinde birleşerek iç bayıltıcı bir yürek çarpıntısı verdi ona.

"Göklere taht kuran güzel Tanrım, bağışla beni, esirge beni!" diye mırıldandı Rostov.

Gerisin geriye, koşa koşa atlarının başına dönen süvariler şimdi kendilerini daha güvende hissettikleri için, sesleri de daha yüksek çıkıyordu; teskereler ortadan kaybolmuştu.

Vaska Denisov, Rostov'un kulağının dibinde, "Ey ahbab, biğ pağça bağut kokusu duymuş oldun sen de!" diye bağırdı.

Rostov, 'Her şey olup bitti, benim de ödleğim meydana çıktı, evet, ödleğin biriyim ben,' diye aklından geçirerek derin bir iç çekti ve bir ayağı iyiden iyiye aksamaya başlayan Sığircık'ına binnerken, Denisov'a, "Neydi o, peşrev topu mu?" diye sordu.

"Peşgev topu ya, hem de ne peşgev!" diye bağırdı Denisov. "Senin yaptığın iş meğt adam işidiğ, ama topçuluk pis iş. Süvaği hücumu temiz iştiğ. Çalağsın kılıcı, biçeğsin itleği; oysa bu Allah'ın belası topçulukta, ha cansız hedefe atmışsın, ha canlı hedefe, hepsi biğ."

Denisov lafını bitirip, Rostov'dan biraz uzakta duran (albay, Nesvitski, Jerkov ve maiyet subayının oluşturduğu) gruba doğru sürdü atını.

Rostov, ‘Neyse, görünüşe bakılırsa kimse farkına varmamış,’ diye içinden geçirdi. Haklıydı. Gerçekten de kimse farkına varmamıştı, çünkü daha önce hiç üzerine ateş açılmamış bulunan kadetin ilk kez tatmakta olduğu bu duyguyu hepsi de biliyorlardı.

Jerkov, “Alın işte, gevezelik edecek bir konu size,” dedi. “Bir de bakmışsınız, beni şıp diye asteğmenliğe yükseltivermişler, ne haber!”

Albay, neşeli ve muzaffer bir edayla, “Köprü yaktımı arz ediniz Prens Hazretlerine,” dedi.

“Kayıplarımızı sorarsa?”

Albay o kalın sesiyle, “Lafi bile edilmez,” diye homurdandı. “İki er yaralı, bir tane er de ruhunu teslim etti!” derken, hoşnutluğunu saklamaya bile gerek görmemişti. Albay son cümlesinde, “ruhunu teslim etti” diye geçen Rus halk deyimini hakkını vererek kullanabildiği için hoşnuttu.

IX

Bonaparte’ın komutasındaki yüz bin kişilik Fransız ordusu tarafından kovalanan, artık müttefiklerine güvenini yitirmiş yerli halk tarafından hor görülen, ikmal maddeleri sıkıntısı çeken ve önceden kestirilebilecek koşullardan bambaşka koşullar içinde hareket etmek zorunda kalan otuz beş bin kişilik Rus ordusu, Kutuzov’un komutası altında Tuna boyunca hızla çekilmekteydi. Kovalayan düşman onlara yetiştikçe ara sıra duruyor, artçı birlikleriyle ufak oyalama çatışmaları yapıyorlardı. Artçı birlikleri de düşmanla çatışmaya girmekten elden geldiğince kaçındığı için, ağırlıklarla toplar düşman eline geçmeden çekilmenin tamamlanabilmesi bakımından girilmesi gereken bir iki ufak çatışma dışında sadece Lambach’ta, Amsteten’de ve Melk’ta önemli sayılabilecek çarpışmalar olmuştu. Ne var ki, Rus askerlerinin dövüşteki –düşman tarafından bile hakkı teslim edilen– gözüpeklik ve inatçılıklarına rağmen bu çarpışmaların da, geri çekilme hızını arttırmaktan başka bir yararı olmadı. Ulm’da dayak yedikten

sonra kaçınayı başaran ve Braunau'da Kutuzov'un kuvvetlerine katılan Avusturya kuvvetleri de onları bırakıp gittiği için, Kutuzov, elindeki o zayıf ve bitkin Rus ordusuyla, üstelik destekten de yoksun kalmıştı şimdi. Viyana'yı savunmak hayal olmuştu artık. Viyana'dayken, Avusturya *Hofkriegsgrath*'ı* tarafından kendisine önerilen, modern savaş stratejisi ilkelerine uygun olarak titizlikle hazırlanmış taarruz planı yerine, Kutuzov'a şimdi kala kala –o da pek umutsuz– bir tek amaç kalıyordu: Ulm'da Mack'in başına gelen felaketten, yani, ordusunu yitirmek felaketinden paçayı sıyırmak ve Rusya'dan gelmekte olan taze kuvvetlerle ne yapıp edip birleşmeyi sağlamak.

Kutuzov 28 Ekim günü ordusunu Tuna'nın sol yakasına aktarıp, kendi kuvvetleriyle düşman kuvvetlerinin büyük bölümü arasına Tuna Irmağını aldıktan sonra geri çekilmenin başından beri ilk kez durdu. Ayın otuzunda, Tuna'nın sol yakasında bulunan Mortier komutasındaki düşman tümenine saldırarak bozguna uğrattı. Savaşın başından beri ilk kez bu muharebede ganimet ele geçirilmişti: bir sancak, birkaç top ve iki düşman generali. On beş gün süren geri çekiliş boyunca ilk kez durup soluk alan Rus askerleri muharebe sonunda yine ilk kez, sadece mevzilerini korumakla kalmamış, üstelik Fransızları kovalamış da oluyorlardı. Rus askerleri bitkin düşmüş de olsa; üstleri başları dökülüyor olsa da; ölü, yaralı, hasta ve kaçaklarla gücünün üçte birini yitirmiş de olsa; hastalarıyla yaralılarını ellerinde Kutuzov'un bir mektubuyla düşmanın insanlığına bırakmış da olsa; Krems'teki bütün büyük hastanelerle *Lazaretto*'ya** çevrilen evler hasta ve yaralılarla dolup taşıyor da olsa – evet, durum böyle de olsa, Krems'te verilen uzunca mola ve Mortier'e karşı kazanılan zafer askerlerin moralini adamakıllı yükseltmiş bulunuyordu. Bütün ordu arasında, hatta ordu karargâhında bile, Rusya'dan çıkan taze kuvvetlerin neredeyse yetiştiğine, Avusturyalıların bir iki yerde üstünlüğü ele geçirdiğine ve fena hâlde gözü yılan Bonaparte'ın geri çekildiği-

* Hofkriegsgrath: Yüksek Savaş Şûrası. –çev.

** Lazaretto: Geçici hastane; askeri hastane ya da karantina. –çev.

ne ilişkin aslı astarı olmayan, ama yüreklerle su serpen söylentiler ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Fransız tümeninin yenildiği muharebeye Prens Andrey de, Avusturyalı General Schmidt'in yanında katılmıştı. Avusturyalı general çarpışmada ölmüş, atı sakatlanan Prens Andrey de kolundan sıyrık hâlinde hafif bir kurşun yarası almıştı. Başkomutan ondan çok hoşnut kaldığını göstermek amacıyla büyük bir lütufta bulunmuş, Viyana düşman tehdidi altında olduğu için Brünn'e yerleşen Avusturya sarayına zafer haberini Prens Andrey'le yollamıştı. Muharebe gününün gecesi General Dohturov'un kuryesi olarak Prens Andrey büyük bir coşkuyla, ama hiç yorgunluk duymadan (çünkü Prens Andrey pek öyle güçlü kuvvetli bir yapıya sahip olmamakla birlikte, en güçlü adamlardan bile daha dayanıklıydı) at sırtında Krems'e ulaşip raporu Kutuzov'a vermiş, yine aynı gece, bu kez Kutuzov'un özel kuryesi olarak Brünn'e hareket etmişti. Kutuzov'un özel kuryeliği görevini almak başlı başına bir ödül olduğu gibi, yükselme yolunda önemli bir adımdı.

Mehtapsız bir geceydi, ama gökte yıldızlar pırıl pırıldı; dün-yani, muharebe günü- yağan karın oluşturduğu bembeyaz örtünün ortasında şose kapkara duruyordu. Tırısla giden atların çektiği posta arabasının içinde Prens Andrey aklından savaşla ilgili izlenimlerini, Başkomutanıyla silah arkadaşlarının kendisine veda edişlerini geçiriyor, zafer haberinin yaratacağı etkiyi gözünün önünde canlandırıyordu. Çoktandır beklenen ama kıskançlıkla kendini saklayan mutluluğu en sonunda ucundan yakalayan insanın sevincini yaşıyordu şimdi o. Gözlerini kapar kapamaz kulaklarında tüfek sesleri, top sesleri yankılanmaya başlıyor ve bu sesler, zafer duygusu içinde, araba tekerleklerinin gürültüsüne karışıyordu. Zaman zaman düşünde Rus askerlerinin kaçtığını, kendisinin vurulup öldüğünü görüyor, ama hemen uyanıyor ve düşünde gördüklerinin gerçek olmadığını, tam tersine, kaçanların Fransızlar olduğunu hatırlayınca mutluluğu yeniden tazeleniyordu. Zaferin bütün ayrıntılarını, çarpışmada kendisinin gösterdiği dinginliği ve yiğitliği gözlerinin önünde yeniden canlandırıp da güven duygusu geri gelince, tekrar kestirmeye başlıyordu... Ka-

ranlık, yıldızlı geceyi güneşli, pırıl pırıl bir sabah izledi. Güneşin altında karlar eriyor, atlar hızlı bir eşkinle yol alıyor ve yolun her iki yanından yeni yeni ormanlar, yeni yeni tarlalar, yeni yeni ağaçlar geriye doğru hızla kayarak geçiyordu.

Menzilin birinde Rus yaralılarını taşıyan bir ulaştırma koluna rastladı. Ulaştırma kolunun başındaki Rus subayı en öndeki arabaya yan gelmiş, bir ere bağıra bağıra ağza alınmadık küfürler savuruyordu. Almanların yük taşımada kullandıkları uzun arabalara altışar yedişer doldurulan başları sarılı, üstleri başları pislik içinde, yüzleri sapsarı yaralıları taşlarla dolu yolda hoplaya zıplaya sarsılarak gidiyorlardı. Bazıları konuşuyor (Prens Andrey'in kulağına Rusça sözler çalınmıştı), bazıları kuru ekmek yiyor, ağır yaralıları ise yanlarından geçmekte olan kurye arabasına hasta çocuklar gibi ruhsuz bir ilgiyle bakıyorlardı.

Prens Andrey arabacıya arabayı durdurmasını söyleyip, askerlerden birine hangi çarpışmada yaralandıklarını sordu.

“Evveli gün, Tuna boyunda,” diye cevap verdi asker. Prens Andrey kesesinden üç altın çıkararak askere verdi. O sırada yanına gelen subaya, “Bu parayı hepsine bölüştürün,” dedi ve askere dönerek ekledi: “İyileşmeye bakın çocuklar, yapacak çok işimiz var daha.”

Prens Andrey’le konuşmaya can attığı anlaşılan subay, “Haberler nasıl, komutanım?” diye sordu.

“Haberler iyidir!” diyen Prens, “Yolumuza!” diye seslendi arabacısına ve araba dörtlüye yola koyuldu.

Brünn’e vardıklarında hava iyiden iyiye kararmıştı. Prens Andrey koca koca yapıların, vitrinleri aydınlatılmış dükkânların, pencerelerinden aydınlık taştan evlerin, sokak lambalarının, gürültüyle geçen binek arabalarının ortasında, ordugâh yaşamından sonra bir askere son derece çekici gelen cıvıl cıvıl bir büyük kent havası içinde buluverdi kendini. Hızlı bir yolculuk yapmasına, geceyi uykusuz geçirmesine rağmen, arabası sarayın kapısına vardığında kendini evvelsi akşamkinden bile daha dinç hissediyordu. Yalnız gözlerine ateşli bir parlaklık gelmişti ve kafasının içinde olağanüstü bir durulukta beliren düşünceler müthiş bir hızla bir-

birini kovalıyordu. Savaşın bütün ayrıntılarını gözlerinin önünde bir kez daha, ama bu sefer karmakarışık biçimde değil de, İmparator Franz'a sunacağı özetin kesin çizgileri içinde yeniden canlandırılıyordu. Kendisine rastgele yöneltilebilecek her soruyu, bunlara vereceği cevapları şimdiden yaşar gibi gözünün önünde canlandırılıyordu. Prens Andrey hemen İmparatorun önüne çıkarılacağını sanıyordu. Oysa sarayın ana giriş kapısı önüne geldiğinde bir memur koşa koşa gelip onu karşıladı ve özel kurye olduğunu öğrenince Prensi başka bir kapıdan içeriye aldı.

Memur ona, "Koridorun ucundan sağa dönünce, *Euer Hochgeboren*"* dedi, "nöbetçi yaveri göreceksiniz. O sizi Savaş Bakanına götürür."

Prens Andrey'i karşılayan nöbetçi yaver, beklemesini rica ederek, Savaş Bakanının odasına girdi. Beş dakika sonra dönen yaver belirgin bir nezaketle yerlere kadar eğilerek Prens Andrey'i içeriye önden buyur etti ve önüne düşerek koridordan geçirip Bakanın özel odasına kadar getirdi. Nöbetçi yaverin, böyle aşırı nazik davranışıyla, Rus kuryesinin senli benli davranmaya kalkışması olasılığına karşı kendini peşin peşin korumaya aldığı anlaşılıyordu. Prens Andrey Bakanın kapısına yaklaşırken, içindeki hevesin iyiye kırıldığını hissetti. Önemsenmediği duygusuna kapıldı ve bu önemsenmeyiş duygusu bir anda -farkında olmaksızın- üstelik hiç de yeri değilken, bir nefret duygusuna dönüştü. O kıvrak zekâsıyla, yaverden de, Savaş Bakanından da nefret edişine hemen-cecik bir gerekçe buluverdi. "Ömürlerinde barut kokusu duymadıkları için, oturdukları yerden zafer kazanmak onlara kolay geliyor tabii," diye düşündü. Küçümseyen bir tavırla gözleri kısıldı; Bakanın odasına girerken mahsus iyice ağırdan aldı. Koskocaman bir masanın başında oturan ve iki dakika kadar Prens Andrey'i fark etmemiş gibi davranan Savaş Bakanını görünce, Prens'in içindeki o nefret daha beter attı. Bakan, şakaklarıyla ensesindeki saçları ağarmış tepesi dazlak başını iki şamdanın arasında iyice eğmiş, birtakım kâğıtları okuyor, elindeki kurşun kalemle işaretliyordu.

* Alm. "Asaletlimiz" anlamındadır. -çev.

Kapının açılmasına, birisinin içeri girdiğini gösteren ayak seslerine rağmen, gözlerini hiç kaldırmaksızın sonuna kadar okudu. Bakan Hazretleri özel kuryenin hâlâ suratına bakmadan, önündeki kâğıtları yaverine uzatarak, “Bunları götürün, verin,” dedi.

Prens Andrey’e öyle geldi ki, Bakan günlük işlerini ya gerçekten de Kutuzov’un ordusunun başarılarından daha çok önemsiyordu ya da önemsiyor görünmek ve bunu Rus kuryesine hissettirmek istiyordu. ‘Her neyse, beni hiç ilgilendirmez,’ diye içinden geçirdi Prens. Savaş Bakanı önünde kalan kâğıtları güzelce toplayıp düzeltti ve başını kaldırdı. Zekâ dolu olduğu hemen anlaşılan çok tipik bir kafası vardı. Ama Prens Andrey’e baktığı anda, yüzündeki o zeki ve azimli ifade, alışkanlıktan geldiği belli olan bir rahatlıkla ve bilinçli olarak hemencecik değişiverdi. Yüzünde sadece, her gün kendisine birtakım dileklerle başvuran birçok ziyaretçiyi kabul etmeye alışık bir insanın o yapay –ve yapaylığını saklamayan– aptalca gülümsemesi kaldı.

“Başkomutan Kutuzov’dan mı?” diye sordu. “İyi haberlerle, umarım? Mortier’la mı çarpışmıştınız? Zafer, ha? E, zamanı da gelmişti!”

Kendisine hitaben yazılmış olan raporu aldı, üzüntülü bir ifadeyle okumaya başladı.

Almanca olarak, “Ah, Tanrım! Tanrım! Schmidt!” diye söylendi. “Ne felaket! Ne felaket!” Raporu çabucak gözden geçirip masanın üstüne bıraktı ve Prens Andrey’in yüzüne baktı; kafasından bir şeyler geçirdiği belli oluyordu.

“Ah, ne felaket! Demek, çarpışmada kesin sonuç alındı diyorsunuz? Ama Mortier’i esir edememişsiniz ki!” Düşünceli bir tavırla biraz durdu. “İyi haberlerinize sevindim gerçi ama Schmidt’in ölümü de bu zafer için ödenen çok büyük bir bedel oldu. Majesteleri herhâlde sizi görmek isteyeceklerdir, ama bugün değil. Teşekkür ederim. Siz de dinlenmek istersiniz, herhâlde. Yarın, geçit töreninden sonra, Majestelerinin kabul salonunda bulunun. Hoş, ben size haber iletirim ya.”

Konuşurken kaybolan o budalaca gülümseme yüzünde yine belirdi.

“*Au revoir!** Çok teşekkür ederim. Majeste İmparator herhâlde sizi görmek isteyeceklerdir,” diye tekrarladı ve başını eğerek selam verdi.

Prens Andrey saraydan ayrılırken, kazanılan zaferin yarattığı bütün sevinç ve mutluluğu geride –o iki vurdumduymaz insanın soğuk ve resmî yaverle Bakanın yanında– bıraktığını hissetti. Düşüncelerinin bütün seyri bir anda değişivermişti. O savaş sahnesi şimdi ona çok eskilerde kalan, uzak bir anı gibi geliyordu.

X

Prens Andrey, tanıdığı Rus diplomat Bilibin’in** evine konuk oldu Brunn’de. Prens Andrey’i ta kapıya kadar çıkararak, “Ah, azizim, Prens Andrey, sizi görmek ne büyük mutluluk, benim için daha büyük mutluluk olamazdı!” diye karşıladı Bilibin. Bolkonski’yi içeri buyur eden uşağına dönerek, “Franz, Prens eşyasını benim yatak odama götürün,” dedi. Tekrar Bolkonski’ye dönerek, “Ne o, zafer haberini yoksa siz mi getirdiniz,” diye ekledi. “Aman ne güzel! Ben de işte, gördüğünüz gibi, hastalıklar yüzünden kapı dışarı adım atamıyorum.”

Prens Andrey yıkanıp üstünü değiştirdikten sonra diplomatın çok lüks döşenmiş çalışma odasına geldi ve kendisi için hazırlanan yemeğin başına oturdu. Bilibin de rahatça şöminenin önüne yerleşti.

Yalnız bu yolculuğunda değil, ama yürüyüş hâlindeki orduyla birlikte geçirdiği süre boyunca temizlik olanaklarından ve kibar yaşamın her türlü rahatlığından yoksun kalan Prens Andrey, ta çocukluğundan beri alışık olduğu lüks ortama böyle kavuşunca, üstüne tatlı bir rahavet çöktü. Rusça konuşuyor olmasalar da

* Fr. “Tekrar görüşmek üzere” anlamına gelir. –çev.

** Bilibin: Bilibin tipini Tolstoy daha çok, 1856’dan başlayarak uzunca süre Rus dış siyasetine yön veren Prens M. M. Gorçakov’un niteliklerinden yaratmıştır. “Mürekkep hokkasına tutkun” olduğu söylenen Gorçakov’un, siyasetin yürütülmesinde gösterdiği başarıdan çok daha büyüğünü, “özdeyişler” türetmekte gösterdiği bilinir. –İngilizce çev.

(çünkü Fransızca konuşuyorlardı) hiç değilse bir Rus'la –kendisinin şu anda daha da beter nefret ettiği Avusturyalılara karşı bütün Rusların duyduğu o geleneksel nefreti paylaşıcağını sandığı bir Rusla– hele Avusturyalıların o soğuk karşılaşmasından sonra, konuşabilmek de ayrıca büyük bir keyifti.

Bilibin otuz beş yaşlarında, bekâr, Prens Andrey'le aynı çevreden gelen bir adamdı. Birbirlerini önceden, ta Petersburg'dan tanınırlardı, ama Prens Andrey'in Kutuzov'un yanında Viyana'da kalışı sırasında daha bir kaynaşmışlardı. Prens Andrey askerlik mesleğinde, genç yaşında ilerleme vadeliyorsa, Bilibin'i de diplomatlık alanında, hatta daha da parlak bir gelecek bekliyordu. Gerçi henüz gençti, ama bu mesleğe on altı yaşında atıldığı için, eskilerden sayılırdı. Paris'te, Kopenhag'da diplomat olarak görev yapmıştı, şimdi de Viyana'da hatırı sayılır bir mevkide bulunuyordu. Şansölye de, Rus Büyükelçisi de onu sayar, değer verirlerdi. Diplomatlık nitelikleri olumsuzlukla sınırlı kalan ve bazı şeyleri yapmayıp sadece Fransızca konuşmakla iyi not alan diplomatlar yığına dâhil değildi o. Diplomatlık mesleğini hem seven hem de bilen ve tembel yaradılışlı olmasına rağmen sık sık yazı masasının başında sabahlayan diplomatlardandı. Üzerine aldığı işin önem derecesi ne olursa olsun, hiç ayırt etmeden aynı şevkle çalışırdı. Konuların “niçin”i ile değil, “nasıl”ı ile ilgilenirdi. Diplomatlık görevinin çerçevesini nelerin oluşturduğuna bakmaz, genelge hazırlamak, memorandum ya da rapor yazmak gibi sıkıcı işlerden bile yüksünmeksizin, bunları ustalıkla, titizlikle ve zekice kaleme almaktan büyük haz duyardı. Bu gibi ağır ve sıkıcı işlerin altından kolayca kalkabilmesi bir yana, en yüksek kademedeki topluluklar içinde rahat davranabilme, rahat konuşabilme yetenekleriyle daha da çok takdir edilen bir diplomattı Bilibin.

Bilibin işini sevdiği kadar, sohbetten de zevk alan bir insandı; yeter ki, sohbet zarif ve nükteli olsun. Topluluk içinde hep çarpıcı bir söz söylemek için fırsat kollar, böyle bir fırsat çıkmadıkça da lafa pek karışmazdı. Lafa girdiği zaman ise, konuşmalarını herkesin ilgisini çeken özgün, ince cümlelerle süsler, bol bol özdeyişlere yer verirdi. Salonlarda boy göstermekten başka işi olmayan önem-

siz kişiler onun cevher gibi sözlerini o salondan o salona rahatlıkla taşıyabilsinler diye, özellikle bu kişiler için, beyin laboratuvarında özene bezene hazırlardı cevherlerini.

Cevherleri gerçekten de Viyana'nın sosyete salonlarında ağızdan ağıza dolaşır, sonra da sözüm ona önemli bir konu ortaya atıldığında bu cevherler etkili bir rol oynardı.

İnce, kuru, sarı yüzü baştan başa derin kırışıklarla kaplıydı ve bu kırışıklar her zaman, tıpkı hamamdan yeni çıkmış birinin parmak uçları gibi tertemiz yıkanmış izlenimi uyandırırdu insanda. Yüzündeki ifade değişikliklerini de başlıca, bu kırışıkların hareketleri oluştururdu. Bir bakarsınız kaşları yukarı kalkmış, alnında enlemesine kalın kırışıklar oluşmuş, bir de bakarsınız kaşlar aşağı inmiş ve bu kez yanaklarında derin kırışıklar ortaya çıkmış. İçerlek, küçücük gözleri insana neşeyle ve içtenlikle bakardı.

"Hadi, bana zaferlerinizi anlatın şimdi," dedi. Bolkonski de büyük bir alçak gönüllülük gösterip kendi rolünden hiç söz etmeyerek çarpışmayı, ardından da, Savaş Bakanı tarafından kabul edilmesini anlattı.

"Getirdiğim haberle sanki pişmiş aşı soğuk su katmışım gibi karşıladılar beni," diye tamamladı sözünü.

Bilibin gülümsedi, yanaklarındaki kırışıklar kayboldu.

"Şu da var ki, azizim," diyerek kaşını kaldırıp tırnak uçlarını uzaktan şöyle bir gözden geçirdikten sonra, "Ortodoks Rus Ordusuna olan derin saygım bir yana," diye devam etti, 'sizin zaferinizin' de pek öyle ahım şahım bir zafer olmadığını belirtmeliyim."

Konuşmasını Fransızca sürdürüyor ve sadece aşağılayıcı bir anlamda vurgulamak istediği zaman Rusça sözcüklere başvuyordu.

"Hadi canım siz de! Zavallı Mortier'in bir tanecik tümenine koskoca ordunuzun olanca gücüyle yüklendiğiniz hâlde yine de Mortier'i avucunuzun içinden geçiriyorsunuz. Bunun neresi zafer?"

"Ciddi konuşacak olursak," diye cevap verdi Prens Andrey, "hiç övünmeye kalkışmadan da diyebiliriz ki, Ulm'da Avusturyalıların yaptığından çok daha iyisini başardık hiç değilse..."

“Peki, niye bize bir tane, bir tanecik mareşal tutsak etmediniz?”

“Her şey insanın önceden tasarladığı gibi olmuyor, geçit törenindeki gibi düzenli yürümüyor da, ondan. Size daha önce de dediğim gibi, düşmanın gerisine sabahın yedisinde sarkabileceğimizi umuyorduk, oysa akşamın beşi olduğunda daha oraya varamamıştık.”

Bilibin gülümseyerek, “Öyleyse neden sabahın yedisinde orada olamadınız?” diye taşı gedğine koydu. “Sabahın yedisinde orada olmanız gerekiyor idiyse, sabahın yedisinde orada olacaktınız.”

Prens Andrey de ona aynı tonda karşılık vererek, “Öyleyse siz de neden Bonaparte’ı Cenova’ya ilişmemesi konusunda diplomatik yoldan etkilemeyi beceremediniz?” dedi.

“Biliyorum, biliyorum,” diye onun sözünü kesti Bilibin, “şimdi siz, böyle şöminenin karşısında koltuğa kurulmuş birine Mareşal tutsak etmenin kolay görüneceğini düşünüyorsunuz! Haklısınız da, ama yine de, neden yakalayamadınız Mortier’i? Dolayısıyla, Savaş Bakanı gibi, pek yüce İmparator Avusturya Kralı Franz Hazretleri de zaferinize sevinmeyecek olursa, sakın şaşırmayınız. Rus Büyükelçiliğinde zavallı bir kâtip olan ben bile, doğrusu, şimdi bunu kutlamak için uşağım Franz’ın eline bir *taler** tutuşturup, ‘hadi bakayım, Liebchen’ini de yanına al da ikiniz birlikte *Prater*’e** gidip, eğlenin’ diyecek kadar sevinçten havalara uçmayı haklı gösterecek bir neden bulamıyorum... hoş, burada Prater gibi bir yer de yok ya zaten...” Böyle diyerek Prens Andrey’in tam gözünün içine baktı ve birdenbire alnındaki kırışıklar düzeliverdi.

Bolkonski, “Şimdi de ‘niçin’ diye sorma sırası bana geldi, *mon chere*,” dedi. “İtiraf etmeliyim ki, hiç anlayamıyorum; belki de işin içinde benim akılsız kafamın alamayacağı birtakım diplomatik incelikler vardır, ama anlayamıyorum işte. Mack koskoca bir ordu kaybediyor; Arşidük Ferdinand’la Arşidük Karl burunları-

* Almanya’da, 1870 yılında altın esasına geçilinceye kadar kullanılan gümüş para. -çev.

** Prater: Viyana’da dünyaca ünlü, büyük lunapark ve bu lunaparka adını veren semt. -çev.

nın ucunu bile göstermeyip, üstelik çam üstüne çam deviriyorlar; Kutuzov bir başına kesin bir zafer kazanıp Fransızların yenilmezlik büyüsunü en sonunda bozuyor da, Savaş Bakanı zaferin ayrıntılarını öğrenmeye bile gönül indirmiyor!”

“Nedeni de işte bu ya, azizim, anlasanıza! Çar adına, Rusya adına, bize Bizans’tan kalma Ortodoks mezhebi adına, hurra! Pek iyi, pek güzel de, sizin zaferinizden bize ne; yani Avusturya sarayına ne? Siz hele, Arşidük Ferdinand’ın ya da Karl’ın bildiğiniz gibi her ikisi de aynı değerdedir; zafer haberini getirin de, isterse o zafer Bonaparte’ın itfaiye bölüklerinden birine karşı kazanılmış olsun! Görün bakın, o zaman iş nasıl değişiyor, nasıl şenlik topları atılıyor! Sizin zaferiniz ise bize nispet yapıyormuşsunuz gibi görüneceğinden, sadece öfkemizi körüklemekle kalır. Arşidük Karl hiçbir şey beceremez, Arşidük Ferdinand ise saklanarak kendini rezil eder, bunlar yetmiyormuş gibi bir de siz âdeta, ‘Tanrı bizimledir; sizin de, başkentinizin de canı cehenneme,’ dercesine Viyana’yı boşaltır, kenti savunmasız bırakırsınız. Hepinizin göz bebeği biricik generalimiz Schmidt’i kurşunların önüne atarsınız, sonra bir de kalkar, bize zaferinizi müjdelersiniz! Kabul etmelisiniz ki, getirdiğiniz bu haberden daha sinir bozucu bir şey düşünülemez. Âdeta nispet verir gibi. Üstelik gerçekten de büyük bir zafer kazanmış olsaydınız, hatta bu zaferi Arşidük Ferdinand kazanmış olsaydı bile, işlerin genel gidişinde bu neyi değiştirdi ki? Fransız kuvvetleri Viyana’yı işgal ettikten sonra, artık çok geç.”

“İşgal mi? Viyana işgal mi edildi?”

“Viyana yalnız işgal edilmekle kalmadı, Bonaparte da *Schönbrunn*’da* şimdi. Kontumuz, aziz Kontumuz Vrbna ise, Bonaparte’ın emirlerini almak üzere yola çıkmaya hazırlanıyor.”

Yol boyunca ve sarayda kabulü sırasında edindiği izlenimlerin etkisi yol yorgunluğuna eklenip, az önce yediği yemeğin rehaveti de çökünce, Prens Andrey’in kafası iyice durdu, duyduklarına anlam veremez oldu.

* Viyana’da, İmparatorların yazlık sarayı. Bu saray, Napolyon tarafından üç kez işgal edilmiştir. –çev.

“Sabahleyin Kont Lichtenfels buradaydı,” diye anlatmayı sürdürdü Bilibin. “Bana gösterdiği bir mektupta ayrıntılarıyla anlatıyordu: Fransızların Viyana’da yaptıkları geçit töreni, Prens Murat *et tout le tremblement...** Görüyorsunuz ki, zaferiniz öyle pek de sevinilecek bir şey değildir, dolayısıyla sizi bir kurtarıcı diye karşılayamazlar burada.”

Avusturya başkentinin düşmesi gibi önemli bir olayın yanında, kendilerinin Krems önlerinde kazandıkları muharebeye ilişkin haberin pek önemsiz kalacağını yavaş yavaş anlamaya başlayan Prens Andrey, “Doğrusu benim de pek aldırdığım yok beni nasıl karşıladıklarına, hepsi bir benim için; zerre kadar aldırımıyorum!” dedi. “Peki, Viyana nasıl oldu da düştü? Ne oldu o köprülerine, o ünlü savunma tabyasına? Prens Auersperg’e ne oldu? Viyana’yı Prens Auersperg’in savunduğunu duymuştuk.”

“Prens Auersperg bu yakada –bizim bulunduğumuz yakada– mevzilendi, bizi savunuyor; doğru dürüst savunabildiği de söylemez ama hiç yoktan iyidir işte. Viyana ise öbür yanda kalıyor. Hayır, köprüyü ele geçirebilmiş değiller, umarım geçiremezler de, çünkü mayınlanmış durumda ve uçurulması için emir verildi. Zaten köprü ele geçseydi, biz şimdiye kadar çoktan Bohemya dağlarını tutmuş olurduk, siz de ordunuzla birlikte iki ateş arasında kalıp bir çeyrek saat kadar iyice terlerdiniz.”

Prens Andrey, “Ama her şeye rağmen, yine de savaş sona ermiş sayılmaz,” dedi.

Bilibin, “Bense, sona erdiğine inanıyorum,” dedi. “Gerçi söylemeye pek dilleri varmıyor ama buradaki bütün büyük efendiler de aynı inançtalar. Daha seferin başında da söylediğim gibi, bu savaş, sizin Dürenstein önlerinde patlattığınız çatapatlar, yani barut değil, onu yoktan yere çıkaranlar sona erdirecek yine.”

* *et tout le tremblement*: Bu Fransızca deyim, Tolstoy’un ailesi içinde, özellikle resmi kutlamalar ve şenliklerde görülen telaşlı, gürültülü patırtılı havayı anlatmak için çok sık kullanılırdı. *Savaş ve Barış*’ın yazılmasından çok sonraki yıllarda kaleme aldığı mektuplarında bile, Tolstoy’un şuna benzer ifadelerine rastlanır: “Valinin gelişi *et tout le tremblement* (Valinin gelişi ve daha ne numaralar, ne numaralar). –İngilizce çev.

Böylece yine o ünlü cevherlerinden birine yer vererek içi rahatlayan Bilibin sustu, alnındaki kırışıklar düzeldi. “Bütün iş şurada şimdi; İmparator Aleksandr ile Prusya Kralının Berlin’de yapacakları görüşmeden ne sonuç çıkacak? Prusya ittifaka katılırsa Avusturya sıkıştırılır ve savaş olur. Prusya ittifaka katılmazsa o zaman iş sadece, yeni bir Campo Formio’nun* ilk maddelerinin nerede kaleme alınacağına kararlaştırılmasına kalır.”

Ufak elini sıkıp birdenbire yumruğunu masaya vuran Prens Andrey, “Yahu, bu ne olağanüstü dehadır!” diye bağırdı. “Ne kadar da şanslı bu adam!”

Alnını buruşturmasından yine bir cevher yumurtlamaya hazırlandığı anlaşılan Bilibin, “Buonaparte mi?” diye sorduktan sonra, “u” ünlüsünü mahsus vurgulayarak, “Buonaparte mi?” diye tekrarladı. “Eh, şu anda Schönbrunn’da oturmuş, Avusturya’ya kendi yasalarını metazori kabul ettirmekte olduğuna göre adından “u” harfini kaldırmasını da hoş görebiliriz. Doğrusu, ben de bu yeniliğe uyarak, bundan sonra sadece Bonaparte diyeceğim ona.”

“Hayır, şaka bir yana,” dedi Prens Andrey, “siz savaşın sona erdiğine gerçekten de inanıyor musunuz?”

“Bakın size ne düşündüğümü söyleyeyim: Avusturya gülünç duruma düşürüldü; böyle şeylere alışık olmadığı için de bunun öcünü alacaktır. Her şeyden önce, çeşitli eyaletlerinin soyulup soğana çevrilmesine göz yumuşuyla (çünkü söylenenlere bakılırsa, Rusya’nın Kutsal Ortodoks ordusu insafsızca yağmalamış buraları), sonra, ordusunun tepelenip başkentinin işgal edilmesiyle gülünç duruma düşmüştür; üstelik de bütün bunlar Sardunya Kralı’nın güzel gözleri için sadece. Dolayısıyla, aziz dostum –laf aramızda– aklım bana şu anda ihanete uğramakta olduğumuzu söylüyor; sezilerim beni aldatmıyorsa, şu anda Fransa ile ayrı bir barış anlaşmasının görüşmeleri, tabii gizlice, sürdürülmektedir, hatta sonuçlandırılmıştır bile.”

* *Campo Formio*: (*Campoformido* diye de anılır.) İtalya’da, Udine’nin on kilometre güneyinde küçük bir köydür. Burada Fransa ile Avusturya arasında 17 Ekim 1797 tarihinde imzalanan antlaşmada Avusturya karşı tarafa pek çok ödün vermesinin yanı sıra, gizli bir maddeyle, Ren’in sol yakasını da Fransa’ya bırakmıştır... –çev.

“Olanaksız!” diye atıldı Prens Andrey. “Bu çok alçakça bir davranış olur.”

Bilibin, “Yaşarsak göreceğiz,” dedi ve alnındaki kırışıkların düzelmesiyle artık bu konuyu kapattığını belli etmiş oldu.

Prens Andrey, kendisi için hazırlanan odaya gidip, kuş tüyü yatağın tertemiz çarşafı üstüne, mis gibi kokan ısıtılmış yastıkların üstüne kendini bırakınca, haberini getirdiği muharebenin uzaklarda, çok uzaklarda kaldığını duyumsadı. Şimdi kafası sadece Prusyalıların ittifaka katılıp katılmayacağı, Avusturyalıların ihaneti, Bonaparte’ın kazandığı yeni zafer ve yarınki geçit töreni, İmparatorun kabul salonu, İmparator Franz’ın huzuruna kabulü gibi konularla doluydu. Gözlerini kapadı ve daha kapadığı anda, kulakları patlayan topların kükremesiyle, patlayan tüfeklerin cayırtısıyla, araba tekerleklerinin gümbürtüsüyle doldu ve tepenin yamacından geniş bir sıra hâlinde, ateş ede ede koşarak inen Fransız silahendazları tekrar gözlerinin önünde canlanırken, yüreği küt küt atmaya başladı; bütün safların önünde Schmidt’le yan yana, çevresinde neşeyle vızıldayan kurşunların arasında dörtnele at sürdüğünü gördü ve ta çocukluğundan beri duymadığı o yoğun yaşama sevincini yeniden duyumsadı.

Birden gözleri açılıverdi. Mutlu, çocukça bir gülümsemeyle kendi kendine, ‘Ya, bunların hepsi de oldu!’ dedi ve genç insanların o derin uykusuna daldı.

XI

Ertesi gün geç uyandı. Son izlenimlerini yeniden gözlerinin önünde canlandırırken aklına gelen ilk düşünce, bugün İmparator Franz’a takdim edileceği düşüncesi oldu; Savaş Bakanını, Bakanın aşırı nazik yaverini, Bilibin’i ve onunla dün gece aralarında geçen konuşmayı hatırladı. Saraydaki kabul töreni için uzun zamandır el sürmediği büyük üniformasını giydi ve kolu askıda, bütün tazeliğiyle, bütün yakışıklılığıyla, capcanlı girdi Bilibin’in odasına. Odada kordiplomatikten dört bey vardı. Büyükelçilik yazmanla-

rından İpolit Kuragin ile önceden tanışıyordu Bolkonski; Bilibin onu ötekilere tanıttı.

Bilibin'in ziyaretçileri, Viyana'daki gibi burada da kendi aralarında önderleri Bilibin'in *les notres** diye adlandırdığı ayrı bir grup oluşturmuş bulunan varlıklı, genç, hareketli yaşamayı seven birtakım sosyete beyleriydi. Hemen hemen yalnızca diplomatlardan kurulu olan bu grubun –savaş ve politikanın tamamıyla dışında kalan– kendilerine göre birtakım ilgi alanları olduğu anlaşıyordu: sosyete dünyası gibi, bazı hanımlar gibi, mesleklerinin resmî yanı gibi birtakım ilgi alanları. Herkesi öyle kolay kolay aralarına almayan bu beyler, içtenlikle ve büyük bir hevesle Prens Andrey'i de aralarına kabul ettiler. Yabancılığı gidermek için, aynı zamanda uygarca davranış gereği olarak ona askerlikle ilgili, katıldığı muharebeyle ilgili birkaç soru yönelttikten sonra hemen yine o alışık oldukları konulara dönerek, havadan sudan söz etmeye, dedikodu yapmaya, neşeli neşeli şakalaşmaya başladılar.

İçlerinden biri, meslektaşlarından bir diplomatın başına gelenleri anlatırken, “Ama işin asıl hoş yanı,” diyordu, “şansölyenin ona uzun uzadıya, Londra'ya atanmasının kendisi için bir terfi anlamına geldiğini, kendisinin de bu işe bu gözle bakması gerektiğini anlatmaya çalışması. O anda suratının ne hâle geldiğini düşünebiliyor musunuz?”

“Ama zavalılığın başına gelecekler bu kadarla kalmıyor ki, beyler. Kuragin'in bir sırrını vermiş olayım sizlere – bu Don Juan var ya, işte bu Don Juan onun bahtsızlığından yararlanacak; ah, ne alçaktır bu Kuragin!”

Bir şezlongun üzerine, bacağını da kol dayama yerinin üstünden atmış olarak yan gelen Prens İpolit güldü.

“Hadi canım, sen de,” dedi.

“Seni gidi Don Juan, seni! Seni gidi yılan!” diye bağrışmalar yükseldi.

Bilibin, Prens Andrey'e dönerek, “Eminim siz bilmiyorsunuzdur, Bolkonski,” dedi, “ama şu Fransız askerlerinin (az kalsın, Rus

* Fr. “Bizimkiler” demektir. –çev.

askerlerinin diyecektim) kötülükleri bu herifin kadınlara yaptıklarının yanında solda sıfır kalır.”

Prens İpolit saplı gözlüğünün ardından havaya dikili bacaklarına bakarak, “Kadın... erkeğin yoldaşdır,” diye bir özdeyiş yummurtladı.

Bilibin’le “bizimkiler” İpolit’in yüzüne karşı kahkahalarla gülmeye başlayınca, Prens Andrey, İpolit denen bu adamın grubun maskarası olduğunu anlayıverdi; oysa –saklamaya hiç gerek yok– bir zamanlar karısını neredeyse bu adamdan kıskanmaya kalkmıştı.

Bilibin, Bolkonski’nin kulağına eğilerek, “Ben sizi şimdi bu adamın başka bir özelliği ile eğlendireceğim,” dedi. “Siyaset konusu açılmayagörsün, öyle inciler döktürmeye başlar ki! Bir de ciddi ifade takınır, görülecek şey!”

Bilibin gitti, İpolit’in yanına oturdu ve alnını buruşturarak onunla siyasetten konuşmaya başladı. Prens Andrey’le ötekiler, bu ikisinin çevresini aldılar.

Prens İpolit anlamlı bakışlarla hepsini ayrı ayrı süzerek, “Berlin kabinesi ittifaka katılma eğilimi gösteremez,” diye söze başladı, “gösteremeyeceği gibi... yani, son notasında diyor ya... anlıyorsunuz ya... anlıyorsunuz ya... ayrıca, Majeste İmparator da bizimle olan ittifakından ilke olarak vazgeçmezse...”

Prens Andrey’i kolundan yakalayan İpolit, “Durun, daha bitirmedim,” dedi. “Bana kalırsa, duruma el koymanın etkisi, el koymamaktan güçlü olacaktır. Üstelik...” Bir an sustu. “Bizim 28 Kasım tarihli mektubumuzun alınmayışı mazeret oluşturmaz... Böylece, her şey burada biter.” Söyleyeceğini söylemiş olduğunu belirtir yollu, Bolkonski’nin kolunu bıraktı.

“Sen bir Demosten’sin,” dedi Bilibin. “Demosten olduğunu o altın ağzında taşıdığın çakıldan anladım!” Bunu söylerken, duyduğu keyifle alnını öyle bir buruşturmuştu ki, alnının derisiyle birlikte kafa derisi de oynadığından kâkülleri öne doğru geldi.

Herkes gülerken, İpolit kahkahadan kırılıyordu. Soluğu tıkanmış, acıdan kıvrandığı hâlde yine de, her zaman taş gibi duran

yüzünü şimdi yamuk yumuk hâle sokan kahkahalarına bir türlü engel olamıyordu.

“Evet, beyler,” dedi Bilibin, “Bolkonski burada, Brünn’de benim konuğum olduğuna göre, kendisine buradaki yaşantımızın bütün eğlenceli yanlarını elden geldiğince göstermek isterim. Viyana’da olsaydık, iş kolaydı ama Moravya’nın bu berbat fare deliğinde zor; o yüzden hepinizin yardımlarını rica ediyorum. Kendisini, Brünn’ün onur konuğu olarak ağırlamamız gerekir. Tiyatro konusunu sizler üstlenirsiniz, sosyete konusunu da ben; siz de, İpolit, pek tabii, kadınlar konusunu.”

“Bizimkiler”den biri atılıp, “Ona mutlaka Amelié’yi göstermeliyiz; eşsiz kadındır, ımm!” diyerek parmaklarının ucunu öptü.

“Özetle,” dedi Bilibin, “bu kana susamış askerin ilgisini daha insancıl yönlerle çekmeliyiz.”

Bolkonski saatine göz atarak, “Korkarım ki, konukseverliğinizden pek yararlanamayacağım beyler; gitmem gerekiyor, geç bile kaldım,” dedi.

“Nereye?”

“İmparatora.”

“Vay, vay, vay!”

“Eh, öyleyse güle güle Bolkonski! Güle güle Prens! Yemeğe erken gelmeye bakın. Sakın bizi atlatmayın ama!” diye sesler yükseldi.

Bolkonski’yi kapıya kadar geçiren Bilibin, “İmparatorla konuşurken, Avusturya birliklerinin gösterdiği disiplini, ikmal ve iase işlerinin düzenli yürütülmesini elden geldiğince övmeye bakın,” dedi.

Bolkonski gülümseyerek, “Keşke elimden gelseydi de övebilseydim, ama kendi gözlerimle gördüğüm için övemeyeceğim,” diye cevap verdi.

“Neyse. Bari elinizden geldiği kadar lafınızı uzatmaya bakın. İnsanları huzurunda konuşturmaya bayılır ama kendisi konuşmaktan pek hoşlanmaz, hoşlansa da beceremez, kendiniz de göreceksiniz ya.”

Kabul töreni sırasında İmparator Franz, Avusturyalı subaylar arasında kendisine ayrılan yerde duran Prens Andrey'in yüzüne dikkatle bakıp, uzun kafasını ona doğru sallamakla yetindi. Ama kabul töreninden sonra, geçen akşamki yaver Prensın yanına gelip, son derecede saygılı bir tavırla, İmparator Hazretlerinin kendisini huzuruna kabul etmeyi dilediğini bildirdi. İmparator Franz onu salonun ortasında, ayakta karşıladı. Konuşmaya başlayınca kadar İmparatorun ıkınıp sakındığını, ne diyeceğini bilemeyerek kızarıp bozardığını görünce çok şaşırdı Prens Andrey.

İmparator, bir solukta, "Muharebenin ne zaman başladığını söyleyin bana," dedi. Prens Andrey soruyu cevapladı. Bunun arkasından hepsi de aynı derecede basit birtakım sorular birbirini izledi: "Kutuzov'un sağlığı yerinde mi?" "Krems'den ayrılalı ne kadar oluyor?" vb. Bütün amacı, belli sayıda soruları art arda sıralamaktan ibaretmiş gibi bir tavırla konuşuyordu İmparator. Sorularına verilen cevaplarla zerre kadar ilgilenmediği açıkça görülüyordu.

"Çarpışma saat kaçta başladı?" diye sordu.

"Çarpışmaların ön hatlarda kaçta başladığını Majestelerine arz edemeyeceğim, ama benim de bulunduğum Dürenstein'de birlikler akşam altı sularında saldırıya geçtiler," cevabını veren Bolkonski, bütün gördüklerini, bütün bildiklerini anlatmak, daha önce kafasında tasarladığı biçimde muharebenin tam ve doğru bir betimlemesini yapmak için işte şimdi fırsat çıktı diye tam sevi-nirken, hevesi kursağında kaldı; İmparator gülümseyerek lafını kesivermişti:

"Kaç kilometre?"

"Nereden nereye, Majeste?"

"Dürenstein'den Krems'e."

"Beş buçuk kilometre, Majeste."

"Fransızlar sol yakayı bıraktılar mı?"

"Keşif birliklerimizin bildirdiğine göre, en sona kalanlar da geceleyin sallarla geçmişler karşıya."

“Krems’de atlar için yeterince yem var mı?”

“Sağlanan yemin yeterli olduğu söylene...”

İmparator onun sözünü kesti:

“General Schmidt saat kaçta vuruldu?”

“Yedide, sanırım.”

“Yedide mi? Çok yazık, çok yazık!”

İmparator teşekkür edip, başıyla selamladı onu. Prens Andrey huzurdan ayrıldı ve daha dışarı çıktığı anda saraylılarla kuşatıldı. Dört bir yanından kendisine dostlukla bakan gözler görüyor, dostça sözler duyuyordu. Bir akşam önceki o soğuk yaver yanına yaklaşıp, niye sarayda kalmadı diye Prens Andrey’e sitem ettiği gibi, bu akşam da kendi evinde kalmasını önerdi. Savaş Bakanı, Bolkonski’nin ta ayağına kadar gelip, İmparator Hazretlerinin onu üçüncü dereceden Mariya Tereza nişanıyla onurlandıracağını bildirerek kutladı. İmparatoriçenin mabeyincisi onu Majestelerinin yanına davet etti. Arşidüşes bile görmek istiyordu Prens Andrey’i. Hangi birine cevap yetiştireceğini şaşırان Prens Andrey’in kafası bir an iyice karıştı. Rus Büyükelçisi elini onun omzuna atıp bir pencerenin kenarına çekerek, lafa tuttu.

Prens Andrey’in getirdiğı haber, Bilibin’in tahminlerinin tam tersine, sevinçle karşılanmıştı. Tanrı’ya şükretmek için dinsel tören yapılması kararlaştırıldı. Kutuzov’a, Mariya Tereza nişanlarının en yüksek derecesi olan büyük haç nişanı verildikten başka, tüm ordu mensuplarına da çeşitli ihسانlarda bulunuldu. Her yandan çağrılar alan Prens Andrey sabahtan akşama kadar bütün vaktini Avusturya hükümetinin önde gelen şahsiyetlerini ziyaretle geçirdi. Ziyaretlerini bitirdikten sonra akşam beş sularında Bilibin’in evine dönerken, babasına yazacağı mektupta muharebeyi ve Brünn’deki karşılaşını nasıl anlatacağını tasarlıyordu kafasında. Bilibin’in evine vardığında, kapının önünde yarı yarıya eşya yüklü bir taşıt aracının durduğunu ve Bilibin’in uşağı Franz’ın koskocaman bir bavulu zorlukla taşıyarak kapıdan çıktığını gördü. Bolkonski oraya gelmeden önce bir kitapçıya uğramış, sefer boyunca okumak amacıyla birçok kitap alırken epeyce oyalanmıştı.

“Hayrola?” diye sordu Franz’a.

Franz, koca bavulu arabaya ıkına sıkına yerleştirmeye çalışırken, “Ah, Ekselans, sormayın!” dedi. “Daha da uzaklara taşınıyoruz. Haydut yine peşimize düştü!”

“Ne? Ne demek?” diye sordu Prens Andrey.

Bilibin dışarı çıkarak karşıladı Bolkonski’yi. Genellikle dingin olan yüzü şimdi heyecanlı görünüyordu.

“Yo yo, itiraf ediniz ki, Viyana’daki şu Tabor köprüsü hikâyesi pek ömür!” dedi. “Adamlar köprüyü ellerini kollarını sallayarak geçmişler de, bir kişi de çıkıp ateş etmemiş üstlerine yahu!”

Prens Andrey onun ne demek istediğini anlayamamıştı.

“Böyle nereden geliyorsunuz da, kentteki bütün arabacıların bildiği şeyden sizin hiç haberiniz olmuyor, kuzum?”

“Arşidüşesin yanından geliyorum. Orada hiçbir şey duymadım.”

“Herkes pılısını pırtısını topluyor, bunu da mı fark etmediniz?”

“Hiçbir şey fark etmedim... Peki, sorun nedir, kuzum?” diye sabırsızlanarak sordu Prens Andrey.

“Sorun mu nedir? Sorun şu ki, Auersperg’in savunduğu köprüyü Fransızlar geçmiş bulunuyor; köprü uçurulmadığından dolayı Prens Murat şu anda Brunn yolunda at koşturmaktadır ve bugün yarın burada olacaktır.”

“Burada mı olacak? Peki, ama mayınlanmış köprü nasıl olur da uçurulmaz?”

“Bunu asıl ben size sorayım. Bunun nedenine hiç kimse –hatta Bonaparte’ın kendisi bile– akıl erdiremez.”

Bolkonski omuz silkerek, “Köprüyü geçtilerse, ordumuzun sonu demektir bu; geri çekilme yolu kesilmiş oluyor böylece,” dedi.

“Tastamam öyle,” diye cevap verdi Bilibin. “Dinleyin! Size daha önce de söylediğim gibi, Fransızlar Viyana’ya giriyorlar. Pek güzel. Ertesi gün, yani dün, üç sayın mareşal; Murat, Lans ve Beliard atlarına atlayıp köprüye gidiyorlar. (Dikkatinizi çekerim, bunların üçü de Gaskonyalıdır ha.) İçlerinden biri, ‘Beyler,’ diyor, ‘siz de biliyorsunuz ki, Tabor köprüsünün altlı üstlü mayınlamadık yeri kalmadığı gibi, gerektiğinde köprüyü uçurmak ve bizleri

geçirmemek emrini almış çok güçlü tabyalarla desteklenen on beş bin kişilik bir kuvvet tarafından da korunmaktadır. Ama eğer biz bu köprüyü alırsak, İmparatorumuz Napolyon'u çok sevindirmiş oluruz. Hadi kalkın, üçümüz gidip, aliverelim şu köprüyü.' Ötekiler de, 'Eh, aliverelim öyleyse,' diyorlar; yürüyüp alıyorlar köprüyü; tıptış tıptış karşıya da geçiyorlar, bütün orduyu da Tuna'nın bu yakasına geçiriveriyorlar. Şimdi de, işte, dosdoğru üstümüze, sizin üstünüze, sizin ulaşım hatlarınızın üstüne yürümekteler."

Prens Andrey kaygılı bir ifadeyle, ciddi ciddi, "Şakanın sırası değil," dedi. Haberlere çok üzülmüştü, ama başka bir açıdan da çok keyiflenmişti. Rus ordusunun böylesine umutsuz bir duruma düştüğünü öğrenir öğrenmez kafasında bir şimşek çakmış, Rus ordusunu bu badireden kurtarmanın kendisine nasip olacağı, bu olayın kendisini adı sanı duyulmamış subaylar safından çıkarak önüne şan ve şeref yollarını açacak kendi Tulon'u* olabileceği aklına gelmişti. Bilibin'i dinlerken de aklı oradaydı; geriye dönüp orduya kavuşunca, nasıl savaş konseyi önüne çıkacağını, nasıl görüşlerini bildireceğini ve orduyu kendi planından başka hiçbir şey kurtarmayacağı için de, planın uygulanmasının nasıl tek başına kendi ellerine bırakılacağını düşünüyordu.

"Bırakın şimdi şakayı canım," dedi.

"Ben şaka etmiyorum," diye sözünü sürdürdü Bilibin. "Bundan daha gerçek, aynı zamanda bundan daha hazin bir şey olamaz. Bu üç general, ellerindeki beyaz mendilleri sallayarak yalnız başlarına köprüye varıyorlar; ateşkes anlaşması yapıldığını, kendilerinin de üç mareşal bir arada Prens Auersperg'le anlaşma koşullarını görüşmeye geldiklerini bildiriyorlar. Nöbetçi subay onları tabyaların içine bırakıyor. Gaskonyalıları özgü palavracılıklarıyla bir sürü yalan uydurup, subaya savaşın sona erdiğini, İmparator Franz'ın Bonaparte'la buluşmaya karar verdiğini, kendilerinin de Prens Auersperg'le görüşmek istediklerini vb. söylüyorlar. Bu Gaskonyalı beyler subaylarla kucaklaşıp öpüşür, Avusturya toplarının üstüne oturup şakalaşırken, bir yandan da

* Napolyon kendisini ilk kez 1793'te, Cumhuriyetçiler Toulon'u kuşattıkları zaman göstermişti. -İngilizce çev.

bir Fransız piyade taburu gizlice köprüye sokuluyor, içinde tu-
tuşturma maddeleri bulunan çuvalların hepsini ırmağa atıyor ve
savunma hatlarına doğru ilerliyor. Derken, korgeneral Hazretle-
ri, bizim şu aziz Prens Auersperg von Mautern'imiz de yanlarına
geliyor. 'Ah, bizim sevgili düşmanımız! Avusturya şövalyeliğinin
göz bebeği! Türk savaşının kahramanı! Düşmanlık bitti, artık
birbirimize ellerimizi uzatabiliriz... İmparator Napolyon, Prens
Auersperg'le tanışmak için can atıyor.' Tek kelimeyle, bu beyler
-boşuna Gaskonyalı dememişler onlara- Auersperg'i laf kala-
balığına getirip serseme çeviriyorlar. Fransız mareşalleri ile bir
anda böyle ahbap oluveren ve yağdırdıkları iltifatlarla koltukları
kabaran Auersperg ne olduğunu şaşıyor ve mareşallerin sırtla-
rındaki pelerinlerden, Murat'ın* kalpağındaki tavus kuşu tüyle-
rinden öyle bir gözleri kamaşıyor ki, düşmana ateş açması gerek-
tiğini büsbütün unutuyor." (Anlatmakta olduğu hikâyenin Prens
Andrey tarafından can kulağıyla dinlenmesine rağmen, Bilibin,
yumurtladığı "cevher"ın tadına daha iyi varılsın diye bir an için
konuşmasına ara vermekten de geri kalmadı.) "Fransız taburu
tabyalara dalıp, topların falya deliklerini çivileyerek bütün ba-
taryaları kullanılmaz hâle getiriyor, böylelikle de köprü ele geçi-
riliyor." Kendini anlattığı hikâyenin coşkusuna kaptıran Bilibin,
kaçma telaşını unutmuş görünüyordu. "Ama hikâyenin en güzel
bölümü şurası;" diye anlatmayı sürdürdü. "Köprünün kundak-
lanması ve uçurulması için topla işaret verecek olan çavuş, köprü-
nün üstünde dolaşan Fransız askerlerini görünce hemen topunu
ateşlemek istiyorsa da, Mareşal Lannes onun elini tutarak engel
oluyor. Generalinden daha uyanık biri olduğu anlaşılan çavuş,
Auersperg'e koşup, "Prensım, bunlar kandırıyorlar sizi, Fransız-
lar baskın yapıyor!" diyor. Bu çavuşun daha fazla konuşmasına
göz yumarsa oyunu kaybedeceklerini anlayan Murat, yapmacık
bir şaşkınlıkla (tam bir Gaskonyalı ya, işte!) Auersperg'e dönü-
yor: "Bütün dünyaya nam salmış Avusturya disiplininiz bu mu-
dur sizin," diyor, "bir astınızın sizinle böyle konuşmasına nasıl

* Murat, "Müra" diye okunur. -çev.

izin verirsiniz?” Dâhice indirilmiş bir darbe oluyor bu. Onuru zedelenen Prens, çavuşu tutuklatıyor. Hayır, ama kabul ediniz ki, şu Tabor köprüsü hikâyesi nefis. Ne budalalık var bunda, ne de korkaklık...”

Gözlerinin önünde hâlâ kül rengi kaputların, yaralanmaların, barut dumanlarının görüntülerini canlandıran, kulaklarında top sesleriyle, kendisini bekleyen zaferi düşünen Prens Andrey “Belki, ihanet var,” dedi.

“İhanet de yok,” diye sürdürdü konuşmasını Bilibin. “Gerçi bu iş, sarayı çok zor bir duruma düşürüyor, ama ne ihanet var, ne korkaklık, ne de aptallık; Ulm’daki gibi bir şey işte...” Nasıl bir deyim kullanacağını düşünür gibi durakladıktan sonra, her yerde tekrarlanacak yepyeni bir “cevher” yumurtladığını karşısındakine hissettirerek, “Mack sendromundan başka bir şey değil bu. Biz işte bu Mack sendromuna uğramış bulunuyoruz,” dedi. Deminden beri buruşuk duran alnındaki kırışıklar düzeldi, içi rahat etmiş gibi yüz çizgileri gevşeyerek, tırnak uçlarını incelemeye koyuldu.

Prens Andrey kalkıp odasına doğru gidecek olduysa da, Bilibin ona dönerek çabucak, “Nereye böyle?” diye sordu. “Yola çıkıyorum.”

“Nereye?”

“Ordunun yanına.”

“Hani iki gün daha kalacaktınız?”

“Evet, ama şimdi gitmem gerekiyor,” diyen Prens Andrey yol hazırlığı yapılması için birkaç emir verdikten sonra odasına çekildi.

Onun odasına gelen Bilibin, “Biliyor musunuz, azizim,” dedi, “hep sizi düşünüp duruyordum. Ne diye gidiyorsunuz sanki?” İleri sürdüğü düşüncenin reddedilemeyecek türden olduğu inancıyla, yüzünün bütün çizgileri gevşemişti.

Prens Andrey ona sorarcasına bakmakla yetinip, cevap vermedi.

“Ne diye gidiyorsunuz? Ordu tehlikede olduğu için hemen dörtlüyle ordunun yanına koşmanızın göreviniz olduğunu düşünüyorsunuz, biliyorum. Bunu anlıyorum; buna kahramanlık denir, azizim.”

“Hiç de öyle bir şey değil,” dedi Prens Andrey.

“Ama siz, felsefeye akıllı eren bir insansınız, öyleyse tam bir filozof gibi düşünüp, konuya bir de öteki yönden bakarsanız, asıl görevinizin kendinizi korumak olduğunu göreceksiniz. Öbür işi, başka hiçbir işe yaramayanlara bırakınız... Geri dönmek için emir almış değilsiniz, burada size git diyen de yok, dolayısıyla kör talih nereye kadar sürükleyecekse, bizimle birlikte gelebilirsiniz. Olmütz’e gidileceği söyleniyor. Olmütz de çok cici bir kenttir. Birlikte, benim arabamla rahat bir yolculuk yapardık.”

“Bu kadar şaka yeter, Bilibin,” dedi Prens Andrey.

“Bir dostunuz olarak içtenlikle konuşuyorum ben. Bizimle kalmanızı engelleyen hiçbir şey yokken, nereye ve hangi amaçla gidiyorsunuz? Önünüzde iki olasılık var;” (sol şakağının derisi kırıştı) “yola çıkarsınız ve siz daha oraya varmadan barış imzalanır ya da barış imzalanmazsa, Kutuzov ve ordusunun uğrayacağı yenilginin utancını paylaşırsınız.” Çürütülemez bir ikilem ortaya attığı inancıyla içi rahatlayan Bilibin’in şakağındaki kırıksıklık tekrar düzeldi.

Prens Andrey soğuk bir tavırla, “Şimdi bunu tartışamam,” derken kafasının içinden, ‘Orduyu kurtarmaya gidiyorum ben,’ düşüncesi geçiyordu.

“Benim aziz dostum, siz bir kahramansınız!” dedi Bilibin.

XIII

Prens Andrey Savaş Bakanına veda ettikten sonra aynı akşam, Krems yolunda Fransızların eline düşme tehlikesini de göze alarak, nerede bulacağını bilmediği ordusuna kavuşmak üzere yola çıktı.

Brünn’de bütün saray halkı toplanmaktaydı. Eşyalar önceden arabalara yüklenmiş, ağır yük arabaları Olmütz’e doğru çoktan yola çıkarılmış bulunuyordu. Büyük bir kargaşa içinde, arkasına bile bakmadan geri çekilmekte olan Rus ordusu, Heltzeldorf yakınlarında şoseye ulaşan Prens Andrey’in yolu üstüne çıktı. Ulaştırma arabaları yolu öyle bir tıkamıştı ki, Prens Andrey’in bundan

sonra arabayla yol almasına hiç olanak yoktu. Kazak süvarilerine komuta eden bir subaydan at ve bir Kazak seyis sağlayan Prens aç ve yorgun yollara düştü, yük arabaları arasında zorlukla ilerleyerek, hem Başkomutanı hem de kendi eşyasını aramaya koyuldu. İlerledikçe, ordunun durumu konusunda kulağına korkunç söylentiler çalınıyor, büyük bir kargaşa içinde kaçan ordunun görünüşü de bu söylentileri doğruluyordu. “İngiliz altınının dünyanın ta öbür ucundan buralara kadar getirdiği Rus ordusuna gelince, biz bunları da aynı akıbete (Ulm’daki ordunun akıbetine) uğrattacağız.” Bonaparte’ın savaşın başında ordusuna verdiği emirde yer alan bu sözler şimdi Prens Andrey’in kulaklarını çınlatıyor ve bir yandan, bu kahramanın dehası karşısında onda bir kez daha hayranlık uyandırırken, bir yandan da aynı anda hem kırılmış onurunun acısını duyuruyor hem de onurunu kurtarma hırsını kamçılıyordu. ‘Peki, ya ölmekten başka çıkar yol kalmadıysa?’ diye düşündü Prens Andrey. “Eh, kalmadıysa, kalmadı! Ölmesini de en az başkaları kadar bilirim elbet.”

Üçerli, bazen dörderli sıralar hâlinde birbirlerini geçmeye çalışarak çamurlu yolu baştan başa kaplayıp tıkayan ulaştırma arabalarından, yük ve mühimmat arabalarından, binek arabalarından, top arabalarından, erzak arabalarından, kısaca, akla gelebilecek her tür, her biçimde sonsuz sayıda arabadan oluşmuş bu ardı arkası gelmeyen perişan katarları küçümseyen bakışlarla süzüyordu Prens Andrey. Önden arkadan, sağdan soldan, dört yönden, duyma erimi içinde kalan her yerden tekerlek gıcırtiları, yük arabalarının, binek arabalarının takırtiları, top arabalarının gıcırtiları, at toynaklarının patırtiları, kırbaç şaklamaları, sürücülerin haykırırları, askerlerin, seyislerin ve subayların küfürleri geliyordu kulağına. Zaman zaman yol kenarlarına yuvarlanıp kalmış atlara, derileri yüzölüp bırakılmış at leşlerine, tek başına bir erin bir şey bekleyerek üstüne çıkıp oturduğu bozulmuş bir arabaya rastlıyor, bölüklerindeki yerlerini bırakan askerlerin gruplar hâlinde yakındaki köylere seğirtip, artlarından sürükledikleri koyunlarla, kümes hayvanlarıyla, kucak dolusu kuru ot ya da çuval çuval çeşitli erzakla döndüklerini görüyordu. Yolun inişli yokuşlu yerlerinde

çok daha büyük yığılmalar oluyor, bağrışmalar, çağrışmalar hiç kesilmiyordu. Topları kendileri çeken, arabaları arkasından iten askerler diz boyu çamurun içinde bata çıka ilerlerken çevrelerinde kırbaçlar şaklıyor, atlar kayıp tökezliyor, koşumlar kopuyor, yırtılırcasına zorlanan hançerelerden haykırışlar yükseliyordu. Geri çekilişi yöneten subaylar arabaların arasında bir ileri, bir geri at koşturup duruyorlardı. Dört bir yandan yükselen uğultu arasında seslerini duyuramayan subayların yüzlerinden bu kargaşayı önlemekten umudu kestikleri okunuyordu.

Bir ara, Bilibin'in sözlerini hatırlayarak, 'İşte bizim sevgili Ortodoks Ordumuz,' diye içinden geçirdi Bolkonski.

Başkomutanı nerede bulabileceğini sormak amacıyla katarlardan birine yaklaştı. Tam karşısından tek at koşulu, yük arabasına da, binek arabasına da benzemeyen ve askerlerin ellerine geçirdikleri malzemeye derme çatma yapıverdikleri anlaşılan, faytonla yük arabası karışımı çok acayip bir araba geliyordu. Arabayı süren erin ve deriden körüğün önüne perde gibi gerilmiş örtünün arkasında, şallara bürünmüş bir kadın oturuyordu. Prens Andrey atını sürüp, tam askere sormaya hazırlandığı sırada, bu acayip taşıt aracının içindeki kadının kopardığı canhıraş çığılıkla duraldı. Düzeni sağlamakla görevli ulaştırma subayı, arabasını öbür arabaların önüne geçirmeye çalışan sürücüyü kırbaçlarken, kırbaç bir ara askerin sırtına değil, onun arkasındaki örtüye inmişti. Kadıncağız feryat edip duruyordu. Gözü Prens Andrey'e ilişince, örtünün yanından başını uzattı ve sıksa kollarını şalının altından çıkarıp sallayarak çığılık çığılğa bağırmaya başladı:

"Yaver bey! Beyefendi! Allah rızası için! Ne olursunuz, koruyun beni... Nedir bu başımıza gelenler? Ne olacak benim hâlim? Ben, Yedinci Avcı Alayı doktorunun karısıyım... geçmemize izin vermiyorlar... çok gerilerde kaldık... bizimkileri kaybettik..."

Öfkesi bir kat daha kabaran subay, arabayı süren askere, "Geri dön ulan, yoksa pestilini çıkarırım senin!" diye gürledi. "O kaltağı da al, dön geri!"

"Beyefendi, bizi koruyunuz. Nedir bu böyle?" diye çığılığı bastı doktor karısı.

Prens Andrey atını subayın yanına sürüp, “Şu arabanın geçmesine lütfen izin veriniz. İçinde kadın olduğunu görmüyor musunuz?” dedi.

Ona şöyle bir bakan subay cevap vermeksizin tekrar askere döndü, “Sıradan çıkıp öne geçmek neymiş öğretirim ben sana... Bas geriye!” diye bağırdı.

Prens Andrey gergin dudaklarının arasından, “Bırakın, geçsinler diyorum size,” diye tekrarladı.

Delice bir sarhoş öfkesiyle birdenbire ona doğru dönen subay, “Kim oluyorsun ulan sen?” diye bağırdı. “Sen de kimsin? Sen (sözcüğe özellikle aşağılayıcı, saldırgan bir ton vererek) buranın komutanı mısın, be? Buranın komutanı benim, sen değilsin. Hadi, bas bakalım geriye!” dedikten sonra çok beğendiği anlaşılan aynı sözü tekrarladı:

“Yoksa pestilini çıkarırım, ha!”

Gerilerden bir ses, “Yaverciği amma da benzetti, ha!” dedi. Sarhoşluktan ileri gelen korkunç bir öfke nöbetine tutulan ve gözü hiçbir şey görmeyen subayın ne dediğini bilmeyecek durumda olduğunu hemen anladı Prens Andrey. O acayip fare kapanının içindeki doktor hanımının kurtarıcılığına soyunmakla kendini, hayatta en çok korktuğu, Fransızca *ridicule** sözcüğüyle anlatılan duruma düşürmekte olduğunu fark ettiyse de, içgüdüünün yöneltişine boyun eğdi. Subay daha lafını bitirmeye vakit bulamadan atını onun üzerine süren Prens Andrey, yüzü öfkeden çarpılmış bir hâlde kırbacını kaldırdı: “Lüt-fen! Geç-sin-leer!”

Subay, öfkeyle kolunu sallayarak atının başını çevirip hızla uzaklaşırken, bir yandan da homurdanıp duruyordu:

“Zaten bütün düzensizlikler hep bunların, bu karargâh subaylarının yüzünden çıkıyor ya. Dileğini yap bakalım.”

Kendisine “kurtarıcım” diyen doktor hanımının yanından, gözlerini bile kaldırıp bakmadan çarçabuk savuştu Prens Andrey. Başkomutanın yerini birilerinden sorup öğrendikten sonra, Kutuzov’un bulunduğu köye doğru atını dört nala sürerken, en kü-

* Fr. Gülünç. -çev.

çok ayrıntısına kadar gözlerinin önünde canlanan bu küçültücü olayı tiksintiyle düşünüyordu.

Köye varınca atından indi, hiç değilse bir iki dakikacık dinlenmek, bir iki lokma yemek ve kafasının içine üşüşerek acı veren üzücü düşünceler kargaşasını birazcık düzene koyabilmek amacıyla, önüne çıkan ilk eve doğru yürüdü. 'Bu bir ordu değil çapulcu sürüsü,' diye içinden geçirerek evin penceresine yaklaşırken, tanıdık bir sesin kendisini adıyla çağırdığını duydu.

Dönüp bakınan Prens Andrey, bir evin penceresinden uzanmış Nesvitski'nin, yakışıklı yüzünü gördü. Dudakları hep nemli olan ağzındaki lokmayı bir yandan çiğnerken, bir yandan da ona el sallayan Nesvitski sesleniyordu:

"Bolkonski! Bolkonski! Yahu, duymuyor mu kulakların senin? Çabuk ol, buraya gel!"

Prens Andrey eve girince Nesvitski ile bir başka yaverin yemekte olduklarını gördü. Subayların ikisi birden bir haber var mı diye hemen Bolkonski'yi soru yağmuruna tuttular. Bolkonski onların tanıdık yüzlerinde huzursuzluk ve korku okudu. Hele, her zaman güleç görmeye alışık olduğu Nesvitski'nin yüzünde bu korku anlatımı daha da belirgindi.

Bolkonski, "Başkomutan neredeler?" diye sordu.

"Burada, işte şuradaki evde," diye cevap verdi öbür yaver.

"Barış yapıldığı, silahlarla birlikte teslim olunduğu haberleri doğru mu?" diye sordu Nesvitski.

"Ben de size soracaktım. Buraya ulaşana kadar canım çıktı, bütün bildiğim bu."

"Yahu, sen asıl bizim hâlimizi göreceksin. Durum berbat, kardeşim! Mack'a gülmekle hata etmişim; meğer başımıza beteri gelecekmiş!" dedi Nesvitski. "Otursana, yahu. İki lokma bir şey ye."

Öbür yaver, "Eşyanızı meşyanızı bulamayacaksınız, Prens. Pi-yotr'ınızın başına ne geldiğini de Allah bilir artık," dedi.

"Ordugâh nerede?"

"Bu gecelik Znaim'deyiz."

"Gerekli bütün eşyayı toparlayıp iki beygir yükü denk yaptırdım," dedi Nesvitski. "Öyle güzel denk yaptılar ki, rahat rahat

ta Bohemya dağlarına kadar kaçabilirim artık. Ya, işler öyle sarpa sardı ki, sorma gitsin, azizim. Ama dur bakayım, sen sakın hasta olmayasın, böyle titrediğine bakılırsa?” diye sordu. Prens Andrey’in elektrik şoku yemiş gibi zangır zangır titremekte olduğunu fark etmişti. “Hayır, hiçbir şeyim yok,” dedi Prens Andrey. Tam o sırada doktorun karısı ile ulaştırma subayı ve aralarında geçen olay aklına gelmişti.

“Başkomutan burada ne yapıyor?” diye sordu.

“Vallahi, hiç fikrim yok,” diye cevap verdi Nesvitski.

“Benim var; baştan aşağı kepezelik, kepezelik, yine kepezelik!” diyerek yerinden kalkan Prens Andrey, evden çıkıp, Başkomutanın kaldığı evin yolunu tuttu.

Kutuzov’un arabasının, maiyet subaylarının yorgunluktan canları çıktığı hâlde eyerli bekletilen atlarının ve hepsi bir araya toplanmış yüksek sesle konuşan Kazak muhafızların yanından geçerek, evin sofasına girdi. Prens Andrey’e söyledikleri gibi, Kutuzov, Prens Bagratyon ve Weierother’le birlikte içeriki odadaydı. Weierother, Shcmidt’in yerini alan Avusturyalı generaldi. Dış odada ufak tefek Kozlovski bir yazıcının önüne çömelmiş, dikte veriyordu. Tersine çevrilmiş bir su kovanının üstünde oturan yazıcı, askerî ceketinin kollarını çemremiş, harıl harıl yazıyordu. Kozlovski’nin yüzü bitkin görünüyordu; onun da geceyi uykusuz geçirdiği belliydi. Prens Andrey’e baktı, ama başıyla bile selamla-
madı.

“İkinci satır... Tamam mı?” diye yazıcıya dikte vermeyi sürdürdü: “Kiev Humbara Alayı ile Podolya...”

Yazıcı, Kozlovski’ye çatık kaşla bakarak, kaba bir tavırla, “Bu kadar da hızlı gitmeyin, komutanım,” dedi. Tam o sırada Prens Andrey, kapının öbür yanından Kutuzov’un hoşnutsuzluğunu ifade eden bir tonla hızlı hızlı bir şeyler söylediğini, tanımadığı bir başka sesin de onun sözünü keserek konuştuğunu duydu. Gerek bu konuşmaların tonu ve Kozlovski’nin gösterdiği ilgisizlik, gerek bu ikisinin Başkomutanın burnunun dibinde, biri kovanın üstüne oturmuş, öbürü de yere çömelmiş bir hâlde iş görüyor oluşları, gerek yorgun yazıcının gösterdiği kabalık, gerek atların başında

bekleyen Kazakların pencerenin dibinde öyle yüksek sesle konuşmaları; bütün bunlar başlarının üstünde bir felaketin dolaşmakta olduğu izlenimini vermişti Prens Andrey'e.

Kozlovski'ye dönerek, hemen cevaplandırılmasını istediği bazı sorular sordu.

Kozlovski, "Hemen, şimdi Prensım," dedi, "şunu bitireyim de; Bagratyon'un birliklerinin yayılma düzenini..."

"Ya teslim haberi?"

"Yok öyle bir şey, muharebeye girme emri verildi."

Prens Andrey konuşma seslerinin duyulduğu kapıya yaklaştı. Tam kapıyı açmaya hazırlandığı sırada odadaki sesler birden kesildi, kapı kendiliğinden açıldı ve kartal gagası burnuyla, tombul suratıyla Kutuzov eşikte belirdi. Ama Başkomutanın gören tek gözünün ifadesinden, adamcağızın kafasını dolduran kaygılı düşünceler dolayısıyla hiçbir şey görececek hâlde olmadığı anlaşıyordu. Dosdoğru yaverinin suratına baktığı hâlde, onu tanıyamamıştı.

Başkomutan, "Ee, bitti mi?" diye sordu, Kozlovski'ye.

"Hemen bitiyor, Ekselans."

Doğulu insanlara özgü sert ve durgun ifadeli yüzüyle, kısa boylu, orta yaşta, kara kuru bir adam olan Bagratyon, Başkomutanın ardından dışarıya çıktı.

Prens Andrey, Kutuzov'a bir zarf uzatıp, sesini de azıcık yükselterek, "Geldiğimi arz ederim," diye tekrarladı.

"Ha, Viyana'dan mı? Pekâlâ. Daha sonra, daha sonra!" diyen Kutuzov, Bagratyon'la birlikte sokak kapısının önüne kadar çıktı.

"Eveet, Prens, Tanrı yolunuzu açık etsin," dedi Bagratyon'a. "Mesih yardımcınız olsun bu büyük uğraşınızda!" Kutuzov'un yüzü bir anda gevşemiş, gözleri* dolu dolu olmuştu. Sol eliyle Bagratyon'u kendine doğru çekerken, yüzük taşıyan sağ eliyle de onun üzerine doğru alışıktır bir hareketle istavroz çıkardı. Bagratyon'a tombul yanağını uzattıysa da, öbürü Kutuzov'u boyundan öptü. Kutuzov "Mesih yardımcınız olsun!" diye tekrarladı.

* Kutuzov'un tek gözü olduğuna göre, Tolstoy'un ufak bir dikkatsizliği diye kabul etmek gerekir bunu. Eserin bütün baskılarında da "gözleri" olarak geçmektedir.
-İngilizce çev.

yıp arabasına doğru yürürken, Bolkonski'ye, "Siz de binin arabama," dedi.

"Çok saygıdeğer komutanım, bendeniz burada yardımcı olabilmeyi isterdim. İzin verirsiniz, Prens Bagratyon'un müfrezesinde kalayım."

Kutuzov, "Binin arabaya," diye tekrarladı ve Prens Andrey'in hâlâ duraksadığını fark edince, "Benim de yanımda iyi subaylara ihtiyacım var, benim de!" diye ekledi.

Arabaya binip yerlerine oturdular ve bir iki dakika kadar konuşmadan gittiler.

Kutuzov, yaşlılara özgü seziş gücüyle Prens Andrey'in yüreğinden geçenleri okumuş gibi, "Önümüzde daha yapılacak çok, pek çok iş var," dedi. "Müfrezesinin onda biri dönerse, Tanrı'ya şükrederim," diye kendi kendine mırıldanarak ekledi.

Prens Andrey başını çevirip baktı ve yanı başında, ondan bir kol boyu ötede oturan Başkomutanın şakağındaki derin yara izinin tertemiz dikişlerine gözü takıldı; İsmail savaşında, Başkomutanın şimdi boş duran göz çukuruna giren kurşun kafatasını parçalayarak şakağının üstünden çıkmıştı. 'Evet, bunca askerin ölümünden bu kadar rahatlıkla söz edebilmek onun hakkıdır,' diye içinden geçirdi Bolkonski.

"Ben de işte bu yüzden beni o müfrezeye vermenizi istirham etmiştim," dedi Başkomutanına.

Kutuzov cevap vermedi. Söylediklerini hemen o anda unutmuş görünüyordu; düşüncelere dalıp gitmişti. Beş dakika kadar sonra binek arabasının yumuşacık yayları üzerinde tatlı tatlı sallanırken, Prens Andrey'e döndü. Şimdi yüzünde heyecanın en küçük bir izi bile kalmamıştı. İnce ince alay etmekten de geri kalmadan, Bolkonski'nin İmparatorla yaptığı görüşmenin ayrıntıları üzerine, Krems Muharebesi'yle ilgili olarak sarayda kulağına çalınan yorumlar üzerine, ikisinin de tanıdığı bazı hanımefendiler üzerine onu sorguya çekti.

Kutuzov, bir casusundan aldığı haberlerden, komutası altındaki ordunun tam bir çıkınaza girdiğini daha kasımın ilk günü öğrenmiş bulunuyordu. Casusun raporunda, Fransızların Viyana'daki köprüyü aşarak, Kutuzov'u Rusya'dan gelen takviye kuvvetleriyle birleştirecek olan ulaşım hattı üzerine doğru hızla yürüdükleri bildiriliyordu. Kutuzov, Krems'de bekleme kararı verecek olsa, Napolyon yüz elli bin kişilik ordusuyla onun bütün ulaşım hatlarını keserek arkadan kuşatır ve Kutuzov, Mack'in Ulm'da uğradığı akıbetin aynısına uğrardı. Onu takviye kuvvetlerine ulaştıracak şoseyi bırakıp, araziye dalacak olsa, ta Bohemya dağlarına kadar hiç bilmedikleri bir arazide, peşlerine düşen Fransız ordusunun en seçkin birliklerine yakalanacak, Buxhowden'le birleşme umudu tamamıyla suya düşecekti. Rusya'dan gelen kuvvetlerle birleşmek için Krems-Olmütz şosesini tutarsa, bu kez de Viyana'daki köprüyü geçerek bu yoldan gelmekte olan Fransızlarla burun buruna gelip kendisini iki yandan sıkıştıran üç kat büyük bir düşman ordusuna karşı, üstelik de ayağına dolaşan bütün ağırlık kollarıyla birlikte yürüyüş hâlindeyken, savaş vermek zorunda kalacaktı. Kutuzov bu sonuncu yolu seçti.

Fransızlar ırmağı aştıktan sonra, casusun raporunda bildirdiğine göre, hızla Znaim üzerine gelmekteydiler; bu kent ise Kutuzov'un yolu üzerinde bulunuyordu ve arada yüz kilometre kadar bir uzaklık vardı. Znaim'e Fransızlardan önce ulaşmakla orduyu kurtarmak için büyük bir fırsat ele geçirilmiş olacaktı. Fransızların kente onlardan önce ulaşması ise, Kutuzov ordusunun, Ulm'da Avusturya ordusunun başına gelen utanç verici duruma düşmesi, hatta tamamıyla yok edilmesi sonucunu doğururdu. Öte yandan, ordunun tüm ağırlıklarıyla birlikte oraya Fransızlardan önce varabilmesi olanaksızdı. Fransızların ilerlediği Viyana-Znaim yolu, Rusların ilerlediği Krems-Znaim yolundan hem daha kısa hem de daha düzgündü.

Kutuzov haberi aldığı gece Bagratyon'u dört bin kişilik öncü kuvvetle Krems-Znaim şosesinin sağına düşen dağların üzerin-

den kestirme yoldan Viyana-Znaim şosesine yollamıştı. Bagratyon sıkı yürüyüşle ilerleyip, Viyana'yı önüne, Znaim'i arkasına alarak şoseyi tutacak, oraya eğer Fransızlardan önce varabilirse, onları elden geldiği kadar oyalamaya bakacaktı. Bu arada Kutuzov da bütün ağırlıklarıyla birlikte Znaim yolunu tutmuş bulunuyordu.

Yolu izi olmayan dağlar arasından fırtınalı bir havada aç ve yalın ayak askerlerini o gece kırk beş kilometre yürüten Bagratyon, üçte biri dökülüp geride kalan kuvvetiyle, Znaim-Viyana şosesi üzerindeki Hollabrunn'a, Viyana'dan oraya doğru yürüyen Fransız kuvvetlerinden iki üç saat önce vardı. Kutuzov'un bütün ağırlıklarıyla Znaim'e ulaşabilmesi için daha en az yirmi dört saat gerekliydi ona; dolayısıyla da, orduyu felaketten kurtarabilmek için, Bagratyon'un, elindeki aç ve yorgun dört bin askerle koskoca Fransız kuvvetini Hollabrunn'da yirmi dört saat tutabilmesi gerekiyordu ki, bu da olanaksızdı. Ama kaderin bir cilvesi olanaksızı öldürdü. Viyana köprüsü olayında hile yapan ve bu sayede köprü'nün kolayca ellerine geçmesini sağlayan Murat, şimdi de aynı biçimde Kutuzov'u tuzağa düşürme hevesine kapılmıştı. Murat, Znaim yolu üzerinde Bagratyon'un zayıf müfrezesiyle karşılaşverince, bunu Kutuzov'un tüm ordusu sanmıştı. Bu orduyu tam ve kesin bir hezimete uğratmak sevdasıyla, Viyana'dan yola çıkmış olan bütün kuvvetlerinin o noktaya yetişmesini beklemeye karar verdi; bu amaçla da, düşman kuvvetlerinin bulundukları yerden kıpırdamamaları, mevzilerini değiştirmemeleri koşuluyla üç günlük bir ateşkes önerdi. Murat, ateşkes önerisine gerekçe olarak, barış görüşmelerinin zaten başlamış bulunduğunu, dolayısıyla boş yere kan dökülmesini istemediğini ileri sürdü. Öncü karakollara komuta eden Avusturyalı General Nostits, Murat'nın yolladığı habercilerin sözlerine inanıp geri çekilerek Bagratyon'un tümenini korumasız bıraktı. Başka haberciler de aynı barış görüşmesi masalıyla Ruslara gelerek, onlara da üç günlük ateşkes önerisini getirdiler. Bagratyon ateşkes önerisini kabul etmeye ya da geri çevirmeye yetkili olmadığını bildirerek, yapılan öneriyi Kutuzov'a iletme üzere yaverini yola çıkardı.

Zaman kazanmak için, Bagratyon'un bitkin askerlerini dindirebilmek için ve (hareketi Fransızların gözünden gizlenen) tüm ağırlıkları Znaim'e doğru bir merhalecik daha ileri taşıyabilmek için Kutuzov'un gereksindiği biricik olanağı bu ateşkes sağlayabilirdi. Bu ateşkes önerisi, Kutuzov'un ordusunu kurtarabilmesi için biricik fırsatı, beklenmedik biçimde veriyordu ona. Kutuzov ateşkes önerisini alır almaz, o sırada yanında bulunan personel dairesi başkanı General Vinzengerod'u hemen düşman ordugâhına yolladı. General sadece ateşkes önerisini kabul etmekle kalmayıp, teslim koşullarını da iletme emrini almıştı. Kutuzov, Generali ileriye doğru yola çıkarırken, yaverlerini de geriye yollayıp, Krems'den Znaim'e doğru ilerleyen ulaştırma kollarıyla ağırlıkların acele etmelerini emretmişti. Ulaştırma kollarıyla koca ordunun hareketini ise, aç ve yorgun dört bin askeriyle mevzilerini kendisinden sayıca sekiz kat büyük kuvvetlere karşı tutarak, Bagratyon tek başına örtecekti.

Kutuzov'un, (aslında kendisini hiç bağlamayan ve ulaştırma kollarıyla ağırlıklarını Znaim'e ulaştırabilmesi için ona sadece zaman kazandıracak olan) teslim koşullarının görüşülmesine ilişkin tahminleri de, Murat'ın yaptığı büyük yanlışlığın çarçabuk anlaşılacağına ilişkin tahminleri de doğru çıktı. Hollabrunn'dan topu topu yirmi beş kilometre ötedeki Schönbrunn'da bulunan Napolyon, Murat'ın raporunu alıp ateşkes ve teslim koşullarıyla ilgili tasarılarını öğrenir öğrenmez, hileyi sezinleyerek Murat'ya aşağıdaki mektubu yazdı:

Prens Murat'ya

Schönbrunn, 25 Brumaire, Yıl: 1805,
Sabah saat 8

Hoşnutsuzluğumu dile getirecek bir sözcük bulamıyorum. Siz sadece benim öncü kuvvetlerimin başındaki bir komutansınız; benim emrim olmadan ateşkes yapmak hakkına sahip değilsiniz. Koskoca bir seferin sonunda elde ettiğim her şeyi tehlikeye atıyorsunuz. Derhal ateşkesi bozup düşman üzerine yürüyünüz. Bu teslim

koşullarını imzalayan Generalin böyle bir yetkiye sahip olmadığı, bu yetkisinin sadece İmparatoruna ait olduğu yolunda bir bildiride bulununuz.

Ancak, Rus İmparatorunun adı geçen anlaşmayı imzalaması durumunda bunu ben de imzalarım; yoksa bu anlaşma bir savaş hilesinden başka bir şey değildir. Yürüyün ve Rus ordusunu yok edin... Ordunun bütün ağırlıklarını ve toplarını ele geçirebilecek bir durumda bulunuyorsunuz.

Rus imparatorunun yaveri olan General sahtekârın biridir. Elllerinde yetki bulunmayan subaylar bir hiçtir; bunun da yetkisi yoktur... Viyana'daki köprü konusunda Avusturyalılar nasıl tuzağa düştülerse, siz de şimdi imparator yaverinin tuzağına düşmektesiniz.

NAPOLYON

Napolyon'un yaveri, Murat'ya yazılan bu dehşetli mektubu alıp dörtnala yola çıktı. Generallerine güveni olmayan ve avucuna düşen düşmanını parmaklarının arasından kaçırmaktan korkan Bonaparte, bütün muhafız birliklerini toparlayıp bizzat başına geçerek savaş alanına yürümekten de geri kalmadı. Bu arada, Bagratyon'un müfrezesindeki dört bin asker neşe içinde yayılmışlar, çoban ateşleri yakıp üstlerini başlarını kurutuyor, ısınyor ve üç günden beri ilk kez karavana pişiriyorlardı. Hiçbiri başlarına geleceği bilmediği gibi, böyle şeyleri düşünmüyorlardı bile.

XV

Kutuzov'a ısrarlı başvuruları sonunda, Prens Andrey isteğine kavuştu ve akşam saat dört sularında Grunte'ye ulaşarak Bagratyon'a katıldı. Bonaparte'ın yaveri Murat'nın birliklerine henüz ulaşamadığından, muharebe daha başlamamıştı. Bagratyon'un müfrezesinde kimsenin neler olup bittiğinden haberi yoktu. Herkes barıştan söz ediyor, ama kimse barış ola-

sılığına inanmıyordu. Herkes muharebeden söz ediyor ama muharebenin başlamak üzere olduğunu kimse aklının ucundan geçirmiyordu.

Bolkonski'nin en gözde, en sevilen yaverlerden olduğunu bilen Bagratyon, onu tam bir babacan komutan gibi karşıladı, ilgi gösterdi. Bolkonski'ye çarpışmanın bugün yarın başlayabileceğini ve muharebeye isterse kendi yanında katılabileceğini, isterse artçı birliklerin yanında kalıp geri çekilişin düzen içinde yürütülmesiyle ilgilenebileceğini, bunu sağlamanın da "en az muharebe kadar önem taşıdığını" söyleyerek, seçiminde onu tamamıyla serbest bıraktı.

Prens Andrey'e güven vermek ister gibi, "Bununla birlikte, bugün herhâlde çarpışma olmayacaktır," dedi. Bu arada da, 'Eğer bu da genelkurmayın o işe yaramaz züppelerinden biriye ve buraya sırf madalya kazansın diye yollanmışsa, madalyasını artçı birliklerin yanında da kazanır, yok, ille de yanımda bulunmak isterse, varsın kalsın ... Gözü pek biri çıkarsa, işime yarar,' diye içinden geçiriyordu. Prens Andrey öneriye cevap vermeksizin, mevzileri doluşup birliklerin yerlerini öğrenmek amacıyla Prensten izin istedi; ileride kendisine habercilik görevi verilirse, haberi zamanında yerine ulaştırabilmesi için birliklerin yerlerini bellemesi gerektiğini söyledi. Fransızca'yı çok kötü, ama kendine güvenerek konuşan, işaret parmağında elmas yüzük taşıyan pek şık giyinmiş yakışıklı bir nöbetçi karargâh subayı Prens Andrey'in yanına katıldı.

Nereye baksalar üstleri başları sıırıslıklam, kederli yüzleriyle bir şey arar gibi bakınan subaylar, köyden buraya kapılar, tahta sıralar, sökülmiş çitler taşımakta olan askerler görüyorlardı.

Nöbetçi subay bunları eliyle göstererek, "Bakınız Prens, bu millete bir türlü engel olamıyoruz burada!" dedi. "Bölük komutanları erlerine sahip olamıyorlar. Bir de şuraya bakın," diyerek kantin çadırını işaret etti. "Hep buraya toplanıp oturuyorlar. Daha bu sabah hepsini kovalamıştım, ama bakın işte, yine doluşmuşlar. Gideyim de, şunları dağıtıvereyim Prens, bir dakika sürmez."

Daha vakit bulup da bir şey yiyememiş olan Prens Andrey, "Birlikte gidelim, ben de biraz ekmek peynir alırım," dedi.

“Niye hiç sözünü etmediniz, Prensım? Size bir şeyler ikram ederdim.”

Atlarından inip çadıra girdiler. Pancar gibi kızarmış suratlarından yorgunluk akan birkaç subay masanın başına çökmüş, yiyip içiyorlardı.

Karargâh subayı, aynı şeyi pek çok kez tekrarlamış birinin çikşır tonuyla, “Bu da ne demek oluyor, beyler?” dedi. “Görev yerlerinizin başından ayrılmamanız gerektiğini biliyorsunuz. Kimse görev yerinden ayrılmayacak diye Prens Hazretlerinin emri var ya. Şu hâlinize bakın yüzbaşı,” diyerek, üstü başı çamur içinde kalmış ufak tefek bir topçu subayına çıkıştı. Çizmelerini kurutsun diye kantinciye verdiği için çoraplarıyla kalan topçu subayı, onlar içeriye girince ayağa kalkmış, suçlu suçlu gülümseyerek suratlarına bakıyordu.

“Utanmıyor musunuz Yüzbaşı Tuşin?” diye üsteledi nöbetçi subay. “Ben sizden bir topçu subayına yakışır, başkalarına örnek olacak davranış beklerken, sizi çizmesiz görüyorum burada. Bir baskına uğrayacak olsak, böyle çizmesiz apışıp kalacaksınız.” (Bunu söylerken gülümsedi karargâh subayı.) Sonra, otoriter bir tavırla, “Hadi bakayım, lütfen hepiniz görevlerinizin başına beyler, hepiniz!” diye ekledi.

Prens Andrey de Tuşin’e bakarken gülümsemekten kendini alamıyordu. Yüzbaşı Tuşin tek kelime söylemeden, yüzünde o gülümsemeyle, ağırlığını çizmesiz bacaklarının birinden ötekine aktararak o iri, zeki, iyilik dolu gözlerini kâh Prens Andrey’e, kâh nöbetçi subaya çeviriyordu. İşi şakaya vurarak bu berbat durumu geçiştirmek istediği anlaşılan Yüzbaşı Tuşin, utangaç utangaç gülümseyerek, “Askerlerin dediğine bakılırsa, yalın ayak daha rahat oluyormuş,” dedi. Ama daha lafını bitirmeden, yaptığı şakanın tutmadığını, işe yaramadığını kendi de anladı. Bozum oldu.

Karargâh subayı, ciddiyetini korumaya çalışarak, “Lütfen yerlerinize,” dedi.

Prens Andrey ufak tefek topçu subayına göz ucuyla bir kez daha baktı. Askerlikle uzaktan yakından ilişkisi olmayan çok

tuhaf, oldukça komik, ama son derece sevimli bir hâli vardı bu adamın.

Karargâh subayıyla Prens Andrey tekrar atlarına binip oradan uzaklaştılar.

Köyün dışına çıkınca çeşitli birliklerden erler ve subaylarla sürekli olarak karşılaşmaya başladılar ve sol yanlarında, yeni atılmış killi kırmızı toprağı taze taze duran istihkâm hendekleri kazılmakta olduğunu gördüler. Esen soğuk rüzgâra rağmen ceketlerini çıkarmış tabur tabur asker beyaz karıncalar gibi çalışıyorlardı; göğüs siperlerinin arkasından görünmeyen eller killi toprağı kürek kürek durmadan dışarı atıyordu. Tabyalara yaklaştılar, incelediler ve uzaklaştılar. Tabyaların az ötesinde düzinelerle erin bir yere koşa koşa gittiğini, aynı yerden düzinelerle erin koşa koşa döndüğünü, bu gidiş gelişin arkası kesilmeden sürdüğünü gördüler ve burunlarını tıkamak zorunda kalarak, bu açık hava kenefinin iğrenç kokusundan kurtulmak için atlarını dörtünale kaldırdılar.

Karargâh subayı, “*Voila l’agrément des camps, monsieur le prince,*”^{*} dedi.

Karşiki tepeye tırmandılar. Oradan bile Fransızları görebiliyorlardı. Prens Andrey gözlerinin önüne serilen görüntüyü dikkatle incelemeye koyuldu.

Nöbetçi subay tepenin en yüksek noktasını işaret ederek “Bakın, bizim batarya işte tam şurada,” dedi. “Batarya komutanı da –hani şu çizmelerini çıkarmış olan acayip herif– oradan her şey görünür. Gidelim Prens.”

Karargâh subayından kurtulmak isteyen Prens Andrey, “Size çok teşekkürler, yalnız başıma da gidebilirim,” dedi. “Siz daha fazla zahmete girmeyin artık.”

Karargâh subayı Bolkonski’yi bıraktı ve Bolkonski yalnız başına atını o noktaya doğru sürdü.

İlerledikçe, düşman hatlarına yaklaştıkça Rus birliklerinin daha neşeli, daha düzenli olduklarını görüyordu. En büyük düzensizliği, en büyük moral bozukluğunu o sabah Znaim önlerin-

^{*} Fr. “Ordugâhlarda biricik eğlence işte budur, Prens” anlamına gelir. –çev.

de, Fransızlardan on kilometre kadar uzakta yanlarından geçtiği ulaştırma kollarında görmüştü. Grunte'deki birliklerde de belirsizlikten ileri gelen bir tedirginlik ve korku gözüne çarpmıştı. Oysa Fransız hatlarına yaklaşıldıkça, Rus birliklerinin moralinin de yükseldiğini gözlemliyordu Prens Andrey. Şurada, kaputlarını giymiş erler, başlarında çavuşları olduğu hâlde sıraya giriyor, yüzbaşıları onlara numara saydırıyor, her manganın son erini, sayarken elini kaldırması için göğsünden dürtüyor. Düzlüğe yayılmış benekler gibi görünen erlerin kimileri odun ve çalı çırpı taşıyor, kimileri tatlı tatlı gülüşe eğlene barakalar kuruyor. Yaktıkları ateşin çevresine oturmuş kimi giyinik, kimi soyunuk erler gömlekleriyle dolaklarını kurutuyor. Kimileri karavana kazanının, karavana bakraçlarının başına toplanmışlar, aşın pişmesini beklerken çizmelerini ya da kaputlarını onarıyor. Bölüklerden birinde karavana hazır; tüten kazanlardan iştahlı gözlerini ayıramayan askerler, barakasının önünde bir kütüğün üstünde oturan subaya levazım çavuşunun tahta çanak içinde götürdüğü tadımlığın subay tarafından tadılmasını bekliyorlar.

Başka bir bölükte (bu şanslı bir bölüktü, çünkü her bölükte votka yoktu), askerler geniş omuzlu, çopur suratlı bir başçavuşun çevresine doluşmuşlar, ona doğru sırayla uzattıkları matara kapaklarına, elinde tuttuğu küçük fıçıyı eğerek votka doldurmasını bekliyorlar. Askerler, yüzlerinde neredeyse dindarca bir saygıyla matara kapaklarını ağızlarına götürüyor, votkayı yuvarlıyor, dudaklarını yalayıp ağızlarını kaputlarının koluna sildikten sonra eskisinden daha neşeli bir hâlde oradan uzaklaşıyor. Hepsinin de yüzleri öyle dingin, öyle kaygısız ki, bütün bu olan bitenlerin, düşmanın burnunun dibinde ve en az yarısının ölümüyle sonuçlanacak bir çarpışmanın eşiğinde değil de, Rusya'da, vatanın bağrında bir yerde, herkesin rahat rahat keyif çatabileceği bir mola sırasında geçtiği izlenimini veriyor. Prens Andrey, Avcı Alayının yanından dolanıp, babayiğit erlerden oluşturulmuş Kiev Humrabacılar Alayına doğru ilerlerken, hepsi de böyle barış zamanı işleriyle uğraşan bu alayın saflarına yaklaştığı sırada alay komutanının ötekilerden daha yüksekçe bir yerdeki barakasından az ötede saf

tutan iki manga humbaracı erinin önünde çıırılçıplak yere yatırılmış bir er gördü. İki er, yere yatırılmış erin kollarıyla bacaklarını tutarken, başka iki er de ellerindeki değnekleri onun çıplak sırtına düzenli aralıklarla indiriyorlardı. Dayağı yiyenin attığı çığlıklar ise pek de sahici çığlığa benzemiyordu. Tıknazca bir binbaşı, takımın önünde bir aşağı, bir yukarı gidip gelerek, "Hırsızlık bir asker için onursuzluktur; asker dediğin dürüst olacak, namuslu olacak, gözüpek olacak; silah arkadaşının malını çalan askerse şerefsizdir, alçaktır!" diye söylenirken, dayağı yiyenin attığı çığlıklara hiç aldırmadan, "Devam! Devam!" deyip duruyordu. İnen değneklerin şaklamalarıyla abartılı çığlıkların da ardı arkası kesilmiyordu.

Binbaşı durmadan, "Devam! Devam!" diyordu.

Yüzünü tiksintiyle buruşturan genç bir subay, şaşkın şaşkın oradan uzaklaşırken, yanından geçen yavere sorar gibi şöyle bir baktı.

Cephe hattına ulaşan Prens Andrey ön mevziler boyunca ağır ağır yürütmeye başladı atını. Gerek sağ kanatta, gerek sol kanatta düşman cephesiyle Rus cephesi arasındaki uzaklık epeyce fazlaydı; buna karşılık ortada, sabahleyin iki taraf habercilerinin buluştukları noktada mevziler o kadar yakındı ki, iki ordunun eratı birbirlerini görüyor, hatta birbirlerine laf atabiliyorlardı. Bu noktada hem Rusların, hem Fransızların tarafında, asıl görev yerleri bu ileri karakol mevzileri olan askerler dışında sağ ve sol kanatlardan gelen meraklılar da toplanmışlar, düşmanlarının tuhaf elbiselerini, kendilerine yabancı gelen yüzlerini inceleyerek karşılıklı gülüşüyorlardı.

Sabah erkenden, ileri karakol mevzilerine yaklaşma yasağı konduğu hâlde, birliklerin komutanları meraklı askerlerini bir türlü bu mevzilerden uzaklaştıramıyorlardı. Esas görev yerleri bu ileri karakol mevzileri olan askerler ise, seyircilerine hep aynı numarayı sunmaktan bıkmış sirk müdürleri gibi, artık dönüp de Fransızlara bakmıyorlardı bile. Bunlar, can sıkıntısı içinde nöbetlerinin bitmesini bekleyerek kendi aralarında, oraya gelen meraklılar üzerine çene çalıyorlardı. Prens Andrey atını durdurdu, Fransızları seyretmeye koyuldu.

Askerlerden biri, bir subayın yanında ta ön hatta kadar gelip bir Fransız humbaracasına akıcı bir Fransızca ile harıl harıl bir şeyler anlatmaya başlayan Rus piyade erini işaret ederek, “Şuna da bakın be, bakın hele,” dedi. “Vay be, nasıl da döktürüyor be! Kalıbımı basarım, Fransız ona ayak uyduramıyordur. Ne dersin ha, Sidorov?”

Fransızca konuşmakta profesör sayılan Sidorov, “Dur hele, dur da dinleyelim,” dedi. “Ya bayağı da güzel konuşuyormuş, yahu!”

Gülüşerek gösterdikleri, Fransızca konuşan asker Dolohov’dur. Onu tanıyan Prens Andrey, ne konuştuğunu anlamak için kulak kabarttı. Dolohov, kendi alayının mevzilendiği sol kanattan yüzbaşıyla birlikte gelmişti buraya. Hiçbir şey anlamadığı hâlde, konuşmanın tek sözcüğünü bile kaçırmaktan korkar gibi başını ileri doğru uzatan yüzbaşı, “Hadi, hadisene!” diye Dolohov’u konuşmaya zorluyordu. “Hadi, lütfen kesme. Ne diyor?”

Dolohov, yüzbaşıya cevap vermiyordu; Fransız humbaracısıyla hararetli bir tartışmaya dalmıştı. Tahmin edileceği gibi savaş üzerineydi konuşmaları. Avusturyalılarla Rusları karıştıran Fransız, Ulm’da yendikleri Rusların bozguna uğramış bir hâlde kaçtıklarını ileri sürüyor, Dolohov da ona Rusların yenilmek şöyle dursun, tam tersine Fransızlara sopa attığını söylüyordu.

“Sizleri buradan söküp atmak için emir aldık, söküp atacağız,” dedi Dolohov.

Fransız humbaracısı da, “Siz gözünüzü açın da, asıl biz sizi Kazaklarınızla birlikte toptan ele geçirmeyelim!” diye karşılık verdi.

Fransız saflarındaki seyirciler ve dinleyiciler arasından gülüşmeler duyuldu.

“Suvorov zamanında sizleri nasıl oynattıksa, şimdi de öyle oynatacağız,” dedi Dolohov.

Fransızlardan biri, “Bu ne maval okuyor böyle be?” dedi. Eski savaşlardan söz edildiğini anlayan bir başka Fransız, “Eski masallar canım,” dedi. “Bizim İmparatorumuz, başkalarına yaptığı gibi, sizin o Suvara’nıza da gününü gösterecektir...”

Dolohov, “Bonaparte...” diye başlayacak olduysa da, Fransız onun sözünü kesti.

“Bonaparte değil, İmparator o! *Sacré nom...*”* diye öfkeyle bağırdı.

“Şeytan alsın senin imparatorunu!”

Dolohov bu karşılığı verdikten sonra, Rusça olarak okkalı bir asker küfürü savurup, tüfeğini sırtladığı gibi oradan uzaklaşırken, yüzbaşısına da, “Hadi gidelim buradan, İvan Lukiç,” dedi.

İleri karakol mevzilerindeki askerler yine konuşmaya başladılar aralarında:

“Vay be, Fransızca dediğin böyle konuşulur işte! Haydi bakalım, sıra sende, göster kendini Sidorov!” Sidorov onlara bir göz kırparak, Fransızlara döndü ve anlamsız birtakım heceleri birbirini ardınca hızla sıralamaya koyuldu.

Sesine de son derece anlamlı bir eda katarak, “Kari-ma-la-ta-fa-si-fi-mu-ter-kas-ka,” diye bir çırpıda bitirdi tekerlemesini.

Askerler, “Ho, ho, ho! Ha, ha, ha! Hu, hu, hu!” diye candan, yürekten bir kahkaha tufanı koparınca, Fransızlar da kendilerini tutamayıp gülmeye başladılar ve onların da katılmasıyla kahkahalar uğultu hâlinde öyle bir göklere yükseldi ki, gören de artık bunlar hemen silahlarını boşaltacak, cephaneleri havaya uçurup, evlerinin yolunu tutacaklar sanırdı. Oysa tüfekler hâlâ dolu duruyor, top sütreleriyle, tabyalardaki mazgallar yine eskisi gibi tehdit edercesine birbirine bakıyor, toparlaklardan ayrılmış toparlar yine eski yerlerinde, karşılıklı mevzilendirilmiş durumda bulunuyordu.

XVI

Prens Andrey ileri karakol mevzilerini sağ kanattan sol kanada kadar çepeçevre dolaşıp tam bir tur attıktan sonra, karargâh nöbetçi subayının sözünü ettiği, bataryanın bulunduğu sırta doğru sürdü atını; oradan bütün savaş alanının gözler önüne serildiğini söylemişti subay. Oraya gelince atından indi ve döşemelerinden geriye çekilmiş durumdaki dört sahra topundan en kenardakinin

* Fr. Yarıda kesilmiş bir ilenme; aşağı yukarı, “Hay Allah belanı...” anlamına gelir. -çev.

yanına gidip durdu. Topların önünde nöbet tutan topçu eri tam koşup, subayın önünde esas duruşa geçecekken, subaydan gelen bir işaretle tekrar yerine döndü ve o ölçülü, tekdüze adımlarıyla bir aşağı, bir yukarı dolaşmasını sürdürdü. Topların hemen arkalarında toparlakları, onların gerisinde topçeker atların yular saplarından bağlı durdukları kazıklar, en geride topçuların yaktığı çoban ateşleri vardı. En kenardaki topun sol yanında, toptan az ötedeki yeni kurumuş saz kulübeden tatlı tatlı söyleşen subayların sesleri geliyordu. Bataryanın bulunduğu sırttan, gerçekten de, Rus mevzilerinin tamamıyla düşman mevzilerinin büyük bölümü gözler önüne seriliyordu. Bataryanın tam karşısına denk gelen tepenin sırt çizgisi üstünde Schöngraben köyü görülüyordu; köyün sağında ve solunda, ayrı ayrı üç yerde yanan çoban ateşlerinin dumanları arasında ise, büyük bölümü herhâlde köyün içinde ve tepenin arkasında kalan, öbek öbek Fransız askerleri seçiliyordu. Köyün sol yanında, dumanların arasında top bataryasına benzer bir şey görünüyor, ama çıplak gözle tam seçilemiyordu. Rus kuvvetlerinin sağ kanadı, Fransız mevzilerine tepeden bakan oldukça sarp bir yükseltide mevzilenmiş bulunuyordu. Bu yükseltinin eteklerini Rus piyadeleri, yamacını ise Rus ağır süvarileri tutuyordu. Mevzileri gözleyen Prens Andrey'in şimdi durduğu ve Tuşin'in bataryasının bulunduğu, Rus mevzilerinin tam merkezine rastlayan bu tepeden dimdik bir eğimle, dosdoğru, Rus kuvvetlerini Schöngraben'den ayıran dereye iniliyordu. Rus hatlarının sol kanadı ufak bir koruluğa yaslanmıştı; Rus piyadelerinin bu koruluktan kestikleri odunlarla besledikleri ateşlerden yükselen dumanlar görülüyordu. Rus hatlarından daha geniş bir hatta yayılan Fransız kuvvetlerinin her iki kanattan da Rus hatlarının yanlarına rahatlıkla sarkabileceği açıkça görülüyordu. Rus mevzilerinin gerisinde yer alan sarp ve derin boğaz da, Rus topçularıyla süvarilerinin geri çekilişini çok zorlaştırabilirdi. Prens Andrey cebinden bir not defteri çıkardı ve dirseğini topa dayayarak mevzilerin yerleşim şemasını çizmeye başladı. Gözüne çarpan iki yerle ilgili olarak Bagratyon'la konuşmak üzere, bu iki yerin yanına kurşun kalemiyle not düştü. Öncelikle, bütün bataryaların

merkezde toplanmasını, ikinci olarak da tüm süvari birliklerinin boğazın öbür yamacına alınmalarını önermek niyetindeydi. Sürekli olarak Başkomutanın yanında bulunduğu için hep büyük birliklerin hareketlerini, büyük çapta manevraları izleyen ve muharebeleri savaş tarihi açısından inceleyen Prens Andrey, şimdi girecekleri muharebeye katılan birliklerin harekât planına da ister istemez genel bir açıdan bakıyordu. Aklı sadece şu gibi geniş çaplı olasılıklara takılıyordu: 'Eğer düşman saldırıyı sağ kanadımıza yüklenerek başlatırsa,' diyordu kendi kendine, 'merkezdeki kuvvetlerimiz yardıma gelinceye kadar Kiev Humbara Alayı ile Podolya Avcı Alayı mevzilerini kendi başlarına tutmak zorunda kalacaklar. Eğer bunlar mevzilerini elde tutabilirlerse, o zaman ağır süvarilerimiz bir karşı saldırıyla düşmanın yanlarına sarkıp onları geri atabilir. Yok, eğer düşman merkezden taarruz ederse, bu tepede bir arada bulundurulacak bataryalarımızın toplu ateş gücüyle harekâtını örteceğimiz sol kanadımızı kaydıra kaydıra, kademeli olarak boğaza kadar çekiliriz.' Prens Andrey böyle düşünüyordu... Topa dayanmış durumda orada dineldiği süre boyunca barakada söyleşen subayların konuşmaları hep kulağına çalındığı hâlde, doğal olarak, bir kelimesi bile aklında kalmamıştı. Birdenbire, barakadan duyulan seslerden biri içten ve coşkulu tonuyla o kadar ilgisini çekti ki, durup kulak vermekten kendini alamadı.

Prens Andrey'e azıcık tanıdık gelen tatlı bir ses, "Hayır, azizim," diyordu. "Bana kalırsa, ölümden ötesini bilebilseydik eğer, kimsenin ölümden korkusu kalmazdı. Bence bu iş böyle, azizim."

Daha genç bir ses, öbürünün sözünü kesti: "Yahu, sen ister kork, ister korkma; korkunun ecele faydası yok ki!"

Bir üçüncüsü, daha olgun bir erkek sesi öbür ikisinin sözünü keserek, "Olsun, insan yine de korkar!" dedi. "Siz şimdi burada bilgiçlik taslıyorsunuz aklınız sıra... Akıllılar da hep sizin topçular arasından çıkar zaten; öyle ya, akıllı olmasaydınız yiyeceğinizi, içeceğinizi böyle yanınızda taşımazdınız."

Bu üçüncü sesin sahibinin piyade subayı olduğu anlaşıyordu; lafını bitirince güldü.

Prens Andrey'e tanıdık gelen birinci sesin sahibi, "Evet, korkar insan," diye savını sürdürdü. "İnsanı korkutan şey bilinmeyendir. İşte bu bilinmeyenden korkar insan! Ölünce, ruhumuz gökyüzüne, cennete çıkarmış falan... Boş laf bunlar; bildiğimiz bir şey varsa o da yukarıda cennet mennet değil, sadece atmosferin var olduğudur."

Olgun erkek sesi yine onun sözünü kesti:

"Sizin şu hasiyetli votkadan birazcık tattırsanız bize, Tuşin."

"Hasiyetli votkamızdan mı? Olur," dedi Tuşin. "Yine de, ben diyorum ki, ölümden sonrasına akıl erdirebilecek..." Ama sözünü tamamlamamıştı.

O anda havada bir ıslık sesi duyuldu: Ses hızlanarak gittikçe yaklaştı, yaklaştı, gittikçe şiddetlendi ve bir top güllesi âdeta, 'Durun hele bakalım, daha benim de söyleyeceklerim var!' der gibi, insanüstü bir güçle güm diye barakanın az ilerisine düşüp toprak kaldırdı. Bu korkunç çarpmaıyla toprak inledi âdeta.

Aynı anda da, ağzının kenarına kıstırdığı kısa piposuyla ufacık tefecik Tuşin herkesten önce barakadan dışarı fırladı; iyilik akan zeki yüzünün rengi uçmuştu. Onun arkasından da o olgun erkek sesinin sahibi, babayiğit bir piyade subayı dışarı fırlayıp, üniformasının düğmelerini koşarken ilikleyerek bölüğünün yolunu tuttu.

XVII

Prens Andrey atına bindi, ama oradan hemen ayrılmayıp biraz daha oyalanarak, gülleyi yollayan topun çıkardığı dumanı seyretti. Geniş düzlüğün üzerinde gözlerini hızla dolaştırdı. Daha önce hareketsiz duran Fransız asker yığınlarının şimdi hareketlendiklerini gördü, aynı zamanda da karşı sırtta, sol tarafta gözüne çarpan şeyin gerçekten de bir top bataryası olduğunu anladı. Topun dumanı hâlâ dağılmamıştı. Karargâh subayları oldukları anlaşılan iki Fransız atlısı hızla o tepeyi tırmanıyorlardı. Prens Andrey'in bulunduğu yerden açıkça seçilen ufak iki düşman kolu, herhâlde ileri karakol mevzilerini desteklemek amacıyla, tepeden aşağı ini-

yordu. Daha ilk topun dumanı tüterken, bir başka topun dumanı yükseldi ve ikinci patlama duyuldu. Muharebe başlamıştı. Prens Andrey atının başını çevirdi ve Prens Bagratyon'u bulmak üzere dörtlü Grunte'ye doğru sürdü. Arkasından top atışlarının sıklaştığı, şiddetlendiği duyuluyordu. Besbelli, Rus topçusu da karşılık veriyordu şimdi. Aşağıdan, Rus ve Fransız hatlarının birbirine en yakın olduğu kesimden, tüfek sesleri geliyordu. Lemarrois, Napolyon'un o korkunç mektubuyla dörtlü Murat'ın yanına varır varmaz, yaptığı yanlışın büyüklüğünü kavrayarak utanan Murat, İmparator oraya varmadan ve akşam karanlığı çökmeden bu önemsiz müfrezenin işini bitirme telaşı içinde bütün kuvvetleriyle hem merkezden hem de kanatlardan yüklenmişti.

Prens Andrey, kanının yüreğine saldırdığını duyumsarken, "Başladı işte! Hadi bakalım! Ama benim Toulon'um nerede gerçekleşecek? Nasıl gerçekleşecek acaba?" diye düşündü.

Daha bir çeyrek saat önce karavanalarını yiyen, votka içen bölüklerin arasından geçerken, şimdi sadece, silahlarını kapan askerlerin saf tutmak için koşuştuklarını ve her askerin yüzünde, kendi yüreğinde duymakta olduğu aynı heyecanı görüyordu. Her erin, her subayın yüzündeki anlatım sanki şöyle diyordu: "Başladı işte! Hadi bakalım! Korkutucu, ama aynı zamanda da insanı coşturuyor!" Yeni kazılan tabyaların yanına henüz varmadan, donuk güz gününün akşam ışığı altında birtakım atlıların kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü. Kır bir ata binmiş en öndeki binicinin sırtında Kazak yamçısı, başında da Karakul kalpak vardı. Prens Bagratyon idi bu. Prens Andrey atını durdurarak Bagratyon'un yaklaşmasını bekledi. Bagratyon da onu tanıyınca atını durdurdu ve başıyla Prens Andrey'i yanına çağırdı. Prens Andrey ona gördüklerini anlatırken, Bagratyon'un gözleri hâlâ ilerisini taramaktaydı.

Prens Bagratyon'un uykulu uykulu bakan yarı kapalı, donuk gözlerinde de, o güçlü, esmer yüzünde de aynı ifade vardı: "Başladı işte! Hadi bakalım!" Prens Andrey, karşısındaki bu donuk yüze tedirgin bir merakla bakarak cevabını bilmeyi çok istediği bir düşünceyi içinden geçiriyordu: 'Bu adam da düşünüyor mudur, o da

bir şeyler duyumsuyor mudur acaba? Eğer öyleyse, şu anda düşünü-
düğü, duyduğu nedir? Şu donuk yüzün gerisinde gerçekten de dü-
şünce diye, duygu diye bir şey olabilir mi?’ Prens Andrey merakla
bakıyordu Bagratyon’un yüzüne. Prens Bagratyon, Bolkonski’nin
söylediklerini onayladığını belirtir bir baş işareti yaparak, onun
bütün söylediklerini, bütün olanı biteni kendisinin önceden bil-
diğini anlatan bir ses tonuyla, “Çok iyi,” dedi. Atını dörttnala sür-
düğü için kendi de soluk soluğa kalan Prens Andrey çabuk çabuk
konuşuyor, konuşurken tıkanıyordu. Prens Bagratyon ise, âdeta
karşısındakine acele etmeye hiç gerek olmadığını anlatmak ister-
miş gibi, o Doğulu şivesiyle mahsus ağır ağır konuşuyordu. Ama
yine de, atının başını Tuşin’in bataryasına doğru çevirip, hayvanı
mahmuzlayarak tırısı kaldırdı. Prens Andrey de maiyet subay-
larıyla birlikte onu izledi. Bir maiyet subayı, Bagratyon’un özel
yaveri, Jerkov, bir emir subayı, kısa kuyruklu bir küheylana bin-
miş olan nöbetçi karargâh subayı ve asıl işi muhasebe denetçiliği
olduğu hâlde muharebeyi yakından izlemek için izin almış olan
meraklı bir sivil memur, Bagratyon’un maiyet erkânını oluşturu-
yordu. Eyerinin üzerinde doğru dürüst oturamadığı için, tehlikeli
bir biçimde sallanırken çevresine şapşal şapşal gülücükler dağıtan
tombul suratlı, tombul gövdeli denetçi, hele sırtındaki o halis İn-
giliz kumaşından şık paltoyla, mekkâreci eyeri vurulmuş atının
üstünde süvarilerin, Kazakların, yaverlerin arasında pek gülünç
kalıyordu.

Jerkov denetçiyi işaret ederek, “Bu beyefendi muharebeyi gör-
mek istiyormuş,” dedi Prens Andrey’e. “Ama daha şimdiden ho-
şafı çıktı!”

Muhasebe denetçisi Jerkov’un alaylarına konu olmaktan âdeta
bir övünme payı çıkarır ve mahsus, olduğundan daha aptal gö-
rünmek istemiş gibi hem bön hem de kurnaz bir gülümsemeyle,
“Bırakın Allah’ınızı severseniz!” dedi.

Nöbetçi karargâh subayı da, Prens Andrey’e, “Pek de komik
bir durum, *mon Monsieur Prince*,”* dedi. (Fransızcada Prens sa-

* Fr. “Prens beyim,” anlamına gelir. –çev.

nının değişik bir biçimde ifade edildiğini anımsamış, ama söylemesini tam becerememişti.) Bu sırada Tuşin'in bataryasının bulunduğu tepeyi tırmanmaktaydılar; önlerinde, biraz ileriye bir gülle düştü.

Denetçi, bön bir gülümsemeyle, "Neydi bu düşün?" diye sordu. "Fransız peksimeti!" dedi Jerkov.

"Demek, sizi bunlarla vuruyorlar, ha?" diye sordu gözlemci. "Ne kadar ayıp!" Adamcağız dört köşe olmuştu âdeta. O daha lafını bitirmiş bitirmemişti ki, ansızın duyuluveren korkunç bir ısıklık sesi yine ansızın, sert bir cismin yumuşak bir cisme çarpmasından çıkan sağır bir "pof" sesiyle son buldu ve denetçinin sağ yanında, az gerilerinden gelen Kazak, atıyla birlikte yere serildi. Denetçi atını durdurarak Kazak süvariye merakla seyretmeye koyuldu. Kazak ölmüştü, atı ise hâlâ debeleniyordu. Jerkov'la, nöbetçi karargâh subayı atlarının boynuna kapanarak hemen oradan uzaklaşmışlardı.

Prens Bagratyon gözlerini kısarak dönüp geriye baktı, karışıklığın nedenini anlayınca, 'Böyle önemsiz ayrıntılarla da ne diye ilgilenirler sanki?' der gibisinden kayıtsız bir yüz ifadesiyle yine önüne döndü. Birinci sınıf bir binici ustalığıyla atını durdurdu, hafifçe öne doğru eğilerek, yamçısına takılan kılıcını kurtardı. Şimdi taşınan kılıçlara hiç benzemeyen, eski moda bir kılıçtı bu. İtalya'da Suvorov'un kendi kılıcını Prens Bagratyon'a hediye edişiyile ilgili hikâyeyi hatırlayan Prens Andrey, hikâyenin tam da sırasında aklına gelişinden dolayı keyiflenmişti. O sırada, Prens Andrey'in savaş alanını gözlediği bataryanın yanına ulaşmış bulunuyorlardı.

Prens Bagratyon, cephane arabasının yanında duran topçu erine, "Kimin bölüğü bu?" diye sordu.

Komutanın ağzından çıkan sözcükler gerçi, "Kimin bölüğü bu?" idi, ama aslında söylemek istediği şuydu: "Sizler burada korkmuyorsunuzdur inşallah ha?" Topçu da onun ne demek istediğini anlamıştı zaten. Çilli suratlı, kızıl saçlı topçu eri bir adım öne çıkıp esas duruşa geçerek, neşeli bir sesle, "Yüzbaşı Tuşin'in komutanım!" diye bağırdı.

Bagratyon dalgın bir tavırla, “Tabii tabii,” diyerek atını sürdü, toparlakların önünden geçerek en kenardaki topa doğru gitti. Tam topun yanına vardığı sırada top onu da, maiyetindekileri de sağır eden bir gümlemeyle patladı, bir anda ortalığı kaplayan dumanlar arasından, numara erlerinin topa yapışarak onu hızla tekrar atış yerine sokmakta oldukları görüldü. Geniş omuzlu, dev gibi bir adam olan Bir Numara, elinde tomarla ileri fırlayıp bacaklarını iki yana alabildiğine açtı ve ayaklarını âdeta yere gömerek tekerleğe asıldı; aynı anda İki Numara titreyen elleriyle topu yeniden doldururken, düşük omuzlu, ufak tefek topçu subayı Tuşin de, Generalin farkında bile olmaksızın, acelesinden ayakları topun kundak kuyruğuna takıldığı için topun üstüne doğru sendeledikten sonra hızla ön tarafa koştu, küçücük elini gözlerine siper etti, uzaklara doğru baktı.

Cılız sesine, o ufak tefek yapısıyla hiç bağdaşmayan babayiğitçe bir eda vermeye çalışarak, “İki kerte daha yukarı kalktı mı tamamdır!” diye bağırdı. “İki Numara!” diye bir daha ciyakladı; “Medviyede’le, ateş!”

Bagratyon seslenince, Tuşin, Generalin yanına gelerek utanç, acemice ve subay selamından çok papaz kutsamasına benzeyen bir tavırla, üç parmağını kasketinin siperliğine götürdü. Tuşin’in bataryası vadiyi dövme amacıyla mevzilendirildiği hâlde Tuşin, kum gibi Fransız askerlerinin kaydandığı görülen Schönguben köyüne yangın humbaraları yağıdırıyordu.

Tuşin’e, nereye ve hangi cins humbarayla ateş edeceği konusunda bir talimat verilmediğinden, o da çok saydığı topçu başçavuşu Zaharçenko’ya danıştıktan sonra, köyü ateşe vermenin en doğru şey olacağı kanısına varmıştı. Bagratyon, subayın bu açıklamasını dinledikten sonra, “İyi etmişsin!” dedi ve gözlerinin önüne serilen savaş alanını bir şeyler tasarlıyormuş gibi incelemeye koyuldu. İlerleyen Fransız kuvvetleri en çok sağ kanda yaklaşmışlardı. Kiev Alayının tuttuğu yükseltinin altındaki dere yatağından, karşılıklı olarak ateş eden tüfeklerin öbür bütün sesleri bastıran sürekli cayırtısı yükseliyordu. Maiyet subayı Bagratyon’a sağ yana düşen daha uzakça, ağır süvarilerin arkasına

rastlayan bir yeri işaret ederek, Rusları yandan çevirmeye çalışan bir Fransız kolunu gösterdi. Sol yanda ise ufku öndeki koruluk kapatıyordu. Prens Bagratyon merkezden iki tabur alınarak sağ kanadın desteklenmesi emrini verdi. Maiyet subayı bu iki taburun alınması durumunda topların savunmasız kalacağı görüşünü ileri sürmeye yeltendi. Bagratyon başını ona doğru çevirdi, bir şey söylemeksizin o donuk gözlerini yaverinin yüzüne dikti. Prens Andrey, yaverin çok haklı olduğunu, söylediklerine verilecek bir cevap bulunmadığını düşünüyordu. Ama tam o sırada, dere yatağını savunan alay komutanının yaveri dörtmala yanlarına geldi ve çok büyük sayıda Fransız kuvvetlerinin sel gibi üzerlerine aktığı, kendi alaylarının bozularak Kiev humbaracılarının mevzilerine doğru çekilmekte olduğu haberini verdi. Prens Bagratyon yapılanı onayladığını, doğru bulduğunu belirtircesine başını hafifçe salladı. Atını ağır ağır yürüterek sağ tarafa doğru ilerleyip, ağır süvarilerin Fransızlar üzerine saldırıya geçirilmesi emriyle yaverini yolladı. Ne var ki, yarım saat sonra geri dönen yaver, Ağır Süvari Alayı komutanının, üzerlerine açılan yoğun ateş altında erlerini boşu boşuna kırdırmamak için çoktan derenin öbür yamacına çektiği, keskin nişancılarının bir bölümünü ise koruluğa yerleştirdiği haberini getirdi.

“Çok iyi etmişler!” dedi Bagratyon.

Bagratyon tam bataryanın yanından ayrılırken, soldaki korduktan da silah patlamaları duyuldu; sol kanat çok uzakta kaldığı için oraya kendisi gitmeyip tuğgenerale –Braunau’da Kutuzov’un teftiş etmiş olduğu alaya komuta eden Generale– Jerkov’u yollayarak, sağ kanadın mevzilerini uzun bir süre tutamama olasılığı dolayısıyla, alay komutanının elden geldiği kadar hızla boğazın öbür yamacına çekilmesi emrini ilettili. Tuşin ile onun bataryasını korumakta olan tabur unutulmuştu. Prens Bagratyon’un birlik komutanlarıyla yaptığı bütün haberleşmeleri, onlara verdiği emirleri can kulağıyla dinleyen Prens Andrey hayretler içinde kalarak fark etti ki, aslında hiçbir emir verdiği yoktur komutanın; o sadece, subayların üstlerinin emirlerine uyarak, rastgele ya da zorunluluk dolayısıyla yaptıkları her şeyi onayladığı ya da hiç değilse, onların

yaptıklarının kendi kafasından geçenlere uygun düştüğü görünümünü vermekle yetinmektedir. Bununla birlikte, yapılanların komutanın iradesi dışında ve tamamıyla rastlantı eseri yapılıyor olmasına rağmen, komutanın şu sırada orada bulunmak sağdusunu göstermesinin bile başlı başına büyük yararı dokunduğu gerçeğini görmezlikten de gelemedi Prens Andrey. Nitekim Prens Bagratyon'un yanına büyük bir moral bozukluğu içinde gelen birlik komutanları, onun yanından kendilerini toparlamış olarak ayrılıyorlardı; onu gören subayların ve eratin moralleri düzeliyor, neşeleri yerine geliyor, komutanlarını sevinçle karşılayarak selamlayan bütün bu askerler onun gözüne girmek, yiğitliklerini göstermek için can atıyorlardı.

XVIII

Rus kuvvetlerinin sağ kanadındaki en yüksek sırta çıktıktan sonra, Bagratyon, sürekli tüfek seslerinin geldiği dere yatağına doğru inmeye başladı. Orada barut dumanlarından göz gözü görmüyordu. Dere yatağına doğru ilerledikçe görme olanağı azalıyor, buna karşılık, gerçek savaş alanına yaklaşıldığı duygusu artıyordu. Yaralılarla karşılaşmaya başladılar, iki er bir yaralıyı koltuklamışlar, sürüklüyorlardı; kasketi başından düşmüş olan yaralının yüzü gözü kan içindeydi ve durmadan öksürerek kan tükürüyordu. Kurşun herhâlde ya ağzına ya da gırtlığına isabet etmişti. Karşılarına çıkan, silahını bırakmış bir başka yaralı da, taze yarasından oluk oluk akan kan kaputunun üstüne taşarken acısından kolunu silkeleyerek inliyor, ama onlara doğru bir başına, hiç sendelemeden yürüyordu. Yüzünden acıdan çok korku okunuyordu. Daha bir dakika önce yaralandığı belliydi. Yolun öbür yanına geçip dik bir bayırdan inerlerken, yamaca serilmiş pek çok asker gördüler. Daha sonra, bazıları yaralı olmayan bir asker kalabalığıyla karşılaştılar. Soluk soluğa, telaşla bayır yukarı çıkmakta olan askerler Generali gördükleri hâlde aralarında bağıra bağıra konuşuyor, el kol hareketleri yapıyorlardı. Az ilerilerinde, barut dumanları ara-

sından asker saflarının boz yamçılarını seçtikleri sırada askerlerin komutanı da Bagratyon'un geldiğini görerek askerlerini çağırma telaşına düştü, hemen, bağıra çağıra arkalarından koştu. Sağdan soldan yükselen keskin tüfek patlamaları, komutanların gırtlaklarını patlatırcasına bağırarak verdikleri komutları bastırırken, Bagratyon ateş eden erat safları arasında dolaşmaya başladı.

Barut dumanından neredeyse göz gözü görmüyor, ortalık ekşi ekşi kokuyordu. Dumandan simsiyah kesilmiş bütün yüzlerden heyecan okunuyordu. Kimi harbisiyle tüfek sıkılıyor, kimi dağarcığından* kurşun çıkarıyor, kimi falya tavasına ağızotu koyuyor, kimi de ateş ediyordu. Ama rüzgâr olmadığı için dağılmadan duran duman yüzünden, kime attıklarını göremiyorlardı. Sık sık yanlarından geçen kurşunların ısıkları, vızıltıları kulağa bir hoş geliyordu. Prens Andrey atını asker kalabalığının yanına doğru sürerken şaşmaktan kendini alamayarak düşünüyordu: "Bu da nesi? Bu bir saf düzeni olamaz, çünkü hep bir araya toplanmışlar; saldırı grubu da değiller, çünkü yerlerinden kıvıldamıyorlar; kale düzeni desek, o da değil, çünkü o düzende durmuyorlar."

Uykulu gibi yarı kapalı duran göz kapaklarının altında ihtiyar bakışlarını gizleyen oldukça yaşlı, zayıf, çelimsiz görünümlü alay komutanı, yüzüne yumuşak bir ifade katan tatlı gülümsemesiyle atını sürüp Bagratyon'un yanına geldi ve onu, saygıdeğer bir konuğu evine kabul eden bir ev sahibi gibi karşıladı. Prens Bagratyon'a alayının bir Fransız süvari saldırısını karşılamak zorunda kaldığını, saldırıyı püskürtmekle birlikte eratının yarısından çoğunun kırıldığını anlattı. Alay komutanı olanı biteni anlatmak için en uygundur diye askerî dille "püskürtmek" deyimini kullanmıştı ama komutası altındaki askerlerin son yarım saat içinde ne yaptığından haberi bile yoktu aslında; o yüzden de, saldırıyı gerçekten de püskürttüler mi, yoksa kendileri mi sopayı yediler, bunu bir türlü açık seçik belirtemiyordu. Bütün bildiği, çarpışma başlar başlamaz alayının dört bir yanında güllerin, humbaraların uçtuğu, askerlerinin sapır sapır düşüp öldüğü,

* Dağarcık: Meşinden yapılmış torba. -çev.

derken, birisinin “süvariler” diye bağırdığı ve kendi erlerinin ateşe başladığı imiş. Şimdi ise, birdenbire ortadan kayboluveren Fransız süvarilerine değil de, dere yatağına kadar sokulan ve iyice yaklaştıktan sonra Rus askerleri üzerine ateş açan Fransız piyadelerine ateş etmekteymişler. Prens Bagratyon, her şeyin tam istediği ve umduğu gibi olduğunu anlatmak istercesine başını önüne eğmişti. Yaverlerinden birine döndü, az önce yamaçta ziyaret ettikleri Altıncı Avcı Alayından iki tabur asker alıp gelmesini emretti. O sırada Prens Bagratyon’un yüzünde bir anda meydana gelen değişikliği görünce, Prens Andrey afalladı. Çok sıcak bir günde suya dalmaya hazırlanan ve balıklama atlamadan önce hız almak için koşan bir insanın yüzünde görülebilecek o yoğun, mutlu kararlılık vardı komutanın da yüzünde. Gözlerdeki o donuk, o uykulu ifade gitmiş, sözüm ona derin düşüncelere dalarmış gibi takındığı o yapmacıklı poz kaybolmuştu. Bagratyon’un hareketleri hâlâ ağır ve ölçülü idiyse de, kartal gibi sert bakan yuvarlak gözleri şimdi büyük bir coşkuyla ve biraz da küçümsemeyle fıldır fıldır dönerek uzakları kolaçan ediyordu.

Alay komutanı, bulundukları yerin çok tehlikeli olduğunu ileri sürerek Bagratyon’un geri dönmesi için ona yalvarmaya başladı. “Sizden istirham ediyorum komutanım, Tanrı aşkına!” diye yalvarırken, bir yandan da yardım diler gibi maiyet subayının yüzüne bakıyordu, ama öbürü başını öte yana çevirdi.

Çevrelerinde vızıldayan, yanlarından aralıksız geçen, ıslık çalan kurşunlara Bagratyon’un dikkatini çekmeye çalışarak, “Şu duruma bir bakınız, komutanım!” dedi. Bir marangoz, eline keseri almış bir beyefendiyle nasıl konuşursa aynen öyle, hem karşı çıkarak, hem yalvararak, âdeta, “Asaletlim, biz bu işlere alıştık, ama sizin eliniz acır sonra,” demek ister gibi konuşuyordu hani, konuşmasına bakılırsa kurşunların kendisine işlemeyeceğine inandığı sanılırdı. Yarı kapalı gözleriyle de sözlerine büyük bir ağırlık kattığına inandığı anlaşılıyordu. Bu karşı çıkışlara karargâh subayı da katıldı, ama Bagratyon ikisine de cevap vermedi. Sadece, ateşin kesilmesi ve gelecek iki tabura yer açılması için emir vermekle yetindi. Bagratyon konuşurken, dere yatağını örten barut dumanları

âdeta görünmeyen bir el tarafından kaldırıldı ve sol yandan çıkan bir esinti, dumanları önüne katıp sürükleyince, yamaçlarında hareket hâlinde olan Fransız askerleriyle birlikte karşiki tepe meydana çıktı. Bütün gözler içgüdüsel bir davranışla tepeye, engebeler arasından dolana kıvrıla aşağıya doğru akan Fransız askerlerine çevrildi. Bu uzaklıktan bile askerlerin püsküllü şapkalarını görebiliyor, erleri subaylardan ayırt edebiliyor, gönderinde dalgalanan sancağı seçebiliyorlardı.

Bagratyon'un maiyetinden biri, "Ne kadar da güzel yürüyorlar," dedi.

Fransız kolunun en önde ilerleyen askerleri dere yatağına atlamaya başlamışlardı bile. Göğüs göğüse çarpışmalar artık beri yamaçta başlamak üzereydi...

Alaydan geriye kalan ve bu sırada hâlâ çarpışmakta olan askerler çarçabuk düzene girerek sağa doğru kaydı; onların hemen ardında görünen Altıncı Avcı Alayının iki taburu ise, alayın geride kalan döküntülerini de önlerine katarak, tek gövde gibi geliyorlardı. Daha Bagratyon'un bulunduğu yere varmadıkları hâlde, uygun adım yürüyen iki tabur askerin yeri döven adımlarının gümbürtüsü açık seçik duyuluyordu. Bu birliğin Bagratyon'a en yakın düşen sol kanadının başında, ablak suratında budalaca ve mutlu bir gülümsemeyle, heybetli bir yüzbaşı yürüyordu. Kulübeden Tuşin'in ardı sıra fırlayan subaydı bu. Şu sırada komutanının gözleri önünde, çakı gibi yürümekte olduğundan başka hiçbir düşünce olmadığı belliydi adamın kafasında. Geçit törenindeki bir askerin gönül rahatlığı içinde, kaslı bacakları üzerinde yaylana yaylana yürürken, gövdesini dimdik tutuşundaki rahatlık ve kayarcasına adım atışındaki esneklik, ona ayak uyduran erlerin hantal adım atışlarıyla çarpıcı bir karşıtlık oluşturuyordu. Bacağının yanında kını içinde sallanıp duran incecik, ensiz (silahtan çok oyuncağa benzeyen ufak, eğri) bir kılıç kuşanmış olan yüzbaşı, kâh komutanına, kâh ardı sıra yürüyen erlere bakarken, adımlarını hiç bozmadan, koskoca gövdesini rahatlıkla, olduğu gibi döndürüyordu. Görünüşe göre kendini bütün benliğiyle sadece ve sadece komutanının önünden en fiyakalı yürüyüşle geçmeye vermişti. Bu işi iyi

becerdiğini kendi de bildiğinden, mutluydu yüzbaşı. Her adımda, içinden “Sol... sol... sol...” diye tekrarladığı belliydi. Her birinin yüzü, taşıdıkları tüfek ve sırt çantalarının ağırlığı altında değişik bir ciddi anlatım kazanmış olmakla birlikte, hepsi de tek parça bir duvar gibi geçen yüzlerce er de aynı biçimde, aynı ritme uyarak içlerinden, “Sol... sol... sol...” diye tekrarlıyorlardı besbelli. Önüne çıkan çalı kümesinin çevresinden dolaşmak zorunda kaldığı için adım kaçıran şişmanca bir binbaşı, oflaya puflaya habire ayak değiştirerek tekrar adım uydurmaya çalışıyordu. Yürüyüş kolunun epeyce gerisinde kalan bir asker ise, kabahatinden ötürü korkmuş bir yüzle bölüğüne yetişmek için soluk soluğa seğirtiyordu. Önce ısıltığı duyulan bir gülle, “Sol... sol... sol...” ritmine uyarak uğuldaya uğuldaya Bagratyon’la maiyetinin başları üzerinden geçip yürüyüş kolunun tam ortasına düştü.

Yüzbaşının gamsız sesinin, “Aralar kapansın!” diye cınladığı duyuldu. Askerler güllenin düştüğü yerde bir şeye değmemek için kavis çizerek yandan dolaşırken, ölümlerin yanında azıcık oyalanan yaşlıca bir astsubay sırasına yetişip hoplayarak ayak değiştirdi, adımını uydurdu ve kızgın kızgın çevresine şöyle bir bakındı. Yere hep birden basan ayakların çıkardığı tekdüze ses, uğursuz sessizliğin içinde, “Sol... sol... sol...” diye yankılanıyordu sanki.

“Aferin, aslanlarım!” dedi Prens Bagratyon.

Şuralardan tüfek patlaması gibi yükselen, “Sağ ol!” sesi, “ol... ol... ol...” diye yankılanarak uzadı. Sol başta yürüyen asık suratlı bir asker gözlerini Bagratyon’a dikerek bağırırken, yüzündeki anlatımla âdeta, ‘Aferin alacağımızı biz biliyorduk zaten,’ der gibi bakıyordu. Bir başkası ise, geçiş sırasında dikkati dağılıp adımı bozulmasın diye, korkusundan başını çevirememişti bağırırken. Verilen emirle, birlik durdu. Bunu, “Sırt çantalarını çıkar!” komutu izledi.

Bagratyon, önünden geçit yapan birliğin çevresinde atıyla bir tur attıktan sonra yere indi. Dizginleri bir Kazak süvarisine uzattı, keçeden yapılmış yamçısını da çıkarıp ona verdi ve bacaklarını gererek başındaki kalpağı düzeltti. Başlarında subaylarıyla, Fransız askerleri yamacın dibinden gözüküyordu.

Bagratyon, kararlı, tanınan bir sesle, “Tanrı’nın izniyle!” diye haykırdı. Birliğin ön safına doğru dönüp şöyle bir baktı ve kollarını hafifçe sallaya sallaya, süvarilere özgü o paytak yürüyüşüyle engebeli arazide ilerlemeye başladı. Görünmez bir güç tarafından ileriye doğru çekiliyormuş gibi olan Prens Andrey, içinde büyük bir mutluluğun kabardığını duyumsadı.*

Fransızlar iyice yaklaşmışlardı. Bagratyon’un yanı başında yürüyen Prens Andrey, Fransız askerlerinin çapraz omuz kayışlarını, kırmızı apoletlerini, hatta yüzlerini bile seçebiliyordu. (Konçları uyluklara kadar çıkan Hessen çizmeleri giymiş çarpık bacaklı yaşlı bir Fransız subayının çalı çırpılara tutuna tutuna yamacı zorlukla tırınandığını görebiliyordu.) Prens Bagratyon yeni bir komut vermeksizin, hâlâ sessizliğini koruyarak safların önünde ilerliyordu. Birdenbire Fransızlar yanından keskin bir tüfek patlaması duyuldu, bunu ikincisi, üçüncüsü izledi; düzensiz bir biçimde yayılan düşman safları arasından yükselen barut dumanları görüldü ve bir yaylım ateşinin cayırtısı koptu. Geçiş sırasında büyük bir özenle ve neşe içinde yürüyen o ablak suratlı binbaşı da aralarında olmak üzere pek çok Rus askeri yere serildi. Ama daha ilk tüfek sesinin duyulmasıyla birlikte, Bagratyon geriye dönüp, “Hurra!” diye bağırmış, Rus saflarından gök gürlemesi gibi yükselen, “Hurra!” cevabı, “a... a... a...” diye yankılanarak dalga dalga uzarken, Bagratyon’u arkalarda bırakan Rus askerleri birbirleriyle yarışarcasına, düzensiz ama dövüşmeye istekli şen bir kalabalık hâlinde, bozulan Fransızların ardından bayır aşağı akmaya başlamışlardı.

* Thiers bu saldırıdan söz ederken şöyle der: “Ruslar bu saldırıda yiğitlik göstermiş, aynı zamanda, bu saldırıda savaş tarihinde ender görülen bir duruma da tanık olunmuştur: Her iki tarafın askerleri de birbirlerinin üzerine yiğitçe yürüyerek, göğüs göğüse gelinceye dek bir an bile duraklamamışlardır.” Yine bu saldırıyla ilgili olarak, Napolyon da, St. Helena’da şöyle demiştir: “Bazı Rus taburları tam bir yiğitlik göstermişlerdir.” (Yazarın notu)

Altıncı Avcı Alayından alınan iki taburun saldırısı, sağ kanadın çekilmesini kolaylaştıran bir örtme işlevi görmüştü. Merkezden ise, Tuşin'in unutulmuş bataryası Schöngraben köyünü ateşe vererek Fransızların ilerleyişini geciktirmişti. Fransızlar rüzgârın da körüklediği yangını söndürmekle oyalanınca, Ruslar da geri çekilmek için zaman kazanmış oldular. Merkezdeki kuvvetlerin boğazın öbür yamacına çekilmeleri gürültü patırtı ve telaş içinde olmakla birlikte, bölükler birbirine girmemiş, düzen korunabilmişti. Ne var ki, Fransız ordusunun General Lanes komutasındaki en seçkin birlikleri, Rusların sol kanadını oluşturan Azak ve Podolya piyade alaylarıyla Pavlograd Hafif Süvari Alayının üçüne birden aynı anda cepheden yüklenip sonra da kuşatınca, sol kanat bozulmuştu. Bagratyon, sol kanattaki Rus kuvvetlerine komuta eden Generale Jerkov'u yollayarak, derhal geri çekilmeleri emrini ilettili.

Çakı gibi bir selam veren Jerkov, elini kasketinden çekmeden at kopararak, dörtnala ileri atıldı. Gelgelelim, Bagratyon'un görüş alanından çıkar çıkmaz da cesareti kırılıverdi. Müthiş bir paniğe kapıldığından, bir türlü kendini toparlayıp da tehlike altındaki o kesime gidemedi.

Sol kanattaki askerlere doğru bir süre dörtnala at sürdükten sonra, tüfek seslerinin duyulduğu yöne gitmekten vazgeçip, Generalle öteki subayları, hiç olmayacak yerlerde aramaya koyuldu; dolayısıyla da emri iletemedi.

Sol kanadın komutası, kıdemi göz önüne alınarak, Braunau'da Kutuzov tarafından teftiş edilen, Dolohov'un da er olarak hizmet ettiği alayın komutanı olan Generale verilmişti. Sol kanadın en ucundaki birliklerin komutası ise, Rostov'un bulunduğu Pavlograd Hafif Süvari Alayının komutanı olan albaya bırakılmıştı. İşte bu yüzden de bir anlaşmazlık çıktı.

Birbirlerini günahları kadar sevmeyen bu iki komutan, sağ kanatta çarpışmalar çoktan başladığı, Fransızlar sol kanat üzerine doğru yürüyüşe geçtiği sırada bile daha hâlâ aralarında sen-ben

kavgasıyla uğraşıyor, sırf birbirlerini küçük düşürmek amacını taşıyan mesajlarla, aralarında habercileri koşturup duruyorlardı.

Alayların –piyadesi de, süvarisi de– hiçbiri çarpışma hazırlığına girişmiş değildi. Erinden generaline varıncaya dek hiç kimse muharebeye girileceğini aklının ucundan bile geçirmediği için, herkes rahat rahat barış zamanı işleriyle uğraşıyor, süvariler atlarına yem veriyor, piyadeler odun devşiriyordu.

Süvari Alayının komutanı olan Alman asıllı albay, atıyla yanına gelen yaverine dönerek, kıpkırmızı kesilmiş suratıyla, “Kıdemi imiş madem büyük benden, canı ne istiyor yapsın öyleyse,” dedi. “Ben isem, kirdirmacam süvarilerimi.”

“Borazan! Çal! Geri çekilmek!”

Ne var ki, beri yanda işler iyiden iyiye kızıışmıştı. Gerek sağ kanatta, gerek merkezde top tüfek sesleri birbirine karışır, cayırtılar göklere yükselirken, oradaki değirmenin bendi üzerinden beri yana geçmekte olan, Lannes’in keskin nişancılarının kaputları da seçilmeye başlamıştı artık; beriyeye geçen nişancılar hemen, tüfek menzili dışında düzen alıyorlardı.

Piyade generali, o sarsıntılı yürüyüşüyle gidip atına bindi, uzun gövdesini dikleştirerek atını sürdürdü, Pavlograd Alayı komutanının yanına vardı. Karşı karşıya gelen iki subay yüreklerindeki nefreti gizleyerek, sahte bir saygıyla selamlaştılar.

“Tekrar ediyorum, albay,” dedi General, “askerlerimin yarısını korulukta bırakamam. Rica ediyorum, rica ediyorum,” diye üstelendi, “mevzileniniz ve saldırıya hazırlanınız.”

Sinirlenen albay da, “Rica ediyorum ben asıl size, vazifeniz yok bu iş, onçün karışmayınız. Eğer kim süvari olsaydınız...”

“Ben süvari değilim, ama bir Rus generaliyim, albay, eğer siz bu gerçeği bilmiyorsanız...”

Mosmor kesilen albay, “Çok iyi biliyorum ben, Ekselans,” diye bağırarak atını baldırladı. “Lütfen buyurursunuzsa ileri karakol mevzilerinde, siz göreceksiniz bu mevziler yaramaz işe. Sizin keyfi için kirdirmacam askerimi.”

“Ne dediğinizi bilmiyorsunuz siz albay! Keyfimi düşündüğüm filan yok benim. Hem, böyle konuşulmasına da izin veremem!”

Albayın önerisini, cesaretini sınamak için yapılan bir meydan okuma diye kabul eden General, aralarındaki görüş ayrılığı sanki orada, düşmanın kurşun yağmuru altında çözümlenebilirmiş gibi şişinip kaşlarını çatarak albayın yanında ön hatlara doğru sürdü atını. Ön hatta ulaşınca durdular ve o kurşun yağmurunun altında, hiç konuşmadan, beklemeye başladılar. Oralara kadar gelmelerine aslında hiç gerek yoktu, çünkü arazinin çok engebeli ve fundalık oluşu dolayısıyla süvari harekâtına kalkışılmayacağı da, Fransızların sol kanadı kuşatmaya başladıkları da, daha önce bulundukları yerden apaçık görülebiliyordu. Kavgaya hazırlanan iki dövüş horozu gibi, anlamlı ve sert sert bakışan Generalle albay, boşu boşuna birbirinin yüzünde korku belirtisi yakalamaya çalışıyorlardı. Bu cesaret sınavını her ikisi de başarıyla veriyordu. Söyleyecek bir şey bulamadıklarından ve her ikisi de birbirlerine, "Ateş hattından ilk olarak o çekildi," diyebilmek fırsatını vermek istemediklerinden, onlara kalsa daha uzun süre böyle cesaret sınaması yapacağım diye orada oyalanıp duracaklardı ama tam o sırada hemen arkalarına düşen koruluktan tüfek sesleri ve boğuk bir feryat duyuldu. Fransızlar, korulukta odun devşiren Rus askerlerine saldırmışlardı. Şimdi artık ne süvariler geri çekilebilirlerdi, ne de piyadeler. Sol kanadın arkasına sarkan Fransızlar çekilme hattını kesmiş bulunuyordu. Şimdi artık, arazinin elverişli olup olmadığına bakmaksızın saldırıya geçmek, kendilerine bir çıkış yolu açmak zorundaydılar.

Rostov'un bölüğündeki süvariler daha ata biner binmez düşmanı karşılarında buluvermişlerdi. Tıpkı Enns köprüsünde olduğu gibi, şimdi de işte, düşmanla aralarında kimse yoktu; ölümler dünyasıyla diriler dünyasını ayıran çizgi gibi, bilinmezliğin o korkunç sınır çizgisinden başka bir şey kalmamıştı ara yerde. Bu çizginin bilincinde olan bütün askerlerin yüreği aynı soruların heyecanı ile vuruyordu: Bu çizgiyi aşacaklar mıydı, aşmayacaklar mıydı? Aşacaklarsa, nasıl aşacaklardı?

Atını sürüp ön hatlara yaklaşan albay, kendisine sorular soran subaylara öfkeyle cevap veriyor, sözünü dinletebilmekten umudunu kesmiş bir insanın boşuna direnişiyle dört bir yana komutlar

yağdırıyordu. Kimse açıkça bir şey söylemediği hâlde, saldırıya geçileceği söylentisi bütün bölüğe yayılmıştı. Çın çın öten bir sesin saldırı düzeni alınması için verdiği komutun ardından, kılıçlar şakır şukur kınlarından sıyrıldı. Ama kimse yerinden kımıldamadı. Süvarisiyle, piyadesiyle sol kanadın bütün eratı, komutanlarının ne yapacağını bilemez hâlde olduğunu sezinlediği için, komutanın bu kararsızlığı onlara da bulaşmıştı.

Silah arkadaşlarından çok dinlediği saldırı tadını tatma zamanının en sonunda gelip çatıldığını bütün benliğinde duyan Rostov, 'Hadi be, hadi be, çabuk be,' diye içinden geçiriyordu.

Denisov'un sesi çın çın öttü: "Tanğının izniyle ağsıanlağım, ileğiii! Bölük, süğatliii!"

En ön saftaki atların sağırları dalgalandı. Sığırcık, dizginlere asılıp kendiliğinden ileri atıldı.

Rostov, sağ yanında, bölüğünün en uçtaki atlılarını, çok daha ileride de tam seçemediği, ama düşman olduğunu varsaydığı, giritili çıkıntılı bir karaltı hâlindeki koyu çizgiyi görüyordu. Silah sesleri de geliyordu, ama uzaktan.

"Hücuum, döğtnaal!" komutu duyulur duyulmaz, Rostov, dörtına kalkmak için gücünü arka bacaklarında toplayan Sığırcık'ın sağırsının çöker gibi olduğunu duyumsadı. Hayvanın yürüyüş kararını değiştirmesiyle birlikte, yapacakları dörtınalın tadını bütün benliğinde duyarak, içi şenlendi. Tam ilerisinde tek başına bir ağaç gördü. Ağaç şimdi önünde, ona o kadar korkunç gelen o sınır çizgisinin tam ortasındaiken, bir anda geride kalıvermiş, sınır çizgisi aşılmış, ama korkunç hiçbir şey olmamıştı. Rostov'un içinde kabaaran coşku, her geçen an arttıkça artıyordu. Kılıcının kabzasını sımsıkı kavramış, 'Ah, nasıl çalacağım kılıcı ama!' diye geçiriyordu içinden. "Hur-raaa-aaa!" diye kükreyen sesler yükseliverdi birden.

'Hadi bakalım, kim çıkarsa çıksın artık karşıma!' diye içinden geçiren Rostov, mahmuzlarını Sığırcık'ın böğürlerine gömüp hayvanın başını da koyverince, tam hızını alan at öbür süvarileri geride bırakmaya başladı. Birdenbire bölüğün üzerinden dev bir süpürge geçirilmiş gibi oldu. Rostov vuruş yapmaya hazırlanarak kılıcını

tam havaya kaldırıldığı sırada, yanında dörtnala at sürmekte olan süvari eri Nikitenko'nun bir anda ileriye geçtiğini, yanının bomboş kalverdiğini görünce, âdeta bir düş içinde hem doğaüstü bir hızla uçuyor hem de olduğu yerden kımıldayamıyormuş gibi geldi ona. Ardından dörtnala gelen Bandarçuk adındaki tanıdık süvari ona toslayacak gibi oldu ve Rostov'a öfkeyle baktı. Bandarçuk'un atı ürkerek yana sıçrayıp, yanından dörtnala geçti gitti.

“Ne oluyor? Yoksa duruyor muyum ben? Ben vuruldum, öldüm...” diye aynı anda hem sorup hem de cevabını verdi Rostov. Bir tarlanın ortasında yapayalnız kalmıştı. Çevresine baktığında, koşan atların sağrılarıyla süvarilerin sırtları yerine, sadece hareketsiz toprağı ve anızları görüyordu. Altındaki hayvanın bir yerinden ılık ılık akan kanı hissetti.

“Yok yok, ben sadece yaralandım; vurulan, atım.” Sığırcık ön ayaklarının üstünde doğrulmaya çalıştıysa da tekrar yere yığılırken toynağıyla da binicisinin bacağını çiğnedi. Hayvan beleleniyor, ama kalkamıyordu. Rostov da kalkmaya çalıştı, ama o da yere yığıldı. Süvari çantasının kayışı eyere takılmıştı. Yoldaşları nerede, düşman neredeydi, bilemiyordu Rostov. Çevresinde kimsecikler kalmamıştı.

Bacağını kurtarıp ayağa kalktı. ‘İki orduyu kesin bir biçimde ayıran o çizgi şimdi nerede, hangi yanda kaldı?’ diye kendi kendine sorduysa da, bir cevap bulamadı. ‘Bana bir şey mi oldu acaba? Olağan mıdır bu; peki ama bu gibi durumlarda ne yapılır?’ diye düşünüyordu ayağa kalkarken. Aynı anda da, uyuşmakta olan sol kolunun ucunda bir fazlalık sarkıyormuş gibi geldi ona. Bileğinden aşağısı sanki ona ait değil gibiydi. Elini dikkatle gözden geçirdi, ama kan göremedi. Kendisine doğru koşarak gelmekte olan birkaç kişi gördü ve ‘Hah, işte birkaç asker var burada,’ diye düşündü sevinerek. ‘Onlar yardım ederler bana.’ Gelenlerin en önünde kara yağız, gaga burunlu biri tek başına koşuyordu; başında sorguçlu tuhaf bir şapka, sırtında da mavi ceket vardı bu askerin. Onun arkasından iki kişi, onların ardından da daha birçok asker geliyordu koşarak. Bunlardan biri Rusça değil de, yabancı bir dille bir şeyler söyledi. Yine aynı biçim sorguçlu şapkalar taşıyan iki ki-

şinin arasında duran bir Rus süvarisi görünüyordu daha gerilerde. Rus süvarisini kollarından tutmuşlar, atını da yedeğe almışlardı.

‘Bu bizimkilerden biri, tutsak düşmüş besbelli... Evet. Yoksa beni de mi tutsak edecekler? Ne biçim asker bunlar böyle?’ Gözlerine inanamayan Rostov’un kafasında sorular birbirini izleyip duruyordu. ‘Sakın Fransızlar olmasın bunlar?’ Yaklaşmakta olan Fransızlardan gözlerini ayıramayan Rostov, daha beş on saniye öncesine kadar bu Fransızlara bir an önce ulaşip, onları kılıçtan geçirmeye can atarken, şimdi onların bu kadar yakınına gelmeleri korkunç görünüyor, bir türlü gözlerine inanamıyordu. ‘Kim be, bunlar? Ne diye koşuyorlar böyle? Sakın, beni yakalamak için koşuyor olmasınlar? Bana doğru mu koşuyorlar acaba? Peki, ama neden? Beni öldürmeye mi geliyorlar? Beni, herkesin sevgilisi olan beni, ha?’ Rostov annesinin de, tüm aile bireylerinin de, arkadaşlarının da onu ne kadar sevdiklerini hatırladığı için, düşmanın onu öldürmek isteyebileceğini bir türlü aklı almıyordu. ‘Ama belki beni de öldürürler.’ Durumunu hâlâ iyice kavrayamadığı için, on saniye kadar olduğu yerde kıınıldamadan durdu. En öndeki gaga burunlu Fransız o kadar yaklaşmıştı ki, artık adamın yüzündeki ifadeyi bile seçebiliyordu. Süngüsünü doğrultmuş, kendisine doğru soluk soluğa, ama uçar gibi koşmakta olan yabancıнын yüzündeki o coşkulu ifadeyi görünce ödü patladı Rostov’un. Tabancasını çekip çıkaran Rostov, ateş etmek dururken, tabancayı adamın kafasına doğru savurdu ve var gücüyle fundalıklara doğru tabanları kaldırdı. Enns köprüsündeki gibi bir kuşku ve ne yapacağını bilememe duygusunun etkisi altında kaçmıyordu şimdi; av köpeklerinin kovaladığı bir tavşan gibi kaçıyordu. Bu gencecik yaşında ölüp gidivermek korkusu bütün benliğini sarmış, tatlı canının derdine düşmüştü. Arkadaşlarıyla “elim sende” oynarken hepsinden hızlı koşan Rostov şimdi hendekleri daha da büyük bir çeviklikle aşarak, tarlada rüzgâr gibi uçuyor ve arada bir o rengi uçmuş, sevimli, gencecik yüzünü çevirip geriye baktıkça sırtından aşağı soğuk soğuk ecel terleri iniyordu. ‘Yok yok, en iyisi, hiç bakmamalı,’ diye düşündüğü hâlde, fundalığa yaklaşınca bir kez daha dönüp bakmaktan kendini alamadı. Fransızlar kovalamaktan vazgeçmişler-

di, en öndeki asker ise, tam Rostov baktığı sırada koşuyu bırakıp yürümeye başladı, başını çevirip arkasındaki arkadaşına yüksek sesle bir şey söyledi. Rostov durdu. 'Bu işte bir yanlışlık var,' diye aklından geçirdi. 'Niyetlerinin beni öldürmek olduğuna inanasım gelmiyor.' Bu arada, sol kolu da sanki ucunda elli kiloluk bir yük asılıymış gibi ağır gelmeye başlamıştı. Daha fazla koşacak gücü de kalmamıştı. Onu kovalayan Fransız da durdu ve nişan aldı. Rostov gözlerini yumarak eğildi. Önce bir kurşun, ardından bir tane daha, yanı başından ılık çalarak geçti. Rostov sol elini sağ eliyle tutup, kalan son gücünü de harcayarak fundalığa kadar koştu. Fundalığın arkasında Rus nişancıları vardı.

XX

Korulukta baskına uğrayan piyadeler tabanları kaldırıp kaçmışlar, birbirine giren bölükler tam bir bozgun havası içinde, karmakarışık yığınlar hâlinde yüz geri etmişlerdi. Paniğe kapılan askerlerden birinin ağzından, savaş sırasında söylenebilecek en yersiz, en korkunç laf olan, "Sarıldık!" sözcüğü çıkıvermiş ve bu tek sözcük, paniğin bütün erata yayılmasına yetmişti.

"Sarıldık! Kuşatıldık! Yandık!" diye bağışarak kaçıyorlardı.

Generalleri, oradan gelen tüfek sesleriyle feryadı duyar duymaz, alayının kötü bir durumla karşılaştığını hemen anladı. Bunca yıllık askerlik yaşamında en ufak bir kusuru görülmemiş, hep örnek bir subay diye gösterilmiş olan General, üstleri tarafından bu durumun sorumlusu sayılabileceği, ihmal ve disiplinsizlikle suçlanabileceği kaygısıyla bir anda dikbaşlı albayı da unuttu, bir generale yakışır biçimde ağırbaşlı davranması gereğini de. Aklı başından gittiği için içgüdüsel can korkusunu bile duymayan General, eyerin ön kaşına yapıştığı gibi* atını mahmuzlayıp dörtlü alayının bulunduğu yere doğru sürdü. O kurşun yağmurunun altında tamamıyla şans eseri bir kurşun bile değmeden at süren Ge-

* Burada piyade generalinin binicilikteki acemiliğiyle (eyerin ön kaşına yapışması ile) alay ediyor Tolstoy. -çev.

neralin biricik dileği, yapılan hatayı bulup düzeltilmesine yardımcı olmak, eğer hata kendisindeyse hemen gidermek ve böylelikle, yirmi iki yıllık örnek askerlik yaşamının tam sonuna gelmişken cezalandırılmaktan yakayı sıyırmaktı.

Fransız kuvvetlerinin çapraz ateşi arasından başarıyla geçen General koruluğun arkasına düşen tarlaya vardığında, askerlerinin emirlere, komutlara kulak asmadan bayır aşağı var güçleriyle kaçtıklarını gördü. Askerin maneviyatının bozulduğu, muharebelerin kaderini belirleyen o kritik manevi bocalama durumuyla karşı karşıya kalmıştı General. Karmakarışık bir hâlde arkalarına bile bakmadan kaçan bu bozulmuş asker güruhu komutanlarının sesine kulak verecekler miydi, yoksa kulak asmadan kaçmayı sürdürecekler miydi? O derece saydıkları, ölesiye korktukları komutanlarının umutsuz feryatlarına, öfkeden çarpılıp mosmor kesilmiş –neredeyse surat olmaktan çıkmış– suratına, hatta havada savurduğu kılıcına bile aldırış etmeksizin, tek emrini bile dinlemeksizin, bağrışıp çığrışarak, silahlarını havaya boşaltarak kaçıyor da kaçıyordu askerler. Muharebenin kaderini belirleyecek o maneviyat tahterevallisinde dengenin bozulduğu, paniğin ağır bastığı belli olmuştu artık.

Bağırmaktan ve barut dumanlarından sesi kısılan Generali gıcık tutmuş, öksürüp duruyordu; artık hiç umudu kalmamıştı. Her şey yitirilmiş gibiydi; ama tam o sırada, deminden beri Ruslara doğru bir an bile duraksamadan ilerlemekte olan Fransızlar anlaşılmadık bir nedenle ansızın yüz geri edip kaçmaya başladılar ve koruluğun öbür tarafında gözden kayboldular. Fransızlar gözden kaybolur kaybolmaz da koruluğun kıyısında Rus nişancıları ortaya çıktılar. Korunun içinde düzenini koruyabilen biricik bölüğün, Timohin'in bölüğünün askerleriydi bunlar; Timohin sadece bölüğünün düzenini korumakla kalmamış, korunun gerisindeki hendeğin içinde askerlerini pusuya yatırarak, yaklaşan Fransızlara ansızın saldırmıştı da üstelik. Timohin, başkaca hiçbir silahı olmaksızın, yalın kılıç, öylesine tüyler ürpertici bir narayla ileri atılmış, sarhoşluğun da verdiği gözü dönmüşlükle Fransızlara öyle bir saldırmıştı ki, neye uğradıklarını şaşırان Fransızlar si-

lahlarını attıkları gibi selameti kaçmakta bulmuşlardı. Fransızları Timohin'le yan yana kovalayan Dolohov, yakın mesafede ateş ederek bir Fransız'ı vurduktan başka, ellerini kaldırıp teslim olan bir Fransız subayının da yakasına yapışmakla, Fransız subayı tutsak eden ilk Rus askeri oldu. Kaçan Ruslar geri dönmeye başladılar; taburlar düzene sokuldu ve böylece, Rus kuvvetlerinin sol kanadını yarmalarına ramak kala, Fransızlar bu seferlik püskürtüldü. Yedekler zamanında yetişince kaçma olaylarının da önü alındı. General bir köprünün başında Binbaşı Ekonomov'la birlikte atının üstünde, çekilen birliklerinin önünden geçişini seyrediyordu. O sırada bir asker, Generalin yanına yaklaşip üzengisine tutunarak âdeta yaslandı komutanın atına. Sargılı başında şapka, arkasında sırt çantası taşımayan bu asker çok güzel kumaştan yapılmış mavi bir kaput giymişti, omzunda da Fransız askerlerinin kullandığı dağarcık asılıydı. Elinde ise bir subay kılıcı tutuyordu. Yüzü sapsarıydı, Generalin yüzüne dikilmiş mavi gözleri arsız arsız bakıyor, dudaklarında bir gülümseme dolaşıyordu. General harıl harıl Binbaşı Ekonomov'a emir vermekle meşgul olmasına rağmen, yine de bu askere karşı ilgisiz kalamadı Dolohov, Fransız kılıcıyla dağarcığı göstererek, "Ekselans, iki tane ganimet getirdim," dedi. "Ayrıca, bir Fransız subayı da tarafımdan tutsak edilmiş bulunuyor. Bölüğü de ben durdurdum." Dolohov yorgunluktan soluk almakta bile zorluk çekiyor, tıkanarak konuşuyordu. "Bütün bölük tanışımdır. Bunu unutmamanızı istirham ederim, Generalim!"

General, "Pekâlâ, pekâlâ," deyip Ekonomov'a döndü. Ama Dolohov arkasını bırakmadı; başına sarılı yağlığı çözdü, saçlarındaki kurumuş kanları gösterdi.

"Bu bir süngü yarasıdır; yani, göğüs göğüse çarpışmada yer aldım. Lütfen bunu unutmayın, Ekselans!"

• • •

Tuşin'in bataryası unutulmuştu. Bagratyon, çarpışmalar bittiği hâlde merkezden top atışlarının hâlâ sürdüğünü duydu da, ancak o zaman nöbetçi karargâh subayını ve onun ardından Prens

Andrey'i yollayıp, bataryanın hemen geri çekilmesi emrini verdi. Tuşin'in bataryasını korumakla görevli olan destek birliği, muharebenin yarı yerinde, birilerinin emriyle geri çekilmişti. Fransızlar bataryanın korumasız bırakılabileceğini, hele korumasız kalmış dört tanecik topun böylesine pervasızca, hiç durmadan ateş yağdırabileceğini düşünemedikleri için –sadece bu nedenle– düşmanın eline geçmekten kurtulan batarya, hâlâ ateşi sürdürmekteydi. Bataryanın harıl harıl ateş etmekte oluşuna bakan Fransızlar tam tersini, yani, Rusların esas kuvvetlerinin merkezde toplandığını düşünmüşlerdi. O noktaya iki kez saldırmışlar, ama tepede yalnız başına kalan bataryanın peşrev toplarıyla açtığı ateş altında iki seferinde de geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Bagratyon bataryanın yanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra Tuşin, Schöngraben'i ateşe vermeyi başarmıştı.

Kendine güvenleri artan topçular bağrışıp çığrışıyorlardı:

“Bakın bakın, şu kargaşaya bakın hele! Amma yanıyor, ha! Üüüf, şu dumana bakın, dumana! Aslanım be! Topçuluk diye buna derim ben işte!”

Bütün toplar, emir filan beklemeksizin yangının çıktığı yeri dövüyordu. Askerler birbirlerini kışkırtırcasına, her salvonun ardından çılgılığı basıyorlardı: “Yaşşaa! Eline sağlık! Bak işte, bu bir şeye benzedi! Böyle devam et! Birinci sınıf atıştı vallaha!” Rüzgârın körüklediği yangın hızla yayılıyordu. Köyü terk etmiş bulunan Fransız kuvvetleri gerisin geriye köye döndüler, ama döner dönmez de, uğradıkları talihsizliğin acısını çıkarmak ister gibi, köyün sağ yanına on tane ağır top yerleştirip Tuşin'in bataryasını dövmeye başladılar.

Çocuklar gibi kendilerini yangının heyecanına ve Fransızlar üzerine yaptıkları başarılı atışların sevincine kaptıran Rus topçusu, iki gülleyi izleyen dört güllenin kendi bataryalarının ortasına düşerek iki atı yere sermesinden, bir cephane arabası sürücüsünün de ayağını koparmasından sonra Fransız toplarını ancak fark edebildiler. İyice sağlamlaşmış olan güvenleri bu kayıplara rağmen hiç sarsılmadı; şimdi önlerine yeni bir ilgi alanı çıktığı için, sadece heyecanları biraz daha artmakla kaldı. Hemen ölen atları

çekip, onların yerine yedekteki cephane arabalarından birinin atlarını koştular. Yaralıları oradan uzaklaştırıp, dört topun dördünün namlusunu da Fransızların on topluk bataryası üstüne çevirdiler. Tuşin'in yardımcı subayı çarpışmaların başında öldüğü ve bir saat içinde bataryanın kırk kişilik mürettebatından on yedisi saf dışı kaldığı hâlde, yine de neşelerinden, heveslerinden bir şey kaybetmemişlerdi. İki kez, Fransızların tepenin eteklerine kadar ilerlediklerini, bataryaya doğru yaklaştıklarını görmüş, iki seferinde düşmanın üstüne peşrev toplarıyla yaylım ateşi açmışlardı.

O ufacık tefecik Tuşin, ikide birde, "Eh işte, bunun üstüne bir pipocuk daha içilir!" diyerek emir erinden piposunu doldurmasını istiyor, piposunun lülesinden kıvılcımlar savura savura, çırpı gibi bacaklarının üstünde beceriksizce koşarak ön tarafa gidiyor, küçücük elini gözlerine siper edip aşağıdaki Fransızlara bakıyordu.

Bir topçu eri gibi o da topun tekerliğine asılıyor, namlu yükseklik ayarını kendi eliyle yapıyor, bir yandan da, "Veriştirin çocuklar!" diye durmadan bağıırıyordu. Her top patlayışında gövdesi sarsılan, sürekli top atışlarıyla kulakları sağırlaşan Tuşin, piposunu da bir an bile ağzından bırakmaksızın, barut dumanları arasında bir toptan ötekine koşup duruyor, kâh bir topun başında nişan alıyor, kâh öteki topun kaç atımlık barutu kaldığını hesaplıyor, kâh ölen ya da yaralanan atların koşumlarının çözülüp yerine başka atların koşulmasına nezaret ediyor, o incecik, tiz, titrek sesiyle durmadan bağırarak her yana yetişiyordu. Her geçen dakika, topçu subayının yüzündeki coşku artıyor, artıyordu. Yalnız, erleri yaralandığı ya da öldüğü zaman kaşları çatılan Tuşin, görmemek için başını çevirirken, bir yandan da, böyle zamanlarda hep olageldiği gibi ölüyü kaldırmakta ağırdan alan erlerine bağırıp çağırmaktan geri kalmıyordu. Hemen hemen hepsi de iri yarı, yakışıklı, boylu poslu (subaylarından en az bir baş yüksek ve göğüs kafesleri iki kat geniş), genellikle topçular arasında rastlanan türden babayığit adamlar olan askerler ise zorda kalan çocuklar gibi gözlerini çevirip komutanlarının yüzüne bakıyor, onun yüzünde gördükleri ifade ne ise, bu hemen kendi yüzlerine de aynen yansıveriyordu.

O korkunç gümbürtüler, uğultular arasında dikkatini hep belli yönlerde toplamak zorunda olan Tuşin bu yüzden korku denilen o tatsız duyguyu hiç tatmadığı gibi, ölebileceği ya da yaralanarak sakat kalabileceği düşüncesini aklının köşesinden bile geçirmiyordu. Tam tersine, her geçen an biraz daha hevesi artıyor, coştukça coşuyordu. Düşmanı ilk kez görüp de ilk topu ateşlediği an ona çok gerilerde kalmış, belki dünkü bir anı gibi geliyor, o anda üstünde bulunduğu o toprak parçası gözüne bildik bir yer gibi görünüyordu. Hiçbir şeyi unutmamak, her olasılığı hesaplamak, hiçbir şeyi aksatmamak bakımından, şu sırada onun yerinde bulunabilecek en mükemmel subaylardan hiç de eksik kalır yeri olmadığı hâlde, durumu daha çok, sayıklayan ateşli bir hastanın ya da sarhoşun durumunu andırıyordu.

Kendi toplarının sağır edici gümbürtüsü, düşman mermilerinin ıslık çalarak gelip sağır bir gürültüyle toprağa çarpması, topların çevresinde dört dönen numara erlerinin pancar gibi kızarmış terli suratları, askerlerden ya da atlardan dökülen kanlar, karşı tepedeki düşman toplarının namlu ağızlarından fışkıran dumanlar (ve hemen hemen her dumanın ardından ya toprağa, ya bir ere, ya bir ata ya da bir topa çarpan düşman gülleleri); bunların tümü bu topçu subayı için, sadece ona ait olan ve ona o anın yaşama sevincini tattıran fantastik bir dünya oluşturunuyordu. Karşıdaki düşman topları onun için birer top değil, arkalarında duran ve görünmeyen birilerinin her nefes çekişinde lülelerinden duman savuran birer pipo idi.

Karşı tepeden yine bir duman yükselip, yandan esen rüzgârın önünde çelenk gibi açılarak yamacın soluna doğru kayarken, “İşte dumanını savurdu gene,” diye kendi kendine mırıldandı Tuşin. “Güllesi şimdi gelir; sen de onu geri yollarsın.”

Subayının yanında duran bir er onun mırıldandığını duyunca, “Buyur komutanım?” diye sordu.

“Yok bir şey, humbaraymış...” cevabını verdi Tuşin. Sonra yine kendi kendine, ‘Şimdi de sıra bizim Matviyevna’da,’* diye

* Matviyevna: “Matvey’in (Matta’nın) Kızı” demektir. –İngilizce çev.

mırıldandı. Bataryanın en kenarındaki, eski zamandan kalma bir kalıpta dökülmüş olan kocaman topa hayal evinde Matviyevna adını takınıştı Tuşin. Fransız toplarının çevresindeki topçular, yüzbaşının gözüne karınca gibi görünüyordu. Kendi bataryasındaki ikinci top mürettebatının yakışıklı, sarhoş Bir Numara'sı ise, Tuşin'in kafasındaki düş dünyasında "dayı" idi; Tuşin'in gözü herkesten çok onun üstündeydi ve onun her yaptığı şeyi beğeniyordu. Tepenin eteklerinde bir zayıflayıp, bir hızlanarak karşılıklı ateş eden piyade tüfeklerinin sesleri yüzbaşının kulağına bir canlının soluk alışları gibi geliyordu. Bu seslerin zayıflayıp şiddetlenmesine kulak veriyor, sesler şiddetlenince de kendi kendine mırıldanıyordu:

"Hah, bizimki gene soluk almaya başladı işte!"

Kendisini ise, yine kendi hayal evinde, Fransızlara iki eliyle güller fırlatan dev yapılı, dev gücünde bir adam olarak canlandırıyor.

Yüzbaşı Tuşin, "Hadi bakayım, Matviyevnacığım, hadi bakayım benim güzel anacığım, yüzümüzü kara çıkarma!" diyerek topun yanından uzaklaştığı sırada, tanımadığı, ona yabancı gelen bir sesin, tepesinden seslendiğini duydu:

"Yüzbaşı Tuşin! Yüzbaşı!"

Tuşin korkarak dönüp baktı. Grunte'de onu kantinden kovan karargâh subayıydı. Telaş içinde kendisine sesleniyordu:

"Yahu deli misiniz siz? İki kez geri çekilmeniz emredildi size, oysa..."

Tuşin, üstünün yüzüne korka korka bakarken, içinden de, 'Bunlar da niye bana kancayı taktılar böyle?' diye geçiriyordu. İki parmağını kasketinin siperliğine götürürken, "Ben... şey... bilemedim... ben..." diyecek oldu.

Ne var ki, karargâh subayı da söyleyeceklerini bitirememişti. Yanı başından uçarak geçen bir gülle, sesini kesip atının üstünde eğilmesine neden olmuştu. Tam yeniden ağzını açmaya hazırlandığı sırada gelen ikinci gülle yine lafını ağzına tıkadı. Atının başını çevirdiği gibi dörtlüye uzaklaştı.

Epeyce uzaktan, "Geriii! Hepiniz geri çekiliin!" diye bağırdı.

Askerler gülüştüler. Bir dakika geçmeden, bu sefer de bir ya-ver aynı emirle geldi. Bu gelen Prens Andrey'di. Tuşin'in bataryalarının mevzilendiği yere yaklaşırken Prens Andrey'in gözüne ilk çarpan şey, koşulu atların yanı başında, yattığı yerde acı acı kişneyip duran koşumları alınmış, bacağı kırık bir at oldu. Kırık bacadan oluk oluk kan akıyordu. Toparlakların arasında da birkaç ölü asker yatıyordu. Başının üzerinden art arda geçen gülle yağmuru altında atı bayırı tırmanırken, Prens Andrey'in sırtında soğuk ürpertiler dolaşıyordu. Ama korktuğunu düşünmek bile onu kendine getirmeye yetti. Topların yanına ulaşınca, 'Korkacak adam değilim ben,' diye içinden geçirerek atından indi. Aldığı emri ilette, ama yine de bataryanın yanından ayrılmadı. Orada kalmaya, topların mevzilerden çıkarılarak geri çekildiğini gözüyle görmeye karar vermişti. Fransız toplarının korkunç ateşi altında, cesetlerin üzerinden atlaya atlaya yürüyerek, topların toparlaklara bağlanmasına Tuşin'le birlikte nezaret ediyordu.

Numara erlerinden biri Prens Andrey'e, "Az önce başka bir subay geldi buraya, ama geldiğinden hızlı yüz geri etti," dedi. "O hiç de size benzemiyordu komutanım."

Prens Andrey, Tuşin'i lafa tutmuyordu. Her ikisi de kendilerini işe öylesine vermişlerdi ki, birbirlerini görececek hâlde bile değillerdi. Dört toptan hasar görmemiş ikisini (paramparça olan bir top-la, bir "çalık"* orada bırakılmıştı) toparlaklara bağlatıp tepeden aşağı yola çıkardıktan sonra, Prens Andrey atına binip Tuşin'in yanına yaklaştı.

Ona elini uzatarak, "Eh, tekrar görüşmek üzere," dedi.

Tuşin, "Güle güle, aziz dostum," dedi. "Güle güle, canım kardeşim." Ve her nedense, birdenbire gözleri doldu.

* Çalık: O zamanki bütün toplar gibi yivsiz ve ağızdan dolma olmakla birlikte, namlu ucuna doğru incelen yapısıyla öbür toplardan ayrılan bir tür obustür. -İngilizce çev.

Rüzgâr kesilmiş, savaş alanının üstüne, ufukta barut dumanlarına karışan kara kara bulutlar çökmüştü. Hava da iyiden iyiye karardığı için, iki yerdeki yangının yalazları şimdi daha iyi seçiliyordu. Top seslerinin azalmasına karşılık, geride ve yanda duyulan tüfek sesleri hem daha yakınlaşmış hem de daha sıklaşmıştı. Sık sık yolları üstüne çıkan yaralıların yanından dolaşarak, bazen de onlara çarparak durmadan yol alıp ateş menziline çıktuktan sonra, tam boğazın yamacını inerlerken, Tuşin ile askerleri karargâh subaylarıyla karşılaştılar. Bunların arasında nöbetçi karargâh subayı ile iki kez Tuşin'in bataryasına gönderildiği hâlde hiçbirinde bataryaya yaklaşamayan Jerkov da vardı. Hepsi birden Tuşin'e yüklenip, ona kabahat atma konusunda birbirleriyle yarışarak, nereye gitmesi gerektiğini, nasıl gitmesi gerektiğini anlatmaya, emirler yağdırmaya başladılar. Ağzını açarsa (nedenini kendi de bilmeden) bir anda gözlerinden yaş boşanacağını bildiği için, Tuşin hiç ağzını açmadan, askerlerine emir de vermeden, âdeta konuşmaya korkarak, hantal topçu beygirinin üstünde en arkadan geliyordu. Yaralıların bırakılması için emir verildiği hâlde, birliklerin ardına takılan birçok yaralı vardı ve bunlar hiç değilse top kundaklarına oturtulmaları için yalvarıp yakarıyorlardı. Savaşın başlamasından az önce Tuşin'in barakasından onun ardı sıra fırlayan babayiğit piyade subayı midesinde bir kurşunla, Matviyevna'nın kundağı üzerine uzatılmıştı. Yamacın eteğine vardıklarında, bir elini öbür elinin içinde tutan rengi uçmuş bir kadet, Tuşin'e yaklaşarak kendisini oturtmaları için yalvarmaya başladı.

Utana sıkıla, "Yüzbaşım, Tanrı aşkına bakın, elim incindi," dedi. "Tanrı aşkına. Yürüyemiyorum. Ne olursunuz!" Kadetin daha önce de başkalarına böyle yalvardığı ve her seferinde terslendiği hâlden anlaşıyordu. Acındırıcı bir sesle, korka korka yalvarıyordu. "Ne olursunuz, söyleyin de bindirsinler beni, Tanrı aşkı için!"

"Bindirin, bindirin," dedi Tuşin. "Sen de şunun altına bir yamçı seriver dayı," diye o en sevdiği topçu erine döndü yüzbaşı. "Peki, ama yaralı subay nereye gitti?"

Oradan birisi, “Yere bıraktık onu, ölmüş,” diye cevap verdi. “Binmesine yardım edin. Otur hele aziz kardeşim, otur! Yamçıyı şöyle ser, Antonov.”

Bu kadet Rostov’dur. Bir elini öbür elinin içinde tutuyordu. Yüzü sapsarıydı, çenesi de ateşi çıkmış gibi titriyor, dişleri takırdıyordu. Rostov’u Matviyevna’nın üstüne, az önce ölü subayı kaldırdıkları yere oturttilar. Altına serdikleri yamçıdaki kanlar Rostov’un pantolonuyla koluna bulaştı.

Tuşin onun yanına yaklaşarak, “Hayrola, yoksa yaralı mısınız, aziz kardeşim?” dedi.

“Yok, sadece burkulma.”

“Kundağın üstündeki kan nereden öyleyse?” diye sordu Tuşin.

Topçu erlerinden biri kanları kaputunun koluyla silerken, topun kirli bırakılmasından dolayı özür diler yollu, “O subaydan işte, komutanım, ondan bulaşmış,” diye cevap verdi.

Piyadelerin de yardımıyla topları, ite kaka güç bela bayırdan çıkardılar ve Guntersdorf köyünde mola verdiler. Hava artık tamamiyla karardığı için, on adım öteden askerlerin üniforması seçilemiyordu. Silah sesleri de iyiden iyiye dinmişti. Birdenbire sağ yanlarından yine silah sesleri ve bunu izleyen bağrıışmalar duyuldu. Yalımlar parlayıp parlayıp sönüyordu karanlığın içinde. Fransızların son saldırısıydı bu. Fransızların saldırısını ise, köydeki evlerde mevzilenen Rus askerleri karşılamıştı. Köye yeni varanlar, ters yüzü köyden dışarıya kaçıyorlardı, ama Tuşin’in topları oldukları yerde bırakılmıştı; Tuşin, topçular ve kadet, kaderleriyle baş başa, birbirlerinin suratına bakıp duruyorlardı. Tüfek sesleri yavaş yavaş kesildi ve yan sokaklardan heyecanlı heyecanlı konuşan birçok er çıktı.

“Yaralanmadın ya, Petrov?” diye sordu birisi. Bir başkası da, “Onlara günlerini gösterdik arkadaşlar,” diyordu. “Bundan sonra bir daha bize bulaşmazlar!”

“Yahu, göz gözü görmüyordu be! Herifçioğulları o karanlıkta birbirlerini vurmuşlardır! Zifiri karanlıkta körlemesine atıyorlardı tabii. İçecek bir şey yok mu yahu?”

Fransızlar o gün son kez püskürtülmüş oluyordu böylece. Tuşin'in topları da, mırıl mırıl çene çalan piyade erlerinin arasında, o zifiri karanlıkta yeniden yola koyuldu. At toynaklarının çıkardığı boğuk tapırtıların, araba tekerleklerinden gelen takırtıların, yüksek sesli konuşmaların, mırıltıların oluşturduğu bir uğultu arasında, hep aynı yöne akan görünmez bir ırmak gibi karanlığın içinde ilerliyorlardı. Karmakarışık seslerin oluşturduğu bu uğultuyu bastıran yaralı inlemeleri, yaralı feryatları o zifiri karanlıkta insanın kulağına daha da güçlü çarpıyordu. Askerleri çevreleyen karanlığı yalnız bu inilti ve feryatlar dolduruyordu sanki. Bu inilti ve feryatlar âdeta gecenin karanlığıyla bütünleşiyordu. Biraz sonra, ağır ağır ilerleyen bu insan seli bir heyecanla dalgalandı. Kır atlı birisi, arkasından onu izleyen maiyetiyle birlikte kalabalığın yanından geçip gitmiş, geçerken de bir şeyler söylemişti.

“Ne dedi, ne dedi? Şimdi nereye gidiyormuşuz? Mola mı verecekmiz? Bize teşekkür mü etmiş, ha?” diye merakla sorulan sorular dört bir yandan yükselirken, hareket hâlindeki kalabalık birbirinin üstüne yığılmaya başladı, (kalabalığın ön ucunun durduğu anlaşıyordu) aynı anda da, mola emri ağızdan ağıza iletildi. Çamurla kaplı yolun ortasında herkes olduğu yerde duruverdi.

Ateşler parladı, konuşmalar daha yüksek sesle yapılmaya başladı. Yüzbaşı Tuşin, batarya mürettebatına gerekli emirleri verip erlerden birini kadet için sıhhi yardım istasyonu ya da bir doktor bulmaya yolladıktan sonra, askerlerinin yol kenarında yaktıkları ateşin başına oturdu. Rostov da ayaklarını sürükleyerek ateşin başına yanaştı. Sancının, soğğun ve rutubetin verdiği nöbetle zangır zangır titriyordu. Müthiş uykusu geldiği hâlde, kolunu ne yaparsa yapsın, nasıl tutarsa tutsun, kesilmek bilmeyen korkunç sancısı yüzünden bir türlü gözünü uyku tutmuyordu. Gözleri şöyle kapanır gibi oluyor, sonra hemen yine açılarak ona akkor gibi görünen ateşe ve yanı başında Türk usulü bağdaş kurmuş olan Tuşin'in çelimsiz kambur silüetine dikiliyordu. Her baktığında, Tuşin'in de ona çevrilmiş iri, zeki ve iyilikçi gözleriyle karşılaşılıyordu. Tuşin'in gözlerindeki acıma ve sevecenlik dolu ifadede,

onun kendisine yardım etmeyi çok istediğini, ama elinden bir şey gelmediği için üzüldüğünü anlıyordu Rostov.

Çevrelerinde dolaşan, gidip gelen, oturup kalkan, önlerinden arabalarıyla geçen piyadelerin hiç kesilmeyen ayak patırtılarıyla gevezeliklerini duyuyorlardı her yanda. Konuşma sesleri, ayak sesleri, çamurun içinde eşinen atların toynaklarının çıkardığı şapırtılar, yakında ve uzakta yanan çoban ateşlerinden çıkan çatırtılar hep birbirine karışarak, dalgalanan bir uğultu oluşturuyordu.

Bu insan kalabalığı, demin karanlığın içinde görünmeden akan ırmak değildi artık; bir fırtınadan sonra durulmakta olan, ama soluğanları hâlâ süren karanlık bir denizdi şimdi. Rostov boş gözlerle, dalgın dalgın önüne bakıyor, yanı başında ve çevresinde yer alan konuşmaları dinliyordu. Piyade erlerinden biri gelip ateşin başına çömeldi, ellerini ateşe uzatırken başını Tuşin'e çevirerek, "İzniniz var mı, komutanım?" diye sordu, "Bölüğümünden ayrı düştüm, komutanım. Kayboldum açıkçası, felaket!"

Erin hemen arkasından ateşin başına yaklaşan yüzü sargılı bir piyade subayı, yol isteyen bir ulaştırma arabasının geçebilmesi için, topların azıcık kenara çekilmesini rica etti Tuşin'den. Subay gittikten sonra, koşarak iki er yaklaştı ateşe doğru. Bir yandan gözü dönmüşçesine atışıp yumruklaşıyor, bir yandan da birer ucundan yakaladıkları bir çizmeyi koparıp almaya çalışıyorlardı birbirlerinin elinden. Bir tanesi, kısık bir sesle, "Yok canım!" diyordu, "sen bulmuşsun! Amma da açık göz be!"

Derken, yüzünün bütün kanı çekilmiş, boynu kanlı bir çaputla sarılı sıskacık bir asker çıkageldi. Sinirli bir sesle topçulardan su istedi.

"Köpek gibi geberip gidecek miyiz yani be?" diye söylendi.

Tuşin ona su vermelerini söyledi. Onun arkasından, koşa koşa neşeli bir asker gelip, piyadeler adına, ateşlerinden biraz köz almak istediğini söyledi.

Ucu alevli bir odun parçasıyla karanlığın içinde kaybolurken, "Piyadelere güzel bir meşale götürüyorum!" diye seslendi. "Hoşça kalın, hemşeriler! Ödünç ateş için teşekkürler; faiziyle öderiz size!"

Daha sonra birer ucundan tuttukları yamçının içinde ağır bir nesne taşıyan dört er geçti yanı başlarından. İçlerinden biri tökezledi.

“Tüh ulan, namussuzlar odunları yolun üstüne bırakmışlar,” diye homurdandı.

“Öldü işte, yahu ne diye taşıyoruz artık?” dedi bir başkası.

“Kes ulan sesini!”

Dördü de, taşıdıkları yükü karanlığın içinde gözden kayboldular.

Tuşin fısıltıyla, “Çok ağrıyor mu?” diye sordu Rostov’a. Topçu erlerinden biri Tuşin’in yanına gelerek, “Komutanım, Generalim sizi yanına çağırıyor. Kendileri şuradaki kulübede,” dedi.

“Hemen, evladım.” Tuşin oturduğu yerden kalktı, kaputunu ilikledi, çekiştirerek düzeltti ve ateşin yanından ayrıldı.

Topçuların ateşinden az ötede kendisi için hazırlanan kulübede Bagratyon yemeğe oturmuş, çevresini saran yüksek rütbeli birlik komutanlarıyla konuşuyordu. Subaylar arasında, gözleri hep yarı kapalı duran şu ufak tefek yaşlı albay da vardı; açgözlü bir iştahla elindeki koyun budunu sıyrıyordu.

Yirmi iki yıllık kusursuz meslek hayatı olan General ise, tıka basa yiyip içmekten pancar gibi kızarmıştı. Mühür yüzük taşıyan kurmay subayla, orada bulunanların hepsine ürkek ürkek ve kaçamak bakan Jerkov da oradaydı. Yine bunların arasında yer alan Prens Andrey’in ise dudakları sıkılmaktan bembeyaz kesilmişti ve gözleri çıkmak çıkmaktı.

Fransızlardan ele geçirilen bir sancak, kulübenin bir köşesinde duvara dayalı bırakılmıştı; yanı başında da sivil denetçi duruyor, suratında yine o şapşalca anlatımla ve hayretle başını sallayarak sancağın kumaşını elliyordu; ama hayreti sancağın kumaşına duyduğu ilgiden mi ileri geliyordu, yoksa aç olduğu hâlde sofrada kendisine yer verilmeyip ayakta bırakılmış olmasından mı, orası pek anlaşılamıyordu. Ağır süvarilerin tutsak ettiği Fransız albayının bulunduğu bitişik kulübenin içi, merakla onu görmeye gelen Rus subaylarıyla dolup dolup taşıyordu. Prens Bagratyon çeşitli birliklerin subaylarına ayrı ayrı teşekkür edip, muharebenin ay-

rıntılarını ve kayıplarını soruyordu. Braunau'da Kutuzov'un teftiş ettiği alayın komutanı olan piyade tuğgenerali, çarpışma başlar başlamaz nasıl hemen koruluktan çekildiğini, odun kesmeye dalmış eratını nasıl hemen bir araya toplayıp önünden düzenli yürüyüşle geçirttiğini, iki tabur askerle Fransızların üstüne nasıl süngü hücumuna kalkıp onları bozguna uğrattığını anlatıyordu.

"Taburlarının bozulduğunu görür görmez Ekselans, yolun ortasında durup, kendi kendime şöyle dedim: 'Bunları bırakayım, geçsinler, sonra da arkalarından yaylım ateşi açtırayım.' Düşündüğüm gibi de yaptım."

Aslında General bunu yapabilmeyi o kadar istemiş, yapamadığına da o kadar üzülmüştü ki, şimdi, gerçekten de bunu yaptığını sanıyordu. Hem, gerçekten yapmış olamaz mıydı sanki? O karışıklık içinde ne olup bittiğini kim fark etmiş olabilirdi?

Kutuzov'un Dolohov'la konuştuğunu ve rütbesi indirilmiş bu soylu subayın daha sonra gelip kendisinden ricada bulunduğunu hatırlayan General, "Bu arada, şurasını da dikkatinize arz etmek isterim ki, Ekselans," diye sürdürdü konuşmasını, "rütbesi alınarak erliğe indirilen şu Dolohov, gözlerimin önünde bir Fransız subayını tutsak etmiş, büyük yiğitlikler göstermiştir."

Jerkov ürkek ürkek çevresine bakınarak, "Bendeniz de tam bu sırada, Pavlograd hafif süvarilerinin saldırısını gördüm, Ekselans," diye lafa karıştı. Oysa aslında süvarileri sabahtan beri görmemiş, olanı biteni bir piyade subayından duymuştu. "Kale düzeninde mevzilenmiş iki düşman birliğini bozguna uğrattılar, Ekselans."

Jerkov konuşmaya başlayınca, subayların birçoğu, her zaman ki gibi onun yine şaka yapacağını sanarak gülümsemişlerdi. Ama ağzından sadece Rus silahlı kuvvetlerinin onurunu yücelten ve o günkü çarpışmalara değinen laflar çıktığını görünce -pek çoğu, Jerkov'un anlattıklarının hiçbir temele dayanmadığını, baştanbasha yalan olduğunu pekâlâ bildikleri hâlde- hemen ciddi bir surat takındılar. Prens Bagratyon, yaşlı albaya döndü.

"Hepinize teşekkür ederim beyler; piyadesi olsun, süvarisi olsun, topçusu olsun, bütün muharip sınıflar kahramanca hareket

etmişlerdir.” Birisini arar gibi bakınıp, “Nasıl oldu da, merkezdeki sahra toplarından ikisi terk edildi?” diye sordu. (Prens Bagratyon, sol kanattaki toprakları hiç sormadı, çünkü oradaki bütün toprakların daha çarpışma başlar başlamaz terk edildiğini biliyordu.) Nöbetçi karargâh subayına bakarak, “Sanırım sizi yollamıştım oraya, değil mi?” diye ekledi.

Karargâh subayı, “Toplardan biri parçalandı,” diye cevap verdi. “Ama öbürüne ne olduğunu bilemiyorum; hiç ayrılmadım, gidip orada kalıp gerekli talimatı verdim... bir parça ayrılmadım da değil gerçi, ortalık fazlaca kızışmıştı da,” diye alçak gönüllülükle ekledi.

İçlerinden biri, Yüzbaşı Tuşin’in de aynı köyde, yakında bir yerde bulunduğunu ve çağırtmak için adam yollandığını söyledi.

Prens Bagratyon, Prens Andrey’e dönerek, “Sahi, siz de oradaydınız,” dedi.

Karargâh subayı, Prens Andrey’e bakıp tatlı tatlı gülümseyerek, “Öyle ya, hemen hemen aynı zamanda vardık oraya,” dedi.

Prens Andrey buz gibi bir tavırla, tepeden inme, “Sizi oralarda görmek mutluluğuna eremedim,” deyince, bir anda herkes susuverdi.

O sırada Tuşin kapı ağzında göründü; generallerin arkasından çekine çekine sokulmaya çalışıyordu. Kalabalık odada generallerin arkasından kıyı kıyı geçmeye çalışırken, üstlerinin yanında çekingenliği her zaman bir kat daha artan Tuşin, duvara dayalı sancağı göremeyip takıldı ve tökezledi. Subayların bazıları gülüştüler. İçlerinde en sesli gülen de Jerkov’du.

Bagratyon, yüzbaşidan çok, gülenlere kaş çatarak, “Bir top nasıl bırakılırmış bakayım?” diye sordu. İki top kaybettiği hâlde hâlâ yaşıyor olmakla işlediği suçun, ayıbının büyüklüğü, işte ancak o zaman –komutanının öfkeli bakışlarını görünce– kafasına dank etti Tuşin’in. Hâlâ çarpışmanın heyecanını yaşadığı için, o ana kadar bunu düşünmek aklına bile gelmemişti. Subayların gülüşmeleri de eklenince, kafası iyice allak bullak oldu. Çenesi titreyerek Bagratyon’un önünde dikilirken ne diyeceğini bilemiyordu. Zar zor konuştu:

“Bilemiyorum... Ekselans... mürettebat noksanlığından, Ekselans.”

“Eksik mürettebatınızı, sizin mevziinizi koruyan örtme birliğinden tamamlayabilirdiniz!” Gerçeğin ta kendisi de olsa, ortada kendi mevziini koruyan örtme birliği diye bir şey bulunmadığını söylemeye Tuşin’in dili varmadı. Böyle bir şey söylerse başka bir subayın başını yakacağından korktuğu için, kabahatli bir öğrenci gibi gözlerini Bagratyon’un yüzüne dikmiş, suspus olmuştu.

Sessizlik fazlaca uzamıştı. Sert davranmak istemeyen Bagratyon’un da söyleyecek bir şey bulamadığı anlaşıyordu; önceki subaylar ise lafa karışmayı göze alamıyorlardı. Tuşin’i kaşlarının altından süzmekte olan Prens Andrey parmaklarını sinirli sinirli oynatıp duruyordu. Birdenbire, o tiz sesiyle sessizliği bozuverdi:

“Ekselans, bendenizi Tuşin’in bataryasına yollamıştınız. Oraya gittiğimde, mürettebatın ve atların üçte ikisinin ölü, topların ikisinin işe yaramaz durumda olduğunu, koruyucu birlik diye bir şey de bulunmadığını gördüm.”

Şimdi Bagratyon da, Tuşin de, heyecanını yenineye çalışarak konuşmasını sürdüren Prens Andrey’e aynı dikkatle bakıyorlardı.

“Ekselansları eğer görüşlerimi açıklamama izin verecek olurlarsa,” diye sözünü sürdüren Prens Andrey, “bugünkü başarıyı her şeyden çok bu bataryanın etkinliğine ve Yüzbaşı Tuşin ile erlerinin kahramanca direnişlerine borçlu bulunuyoruz,” diyerek kalktı ve cevap beklemeksizin masadan uzaklaştı.

Bolkonski’nin böyle dobra dobra konuşarak ileri sürdüğü yargıya akli pek yatmamakla birlikte, inanmaz görünmek de istemeyen Prens Bagratyon başını önüne eğerek, Tuşin’e gidebileceğini söyledi. Tuşin’in ardından Prens Andrey de kulübeden çıktı.

Tuşin, “Size çok teşekkür ederim, aziz kardeşim, başımı büyük bir dertten kurtardınız,” dedi Bolkonski’ye.

Prens Andrey ona şöyle bir baktı ve bir şey söylemeden yürüdü, gitti. Hem kızgın hem de üzüntülüydü. Her şey bir tuhaf geliyor, hiçbir şey umduğu gibi çıkmıyordu bu savaşta; oysa o neler ummuştu, neler...

Rostov, gözlerinin önünde durmadan belirip kaybolan değişik insan gölgelerine bakarak düşünüyordu: “Kim bunlar? Burada ne işleri var? Ne istiyorlar? Bu iş ne zaman bitecek?” Kolundaki sancı arttıkça artıyordu. Bir yandan da uyku bastırdığı için gözlerinin önünde mini mini kırmızı halkalar uçuşuyor, bütün bu insan sesleri, insan yüzleri ve yalnızlık duygusu bir araya gelip bütünleşerek tek bir izlenim hâlinde kolunun sancısına karışınca, perişanlığı büsbütün artıyordu. Yüreğinin üzerine çeki taşı gibi oturan, damarlarını buran, burkulmuş kolunun ve omzunun etini yakıp kavuran işte bunlardı; yaralılarıyla, sağlamıyla bu askerler. Onlardan kurtulmak için gözlerini kapadı.

İçinin geçmesi bir dakika ya sürdü, ya sürmedi ama bu kısacık zamana sığan düşünde neler gördü neler: Annesini, annesinin iri ve beyaz elini gördü; Sonya’nın cılız omuzları, Nataşa’nın gülüşü ve gözleri, Denisov’un pala bıyıkları ve sesi, Telyanın, Bogdaniç’le Telyanın dolayısıyla arasında geçen olay, tümüyle gözlerinin önünden geçti. O olay ile şu kalın sesli asker arasında çok sıkı bir bağlantı vardı ve bu ikisi el ele verip kolunu hep aynı yöne doğru çekiyor, buruyor, büküyor, Rostov’a korkunç eziyet ediyorlardı. Rostov ellerinden kurtulmak için ne kadar çırpınırsa çırpınsın, onlar Rostov’un omzuna bir kez yapışmışlar, bir saniye bile bırakmıyor, ona soluk aldırmıyorlardı. Bir bıraksalar, çekmeseler, kolu hiç ağrımayacaktı, ama bırakmıyorlardı işte.

Göz kapaklarını açtı, gözlerini yukarıya doğru çevirerek baktı. Korlardan vuran kızıl ışık yarım metre yüksekliğe kadar ancak aydınlatıyor, bunun hemen yukarısında, gecenin kapkara örtüsü yine her yeri kaplıyordu. Bu yarım metrelik aydınlığın içinde, ufak ufak atıştıran kar tanecikleri uçuşuyordu. Tuşin dönmemiş, doktor da gelmemişti. Şimdi orada, ateşin öbür yanında soyunuk olarak sarı tenli cılız bedenini ısıtan bir askerle yalnız başına kalmıştı.

‘Kimsenin gözü beni görmüyor!’ diye düşünüyordu Rostov. ‘Beni kollayacak, bana acıyacak kimsem yok. Oysa benim de bir

yuvam vardı, beni de sevenler vardı, ben de güçlü ve sağlıklıydım,' diye içini çekerken elinde olmayarak inledi.

Gömleğini ateşin üstünde silkerek açan asker öteden, "Sancı mı bastırdı?" diye sordu ve cevabını beklemeden, o kalın sesiyle ekledi. "Ah ah, bir gün içinde kaç babayiğit sakat kaldı, haddi hesabı yok; insan yüreği dayanmaz be!"

Rostov onu dinlemiyordu. Gözlerini ateşin üstünde uçuşan kar tanelerinden ayırmaksızın, güzelce ısıtılmış ve aydınlatılmış evinde geçirdiği Rus kışlarını; onu sıcacık tutan gocuğunu, hızlı kayan kızağını, sağlıklı zamanını, aile bireyleri arasında bulduğu sevgi ve sevecenliği aklından geçiriyor, 'Ne demeye buralara geldim sanki?' diye düşünüyordu.

Ertesi gün Fransızlar yeni bir saldırıya kalkışmadılar. Bagratyon'un müfrezesinden geri kalanlar da Kutuzov'un ordu-suna katıldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Prens Vasili içten pazarlıklı insanlardan değildi. Hele başkalarına kötülük etmek için plan kurmayı aklının köşesinden geçirmezdi. O sadece, yüksek çevreler arasında yaşamasını seven, bu çevreler içinde başarı kazanan, başarı kazanmaya da alışık bir insandı. Karşılaştığı durumlar ve insanlar dolayısıyla kafası gerçi hep birtakım planlarla, hesaplarla dolu olurdu, ama bu durumlar ve insanlar onun yaşamının biricik ilgi odağını meydana getirdiği hâlde o yine de bunlar üzerinde uzun uzadıya kafa yormazdı. Zaten bu gibi planlar, hesaplar kafasında öyle birer ikişer de oluşmaz, aynı anda on beşer, yirmişer tanesi birden peş peşe gelir, kimi hesabı tutar, kimi hesabı tutmazken yeni biri ortaya çıkardı. Örneğin, hiçbir zaman oturup da, “Hah, hazır şu adam iktidardayken onun dostluğunu ve güvenini kazanayım da, onun sayesinde bir ödenek koparayım bari,” ya da “Eh, Piyer artık çok zengin olduğuna göre, kızımı ona yamayıvereyim de, çok gereksindiğim şu kırk bin rublelik krediyi ondan sağlayayım,” diye plan yapmazdı. Ama iktidara gelmiş biriyle karşılaşır karşılaşmaz hemen içgüdülerinin sesine kulak vererek bu adamın yararı doku-nabileceğini sezinleyen Prens Vasili, onunla oracıkta dostluk kuruverir ve yine önceden planlamaksızın, sırf içgüdüsüne uyarak, ilk fırsatta adamı pohpohlar, onunla samimiyeti ilerletir, sonunda da ricasını kulağına çıtlatırdı.

Piyer hazır Moskova'dayken, Prens Vasili hemencecik ona, o günkü ölçülerle devlet müsteşarlığına* denk düşen mabeyin kâtipliği işini ayarlayıp atamasını da yaptırdıktan sonra,

* O dönemde, Rusya'da bütün sivil ya da askeri devlet memurları on bir barem derecesi üzerinden işlem görürlerdi. Burada sözü edilen iş de, baremin beşinci derecesine denk düşüyordu. -İngilizce çev.

Petersburg'a kendisiyle birlikte gelmesi ve Petersburg'da kendi evinde kalması için genç adama ısrar etmişti. Prens Vasili, belli bir plana, hesaba kitaba dayanmaksızın, ama işin doğrusunun da bu olduğuna kesinlikle inanarak, Piyer'i kızıyla evlendirebilmek, bu evliliği sağlama bağlamak için elinden geleni yapıyordu. Prens Vasili her şeyi öncesinden inceden inceye planlayan biri olsaydı, mevkice kendisinden yukarıda ya da aşağıda bulunan herkese, zaten bu kadar doğal, bu kadar dobra davranamaz, ilişkilerini bu kadar kolaylıkla samimiyet derecesine vardırıamazdı. Onu kendinden zengin, kendinden güçlü insanlara çeken bir şey vardı ve o, çok az rastlanan Tanrı vergisi yanılmaz bir içgüdüyle, bu gibi insanlardan yararlanılacak zamanı kestirmesini pek iyi bilirdi.

Bir anda servete kavuşup aynı zamanda Kont Bezuhov sanını alan, o güne dek bir başına sürdüğü o kaygısız yaşantıdan sonra birdenbire insan kalabalığıyla çevrilip neredeyse başını kaşıyacak vakit bulamaz hâle gelen Piyer, yatak odası dışında, azıcık olsun yalnız kalamıyor, şöyle birazcık başını dinleyemiyordu. Birtakım belgeler imzalamak, önemini kendisinin de pek anlayamadığı birtakım yasal kurumlar önünde boy göstermek zorunda kalıyor, danışmanına soracağı işler çıkıyor, daha önce onun varlığından bile haberleri olmadığı hâlde şimdi Piyer görüşmekten kaçınırsa hemen alınıp darıltırmeye kalkan birçok insanı kabul etmesi gerekiyordu. İş adamları olsun, akrabalar, tanıdıklar olsun, bu çeşit çeşit insanların tümü de genç mirasyediye aynı dostça ilgi ve yakınlığı gösteriyorlardı. Piyer'in pek yüksek, pek soylu nite-likleri bulunduğu konusunda bunların ayrıcasız hepsinin de aynı görüşü paylaştıkları açıkça anlaşıyordu. "Sizin o eşi bulunmaz yüce gönüllülüğünüz," gibi, "Sizin ne mükemmel bir yüreğe sahip olduğunuz düşünülürse," gibi, "Kont Hazretleri siz zaten o kadar temiz yürekliisinizdir ki..." gibi ya da "Ah, keşke onlar da sizin kadar zeki olsalardı," vb. laflarla o kadar çok karşılaşıyordu ki -iyi kalpli ve zeki bir insan olduğuna öteden beri zaten inanan Piyer de- artık kendini eşi bulunmaz derecede akıllı, olağanüstü iyi yürekli biri olarak görmeye başladı. Eskiden onu hor görenler, açıktan açığa ona cephe alanlar şimdi nazik davranıyor, sevgi gös-

teriyorlardı. Hani şu belden yukarısı uzun, saçları taş bebek gibi kafasına yapışık olan, Piyer'e öteden beri hep aksi davranan büyük Prenses bile cenazeden sonra kalkıp onun odasına kadar gelmişti. Prenses gözlerini yerden kaldırmadan, kızarıp bozarak, aralarında geçmiş olan anlaşmazlıktan ötürü büyük üzüntü duyduğunu, Piyer'den hiçbir şey istemeye hakkı bulunmadığını, ama bir tanecik ricası olduğunu söyleyerek, çok sevdiği ve uğrunda bunca fedakârlıklara katlandığı bu evde, yediğı bu ağır darbeden sonra birkaç hafta daha kalabilmek için izin istemişti. Sözlerini bitirince de kendini tutamayarak hüngür hüngür ağlamıştı. Heykelden farksız Prensesteki bu değışiklik Piyer'e çok dokunmuş ve Prensesin elini tutarak nedenini kendi de bilmeden, ondan özür dilemişti. O günden sonra Piyer'e karşı tutumunu tamamıyla değıştiren Prenses, ona bir de fitilli eşarp örmeye başlamıştı.

Piyer'in eline, alacaklı olarak, Prenses adına düzenlenmiş bir senet tutuşturan Prens Vasili "Hatırım için, bunu çok görmeyin ona, *mon chere*; ne de olsa, rahmetli yüzünden az çekmedi kızcağız," demişti.

Prenses dedikodu yapıp da işlemeli zarf konusunda onun da parmağı olduğunu söylemeye filan kalkmasın diye, Prens Vasili, bu kemiğı -otuz bin rublelik senedi- yoksul Prensesin önüne atmayı gerekli görmüşü.

Piyer senedi imzalamış, o günden sonra da Prensesin sevecenliğı bir kat artmıştı. Öbür prensesler de sevecenlik gösteriyorlardı artık; hele en küçükleri, şu benli güzel, her karşılaşmalarında utanğaç utangağ gülümsemeleriyle iyice aklını karıştıırıyordu Piyer'in.

Herkesin onu sevmesi Piyer'e çok doğal geldiğı, kendisini sevmeyenin de bulunabileceğı düşüncesi ise olağan dışı görüldüğü için, çevresindekilerin onu içtenlikle sevdiklerine ister istemez inanıyordu. Ayrıca, sevgilerinin gerçekten de içten olup olmadığını kendi kendine sorgulayacak vakti de yoktu Piyer'in. Bir an için bile boş kalamayan Piyer, hafif hafif başını döndüren tatlı bir sarhoşluk hâli içinde yaşıyor gibiydi. Sürekli olarak kendisinden hep bir şeyler beklenen, çok önemli kamu hizmetleri yürüten bir mekanizmanın ağırlık merkeziymiş gibi geliyordu ona; bu işler

yapılmaz, istekler yerine getirilmezse, sonra insanlar düş kırıklığına uğrar, gücenirlerdi, ama istekler yerine getirilirse her şey yolunda giderdi; dolayısıyla, o da kendisinden her istenileni yerine getiriyordu – getiriyordu ama yine de mutlu sonuca bir türlü ulaşamıyor, mutluluk hep erteleniyordu.

Babasının ölümünü izleyen bu ilk günlerde Piyer’le ve onun işleriyle en çok ilgilenen, Piyer’i en çok etkisi altına alan kişi Prens Vasili olmuştu. Kont Bezuhov ölür ölmez hemen Piyer’in dümenini ele alan Prens Vasili, bir daha da elinden kaçırmamıştı onu. İşlerin ağırlığı altında canı çıkmış, yorgun, bitkin, ama yine de, eski bir arkadaşının oğlu ve büyük bir servetin sahibi olan bu zavallı genci kaderine terk edemeyecek, haydut ruhlu insanların kötü emellerine teslim edemeyecek kadar yumuşak yürekli bir baba dostu edasıyla Piyer’in çevresinde dört dönmüştü. Kont Bezuhov’un ölümünden sonra Moskova’da kaldığı sürece sık sık ya Piyer’i davet etmiş, ya kendi kalkıp ona gitmiş, yapılması gerekli işler konusunda durmadan öğüt yağdırmıştı ona. Öğütlerini verirken de yorgunluktan bitmiş, ama kendinden emin tavrıyla sürdürdüğü konuşmasında hep, âdeta şöyle demeye getirirdi: “Biliyorsun ki, ben işi başından aşkın bir insanım, seninle bu kadar ilgilenişim sırf iyi yürekliliğimdendir; ayrıca, takdir edersin ki, en doğrusu, benim dediğim gibi yapmandır.”

Bir gün Prens Vasili, elini Piyer’in dirseği üstüne koyup göz kapaklarını indirdi, parmaklarıyla onun dirseği üstünde trampet çalarken, “Ee, aziz dostum, yola çıkma günü geldi çattı sonunda, yarın gidiyoruz,” dedi. Sanki çok öncesinden kararlaştırılmış, artık değiştirilmesi olanağı bulunmayan bir işten söz eder gibi söylemişti bunu. “Yarın yola çıkıyoruz, sana da kendi arabamda yer ayırdım. O kadar sevinçliyim ki. Buradaki bütün önemli işleri hallettik; benim de zaten çoktan dönmem gerekiyordu. Al bak, bu Dışişleri Bakanından geldi. Kendisine başvurup senin için ricada bulunmuştum; hem dışişleri kadrosuna alındın hem de mabeyin kâtibi oldun. Diplomasi mesleğinde önün açıktır artık.”

Yorgun, ama itiraz götürmez bir tonda söylenen bu sözlerin etkisi altında kalmakla birlikte, yine de itiraza yeltenecek oldu Pi-

yer, çünkü hâlâ mesleği konusunda kesin bir karara varabilmiş değildi. Ne var ki, Prens Vasili, ancak çok önemli bir konuda karışısındakinin aklını yatırması gerektiği zamanlar başvurduğu ve konuşmasının kesilmesini önleyen son derece tatlı, o pes sesiyle Piyer'i susturarak itirazlarını boşa çıkardı.

“Ama canım efendim, ben bunu kendim için, kendi vicdanımı rahat ettirmek için yaptım; bana teşekkür etmene hiç gerek yok. Çok sevmekten kimse şikâyetçi olmamıştır şimdiye kadar. Üstelik sırtında yumurta küfesi yok ya, yarın bırakıverirsin, olur biter. Ama önce Petersburg’a gidelim de, kendi gözünle gör hele. Hem zaten burada seni çevreleyen korkunç anılardan kurtulmanın zamanı da gelmişti.” Prens Vasili içini çekti. “İşte böyle sevgili yavrucuğum, bu iş kararlaştırıldı artık. Benim oda uşağını da senin arabana veririz. Ha! Az daha unutuyordum!” diye ekledi. “Babacığınla aramızda bir hesap bakiyesi kalmıştı da, o yüzden Ryazan’daki yurtluğundan gelen bir miktar parayı ben aldım; bu artık bende kalsın, senin ihtiyacın yoktur bu paraya. İleride hesaplaşırsınız nasıl olsa.”

Prens Vasili’nin “bir miktar” diyerek kendine alıkoyduğu para, Piyer’in Ryazan’daki yurtluğunda yaşayan toprak kölelerinden gelen binlerce ruble tutarındaki angarya bedeli* idi.

Tıpkı Moskova’daki gibi Petersburg’da da aynı nezaket ve sevgi dolu havayı buldu Piyer. Prens Vasili’nin kendisine sağladığı mevki, daha doğrusu bu işin unvanını (çünkü hiçbir iş yaptığı yoktu) reddedememiş ve bir anda kendini Moskova’dakinden de yoğun, çeşitli davetlerin, çeşitli toplumsal etkinliklerin, akraba ziyaretlerinin hayhuyu içinde bularak hangi birine yetişeceğini şaşırmıştı; mutluluğu yakalamak için her yana el atıyor, hiçbir isteği geri çevirmiyor, ama o mutluluğu bir türlü ele geçiremiyordu.

Eski çevresinden, bekâr arkadaşlardan pek kimse kalmamıştı Moskova’da. Muhafız Alayı cepheye gitmiş, Dolohov, rütbesi sö-

* Angarya bedeli: Derebeylerin malı olan toprak kölelerinin, oturdukları ve kullandıkları mülkün kira karşılığı olarak, her türlü işten bağışık tutulmak için ödedikleri para. -çev.

külerek er yapılmıştı; Anatol isetaşrada bir yerde askerlik yapıyordu. Prens Andrey yurt dışındaydı. Dolayısıyla Piyer ne eskisi gibi o çok sevdiği eğlenceli gece hayatını yaşayabiliyor, ne de saygı duyduğu kendinden büyük bir arkadaşına içini dökmek fırsatını bulabiliyordu. Zamanının büyük bölümünü yemek davetlerinde, balolarda, en çok da Prens Vasili'nin evinde, onun karısı, şişko kızları ve güzel prenses Elen'in yanında geçiriyordu.

Sosyetede kendisine karşı meydana gelen değişikliği, herkes gibi Anna Pavlovna Şerer de hissettiriyordu Piyer'e. Eskiden, Anna Pavlovna'nın yanındayken, ağzından çıkan her lafın uygunsuz kaçtığını, kafasında evirip çevirip toparladığı ve kendisine pek akıllıca gibi görünen fikirlerini söze döker dökmez bunların akılsızca, yersiz, uygunsuz sayıldığını, buna karşılık İpolit'in en budalaca laflarının bile akıllıca ve yerinde bulunduğunu görür, bu ayrımı her zaman hissederdi Piyer. Şimdi ise, Piyer'in ağzından çıkan her laf, "*charmant*"* oluyordu. Anna Pavlovna'nın da, Piyer'in alçak gönüllülüğüne gösterdiği saygıdan dolayı söylemese bile aynı şeyleri içinden geçirdiğini pekâlâ fark ediyordu Piyer.

1805 yılının kış mevsimine girilirken Anna Pavlovna'nın o ünlü pembe davetiyelerinden birini aldı Piyer. Davetiyenin altına bir de not düşülmüştü: "Bakmaya doyum olmayan güzel Elen'i de bulacaksınız burada."

Piyer bu notu okuyunca, kendisiyle Prenses arasında, başkalarının çoktan farkına vardıkları bir bağın gerçekten de geliştiğini ilk kez algıladı ve bunun kendi omuzlarına, yerine getiremeyeceği bir yükümlülük yükleyeceği düşüncesiyle hem korktu hem de bir yandan, hiç de fena fikir değil diye hoşlandı.

Anna Pavlovna'nın ilkinden farksız olan bu suaresindeki biricik değişik özellik, bu sefer yenilik diye Mortemart yerine, Berlin'den yeni dönmüş bir diplomatın sunuluydu. Diplomat, İmparator Aleksandr'ın Potsdam ziyaretinin ayrıntıları üzerine, bu anlı şanlı iki dostun tüm insanlığın düşmanına karşı adalet davasını savunmak için ettikleri çözülmez ittifak yemini üzerine en ayrıntılı, en taze bilgileri taşıyordu. Anna Pavlovna, hafif

* *Charmant* (Şarman okunur): Fr. Cici, şık. -çev.

tertip –genç adamın, Kont Bezuhov’un ölümü dolayısıyla yakın zamanda yaşadığı acıyı paylaşmaktan ileri geldiği hemen anlaşılan– hüzünlü bir ifadeyle karşıladı Piyer’i. (Doğru dürüst tanıdığı bile söylenemeyecek babasının ölümünün onun için çok acı olduğuna Piyer’i inandırmayı görev bellemiş gibi, habire bunu söyleyip duruyordu herkes.) Anna Pavlovna’nın Piyer’i karşılariken takındığı bu hüzünlü ifade, yüceler yücesi Majeste İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna’nın sözü geçtiğinde takındığı o hüzünlü ifadeyle tıpatıp aynı türdendi. Böyle karşılanmaktan Piyer’in koltukları kabardı. Anna Pavlovna her zamanki gibi büyük bir beceriyle konuklarını salonda çeşitli gruplara ayırmıştı. Prens Vasili ile bazı generallerin göze çarptığı büyük gruba bir ayrıcalık tanınarak, diplomat onların yanına verilmişti. Başka bir grup da çay masasının çevresinde toplanmıştı. Piyer birinci gruba katılmak istediysede, kafasından geçen birbirinden parlak birçok düşüncenin hepsini birden savaş alanında uygulamaya vakti yetişmediği için sinirleri ayağa kalkmış bir komutan gibi çırpınan Anna Pavlovna onu görür görmez parmağıyla koluna dokunarak, “Durun bir dakika,” dedi, “bu akşam sizin için bazı düşüncelerim var.” Anna Pavlovna lafını bitirip Elen’e baktı ve ona gülümseyerek şöyle dedi: “Benim iyi yürekli Elenciğim, sizi taparcasına seven teyzeciğime bir iyilik yapiveriniz. Gidip on dakikacık yanında oturuveriniz. Hem, canınız sıkılmasın diye sevgili Kontumuz da size eşlik edecekler; eminim Kont Hazretleri reddetmeyeceklerdir.”

Güzeller güzeli Elen, teyzenin yanına doğru uzaklaştı, ama Anna Pavlovna en önemli tembihini sona saklamış gibi bir hava içinde Piyer’i alıkoydu.

Kayar gibi bir yürüyüşle yanlarından uzaklaşan görkemli güzeli işaret ederek, “Enfes, değil mi?” dedi Piyer’e. “Davranıştaki şu inceliğe bakın hele! Böyle gencecik bir kızda bu ne incelik, bu ne kusursuz terbiyedir! Onun içinde var bunlar! Onun kalbini kazanacak erkeğe ne mutlu! En görgüsüz erkek bile onun yanında olduktan sonra hiç zorluk çekmeden sosyete de kendine seçkin bir yer edinebilir. Sizce öyle değil mi? Bu konuda sizin ne düşündüğünüzü öğrenmek istemiştım sadece,” diyerek Piyer’i bıraktı.

Elen'in kusursuz terbiyesi konusunda Anna Pavlovna'ya olumlu görüşünü bildirirken içinden geleni söylemişti Piyer. Gerçi o güne dek Elen pek aklına gelmiş değildi Piyer'in, ama aklına geldiği zaman da onu hep göz alıcı güzelliğiyle, sosyete içinde sessizliğini ve ağırbaşlılığını koruyabilme konusunda gösterdiği olağanüstü becerisiyle düşünmüştü.

Köşeceğinde oturan teyze hanım iki genci yanına kabul etti etmesine, ama Elen'e hayranlık beslediğini göstermek şöyle dursun, iki genci yanına daha çok Anna Pavlovna'nın zoruyla kabul ettiğini göstermek ister gibi bir tavır takındı. Bu genç çifti ne diye yanına getirdiğini sorar gibi ikide birde yeğenine bakıp duruyordu.

Anna Pavlovna onların yanından ayrılırken yine parmağıyla Piyer'in koluna dokunup, yan gözle de Elen'e bakarak, "Umarım bundan sonra, evimde insanın canının sıkıldığını söylemezsin bir daha," dedi.

Kendisine bir kez bakanın hayranlık duymaması diye bir şey olabileceğini kabul edemezmiş gibi bir hava vererek gülümsedi Elen. Teyze hanım öksürüp balgamını yuttuktan sonra, Fransızca olarak, Elen'i gördüğüne sevindiğini söyledi; Piyer'e döndü, aynı yüz ifadesiyle, aynı sözleri ona da tekrarladı. Duraklaya duraklaya süren can sıkıcı konuşmanın ortasında Elen, kimseden esirgemediği o pırıl pırıl, cana yakın gülümsemesiyle dönüp Piyer'e baktı. Bu tip gülücüklere artık alıştığı için hiç önemsemeyen Piyer farkına bile varmadı. O sırada, Piyer'in babası Kont Bezuhov'a ait enfiye kutusu koleksiyonundan laf açan teyze hanım onlara kendi enfiye kutusunu göstermekteydi. Kutunun kapağı içinde, teyze hanımın kocasının portresi vardı; Elen, portreye bakmak istedi.

Piyer, minyatür portreleriyle ünlü bir sanatçının adını vererek, "Bu belki de Vinesse'nin eserlerinden biridir," dedi ve kutuyu almak için masaya doğru uzanırken, öbür masadaki konuşmalara kulak kabartmaktan da geri kalmadı.

Kutuyu alabilmek için masanın öbür yanına dolanmak amacıyla kalkmaya davrandıysa da, teyze hanım kutuyu alıp, Elen'in arkasından Piyer'e uzattı. Teyze hanım kolunu rahatça uzatabilsin

diye Elen hafifçe öne doğru eğilirken, başını çevirerek gülümse-
di. Her suarede olduğu gibi o akşam da yine modaya uygun, önü
ve arkası epeyce açık bir tuvalet giymişti. Piyer'e hep mermerden
oyulmuş gibi gelen o güzelim büst şimdi o kadar yanına sokul-
muştu ki, başını şöyle eğiverse dudakları degecek kadar yakına
gelen o boynun, o omuzların güzelliğinin yaşayan bir varlığa ait
olduğu Piyer'in miyop gözlerinden bile kaçamazdı artık. Elen'in
vücudunun sıcaklığını, ondan yayılan parfüm kokusunu duyuyor,
her kımıldayışında korsesinin hışırdadığını işitebiliyordu. Şimdi
onun, giysisiyle bir bütün oluşturan mermer güzelliğini değil, sa-
dece o giysinin örttüğü bedeninin tüm güzelliğini görüyor, çeki-
ciliğini hissediyordu. Hayalimizde yaşayan bir şeyin gerçeği bize
gösterildikten sonra nasıl bir daha onun hayalini gözümüzde can-
landıramazsak, Piyer de, onu bir kez bu hâliyle gördükten sonra
artık başka türlü düşünemez oldu.

Elen başını kaldırdı, yüzünü Piyer'e çevirdi ve ıslıl ıslıl parla-
yan kapkara gözleriyle onun gözlerinin içine bakarak gülümsedi.
Bu bakışıyla âdeta, 'Güzelliğimi bugüne kadar hiç fark etmediniz,
demek?' der gibiydi. "Demek, benim bir kadın olduğumun farkın-
da değildiniz? Evet, ben kadınıym işte, herkese, hatta size bile ait
olabilecek bir kadın!" Piyer de o anda, Elen'in onun karısı olabile-
ceğini, hatta olması gerektiğini bütün benliğiyle hissetti.

Bunun başka türlü olamayacağından o an için o kadar emindi
ki, Elen'le kendini yan yana mihrabın önünde görüyordu şimdiden.
Bunun ne zaman ve nasıl olacağını, hatta bunun doğru bir iş olup
olmadığını da bilmiyordu (aslında, nedenini bilmemekle birlikte,
bunun hiç de doğru bir iş olmayacağını söylüyordu sezgileri ona),
ama yine de, eninde sonunda bu işin olacağını adı gibi biliyordu.

Piyer gözlerini indirdi, sonra, Elen'i eskiden her gün olduğu
gibi yine öyle ulaşılmaz bir güzel, apayrı bir varlık olarak göre-
bilmek isteğiyle tekrar gözlerini kaldırdı, ama onu artık o gözle
göremiyordu. Hani, insan bozkıra çöken pusun içinden baktığı
zaman otların içinde çıkmış uzaktaki bir çalı kümesini ağaç sanır
da, yanına gidip çalı kümesi olduğunu anladıktan sonra bir daha
onu ağaç olarak düşünemez. Elen o kadar yakınındaydı ki, bu ya-

kınlık âdeta dehşet veriyordu Piyer'e. Şimdiden Piyer'i egemenliği altına almıştı Elen. Onunla Elen arasında şimdi, Piyer'in kendi iradesinden başka hiçbir engel yoktu.

Anna Pavlovna'nın sesinin, "Aman çok güzel, ben sizleri yine köşenizde bırakayım. Bakıyorum, burada keyfiniz yerinde," dediğini duyan Piyer, birdenbire paniğe kapıldı ve acaba yine ayıplanacak bir şey mi yaptım diye hatırlamaya çalışırken, kıpkırmızı kesilerek şöyle bir bakındı. İçinden geçirmekte olduğu şeyleri kendisi kadar başkaları da biliyor gibi gelmişti ona. Biraz sonra kalkıp büyük grubun yanına gittiğinde, Anna Pavlovna şöyle dedi ona:

"Duyduğuma göre Petersburg'daki evinizi yeniden düzenletip süslüyormuşsunuz." (Gerçekten de öyleydi: Sırf mimarı gerekli gördüğü için, nedenini bile bilmeden koskoca evi yeni baştan düzenletiyordu Piyer.)

Anna Pavlovna gülümseyerek, "Çok iyi ediyorsunuz," dedi. "Ama siz yine de Prens Vasili'nin evinden taşınmayın. İnsanın Prens gibi bir dostu olması iyidir. Ben bu işleri bilirim. Hem de nasıl bilirim, değil mi? Siz henüz çok gençsiniz. Danışacak birine ihtiyacınız var. Böyle konuştuğum için sakın kızmayın bana, yaşlılığıma verin."

Kadınlar yaşlarını ortaya attıktan sonra hani hep susar, karşılarındakinin bir şey söylemesini beklerler ya, Anna Pavlovna da işte öyle bir beklentiyle bir an için sustu. "Evlenirseniz, o zaman başka," diye sözünü sürdürürken de, bir bakışta iki genci birleştirdi. Ne Piyer Elen'e bakıyordu, ne de Elen Piyer'e o anda. Ama yine de, Piyer genç kızı çok yakınında hissediyor ve bu duygu ona dehşet veriyordu.

Piyer kızarak bir şeyler mırıldandı.

Eve döndükten sonra, olanları aklından çıkaramadığı için uzunca bir süre uyku tutmadı gözünü. Neydi olanlar? Hiç. O güne dek kendisine ne zaman Elen'in güzelliğinden söz edilecek olsa, "Evet, güzel ya..." der, ama kafasını hiç bu konuya takmazdı; oysa şimdi, çocukluğunu bildiği bu kadının, bu güzel kadının kendisinin olabileceği gerçeğini anlamış bulunuyordu – olan biten bundan ibaretti.

‘Ama kafasızın tekidir bu kız, kendim de onun kafasız olduğunu söylerdim ya,’ diye düşünüyordu. ‘Yok yok... bu benimki si aşk değil. Tam tersine, Elen’in bende uyandırdığı duygu temiz bir duygu değil, hatta iğrenç bir şey var bunda. Erkek kardeşi ile Anatol’ün birbirine âşık olduğunu, bu yüzden büyük rezalet çıktığını ve Anatol’ün kentten bu yüzden uzaklaştırıldığını söylemişlerdi ya bana. Öbür erkek kardeşi ise, İpolit... Babası, Prens Vasili... olunca... Bu iş kötü,’ diye böyle kara kara düşünürken (ve henüz düşünceleri bir sonuca ulaşmamışken kendi kendine gülümsemekte olduğunu anlayıp, ilk düşüncelerin altından yepyeni, bambaşka bir düşünce dizisinin üste çıktığını fark etti; fark etti ki, aynı anda bir yandan hem Elen’in değersizliğini düşünmekte hem de öbür yandan onun kendisine pekâlâ iyi bir eş olabileceğini, hatta tamamıyla değişerek kendisini bir koca olarak sevebileceğini ve hakkında söylenenlerin gerçek olmayabileceğini hayal etmektedir. Elen’i gözlerinin önüne getirdi tekrar; ama Prens Vasili’nin kızı olarak değil de, vücudunu örten kül rengi tül den bir giysiden başka üstünde hiçbir şey olmaksızın düşündü onu. ‘Yo, olamaz! Nasıl oldu da daha önce aklıma gelmedi bu benim?’ diye düşünerek, yine, bu evlilikte varlığını sezinlediği, bu evliliği olanaksız kılan korkunç bir şey; pis, iğrenç, aşağılık bir taraf bulunduğunu söylemeye başladı kendi kendine. Elen’le aralarında geçen konuşmaları, bakışmaları, sonra, ikisini bir arada görenlerin aralarındaki bakışmalarla konuşmaları aklına getirdi. Anna Pavlovna’nın kendisiyle evi hakkında konuşurken söylediklerini, her ikisine de nasıl baktığını hatırladı, gerek Prens Vasili’nin, gerek başkalarının yaptığı bunlara benzer sürüyle ima aklına geldi ve dolayısıyla da, asla yapmaması gereken bir şeyi yapmak zorunda kalacağı, şu ya da bu nedenle kendini bağlamış olabileceği düşüncesiyle dehşete kapıldı. Ama bu düşüncesinin inandırıcılığı henüz kafasının içinde tamamlanmadan, aynı anda beyninin başka bir bölümünde Elen’in güzelim görüntüsü bütün dişiliğiyle canlanmaya başlamıştı bile.

1805 Kasım'ında Prens Vasili'nin dört taşra ilini kapsayan bir teftiş gezisine çıkması gerekiyordu. Teftiş gezisini öyle bir ayarlamıştı ki, hem uzun zamandır savsakladığı kendi yurtluklarını gözden geçirme işini aradan çıkarabilecek hem de (o sırada alayında bulunan) oğlu Anatol'ü yolu üstündeki alayından alıp, zengin ihtiyarın kızıyla oğlunun evlendirilmesi konusunu görüşmek üzere onunla birlikte Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'yi ziyaret edebilecekti. Yalnız, bu geziye çıkmadan önce de, Piyer konusunu bir sonuca bağlamak istiyordu. Prens Vasili'nin evinde kalan Piyer gerçi son zamanlarda evden dışarı adımını atmaz olmuştu; gerçi, Elen'in yanında genç adam ne yapacağını şaşırır, kızarıp bozarır, telaşlanır, saçmalar (yani, sevdalı bir genç erkek gibi davranır) olmuştu – olmasına olmuştu da, hâlâ daha evlenme teklifinde bulunmamıştı.

Piyer'in bunca şeyi kendisine borçlu olduğu hâlde ("Ama neyse, bu kadarı da ona helal olsun artık!") şu evlenme konusunda pek de kadirbilirlik göstermediğini düşünen Prens Vasili, bir sabah içli içli bir "Of!" çekerek, 'Hepsi iyi, hepsi hoş da, her şeyin de bir sonu olması gerekir ama artık,' diye içinden geçirdi. 'Gençliktir dedik... başında şimdi kavak yelleri esiyordur dedik... hepsini kabul ettik, geçtik,' diye düşünürken, "helal etme" konusu aklına gelince, bu kadar iyi yürekli bir insan oluşundan dolayı göğsü kabardı. 'Ama her şeyin de bir sonu vardır, canım. Öbür gün nasıl olsa Lölya'nın* isim günü, bu vesileyle ben de tutar birkaç kişiyi çağırırım eve; eh artık, bu sefer de ne yapması gerektiğini kendiliğinden anlayamayacak olursa, o zaman iş bana düşüyor demektir – evet, bana düşer, elbette ya; kız babasıyım çünkü.'

Anna Pavlovna'nın suaresinin ve Piyer'in (Elen'le evlenmesinin felaket olacağı, dolayısıyla ondan kaçınması, kaçması gerektiği düşüncesiyle) uykusuz kaldığı gecenin üstünden altı hafta geçmiş olmasına, uykusuz kaldığı o gece bir karar vermiş bulunmasına rağmen bir türlü Prens Vasili'nin evinden ayrılamayan Pi-

* Lölya: Elen adının okşamalık olarak kullanılma durumudur. –İngilizce çev.

yer, Elen’le aralarındaki yakınlığa başkalarının, her geçen gün bu yakınlık biraz daha perçinleniyormuş gözüyle baktıklarını, kendisinin ise asla eskisi gibi göremediğini, bir daha da göremeyeceğini ve ne kadar korkunç bir şey olursa olsun eninde sonunda bu evliliğin gerçekleşeceğini dehşetle hissediyordu. Piyer bu durumdan belki yakasını sıyrabilirdi, ama gelin görün ki (Piyer’in oraya yerleşmesine kadar hemen hemen hiç konuk çağırılmayan) Prens Vasili’nin evinde her Allah’ın gecesi bir toplantı düzenleniyor, Piyer de herkesin keyfini kaçırmamak, kendisinden hep bir şeyler bekleyen insanları hayal kırıklığına uğratmamak için bu toplantılara katılmak zorunluğunu duyuyordu. Evinde pek oturmayan Prens Vasili ise, evde ne zaman Piyer’le karşılaşacak olsa hemen yanına yaklaşıp elini tutarak onu kendine doğru çeker, tertemiz tıraşlı buruşuk yanağını öpmesi için Piyer’e uzatır ve dalgın dalgın, ya “Hadi, sabaha görüşmek üzere,” ya “Yemeğe evde ol, yoksa seni göremeyeceğim,” ya da “Bak, sırf senin hatırın için kalıyorum,” gibi bir şeyler söylerdi. Ne var ki, kendi dediğine göre, “sırf Piyer’in hatırı için” evde kaldığı zaman da, Prens Vasili oturup onunla iki çift lakırdı ya eder, ya etmezdi; ama buna rağmen yine de Piyer onu hayal kırıklığına uğratmayı kendine yediremezdi.

Piyer her gün aynı şeyi tekrarlıyordu kendi kendine: ‘Artık Elen’i anlamamın, onun ne biçim bir kadın olduğu konusunda bir karara varmamın zamanı geldi. Onun hakkında daha önceki düşüncelerimde mi yanılmıştım, yoksa şimdi mi yanlış düşünüyorum?’ Bazen de, ‘Hayır hayır, hiç de aptal değil; mükemmel bir kız,’ derdi. ‘Hiç yanlış bir adım atmıyor, aptalca bir şey söylemiyor. Gerçi pekağzını açıp konuştuğu da yok, ama olsun, iki kelime de söylese hiç değilse anlaşılır, açık seçik laf ediyor; demek ki aptal değil. Başkalarının yanında hiçbir gün çekingenlik gösterdiğini eskiden de görmemiştim, şimdi de böyle bir şey görmüyorum, demek ki, çekinecek bir şeyi yok, o hâlde kötü kadın da değil!’ Piyer’in sık sık bu gibi düşüncelere onun yanındayken de daldığı oluyor, yüksek sesle düşünür gibi aklından geçenleri söylüyor, o zaman Elen onun söyledikleriyle ilgilenmediğini belli eden bir tavırla ya kısacık, ama usturuplu bir cevapla geçiştiriyor ya da ses-

sizce gülümseyerek ona bakınakla yetiniyor ve bu gülümseyişle üstünlüğünü her şeyden daha güçlü hissettiriyordu Piyer'e. Bu gülümseyiş onda olduktan sonra, kim ne düşünürse düşünsün, vız gelirdi Elen'e; bunda da yerden göğe kadar haklıydı kız doğrusu.

Elen onunla konuşurken, eskisinden farklı olarak, şimdi yalnız Piyer için ve âdeta ona yüreğini açar gibi gülümser, sosyete içindeyken yüzünü aydınlatan gülümsemelerden çok daha sıcak, çok daha pırıltılı olan bu gülümseme, o sosyetik gülücüklerden daha derin anlamlar taşırdı. Piyer, herkesin ondan belli bir çizgiyi aşacak adımı atmasını, ağzından çıkacak sözü beklediğini, kendisinin de er geç bu çizgiyi aşacağını biliyor, ama bu adımı atmak şöyle dursun, bunun düşüncesini aklına getirmesi bile dehşete kapılmasına yetiyordu. O korkunç uçuruma doğru adım adım sürüklendiğini hissettiği bir buçuk ay içinde kendi kendine belki bin kez şöyle demişti Piyer: 'Nedir bu benim yaptığım? Kararlı olmalıyım! Yoksa kararsızın biri miyim, neyim?'

Bir karara varabilmeyi candan yürekten istiyor, ama kendisinde var olduğunu bildiği ve gerçekten de var olan irade gücünü bu konuda göstermekte aciz kaldığını fark ederek müthiş üzülyordu. Piyer, güçlerini yüreklerinin temizliğinden alan, vicdanları rahat olduğu sürece kararlılık gösterebilen insanlardandı. Oysa Anna Pavlovna'nın suaresinde enfiye kutusuna doğru uzanırken kendini şehvete kaptırışından beri bilinçaltına yerleşen, o şehvet içtepisinin doğurduğu günahkârlık duygusu, Piyer'in iradesini felce uğratmış bulunuyordu.

Elen'in isim günü, (Prens Vasili'nin karısının deyimiyle, "en yakınlarımız, en sevdiklerimiz" denilen) yakın dostlar ve akrabalar-dan oluşan ufak bir grup Prens Vasili'nin evinde akşam yemeğinde bir araya geldi. Bütün bu yakın dost ve akrabalara, genç Prensesin geleceği bakımından bu gecenin büyük bir önem taşıdığı hissettirilmişti. Konuklar akşam yemeği için sofrada yerlerini almışlardı. Bir zamanlar alımlı bir kadın olduğu anlaşılan Prenses Kuragina, şişman ve iri gövdesinin bütün heybetiyle sofrada başköşeye kurulmuştu. Prenses Kuragina sağına ve soluna en hatırlı konuklarını - yaşlı bir general ve karısı ile Anna Pavlovna Şerer'i almıştı.

Sofranın ucuna doğru daha genç, daha az hatırlı konuklar yer alıyordu ve Elen ile ev halkından sayılan Piyer de yan yana onların arasına oturtulmuştu. Akşamları yemek yemeyen Prens Vasili neşe içinde bütün sofrayı dolaşıyor, bir konuğun yanından kalkıp, öbürünün yanına oturuyordu. Bütün konuklarıyla ayrı ayrı ilgilenen, her birine iki üç tatlı söz eden Prens Vasili, yalnız Elen ve Piyer'le hiç konuşmuyor, sanki onlar hiç yokmuş gibi davranıyordu. Sofraya bütün neşeyi getiren Prens Vasili idi. Mumların pırıl pırıl aydınlattığı salonda gümüş ve kristal yemek takımları gibi, hanımların tuvaletleri de, erkeklerin gümüş ya da altın sırmalı apoletleri de ısıtılar saçıyor, kırmızı üniformalı uşaklar sofranın çevresinde pervane olurken tabak, çatal, bıçak, bardak sesleri, canlı ve neşeli konuşmaların gürültüsüne karışıyordu. Masanın bir ucundan, ihtiyar bir mabeyinci yaşını başını almış bir baronese ilanı aşk etmek amacıyla dil dökerken baronesin attığı kahkahalar duyuluyor, yine aynı anda başka bir köşede de, adı Mariya Viktorevna mıdır nedir, bir talihsiz kadının başına gelenler hikâye ediliyordu. Sofranın iki ucu arasında oturanların bütün dikkatleri ise Prens Vasili üzerinde odaklanmıştı. Dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle hanımlara, çarşamba günkü son Saray Meclisi oturumunda Petersburg'un yeni askerî valisi Sergey Kuzmiç Viyazminov'un, İmparator Aleksandr'dan aldığı -o sıralarda kimsenin dilinden düşmeyen ünlü- fermanı kendilerine nasıl okuduğunu anlatıyordu Prens. İmparatorun Sergey Kuzmiç'e seferden yolladığı (yurdun dört bir yanında halkın İmparatoruna yağdırdığı, bağlılıklarını kanıtlayan bildirilerden, hele Petersburg'un bağlılık yemininden ne kadar hoşnut kaldığını; böyle bir halkın başında bulunmaktan duyduğu gururu, kendisinin de bu halka layık olmaya çalışacağını anlattığı) bu ferman şu sözlerle başlıyordu. "Sergey Kuzmiç. Her taraftan bana ulaşan raporlara göre... vb."

Prens Vasili'yi dinlemekte olan hanımlardan biri, "Eee, sonra yani, 'Sergey Kuzmiç'ten ötesini getiremedi mi?" diye sordu.

Prens Vasili gülerek, "Hayır hayır, bir hece bile öteye geçemedi," diye cevap verdi. "Sergey Kuzmiç... Her taraftan... Her taraftan... Sergey Kuzmiç..." diye takıldı kaldı zavalıcık! Her

seferinde baştan alıyor, ama daha 'Sergey'der demez hıçkırıklara boğuluyor, 'Kuzmiç' dediğinde gözyaşları boşalıyor, sıra 'her taraftan'a geldiğinde zavallı Viazminitov, artık iki gözü iki çeşme; bir kelime ileri gidemiyor. Hadi bakalım, yine mendil çıkarılıp gözler kurulanıyor ve yine al baştan yapılıyor: 'Sergey Kuzmiç. Her taraftan...' dedi mi, tamam; gelsin gözyaşları! Sonunda baktılar ki, olacak gibi değil, tuttular başka birine okuttular fermanı."

Oradakilerden biri, "Kuzmiç... Her taraftan... gelsin gözyaşları!" diye tekrarlayarak kahkahayı bastı.

Masanın öbür başından Anna Pavlovna onlara doğru parmağını sallayarak, "O kadar da insafsız olmayın, bakayım!" diye bağırdı. "Bizim sevgili Viyazminitov'umuz değerli, mükemmel bir insandır..."

Bol bol gülüşdü. Masanın onur yeri olarak ayrılan baş tarafında oturanlar, ayrı ayrı ruh durumlarının ve coşturucu etmenlerin nedeniyle de olsa, pek neşeliydiler. Yalnız Piyer'le Elen, neredeyse masanın en dibine çekilmiş, sessiz sedasız yan yana oturuyorlardı. Gerçi ikisinin de yüzü gülüyordu, ama bunun Sergey Kuzmiç'le hiç ilgisi yoktu. Kendi duygularının yarattığı sıkılganlıktan ileri gelen bir gülümsemeydi onlarınki. Ötekilere gelince, ne kadar gülüşüp şakalaşsalar, kendi aralarında konuşsalar, genç çiftle hiç ilgilenmeksizin sadece Ren şarabının, sotenin, soğuklukların keyfini çıkarır görünseler de, aslında Sergey Kuzmiç üzerine anlatılan fıkra da, gülüşüp şakalaşmalar da, yemek de hep bahaneydi; herkesin bütün dikkatinin aslında o iki genç üzerinde toplandığı, arada bir bakışlarının gizli gizli onlara kaymasından belli oluyordu. Prens Vasili, Sergey Kuzmiç'in hıçkıra hıçkıra ağlamasını taklit ederken bile gözleri kızına takılıyordu; Prens Vasili kahkahalarla gülerken, yüzünün ifadesi açıktan açığa, "Evet evet, işler yolunda, bu iş bu akşam bir sonuca bağlanır!" diyordu. Anna Pavlovna, (Bizim sevgili Viyazminitov'umuz yüzünden) Prens Vasili'ye çıkışırken, onun bir an için Piyer'e kayıp tekrar kendisine çevrilen bakışıyla yolladığı mesajı gözlerinde okuyordu Prens Vasili - müstakbel damadıyla kızının mutluluğunu dileyen kutla-

ma mesajını. Prens Vasili'nin karısı hüzünlü bir iç çekişle yanında oturan yaşlı hanımefendiye şarap ikram ederken, bir yandan da kızına sert sert bakıyor ve o iç çekişiyle yanı başındaki hanıma âdeta şöyle diyordu: 'Eee, ne yaparsın; mutlu olmak sırası, insanı kışkandıran gençlikleriyle kaplarına sığamayan bu gençlere geldiğine göre, seninle bana da tatlı tatlı şarabımızı yudumlamak kalıyor artık azizim.' Bakışları bu iki gence kayan bir diplomat ise içinden şöyle geçiriyordu: 'Yahu, benim anlattıklarımın hepsi boş! Mutluluk dedikleri işte budur!'

Bu topluluğu oluşturan insanların ortak ilgi alanları içine yalnız yüzeysel, yapay ve alışageldikleri ıvır zıvır konular girerken, şimdi, bu sağlıklı ve güzel iki genci birbirlerine çeken yapmacıksız duygu da onların ilgisini uyandırmış bulunuyordu. Sofradaki hafifliklerin üzerine yükselen bu insancıl duygu herkesi egemenliği altına alarak bütün gevezelikleri bastırmıştı. Artık bütün taklitler yavan kaçıyor, dedikodular ilgi çekmiyor, şakalar zorlama oluyordu. Bu durum yalnız konuklar için değil, onlara hizmet eden uşaklar için de geçerliydi; aynı duygunun etkisinde kaldıkları anlaşılan uşaklar, hizmet etmeyi bile unutarak kâh güzelim Elen'in gülümseyen yüzünü, kâh Piyer'in kırmızı, tombul, mutlu ve heyecanlı yüzünü seyre dalıyorlardı. Mumlar bile ışıklarını sanki yalnız bu iki mutlu yüze doğru veriyor gibiydi.

Bütün bu ilginin odak noktasını kendisinin oluşturduğunu pekâlâ bilen Piyer bundan dolayı hem hoşnut hem de sıkıntılıydı. İşine dalarak çevresini unutmuş birine benziyordu Piyer'in durumu. Ne gözü doğru dürüst görüyor, ne de kulağı doğru dürüst bir şey işitiyordu; söylenenleri anlamıyordu bile. Gerçek dünyadan yansıyan parça parça, bağlantısız birtakım düşünceler, izlenimler zaman zaman kafasının içinde parlayıp sönüveriyordu.

'Demek her şey bitiyor böylece!' diye düşünüyordu. 'Nereden geldi bu iş benim başıma yahu? Hem de çabucak! Şimdi anlıyorum ki, yalnız Elen'i düşünerek değil, yalnız kendim için değil, ama herkesi düşünerek, bu işi kesinlikle sonuca bağlamak gerekiyor. Herkes bunu bekliyor, üstelik gerçekleşeceğinden de o kadar eminler ki, onları hayal kırıklığına uğratamam, bunu yapamam.

Peki, ama nasıl olacak? Bilemiyorum; ama kesinlikle olacak işte!" diye içinden geçirirken, gözlerinin hemen önünde ıslıl ıslıl parlayan omuzlara kayıyordu bakışları.

Zaman zaman da nedenini bilmeksizin bir utanç basıyordu Piyer'i. Herkesin ona ilgi göstermesi; onu şanslı kabul ederek, çirkin sayılabilecek yüzüne Truvalı güzel Elen'e sahip çıkan Paris'in yüzüne bakar gibi bakmaları bunaltıyordu Piyer'i. "Ama bu iş herhâlde hep böyle oluyordur, dolayısıyla, şimdi de böyle olması gerekiyor," diye avutuyordu kendini. "İyi, hoş da bunun benim de başıma gelmesi için ben ne yaptım peki? Ne zaman başladı bu iş? Moskova'dan buraya Prens Vasili ile birlikte geldim. O sırada böyle bir şey yoktu ortada. Dolayısıyla, onun evinde kalmamam için de bir neden yoktu. Sonra Elen'le kâğıt oynadım, çantasını getirip verdim, birlikte arabayla gezmeye gittik. Peki, bu iş ne zaman çıktı ortaya, nasıl oldu da çıktı?" İşte şimdi onun yanında nişanlısı gibi oturuyor, onu görüyor, onu işitiyor; soluğunu, sıcaklığını, kımıldanışını, güzelliğini duyumsuyordu. Bazen, o kadar güzel olan Elen değil, sanki kendisiymiş de, o yüzden herkes ona öyle bakıyormuş gibi bir duyguya kapılıyor, herkesin gösterdiği hayranlık karşısında göğsünü kabartıp başını dikerek böylesine talihli oluşundan ötürü sevincini belli etmek geliyordu içinden. Bir ara, tanıdık bir sesin kendisine ikinci seferdir aynı şeyi sorduğunu fark etti aniden. Ama o kadar dalgındı ki, söyleneni anlayamadı.

Prens Vasili üçüncü kez, "Bolkonski'den en son ne zaman haber aldığını soruyorum," diye tekrarladı. "Bu ne dalgınlık böyle, azizim?"

Prens Vasili gülümserken, orada bulunan herkesin de kendisine ve Elen'e bakarak gülümsediğini gördü Piyer. 'Anladık işte, hepiniz biliyorsunuz; ne olmuş yani?' diye içinden geçirdi. 'Evet, bu bir gerçek! Ne yapalım yani?' Piyer böyle düşünerek o çocuksu gülümsemesiyle tatlı tatlı gülümseyince, Elen de gülümsedi.

Prens Vasili, birisiyle girdiği iddia yüzünden soruyormuş süsünü vererek, "Ne zaman almıştın mektubu sen? Olmütz'den mi yazılmıştı?" diye sorusunu tekrarladı.

Piyer, 'Hey Allahım, böyle saçma sapan şeylerle uğraşılır mı, ne incir çekirdeğini dolduramaz konuşmalardır bunlar?' diye içinden geçirdiyse de içini çekerek, "Evet, Olmütz'den," diye cevap verdi.

Yemekten sonra Piyer de damıyla birlikte ötekilerin arkasından salona geçti. Konuklar yavaş yavaş dağılmaya başladılar; bazıları ayrılırken Elen'e allahaısmarladık bile demediler. Bazıları ise, sanki Elen'in çok önemli bir işi varmış da onu işinden alıkoy-mak istemiyorlarmış gibi, yanına bir saniyecik uğrayıp, Elen'in kendilerini kapıya kadar geçirmesine izin vermeden hemen savuşuverdiler. Diplomat bey salondan ayrılırken pek dalgındı ve ağzını bıçak açmıyordu. Piyer'in mutluluğu yanında kendi mesleği gözüne pek boş görünüyordu adamcağızın. İhtiyar Generale, karısı bacağına nasıl olduğunu sorunca, General ona bir homurtuyla cevap verirken, içinden, 'Hadi be kocakarı sen de!' diye geçirdi. 'Kadın dediğin Elena Vasilyevna gibi olmalı; o ellisinde bile yine böyle güzel kalacaktır!'

Anna Pavlovna Şerer, Elen'in annesine sarılıp hararetle öperken, "Sanırım seni kutlayabilirim," diye kulağına fısıldadı. "Şu pis baş ağrım tutmasaydı, daha kalırdım."

İhtiyar Prenses hiç cevap vermedi; kızının mutluluğu, kıskançlıktan çatlatacakları kadını neredeyse.

Konuklar uğurlanırken, Piyer küçük salonda Elen'le uzunca bir süre baş başa kaldı. Son altı hafta içinde Elen'le pek çok kez böyle baş başa kalmış, ama aşktan hiç söz etmemişlerdi. Piyer bu kez mutlaka aşktan söz açması gerektiğini biliyor, ama son adımı atma kararlılığını bir türlü gösteremiyordu. Utanıyordu; Elen'in yanında otururken sanki başkasının yerini işgal ediyormuş gibi geliyordu Piyer'e. İçinden bir ses ona durmadan, 'Bu mutluluk sana göre değil,' diyordu. 'Sendeki yüreğe sahip olmayanlara göredir bu mutluluk.'

Ne var ki, Elen'e de bir şeyler söylemesi gerekiyordu; o yüzden tuttu, bu geceki toplantıdan hoşnut kalıp kalmadığını sordu ona. Elen de o her zamanki sade tavrıyla, kendi isim günü kutlamaları içinde en güzellerinden birinin bugünkü olduğunu söyledi.

Yakın akrabalarından bazıları daha gitmemişlerdi. Büyük salonda oturuyorlardı. Prens Vasili tembel adımlarla küçük salona girip Piyer'in önüne geldi. Piyer hemen ayağa kalkarak, vaktin geç olduğunu söyledi. Sanki Piyer anlaşılması olanaksız, saçma sapan bir şey söylemiş gibi, soran bakışlarla ona önce ters ters şöyle bir baktı Prens Vasili. Ama hemen ardından, yüzünün sert ifadesi değişti, Piyer'i elinden tutup aşağı çekerek oturttu ve tatlı tatlı gülümsedi.

Sonra hemen kızına döndü ve çocuklarını doğdukları günden başlayarak el bebek gül bebek büyüten ana babalar için çok doğal olan, ama kendisinin başka ana babaların taklitlerini yapa yapa edindiği, doğallığı alışkanlıktan ileri gelen olağan bir sevecenlikle, "Nasılmış bakayım benim Lölyacığım?" diye sordu.

Sonra yine Piyer'e döndü.

Yeleğinin üst düğmesini çözerken, "Sergey Kuzmiç –her taraftan–" diye anekdotu tekrarladı.

Piyer gülümsedi, ama Prens Vasili'nin şu sırada ilgilendiği asıl şeyin Sergey Kuzmiç olmadığını pekâlâ bildiğini de gülümseyişiyle belli etti; Prens Vasili'ye gelince, o da Piyer'in bunu bildiğini anladı. Bir şeyler ınırıldanarak aniden dönüp çıktı gitti odadan. Prens Vasili'nin bir şeye canının sıkıldığını sezdi Piyer. Yaşını başını almış, görmüş geçirmiş koskoca adamın bu bozuk hâli Piyer'e çok dokundu; dönüp Elen'e baktı, onun da canı sıkıkmış gibi geldi Piyer'e. Elen bakışlarıyla sanki, 'Tabii ya, kabahat sende!' diyor gibiydi.

'Kaçınılmaz bir şey –bu adımın mutlaka atılması gerek– ama yapamıyorum işte, yapamıyorum!' diye içinden geçiren Piyer yine ilgisiz konulardan söz açtı, Sergey Kuzmiç'le ilgili hikâyeyi kaçırdığı için tam anlayamadığını söyleyerek inceliğinin ne olduğunu sordu. Elen gülümseyerek kendisinin de bilmediğini söyledi.

Prens Vasili büyük salona döndüğünde karısı yaşlıca bir hanıma fısır fısır Piyer'le ilgili bir şey anlatıyordu.

"Tabii ki, birbirine çok yakışan bir çift şekerim, ama mutluluk..."

“Dünya evine girene Tanrı yardımcı olur,” diye karşılık verdi konuk hanım.

Prens Vasili hanımların konuşmasını duymazdan gelerek salonun uzak köşesine gidip bir divana oturdu. Şekerleme yapıyormuş gibi gözlerini kapadı. Başı önüne düşer gibi olunca silkinerek gözlerini açtı.

“Aline,” diye seslendi karısına, “gidip bir bakıver kuzum, ne yapıyorlar?”

Prenses kalkıp kapıya kadar gitti, yüzüne vakur bir ifade verip hiç ilgilenmiyormuş gibi yaparak kapının önünden geçerken küçük salona bir göz attı. Piyer’le Elen eskisi gibi oturmuş konuşuyorlardı.

“Hep aynı,” dedi kocasına.

Prens Vasili’nin kaşları çatıldı, dudakları büzülerek yana kayd, yanakları seğirmeye başladı ve yüzüne o kendine özgü kaba, tatsız ifade geldi. Silkinip ayağa kalktı, başını geriye doğru atıp hanımların önünden kararlı adımlarla geçerek küçük salona girdi. Sevinçli bir yüzle, hızlı adımlarla Piyer’e doğru yürüdü. Yüzüne kıvançlı bir ifade vermek isterken bunu öyle bir abartıya vardırmıştı ki, onun o hâlini gören Piyer korkuyla yerinden doğruldu.

“Allah’a şükürler olsun!” dedi Prens Vasili. “Karım her şeyi anlattı bana!” Bir kolunu kızının, öbür kolunu da Piyer’in omzuna attı. “Sevgili oğlum benim. Benim bir tanecik Lölyacığım... Çok ama çok sevinçliyim.” Bu sırada sesi titriyordu. “Babanı çok se-verdim... Kızım sana iyi bir eş olacaktır... Allah ikinizden de razı olsun!” Önce kızını, sonra da Piyer’i kucakladı ve ihtiyar kokulu dudaklarıyla öptü genç adamı. Prens Vasili’nin yanakları sahici gözyaşlarıyla ıslanmıştı.

“Prenses, buraya gelsenize!” diye seslendi içeriye.

Prenses içeriye girdi, girmesiyle de ağlamaya başlaması bir oldu. Yaşlıca hanım da mendilini çıkarmıştı. Hepsi Piyer’i öpücük yağmuruna tuttular, o da birkaç kez Elen’in elini öptü. Bir süre sonra onları yine baş başa bıraktılar.

Piyer, ‘Bütün bunların olması hem de böyle olması gereki-yordu, başka türlü olması mümkün değildi,’ diye düşünüyordu.

“Dolayısıyla, iyi mi oldu, kötü mü diye sormanın bir anlamı yok artık. Aslında iyi olduğu belli, çünkü hiç değilse her şey bir kesinlik kazandı böylece; insanı tedirgin eden o ikircikli durumdan kurtulmuş oldum.” Piyer konuşmadan sözlüsünün elini tutuyor, onun inip inip kalkan güzel göğsüne bakıyordu.

Yüksek sesle bir kez, “Elen!” deyip tekrar sustu.

‘Bu gibi durumlarda hep özel bir söz söylenir,’ diye düşünüyor, ama ne söylendiği bir türlü aklına gelmiyordu. Kızın yüzüne o öyle bakadursun, güzel Elen usul usul Piyer’e sokuldu. Yüzünü ateş basmıştı Elen’in.

“Amaan, çıkarsana... şunları...” diyerek Piyer’ingözlüğünü ıştır etti. Piyer gözlüğünü çıkardı. Gözlüğünü çıkaran insanların gözlerinde her zaman beliriveren çekingen ifadeden başka kaygı ve sorgu da okunuyordu gözlerinde. Elen’in elini öpmek için tam eğileceği sırada genç kız başının hayvansı denecek kadar çevik bir hareketiyle Piyer’in dudaklarını yarı yolda kendi dudaklarıyla karşıladı. Elen’in bir anda değişip allak bullak olan yüzündeki hayvansı, çirkin ifade Piyer’i afallattı.

“Ama iş işten geçti artık, olan oldu; üstelik abayı da yaktım ona,” diye düşündü. Bu gibi durumlarda ne denildiğini hatırlayarak, “*Je vous aime!*”* dedi, ama bu sözlerin ifade ettiği anlam ona o kadar zayıf göründü ki, kendi de utandı.

Altı hafta sonra Piyer evlenmiş, herkesin de dediği gibi, “milyonlarca rublelik servetle birlikte güzeller güzeli bir eşe de sahip olarak,” Kont Bezuhov’un yeniden dekore edilen Petersburg’daki konağına yerleşmiş bulunuyordu.

III

1805 yılı Aralık ayında İhtiyar Prens Nikolay Andreyeviç Bol-konski, Prens Vasili’nin yakında oğluyla birlikte ziyaretine geleceğini bildiren bir mektup aldı ondan. (“Bir teftiş gezisine çıkacağım, bu arada sizi de ziyaret edebilmek için yolumdan yüz

* Fr. “Sizi seviyorum.”

kilometrecik bir sapma yapmak bana bir adım atmak kadar kolay gelecektir benim çok saygıdeğer velinimetim,” diye yazıyordu Prens Vasili. “Oğlum Anatol de yolumuzun üstünde bulunan birliğine katılmak üzere benimle birlikte geliyor; tıpkı babası gibi zatiâlinize derin saygı duyan oğlumun da bu vesileyle saygılarını sunmasına izin vereceğinizi umarım.”)

Bunu duyan Küçümen Prens (Prens Andrey’in karısı), “Eh, artık Mariya’yı görücüye çıkarmak için buradan bir yere götürmeye gerek kalmadı, baksanıza, görücüler ayağımıza kadar geliyorlar,” diye düşüncesizce bir laf etti.

Prens Nikolay Andreyeviç kaşlarını çattıysa da bir şey demedi. Mektubun alınışından on beş gün sonra, bir akşamüstü, Prens Vasili’nin önden yola çıkan uşakları, ertesi gün de oğluyla birlikte kendisi geldi.

Prens Vasili’nin karakterini öteden beri zaten pek beğenmezdi ihtiyar Bolkonski; Prens Vasili’nin, Çar Pavel ve Çar Aleksandr’ın hükümdarlıkları sırasında, özellikle de son zamanlarda hem mevki hem de rütbe bakımından bu kadar yükselişi üzerine ise ondan iyice sıdkı sıyrılmıştı. Ondandır bu mektupla Küçümen Prens’in imaları da üst üste gelince, işin içinde iş olduğunu sezen İhtiyar Prens’in beslediği o hoş olmayan duygular şimdi büsbütün aşağılayıcı bir nitelik kazanıp tam bir nefrete dönüştü. Artık ne zaman Prens Vasili’nin adı geçse, homur homur homurdanıyordu ihtiyar. Prens Vasili’nin geleceği gün ise tam anlamıyla cinleri tepesindeydi ihtiyarın. Artık, Prens Vasili geliyor diye mi öfkeliydi, yoksa o gün öfkesi zaten burnunda olduğu için mi Prens Vasili’nin gelişine kızılıyordu belli değildi, ama her ne sebepten olursa olsun burnundan soluyordu ihtiyar. Tihon da bunu fark ettiği için sabah sabah mimarı uyardı, iş raporu vereceğim filan diye sakın ola Prens’in yanına sokulmamasını söyledi.

Mimarın dikkatini Prens’in içeriden duyulan ayak seslerine çekerek, “Nasıl bastığını duyuyor musunuz?” dedi. “Topuklarına basa basa yürüyor – bunun ne anlama geldiğini de hepimiz biliriz...”

Bununla birlikte Prens sabah dokuzda sırtında yakası samur kürklü kadife kaftanı, başında yine samur kürklü başlığıyla her

günkü gibi yine sabah yürüyüşüne çıktı. Önceki gece kar yağmıştı. Prens yürüyüşünü yaptığı, limonluğa doğru giden yol üstündeki karlar kürenmişti; süpürge izleri hâlâ belli oluyordu, yol boyunca iki yana doğru kürenmiş kar yığınlarından birinin üstüne de bir kürek bırakılmıştı. Prens limonlukların arasından geçip, toprak kölelerinin oturduğu damlar ve müştemilat arasında kaşları çatık, sessiz sedasız dolaştı.

Dönüşte eve kadar kendisine eşlik eden ve görünüşüyle de, huylarıyla da efendisine çok benzeyen herkesin saydığı ihtiyar kâhyasına, “Kızak geçebilir mi oradan?” diye sordu.

“Kar kalınlığı epeyce efendimiz, ağaçlıklı yolu da kürettiriyorum.”

Prens hafif bir baş selamı verip cümle kapısının önündeki basamakları çıkmaya başladı.

‘Çok şükür, fırtınayı atlattık!’ diye içinden geçiren kâhya “Küretmesek kızak zor geçerdi, efendimiz,” dedi. “Duyduğuma göre, efendimizi ziyarete bir Bakan geliyorlarmış.”

Prens, kâhyaya doğru dönüp ateş saçan gözlerini adamcağızın suratına dikerek yiyecek gibi baktıktan sonra, o cırtlak sesiyle bas bas bağırmaya başladı:

“Ne demek oluyor? Ne Bakanymış? Kim emir verdi sana bakayım? Benim kızım için, Prens için yolu temizletmezsin de, bir Bakan için temizletirsin sen ha! Bakan makam tanımam ben öyle!”

“Efendimiz, ben sanıyordum ki...”

Gittikçe daha hızlı konuşmaya başladığı için söyledikleri anlaşılmaz hâle gelen İhtiyar Prens bağırmaı sürdürdü:

“Bir de sanıyormuş! Şuna bakın hele, sanıyormuş! Haydutlar! Alçaklar! Ben gösteririm sanmasını sana!” diyerek bastonunu kaldırdığı gibi Alpatıç’ın kafasına doğru indirdi, ama Allahtan, kâhyası atik davranıp içgüdüsel bir hareketle eğildi de, bastonu kafasına yemekten kurtuldu. Prens, “Haydutlar! Alçaklar!” diye hâlâ bas bas bağırıyordu. Efendisinin savurduğu bastondan kaçınmakla büyük küstahlık ettiği için korkusundan yüreğine incek hâle gelmesine rağmen, ihtiyar Alpatıç, Prens önüne kadar geldi ve dazlak başını efendisinin önünde teslimiyetle eğdi; işte

belki de bu yüzden, hâlâ “Alçaklar! Haydutlar! Serin karları yolun üstüne tekrar!” diye avaz avaz haykırmayı sürdürmekle birlikte, Prens bir daha bastonunu kaldırmadı, fırtına gibi kapıdan içeri dalıp odasına gitti.

İhtiyar Prens'in heyheylerinin üstünde olduğunu bilen Prenses Mariya ile Matmazel Bourienne yemek sofrasının başında, ayakta bekliyorlardı onu; Matmazel Bourienne'in aklından geçenler güleç yüzünden okunuyordu: “Bana göre hava hoş, benim hiçbir şeyden haberim yok nasılsa.” Korkusundan ödü patlayan, gözlerini yerden kaldıramayan Prenses Mariya'nın ise yüzü kül gibiydi. Ona en zor geleni de, böyle zamanlarda kendisinin de tıpkı Matmazel Bourienne gibi davranması gerektiğini çok iyi bilmesine rağmen bunu yapacak gücü bulamayışıydı. O da aklından şöyle geçiriyordu: ‘Fark etmemiş gibi davransam, ona hiç acımadığımı düşünür; üzüldüğümü belli edecek olsam, bu sefer de (daha önce de yaptığı gibi) surat astığımı söyleyecektir.’

Prens, kızının yüzündeki korku ifadesini görerek, ‘Sersem! Budala mıdır nedir bu kız!’ diye içinden geçirdi. Küçümen Prensesi yemek salonunda göremeyince de, ‘Bak işte, ötekisi yemeğe bile inmemiş; demek ki hemen ona da yetiştirivermişler,’ diye düşündü öfkeyle.

“Prenses hanım neredeler? Saklanıyorlar mı?” diye sordu.

Matmazel Bourienne pırıl pırıl bir gülücükle, “Kendisi biraz keyifsiz,” diye cevap verdi. “Aşağıya inmeyecekmiş. Onun durumundaki biri için çok doğal.”

Prens, “Hımm! Hımm! Hıh, hıh!” diye homurdanarak sofraya oturdu.

Tabağı gözüne pek temiz görünmedi, bir beneği işaret ederek kaldırdığı gibi fırlattı attı tabağı. Tihon, tabağı havada yakalayıp hemen sofracıbaşının eline tutuşturdu. Küçümen Prenses aslında keyifsiz filan değildi, Prensten zaten ödü koptuğu için bir de sinirli olduğunu duyunca, ortalıkta görünmemeye karar vermişti.

“Ben bebeğim için korkuyorum,” demişti Matmazel Bourienne’e. “Bu korku yüzünden Allah bilir neler gelecek bebeğimin başına.”

Küçümen Prenses, Daz Tepeler'deki yurtluğa yerleşti yerleşeli yüreğinde kayınpederinden duyduğu müthiş korkuyla yaşamaktaydı. Kayınpederi onun üzerinde itici bir duygu da yaratmaktaydı, ama korkusu çok daha ağır bastığı için bu itici duyguyu pek fark edemiyordu Prenses. Gerçi aynı itici duyguyu Prenses de ihtiyar Bolkonski üzerinde uyandırıyordu, ne var ki, Prensin duyduğu antipati de, daha baskın çıkan hor görme duygusunun yanında kaynayıp gidiyordu. Prenses, Daz Tepeler'e daha geldiği gün Matmazel Bourienne'den çok hoşlanmıştı; o günden başlayarak zamanının çoğunu Matmazelle geçirmekteydi, hatta bazen onu odasına gece yatısına çağırır, kayınpederini anlatır, çekiştirirdi.

Matmazel Bourienne pembe parmaklarıyla peçetesini açarken, "Konuklarımız varmış Prens Hazretleri," dedi ve sorgu işareti taşıyan bir tonla sürdürdü: "Prens Kuragin Hazretleriyle oğlu, işittigiime göre?"

İhtiyar Prens, küçümseyen bir tavırla, "Hıh! Sizin Hazretleri dediğinizin ağzı daha süt kokuyor... Onu işine ben yerleştirmiştim," dedi. "Oğlunu da peşine takıp neden getirir, bir türlü anlamadım gitti. İstemem, aman eksik olsun!" Kıpırmızı kesilen kızına dönerek, "Sen bugün rahatsız filan mısın? Ha?" diye sordu. "Yoksa, sersem kafalı Alpatîç'in bu sabah 'Bakan' diye söz ettiği o adamdan mı korkuyorsun?"

"Non, mon père."*

Densizlik edip konuşmayı tatsız bir konuyla açtığı için başarısızlığa uğramasına rağmen yılmayan Matmazel Bourienne'in çenesi durmak bilmedi; limonluktan söz etti, yeni açan güzel çiçekleri anlattı, İhtiyar Prens de çorbasını içtikten sonra yatıştır gibi oldu.

Yemekten sonra kalkıp gelinini yoklamaya gitti. Küçümen Prenses ufak bir masanın başında hizmetçisi Maşa ile oturmuş dedikodu yapıyordu. Kayınpederini görünce rengi attı.

Küçümen Prenses çok değişmişti. Eski güzelliğinden eser kalmamış, çirkinleşmişti. Avurtları çökmüş, dudakları gerilmiş,

* Fr. "Hayır, babacığım."

gözleri çukura kaçmıştı. Keyfinin nasıl olduğunu soran Prense, “İşte öyle, üstümde bir ağırlık var,” diye cevap verdi.

“Bir ihtiyacınız var mı?”

“Non, merci mon père.”*

“İyi öyleyse, iyi öyleyse.”

Prens oradan çıkıp mutfığa bitişik kâhya odasına gitti; Alpatıç gelip başını önüne eğerek durdu efendisinin önünde.

“Karları gerisin geriye serdiniz mi yola?”

“Evet efendimiz. Allah rızası için kusurumu bağışlayınız... Bir aptallıktır ettim işte...”

O yapmacıklı ve kaba gülüşüyle onun sözünü kesen Prens, “İyi öyleyse, iyi öyleyse,” diyerek elini uzatıp kâhyasına öptürdükten sonra çalışma odasının yolunu tuttu.

Prens Vasili akşama doğru geldi. Onu ağaçlı yolda karşılayan arabacılarla uşaklar, kızağıyla arabalarını bağrıış çığırıış arasında, mahsus tepe gibi yığılmış karların üzerinden ite kaka aşırıp konağın bir kanadı önüne kadar getirdiler.

Prens Vasili ile Anatol’e ayrı ayrı iki oda hazırlanmıştı. Anatol askerî ceketini çıkardı, masanın başındaki iskemleye oturdu, ellelerini kalçalarına dayayıp iri güzel gözlerini dalgın dalgın masanın bir köşesine dikti. O bütün yaşantısını, nasıl olsa birilerinin çıkıp şu ya da bu nedenle kendisine sağlayacakları ardı arkası kesilmez eğlenceler dizisi olarak görürdü. Şu aksi ihtiyarla onun mirasçısı olarak büyük servete konacak çirkin kızına yaptıkları bu ziyarete de aynı gözle bakıyordu. Belki bu işin sonu da eğlenceli gelir diye düşünüyordu. ‘Kız bu kadar varlıklı olduktan sonra ne diye evlenemeyim?’ diye içinden geçiriyordu. ‘Fazla mal göz çıkarmaz ki?’

Anatol tıraş oldu, kokular süründü, şıklığına düşkün insanların el alışıklığıyla özene bezene giyinip kuşandı ve o şakacı, aynı zamanda da kendisinde doğuştan şeytan tüyü bulunduğundan emin tavırla başını dimdik tutarak babasının odasına girdi. İki oda uşağı kendisini giydirebilmek için çırpınıp çevresinde dört dönerlerken, heyecanından bir türlü yerinde duramayarak sağa

* Fr. “Hayır, teşekkür ederim babacığım.” –çev.

sola göz atmaktan da geri kalmayan Prens Vasili, içeriye giren oğluna, "Hah işte, seni hep böyle görmek isterim," diyen bir ifadeyle bakıp, kıvançla başını salladı.

Anatol, yol boyunca pek çok kez üzerinde durdukları bir konuya değinerek, "Babacığım, şakayı bırak da doğru söyle Allah aşkına, kız sahiden de yüzüne bakılmayacak kadar çirkin mi ha?" diye Fransızca konuşarak sordu.

"Kes bakayım! Saçmalamanın sırası değil! Sen her şeyi bir yana bırak da, İhtiyar Prense saygıda kusur etmemeye, ağzından ihtiyatsızca bir laf kaçırmamaya bak şimdi."

"Beni terslemeye filan kalkarsa, çeker giderim ama," dedi Anatol. "Böyle moruklara da hiç katlanamam doğrusu. Efendim?"

"Diyorum ki, senin kendi geleceğin açısından her şey buna bağlı, sakın unutmayasın."

Bu arada, evin kadınlar bölümünde, Bakanla oğlunun gelişleri sadece duyulmakla kalmamış, her ikisinin de tipleri, görünüşleri en ince ayrıntısına kadar bir güzel öğrenilmiş bulunuyordu. Tek başına odasına çekilen Prenses Mariya heyecanını geçiştirmeye çalışıyor, ama başaramıyordu.

Aynada yansıısıyla konuşarak, "Ne diye yazdılar sanki? Ne diye durup dururken Liza bundan söz etti bana? Olacak şey değil ki bu!" diye söylenip duruyordu. "Salona nasıl adımımı atabilirim ben şimdi? Ondan hoşlansam bile, doğal davranamam artık yanında." Babasının bakışlarını düşünmek bile tüylerini ürpertmeye yetiyordu.

Küçümen Prensesle, Matmazel Bourienne bu arada, Prensesin oda hizmetçisi Maşa'dan gerekli her türlü bilgiyi edinmiş bulunuyorlardı; Bakanın pembe yanaklı, kara kaşlı, kara gözlü oğlunun ne yakışıklı olduğunu, babası üst kat merdivenini ahlaya oflaya zorlukla tırmanırken oğlunun nasıl kartallar gibi basamakları üçer üçer atlayarak çıktığını hep öğrenmişlerdi. Küçümen Prensesle Matmazel Bourienne bu bilgilerle donanmış olarak ve koridoru aşp, ta Prenses Mariya'nın odasına ulaşacak kadar yüksek sesle hararetili hararetili çene yarıştırmaktan da geri kalmayarak, doğru onun odasının yolunu tuttular.

Karnı yalpalaya yalpalaya odaya girip kendini bir koltuğa bırakan Küçümen Prenses, “Biliyor musunuz Mariya, geldiler,” dedi. Sabahleyin giydiği entariyi çıkarmış, en güzel tuvaletini giymişti. Saçları güzelce yapılmıştı, gözleri de heyecandan pırıl pırıl parlıyordu, ama heyecanın verdiği o canlılık bile yüzünün solukluğunu, uğradığı çöküntüyü gizleyemiyordu. Petersburg sosyetesine çıkarken giydiği o şık tuvalet, yüzünün çöküntüsünü daha da ortaya çıkarıyordu. Matmazel Bourienne de tuvaletinde belli belirsiz iki üç düzeltme yapmakla, taptaze ve sevimli yüzünün çekiciliğini iyice ortaya çıkarmıştı.

“E aşk olsun! Hâlâ üstünüzdekilerle duruyorsunuz, sevgili Prensesim,” demekten kendini alamadı Matmazel Bourienne. “Şimdi, neredeyse gelip beylerin salona geçtiklerini haber verecekler. Bizim de inmemiz gerekecek, siz ise şıklaşmak için hiçbir hazırlık yapmıyorsunuz.”

Küçümen Prenses yerinden kalktı, oda hizmetçisini çağırmak için zili çaldı, sonra da neşe içinde, büyük bir hevesle görümcesini süsleyip püslemek için aklından geçirdiği tasarıları hem anlatmaya hem de uygulamaya girişti. Prenses Mariya, isteklisinin geliş yüzünden heyecanlandığı için öz saygısının kırıldığını hissediyor, hele iki arkadaşının onun bu heyecanını çok doğal karşılamaları daha da gücüne gidiyordu. Ama şimdi kalkıp da hem kendi adına hem de onlar adına ne kadar utandığını söylese, heyecanını açığa vurmuş olacaktı; öte yandan, onların istediği gibi süslenmeyi reddetse, bu sefer de başının etini yiyecekler, üstelik şakalarının, takılmalarının sonu gelmeyecekti. Yüzü kızardı, yanakları pençe pençe oldu, güzel gözleri buğulandı. Matmazel Bourienne’le gelinin ellerine idama gider gibi kendini teslim ederken, yüzüne de kurbanlık koyun gibi çirkin bir ifade geldi; zaten ne zaman onların isteklerine boyun eğmek zorunda kalsa hep böyle olur, yüzüne bu ifade gelirdi. Arkadaşlarının her ikisi de, onu güzelleştirebilmek için içtenlikle çırpınıyorlardı. Prenses Mariya’nın güzellik konusunda onlarla aşık atabilmesi zaten olanaksızdı. O yüzden, giyim kuşamın insanı güzelleştirebileceğine safça inanan her kadın gibi, onlar da, büyük bir içtenlikle onu süslemeye girişmişlerdi.

Liza azıcık geriye çekilip Prenses Mariya'yı yandan süzerek, "Yok şekerim, bu elbise güzel durmadı," dedi. "Senin vişne çürüğü bir kadifen olacaktı, söyle de onu getirsinler. Tabii ya! Şu an senin için belki de yaşamının dönüm noktası olacaktır. Bu çok açık renkli, hiç gitmedi sana. Hayır hayır, hiç güzel durmadı!"

Aslında, elbisenin kabahati yoktu; güzel olmayan elbise değil, yüzüyle, vücudunun biçimiyle, her şeyiyle Prenses Mariya'nın kendisiydi, ama ne Matmazel Bourienne, ne de Liza bunun farkındaydılar; onu süsleme hevesine kendilerini iyice kaptırdıkları için akıllarını Mariya'nın saçını şöyle yüksek mi yaptırsak daha iyi olur, yoksa saçına mavi bir kurdele mi bağlasak ya da vişne çürüğü kadifenin üzerinden mavi eşarbz şöyle mi sarkıtsak gibi düşüncelere takıyor, düşündüklerini gerçekleştirirlerse her şeyin yoluna gireceğine içtenlikle inanıyorlardı. Kaygıların daha beter çirkinleştirdiğı o yüzü, o biçimsiz vücudu değiştirme olanağı bulunmadığını; yüzünü istedikleri kadar süslesinler, yüzü meydana çıkaracak aksesuara istedikleri kadar özen gösterebilirler, o yüzün yine de çirkin, yine de zavallı kalacağını unutuyorlardı. Prenses, Mariya'nın en ufak bir tepki göstermeden razı olduğı iki üç değişiklikten ve saçları taranıp tepesinde toplandıktan (bu saç tuvaleti simasını değiştirmiş, büsbütün çirkinleştirmişti), vişne çürüğü kadife elbisesi giydirilip mavi eşarbz da takıldıktan sonra Küçükmen Prenses Mariya'nın çevresinde iki tur atarak minicik elleriyle eşarbzın orasını düzeltti, eteğin kıvrılmış şurasını çekti durdu; başını önce sağ yana, sonra da sol yana yatırıp şöyle bir süzdü.

Ellerini kavuşturarak, kesin bir ifadeyle, "Hayır, olmayacak böyle," dedi. "Hayır, Mariya, bu elbise gerçekten de hiç açmadı seni. Gündeliğe kullandığın şu gri entarin bence sana daha çok yakışıyor. Lütfen, benim hatırım için giyiver." Oda hizmetçisine dönerek, "Katya," dedi, "Prensesin gri elbisesini getiriniz." Sonra, yaratacağı eserin tadını peşin peşin çıkaran bir sanatçı edasıyla gülümseyerek, "Siz de göreceksiniz Matmazel Bourienne," diye ekledi, "öyle bir hâle yola koyacağım ki o elbiseyi."

Ama Katya istenilen elbiseyi getirdiğinde Prenses Mariya oturduğu yerden kalkmadı; hâlâ kımıldamadan oturuyor, aynada

yüzünü seyrediyor ve aynadaki görüntüsünde, gözlerinin dolduğunu, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya hazırlanan dudaklarının titrediğini görüyordu.

“Hadi benim sevgili Prensesim,” dedi Matmazel Bourienne, “ufacık bir çaba daha gösteriverin.”

Elbiseyi hizmetçinin elinden alan Küçümen Prenses gidip Prenses Mariya’nın yanında durdu.

“Hadi bakalım, bu sefer sade ve cici bir şey çıkaracağız ortaya.”

Küçümen Prensesin, Matmazel Bourienne’in ve her nedense gülmesi tutan Katya’nın, üçünün birden aynı anda çıkan sesleri birbirine karışarak neşeli kuş cıvıltıları gibi dolduruyordu odayı.

“Hayır, beni rahat bırakın,” dedi Prenses Mariya.

Ses tonunda öyle ciddi, öyle acılı bir ifade vardı ki, kuş cıvıltıları bir anda kesiliverdi. Yalvarırcasına kendilerine çevrilen, yaşlarla dolmuş o iri, hüznü, güzel gözlere bakakaldılar ve daha fazla ısrar etmenin bir işe yaramayacağı gibi, insafsızlık da olacağını anladılar.

Küçümen Prenses, “Hiç değilse saç tuvaletini değiştir bari,” dedi. Sonra Matmazel Bourienne’e dönerek sitemli bir ses tonuyla, “Ben size söylemiştim,” diye ekledi. “Mariya’nın gibi bir yüze o saç tuvaleti gitmez işte! Hiç gitmez! Hadi, lütfen değiştirin şunu.”

Gözyaşlarını zor tuttuğu anlaşılan Prenses Mariya’nın sesi duyuldu:

“Rahat bırakın beni, rahat bırakın! Aldırdığım yok.”

Matmazel Bourienne de, Küçümen Prenses de, Prenses Mariya’nın bu kılıkta daha çirkin, eskisinden de beter olduğunu ister istemez akıllarından geçirdiler, ama artık yapabilecekleri bir şey yoktu. Kızcağız her ikisine de, o çok iyi bildikleri üzgün ve düşünceli ifadeyle bakıyordu. Gerçi bu ifade onları korkutmuş değildi. (Prenses Mariya kimsede hiçbir zaman korku duygusu uyandırmazdı.) Ama çok iyi biliyorlardı ki, Prensesin yüzünde bu ifade bir kez belirdi mi, artık ağız dil vermez, inadından da dönmezdi.

Liza ona, “Sen kendin değiştirirsin, değil mi?” dedi ve Prenses Mariya’nın cevap vermediğini görünce odadan çıktı.

Prenses Mariya, odada yalnız başına kaldıktan sonra da Liza'nın isteğini yerine getirmedi; hatta saç biçimini değiştirmek bir yana, dönüp aynada bir kez kendine bakmadı bile. Bitkin bir hâlde kollarını iki yana sarkıttı, gözlerini yere dikip hayallere daldı. Gözünün önünde bir koca canlandırıyordu – Mariya'yı tuttuğu gibi bambaşka bir dünyaya, kendi mutlu dünyasına götürecek, gizemli bir çekiciliği olan güçlü kuvvetli bir erkek. Bir bebeği, kendi bebeğini canlandırıyordu gözünün önünde, tıpkı geçen gün ihtiyar dadısının kızının kollarında gördüğü bebeğe benzeyen, ama Mariya'nın kucağında, onun memesini emen öz çocuğuydu bu. Kocasını da yanı başlarında ayakta duruyor, büyük bir sevgiyle, sevecenlikle karısını ve çocuğunu seyrediyordu. 'Ama ben o kadar çirkinim ki, böyle bir şey asla gerçekleşemez!' diye içinden geçirdi.

Kapıdan hizmetçisinin sesi duyuldu:

"Çay sofrası hazır. Prens Hazretleri neredeyse çıkarlar."

Prenses Mariya irkildi ve kurduğu düş aklına gelince dehşete kapıldı. Aşağı inmeden önce doğru dua odasına gitti; duvarlarında ikonalar asılı bu küçük odada, önünde kandil yanan isten kararmış büyük boy İsa tasvirinin karşısına geçti, ellerini kavuşturup gözlerini tasvirin yüzüne dikerek dakikalarca ayakta durdu. Prenses Mariya'nın yüreği, ruhunu kemiren bir kuşkuyla doluydu. Bir erkekle sevişmek, ama cismani aşkla sevişmek ona da nasip olacak mıydı? Ne zaman evliliği hayal edecek olsa, gözlerinin önünde hep mutlu bir aile yuvası ve kendi çocukları canlanırdı, ama aslında, Prenses Mariya'yı yakan, tutuşturan en güçlü istek, bir sır olarak sakladığı cismani aşk isteğiydi. Bunu herkesten, hatta kendinden bile saklamaya çalışmış, ama o saklamaya çalıştıkça isteği daha da güçlenmişti. "Tanrım!" diye yakardı, "yüreğimdeki bu şeytan azdırmasını nasıl bastıracağım ben? Senin buyruğunu gönül huzuru içinde yerine getirebilmem için bu soysuz duyguyu kökünden söküp atmam gerekir, ama nasıl yapacağım bunu?" Prenses Mariya daha sorusunu bitirir bitirmez, Tanrı'nın cevabı yüreğine doğdu: "Kendin için bir şey isteme, hiçbir isteğin peşinde koşma, hevese kapılma, kıskanma. Tüm insanoğlu gibi sen de alın yazısını bilemeyeceksin, ama yine de, her şeye karşı kendini hazırlıklı

bulundurarak yaşamaya bak. Eğer Tanrı seni evlilik görevleriyle sınamayı buyurursa, Onun buyruğuna boyun eğmeye hazır ol.” Prens Mariya (o yasak aşkı, cismani aşkı tatma umudunu hâlâ taşımakla birlikte) gönlünden geçirdiği o avutucu düşüncelerin verdiği huzurla derin bir iç çekti, istavroz çıkardı ve elbisesini de, saç tuvaletini de, salona girdiği zaman ne yapıp ne söyleyeceğini de hiç düşünmeden aşağıya indi. Onun buyruğu dışında insanın kafasından bir tel saç bile düşmezken, Yüce Tanrı’nın kendisine göstereceği yol yanında bütün bunların ne anlamı olabilirdi ki?

IV

Prens Mariya aşağıya indiğinde, Prens Vasili ile oğlu çoktandır salondaydılar; Küçümen Prens ve Matmazel Bourienne’le konuşuyorlardı. Prens Mariya topuklarına basa basa tok adımlarla salona girince beylerle Matmazel Bourienne ayağa kalktılar, Küçümen Prens ise, “*Voila, Marie!*”^{*} diyerek beylere onu gösterdi. Prens Mariya hepsini, hem de ayrıntılarıyla gördü. Prens Vasili’nin onu görünce bir an için kaşları çatılır gibi olup sonra hemen tekrar gülümseyen yüzünü de; Küçümen Prens’in Mariya acaba konuklar üzerinde nasıl bir izlenim bıraktı diye merakla bakan yüzünü de gördü. Kurdelelerini de takıp takıştırmış Matmazel Bourienne’in sevimli yüzünde her zamankinden daha heyecanlı bir ifadeyle gözlerini ondan alamadığını da gördü, ama ONU göremiyordu; onunla ilgili olarak görebildiği biricik şey, salona girdiği sırada uzun boylu, pırıl pırıl, yakışıklı bir gölgenin kendisine doğru yaklaştığıydı. Ama Mariya’nın yanına ilk varan Prens Vasili oldu ve Mariya kendisine doğru eğilen dazlak kafayı tepesinden öpüp, Prens’in sorusuna karşılık, tam tersine, onu çok iyi hatırladığını söyledi. Ardından, Anatol yanına sokuldu. Mariya onu hâlâ göremiyordu. Yumuşacık bir elin kendi elini sıkıca kavradığını duyumsadı ve pomatlanmış, mis gibi kokan güzel kumral saçların çevrelediği beyaz bir alına dudaklarını dokun-

* Fr. “İşte, Mariya!” –çev.

durdu. Prenses Mariya daha sonra gözlerini kaldırıp genç adamın yüzüne baktı, bakar bakmaz da, Anatol'ün yakışıklılığı karşısında âdeta küçük dilini yuttu. Anatol sağ elinin başparmağını üniforma ceketinin düğmeli iliğiyle ceketi arasına sokmuş, göğsünü şişirmiş, bel kemiğine içeri doğru hafif bir kavis verdirmiş, başını azıcık yana eğmiş, yalnız topuğuyla yere basan bir ayağının ucunu sağa sola sallayarak şen bir yüzle Prensesi bakıyor ve susuyordu; o anda Prensesi hiç düşünmediği besbelliydi. Anatol zeki ve hazırcevap biri değildi, güzel konuşmasını da bilmezdi, ama buna karşılık toplumsal ilişkilerde çok işine yarayan bir yeteneğe sahipti: Hangi durumda olursa olsun hiç telaşa kapılmaz, asla kendine güvenini yitirmezdi. Kendine güveni olmayan bir erkek, ilk tanıştırmada dilini yutmuş gibi susar, susmasının yakışsız kaçtığını kendisinin de fark ettiğini belli ederek ille de bir şeyler söyleyebilme telaşına düşerse, çok kötü bir etki uyandırır. Anatol de susuyordu gerçi, ama bir yandan da ayağının ucunu sallaya sallaya şen bir yüzle Prensesin saç tuvaletini seyrediyordu. Hiç konuşmadan, böyle sakın sakın uzun süre durabileceği belli oluyordu. Sanki tavrıyla, 'Suskunluktan rahatsız olan varsa eğer, kendisi konuşsun, bana göre hava hoş,' der gibiydi. Ayrıca, onun kadınlar karşısında kendi üstünlüğünün bilincinde olduğunu belli eden bu kibirli tavrında, kadınlarda her şeyden çok merak, çekingenlik, hatta sevgi uyandıran bir hava da vardı. Bu tavrıyla kadınlara sanki şöyle der gibiydi: 'Sizleri bilirim ben, iyi bilirim, onun için ne diye sizlerle kafamı yorayım? İlgimi çekebilmek için hepiniz can atıyorsunuz nasıl olsa!' Kadınlarla karşılaştığı zaman kafasından belki aynen bu düşünceler geçmiyor olabilirdi (bu olasılık gerçekten de vardı, çünkü Anatol zaten kafasını pek çalıştırmayan biriydi), ama hâlimden tavrından anlaşılan buydu. Prenses Mariya da bunu sezinledi ve onun ilgisini çekmeye çalışmak şöyle dursun, böyle bir şeyi aklından bile geçirmediğini belli etmek istercesine hep Anatol'ün babasıyla ilgilendi. Küçümen Prensesin bembeyaz dişleri üzerinde hiç durmadan inip kalkan ülgerli minik dudağı ve hiç kesilmeyen sesi sayesinde oldukça canlı geçen konuşmaya hepsi katılmaktaydılar. Karşısındakiyle kendisi arasında başkala-

rının pek bilmediği, eskiden geçmiş şakaların, gülünç olayların, anekdotların oluşturduğu ortak birtakım anılar (aslında hiç böyle bir şey yokken) bulunduğu izlenimini verme amacını güden ve genellikle canlı, neşeli ve gevezeliği seven kişilerin benimsediği o işveli tavırla hemen Prens Vasili'ye sokulmuştu Küçümen Prenses. Gerçekten de aralarında böyle ortak anılar bulunmamakla birlikte, Prens Vasili de hemen aynı havaya girdiği için Küçümen Prenses de, sözüm ona anısını paylaştıkları ve aslında hiç geçmemiş türlü türlü komik olayları üstelik bire bin katarak, süsleyip püsleyerek soluk almadan anlatıyor, bunlardan zerre kadar haberi olmayan Anatol'e bile, bu anılar içinde bir yer veriyordu. Matmazel Bourienne de kendini kaptırmıştı onların havasına. Neşelerini kendisiyle paylaştıkları için Prenses Mariya'nın da keyfi yerine gelmişti.

Küçümen Prenses, tabii Fransızca olarak, "Sizi bir kez elimize geçirdik ya, artık kolay kolay bırakmayız," diyordu Prens Vasili'ye. "Sizden sonuna kadar yararlanacağız. Burası oraya benzemez; Anet'in suarelerinden hep erken kaçardınız. Hatırlıyorsunuz, değil mi, bizim sevgili Anet'i?"

"A, hatırlıyorum tabii, ama ne olur siz de Anet gibi hep siyasetten konuşmayın benimle!"

"Ya bizim küçük çay sofralarını?"

"Tabii ya!"

Küçümen Prenses, "Siz niçin Anet'in toplantılarına hiç gelmiyordunuz?" diye sordu Anatol'e. Sonra göz kırparak, "A, tabii biliyorum, biliyorum," dedi. "Kardeşiniz İpolit hep anlatırdı bana sizin marifetlerinizi." Parmağını gözdağı verir gibi Anatol'e doğru sallayarak, "Sizi gidi, sizi!" dedi. "Paris'teki yaramazlıklarınızı bile biliyorum sizin!"

Prens Vasili (sanki Küçümen Prenses kaçacakmış da son anda engel olabilmiş gibi onu kolundan tutup oğluna dönerek, "Peki ama İpolit sana söylemedi mi?" dedi. "Sevgili Prensesimiz için nasıl yanıp tutuştuğunu, Prensesimizin ise ona nasıl kapının yolunu gösterdiğini hiç anlatmadı mı?" Sonra, Prenses Mariya'ya dönerek, "Ah, ah! Kadınlar arasında bir incidir kendileri!" diye ekledi.

Paris adı geçince hiç fırsatı kaçırmayan Matmazel Bourienne, bu tatlı sohbette kendisinin de bir tuzu bulunmasını sağlamaktan geri kalmadı.

Hatta daha da ileri giderek, Anatol'e, Paris'ten döneli çok mu olduğunu, kenti sevip sevmediğini bile sordu. Fransız kadınının soru sormasını canına minnet bilen Anatol gözlerini Matmazel'e dikerek hemen ona, onun memleketini anlatmaya girişti. Matmazel Bourienne'i daha ilk gördüğü anda, burada, Daz Tepeler'de bile canının sıkılmayacağını anlamıştı Anatol. Onu şöyle tepeden aşağı bir süzüp, 'Hiç de fena değilmiş, bu can yoldaşı hiç fena değilmiş doğrusu! Evlendiğimizde inşallah bunu da yanında getirir; *la petite est gentile*,*' diye içinden geçirmişti.

İhtiyar Prens odasında mahsus ağırdan alarak giyinirken, bir yandan da çatık kaşla, ne yapacağını kafasında evirip çeviriyordu. Bu konuklar öfkelen-dirmişti onu. "Prens Vasili'den bana ne, oğlundan bana ne? Prens Vasili palavracının biridir, üstelik de boş kafalı bir budaladır, oğlu da ona çekmiştir herhâlde," diye homur homur homurdanıyordu. Öfkesinin asıl nedeni, öteden beri hep bir kenara ittiği çözümlen-nemiş bir konunun konuklarının gelişiy-le birlikte yeniden kafasında gündeme geliyordu; oysa İhtiyar Prens o güne kadar bu konuyu hep bir kenara iterek, kendi kendini güzelce aldatmaktaydı. Kızını evlendirerek ondan ayrılmaya razı olup olamayacağıydı sorun. Soruyu böylece açık açık kendine soracak olsa, kızının hakkını yiyemeyeceğini, adilce bir cevap vermek zorunda kalacağını iyi bildiği için de, soruyu sormaktan hep kaçınmıştı; ama o güne kadar bir kefeye adalet kavramını, öbür kefeye de sadece duygularını koyarken, şimdi duygularının yanına bir de yaşamsal bir gerçeği, yani, kızı olmadan belki de yaşayamayacağı gerçeğini koyması gerekiyordu. Kızına ne kadar az değer veriyor gibi görünürse görünsün, onsuz bir yaşamı aklı alınıyordu. 'Hem, neden ille de evlenmesi gerekiyormuş yani?' diye düşünüyordu. 'Evlenince mutsuz olacağı besbelli. Liza ile Andrey'in durumları ortada işte (üstelik de bu zamanda Andrey gibi bir koca bulmak hemen hemen olanaksız olduğu hâlde)

* Fr. Şirin biri bu küçük. -çev.

bahtsızlığına yanıp duruyor Liza. Mariya ile aşk evliliği yapacak adam ise nerede acaba? İncelikten yoksun, çirkinin biridir benim kızım. Olsa olsa çevresini düşünerek, bir de parası için alırlar onu. Ömürlerinin sonuna kadar hiç evlenmeden yaşayıp da mutlu olan kızlar yok mu? Evde kalmış kızlar daha bile mutludurlar!’ Prens Nikolay Bolkonski bir yandan giyinirken, bir yandan da düşünüp duruyor, doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor dolmuyordu; gel-gelelim, o güne dek cevabını hep ertelediği konunun da hemen bir karara bağlanması gerekiyordu. Prens Vasili’nin oğlunu bir evlenme önerisi amacıyla getirdiği ve bugün olmazsa yarın kesin bir cevap diyeceği belliydi. Adamın adına, sanına, rütbesine ve mevkiine diyecek bir şey bulamıyordu. Kendi kendine durmadan, ‘Canım, buna bir şey dediğim yok,’ diyordu İhtiyar Prens, ‘yeter ki, oğlu kızıma layık olsun.’ Sonra yüksek sesle, ‘Orasını da göreceğiz bakalım. Orasını da göreceğiz bakalım,’ diye söylene söylene, her zamanki çevik adımlarıyla salona girdi ve bir bakışta içeriyi kola-çan edip, herkesi tartıverdi.

Küçümen Prensesin elbisesindeki değişikliği de, Matmazel Bourienne’in kurdelelerini de, Prenses Mariya’nın o iğrenç saç tuvaletini de, Fransız kadınıyla Anatol’un birbirlerine gülümseyişlerini ve herkes çene çalarken kızının bir kenarda yapayalnız bırakıldığını da gözünden kaçırmamıştı. Kızına şöyle bir bakması bile sinirlendirmeye yetmişti ihtiyarı. ‘Utanma, arlanma kalmamış bu benim kızımda; süsleneceğim diye maskaraya çevirmiş kendini! Oysa adamın gözünün onu gördüğü bile yok!’ diye içinden geçirdi.

Prens Vasili’nin yanına gitti doğruca.

“Ee, nas’sınız bakalım, nas’sınız bakalım? Sizi gördüğüme sevindim!”

Prens Vasili her zamanki rahat, kendine güvenen o senli benli tavrıyla, çabuk çabuk konuşarak, “Eee, ne demişler; ‘dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur,’” diye cevap verdi. “Bu benim küçük oğlum. Onu hoş tutup, dostluğunu esirgememeni dilerim.”

Prens Nikolay Andreyeviç şöyle tepeden tırnağa kadar bir süzdü Anatol’ü.

“Maşallah maşallah!” dedi. “Hadi gel, bir öpücük al bakalım,” diyerek Anatol’e yanağını uzattı. Anatol yanaşıp onu öptükten sonra çekildi ve babasının sözünü ettiği o zıpırlıklardan birini, ihtiyar acaba yine yapacak mı diye merakla ama hiç istifini bozmadan beklemeye başladı.

İhtiyar Prens her zamanki yerine, divanın bir ucuna oturdu, koltuklardan birini kendisine yaklaştıırıp Prens Vasili’yi buyur ettikten sonra siyasal durumları öğrenmek, yeni haberleri almak için soruları sıralamaya başladı. Prens Vasili’nin anlattıklarını dikkatle dinliyor gibi görünmekle birlikte, sürekli olarak Prens Mariya’yı kolaçan ediyordu.

Prens Vasili’nin ağzından en son çıkan sözleri tekrarlayarak, “İş, Potsdam’dan haber yollamaya kadar geldi dayandı demek, ha?” dedikten sonra aniden ayağa kalkan İhtiyar Prens, gidip kızının önüne dikildi.

“Konukların için mi kendini bu kılıklara soktun sen, ha?” dedi. “Aferin kızım, aferin sana! Madem sen konuklarının önüne böyle yeni moda saç tuvaletiyle çıkmak istedin, öyleyse ben de sana konukların önünde söyleyeyim bari: Sakın ola bir daha benden izin almadan kılığını değiştirmeye kalkayım demeyesin!”

Küçümen Prens kıpırmızı kesilerek, kekeleye kekeleye, “Kabahat be-be-bende...” diye araya girecek oldu.

Prens Bolkonski dönüp, gelinin önünde abartılı bir saygıyla eğildikten sonra, “Siz hanımefendi, istediğinizi yapmakta tamamıyla serbestsiniz,” dedi. “Ama onun kendini ayrıca maskaraya çevirmesine hiç gerek yok, çünkü yeterince çirkindir zaten.” Sonra, gözleri dolu dolu olan kızına hiç aldırış etmeden geldi, divandaki yerine oturdu.

Prens Vasili, “Tam tersine,” dedi, “bu saç tuvaleti Prensese çok yakışmış.”

Prens Bolkonski, “Evet, Prens oğlumuz!” diyerek Anatol’e döndü. “Neydi senin adın, bakayım? Yaklaş, yanıma yaklaş da seninle azıcık konuşup tanışalım bakalım.”

Anatol gülümseyerek ihtiyarın yanına otururken, ‘İşte eğlence başlıyor,’ diye içinden geçirdi.

İhtiyar, “Hah şöyle,” deyip onu yakından ve dikkatle inceleyerek, “Duyduğuma göre öğrenimini yurt dışında yapmışsın, babanla benim gibi papaz yardımcısından öğrenmemişsin okuma yazmayı,” diye sürdürdükten sonra sordu: “Söyle bakalım, şimdi sen Muhafız Süvari Alayında mı yapıyorsun askerliğini?”

Gülmemek için kendini zor tutan Anatol, “Hayır, cephedeki birliğe naklim yapıldı,” diye cevap verdi.

“Aman, ne iyi! Demek Çar’ın ve vatanın için dövüşeceksin, ha? Eee, ne de olsa savaştayız. Böyle aslan gibi delikanlılar gerekli orduya, senin gibi aslanlar hizmet etmeli ya! Cepheye gidiyorsun demek, ha?”

“Hayır Prens, bizim alay gitti cepheye. Ama beni şey hizmetine verdiler, eee...” Anatol bir kakhaha atıp babasına dönerek sordu: “Beni ne hizmetine vermişlerdi baba?”

İhtiyar Prens, “Doğrusu, silahlı kuvvetler seninle iftihar etmeli. ‘Beni ne hizmetine vermişlerdi?’ diye de soruyor! Ha-ha-ha!” diye bastı kakhahayı. Anatol’ün kakhahası kendisinininkini bastırınca, ihtiyarın kaşları birden çatılıverdi. “Pekâlâ gidebilirsin,” dedi Anatol’e.

Anatol gülümseyerek hanımların yanına döndü.

Prens Vasili’ye dönerek, “Demek sen buna bir de yurt dışında eğitim yaptırttın Prens Vasili, ha?” diye sordu ihtiyar Bolkonski.

“Vallahi elimden geleni yaptım işte. Hem, oralarda bizdekinden çok daha iyi eğitim veriyorlar, sizi temin ederim.”

“Evet, bu zamanda her şey bir başka türlü oldu, her konuda modaya uyuluyor. Aslan gibi delikanlı, maşallah! Aslan gibi! Hadi benim odaya geçelim,” diyen ihtiyar, Prens Vasili’nin koluna girerek onu çalışma odasına götürdü.

Prens Vasili ihtiyarla baş başa kalır kalmaz hemen ona dilek ve umutlarını açtı.

İhtiyar Prens bir anda parlayarak, “Sen ne sanıyorsun yani?” dedi. “Kızımdan ayrılmaya gönlüm razı olmuyor diye onu zorla mı tutuyorum sanıyorsun? Düşündüğü şeye bak! Bana göre hava hoş; yarından tezi yok! Yalnız sana şu kadarını söyleyeyim, damadım olacak adamı daha yakından tanımak isterim ben. Benim

ilkelerimi bilirsin: Her şeyde açıklık ve dürüstlük! Yarın senin önünde sorarım kızıma; eğer o isterse, oğlun kalabilir. Kalsın bakalım, ben de yakından tanımış olurum onu.” İhtiyar Prens lafını bitirdikten sonra, önce bir gırtlaklığını temizledi, arkasından da, tıpkı oğluyla vedalaştığı gece Prens Andrey’e bağırdığı gibi, o cırtlak sesiyle, “Canı istiyorsa evlenir Prenses Mariya, bana vız gelir!” diye avazı çıktığı kadar bağırdı.

Prens Vasili, karşısındakine küllü yutturmayacağına, dolayısıyla boş yere aldatmacaya kaçmamak gerektiğine iyice akıllı yatmış kurnaz adam pozuna girerek, “Bak, seninle açık konuşacağım,” dedi. “Bilirim, sen bir bakışta adamın ruhunu okursun. Ben de sana Anatol dâhidir demiyorum, ama namuslu, iyi yürekli bir delikanlıdır; öz babasına olduğu gibi, kayınbabasına da mükemmel bir evlat olacaktır.”

“Pekâlâ pekâlâ, görürüz bakalım.”

Çevrelerinde ahbaplık edecek erkek bulunmadan uzunca süre kapalı bir yaşantı sürmüş bütün kadınlarda görüldüğü üzere, Prens Nikolay Andreyeviç’in evindeki üç hanımın üçü de, Anatol sahnede boy gösterir göstermez, o güne dek sürdürdükleri yaşantının, yaşantı bile sayılmayacağı duygusuna kapılmışlardı. Düşünme, duyma, algılama yetilerinin gücü birdenbire on kat artıvermişti. O güne dek sanki karanlıkta geçen yaşantıları bir anda yepyeni, parlak bir ışıqla aydınlanır gibi olmuş, bir anlam kazanmıştı.

Prenses Mariya yüzünün çirkinliğini de, saç tuvaletinin biçimsizliğini de çoktan unutmuş gitmişti. Şimdi onun bütün dikkatini çeken biricik şey, ileride belki kocası olacak bu genç adamın açıkyürekliğini yansıtan yakışıklı yüzüydü. Onu iyi yürekli, cesur, iradeli, mert ve yüce gönüllü biri olarak düşünüyordu. Böyle olduğuna yürekten inanıyordu. Gözlerinin önünde sürekli olarak, gelecekteki aile yaşantısıyla ilgili binlerce hayal canlanıyordu. Bu hayalleri kafasından kovmaya, onlara başka türlü bir görüntü vermeye çalışıyordu.

‘Ona karşı acaba çok mu soğuk davranıyorum?’ diye düşünüyordu Prenses. ‘Ama duygularımı da kontrol altında tutmam ge-

rekir, çünkü aslında daha şimdiden ona fazlasıyla kanımın kayna-
dığını fark ediyorum. Oysa kendisi tabii bunun farkında değildir,
ondan hoşlanmadığımı sanıyordu.'

Bu düşünceyle, Anatol'e candan davranmak istiyor, ama ken-
dini ne kadar zorlarsa zorlasın bunu bir türlü beceremiyordu.

Anatol ise onun için, 'Zavallı kızcağız, bir insan ancak bu ka-
dar çirkin olabilir yani,' diye düşünüyordu.

Anatol'ün gelişiyile birlikte Matmazel Bourienne'in heyecanı da
doruğa varmıştı; onun da kendine göre kurduğu birtakım hayalleri
vardı. Toplumda belli bir yeri bulunmayan, akrabaları, tanıdıkları
hatta vatani bile olmayan Matmazel Bourienne, kendisinde bu gü-
zellik varken, bütün ömrünü Prens Bolkonski'ye hizmet etmekle,
ona kitap okumakla ve Prenses Mariya'ya can yoldaşlığı yapmakla
geçirecek değildi herhâlde. Eskiden beri kurduğu bir düşü vardı
onun da: Bir gün bir Rus Prensi çıkacak, Matmazel Bourienne'in
o çirkin, giyinmesini bile bilmeyen, abullabut Rus Prenseslerinden
kat kat üstün olduğunu bir bakışta anlayıvererek âşık olacak, onu
alıp götürecekti. Matmazel Bourienne'in vaktiyle teyzesinden din-
lediği, ama sonunu kendisine göre değiştirdiği, hayal evinde sık sık
canlandırmayı çok sevdiği bir de hikâyesi vardı. Bu hikâyede genç
bir kız, bir erkek tarafından aldatılmakta, sonra da zavallı anacı-
ğı (*sa pauvre mere*) ortaya çıkarak, bir erkeğin tatlı diline kanıp
evlenmeden kendini ona teslim ettiği için kızını azarlamaktadır.
Matmazel Bourienne bu hikâyeyi (kendisini baştan çıkaracak er-
keğe) hayalinde sık sık anlatır, anlatırken de o kadar duygulanır ki,
kendini tutamayıp ağlardı. İşte şimdi o erkek gerçek bir Rus Prensi
kimliğiyle çıkagelmişti. Bu Prens onu kaçırarak, anacığı sahneye
çıkacak ve Prens, Matmazel Bourienne'le evlenecekti. Matmazel
Bourienne, Anatol'le Paris'i konuşurken, gelecekteki yaşamı kafa-
sında işte böyle biçimleniyordu. Matmazel Bourienne hesaplı ki-
taplı davranıyor değildi (ne yapması gerektiğini bir an bile düşün-
memişti), kafasının içinde kurgu zaten hazır olduğundan, Anatol
de böyle birdenbire karşısına çıkınca onu alıp bu kurgunun odak
noktası yapıvermişti. Şimdi bütün dileği elinden geldiği kadar
Anatol'ün gözüne girmekti ve bunu başarmaya çalışıyordu.

Küçümen Prenses ise gebe olduğunu filan unutmuş, ama hiçbir *arriere-pensée*,* hiçbir özel amaç gütmeksizin, sırf alışık olduğu yaşam biçiminin verdiği safça neşelenme isteğinin içgüdüsel etkisine kapılarak, tıpkı saldırı borusunu duyar duymaz kulaklarını diken yaşlı bir savaş atı gibi, kırıştırma eylemine dörtmala girişmeye hazırlanıyordu.

Anatol kadınlar arasında bulunduğu zamanlar, kadınlar tarafından kovalanmaktan bıkip usanmış bir erkek pozu takınırdı genellikle, ama bu kez, bu üç kadın üzerinde ne güçlü bir etki uyandırdığını görünce ister istemez koltukları kabarmıştı onun da. Hem, yalnız koltukları değil, Matmazel Bourienne'in baştan çıkarıcı güzelliği karşısında hayvanca istekleri de kabarmaya başlamıştı; zaten hep böyle olur, bu hayvanca isteklere aniden kendini kaptırır, sonra da bunun etkisi altında gözünü bile kırpmadan en adice, en akılsızca işlere kalkışır Anatol.

Çaylar içildikten sonra hep birlikte oturma odasına geçildi ve Prenses Mariya'dan klavsen çalması rica edildi. Anatol, Matmazel Bourienne'le birlikte geldi, Prenses Mariya'nın tam karşısına geçti, dirseklerini klavsene dayayıp, neşeyle pırıldayan gözlerini Prenses'e dikti, gülerek bakmaya başladı. Prenses Mariya, üzerine dikilen bu bakışlardan duyduğu sevinçle yüreğinin âdeta sıkıştığını hissediyordu. Çalmakta olduğu sonat onun en sevdiği parçaydı; şimdi bu müziğin ezgileri kızı oradan alıp, sır gibi sakladığı düşlerini kucaklayan şiirsel bir dünyaya götürüyor, üzerinde hissettiği o bakışlar da bu şiirsel dünyaya daha derin anlamlar katıyordu. Oysa Anatol'ün bakışları ona çevrili olmakla birlikte, bakışlarının taşıdığı neşeli ifadenin Mariya ile hiç ilgisi yoktu; bu neşeli ifadenin biricik nedeni, Matmazel Bourienne'in ayağının klavsenin altından Anatol'ün ayağına sürtünüyor oluşuydu. Matmazel Bourienne de Prenses Mariya'ya bakıyor ve Prenses onun güzel gözlerinde o güne dek hiç görmediği, yepyeni bir duyguyu okuyordu: korkuyla karışık bir sevinç ve umut.

* Fr. Art düşünce. -çev.

Anatol'ün yüzüne bakmaya cesaret edemediği hâlde bakışlarını hâlâ üzerinde hisseden Prens Mariya, 'Matmazel Bourienne beni meğer ne kadar seviyormuş!' diye içinden geçiriyordu. Ah, ne kadar mutluyum; böyle bir arkadaşım varken, hele böyle bir kocam da olursa, mutluluktan uçarım artık! Kocam mı? Böyle bir şey gerçekleşir mi acaba?"

Akşam yemeğinden kalkıldıktan sonra, herkes kendi odasına çekilmeye hazırlanırken, Anatol önce Prens Mariya'nın elini öptü. Prens Mariya, o cesareti nasıl gösterdiğini kendi de bilmeden, miyop gözlerinin dibine kadar sokulan yakışıklı yüze doğrudan doğruya bakabildi bu sefer. Anatol onun elini öptükten sonra dönüp bu kez de Matmazel Bourienne'in elini öptü. (Bunun görgü kurallarıyla bağdaşır yönü yoktu, ama Anatol her şeyi o kadar rahat, o kadar olağan bir tavırla yapıyordu ki...) Matmazel Bourienne kıpkırmızı kesilerek, korkuyla Prens Mariya'ya baktı.

Prens Mariya ise, 'Ne incelik!' diye aklından geçiriyordu. 'Yoksa Amelié (Matmazel Bourienne) bana olan saf sevgisini ve bağlılığını bilmediğimi, onu kıskanacağımı mı sanıyor?' Kızcağız bu düşünceyle gitti, içten gelen sıcak duygularla Matmazeli öptü. Anatol, elini öpmek üzere Küçümen Prensese sokuldu.

"Olmaz! Olmaz! Olmaz! Ancak babanız bana uslandığınızı bildirdikten sonra size elimi öptürürüm," diyen Prens, parmağını Anatol'e doğru, "sizi gidi sizi!" der gibisinden sallayarak odadan çıktı.

V

Herkes odasına çekildi ve o gece, yastığa başını koyar koymaz uyuyan Anatol dışında, kimsenin gözünü uzun bir süre uyku tutmadı.

Prens Mariya, 'Şimdi bu yabancı erkek, bu iyi yürekli adam –en önemlisi de iyi yürekli olması zaten– evet, şimdi bu adam benim kocam mı olacak?' diye düşünürken, korku nedir pek bilmeyen kızcağızın yüreğine bir korkudur düştü. Başını çevirip de şu

karanlık köşede duran paravana doğru bakamıyordu korkusundan – paravanın arkasında biri; hem şeytan hem de aynı zamanda o beyaz alnıyla, kara kara gözleriyle, kıpkırmızı dudaklarıyla onun ta kendisi olan bir erkek duruyormuş gibi geliyordu.

Zili çalıp oda hizmetçisini çağırırdı ve odasında yatmasını rica etti.

Matmazel Bourienne, doğru limonluğa gidip, bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. Bir yandan gezinirken, bir yandan da kâh karşısında biri varmış gibi gülümsüyor, kâh baştan çıkarıldığı için kendisini azarlayan zavallı anacığının sadece hayal evinin ürünü olan sözlerini aklına getirerek duygulanıp, ağlamaklı oluyordu. Birisinin çıkıp gelmesini bekleyerek, böyle uzun süre gezindi durdu Matmazel.

Küçümen Prenses yatağı iyi yapılmamış diye oda hizmetçisine çıkıştı. Yüzükoyun yatıyor olmuyor, yan yatıyor olmuyor, ne yana dönse bir türlü rahat edemiyor, yatak batıyordu âdeta. Anatol'un gelişi, gebe olmadığı ve neşe içinde geçen yaşantısının tüy gibi hafif geldiği zamanları ona, hem de çok güçlü bir biçimde hatırlattığı için, karnındaki yük Küçümen Prenses şimdi iki kat ağır geliyordu. Sırtında geceliği, başında gecelik takkesiyle kalkıp bir koltuğa oturdu, Prenses koltukta otururken Katya da saç başı darmadağın bir hâlde, gözlerinden uyku akarak, koskoca kuş tüyü şilteyi söylene söylene üçüncü seferdir kabartıp ters yüz etti.

“Söyledim sana, kimi yeri kabarık, kimi yeri çukur kalmış işte!” diye üsteledi Küçümen Prenses. “Mışıl mışıl uyumayı ben de isterim, ama bir türlü uyuyamıyorum işte; demek ki kabahat bende değil,” derken, ağlamaya hazırlanan bir küçük bebek gibi titriyordu sesi.

İhtiyar Prens de gözünü uyku tutmuyordu. Uyuklarken bile kulağı kırışte olan Tihon onun ikide birde burnunu sümkürerek öfkeli öfkeli gezindiğini duyuyordu. İhtiyar Prens, kızı yüzünden aşağılanmış hissediyordu kendini. Aşağılanan, doğrudan doğruya kendisi olsa bu kadar acı gelmeyecekti ona, oysa canından çok sevdiği biri, öz kızıydı aşağılanan. Kendi kendine, şu işi sakın ka-fayla iyice bir düşünüp taşınıp en doğru kararı almalı, en doğru

olanı yapmalı diyor, ama sakın sakın düşünecek yerde kurdukça kuruyor, kurdukça da sinirleri daha beter geriliyordu.

“Rastgele bir erkek çıktı önüne, yetiverdi! Babasını mabasını unuttu gitti; yallah, doğru üst kata attı kendini; neymiş efendim, saçlar başlar yapılacaktı, süslenip püslenilecekti! Ne yaptığı-
nın farkında değil daha, elâlem beğenecek diye kuyruk sallayayım derken, kendini maskaraya çeviriyor! Babasından kurtulacak diye seviniyor. Üstelik gözümden kaçmayacağını kendi de bal gibi bilir. Hınk... hınk... hınk! Anatol olacak o sersemin Bourienne’den başkasını gözünün görmediğini şıp diye anladım ben! (O kıza da hemen yol vermeli.) Hiç mi öz saygısı kalmamış bunun, nasıl oluyor da kendisi göremiyor bunu? Öz saygısı kalmasa da, insan babasına saygı duymalı hiç değilse! Sersem herifin onu zerre kadar düşünmediğini, aklının fikrinin yalnız Bourienne’de olduğunu gözüne gözüne sokmalı bu kızın. Yok, yok... Öz saygısı filan kalmamış bu kızın, ama gözünü açacağım ben onun...”

Kızına gidip, “Kızım, sen kendini boş hayallere kaptırıyor, büyük bir yanlış yapıyorsun,” diyerek, Anatol’ün Matmazel Bourienne’le kırıştırmaktan başka bir şey düşünmediğini anlattırsa, kızının gururunun yaralanacağını, böylelikle de kendi davasını (kızından ayrılmamak davasını) kazanacağını biliyordu ihtiyar. Bu düşünceyle sinirleri yatışarak Tihon’u çağırdı ve soyunmaya başladı.

Tihon, kuru bedenli ve göğsü ağarmış kıllarla kaplı efendisinin başından geceliğini geçirirken, efendisi de aklından, ‘Nereden çıktı bu herifler benim başıma?’ diye geçiriyordu. ‘Ben çağırmadım ki onları. Şunun şurasında üç günlük ömrüm kalmış zaten, onu da bunlar gelip berbat ediyorlar.’

Başı henüz geceliğin içindeyken, “Allah belalarını versin!” diye homurdandı.

Efendisinin alışkanlıklarını, onun zaman zaman böyle sesli düşündüğünü bilen Tihon, bundan dolayı, efendisinin başı, geceliğin yakasından öfkeli bir surat ve soran bakışlarla çıkınca, oralı bile olmadı.

“Yattılar mı?” diye sordu Prens.

İyi yetiştirilmiş bütün oda uşakları gibi Tihon da efendisinin aklından geçenleri içgüdüleriyle sezerdi. Dolayısıyla, sorulan sorunun Prens Vasili ve oğluna yönelik olduğunu şıp diye anladı.

“Asaletlileri yattılar, ışıklarını da söndürdüler, efendimiz.”

Prens kollarını geceliğine geçirirken, “Olur şey değil, olur şey değil,” diye çabuk çabuk söylendi, terliklerini giyip yatak olarak kullandığı sedire doğru yürüdü.

Anatol’le Matmazel Bourienne, aralarında tek kelime geçmediği hâlde, aşk hikâyesinin birinci bölümü, yani, zavallı anacığın sahneye çıkışına kadarki bölümü üzerine birbirleriyle pek güzel anlaşmışlardı; birbirlerine ancak gizlice söyleyebilecekleri epeyce lafları bulunduğunu anladıklarından, baş başa kalabilmek için sabahtan beri ikisi de fırsat kolluyorlardı. Prenses Mariya her sabah olduğu gibi dakikası dakikasına babasının odasına gider gitmez, Matmazel Bourienne’le Anatol limonlukta buluştular.

Prenses Mariya babasının oda kapısına yaklaşırken, her zamankinden çok daha büyük bir korku içindeydi. Yazgısının bugün belirleneceğini sanki herkes biliyor ve yalnız bunu bilmekle kalmayıp, bu konuda onun aklından geçenleri de okuyorlarmış gibi geliyordu kızcağıza. Bunu sabah sabah Tihon’un yüzündeki ifadeden de, Prens Vasili’nin odasına sıcak su taşıyan uşağıyla koridorda karşılaştığı zaman yerlere kadar eğilerek onu selamlayan adamın yüzünde gördüğü ifadeden de anlamıştı.

İhtiyar Prens’in kızına o sabahki davranışında aşırı bir sevecenlik, aşırı bir ilgi göze çarpıyordu. Prenses Mariya babasının yüzündeki, kendini sıkmaktan ileri gelen bu gergin ifadeyi çok iyi bilirdi. Kızı bir aritmetik problemini anlayamadığı zaman İhtiyar Prens sandalyesinden kalkıp uzaklaşır, aynı lafları kızına alçak sesle arka arkaya tekrarlarlarken sinirinden yumruklarını sıkar ve yüzüne aynı ifade gelirdi.

Prens, kızıyla arasındaki resmiyeti önceleri koruyarak lafa sizli bizli başladı ve hemen konuya girdi.

Yapmacıklı bir gülümsemeyle, “Bana sizinle ilgili bir öneri getirilmiş bulunuyor,” dedi. “Prens Vasili’nin, çırağını da (Prens

Bolkonski Anatol'den söz ederken her nedense 'çırak' demeyi uygun görmüştü) arkasına takarak buraya benim güzel gözlerimin hatırı için gelmediğini hiç kuşkusuz kendiniz de tahmin etmişsinizdir. Dün akşam, sizin için bir öneride bulundular bana; sizin de bildiğiniz ilkelerim gereği, bunu size iletmek istedim."

Prenses Mariya kızarıp bozarak, "Bu sözlerinizden ne gibi bir anlam çıkarınam gerekiyor, beybabacığım?" dedi.

"Ne gibi bir anlam çıkarması gerekiyormuş!" diye öfkeyle bağırdı ihtiyar. "Prens Vasili senin tam kendilerine göre bir gelin olacağını anlamış da, çırağına istemeye gelmiş. İşte bu anlamı çıkaracaksın! 'Ne gibi bir anlam çıkaracakmış!' Ben de sana düşünceni soruyorum işte."

Prensesin ağzından fısıltı hâlinde, zar zor, "Babacığım, bilemiyorum ki siz ne düşünürdünüz..." sözleri çıkabildi ancak.

"Ben mi? Ben mi? Bırak şimdi sen beni bir yana. Evlenecek olan ben değilim. Senden ne haber? Asıl bunu öğrenmek istiyorum ben!"

Prenses, babasının konuya hiç de olumlu yaklaşmadığını sezmış, ama aynı anda, kendi yaşam çizgisinin, bütün yazgısının şu anda verilecek bir karara bağlı olduğunu da anlamış bulunuyordu. Bütün düşünme yeteneğini çekip alarak kendisini kurbanlık koyuna çeviren o bakışlarla, babasının o ürkütücü bakışlarıyla karşılaşmamak için gözlerini yere çevirdi.

"Benim biricik isteğim, sizin isteklerinizi yerine getirmektir," dedi. "Ama benim ne istediğimi soruyorsanız eğer..." Ne var ki, lafını bitirmeye fırsat bulamadı. İhtiyar Prens lafını ağzına tıka-yıverdi onun.

"Yaa, öyle olsun bakalım!" diye bas bas bağırdı. "Seni alacak, drahomanın üstüne oturacak, Matmazel Bourienne de cabası olacak. Karılığı ona Matmazel yapacak, sen de öbür yanda..."

Prens sustu. Sözlerinin kızı üzerinde yaptığı etkiyi fark etmişti. Başını önüne eğen Prenses ha ağladı, ha ağlayacaktı.

"Hadi hadi, şaka yaptım, şaka!" dedi ihtiyar. "Yalnız şurasını aklından çıkarma Prenses, ben ilkelerine bağlı bir insanımdır ve benim ilkelerime göre bir genç kız gönlünün istediğine varmakta

özgürdür. Seni de özgür tutuyorum. Ama mutluluğunun, tamamıyla vereceğin karara bağlı olduğunu da unutma. Beni hiç dert etme sen!”

“Ama bilemiyorum ki, babacığım!”

“Tartışmanın gereği yok. Babası kiminle evlenmesini emrederse onunla evlenir o adam; sen olmuşsun ya da başkası olmuş, hiç fark etmez onun için. Oysa sen seçiminde özgürsün... Hadi şimdi, odana git, iyice düşün taşın ve bir saat içinde yanıma gelip onun önünde bana cevabını bildir: ya evet, ya hayır. Biliyorum ki, şimdi gidip dua edeceksindir. Canın istiyorsa duanı da et, ama bana kalırsa bu konuda kendi kafanı çalıştırırsan daha iyi edersin. Hadi git!”

Beyni karıncalanan Prenses âdeta yön duygusunu kaybetmiş gibi odadan çıkarken, ihtiyar Bolkonski onun ardından hâlâ, “Ya evet ya hayır, ya evet ya hayır, ya evet ya hayır!” diye bağırpı duruyordu.

Prenses Mariya’nın yazgısı belirlenmişti; hem de mutlulukla. Ama babasının söyledikleri, Matmazel Bourienne üzerine dedikleri korkunçtu. Söylenenlerin doğru olmadığına inanıyor, ama yine de çok korkunç bulduğu bu sözleri düşünmekten kendini alamıyordu. Gözlerini önüne dikmiş, sağa sola bakmadan ve kulaklarında sadece babasının sözleri olduğu hâlde limonluğun içinden geçerken, Matmazel Bourienne’in tanıdık sesi bir fısıltı hâlinde ansızın kulağına çalınınca irkildi. Gözlerini kaldırdınca iki adım ötede Anatol’le Fransız kadının sarmaş dolaş gördü; Anatol, Matmazeli belinden sarmış, kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Prensesi görünce, yakışıklı yüzünde şaşkın ve sinirli bir ifade belirdi, ama kolunu Matmazelin belinden hemen çözemedi. Matmazel ise Prensesi henüz görmemişti.

Anatol’ün yüzündeki ifade âdeta, ‘Kimmiş bakayım, o? Ne istiyorsunuz? Bekleyin bakalım, azıcık!’ der gibiydi. Prenses Mariya dili tutulmuş gibi seyrediyordu onları. Kafası bir türlü almıyordu olup biteni. En sonunda, Matmazel Bourienne bir çılgılık atıp koşa koşa kaçtı oradan. Anatol, talihin bu garip cilvesi karşısında gülmekten başka çaresi kalmamış gibi, üstelik neşesine katılma-

ya Prensisi de davet edercesine sırtıkan bir ifadeyle onun önünde eğildi, sonra da omuzlarını silkip kendi dairesine açılan kapıya doğru yürüdü.

Bir saat sonra Tihon gelip, Prensisi İhtiyar Bolkonski'nin beklediğini haber verdi ve Prens Vasili'nin de efendisinin yanında olduğunu eklemeyi unutmadı. Tihon geldiğinde, Prens Mariya odasında divanda oturuyor, hüngür hüngür ağlayan Matmazel Bourienne'i kucaklamış, usul usul saçlarını okşuyordu. Prens yine o eski pırıltısına kavuşan güzel gözlerinde derin bir sevecenlik ve acımayla bakıyordu Matmazel'in sevimli yüzüne.

“Hayır Prens, artık yüreğinizde bana sonsuza dek yer yoktur,” dedi Matmazel Bourienne.

“Niye? Seni eskisinden bile çok seviyorum ben,” dedi Prens Mariya. “Hem, sen mutlu olasın diye elimden geleni yapacağım.”

“Ama benden iğreniyorsunuzdur. Siz öyle temiz bir insansınız ki, tutkunun nasıl insanın aklını başından aldığını anlayamazsınız. Ah, eğer zavallı anacığım olmasaydı...”

Prens Mariya hüznü bir gülümsemeyle, “Çok iyi anlıyorum,” dedi. “Hadi, üzmeyin kendinizi şekerim. Ben şimdi babamın yanına gidiyorum,” diyerek odadan çıktı.

Prens Vasili, sanki çok duygulanmış da bu kadar duyarlı bir yüreğe sahip oluşundan ötürü kendi kendine hem acıyor hem de gülüyormuş gibi hüznü bir gülümseme ve heyecanlı bir yüz ifadesiyle yan gelmiş, üstteki bacağını fazla yüksek tutarak bacak bacak üstüne atmış oturuyor, elinde de bir enfiye kutusu tutuyordu. Prens içeri girerken, Prens Vasili aceleyle kutudan bir çimdik enfiye alıp burnuna çekti.

Yerinden kalktı, Prensini iki elini de tutarak, “Ah, canımın içi, canımın içi!” diye lafa başladı. Derin derin bir iç geçirdikten sonra ekledi: “Oğlumun yazgısı sizin ellerinizde. Sizi öteden beri kızım gibi severim, canım Mariyacığım. Artık, gerisine siz karar veriniz!”

Lafını bitirince geri çekildi. Gözlerinde sahici gözyaşları vardı. İhtiyar Prens Bolkonski, “Hınk... hınk...” diye genzini temizledi. “Prens buraya çırağı... şey, yani oğlu adına bir öneride bu-

lunmak için gelmiş. Prens Anatol Kuragin'in karısı olmak istiyor musun, istemiyor musun? 'Evet' ya da 'hayır' de, o kadar!" diye bağırdı. "Ondan sonra kendi düşüncemi söylemek hakkını saklı tutuyorum." Sonra, Prens Vasili'ye doğru döndü ve onun yalvaran bakışlarına cevap verir gibi ekledi: "Evet, kendi düşüncemi, ama yalnız kendi düşüncemi. Eee? 'Evet' mi, 'hayır' mı?"

Prenses Mariya güzel gözleriyle önce Prens Vasili'ye, sonra da babasına bakarak, kesin bir ifadeyle cevap verdi: "Benim dileğim, sizi asla terketmemek, yaşamımı sizin yaşamınızdan asla ayırmamaktır babacığım. Evlenmek istemiyorum."

Prens Bolkonski kaşlarını çatarak, "Saçma! Zırva! Boş laf!" diye bağırdı. Kızını elinden tutup kendine doğru çekti ve öpmeyip, sadece alnını hafifçe onun alnına değdirirken elini de öyle bir sıktı ki, Prenses acıyla yüzünü buruşturarak hafif bir çığlık attı.

Prens Vasili ayağa kalktı.

"Canımın içi, bu anı ömrüm boyunca unutmayacağımı size söyleyebilirim, asla unutmayacağım; ama o sevecen, o iyilikçi yüreciğinizi azıcık yumuşatsanız, bize ufacık da olsa bir umut kırıntısı bıraksanız... 'Belki' deyin... Gelecek çok uzun önümüzde... 'Belki' deyin."

"Ben yüreğimde ne varsa onu söyledim, Prens. Beni onurlandırdınız, bunun için size çok teşekkür ederim, ama asla oğlunuzun karısı olmayacağım."

İhtiyar Prens, "İşte böyle, bu iş buraya kadar aziz dostum! Seni gördüğüme sevindim. Pek sevindim! Prenses, sen de odana git artık. Hadi bakayım," dedi. Sonra, Prens Vasili'yi kucaklayarak, "Seni gördüğüme çok, çok sevindim," diye tekrarladı.

Prenses Mariya, 'Bu dünyada bana başka iş düşüyor demek ki,' diye düşünüyordu. 'Benim işim, mutluluğu başkalarının mutluluğunda, fedakârlıkta aramak. Evet, ben de bu yüzden, ne pahasına olursa olsun zavallı Amélie'yi mutlu edeceğim. Kızcağız deli gibi âşık. Üstelik pişmanlıktan da kendini yiyip bitiriyor. Onları evlendirmek için elimden geleni yapacağım. Eğer erkek tarafının parası yoksa gerekli parayı Amélie'ye ben veririm; babamdan dilenirim, Andrey'den dilenirim. Bir evlenirlerse, o kadar mutlu olacağım

ki. Zavallı kızcağız ne kadar da mutsuz, el diyarında yapayalnız, kimsesiz! Ey ulu Tanrım! Demek, delicesine tutkun ki, bu kadar kendini unutabiliyor zavalcılık. Onun yerinde olsam, belki ben de aynı şeyi yapardım!’

VI

Rostov’ların sevgili Nikoluşka’larından* aldıkları en son mektubun üzerinden epeyce zaman geçmişti. Ama kış ortalarına doğru Kont Rostov’a elden verilen bir mektup zarfının üzerinde Kont, oğlunun el yazısını görür görmez tanıdı. Zarfı alıp, kimseye görünmemek için parmak uçlarına basa basa, büyük bir heyecan ve telaş içinde doğru odasına koştu, kapanıp mektubu okumaya başladı. Anna Mihailovna (evde olup biten her şeyi öğrendiği gibi) Kontun mektup aldığını çoktan öğrendiği için, çıt bile çıkarmadan, sessiz sedasız gelip içeriye girdi ve Kontu hem ağlayıp hem gülerken buldu.

Maddi durumu artık düzelmiş olmasına rağmen, Anna Mihailovna hâlâ Rostov’ların evinde kalıyordu.

Her çeşitten üzüntüyü her an paylaşmaya hazır, hem acıklı hem de soran bir ifadeyle, “Benim aziz dostum?” diye yaklaştı Konta. Kontun hıçkırıkları büsbütün şiddetlendi.

“Nikoluşka... mektubu... yaralanmış... ah canıım... ya şey ol saydın... canıım... benim evladıım... Kontesçiğime şimdi... su-baylığa da yükseltilmiş... Tanrı’ya şükürler olsun... Kontesçiğime nasıl anlatacağız şimdiii?”

Anna Mihailovna onun yanı başına oturdu, mendilini çıkarıp önce Kontun gözyaşlarını silip mektuba damlayan yaşları kuruldı, sonra da kendi gözlerini sildi, mektubu okudu ve Kontesi gerek yemek sırasında, gerek yemekten sonra çay vaktine kadar habere hazırlayıp, çaydan sonra da Tanrı’nın izniyle ona hepsini anlatmak kararına vardığını söyleyerek Kontu güzelce yatıştırdı.

* Nikoluşka (ya da Nikolenka): Rusçada, Nikolay adının sevgi belirten küçültme durumu. -çev.

Anna Mihailovna bütün yemek boyunca savaş dedikodularından, sevgili Nikolay'dan söz etti ve kendisi pekâlâ bildiği hâlde, mahsus üst üste iki kez ondan en son ne zaman mektup aldıklarını sorup, "Bakarsınız, bugün de bir mektup geliverir," diye araya sokuşturmadan da geri kalmadı. Kontes bu imalardan meraklanıp kaygılı kaygılı bir Anna Mihailovna'ya, bir Konta bakmaya başlayınca, Anna Mihailovna hiç belli etmeden lafı hemen önemsiz konulara çeviriveriyordu. Ses tonundaki, bakışlardaki, yüz ifadelerindeki en ufak bir değişikliği bile sezme bakımından ailenin en yeteneklisi olan Nataşa daha yemeğe oturur oturmaz ortada bir şeyler döndüğünden işkillenmiş, yemek ilerledikçe de babasıyla Anna Mihailovna arasında gizli bir şey bulunduğu, her ne ise bunun ağabeyiyle ilgili olduğuna ve Anna Mihailovna'nın annesini buna hazırlamaya uğraştığına iyice aklı yatmıştı. Nikoluşka'yı ilgilendiren haberler konusunda annesinin ne kadar duyarlı olduğunu, nasıl çabucak fenalaştığını bilen Nataşa, uluorta konuşmaktan hiç çekinmeyen bir karakterde olmasına rağmen, yine de yemekte bu konuda ağzını açıp da soru sormaya cesaret edemedi. Ama çok heyecanlandığı için, hanım öğretmeninin bütün uyarılarına rağmen yerinde kıpır kıpır kıpırdıyor, bir lokma yemek yemiyordu. Sofradan kalkılır kalkılmaz yıldırım gibi Anna Mihailovna'nın ardından koşarak onu oturma odasında yakaladı, boynuna atılıp sarıldı, başladı yalvarmaya: "Cici teyze, cici teyzeciğim benim, ne olursunuz söyleyin bana da. Bir şey var, biliyorum."

"Yok bir şey, canımın içi."

"Hayır hayır! Hadi benim bir tanecik teyzeciğim; tatlıların tatlısı, şekerlerin şekeri, balların en tatlısı teyzeciğim; bırakmam yoksa! Bir şey bildiğinizi biliyorum işte!"

Anna Mihailovna, "Sen yok musun, sen!" diye başını salladı. "Ne cingözsün seen!"

"Nikolenka'dan mektup mu? Biliyordum zaten!" diye çılgılığı basan Nataşa, sorusuna verilen olumlu cevabı Anna Mihailovna'nın yüzünden okudu.

"Yalnız, Allah aşkına biraz daha dikkatli ol. Yoksa anneciğin nasıl sarsılır bilirsin."

“Olurum, olurum ama ne olur anlatın bana. Anlatmayacak mısınız? Eh, öyleyse ben de hemen gidip söylüyorum anneme.”

Anna Mihailovna bunun üzerine, hiç kimseye bir şey çıtlatmaması koşuluyla mektubun içeriğini ona kısaca özetledi.

“Namusum üzerine söz veriyorum, kimseye bir şey söylemeyeceğim,” deyip bir de güzelce istavroz çıkaran Nataşa, soluğu Sonya’nın yanında aldı. Büyük bir sevinçle ve koltukları kabara kabara, “Nikolenka... yaralanmış... mektup var...” diye haberi yetiştirdi.

Yüzü bir anda kireç gibi olan Sonya’nın ağzından yalnız, “Nikolenka!” çıkabildi. Ağabeyinin yaralanma haberinin Sonya üzerinde yarattığı etkiyi gözleriyle gören Nataşa, ilettiği haberin üzücü bir yanı da bulunduğunu ancak o zaman algıladı.

Hemen Sonya’nın üstüne atılıp onu kucaklayarak ağlamaya başladı. Bir yandan ağlıyor, bir yandan da, “Canım, azıcık yaralanmış, sonra da subaylığa yükseltilmiş; şimdi bir şeyi kalmamış, iyiymiş, kendisi yazıyor,” diyordu.

Odada adımlarını aç aça, büyük adamlar gibi bir aşağı, bir yukarı dolaşan Petya onları azarlamaya başladı:

“Kadın değil misiniz, ne olacak, hepiniz sulu gözlüsünüz işte. Oysa ağabeyim yiğitlik gösterdi diye ben ne kadar seviniyordum. Tabii, seviniyorum ya! Size gelince, hemen su koyverirsiniz! Siz ne anlarsınız zaten!”

Nataşa gözyaşları arasında gülümsüyordu.

“Sen mektubu okumadın mı?” diye sordu Sonya.

“Hayır, okumadım; ama cici teyze hepsini anlattı bana. Nikolenka şimdi sapasağlammış, üstelik de subay olmuş...”

Sonya istavroz çıkararak, “Tanrı’ya şükürler olsun!” dedi. “Ama ya cici teyze seni kandırdıysa? Hadi, anneme gidelim.”

Petya koca koca adımlar atarak hiç konuşmadan dolaşmayı sürdürüyordu.

“Ben Nikolenka’nın yerinde olsaydım, o alçak Fransızların hepsini öldürürdüm!” dedi ve “Pis adamlar, ne olacak!” diye sürdürdü: “Hepsini öldürürdüm; nah, böyle dağ gibi yığardım ölülelerini de!”

“Tut bakayım dilini, Petya! Ne aptal çocuksun sen öyle!”

“Ben aptal değilim. Yok, yere ağlayanlardır asıl aptal,” dedi Petya.

Bir anlık bir suskunluktan sonra, Nataşa birdenbire, “Onu hatırlıyor musun?” diye sordu Sonya’ya. Sonya gülümsedi.

“Nikolay’ı mı soruyorsun?”

Nataşa, sözlerine çok derin bir anlam katmak istercesine sert bir el hareketiyle, “Canım, ben demek istiyorum ki, onu çok iyi hatırlıyor musun? Yani, her şeyiyle,” dedi. “Bak, ben Nikolenka’yı hatırlıyorum, hem de çok iyi hatırlıyorum. Oysa Boris’i hatırlamıyorum işte... Azıcık bile hatırlamıyorum...”

Sonya şaşırarak, “Ne? Boris’i hatırlamıyor musun?” diye sordu.

“Yani, hiç hatırlamıyorum demek istemedim. Boyunu posunu, yüzünü gözünü hatırlıyorum da, Nikolenka’yı hatırladığım gibi değil. Gözlerimi kapar kapamaz Nikolenka gözümün önünde canlanıveriyor, oysa Boris canlanmıyor. (Gözlerini yumdu) Bak, hiçbir şey yok işte!”

Sonya arkadaşının yüzüne hiç bakmadan, çok ciddi, çok ağırbaşlı bir ifadeyle ve sanki söyleyeceklerini dinlemeye Nataşa layık değilmiş de, bu yüzden o da bir başkasına –şakalaşmanın da sırasını bilen, olgun bir insana– anlatıyormuş gibi, “Ah Nataşa, ah!” dedi. “Ben ağabeyini bir kez sevdim, sonsuza dek de seveceğim. Onun ya da benim başıma ne gelirse gelsin, ömrümün sonuna kadar hiç eksilmeyecek benim sevgim, hiç!”

Nataşa soran gözlerle şaşkın şaşkın Sonya’nın yüzüne bakıyor, ama ağzını açmıyordu. Sonya’nın doğruyu söylediğini, onun sözünü ettiği türden bir sevginin var olabileceğini seziyordu. Ne var ki, Nataşa böyle bir duyguyu hiç tatmamıştı. Böyle bir duygunun var olabileceğine inanıyor, ama nasıl bir şey olduğunu anlayamıyordu.

“Ona yazacak mısın?” diye sordu Sonya’ya.

Sonya daldı. Nikolay’a mektubunu nasıl ulaştıracağı, dahası, mektup yazmasının yakışık alıp almayacağı öteden beri onu düşündüren bir sorundu. Nikolay tam da yara almış bir kahraman olarak subaylığa yükseltildiği bir sırada, mektup yazarak kendini

ve dolayısıyla da Nikolay'ın üstlenmiş bulunduğu yükümlülüğü ona hatırlatması yakışık alır mıydı acaba?

Nataşa'ya cevap verirken yüzü kızardı: "Bilmem ki. O bana yazacak olursa, ben de cevap veririm herhâlde."

"Peki, ona yazarken utanıp sıkılmaz mısın?"

Sonya gülümsedi. "Hayır."

"Ben Boris'e yazmaya utanırım. Yazmayacağım."

"Bunda utanacak ne var?"

"Amaan, ne bileyim işte! Ayıp gibi geliyor da, ondan utanıyorum."

Nataşa'nın deminki çıkışmasından gücendiği anlaşılan Petya, "Hıh, ben onun neden utandığını biliyorum," dedi. "Çünkü o, önce o gözlüklü şişkoya (Petya, adaşı olan yeni Kont Bezuhov'dan hep böyle söz ederdi) âşıktı, şimdi de o şarkıcı adama (bununla da Nataşa'nın İtalyan şan hocasını anlatıyordu) âşık, yaaa; işte o yüzden utanıyor."

"Petya, sen aptalın tekisin!" dedi Nataşa.

Dokuz yaşındaki Petya boyuna bakmadan, tam bir kaşarlanmış tulumbacı ağzıyla, "Senden de aptal olamam ya, yavrucuk," diye cevabını verdi ona.

Anna Mihailovna yemek boyunca yaptığı imalarla Kontesi iyice hazırlamıştı. Yemekten sonra odasına çekilen Kontes bir koltuğa oturup eline enfiye kutusunu aldı, durmadan yaşaran gözlerini kutunun kapağı içine resmedilmiş oğlunun portresine dikti kaldı. Anna Mihailovna elinde mektupla ayaklarının ucuna basarak Kontesin kapısına yaklaşıp biraz bekledi.

Ardı sıra gelen Konta dönerek, "Siz girmeyin; daha sonra gidersiniz," dedi ve içeriye girip kapıyı kapadı.

Kont kulağını anahtar deliğine dayayarak dinlemeye başladı.

Önce alçak sesli karşılıklı bir konuşma belli belirsiz kulağına çalındı, ama ne konuşulduğunu çıkaramadı. Arkasından, tek başına konuşmaya başlayan Anna Mihailovna'nın çektiği upuzun söylevi dinledi, bunu bir cıyıklama izledi, sonra bir sessizlik oldu ve sessizliğin ardından her iki kadının tatlı tatlı, neşeli konuşmaları, en sonunda da Anna Mihailovna'nın kapıya doğru yaklaşan

ayak sesleri duyuldu. Kapı açıldı ve eşikte, zor bir ameliyatı başarıyla tamamlamış bir cerrahın herkesi başarısını görmeye çağıran mağrur ifadesiyle Anna Mihailovna boy gösterdi.

Bir elinde mektubu, öbür elinde oğlunun portresini taşıyan enfiye kutusunu tutarak koltuğunda oturan ve ikide birde kâh mektubu, kâh oğlunun portresini şapur şupur öpen Kontesi işaret ederek, “Tamamdır!” dedi Konta.

Kontes kocasını görünce kollarını uzatarak onun dazlak kafasına sarıldıysa da, mektupla enfiye kutusunu tekrar dudaklarına bastırabilmek için dazlak kafayı şöyle nazikçe yana itmek zorunda kaldı. Vera, Nataşa, Sonya ve Petya da odaya doluştuktan sonra mektubun okunmasına geçildi. Geri çekilme harekâtını ve katıldığı iki çarpışmayı kısaca aktarıp, subaylığa yükseltilişine de değindikten sonra, Nikolenka, ana babasının ellerini öpüyor hayır dualarını istiyor; Vera’ya, Nataşa’ya ve Petya’ya öpücüklerini yolluyordu. Bay Schelling ile Bayan Schoss’a ve yaşlı dadısına selamlarının iletilmesini de istedikten sonra, sevdiceği Sonya’yı hiç aklından çıkarmadığını söyleyerek onu kendisi için öpmelelerini rica ediyordu. Bunu duyunca kulaklarına kadar kızarıp gözleri dolu dolu olan Sonya, kendisine çevrilen bakışlara daha fazla dayanamayarak koşa koşa balo salonuna kaçtı, sevinçten uça uça, eteklerini balon gibi kabartıp şişirerek döndü, döndü, döndü ve birden yere oturuverdi. Kıpırmızı kesilen yüzü gülüyordu. Kontes ise ağlıyordu.

“Niçin ağlıyorsunuz, anneciğim?” diye sordu Vera.

“Yazdıklarına bakılırsa, ağlamanız değil, gülmeniz gerekir.”

Vera yerden göğe kadar haklıydı, ama Kont da, Kontes de si-temle baktılar ona. ‘Bu kız kime çekmiş acaba?’ diye içinden geçirdi Kontes.

Nikoluşka’nın mektubu belki yüz kez okundu ve Kontes mektubu elinden kesinlikle bırakmadığı için de, sevgili oğlunun yazdıklarını dinlemeye layık görülen herkes, birer sefer Kontesin huzuruna çıkmak zorunda bırakıldı. Öğretmenler giriyor, dadılar çıkıyor; Mitenka giriyor, bir başkası çıkıyor; akrabalar giriyor, ahabalar çıkıyor ve Kontes her seferinde mektubu yeni bir heves,

yeni bir coşkuyula okuyup, her seferinde de mektuptan Nikolay'ın erdemlerini gösteren yeni yeni kanıtlar çıkarıyordu. Daha yirmi yıl önce mini mini kollarının, bacaklarının, karnının içinde belli belirsiz kımıldadığını duyumsadığı bebeğinin; babası tarafından fazla şımartıldığı için Kontesin kocasıyla ağız kavgalarına girmesine neden olan ve önce *gruşa** sonra da *baba*** demesini öğrenen yavrucuğunun şimdi oralarda, yolunu izini bilmediğı yad ellerde, hiçbir yol göstereni ya da bir elinden tutanı olmaksızın, koca koca adamlara yaraşır işleri öyle bir başına yapıyor, kahramanlıklar gösteriyor oluşu Kontese çok tuhaf, çok olağanüstü geliyor, bunları düşündükçe sevincinden uçacak gibi oluyordu. Yeryüzünün her yerinde, kundak çocuklarının hiç fark edilmeden büyüyüp günün birinde koca adam olduklarını çağlar boyu edinilen deneyimlerle herkes bilirken, Kontes, böyle bir şeyin olabileceğini düşünmek bile istemiyordu. Sanki dünyada aynı süreçten milyonlarca ve milyonlarca insan geçmemiş gibi, oğlunun büyüme sürecindeki her evre ayrı bir olağanüstü nitelik taşıyormuş gibi geliyordu Kontese. Yirmi yıl önce, yüreğinin altında bir yerde yatan o mini mini varlığın günün birinde memesine yapışmak için yaygara koparcasına, sonra da konuşacağına nasıl inanamıyor idiyse, şimdi de o minnacık yaratığın, mektubundan da açıkça anlaşıldığı gibi güçlü kuvvetli, kahraman bir erkek, erkeklik ve evlatlık simgesi bir babayığit olabileceğı inanılmaz geliyordu Kontese.

Mektubun betimleme bölümlerini okurken, “Yarabbim, ne üsluptur bu! Ne kadar da güzel anlatıyor,” diyordu ikide birde. “Bir de, şu yüce ruhluluğā bakın! Kendisinden hiç söz etmiyor... Bir kelimecik bile! Denisov diye, bilmem kim diye birilerini anlatıyor da kendini hiç katmıyor, oysa ben eminim, onların hepsinden daha çok kahramanlık göstermiştir kendisi! Neler çektiğini hiç anlatmıyor yavrucak. Ne büyük mertlik! Zaten, ondan da başka türlüşü beklenmez ya! Hiç kimseyi de unutmamış! Tek tek herkesin hatırını sormuş! O daha şu kadarcıkken ben hep söylerdim zaten, şu kadarcıklığından belliydi...”

* Rusça “armut” –İngilizce çev.

** Rusça “kocakarı” –İngilizce çev.

Nikoluşka'ya bütün ev halkı adına yollanacak mektup son biçimini alana kadar, evde kim var, kim yok, eline kalemi alan herkes bir hafta süreyle başını kaldırmadan mektup müsveddeleri hazırlayıp bunları temize çekmekle uğraştı. Bu arada, ataması yeni yapılmış bir subaya gerekli olabilecek her türlü eşyanın toplanıp paketlenmesi, yeni üniforma ve başka donanım için gerekli paranın hazır edilmesi işi de Kontesin denetimi altında ve Kontun titiz çabaları sayesinde tamamlandı. Becerikli bir kadın olan Anna Mihailovna'nın ordu içinde de, sözü geçen pek çok arkadaşı vardı; bunların çok yardımını görüyor, yine onlar sayesinde oğluyla kolaylıkla mektuplaşabiliyordu. Fırsat bulup oğluna yazdığına, mektuplarını İmparatorluk Muhafız Piyade Tümen Komutanı Grandük Konstantin Pavloviç'e gönderirdi. Rostov'lar da, Muhafız Piyade Tümeni, Yurt Dışı Komutanlığı adresinin yeterli olacağını ve yollanacak bir mektubun Grandük'ün eline geçtikten sonra, hemen oracıkta bir yerde bulunması gereken Pavlograd Hafif Süvari Alayına ulaştırılmaması için hiçbir neden olmayacağını düşünüyorlardı. Bu yüzden, yapılacak en doğru işin, mektupla parayı Grandük'ün kuryesi eliyle Boris'e ulaştırmak olduğuna karar verildi; Boris de artık ne yapar eder, onların Nikolay'ın eline geçmesini sağlardı nasıl olsa. Kontun, Kontesin, Petya'nın, Vera'nın, Nataşa'nın ve Sonya'nın yazdığı mektuplar ile Nikolay'ın donanımı için yollanan altı bin ruble paranın yanı sıra, Kont da ayrıca bir sürü eşya gönderiyordu oğluna.

VII

Kutuzov'un Olmütz yakınlarında konaklayan ordusu 12 Kasım günü, iki imparatorun –Rus ve Avusturya imparatorlarının– ertesi gün birlikte yapacakları teftiş hazırlıklarıyla uğraşıyordu. Rusya'dan yeni gelen Muhafız Piyade Tümeni geceyi Olmütz'ün on beş kilometre dışında geçirip ertesi sabah ayağının tozuyla Olmütz ovasının yolunu tutacak, saat onda teftiş alanında yerini almış bulunacaktı.

Aynı gün Nikolay Rostov da Boris'ten bir not almıştı; Boris, notunda, İsmailov* Alayının gecelemek üzere Olmütz'e on beş kilometre uzakta konakladığını, Nikolay'ı görmek ve mektubuyla parasını elden vermek istediğini yazıyordu. Bu para tam da zamanında Nikolay'ın imdadına yetişmişti, çünkü cepheden dönen bütün birlikler de Olmütz dolaylarında konakladıkları için ordugâh, insanı imrendiren türlü türlü mallarını pazarlamaya gelen Avusturya Yahudileriyle kaynıyor, kantinler çeşitli yiyecek maddeleriyle dolup taşıyordu. Pavlograd Hafif Süvari Alayı mensupları er meydanında kazandıkları nişan ve madalyalarını kutlamak için şölen ardına şölen düzenliyor, sık sık kaçamaklar yapıp Olmütz'e kadar uzanıyorlardı. Olmütz'de Karolin adlı bir Macar kadınının yeni açtığı lokantaya dadanmışlardı; lokantada müşterilere genç kızlar hizmet ediyordu. Çiçeği burnunda subay Rostov da bu arada, sancaktarlığa yükselişini kutlamak için Denisov'un Bedevi adındaki atını peyledikten başka, kantincilere ve arkadaşlarına da gırtlığına kadar borca girmiş bulunuyordu. Boris'in notunu alır almaz hemen atına atlayıp, bir subay arkadaşıyla birlikte önce Olmütz'e indi, karnını doyurup bir şişe de şarabı yuvladıktan sonra çocukluk arkadaşını bulmak üzere tek başına Muhafız Piyade Tümeninin ordugâhına doğru yola koyuldu. Yeni üniformasını yaptırmaya fırsat bulamamıştı henüz. Göğsünde er ve erbaşlara verilen türden Aziz Giyorgi nişanı taşıyan eski püskü kadet ceketinden hâlâ kurtulamamıştı, ayağında da en az ceket kadar yıpranmış ve kışındaki meşin süvari yaması iyice erimiş külot pantolon vardı, ama belindeki süvari kılıcının kabzasındaki ucu topuzlu sırma onun subay olduğunu gösteriyordu. Altındaki hayvan, daha seferdeyken bir Kazak'tan satın aldığı sıradan Don atıydı. Hafif süvari erlerinin giydiği türden buruşuk kasketini fiyakalı bir biçimde yanlamasına ensesine doğru yıkmıştı. İsmailov Alayının konak yerine doğru atını sürerken, böyle, cephe yaşa-

* Bu dev romanda Tolstoy'un gözünden kaçan bazı ufak tefek atlamaları vardır; bunlardan biri de, burada Boris'in alayından "İsmailov Alayı" diye söz etmesidir. Tolstoy, I. Bölüm'ün VII. ve XV. kısımlarında Boris'in ve Berg'in Semyonov Alayına atandığını söylemişti. -İngilizce çev.

ınınin sert koşulları altında tavlanmış, er meydanlarında pişmiş tam bir muvazzaf süvari görünümüyle gerek Boris'i, gerek piyade sınıfından öbür arkadaşlarını nasıl etkileyeceğini düşünüyordu.

Muhafız Piyade Tümeninin bütün alayları ise, seferi, yürüyüşü baştan sona kadar tam bir disiplin ve düzen sergileyerek, âdeta gezintiye çıkmış gibi rahatça tamamlamışlardı. Günlük yürüyüş uzaklıkları hep kısa tutulmuş, sırt çantaları ulaştırma arabalarında taşınmış, her konak yerinde Avusturya makamları tarafından subaylara mükellef yemekler çıkarılmıştı. Alaylar kentlere giriş ve çıkışlarında hep mızıka çalmış, Grandük'ün emriyle tüm erat, başlarındaki subayları da yaya olmak üzere bütün yolu (Muhafız Piyade Alayları mensupları bununla gurur duyuyorlardı) uygun adım yürümüşlerdi.

Boris, bütün yürüyüş boyunca, daha şimdiden bölük komutanlığına getirilen Berg'in yanından ayrılmadığı gibi, ordugâhlarda da hep onunla aynı evlerde kalmıştı. Yüzbaşılığa bu yürüyüş sırasında yükseltelen Berg, çalışkanlığı ve titizliğiyle üstlerinin güvenini kazanmış, para işini de çok güzel yoluna koymuştu. Bu süre içinde kendisine yararı dokunabilecek pek çok kişiyle tanışan Boris, Piyer'den getirdiği bir tavsiye mektubuyla bu tanıdıklar arasına Prens Andrey Bolkonski'yi de katmıştı ve onun sayesinde Başkomutanlık karargâhında bir yer kapmayı umuyordu. Berg'le Boris dinlenip dünkü yürüyüşün yorgunluğunu atmışlar, güzelce yıkanıp tıraş olmuşlar, kendilerine ayrılan tertemiz evde yuvarlak bir masanın başında, pırıl pırıl üniformalarının içinde satranç oynuyorlardı. Berg, lülesi ta dizlerinin arasına kadar ulaşan uzun çubuğunu tuttürüyor, Boris ise onun yeni hamlesini bekliyor, bu arada da beyaz, incecik parmaklarıyla, o her zamanki titizliğiyle dama taşlarından minik piramitler kurarken, bir yandan da rakibinin yüzünü seyrediyordu; dikkatini her zaman yalnız, yaptığı işe veren Boris'in o anda da oynadıkları satrançtan başka bir şey düşünmediği yüzünden belli oluyordu.

"Eh, bakalım bu sefer nasıl kurtulacaksınız?" dedi Berg'e.

"Elimizden geleni yapacağız," diyen Berg, taşlardan birine dokunduysa da yine hemen geri çekti elini.

O sırada kapı açıldı.

“İşte, sonunda burada bulabildim onu!” diyerek Rostov girdi içeriye. “Ooo, Berg de buradaymış!” Rostov, bir vakitler Boris’le birlikte kendilerine eğlence edindikleri, yaşlı dadısının kafasını gözünü yara yara Fransızca konuşmaya çalışmasını taklit ederek, “Ah, pötisanfan, alley kuşe dormir!”* diye bağırdı.

Rostov’a hoş geldin demek için ayağa kalkan ama bu arada salanan satranç tahtasını tutup devrilmek üzere olan bir iki taşı düzeltmeyi de ihmal etmeyen Boris, “Amanın, ne kadar da değişmişsin!” diyerek, hemen arkadaşını öpmeye davrandıysa da, Nikolay geri çekildi. Alışılmışlıktan nefret eden ve büyüklerin genellikle içtenliksiz davranışlarını taklit etmektense yeni, kendilerine ait bir şeyler ortaya koymaya can atan gençlerin, yine gençliğe özgü o delişmenlik duygusunun etkisi altında, arkadaşıyla buluştuğu şu sırada Nikolay’ın içinde de kendini değişik bir biçimde ifade etme isteği kabarmıştı. Arkadaşını çimdiklemek, dürtüklemek ya da buna benzer bir şey yapmak isterdi – yalnız öpüşmesin de, ne olursa olsun. Boris onun kendini geri çekmesine aldırış etmeyecek, yine de dostça kucakladı, üç kez öptü.

Boris’le Nikolay görüşmeyeli neredeyse altı ay oluyordu; her ikisi de yaşam yolunda ilk adımlarını yeni yeni atan iki genç erkek kendilerinin içinde buldukları yepyeni ve bambaşka yaşam koşullarının etkilerini, bu etkilerin meydana getirdiği büyük değişiklikleri görüyorlardı birbirlerinde. Son görüşmelerinden bu yana her ikisi de çok değişen iki genç, bu değişiklikleri birbirlerine göstermek için can atıyorlardı.

Rostov, Boris’in kulağına yabancı gelen, yeni yeni baritona çalan sesiyle ve bir savaşçı asker edasıyla bağıra bağıra konuşarak, “Vay be! Şu salon züppelerinin şıklığına bakın hele! Yeni misafirlikten dönmüş gibi iki dirhem bir çekirdek ikisi de!” deyip, çamur içinde kendi pantolonunu işaret etti: “Bir de bizim gibi cephede hizmet eden şu zavallı askerlerin hâline bakın!” Bağıra bağıra konuşan Rostov’un sesini duyan Alman ev sahibesi kapıdan başını uzattı.

* Yaşlı Rus dadının Fransızca olarak, “Hadi bakayım yumurcaklar, doğru yatağa, uyumaya,” demek istediği anlaşılıyor. Cümlelerin doğru Fransızcası şöyle: “Ah, pe-tits enfants, allez, couchez, dormir.” –İngilizce çev.

Rostov arkadaşlarına bir göz kırparak, “Hiç de fena değilmiş, ha?” dedi.

“Niye öyle bağırarak konuşuyorsun? Herkesin ödünü patlatacağsın, yahu!” dedi Boris. “Seni bugün beklemiyordum,” diye ekledi. “Notu sana yollayalı bir gün olmadı daha; Kutuzov’un yaverlerinden Bolkonski ile yollamıştım – kendisi ahabımdır da. Doğrusu, sana bu kadar çabuk ulaşacağı aklıma gelmemişti... Ee, daha daha nasılsın bakalım? Çarpışmaya katıldın demek, ha?” diye sordu.

Rostov cevap vermeksizin, üniformasının sırma kordonuna iştirilmiş haç biçimindeki Aziz Giyorgi nişanını tam bir asker tavrıyla parmağının ucuyla şöyle bir sallayıp, askıya alınmış kolunu işaret ederek Berg’e gülümsedikten sonra, “Gördüğünüz gibi işte,” dedi.

Boris, gülümseyerek, “Belli canım, belli; katılmışsın!” dedi. “Biz de buraya kadar taban teptik; ama çok sıkı bir yürüyüş oldu doğrusu! Grandük Hazretleri hep bizim alayda kaldığından hiçbir şeyin sıkıntısını çekmedik, çok rahat ettik. Polonya’da onurumuza şölenler mi verilmedi, davetler, balolar mı, artık ne istersen! Çareviç Hazretleri de biz subaylara hep candan davrandı doğrusu.”

Böylece, iki arkadaş birbirlerine başlarından geçenleri anlatmaya koyuldular: Biri, süvari sınıfında askerlik yapmanın neşeli, cümbüşlü yanlarını, cephe yaşamını aktarırken, öbürü de Çar ailesine mensup komutanların emrinde yapılan askerliğin tadını ve sağladığı avantajları ballandıra ballandıra anlatıyordu.

“Ah, ah! Siz, Muhafız piyadeler yok musunuz, siz!” dedi Rostov. “Yahu, şuradan biraz şarap aldırıversene.”

Boris yüzünü buruşturdu. “İlle de istiyorsan,” dedi.

Karyolasına gidip tertemiz yastığın altından kesesini çıkardı, birisini şarap almaya yolladı.

“Ha sahi, paralarınla mektubunu vereyim sana,” diye ekledi.

Rostov mektubu aldı, paraları divanın üstüne attı, dirseklerini masaya dayayarak okumaya başladı. Birkaç satır okuduktan sonra gözlerini kaldırıp yiyecek gibi baktı Berg’e, ama onun da kendisine baktığını görünce mektubu kaldırdı, yüzünün önüne tutarak bakışlarını gizledi.

Berg, ağırlığıyla divanın minderini çukurlaştıran keseye bakarak, "Amma çok para yollamışlar sana, yahu!" dedi. "Biz de burada maaşımızla idare edelim diye sürünüp duruyoruz. Bak, sana kendimden bir örnek vereyim..."

"Berg, bak kardeşim, sana bir şey söyleyeyim," dedi Rostov. "Sana evinden mektup gelmiş olsa, şöyle baş başa kalıp konuşmak istediğin arkadaşına yeni kavuşmuş olsan, ben de o sırada orada bulunuyorsam, sırf sen rahatsız olmayasın diye hemen çeker giderim. Duydun mu dediğimi? Hadi bakalım, lütfen toz ol şimdi, nereye gidersen git! Cehenneme kadar yolun var!" diye bas bas bağırdı. Sonra hemen kalkıp, Berg'i omuzlarından tuttu ve besbelli, kullandığı kaba sözlerin etkisini yumuşatabilme kaygısıyla onun gözlerinin içine tatlı tatlı bakarak ekledi: "Sakın bana kızma, azizim. Bilirsin, senin gibi eski dostlarla içimden geldiği gibi konuşurum ben!"

Berg yerinden kalktı ve alçak bir sesle, "Yok canım, siz dert etmeyin, Kont. Çok iyi anlıyorum," dedi, ama bunu söylerken gıcık gelmiş gibi biraz boğuk çıkmıştı sesi.

"Ev sahiplerine geçiver," diye hatırlattı Boris. "Seni çağırıp duruyorlardı zaten."

Berg, üzerinde ufacık bir toz tanesi bile bulunmayan en temiz ceketini giydi, aynanın karşısına geçip zülüflerini Çar Aleksandr Pavloviç usulü tarakla kabarttı; Rostov'un bakışından, ceketinin dikkatini çektiğini anlayarak içi rahat ettiği için tatlı tatlı gülümseyerek odadan çıktı.

Rostov mektubu okurken, "Tüh, tüh, tüh, ben ne hayvanlık etmişim yahu!" diye söylendi.

"Hayrola?"

"Benim eşekliğim işte, ne olacak! Bir mektup bile yazmazsam hepsi böyle korku içinde kalırlar, tabii. Benim eşekliğim işte!" diye tekrarlararken utancından da kıpkırmızı kesildi Rostov. "Gavrila'yı şarap almaya yollamıştın, değil mi? İyi ettin, kafa çekeriz biraz!"

Rostov'un ailesinden gelen mektupların arasından bir de General Bagratyon'a yazılmış bir tavsiye mektubu çıkmıştı. Rostov'un annesi, Anna Mihailovna'nın öğüdüne uyarak bir tanıdık aracılığıyla

lığıyla bu tavsiye mektubunu elde etmiş, oğluna yollamıştı; bunu mutlaka ait olduğu yere iletip yararlanmaya bakmasını ısrarla istiyordu oğlundan.

Rostov tavsiye mektubunu tutup masanın altına fırlatarak, "Amma saçma iş, ha! Sanki buna ihtiyacım varmış gibi!" diye söylendi.

"Niye attın onu yahu?" diye sordu Boris.

"Tavsiye mektubu muymuş, neymiş; benim öyle şeylere ihtiyacım yok!"

Boris, "Şuna da bakın, 'öyle şeylere ihtiyacı yokmuş!'" diyerek mektubu masanın altından aldı, üstündeki adresi okudu. "Bu mektubun sana çok yararı dokunur."

"Benim öyle şeylere hiç ihtiyacım yok, hem kimseye yaverlik maverlik yapamam ben."

"Nedenmiş?" diye sordu Boris.

"Uşaklıktır da ondan."

Boris kınarcasına başını sallayarak, "Bakıyorum, eski ülkücü-lüğünden hâlâ vazgeçmemişsin sen," dedi.

"Sen de eski diplomatlığını bırakmamışsın anlaşılın. Neyse, şimdi konumuz bu değil. Sen nasılsın, onu söyle bana."

"Gördüğün gibi işte. Şimdiye kadar işler yolunda gitti, ama itiraf edeyim ki, hep cephede bulunmaktansa, bir yaverlik kapabilmeyi çok isterdim."

"Neden?"

"Nedeni şu: Mademki askerliği meslek olarak seçmişiz, öyleyse elden geldiğince bu meslekte ilerlemeye bakmamız gerekir."

Kafasından bambaşka şeyler geçirdiği anlaşılın Rostov, "Ha, şu mesele!" dedi.

Bir soruya cevap arar gibi, dikkatle arkadaşının gözlerinin içine bakıyordu.

İhtiyar Gavrilâ şarabı getirdi.

"Alfons Karlıç'ı de çağırırsak mı artık, ne dersin?" dedi Boris. "Ben içki içmem, ama o sana arkadaşlık edebilir."

"Çağırt, çağırt," dedi Rostov. Sonra küçümseyen bir tavırla ekledi: "Ee, bu Alman yabanisiyle aran nasıl, bakalım?"

“Son derece nazik, çok dürüst, çok iyi bir arkadaş,” diye cevap verdi Boris.

Rostov yine Boris’in gözlerinin içine dikkatle bakarak bir iç geçirdi. Berg de yanlarına döndükten sonra, bir yandan şarap içilirken, üç subay sohbeti iyice koyulaştırdılar. Muhafız Piyade Alayının iki subayı Rostov’a ta Rusya’dan buraya kadar yürüyüşlerini anlatıyor, Rusya’da da, Polonya’da da ve daha sonra sınır dışında da nasıl iyi ağırlandıklarından dem vuruyorlardı. Bir ara komutanları Grandük’ten, onun yaptıklarından, dediklerinden söz açılınca, Grandük’ün iyi yürekli ama aynı zamanda çabuk sinirlenen biri oluşu üzerine anekdotlar anlatılmaya başlandı. Konu kişisel olarak kendisini ilgilendirmedikçe (her zaman olduğu gibi) ağzını açmayan Berg, Grandük’ün sinirli biri oluşu ortaya atılınca hemen büyük bir hevesle, Galiçya’dayken Grandük’le arasında geçen bir olayı aktarmaya girişti. Grandük Hazretleri bugün alayları denetlerken askerin yanaşık düzen hareketlerini beğenmeyip küplere binmiş de, işte o vesileyle Berg’le aralarında bir konuşma geçmiş. Berg, pek keyiflendiğini belli eden bir gülümsemeyle, Grandük’ün nasıl öfkeden gözü dönmüş bir hâlde atını sürüp geldiğini, nasıl “Arnavut başıbozuklar!” diye bas bas bağırdığını (çünkü Çareviç’in, çok öfkелendiği zamanlar karşısındakileri paylamak için “Arnavut başıbozuklar” diye bağırmasını çok sevdiğini) ve hemen bölük komutanını yanına çağırdığını ballandıra ballandıra anlatıyordu.

“İnanınız, Kont, zerre kadar korkmadım, çünkü haklı olduğumu biliyordum. Hani, övünmek gibi olmasın ama Kont, alay talimnamesini de, yönetmeliği de yutmuşumdur ben; Rabbin duası gibi ezbere bilirim. Yani, sizin anlayacağınız, Kont, bölüğüme hiçbir zaman en ufak bir kusur bile bulunamayacağını bildiğimden içim rahattı. Hemen ileri çıktım...” (Berg ayağa kalkıp, eli kasketinin siperliğinde nasıl selama durduğunu gösterdi. Gerçekten de, bir insanın hem kendine güvenini hem de aynı zamanda karşısındakine duyduğu saygıyı o anda Berg’in yüzünde beliren ifadeden daha iyi hiçbir şey anlatamazdı.) “Bana bir veriştirdi ki, demeyin gitsin! Ne ‘Arnavut başıbozukluğu’muz, ne ‘lanet’liği-

miz, ne ‘Sibiryalık’ olduğumuz kaldı; hani ne demişler, ölmek mi zor, yaşamak mı zor, aynen onun gibi işte!” diye anlatırken bilgiç bilgiç gülümsüyordu Berg. “Ben nasıl olsa haklı olduğumdan emimim ya, onun için hiiç ağzımı bile açmıyorum, susuyorum sadece; iyi yapmamış mıyım, Kont? ‘Dilini mi yuttun sen?’ diye bağırdı, ama ben yine açmadım ağzımı. Ne oldu dersiniz, Kont? Ertesi gün bir de baktık, günlük emirde olayın sözü bile edilmemiş! Eee, soğukkanlılığını korudun mu, karşılığını da görürsün elbet. Yaa işte böyle, Kont,” diyerek çubuğundan bir nefes çeken Berg, dumanı ağzından halka halka üfledi.

Rostov gülümseyerek, “Aman, ne güzel!” dedi, ama onun Berg’le dalga geçmeye hazırlandığını sezinleyen Boris ustalıkla değiştirdi konuyu. Rostov’a nasıl yaralandığını, hangi çarpışmada yaralandığını sordu, anlatmasını istedi. Bu sorunun sorulmasına pek sevinen Rostov da hemen anlatmaya girişti ve anlattıkça açıldı, açıldıkça anlattı. Schöngraben’deki çarpışmaları anlatırken, muharebeye girip çıkmış her askerin başvurduğu yola başvurdu o da – yani, muharebeyi gerçeğe tıpatıp bağlı kalarak değil de gönlünden geçirdiği gibi, başkalarından duyduklarını da katarak ve kulağa daha hoş gelecek biçimde aktarma yolunu seçti. Rostov dü-rüst bir gençti, bile bile yalan söylemezdi. Nitekim gerçeği olduğu gibi yansıtmak amacıyla başladı konuşmasına, ama anlattıkça, farkında olmadan, kendi isteği dışında, ister istemez doğrulardan saptı. Dinleyicilerine her şeyin doğrusunu anlatacak olsa, onlar da kendisi gibi süvari saldırılarına ilişkin pek çok hikâye dinleyip bu konuda kesin bir fikir edindikleri, Rostov’dan da böyle bir şey anlatmasını bekledikleri için ya ona inanmayacaklar ya da daha kötüsü Rostov’un başından geçenler süvari saldırısına katılanların genellikle başlarından geçenlere benzemediğinden, Rostov’u kabahatli bulacaklardı. Tutup da şimdi onlara, hep birlikte dolu dizgin saldırıya kalktıklarını, ama kendisinin atından yuvarlanıp kolunu burktuğunu, ondan sonra da bir Fransız askerinin önünden tabana kuvvet koruluğa doğru kaçarak canını kurtardığını anlatamazdı. Ayrıca, her şeyi gerçeğe uygun, kendinden hiçbir şey katmaksızın, olduğu gibi anlatabilmek için insanın büyük bir ira-

de gücüne sahip bulunması gerekir. Gerçeği katıksız anlatabilmek çok zor iştir; gençler ise kolay kolay bunun üstesinden gelemezler. Onlar Rostov'dan, savaşmak için nasıl büyük bir hevesle yanıp tutuştuğunu, kale düzeni almış düşmanın üstüne gözü kapalı nasıl bir fırtına gibi atıldığını, sağlı sollu kılıç çalıp düşmanı doğraya doğraya içlerine nasıl daldığını; insan etinin tadını tadan kılıcını sallamaktan nasıl bitkin düştüğünü, daha buna benzer şeyler anlatmasını bekliyorlardı. Rostov hikâyesinin ortasında, "Süvari saldırısı sırasında insanı nasıl bir delilik nöbetinin sardığını bilebilmeniz aklınız durur," diyordu ki, odaya Boris'in beklediği Andrey Bolkonski girdi. Gençleri yüreklendirmeyi, onlara yardım etmeyi seven bir insandı Bolkonski; bir gün önce tanıştığı Boris de onun üzerinde çok iyi bir etki bıraktığı, ayrıca, yardımları için kendisine başvurulmasından koltukları da kabardığı için bu gencin isteklerini yerine getirmeyi çok istiyordu. Kutuzov'un yolladığı bazı belgeleri Çareviç'e getiren Andrey Bolkonski koruması altına aldığı bu gence uğrarken onu yalnız bulacağını umuyordu. Odaya girip de, genç bir süvari subayının savaş kahramanlıklarına ilişkin asker palavraları sıkmakta olduğunu (Prens Andrey'in bu tip adamlara hiç tahammülü yoktu) görünce, Boris'e dostça, tatlı tatlı gülümseyip Rostov'a doğru dönerken hemen kaşlarını çattı, göz kapaklarını indirdi ve başını hafifçe eğerek selamladı onu. Ziyaretinin tam da böyle hoşlanmadığı tipten insanların bulunduğu bir sıraya rastlamış olmasına canının sıkıldığını her hâliyle belli ederek, bezgin bir tavırla, gevşekçe divana bıraktı kendini. Onun bu tavrı Rostov'un dikkatinden kaçmadığı için genç adam kıpkırmızı kesildi, ama aldırış etmedi; ne de olsa yabancı biriydi bu adam. Ama Boris'in yüzüne bakınca, çiçeği burnunda yiğit süvari subayından (yani kendisinden) onun da utandığını fark etti. Prens Andrey'in tavrını sevimsiz ve alaycı bulmasına, kendisinin kıta hizmeti gören bir muharip subay olarak zaten öteden beri bütün karargâh subayları ve yaverler takımını (ki bu yeni konuk da onlardan biriydi besbelli) hor görmesine rağmen, Rostov bir bocalama geçirdi, kızardı ve sustu. Boris, Prens Andrey'e genel karargâhta durumun ne merkezde olduğunu sorduktan sonra,

eğer bir sakıncası yoksa kendilerine müttelik kuvvetlerin harekât planı üzerine bir iki laf etmesini rica etti.

Yabancıların yanında fazla konuşmak istemediği anlaşılan Prens Bolkonski, "Herhâlde ileri harekâta geçilecek," diye cevap verdi.

Berg, Prens Andrey'e özel bir saygı göstermekten de geri kalmadan, hazır fırsatı ele geçirmişken, kulağına çalınan haberin, yani, subay atları için verilen yem bedelinin iki katına çıkarılacağı haberinin doğru olup olmadığını sordu. Prens Andrey gülümseyerek, böylesine önemli bir devlet işi üzerine fikir yürütebilecek durumda olmadığı cevabını verince Berg kahkahayı bastı.

Prens Andrey, Boris'e dönerek, "Sizin işinize gelince, bunu daha sonra konuşuruz," dedi ve odaya göz gezdirmiş gibi yaparak bakışlarını Rostov'un üzerinden geçirdikten sonra ekledi: "Teftişten sonra bana gelin, elden ne geliyorsa yaparız." Tekrar odaya göz gezdirip, bakışlarını Rostov'a çevirdi ve deminki çocukça huysuzlanışı şimdi öfkeye dönüşen delikanlının takındığı düşmanca tavır, dikkate bile değmezmiş gibi, ona bir soru yöneltti:

"Schöngraben çarpışmasını anlatıyordunuz, yanılmıyorsam? Siz de bulundunuz mu o çarpışmada?"

Rostov, yaveri aşağılamak istediğini belli eden sinirli bir ses tonuyla, "Bulundum ya," dedi. Genç süvâri subayının içinden geçenleri okuyan Prens Andrey'in pek hoşuna gittiği anlaşıyordu onun bu durumu. Küçümseyen bir tavırla hafifçe gülümsedi Rostov'a doğru.

"Ya ya, o çarpışmalar üzerine türlü türlü hikâyeler anlatılıyor bugünlerde."

Rostov sesini yükselterek ve öfke saçan gözlerini bir Boris'e, bir Bolkonski'ye çevirerek, "Tabii anlatılır!" dedi. "Anlatılacak sürüyle hikâye var da ondan; ama bunlar er meydanında, ateş altında çarpışan askerlerin yaptıklarını anlatan, bir değer taşıyan hikâyelerdir; öyle parmaklarını bile oynatmadıkları hâlde, nişan, madalya kazanmış türedi yaverciklerin hikâyesi değil."

Prens Andrey gerektiğinden de tatlı bir gülümsemeyle, sakın sakın, "Yani, sizce benim de mensup olduğum sınıftan subaylar mı demek istiyorsunuz?" dedi.

Kendisini fena hâlde sinirlendiren bu adamın serinkanlılığı karşısında, yüreğinde tuhaf, nefretle karışık bir saygının uyandığını duyumsadı Rostov.

“Ben sizden söz etmiyorum,” dedi. “Sizi tanımıyorum bile, içtenlikle söylemek gerekirse, tanımak niyetinde de değilim. Genel olarak karargâh subaylarından söz ediyorum ben.”

Prens Andrey sakın, ama otoriter bir ses tonuyla, “Size şu kadarını söyleyeyim ki,” diye onun sözünü kesti, “beni küçük düşürmek istiyor ve bunu kolay sanıyorsunuz; öz saygısı bulunmayan biri için küçük düşürülmek gerçekten de kolaydır; bu konudaki düşüncenize katılırim. Ancak kabul etmelisiniz ki, kavganın ne yeri ne de zamanıdır şimdi. Bir iki gün içinde çok daha önemli, çok daha büyük bir kavgaya giriyoruz. Ayrıca, suratımı ne yazık ki beğenmemiş olmanızın kabahati de, sizin eski arkadaşınız olduğunu söyleyen Drubetskoy’a ait değildir.”

Sonra, ayağa kalkarken, “Bununla birlikte,” diye ekledi, “adımı da, beni nerede bulacağınızı da biliyorsunuz; yine de ne kendimi, ne de sizi küçük düşürülmüş sayıyorum ben. Yaşça büyüğünüz olarak benden size öğüt: Vazgeçin bu sevdadan. Evet, Drubetskoy, cumaya teftişten sonra bekliyorum sizi, şimdilik hoşça kalın,” deyip, ikisini birden selamlayarak çıktı.

Prens Andrey’e vermesi gereken cevabı ancak o çıkıp gittikten sonra bulabilen Rostov, bu cevabı zamanında düşünememiş olmasına daha beter sinirlendi. Hemen atının getirilmesini emretti ve Boris’e soğuk bir tavırla veda edip oradan ayrıldı. Kaldığı yere dönerken bütün yol boyunca, ertesi gün genel karargâha giderek o kendini beğenmiş yaveri düelloya çağırmanın mı, yoksa bu işten vazgeçmenin mi daha doğru olacağını düşündü durdu. Kâh kini kabarıyor, o sıskacık, kendini beğenmiş yaveri tabancasının karşısında gözlerinin önüne getiriyor, korkudan adamın suratının ne hâl alacağını düşünüyor, kâh tanıdığı bütün erkekler içinde o kendini beğenmiş yavercikten daha çok dostluğunu kazanmayı isteyebileceği birinin bulunmadığını hissederek buna kendisi de şaşıyordu.

Rostov'un Boris'i ziyaretinin ertesi günü Rus ve Avusturya orduları birlikte teftiş veriyorlardı. Kutuzov'un komutasında sefere katılan Rus ordusunun yanı sıra, Rusya'dan yeni gelen takviye birlikleri de katılıyordu teftişe. Hepsi birden seksen bin kişilik bir ordu oluşturan müttefik kuvvetlerini iki imparator –yanına Arşidük'ü alan Avusturya İmparatoru ve yanına Çareviç'i alan Rus İmparatoru– birlikte teftiş edeceklerdi.

Tertemiz, pırıl pırıl, çakı gibi birlikler sabahın erken saatlerinden beri akın akın gelip kalenin önündeki ovada teftiş düzeninde yerlerini almaktaydılar. Süngüler parlıyor, sancaklar dalgalanıyor, binlerce bacak uygun adım yürüyor, bir komutla duruyor, yürüyüş düzeninden çıkıp teftiş düzeninde tertiplendikten sonra yeni bir komutla, tıpkı kendileri gibi düzen almış değişik üniformalı piyade birliklerin yanından dolaşarak kendi yerlerine geçiyorlardı. Baştan aşağı sırmalara bürünmüş bandocuları başta olmak üzere, yağız, doru ve kır atlara bindirilmiş pırıl pırıl mavi, kırmızı ve yeşil üniformalı şık süvariler at toynaklarının ritmik tapırtısıyla kılıçların, gem demirlerinin, üzengi demirlerinin çıkardığı şakırtı arasında geçiyorlardı. Piyadelerle süvariler arasında bırakılan boşlukta, ıslıl ıslıl parlatılmış toplarıyla upuzun bir katar oluşturan topçu birlikleri, topçekerlerin tekerleklerinden ve kundakları üstünde sarsılan toplardan kulakları sağır eden bir gürültü yükselerek ağır ağır yerlerine doğru ilerlerken, ateşleme fitillerinin kendine özgü o yağlı kokusunu bırakıyorlardı arkalarında. Göbeklisiyle, göbeksiziyle ayrıcasız hepsi kemerlerini son deliğine kadar sıkmış, madalya, nişan, nesi varsa hepsini takıp takıştırmış, sımsıkı kapalı sert yakalardan boyunları kıpkırmızı kesilmiş tören üniformaları içindeki generalleri kadar; şıklıklarına züppece bir özen göstererek pomatlar sürünmüş subayları kadar – en az onlar kadar, tertemiz yıkanıp sinekkaydı tıraşını olmuş, silahını ıslıl ıslıl parlatmış piyadesiyle; atının tüylerini ipek gibi ışıldayana kadar gebreyip, yelesinin her bir telini ayrı ayrı fırçalayan süvarisiyle, tekmil erat da, bu işin hiç şakası olmadığını

bütün ruhuyla duyumsuyor, biraz sonra çok önemli, çok ciddi bir olayı yaşayacağını biliyordu. Generalinden erine kadar her asker bu insan denizinin içinde hem bir damla kadar önemsiz kaldığını hem de bu uçsuz bucaksız dev bütünün bir parçası olarak taşıdığı gücü duyumsuyordu. Sabahtan beri soluk almadan, bir an bile gevşemeden aralıksız sürdürülen müthiş çabalar sonucu, her şey istenen düzeni almış bulunuyordu. Göz alabildiğine uzanan ovada bütün asker saf tutarak yerini almıştı. Arka arkaya dizilen saflar üç muharip sınıf hâlinde birer bütün olarak birbirinden ayrılmıştı: Önde süvari sınıfı safları, onların arkasında topçular, en arkada da piyade safları. Arka arkaya sıralanan bu sınıf kümeleri arasında yol gibi geniş aralıklar bırakılmıştı. Sınıfları oluşturan saflar da ayrıca yan yana, göze çarpacak kadar aralık bırakılarak üçe bölünmüştü. Birinci bölümü, Kutuzov'un savaş gören ordusu oluşturuyordu (Bu bölümün sağ kanadının en önünde Pavlograd Hafif Süvari Alayı saf tutmuştu); ikinci bölümü, hepsi de Rusya'dan yeni gelen Muhafız Piyade alaylarıyla, muharip sınıf birlikleri; üçüncü bölümü ise Avusturya kıtaları meydana getiriyordu. Ama üçe de bölünmüş olsalar, bunların tümü de birleşik müttefik ordusunun aynı komuta altındaki askerleriydiler.

Yaprakları hışırdatarak yalayıp geçen yel gibi bir fısıltı safların bir ucundan öbür ucuna kadar hızla yayıldı: "Geliyorlar! Geliyorlar!" Telaşlı sesler duyuldu, hazırlıklarını son kez gözden geçiren ordu şöyle bir dalgalandı.

Saf tutmuş ordunun tam karşısına düşen Olmütz yönünden bir kalabalığın yaklaşmakta olduğu görüldü. Sabahtan beri durgun giden havada aniden beliriveren efil efil bir yelle mızrakların uçlarındaki alevler* oynamaya, koyverilmeden gönderleriyle birlikte tutulan sancaklar kabarıp hafif hafif çırpınmaya başladı. Ordu, bu hafif ürperişle, imparatorların gelişinden duyduğu sevinci belli ediyordu sanki.

Bir ses, tek başına haykırdı: "Dik-kaaat!" Horozların gün doğarken ötüşü gibi, bu komut başka başka sesler tarafından dört bir yanda tekrarlandı ve yine tam bir sessizlik çöktü.

* Alev: Mızrak ucuna takılan üçgen biçimli, küçük flama. -çev.

Bu ölüm sessizliğinde şimdi sadece at toynaklarının çıkardığı sesler duyuluyordu – İmparatorların ve onların maiyet erkânının atlarından gelen sesler. İmparatorlar atlarının üstünde sol kanada doğru yaklaşırlarken, Birinci Süvari Alayının mızıkası müttelik ordusunun ortak marşını çalmaya başladı. Mızıkacılar marş çalmıyorlar, imparatorların gelişiyile coşan koskoca ordunun yüreğinden kopan sevinç çığlıklarını dile getiriyorlardı sanki. Bunca gürültü arasında, İmparator Aleksandr'ın gencecik, kibar sesiyle orduyu selamladığı duyuldu ve selamlanan Birinci Hafif Süvari Alayının hançeresinden koparak kulakları sağır edencesine top gibi patladıktan sonra yankılana yankılana uzayan öyle candan, öyle güçlü bir “Hurra!” yükseldi ki, oluşturdıkları gücün büyüklüğü karşısında o çığlığı koparan eratin bile tüyleri ürperdi.

Çar'ın ilk önce yanına vardığı Kutuzov ordusunun en öndeki safında yer alan Rostov da, bu ordudaki tüm erleri coşturan aynı karmaşık duygunun etkisi altında bulunuyordu: bir kendinden geçiş, kendi gücünün bilincine varmaktan ileri gelen bir gurur ve bu görkemli törenin odak noktasını oluşturan kişiye duyulan tutkulu bir bağlılık.

O insanın ağzından çıkacak bir tek sözle bu koskoca insan yığınının (ve o yığına bağlı önemsiz bir atom parçacığından başka bir şey olmayan kendisinin) ateşe, suya, ölüme atılıp en büyük suçları da işleyebileceklerini, en büyük kahramanlıkları da gösterebileceklerini duyumsuyor, o sözü söyleyebilecek biricik kişinin –o sözün canlı simgesinin– kendisine doğru yaklaştığını gördükçe heyecanı artarak tir tir titremekten kendini alamıyordu.

Alaylar birbiri arkasından, marşlar çalarak ve dört bir yandan kopan “Hurra! Hurra! Hurra!” haykırışları arasında Çar'ı selamlıyor, “Hurra!” sesleri marşın ezgilerine, marşın ezgileri tekrar “Hurra!” kükremesine karışıyor, yankıları birbirine katılarak şiddetlenen “Hurra!”lar kulakları sağır eden bir gök gürlemesine dönüşüyordu.

Çar kendilerine yaklaşıncaya kadar her alay tam bir ölüm sessizliğine bürünmüş hâlde kaya gibi kıpırdamadan bekliyordu. Ama Çar onların hizasına gelir gelmez hemen canlanıp kükrüyor

ve onların kükremesi, Çar'ın biraz önce önünden geçtiği alayın yankıları henüz süren kükremesine karışıyordu. Bu korkunç, bu kulakları sağır eden kükremeler göklere yükselirken, taş gibi kı-mıldamadan duran askerlerin oluşturduğu yan yana dizili dört-genler arasında aşağı yukarı yüzer kişilik iki ayrı grup hâlinde iki maiyet erkânı, atlarının üstünde bozuk düzende ve kaygısız-ca, ama birbirlerine simetrik olarak ilerliyor, her iki grubun en önünde de tek başlarına birer adam gidiyordu – iki imparator. O koskoca asker yığını kendini alabildiğine sıkarak ve tüm benliğini vererek dikkatini bu iki insanın üstünde toplamıştı.

Başında, sorgucu öne gelecek biçimde giydiği kenarları kalkık şapkası, sırtında Muhafız Süvari üniforması bulunan gencecik İmparator Aleksandr sevimli yüzüyle, tatlı davudi sesiyle dikkat-lerin çoğunu kendi üstünde topluyordu.

Mızıkanın yakınında duran Rostov keskin gözleriyle Çar'ı daha uzaktan tanımış, yaklaşmasını dikkatle izliyordu. İmpara-tor yirmi adımlık bir uzaklığa kadar gelip de yakışıklı, genç, mut-lu yüzünün bütün ayrıntıları iyice belirince, Nikolay o güne dek hiç tatmadığı türden, bağlılıkla karışık bir sevgi duygusuyla âdeta kendinden geçercesine yüreğinin bu insana aktığını duyumsadı. Çar Hazretlerinin her şeyi, yüzünün her çizgisi, yaptığı her hare-ket, ona büyüleyici geliyordu.

Çar, Pavlograd Alayının önünde durup Avusturya İmparato-runu Fransızca bir şeyler söyleyerek gülümsedi.

Onun gülümsediğini gören Rostov da elinde olmayarak gü-lümsedi ve İmparatoruna duyduğu coşkulu sevginin bir kat arttı-ğını duyumsadı. Sevgisini İmparatoruna nasıl etse de gösterebilse diye içi içini yiyordu. Bunun olanaksızlığını kendi de biliyor, o yüzden ağlayacak gibi oluyordu. İmparator alay komutanını yanı-na çağırıp iki üç söz söyledi.

'Ah, Tanrım! İmparator benimle konuşsaydı, kim bilir ne olur-dum ben!' diye içinden geçirdi Rostov. 'Herhâlde mutluluktan öldürdüm!'

Çar, alayın bütün subaylarına topluca hitap etti: "Hepinize te-şekkür ederim, baylar!" (Çar'ın ağzından çıkan her söz Rostov'a

cennetten inmiş gibi geliyordu.) “Size bütün kalbimle teşekkür ederim.”

Rostov hemen oracıkta İmparatoru için seve seve canını vermeye hazırды.

“Aziz Georgiy sancaklarını kazandınız, bu sancaklara bundan sonra da layık olacaksınız.”

‘Ah onun için ölebilsem, ah ölebilsem!’ diye düşünüyordu Rostov.

Çar, Rostov’un iyice duyamadığı bir iki söz daha söyledi, bunun üzerine askerler ciğerlerinin olanca gücüyle bir “Hurra!” kopardılar.

Rostov da, öne doğru eğilerek var gücüyle haykırdı; bağırmağtan gırtlığı parçalansa sevinecekti Rostov. Yeter ki, bununla Çar’ı ne kadar sevdiğini iyice belirtebilmiş olsun.

Çar, ne yapacağına karar verememiş gibi süvarilerin önünde birkaç saniye oyalandı.

“Çar Hazretleri nasıl kararsızlık gösterebilir?” diye şaşırmakla birlikte, hemen arkasından, Çar’ın yaptığı her hareket gibi bu davranışı da Rostov’un gözünde görkemli ve büyüleyici bir nitelik kazanıverdi.

Çar’ın duraksaması ancak bir iki saniye sürmüş, sonra İmparator Hazretleri günün modasına uygun sivri burunlu çizmesinin topuğuyla altındaki kesik kuyruklu, doru donlu safkan İngiliz kırsığının karnına hafifçe dokunuvermişti. Çar, dizginleri beyaz eldivenli elinin içinde toparlayıp, kabarık bir denizin çalkantılı yüzü gibi karmakarışık bir hâlde arkalarından gelen yaverler ordusunun başında atını yürüttü. Her alayın önünde ayrı ayrı dura dura gittikçe uzaklaştı, uzaklaştı; Rostov sonunda, Çar’ın şapkasının iki imparatoru izleyen yaverler kalabalığı arasından zar zor seçilen beyaz sorgucundan başka bir şey göremez oldu.

Rostov, maiyet erkânı arasında, atının üstünde hiçbir şeyi umursamaksızın gevşek bir pozda oturan Bolkonski’yi ayırt etti. Dün gece aralarında geçen ağız kavgasını hatırlayınca, gidip onu düelloya çağırması gerekir mi, gerekmez mi diye kafasını kurcalayan o soru da aklına geldi. Böyle bir anda, “Hiç de gerekmez!” diye düşündü. “Böyle şeyleri düşünmenin, lafını etmenin sırası mı

şimdi? İnsanın bağıllık ve sevgi duygusuyla coştığı, bu uğurda tüm varlığını feda etmeye hazır olduğu şu sırada ufak tefek çekişmelerin, kırgınlıkların ne önemi olabilir? Şu anda bütün insanları seviyorum ben; kim olursa olsun, herkesi bağışlayabilirim.”

Sonuncu alay da Çar'ın görüşüne sunulduktan sonra tüm birlikler geçit töreni marşıyla İmparatorların önünden geçmeye başladılar. Rostov da bölüğünün artçı subayı olarak, Denisov'dan kısa bir süre önce satın aldığı Bedevi'nin üstünde en arkadan geliyordu – yani, Çar Hazretlerinin önünden tek başına geçeceği için ister istemez göze çarpacaktı. Birinci sınıf bir binici olan Rostov daha Çar'ın hizasına gelmeden Bedevi'yi iki kez mahmuzlayıp, heyecanlanınca çok gösterişli adım atan hayvanı yüksek ve kısa adımlı, tam istediği kıvamdaki eşkin yürüyüş kararına geçirmeyi başardı. Köpüren ağzını ta göğsüne kadar çekip kuyruğunu havalandırarak yay gibi büken aygır, sanki İmparatorun gözünün üstünde olduğunu o da biliyormuş gibi, zarifçe kaldırdığı ayaklarını neredeyse yere basmadan, son derece görkemli bir geçiş sergiledi.

Baldırlarını geriye alıp karnını içeriye çeken Rostov da, altındaki hayvanla bütünleşmişçesine, Denisov'un deyimiyle “pağmak ısıgtacak” bir binicilik gösterisi koydu ortaya.

“Aferin Pavlograd süvarilerine!” demekten kendini alamadı Çar. ‘Ah, Tanrım! Şu anda kendimi ateşe atmamı istese benden, ne mutlu olurum!’ diye düşünüyordu Rostov.

Geçit töreni bittikten sonra Kutuzov'un savaş görmüş subaylarıyla, Rusya'dan yeni gelen birliklerin subayları küme küme toplanıp aldıkları nişanlardan, Avusturyalılardan, Avusturyalıların uniformalarından, cepheden, Bonaparte'tan ve (hele bir de Prusyalılar da ittifaka katılır, Essen Kolordusu da gelirse) Bonaparte'ın hâlinin duman olacağından dem vurmaya başladılar.

Ama bütün gruptaki konuşmaların ana konusunu İmparator Aleksandr oluşturunuyordu. İmparatorun hangi davranışını anlatsalar, hangi sözünü tekrarlasalar âdeta kendilerinden geçiyorlardı.

Herkesin gönlünde aynı aslan yatıyordu: İmparatorun komutası altında hemen ve hızla düşmanın üzerine yürümek. Komutan-

lğı doğrudan doğruya İmparator ele aldıktan sonra, zaferlerine kimse engel olamazdı; Rostov gibi, subayların büyük çoğunluğu da teftişten sonra böyle düşünmekteydi. Üst üste iki muharebede kazanılmış iki kesin zafer bile, başarılarına olan inançlarını şu teftiş kadar perçinleyemezdi.

IX

Teftişin ertesi günü Boris Drubetskoy en şık üniformasını giydi ve arkadaşı Berg tarafından başarı dilekleriyle uğurlanarak, Bolkonski'yi görmeye, Olmütz'e gitti. Bolkonski'nin kendisine duyduğu yakınlıktan yararlanarak, şimdikinden daha iyi bir iş, özellikle de önemli birilerinin yanında bir yaverlik kapmayı umuyordu; hele şu yaverlik işi, ağzının suyunu akıtıyordu Boris'in.

“Rostov için yaverliği uşaklık saymak da kolay, başkalarının yardımına burun kıvrırmak da; onun tuzu kuru tabii. Babası bir kalemde on bin rubleyi yollayıveriyor. Benimse kendi aklımdan başka tutunacak dalım yok. Onun için mesleğimde ilerlemeye bakmalıyım; elime geçen fırsatları kaçırmamak, onlardan en iyi biçimde yararlanmak zorundayım ben.”

Boris o gün Prens Andrey'i bulamadı Olmütz'de. Ama –genelkurmay karargâhının, kordiplomatiğin, ayrıca, kalabalık maiyet erkânıyla, saray mensupları ve onların aileleriyle birlikte iki İmparatorun da bulunduğu– Olmütz'ü görmesi bile, toplumun bu üst katmanına tırmanma isteğini bir kat daha arttırdı Boris'in.

Olmütz'de kimseyi tanıımıyordu; caddelerde şık arabaları içinde gidip gelen, sorguçu şapkalarıyla, hamaylılarıyla, nişanlarıyla, süslü püslü giysileriyle dolaşan ister saray, ister ordu mensubu olsun, üst katmanın bütün bu önemli insanları, sırtındaki şık Muhafız piyade subayı üniformasına rağmen Boris'i, bu küçük subaycığı tanımak şöyle dursun, dünyada böyle biri var mı diye başlarını çevirip de bakmaya bile gönül indirmeyecek kadar üstündeydiler onun. Başkomutan Kutuzov'un karargâhında Bolkonski'yi sorduğu zaman, yaverlerinden emir erlerine kadar herkes, buraya

her gün böyle sürüyle subayın gelip başlarına musallat olduğunu ve kendilerinin artık bundan iyice bıktıklarını açıkça belli ederek baktı Boris'e. Buna rağmen ya da daha doğrusu sırf bu nedenle, Boris ertesi gün, yani 15 Kasım'da yemekten sonra tekrar Olmütz'e gitti ve Kutuzov'un karargâhını kurduğu binaya girerek Bolkonski'yi sordu. Prens Andrey'in orada olduğunu öğrendi. Bir zamanlar dans salonu olarak kullanıldığı anlaşılan kocaman bir salona aldılar Boris'i. Salonda masa, sandalyeler, koltuklar, bir klavsen ve daha başka çeşitli mobilyanın yanı sıra beş tane de karyola vardı. Kapıya yakın konulmuş bir masanın başında Acem işi kumaştan robdöşambr giymiş yaverin biri bir şeyler yazıyordu. Kırmızı suratlı, iri yapılı, şişman bir yaver de -bu Nesvitski idillerini başının altına alarak karyolaya sırtüstü uzanmış, yatağın kenarında oturan bir subayla gülüşüyordu. Başka biri klavsende bir Viyana vals çalarken, dördüncüsü de klavsenin üzerine uzanmış, öbürünün çaldığı parçaya, mırıldanarak eşlik ediyordu. Bolkonski bu odada yoktu. Boris'i gördüklerinde bu bayların hiçbiri istifini bozmamıştı. Boris yazı yazan yavere yanaşıp da sorunca, sinirlenmiş gibi başını çeviren yaver ona Bolkonski'nin nöbetçi olduğunu, kendisini görmek istiyorsa soldaki kapıya, bekleme odasına gitmesi gerektiğini söyledi. Boris adama teşekkür edip bekleme odasına gitti. On kadar subayla birkaç generalin bulunduğu gördü burada. Tam Boris içeri girdiği sırada, Prens Andrey (o kendine özgü ve açıktan açığa "eğer bu benim görevim olmasaydı burada durup da sizinle bir dakika bile konuşmazdım" diyen bezgin tavrıyla) karşısındakini küçümsercesine göz kapaklarını yarı yarıya indirmiş, göğsü nişanlarla dolu yaşlı bir Rus generalini dinlemekteydi. Neredeyse parmaklarının ucunda dimdik hazır ol vaziyetinde duran koskoca general, pancar gibi kızarmış suratında ancak bir sıra erinde görülebilecek yaltaklanma ifadesiyle, Bolkonski'ye bir derdini anlatmaya çalışıyordu.

Prens Andrey Rusça olarak, ama sadece karşısındakini küçümsemediğini belli etmek istediği zaman yapmacıklı bir biçimde taklit ettiği Fransız aksanıyla, "Pekâlâ, öyleyse lütfen biraz bekleyiniz," dedi ve Boris'i fark eder etmez de (kendisini biraz daha dinlemesi

için yalvararak arkasından seçirten) Generalin suratına bir kez bile dönüp bakmadan, gülümseyerek Boris'e doğru yürüdü. O güne dek sadece duyduğu, ama varlığını biraz kuşkuyla karşıladığı bir şeyin, yani, kendisi gibi alaydaki herkesin de bildiği, askerî yönetmeliklerde yazılı olan ast-üst ilişkileri ve disiplin kuralları dışında kalan –yüzbaşı rütbesindeki Prens Andrey'in, koskoca bir generali morarmış suratla bekletip, keyfi öyle istediği için Teğmen Drubetskoy'la konuşmayı yeğlemesine olanak veren– bambaşka, çok daha önemli bir ast-üst ilişki biçiminin orduda gerçekten de var olduğunu işte orada, o anda kendi gözleriyle görerek anladı. İleride, askerlik yaşantısını, yazılı kuralların geçerli olduğu askerî ortamda değil, yazılı olmayan bu disiplin kurallarının geçerli sayıldığı böyle bir ortamda sürdürmeye ahdedti Boris. Daha şimdiden, Prens Andrey'e verdiği bir tavsiye mektubuyla bile, başka koşullar altında, cephede kendisi gibi ufacık bir Muhafız teğmenini bir sözüyle mahvedebilecek bir generalin önüne geçebilmiş olması onu çok etkilemişti. Andrey yanına gelip onun elini sıktı.

“Dün beni bulamadığınıza çok üzüldüm. Sabahtan akşama kadar şu Almanlar yüzünden başımı kaşıyacak vakit bulamadım. Weirother, birliklerin taktik düzenlenişlerini görmek istedi de onları görmeye gittik. Almanlar bir kez titizlenmeyegörsünler, bir türlü sonu gelmez artık!”

Prens Andrey'in sözünü ettiği şey sanki herkesin bildiği bir konuymuş da, Boris de doğal olarak anlamış gibi gülümsedi. Oysa Weirother'in adını da, “taktik düzenleniş” terimini de ilk kez duyuyordu.

“Eveet dostum, yaver olma isteğiniz demek hâlâ devam ediyor, öyle mi? İlk görüştüğümüzden beri aklımda hep siz varsınız.”

“Evet, doğrusu ben,” –her nedense Boris elinde olmayarak kızardı– “Başkomutanımıza arz etmeyi düşünüyordum. Prens Kuragin kendilerine bir mektup yazmıştı da.” Sonra, mazeret beyan eder gibi ekledi: “Yani, Muhafızlar çarpışmaya katılmazlar diye düşündüm de, Başkomutanımıza çıkmak isteyişim ondan.”

“Pekâlâ, pekâlâ şimdi sizinle oturur, bu konuyu etraflıca konuşuruz,” dedi Prens Andrey. “Yalnız, bana bir dakikacık izin verin

de, önce bu beyefendinin maruzatını ileteyim, sonra hemen emrinizdeyim.”

Prens Andrey pancar suratlı generalin maruzatını iletmek için çıkınca, ast-üst ilişkilerinde yazılı olmayan kuralların geçerliği konusunda Boris’in görüşüne katılmadığı anlaşılan General, yavere diyeceklerini bitirmesine engel olan bu küstah teğmene yiyecek gibi öyle bir baktı ki, Boris’te şafak attı. Arkasını dönerek biraz uzaklaştı, Prens Andrey Başkomutanın odasından bir an önce dönse bari diye sabırsızlıkla beklemeye başladı.

Klavsenin bulunduğu büyük odaya geçtiklerinde, Prens Andrey, “Eveet, aziz dostum, hep aklımdaydınız, sizi düşünüyordum,” diye kaldığı yerden aldı. “Başkomutana çıkmanızın hiçbir yararı olmayacaktır. Size son derece nazik davranacak, güzel güzel sözler söyleyecek, hatta yemeğe kalmanızı isteyecektir.” (‘Yazılı olmayan kurallar açısından hiç de fena sayılmaz doğrusu,’ diye düşündü Boris.) “Ama arkasından bir şey çıkmaz; buradaki yaverlerle emir subaylarını toplasanız neredeyse bir tabur eder! Ne yapacağımızı bakın ben size söyleyeyim: Benim bir general arkadaşım var, mükemmel bir insandır, aynı zamanda da İmparator yaveridir: Prens Dolgorukov. Belki siz bilmezsiniz ama şu sıralar Kutuzov’un da, genelkurmayının da, biz yaverlerin de adı bile okunmuyor; bu bir gerçek. Şu sıralar her şey İmparatorda başlayıp, yine İmparatorda bitiyor. Onun için biz sizinle Dolgorukov’a gidelim. Zaten benim bir iş için uğramam gerekiyordu, hem sizden de daha önce söz etmiştim ona; bakalım, belki sizi kendine yaver olarak alıkor ya da bakarsınız, güneşe daha yakın bir yer buluverir size.”

Prens Andrey, bir genci ne zaman kanadının altına alacak olsa, onun ilerlemesine, başarı kazanmasına yardımcı olmak, ona yol göstermek için var gücüyle çırpınırdı. Kibri yüzünden kendisi için asla kabul etmeyeceği yardımı bir başkası adına istemekten hiç çekinmez, bu bahaneyle de, o yardımları bağışlama gücünü ellerinde tutan (ve kendisi için büyük çekicilik taşıyan) çevrelerle yakınlığı korumuş olurdu. Bu yüzden, Boris’in işine de dört elle sarılarak kalktı, onunla birlikte Prens Dolgorukov’a gitti.

İki imparatorla, yanlarından hiç ayırmadıkları çok yakın adamlarının kaldığı Olmütz Sarayına girdiklerinde akşam hayli ilerlemişti.

Aynı gün, Avusturya Yüksek Savaş Konseyi'nin bütün üyeleriyle iki imparatorun da katıldığı bir savaş meclisi toplanmıştı. Toplantıda -yaşlı iki generalin, yani Kutuzov'la Prens Schwarzenberg'in karşı görüşlerine rağmen- derhal ilerleyerek Bonaparte'a taarruz edilmesi kararlaştırılmıştı. Prens Andrey yanında Boris'le, Prens Dolgorukov'u bulmak için saraya vardığında toplantı daha yeni bitmişti. İmparatorluk karargâhında herkes daha hâlâ, gençler takımının zaferiyle sonuçlanan toplantı heyecanının büyüleyici etkisi altındaydı. Biraz daha beklemekten, taarruzun azıcık daha ertelenmesinden yana olanların sesleri hep bir ağızdan öyle bir bastırılmış, onların ileri sürdükleri kanıtlar, ilerlemeden yana olanların ortaya koyduğu tartışılmaz kanıtlarla öyle bir çürütülmüştü ki, toplantı sonunda herkes savaşa olmuş bitmiş, zafere kazanılmış gözüyle bakıyordu artık. Nasıl olsa, her türlü üstünlük müttefiklerdeydi. Napolyon'un kuvvetlerinden hiç kuşkusuz daha büyük olan müttefik kuvvetleri her şeyden önce dağınık değil, topluca bir noktada bulunduruluyordu; üstelik her iki imparatorun da yanlarında bulunmasından yüreklenen askerler savaşımaya çok istekliydiler. Askerlerin başındaki Avusturyalı General Weirother, harekâtın yapılacağı stratejik bölgeyi en ince ayrıntısına kadar yakından tanıyordu (Avusturyalılar geçen yıl manevralarını, büyük bir şans eseri, şimdi Fransızlarla savaşılacak olan bu bölgede yapmışlardı). Daha geçen yıldan, yöreyi çok iyi tanıyıp çevredeki bütün ayrıntıları askerî haritalara işlemişlerdi. Bonaparte'ın ise güç yitirdiği besbelliydi; yoksa böyle edilgin kalmaz, en azından bazı önlemler alırdı.

Taarruz fikrinin en ateşli savunucularından olan Dolgorukov toplantıdan yeni dönmüştü; çok yorulmuş, bitkin düşmüştü ama savaş meclisinde kazanılan zaferden ötürü gururlu ve hâlâ heyecanlıydı. Prens Andrey, koruması altına aldığı genci ona tanıştırdı, Dolgorukov da Boris'in elini kuvvetlice ve nazikçe sıktı, ama ona bir şey söylemedi. Şu sırada kafasında ön planda bulunan

düşünceleri Prens Andrey'e açmaktan başka bir şey düşünmediği belliydi, nitekim hemen Prens Andrey'e dönerek Fransızca konuşmaya başladı:

"Eh, dostum, bir meydan muharebesi verdik ki, deme gitsin! Tanrı izin verirse, bu meydan muharebesinin sonucu olarak gi-receğimiz savaştan da yine böyle zaferle çıkacağız!" Sonra birden heyecanlanarak damdan düşercesine, "Bununla birlikte, aziz dostum," diye ekledi, "itiraf etmeliyim ki, Avusturyalılara, özellikle de Weirother'e epeyce haksızlık etmişim ben. O ne titizliktir, o ne da-kikliktir, ey Tanrım! Adamlar bütün harekât bölgesini nasıl da ka-rış karış en ince ayrıntısına kadar incelemişler, nasıl da en ufak ola-sılığı bile hesap etmişler, inanılır gibi değil yani! Hayır, dostum, şu anda bizim sahip olduğumuz koşullardan daha iyisinin yaratılması mümkün değildir. Avusturyalıların kılı kırk yaran titizliği ile bi-zim Rus yiğitliği bir araya getirilmiş bulunuyor – daha ne istenir?"

"Yani, taarruz kararı kesin mi şimdi?" diye sordu Bolkonski. Dolgorukov anlamlı anlamlı gülümseyerek, "Size daha başka bir şey söyleyeyim, azizim," dedi. "Bonaparte'ın iyice şaşkına dön-düğüne hiç kuşku yok bence. Bugün İmparatorumuz ondan bir mektup aldı."

"Sahi mi? Peki, ne diyormuş mektubunda?" diye merakla sor-du Bolkonski.

"Ne diyebilir ki? Bir sürü boş laf işte... Sırf zaman kazanmak için! Bakın, ben söylüyorum; diyorum ki, bu sefer onu kesinlikle avucumuza düşürdük!" Sonra birden neşelenerek tatlı bir kahka-ha attı Dolgorukov. "Ama işin asıl hoş yanı ne, biliyor musunuz? Bonaparte'a yazılacak cevap mektubunda ona hangi unvanla hi-tap edeceğimize bir türlü karar veremedik. 'Konsül' olmadığına, 'İmparator da diyemeyeceğimize göre, bence en doğrusu 'General Bonaparte' demek olurdu."

Bolkonski, "Ama onu imparator olarak tanımamakla, kendi-sine General Bonaparte diye hitap etmek arasında da önemli bir fark vardır," diye düşüncesini belirtti.

Dolgorukov bir kahkaha atarak hemen onun sözünü kesti. "Tam üstüne bastınız! Bilibin'i tanırırsınız –çok zeki bir adamdır–.

O ne önerdi, biliyor musunuz? ‘Taht Hırsızı ve İnsanlık Düşmanı’ diye başlık konmasını önerdi.”

Dolgorukov hâlâ tatlı tatlı gülüyordu.

“Bu kadarcık mı?” dedi Bolkonski.

“Neyse, en doğru hitap biçimini de gene Bilibin buldu sonunda. Çok kafalı, çok zeki adam doğrusu.”

“Neymiş bulduğu Bilibin’in?”

Dolgorukov ciddileşerek, hoşnut bir ifadeyle, “Fransız Hükümet Başkanına... *Au Chef du Gouvernement Français*” dedi. “İyi dememiş mi?”

“Evet, ama bu çok sinirlendirecektir Bonaparte’ı,” dedi Bolkonski.

“Oo, hem de nasıl! Ağabeyim çok iyi tanır kendisini –yani, şu türedi imparatoru– Paris’teyken birkaç kez onunla yemek yemiş. Bana söylediğine göre ondan daha kurnaz, ondan daha kıvrak bir diplomata rastlamamış. Tam işte; Fransız kıvraklığıyla İtalyan numaracılığını birleştirmiş biri! Kont Markov’la aralarında geçen olayın hikâyesini biliyor muydunuz? Onun eline su dökebilecek biricik adamdı Kont Markov. Mendil hikâyesini biliyor musunuz? Pek hoştur!”

Çenesi durmak bilmeyen Dolgorukov, bir Boris’e, bir Prens Andrey’e dönerek hikâyeyi anlatmaya girişti. Hikâyeye göre, Rus büyükelçiliği görevini yürüten Markov’u sınamak amacıyla Bonaparte mendilini mahsus onun önünde yere düşürmüş ve durup, Markov’un, mendili yerden alarak kendisine vermesini beklemiş, ama Markov hemen kendi mendilini Bonaparte’ın mendilinin yanına düşürmüş, sonra eğilmiş, Bonaparte’ın mendiline elini bile sürmeden kendininkini almış sadece.

“Enfes!” dedi Bolkonski. “Yalnız, benim ziyaretimin nedeni, bu genç için sizden bir ricada bulunmaktı, Prens. Diyordum ki...” Ne var ki, Prens Andrey lafını bitiremeden, içeriye giren bir yaver Prens Dolgorukov’u İmparatorun yanına çağırdı.

Hemen ayağa fırlayıp, Prens Andrey’le Boris’in ellerini sıkan Dolgorukov, “Aksiliğe bakın!” dedi. “Biliyorsunuz, sizin için de, bu sempatik genç için de elimden gelebilecek her şeyi seve seve

yapardım.” Boris’in elini iyilikçi, ama dünyada hiçbir şeyi fazlaca tasa etmeyen bir insanın kaygısız ifadesiyle kuvvetle sıktı. “Ama görüyorsunuz işte... başka sefere!”

En yüksek onura şu anda ne kadar yakın olduğunu bilmek Boris’i heyecanlandırmıştı. Kendi alayı içindeyken bile sadece bir atom taneciği kadar önemsiz, boynu kıldan ince bir parçası olduğunu duyumsadığı o dev insan yığınlarını harekete geçiren zembereğin yanı başında bulunduğunu biliyordu. Dolgorukov’un ardı sıra onlar da koridorda yürürlerken, tam Dolgorukov İmparatorun odasına gireceği sırada aynı kapıdan çıkan sivil giyimli, kısa boylu biri onlara doğru gelmeye başladı. Zeki gözleri fıldır fıldır dönen adamın yüzünü çirkinleştirmeyen, ama ona tuhaf, enerjik, aynı zamanda kaypak bir ifade katan çıkıntılı, dört köşe bir çenesi vardı. Kapıdan çıkarken, Dolgorukov’u yakın dostuymuş gibi başıyla candan selamlayan kısa boylu adam, soğuk bakışlarını Prens Andrey’in yüzüne dikmiş, besbelli onun eğilerek kendisini selamlaması ya da kenara çekilmesi beklentisiyle dosdoğru üzerine doğru geliyordu. Prens onu ne selamladı, ne de yolu üzerinden çekildi: Bir anda, yüzünde düşmanca bir ifade belirdi. Bunun üzerine kısa boylu adam yolunu değiştirerek onun yanından geçip, koridorun öbür ucuna doğru uzaklaştı.

“Kimdi bu?” diye sordu Boris.

“Dünyanın en ilginç, ama en sevmediğim insanlarından biri: Dışişleri Bakanı, Prens Adam Çartoriski,” dedi Bolkonski. Sonra elinde olmaksızın, içini çekerek ekledi: “Ulusların yazgısını işte bunun gibileri belirliyor.” Birlikte sarayın kapısından çıktılar.

Ertesi gün ordular savaş alanına doğru yürüyüşe geçtiler. On- dan sonra da Boris, ta Austerlitz savaşına kadar bir daha ne Prens Andrey’i, ne de Dolgorukov’u görebildiğinden, bir süre için İsmailov Alayında kaldı.

Ayın on altısında, Prens Bagratyon'un müfrezesinin bir parçasını oluşturan, Nikolay Rostov'un da askerliğini yapmakta olduğu Denisov'un süvari bölüğü, söylendiğine göre çarpışmaya katılmak üzere, gecelediği konak yerinden şafakla ayrılarak yola çıktı. Başka yürüyüş kollarının ardından daha bir kilometre ya ilerlemiş, ya ilerlememişlerdi ki, bölük durduruldu.

Rostov önce Kazakların, onların arkasından Hafif Süvari Alayının birinci ve ikinci bölüklerinin eşliğinde topçuların geçip gittiklerini, daha sonra da yanlarında yaverleriyle Prens Bagratyon ve Dolgorukov'un atları üstünde yanı başından geçtiklerini gördü. Kendini savaşa hazırlamak ve çarpışma öncesinde daha önce de yaşadığı o korkuyu yenmek için şu ana kadar gösterdiği bütün çabalar, gerçek bir süvari olarak er meydanında kendini göstermek için beslediği bütün umutlar bir anda boşa gitmiş oldu. Onların bölüğünü yedeğe almışlardı; bu yüzden Rostov bütün günü tatsız bir ruh durumu içinde somurtarak geçirdi. Sabah dokuz sularında ileriden tüfek sesleri, hurra diye bağrışlar duydu; geri hatlara taşınan yaralıları (bunlar pek fazla değildi), en sonunda da bir Kazak sotniyasının* koruması altında getirilen, tümü tutsak alınmış bir Fransız süvari müfrezesini gördü. Çarpışmanın sona erdiği anlaşıyordu; gerçi büyük bir çarpışma değildi, ama hiç değilse başarılı geçmişti. Geri dönen subaylarla erat, parlak bir zafer kazanıldığından, Wischau kasabasının ele geçirildiğinden, bir Fransız süvari bölüğünün olduğu gibi tutsak edildiğinden söz ediyorlardı. Geceleyin iyice ayaza çeken hava sabahleyin pırıl pırıl, günlük güneşlikti. Bu güz sabahının pırıltısı da tıpkı gelen haberler gibi iç açıcıydı; zafer hikâyesini sadece çarpışmaya katılıp dönenler anlatmıyor, aynı hikâye durmadan gidip gelen bütün eratin, subayların, yaver ve generallerin neşeli yüzlerinden de okunuyordu. Çarpışma öncesinin bütün o korku, kuşku ve kaygılarını boşu boşuna yaşamış olan Nikolay'a şimdi böyle güzel bir günü hareketsiz geçirmek daha da zor geliyor, iç sıkıntısı daha beter bastırıyordu.

* Rusya'da, yüz atlıdan oluşmuş muhafız takımına verilen ad. -çev.

Yolun kıyısında bir matara dolusu votka ve ufak tefek yiyeceklerle çilingir sofrasını kuran Denisov, "Gelsene buğaya, Gostov!" diye seslendi. "Gel de kafayı çekelim, efkağ dağıtalım bağı!"

Denisov'un çilingir sofrasının çevresine toplanan subaylar bir yandan atıştırıyor, bir yandan çene çalışıyorlardı.

Subaylardan biri, iki Kazak'ın arasında yaya getirilmekte olan tutsak alınmış bir Fransız ağır süvarisini işaret ederek, "Nah işte! Bir tane daha getiriyorlar!" diye bağırdı.

Kazaklardan biri, Fransız'dan ele geçirdikleri iri küheylanı dizgininden tutmuş, yedeğinde getiriyordu.

"Şu atı bize satsanıza!" diye Kazaklara seslendi Denisov.

"İsterseniz satarız, komutanım!"

Subaylar yerinden kalkıp Kazaklarla tutsağın çevresini aldılar. Tutsak Fransız, Fransızca'yı Alman şivesiyle konuşan genç bir Alzaslıydı. Heyecandan hızlı hızlı soluyan, yüzü kıpkırmızı kesilmiş Fransız ağır süvarisi Fransızca konuşanların bulunduğunu görünce hemen subaylara yöneldi, birini bırakıp ötekine dönerek hızlı hızlı anlatmaya başladı. Kendisine kalsa yakalanmazmış, ama onbaşı onun sözünü dinlememiş, orada Rusların bulunduğunu bile bile üç beş tane at velensesi aparmak için yollamış onu. Genç Fransız her iki lafın başında, "Biricik atıma iyi bakın ama!" diyor, hayvanını okşuyordu. Nerede olduğunu daha iyice kavrayamamış gibi bir hâli vardı. Kâh tutsak edilişine bir mazeret bulmaya çalışıyor, kâh kendi üstlerinin karşısındaymış gibi askerliğe ve askerlik disiplinine bağlılığından dem vuruyordu. Bu Fransız süvarisi, Rus artçı birliğine, Rusların hiç tatmadığı, Fransız ordusuna özgü o taptaze havayı getirmişti.

Kazaklar atı iki çervonetz'e* satmaya razı olunca, evinden parası daha yeni geldiği için subaylar arasında en zengini olan Rostov aldı hayvanı.

Atı Rostov'a teslim ettikleri zaman, Alzaslı en ufak kötü niyet taşımaksızın, saf saf, "Ama sakın kötü davranmayın atıma!" dedi ona.

* Söz konusu "çernovetz" o dönemde, değeri üç altın rubleye eşit bir sikkeydi. -çev..

Rostov gülümsedi, Fransız'ı yatıştırdı ve ona biraz para verdi.

Kazak, Fransız'ı yürütmek için kolundan dürterek, "Alle bakalım, hadi, Alle"* dedi.

Rus hafif süvari birliğinin eratı arasında birden, "İmparator! İmparator!" seslerinin duyulmasıyla ortalık bir anda ana baba gününe dönerken, yolun gerisinden, başlarında beyaz sorguçlu şapkalar bulunan birtakım atlıların geldiğini gördü Rostov. Bir dakika içinde herkes yerini almış, heyecanla beklemeye başlamıştı. Rostov da görev yerine koş a koş a nasıl gittiğini, atına nasıl bindiğini hatırlamıyordu bile. Çarpışmaya katılamamış olmaktan duyduğu üzüntüsü de, suratlarını her gün gördüğü askerler arasında duyduğu can sıkıntısı da bir anda yok oluvermişti; kendisiyle ilgili hiçbir şey düşünmüyordu şimdi. Çar'ın yakınında bulunmanın verdiği mutluluk bütün benliğini kaplamıştı. Bütün gün katlandığı iç sıkıntısını, Çar'ın bir anlık yakınlığının bile gidermeye yettiğini duyumsuyordu. Seveda çeken birinin sevdiceğine kavuşma anı geldiği zaman duyduğuna benzer bir mutluluk kaplamıştı yüreğini. En ön sırada yer aldığı için başını çevirmeye cesaret edememekle birlikte, "Onun" yaklaştığını yoğunlaşan sezme gücüyle anlıyordu. Bunu sadece yaklaşan atlılar grubunun toynak tapırtılarından değil, Çar yaklaştıkça her şeyin gözüne daha bir parlak, daha bir canlı, daha iç açıcı görünmesinden de seziyordu. Rostov için güneş gibi bir anlam taşıyan bu görkemli varlık tüm çevresine, dört bir yanına parlak ışıklar saçarak gittikçe yaklaşıyor, yaklaşıyordu ve işte, bu yumuşacık, bu görkemli ışıkla sarmalandığını duyumsayan Rostov, o dingin, o okşayıcı ve tüm görkemi içinde bir o kadar sade olan sesi duyuyordu. Tam da -Rostov'a göre o anın havasına en yakışan- ölüm sessizliğinin çıktığı sırada, Çar'ın ağzından çıkan sesin tınısını duydu Rostov.

"Pavlograd hafif süvarileri mi?" diye soruyordu Çar.

"*Les hussards de Pavlograd?*"** diyen sesin o insanüstü tınısından sonra yalınlığıyla kulağı tırmalayan bir insan sesi, "Yedekleri, Majeste!" diye cevap verdi.

* Söзде, Fransızca "allez", yani, "yürü" demeye getiriyor Kazak. -çev.

** Fr. "Pavlograd hafif süvarileri mi? -çev.

Tam Rostov'un hizasına gelen Çar orada durdu.

Aleksandr'ın yüzü, üç gün önceki teftişte olduğundan daha da yakışıklıydı. Gencecik yüzü öyle masum, öyle çocuksu bir neşeyle ışıldıyordu ki, âdeta kanı kaynayan on dört yaşında bir oğlan çocuğunun yüzünü hatırlatıyordu insana, ama yine de görkemli bir imparator yüzüydü bu. İmparatorun bölük üzerinde gelişi güzel gezinen gözleri geldi, geldi, Rostov'un gözleriyle karşılaştı ve iki saniyeden daha uzun bir süre ayrılmadı. Rostov'un ruhundan o anda geçenleri okuduğundan mıdır (Rostov onun her şeyi anlayabildiği inancındaydı), artık her nedense, mavi gözlerini iki saniyeden uzun bir süre Rostov'un yüzünden ayırmadı. (Yumuşacık, tatlı bir ışık fışkırıyordu bu gözlerden.) Sonra birdenbire kaşlarını kaldırdı, sol ayağıyla atını sertçe topuklayıp dörtlüye kaldırarak uzaklaştı.

Öncü birliklerin bulunduğu yönden gelen top seslerini duyan İmparator, savaş alanını yakından görme isteğini bastıramamış ve saraylıların bütün karşı çıkmalarını, sızlanmalarını dinlemeyip, saat on ikide, kendisine refakat etmekte olan üçüncü muhafız müfrezesini atlatarak, öncü öncülerinin bulunduğu yöne doğru dörtlüye yola çıkmıştı. Çar henüz hafif süvarilerin yanına varmadan, karşı yönden gelen bazı yaverlerle karşılaşmış, çarpışmanın başarıyla sonuçlandığı haberini onlardan almıştı.

Topu topu bir Fransız ağır süvari bölüğünün tutsak edilmesiyle sonuçlanan çarpışma abartıla abartıla düşmana karşı kazanılan kesin bir zafere dönüştürüldüğü için, Çar'la birlikte tüm ordusu da, daha savaş alanının üstündeki barut dumanları bile dağılmadan, Fransızların yenildiğine, düşmanın geri çekilmek zorunda kaldığına inanıyorlardı. İmparatorun yanlarından ayrılışından birkaç dakika sonra Pavlograd Hafif Süvari Tümeni ilerleme emrini aldı. Ufak bir Alman kasabası olan Wischau'da, Rostov, İmparatoru böylelikle bir daha görebildi. Çar'ın gelişinden kısa bir süre önce kentin pazar yeri ağır bombardıman gördüğünden, kaldırılmaya vakit bulunamayan birçok ölü ve yaralı asker yerlerde yatıyordu. Subaylardan ve saraylılardan oluşan maiyetiyle çevrili Çar, teftiş sırasında bindiği ata değil, kestane-doru safkan bir İn-

giliz kırsağına binmişti bu kez. Atının üstünde zarif bir biçimde hafifçe yana eğilmiş, altın saplı gözlüğünü gözünün önüne tutmuş, çıplak kafası kanlar içinde yüzükoyun yerde yatan bir askere bakıyordu. Yaralı askerin kanlara, toza toprağa bulanmış elbise- siyle öyle pis, öyle iğrenç bir görünüşü vardı ki, onun bu hâliyle İmparatora bu kadar yakın bulunuyor oluşu Rostov'u dehşete düşürdü. İmparatorun düşükçe omuzlarının soğuktan ürpermiş gibi nasıl büzüldüğünü, sol ayağının sinirli sinirli altındaki hayvanın böğrünü durmadan nasıl topukladığını görüyordu. At çok iyi terbiye edilmiş olduğundan, istifini bozmaksızın, sağa, sola bakınıp duruyordu. Yere inen birkaç yaver, yaralıyı kollarına alarak getirilen teskereye uzattılar. Asker bir inilti koyverdi.

Ölümlle pençeleşen askerden daha çok acı çektiği anlaşılan İmparator sesini yükselterek, "Daha yavaş, daha yavaş, biraz daha nazikçe yapamaz mısınız?" dedi ve atını sürüp gitti.

İmparatorun gözlerinin yaşardığını gören Rostov, onun, oradan ayrılırken Çartoriski'ye şöyle dediğini duydu: "*Quelle terrible chose que la guerre!*"*

Rus öncü birliklerinin Wischau önlerinde mevzilendiği yerden, sabahtan beri toprak bırakarak çekilmekte olan düşman hatları görülebiliyordu. Çok hafif de olsa, üzerlerine ateş açıldı mı, hemen geri çekiliveriyordu düşman. Öncü birliklerine İmparatorun şükranları iletilip ödüller dağıtılacağı vaadinde bulundu, eratin votka istihkakı iki katına çıkarıldı. Çoban ateşleri yakıldı, askerler neşe içinde türkü tutturdular; yalnız onların türkülerinin ezgileri değil, yanan ateşlerin çıtırtıları bile sanki bir gün öncekinden daha neşeli çıkıyordu. Denisov da o akşam, binbaşılığa yükselişini kutluyordu. İşret meclisinin sonunda, zaten yeterinden çok içmiş olan Rostov, İmparatorun sağlığına kadeh kaldırmayı önerdi. "Resmî yemeklerde dedikleri gibi öyle, 'İmparatorumuza, Hükümdarımıza' sözüyle kaldırmayacağız kadehlerimizi," diye açıklamada da bulundu. "İyi insan, büyüleyici büyük insan Hükümdarımızın sağlığına diyerek kaldıracağız! Onun

* Fr. "Şu savaş, ne korkunç şey!" -çev.

sağlığına ve Fransızların kesin yenilgisine içelim! Daha önce de dövüşmüş ve Schöngraben’de Fransızlara aman vermemiş olan bizler, başımızda bizzat Hükümdarımız bulunduktan sonra neler yaparız, neler,” diyordu Rostov. “Onun için canımızı veririz, hem de seve seve veririz, öyle değil mi beyler? Biraz fazla kaçırdığım için belki ne demek istediğimi iyice anlatamıyorum, ama işte benim duygularım böyle, eminim sizin duygularınız da böyledir. I. Aleksandr’ın sağlığına! Hurra!”

Bütün subaylar candan yürekten “Hurra!” kopardılar.

Yaşını başını almış Yüzbaşı Kirsten de, yirmi yaşındaki Rostov kadar coşkuyla bağıyordu.

Subaylar İmparatorun sağlığına içip kadehlerini kırıdıktan sonra, Kirsten yeni kadehleri doldurdu ve elde kadeh, ceketini de giymeden yalnız gömlekle, yaka bağır açık bir hâlde gidip çoban ateşinin çevresine toplanan askerlerin önünde, ağarmış pala bıyıklarıyla heybetle dikilerek kollarını yukarıya kaldırdı.

O kalın ve gösterişli, güngörmüş süvari subayı sesiyle kükredi: “Evlatlar! İmparator Hazretlerinin onuruna kaldırıyorum kadehim, aynı zamanda, düşmana karşı kazandığımız zaferin onuruna da! Hurra!”

Süvari erleri bir araya toplanıp, gök gürlemesi gibi bir haykırışla karşılık verdiler.

O gece geç vakit herkes dağıldıktan sonra Denisov, tüm astları içinde en sevdiği subay olan Rostov’un sırtına o küt parmaklı eliyle bir şaplak indirerek, “Savaş alanında abayı yakacak, bula bula Çağ’ı buldun be!” dedi.

“Bak, bununla şaka etme Denisov!” diye bağırdı Rostov. “Bu öyle büyük, öyle yüce bir duygu ki...”

“İnanığım, inanığım dostum, hem, ben de sana katılıyoğum ve seni takdîğ ediyogum.”

“Yok yok, sen anlayamazsın!”

Rostov yerinden kalktı, çoban ateşleri arasında dolaşmaya çıktı. Amaçsızca gezinirken bir yandan da hayal kuruyor, İmparatorun gözleri önünde (onun hayatını kurtarmak uğruna filan değil, çünkü böyle bir şeyin hayalini kurmaya bile cesaret edemezdi),

öyle, birdenbire düşüp ölüvermesinin kendisi için ne büyük mutluluk olacağını düşünüyordu. Gerçekten de Rostov abayı yakmıştı; İmparatoruna, Rus ordusuna ve zafer umuduna tutkundu. Austerlitz savaşının arifesinde, bu unutulmaz günlerde o duyguları taşıyan tek kişi de değildi Rostov: O sırada, Rus ordusundaki askerlerin onda dokuzu, belki biraz daha az coşkuyla, ama tıpkı Rostov gibi Çarlarına ve Rus silahlarının zaferine tutkundu.

XI

Ertesi gün Çar, Wischau'da kaldı. Saray hekimi Villier birkaç kez Çar'ın yanına çağırıldı. Genel karargâhta ve yakınlardaki birliklerde hemen, Çar'ın rahatsız olduğu söylentisi dolaşmaya koyuldu. Yakınlarının söylediğine göre Çar Hazretleri ağzına bir lokma yiyecek koymamış, geceyi de kötü geçirmişti. Keyifsizliğinin nedenini duyarlı yaradılışının ölü ve yaralıları görmeyi kaldıramamış olmasına yoruyorlardı.

Ayın on yedisinde gün doğarken, elinde ateşkes bayrağı taşıyan bir Fransız subayını Rus ileri karakollarından geçirerek Wischau'ya getirdiler. Rus İmparatoruyla görüştürülmeyi isteyen bu subay, Savary idi. Çar Hazretleri az önce uykuya daldığı için Savary beklemek zorunda kaldı. Öğleye doğru Hükümdarın yanına alındı, bir saat sonra da Prens Dolgorukov'la birlikte Fransız ileri karakollarına doğru yola çıktı. Söylentiye göre Savary, İmparator Aleksandr'la Napolyon arasında barış amacına yönelik bir görüşme önerisiyle yollanmıştı buraya. Napolyon'un İmparator Aleksandr'la yüz yüze görüşme isteği geri çevrilmiş, bütün Rus ordusu da bunu büyük bir sevinç ve gururla karşılamıştı. Rus İmparatorunun Napolyon'la görüşmesi yerine –barış istekleri bütün tahminlerin tersine belki gerçektir diye de– barış görüşmesini yürütmek üzere Savary ile birlikte Wischau zaferinin kahramanı Prens Dolgorukov gönderilmişti.

Dolgorukov akşama doğru dönüp, doğru Çar'ın yanına çıktı ve onunla uzun bir süre baş başa kaldı.

18 ve 19 Kasım günleri müttefik orduları, iki gün içinde askerinin yürüyebileceği kadar ilerlediler ve bu ilerleyiş sırasında düşmanın ileri karakolları, üç beş el ateş ettikten sonra hep geri çekilmeyi sürdürdüler.

19 Kasım günü Avusturya-Rusya müttefik genel karargâhında öğleye kadar bir koşuşturma, bir hayhuydur gitti; yaverlerin biri çıkıp biri giriyor, kuryeler durmadan gidip geliyordu. Ama bu telaş öğleye kadar sadece İmparatorların genel karargâhıyla sınırlı kaldı. Ne var ki, aynı gün öğleden sonra telaş Kutuzov'un karargâhıyla tümen komutanlarının karargâhına da bulaşacak ve unutulmaz Austerlitz savaşının yapılacağı 20 Kasım gününün sabahına kadar sürecekti. 19 Kasım günü daha akşam olmadan ordunun en uzak köşelerindeki en küçük birimler bile, yaverler tarafından harekete geçirilmişti. 19 Kasım'ı 20'sine bağlayan gece ise, askerlerin uğultu hâlinde yükselen sesleri arasında, seksen bin kişilik koca müttefik ordusu açık ordugâhından çıkıp, dokuz kilometre uzunluğunda dev bir kitle hâlinde dalgalanarak yürüyüşe geçmiş bulunuyordu.

19'u sabahı imparatorların genel karargâhında başlayan ve daha sonraki bütün hareketlenmelerin kaynağını oluşturan faaliyet, tıpkı saat kulelerindeki büyük saatlerin ana çarkı gibi bir işlev yapmıştı. Büyük çark ağır ağır kımıldayarak bir başka çarkı harekete geçirmiş, o da bir üçüncüsüne yol vermiş ve bütün çarklar gittikçe hızlanarak dönmeye, dişliler ve kollar çalışmaya, ezgili sesler veren minik çanlar çalmaya, mini mini kuklalar deliklerinden çıkmaya ve bütün bu devinimlerin sonucu olarak akreple yelkovan kesintisiz ilerlemeye başlamıştı.

Tıpkı saat mekanizmasında olduğu gibi, savaş makinesinin mekanizmasına da ilk hareket momenti (kuvveti) bir kez verildikten sonra bu hareket aktarıla aktarıla ta en sonuncu dişliye kadar ulaşır; mekanizmanın her bir parçası da, ilk hareketi veren kuvvet kendisine ulaşınca kadar kımıldamadan bekler. Milleri üzerinde gıcırdayarak dönen çarkların dişleri birbirini kavradıkça kasnaklar fırr diye hızla dönerken, bir başka çark sanki yüz yıl hiç çalışmadan öyle duracakmış gibi kımıltısız bekler; ama ilk hareket momenti ona da ulaşır –sürgü, kasnağı iter, dişler kavrar

ve o çark da kendisine ulaşan momente boyun eğerek gıcırdaya gıcırdaya- amacının ve sonucunun ne olacağını hiç bilmediği toplu devinime katılır.

Saat mekanizmasında bulunan sayısız dişlilerin, çarkların, millerin karmaşık hareketleri, nasıl zamanı gösteren kolun (akrep ya da yelkovanın) düzgün işlemesi sonucunu doğuruyorsa, Rus'u ve Fransız'ıyla 160.000 insanın karmaşık eylemlerinin; bu insanların tutkularının, umutlarının, pişmanlıklarının, utanç ve acılarının, coşkulu gururlarının, korku ve heyecanlarının yarattığı sonuç da, "Üç İmparator Muharebesi" diye bilinen Austerlitz savaşının kaybedilmesi -başka bir deyimle, zamanı gösteren kolun, insanlık tarihi kadranı üzerinde yavaşça ve azıcık ilerlemesi- oldu.

O gün nöbeti bulunan Prens Andrey, Başkomutanın yanından bir an bile ayrılmamıştı.

Kutuzov akşam saat altıda İmparatorların genel karargâhına gidip Çar'la kısa bir görüşme yaptıktan sonra Ober-Hofmareşal Kont Tolstoy'un yanına uğradı.

Bu aradaki boşluktan yararlanan Bolkonski de, girişilecek harekâtın ayrıntılarını öğrenmek amacıyla doğru Dolgorukov'a gitti. Prens Andrey, Başkomutanının (Kutuzov'un) her nedense üzüntülü ve hoşnutsuz olduğunu, imparatorluk genel karargâhında da Kutuzov'a karşı bir hoşnutsuzluk bulunduğunu, ayrıca, genel karargâhta herkesin kendisine bir tuhaf -hani, biz kimsenin bilmediği şeyleri biliyoruz gibisinden- davrandığını hissetmişti; işte bu yüzden Dolgorukov'la konuşmak istiyordu.

Bilibin'le oturmuş çay içmekte olan Dolgorukov, "Ee, nasılsınız bakalım, *mon chere*?" dedi. "Yarın şenlik var! Sizin ihtiyardan ne haber? Morali bozuk mu?"

"Morali bozuk diyemem, ama kanımca kendisine de bir söz hakkı verilmesini istiyordur."

"Savaş meclisinde ona söz hakkı verildi zaten; hoş, gene de verilir, ama önce aklını başına devşirsin de, akıllıca konuşmaya başlasın hele. Yoksa hele Bonaparte'ın genel bir savaşa girmekten ödünün koptuğu böyle bir zamanda, oturup beklemek filan söz konusu bile olamaz."

“Sahi ya, siz kendisiyle görüştünüz; ne düşünüyorsunuz Bonaparte hakkında? Üzerinizde nasıl bir izlenim bıraktı?” diye sordu Prens Andrey.

“Görüşüm, evet; şu sıralarda Bonaparte’ın en çok korktuğu şeyin genel bir savaşa girmek olduğu kanısına vardım,” diye görüşünü tekrarladı Dolgorukov. Napolyon’la yaptığı görüşmeden kendine göre çıkardığı bu genel sonuca pek değer verdiği anlaşıyordu. “Savaşa girmekten bu kadar korkmasa, ne diye İmparatorumuzla görüşme isteğinde bulunsun, niye müzakereye oturma önerisini ortaya atsın? En önemlisi de, onun savaş sanatı anlayışına, onun yöntemlerine hiç uymadığı hâlde, neden habire geri çekiliyor? İnanın bana, korkuyor, genel bir savaşa tutuşmaktan ödü kopuyor; bakın, şu sözüme mim koyun: Onun son saati çalmıştır artık.”

“Peki, ama nasıl biri? Yani, davranışları filan? Lütfen o yanlarını anlatsanıza biraz,” diye üsteledi Prens Andrey.

“Gri palto giyen, kendisine ‘majesteleri’ diye hitap etmem için gözümün içine bakan, benden yüz bulamayınca da fena hâlde bozulan biri! İşte böyle bir adam, başkaca hiçbir özelliği yok,” diye cevap verirken, bir yandan da gülümseyerek Bilibin’e baktı Dolgorukov.

“İhtiyar Kutuzov’a derin saygım bir yana,” diye sözünü sürdürdü Dolgorukov, “ama şimdi adamı tam elimize geçirmişken biraz daha bekleyelim diye avucumuzdan kaçmasına ya da bizi tongaya düşürmesine fırsat verirse, topumuza yuh çekerler sonra! Suvorov’un şu özdeyişini hiç aklımızdan çıkarmamalıyız: ‘Sana saldırılmasını bekleme, ilk saldıran sen ol.’ İnanın bana, gençlerin enerjisi çoğu zaman, *Cunctator** ihtiyarların engin deneyimlerinden daha güvenli bir kılavuzdur savaşa.”

“Peki, hangi taktik düzenlemeyi esas alarak başlatacağız taarruzumuzu?” dedi Prens Andrey. “Bugün bizim ileri karakol mevzilerine kadar gittim, oradan bile düşmanın ana kuvvetlerini nerede topladığı anlaşılamıyor.”

* *Cunctator*: (Latince “Geciktiren”, “İkircikli” demektir). Anibal’le savaşırken aşırı derecede ihtiyatlı hareket etmesinden ötürü Quintus Fabius Maximus’a verilentakma addır. Tolstoy da sözcüğü “İkircikli” anlamında kullanmıştır. -İngilizce çev.

Prens Andrey, kendi kafasında tasarladığı taktik düzenlenme planını Dolgorukov'a açıklamak için fırsat kolluyordu.

"Bunun hiçbir önemi yok," diye kestirip attı Dolgorukov. Yerinden kalktı, masanın üstüne bir harita açtı. "Her türlü olasılık düşünüldü. Ana kuvvetleri eğer Brunn'de mevzilenmişse..."

Prens Dolgorukov, yapılacak kuşatma harekâtı için Weirother'in hazırladığı planı hızlı hızlı açıklamaya girişti, ama söyledikleri açık bir fikir verebilmekten uzaktı.

Prens Andrey karşıt görüşlerini ortaya sürerek, kendi planını anlatmaya başladı; onun planı da en az Weirother'inki kadar iyi sayılabilirdi, ama Weirother'in planı yanında bir tanecik kusuru vardı: Weirother'in planı onaylanmış bulunuyordu. Prens Andrey öbür planın zayıf noktalarını ortaya çıkarıp kendi planının üstün yanlarını anlatmaya başladığı anda dinlemekten vazgeçen Dolgorukov, haritaya değil, dalgın dalgın Bolkonski'nin yüzüne bakıyordu.

Prens Andrey'e, "Her neyse, bu gece Kutuzov'un karargâhında savaş meclisi toplanıyor zaten; bütün bunları orada anlatırsınız," dedi.

Prens Andrey, "Anlatacağım tabii," diyerek haritanın yanından uzaklaştı.

Onların konuşmalarını deminden beri muzip bir gülümsemeyle dinlerken kafasında yeni bir şaka tasarlamakta olduğu anlaşılan Bilibin, "Ne diye kendinizi bu kadar üzüyorsunuz beyler?" dedi. "Yarın ister yenelim, ister yenilelim, Rus silahlı kuvvetlerimizin şan ve şerefi nasıl olsa garantiye alınmış bulunuyor. Baksanıza, müttefik ordusunda Kutuzov'dan başka müfreze komutanı olarak bir tane bile Rus yok. Komutanlar ortada işte: Her General Wimpfen, Langeron Kontu, Lihtenştayn Prensi, Hohenlohe Prensi, bir de, bütün Polonyalı adlarında olduğu gibi alfabenin tüm sessiz harflerini adının kıcına eklemiş şu Priş priş midir,* nedir, işte o."

"Sus bakayım; seni gidi iftiracı, seni!" dedi Dolgorukov. "Doğruyu söylemiyorsun, iki tane de Rus var: Miloradoviç ile Dohturov. Kont Arakçeyev'in sinirleri zayıf olmasaydı, onunla üç edecekti."

* Bilibin'in burada laf dokundurduğu Polonyalı komutan, General Przebyzévski'dir. (Okunuşu: Prjebijevski.) -İngilizce çev.

“Mihail İlarionoviç Kutuzov, İmparator Hazretlerinin yanından çıkmıştır, sanırım,” dedi Prens Andrey. “Talihiniz açık olsun, size başarılar dilerim, baylar,” diye ekledikten sonra, Dolgorukov’la Bilibin’in ellerini sıkıp odadan çıktı.

Eve dönerlerken, Prens Andrey, yanında hiç konuşmadan oturan Kutuzov’a, girilecek savaş konusundaki düşüncelerini sormadan edemedi. Kutuzov, yaverine sertçe bir baktı, biraz bekledikten sonra cevap verdi: “Sanıyorum bu savaşı kaybedeceğiz; bunu Kont Tolstoy’a da söyledim ve Çar Hazretlerine aynen iletmesini rica ettim. Bana ne cevap verse beğenirsin? ‘Eh, *mon cher général, je me mêle de riz et de côtelettes; mêlez-vous des affaires de la guerre.*’* Evet... aldığım cevap bu işte.”

XII

Aynı akşam “Weirother dokuzu biraz geçe, planlarını da alıp, doğru Kutuzov’un resmî konutunun yolunu tuttu; savaş meclisinin toplantısı orada yapılacaktı. Bütün müfreze komutanları Başkomutanın yanına çağırılmış, çağrıyı geri çeviren Bagratyon dışında hepsi de tam saatinde gelmiş bulunuyorlardı.

Girişilecek savaşla ilgili hazırlıkların tümünden sorumlu olan Weirother tezcanlılığıyla, hevesli görünüşüyle, savaş meclisinin başkanlığı rolünü istemeye istemeye yüklenen somurtkan ve uyuklu Kutuzov’la tam bir karşıtlık oluşturuyordu. Çarkları bir kez dönmeye başladığı için artık durdurulması olanağı kalmayan harekâtın başı olarak besbelli kendini görüyordu Weirother. Ağır yüklü bir arabaya koşulmuş, bayır aşağı hızla inen bir ata benziyordu. O mu arabayı çekiyor, yoksa araba mı onu itiyordu, bunun cevabını kendi de bilmeden, bu hızlı gidişin nerede, ne zaman ve nasıl biteceğini düşünmeye fırsat bile bulamadan, son hızla koşuyor da koşuyordu. Weirother o gün öğleden sonra iki kez gidip düşman hatlarını kendi gözleriyle inceledikten sonra, iki kez de

* Fr. “Amaan, sayın General, benim işim pilavla, pirzolaıyla uğraşmak; savaşla da siz uğraşverin.” – çev.

İmparatorların –Avusturya ve Rus İmparatorunun– huzuruna çıkarak raporunu vermiş, açıklamalarda bulunmuş, bunlar yetmiyormuş gibi, bir aralık da bürosuna giderek, ordunun taktik düzenlenme planını Almanca olarak kaleme aldirmişti; dolayısıyla, Kutuzov’un yanına vardığında bitkin durumdaydı.

Başkomutana saygılı davranmayı bile unutacak kadar dalgın olduğu belliydi. Başkomutanın sözünü kesiyor, çabuk çabuk konuştuğu için ne dediği iyice anlaşılamıyor, konuşurken Başkomutanın yüzüne bakmıyor, kendisine yöneltilen sorulara doğru dürüst cevap veremiyordu; ama üstü başı çamur lekeleriyle dolu, acınacak kadar bitkin ve kafası karmakarışık bir durumda olmasına rağmen yine de kendine güvenen ve yüksekten bakan bir tavrı vardı.

Kutuzov, Austerlitz yakınlarında, bir soylunun ufak şatosuna yerleşmişti. Başkomutan için çalışma odası hâline çevrilen büyük misafir salonunda Kutuzov’la birlikte Weirother ve öbür savaş meclisi üyeleri toplanmışlardı. Çay içerek, toplantıya başlamak için Bagratyon’un da gelmesini bir süre beklemişlerdi. Sonunda Bagratyon’un emir subayı gelerek Prensın toplantıya katılamayacağını bildirmişti. Bu bilgiyi Kutuzov’a iletmek için içeriye giren Prens Andrey, Başkomutandan toplantıya katılmak için daha önce izin aldığı için salonda kalmıştı.

“Mademki, Prens Bagratyon gelemiyormuş, öyleyse başlayabiliriz,” diyerek hemen yerinden fırlayan Weirother, doğru masanın başına geçmişti. Masanın üstüne, Brunn dolaylarını gösteren koskoca bir harita seriliydi.

Kutuzov, üniforma ceketinin düğmelerini çözmüş, yakasının cenderesinden kurtardığı, yakadan taşan kalın ve etli boynunu ferahlatmış, şişman ellerini simetrik olarak iki yanda, koltuğun kolları üzerine uzatmış ve koltuğa rahatça, yarı uzanır durumda yerleşmiş, uyuklamaktaydı o sırada. Weirother’in sesini duyunca, tek gözünü zorla açabilmişti.

“Evet evet, buyrun! Zaten geciktik,” diyerek başını sallamış, sonra yine başını önüne eğerek uyuklamaya başlamıştı.

Savaş meclisi üyeleri ilkin Kutuzov’un numara yaptığını, mahsus uyuyor gibi görünmek istediğini sanmışlardı, ama daha son-

ra okumaya geçilince, Başkomutanın burnundan çıkardığı sesler, onun şu sırada taktik düzenlenme planını beğenmediğini belli etmekten çok daha önemli bir işe kendini verdiği gerçeğini, yani insanoğlunun karşı konulmaz uyuma gereksinmesini gidermekte olduğunu kanıtlamıştı. Gerçekten de uyuyordu Kutuzov. Bir dakika bile kaybedecek zamanı bulunmayan, işi başından aşkın adamlar gibi Kutuzov'a şöyle bir bakan Weirother, hemen bir kâğıt çıkarıp, girişilecek muharebede birliklerin taktik düzenlenme ve harekât planını içeren raporunu okumaya başlamıştı. Raporu ta başlığından alarak, yüksek sesle okuyordu:

“Düşmanın Kobelnitz ve Sokolnitz gerisindeki mevzilerine karşı düzenlenecek taarruz planı, 30 Kasım 1805.”*

Almanca kaleme alınmış bu oldukça karmaşık, çetrefil taarruz planı şöyle başlıyordu:

“Düşmanın sol kanadı ormanla kaplı tepelere yaslanmış olup, sağ kanadı da bataklık arazinin hemen gerisinde Kobelnitz ve Sokolnitz yönlerinde uzandığı ve bizim sol kanadımız düşmanın sağ kanadının gerilerine sarkmış konumda bulunduğu cihetle, onların bu sağ kanadı üzerine yüklenmemizde yarar vardır; hele Kobelnitz ve Sokolnitz köylerini de ele geçirirsek, bu sayede düşmanı hem kuşatabilir hem de onların önünü kesen Schlapanitz ve Bellowitz boğazlarına girmek zorunda kalmadan, düşmanı Schla-panitz ile Thuerassa ormanı arasındaki düzlükte kovalayabiliriz. Bu amaçla, karma müfrezelerin taktik düzenlenmelerinin şöyle olması gerekir: Birinci müfreze... doğrultusunda yürüyecek, İkinci müfreze... doğrultusunda yürüyecek, Üçüncü müfreze...” diye okumasını sürdürüyordu Weirother.

Generaller bu çetrefil taarruz planını dinlerken pek isteksiz görünüyorlardı. Sarışın, uzun boylu General Buxhövdén sırtını duvara dayamış, gözlerini bir mumun alevine dikmişti, hiç dinlemiyor, hatta dinlediğinin sanılmasını bile istemiyor gibi bir hâli vardı. Weirother'in tam karşısında, uçları yukarı doğru kıvrılmış

* Weirother, Almanca kaleme aldığı raporda, yeni takvimi kullandığı için 30 Kasım diye tarih atmıştır. Eski Rus takvimine göre ise rapor 18 Kasım tarihinde kaleme alınmış oluyor. Okunduğu tarih ise 19 Kasım gecesidir. -İngilizce çev.

pala bıyığı ile kırmızı suratlı Miloradoviç oturuyordu. Elleri dizlerine dayalı, dirsekleri yana açık, omuzları dimdik, tam bir asker pozunda oturan Miloradoviç, ısl ısl parlayan testeklerle açılmış gözlerini Weirother'in suratına dikmişti. Weirother okumasını bitirinceye kadar hiç ağzını açmadan dinlemişti. Ancak Avusturyalı genelturmay başkanı okumasını bitirdikten sonra başını çevirdi, öbür generallerin yüzüne anlamlı anlamlı baktı Miloradoviç. Ama bu bakışından, harekât planını onaylayıp onaylamadığı, beğenip beğenmediği anlaşılmıyordu. Weirother'in yanı başında oturan ve planın okunması sırasında, güney Fransalılara özgü tipik suratından eksilmeyen zarif tebessümüyle, elinde tuttuğu kapağı resimli altın enfiye kutusunu ince parmakları arasında çevirip duran Kont Langeron'un gözleri ise, kendi parmaklarından başka bir yana hiç dönmemişti. Uzun bir cümlemin ortasında, enfiye kutusunu döndürmeyi bırakıp başını kaldırdı ve incecik dudaklarının kenarlarında sinsice bir düşmanlık belirtisi gibi görünen, ama aynı zamanda terbiyeli bir ifadeyle, Weirother'in sözünü keserek bir şey söylemek istedi. Okumasına hiç ara vermeyen Avusturyalı general ise öfkeyle kaşlarını çatarak dirseklerini oynattı. Bu dirsek oynatışıyla sanki şöyle demek istiyordu: "Görüşlerinizi bana sonra da söyleyebilirsiniz, ama şimdilik gözlerinizi haritadan ayırmadan dinleyiniz, lütfen!" Langeron, şaşkın şaşkın gözlerini kaldırıp, medet umar gibi Miloradoviç'in yüzüne baktıysa da, öbürünün son derece ciddi ama anlamsız bakışlarıyla karşılaşınca, mahzunlaşan gözlerini indirdi ve tekrar enfiye kutusunu elinde evirip çevirmeye koyuldu.

Kendi kendine mırıldanıyormuş gibi, ama herkesin duyabileceği kadar da yüksek bir sesle, "Coğrafya dersi dinliyoruz!" diye söylendi.

Prjebijevski, kendini pek önemsemekle birlikte, terbiye gereği saygılı davranan bir insan edasıyla, elini kulağına vererek hafifçe Weirother'e doğru eğilmiş, derin bir dikkatle dinler görünüyordu. Weirother'in karşısında oturan ufak tefek Dohturov, alçak gönüllü bir ifadeyle bütün dikkatini vererek haritanın üzerine eğilmiş, bilmediği arazide birliklerin nasıl düzenleneceğini hiç de

yapmacıklı olmayan bir merakla, öğrenmeye çalışıyordu. Kulağına çetrefil gelen köy adlarının, iyice duyamadığı sözlerin sık sık tekrarlanmasını rica ediyordu. Weirother onun ricalarını yerine getiriyor, Dohturov da not alıyordu.

Bir saatten fazla süren okuma bittikten sonra Langeron enfiye kutusuyla oynamayı yine bıraktı ve Weirother'in yüzüne ya da özel olarak herhangi birinin yüzüne bakmadan, böyle bir planın uygulanmasında karşılaşılabilecek zorlukları anlatmaya başladı; bu planda, düşman mevzilerinin bilindiği varsayımından yola çıkıldığını, oysa düşman hareket hâlinde bulunduğu için eldeki bilgilerin yanlış da çıkabileceği görüşünü ileri sürdü. İtirazları yerindeydi ama o bu itirazları ortaya atarken bambaşka bir amaç güdüyordu; asıl niyeti, ta başından beri taarruz planını okul çocuklarına ders belletir gibi kendinden emin bir edayla okuyan General Weirother'e, birtakım aptalların karşısında değil, askerî konularda kendisine ders verebilecek kişilerin karşısında bulunduğunu göstermekti.

Weirother'in tekdüze sesi kesilince, Kutuzov tek gözünü açmıştı; tıpkı, hiç durmadan dönen değirmen taşının tekdüze sesinin kesilmesiyle uyanan bir değirmenciye benziyordu hâli. Langeron'un söylediklerini, 'Siz hâlâ bu saçmalıklarla mı uğraşıyorsunuz!' der gibi bir ifadeyle dinledikten sonra, yine hemen gözünü kapayıp, koltuğuna biraz daha yayıldı.

Bu askerî harekât planını kaleme alan Weirother'i iğnelemek, gururunu adamakıllı incitebilmek amacıyla, tüm cerbezelerini ortaya koyarak konuşmasını sürdüren Langeron, Bonaparte'ın bir karşı saldırıyla bütün bu planları altüst edebileceği görüşünü savunuyordu. Kimden ve ne türlü bir itiraz gelirse gelsin hepsini karşılamaya önceden hazırlıklı olduğu anlaşılan Weirother ise, hor gören bir gülümsemeyle, Langeron'un her itirazını gözünü kırpmadan karşılamaktaydı.

"Saldırmaya niyeti olsaydı, taarruzu bugün başlatırdı," dedi Langeron'a.

Langeron, "Yani, onun elinde taarruz için yeterli kuvvet bulunmadığı düşüncesinde misiniz siz?" diye sordu.

Hastalığın nasıl sağaltılacağı konusunda doktora akıl öğretmeye kalkışan kocakarıya doktor nasıl bakarsa, Weirother de Langeron'a öylece, gülümseyerek baktıktan sonra, "Bütün kuvvetlerinin toplamı kırk bin kişiyi aşamaz," diye karşılık verdi.

Langeron sinsice alay taşıyan bir gülümsemeyle, "Yani, bu duruma göre, biz saldıralım diye uslu uslu bekleyerek, kendi felaketini kendisi hazırlamış oluyor Napolyon," dedi ve yanında oturan Miloradoviç'e, desteklemesini bekler gibi baktı yine. Ne var ki, o sırada Miloradoviç'in iki general arasındaki tartışmadan çok daha başka şeylere dalıp gittiği anlaşılıyordu.

"*Ma foi!** Yarın savaş alanında göreceğiz bakalım, orada anlaşılabilecek her şey," dedi Langeron.

Weirother yine öyle gülümseyerek baktı ona; bununla da, Rus generallerinin itirazlarıyla karşılaşmış olmasının, iki imparator bile onun inancını paylaşıırken, şimdi inancını bir de bu generallere kanıtlamak zorunda kalmasının kendisine pek saçma, pek komik geldiğini anlatmak istiyor gibiydi.

"Düşman ordugâhında bütün ateşler söndürüldü, ayrıca sürekli olarak birtakım gürültüler geliyor o yönden," dedi. "Nedir bunun anlamı? Ya geri çekiliyorlardır -ki, bu bizim için en korkulacak durumdur- ya da mevzilerini değiştiriyorlardır," derken, alaylı alaylı da gülümsedi. "Ama Thuerassa'da mevzilenmeye bile kalksa, yine de bizim ekmeğimize yağ sürmüş olur; bu bakımdan, hazırlıklarımız en ufak ayrıntısına kadar aynen korunacak, hiç değiştirilmeyecektir."

Uzunca bir süredir kuşkularını dile getirebilmek için fırsat kollamakta olan Prens Andrey, "Nasıl olur?" diye lafa karışmaya kalkıştı.

Tam bu sırada Kutuzov uyandı, kuvvetlice öksürdü, gözünü generallerin üzerinde dolaştırdı.

"Yarınki düzenimiz -daha doğrusu, bugünkü düzenimiz, çünkü saat gece yarısını geçmiş bulunuyor- değiştirilemez beyler," dedi. "Düzenlenme alanını duydunuz, şimdi hepimiz üstümüze düşen görevi yerine getireceğiz. Ama bir meydan muharebesine

* Fr. Hiç kuşku yok! -çev.

girmeden önce yapılacak en önemli şey...” deyip bir an sustuktan sonra, “... güzel bir uyku çekmektir,” diye tamamladı.

Yerinden doğrulmaya hazırlanır gibi azıcık kımıldadı. Generaller onu eğilerek selamlayıp birer birer ayrıldılar. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Prens Andrey de çıktı.

• • •

O kadar hazırlandığı hâlde savaş meclisinde düşündüklerini dile getirme fırsatını bulamayan Prens Andrey’in kafası kuşkularla, yüreği huzursuzlukla doluydu oradan ayrılırken. Weirother’le Dolgorukov mu haklıydılar, yoksa Kutuzov’la Langeron ve onlar gibi bu taktik düzenlenme planını onaylamayan öbürleri mi, bunu kestiremiyordu. ‘Peki, ama Kutuzov görüşlerini İmparatora açıkça anlatma olanağını gerçekten de bulamamış olabilir mi? Durum başka türlü de idare edilemez miydi?’ diye düşünüyordu. ‘Saray öyle istiyor diye, birkaç adamın kişisel görüşlerine dayanılarak on binlerce insanın canını tehlikeye atmak benim canımı da tehlikeye atmak, şart mıydı yani?’

‘Evet, yarın savaş alanında öldürülebilirim pekâlâ,’ diye aklından geçiriyordu. Bu ölüm düşüncesiyle birlikte, eskilere ait, onun için çok değerli sürüyle anı bir anda kafasının içinde zincirleme canlanıverdi: babasıyla karısına son kez veda edişi, karısına ilk âşık olduğu günler gözünün önüne geldi; karısının yakında anne olacağını hatırladı ve hem karısı adına, hem kendi adına yüreği cız etti. Böyle aşırı duygusal bir ruh durumu içinde kura kura sinirleri iyiden iyiye bozulunca da kalktı, Nesvitski’yle paylaşmakta olduğu tek göz köy evinden kendini açık havaya atarak, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Dışarıda sis vardı ve ay ışığı sislerin arasından gizemli pırıltılarla süzülüyordu. ‘Evet, yarın, yarın!’ diye düşünüyordu. ‘Yarın belki benim için her şeyin sonu gelecek! Ne bu anıların bir anlamı kalacak, ne de kendileri. İçimden bir ses, ilk kez olanca yeteneğimi gösterebilme fırsatını belki de yarın bulabileceğimi söylüyor bana; belkisi melkisi yok, kesinlikle öyle olacak.’ Ve Prens Andrey’in hayal gücü, gözlerinin önünde bir savaş tablosu yarattı; muharebe

kaybedilmiş, çarpışmalar sadece bir nokta üzerinde yoğunlaşmıştır, komutanlar neye karar vereceklerini şaşırmış durumdadır, işte o mutlu an –bunca zamandır bekleyip durduğu kendi Tulon’u– sonunda ufukta görünmüştür! Prens Andrey, komutanların ve imparatorların yanına çıkar, görüşlerini yalın bir biçimde ve gözünü kırpmadan söyler. Onun görüşlerinin doğruluğu karşısında hepsi de ne diyeceklerini şaşırlar, ama bunları uygulamaktan da acizdirler; dolayısıyla, düşüncelerini uygulamak da Bolkonski’ye düşer. Bir alay, hayır bir tümen alır –yalnız, kimse işime karışmayacak diye de şart koşar– tümeninin başında çarpışmaların yoğunlaştığı o en önemli mevzilere doğru atılıp, tek başına zaferi kazanıverir. İçinden bir başka ses, ‘Ya can çekişmekten ne haber, ölümden ne haber?’ diye sordu. Ama Prens Andrey bu sese hiç kulak asmadan, zaferlerinin düşünüyormuşu sürdürdü. Bundan sonraki muharebenin bütün harekât planını tek başına o yapar. Sözde o Kutuzov’un karargâh subayları arasında yer alan bir yaverdir alt tarafı, ama her işin altından bir başına bu küçücük yaver kalkmaktadır işte! İkinci muharebeyi de bir başına o kazanır. Kutuzov Başkomutanlıktan alınıp, yerine Prens Andrey atanır... Bir başka ses, ‘Eee, sonra?’ diye sordu bu kez. ‘Tutalım ki, on kez ölümden döndün, yaralanmadın, ihanete de uğramadın. Peki, sonra ne olacak yani?’ Prens Andrey, ‘Sonrası işte...’ dedi kendi kendine, ‘sonrasını ben de bilmiyorum ki. Bilemem, hem bilmek de istemem; ama eğer zaferler kazanmak, üne kavuşmak, herkes tarafından sevilme istiyorsam, bu bir suç değil ki. Tek isteğim bu benim; yalnız bunun için yaşıyorum ben. Evet, yalnız bunun için! Bunu hiçbir zaman kimseye söyleyemem elbette, ama ey ulu Tanrım, tek isteğim üne kavuşmak ve insanların sevgisini kazanmak ise, bundan başka hiçbir şey gözümde yoksa ne yapayım yani? Ölümmüş, yaralanmış, ailemi kaybetmiş – bunların hiçbirisi gözümü korkutmuyor ki. İnsanların sevgisini, hem de hiç tanımadığım ve tanımayacağım insanların sevgisini kazanabilmek, bütün insanlara bu sevgiyle hükmedebilmek uğruna, bu hazzı bir an için tadabilme uğruna, sevdiğim kim varsa bu dünyada –babam, kız kardeşim, karım gibi en sevdiğim insanları– ne kadar korkunç, ne kadar sapıkça görünse de hepsini hiç düşünmeden de-

ğışirdim bir anda. Evet, hepsini işte şuradaki insanların sevgisine değışirdim,' diye düşünürken, Kutuzov'un avlusundan kulağına çalınan sesleri dinliyordu. Subayların emir erleri komutanlarının eşyalarını toplayıp denk yaparlarken, bir yandan da çene çalıyorlardı. Emir erlerinden biri, herkesin "Tit" diye çağırıldığı, Prens Andrey'in de tanıdığı Kutuzov'un ihtiyar aşçısına takılıyor, adamın adıyla dalga geçiyordu.

"Tit, hey Tit!" diye habire üsteliyordu emir erinin sesi.

"Ne var be?" diye cevap verdi ihtiyar aşçı.

Alay edenin sesi, "Tit, *stupay molotit!*" (Tit, düvene bin git!) dedi.

Hizmet erlerinin kahkahaları yüzünden ihtiyarın zar zor duyulan sesi, "Hadi oradan be, sen cehennemin dibine git!" diye karşılık verdi.

"Her şeye rağmen ben yine de bu insanların sevgisini kazanmayı, bunlara o sevgi yoluyla hükmedebilmeyi en büyük, en değerli ödöl sayıyorum – bu sevgiyi bana kazandıracak zaferin şan ve şerefi sislerin arasından bir ışık gibi üzerime doğuyor sanki!"

XIII

Rostov o gece bir süvari takımıyla, Bagratyon'un müfrezesinin en önündeki ileri karakol hatlarında devriye nöbetine çıkarılmıştı. Süvarilerini ikişer ikişer karakol hattına dağıtan Rostov da, fena hâlde bastıran uykusunu açmak için atıyla bu karakolları dolaşıyordu. Arkasında, koskoca müttefik ordusunun göz alabildiğine uzanan ordugâhında yanan ateşler donuk donuk parlıyordu; önünde ise sisli, kopkoyu bir karanlık vardı. Bu koyu karanlığın içine diktiği gözlerini ne kadar zorlarsa zorlasın, hiçbir şey göremiyordu. Sislerin içinde kâh kurşuni, kâh kapkara bir şey gördüğünü sanıyordu; derken, daha ileride, düşman ordugâhının bulunması gereken yönde bir ateşin pırıltısını görür gibi oluyor, sonra o pırıltıyı ateşe değil de, uykusuzluktan gözlerinin önünde yıldızların uçuşmasına veriyordu. Göz kapakları ağırlaştıkça ağırlaşıyor, gözleri kapanıyor,

beyninde Denisov'un, İmparatorun görüntüleri, Moskova anıları canlanmaya başlarken gözlerini açınca, atının başıyla kulaklarını burnunun dibinde görüyordu. Bazen de, ancak beş altı adım yakınlıklarına geldiği zaman kendi süvarilerinin karaltılarını seçebiliyor, daha ötesini ise yine o sisli, karanlık gözden gizliyordu. 'Neden olmasın?' diye aklından geçiriyordu Rostov. 'Başka subaylara olduğu gibi, bakarsın bana da denk düşer, İmparatorla karşılaşırım; bana bir görev verir, "Git bak bakalım, şuradaki neymiş öğren de gel," der bana. Böyle, sırf rastlantı eseri tanıdığı subayları sonradan yanına aldığına ilişkin sürüyle hikâye var ya. Ah, keşke beni de öyle bir görevle yanına alsan! Onu nasıl da gözüm gibi korurdum; bütün gerçekleri anlatır, onu kandıranların maskelerini bir bir nasıl da düşürürdüm!' Rostov kafasında canlandırdığı tabloya renk katmak için, hükümdarına sevgi ve bağlılığını daha iyi ortaya koymasına yardımcı olacak bir düşman ya da hain bir Alman da yarattı, bu haini İmparatorun huzurunda bir de güzelce tokatladıktan sonra, büyük bir zevkle öldürdü. Uzaklardan duyulan bir bağırış onu kendine getirdi. İrkilerek gözlerini açtı.

'Neredeyim ben? Ha, öyle ya, karakol nöbetindeyim... Parola-mız: Araba Oku. İşareti: Olmütz. Bizim bölüğü yedeğe almaları da ne can sıkıcı şey, yani...' diye aklından geçiriyordu. 'Beni cepheye yollamalarını isteyeceğim. Başka türlü İmparatoru görebilme fırsatı bulamam belki de. Nöbetimin bitmesine çok kalmadı. Karakolları bir tur daha dolaşır, dönüşte de doğru Generale çıkıp rica ederim.' Eyerinin üstünde gövdesini dikleştirip, nöbet yerlerini dolaşmak üzere atını hızlandırdı. Ortalık biraz ağarmış gibi geldi ona. Sol yanında ışık vurmuş gibi parlayan dik bir iniş, inişin tam karşısında da duvar gibi kapkara yükselen bir tepecik gördü. Tepeciğin üstünde gözüne çarpan beyaz lekenin ne olduğunu çıkaramadı; ağaçlar arasında ay ışığının vurduğu bir kayran mıydı, erimeden kalmış kar tabakası mıydı, yoksa beyaza boyalı evler mi? Bu beyaz lekenin üstünde bir şeyler kımlıdıyor gibi de geldi ona. 'O leke, kardır herhâlde - *leke: une tache*,'* diye yarı Rusça, yarı Fransızca bula-

* Fr. Bir leke. -çev.

nık düşünceler geçiyordu kafasından. 'Nah sana; *tache* değil işte! Nah... *tache* - Na... *tache*... Na - taş... Nataşa, kız kardeşim benim, kara gözlü Nataşa. Na... taş (İmparatoru gördüğümü söyleyince, nasıl da şaşıracaktır!) Nataşa- *tache* - işte benim *sabretache*...'* Böyle uyuklarken, tam o sırada yanından geçmekte olduğu bir süvari erinin, "Komutanım, sağdan gidin komutanım, bu yanda fundalık var," dediğini duydu. Atının yelesine degecek kadar öne düşen başını kaldırdı, süvari erinin yanında dizginleri çekti. Tatlı tatlı bastıran uykusunu küçük bir çocuk gibi, bir türlü açamıyordu. "Peki, ama demin ne düşünüyordum ben? Unutmamalıyım: İmparatorla nasıl konuşacağını mı? Hayır, o değil; o yarınki iş. Hah, tamam! Nataşa. Nataşa; vurdu taş! Kim vurdu taş? Süvariler. Haa, şu pala bıyık süvariler... Tverski Bulvarından geçerken gördüğüm şu süvari, hani, Koca Guryev'in evinin tam karşısında rastladığım süvariye düşünüyordum ben... Koca Guryev... Hey gidi aslan Denisov, hey! Ama bunlar zırva, canım. Önemli olan İmparatorun şimdi burada oluşu. Ama nasıl, gözümün içine baktı baktı da, bir şey söylemek isteyip, cesaret edemediydi... Yok yok, cesaret edemeyen bendim. Bırak şimdi canım, zırva bunlar. Önemli olan, düşündüğüm şeyi unutmamaktır, evet. Nataşa; vurdu taş. Tamam işte!" Başını yine atının yelesine kadar düşmüştü. Birden, üzerine ateş açıldığı kuruntusuna kapıldı. Rostov, gözlerini açmaya çalışırken, uyku sersemliğiyle, "Ne? Nedir o? Çalın kılıcı! Neymiş?" diye söylenip duruyordu. Gözlerini iyice açtığı sırada, ileriden, düşman hatlarının bulunduğu yönden binlerce insanın bir ağızdan bağırdığını, bağrıışların uzun uzun yankılandığını duydu. Bağrıışma duyulur duyulmaz kendi atı da, yanındaki süvari erinin atı da kulaklarını dikivermişti. Bağrıışmaların duyulduğu yönde bir ışık yanıp söndü, sonra bir ışık daha yandı, ardından bir tane daha ve derken, yama- ca yaslanmış düşman hattı üzerinde bir uçtan bir uca kadar ışıklar yandı, bağrıışma gittikçe şiddetlendi, ses büyüdü, büyüdü, büyüdü... Rostov, anlamlarını pek çıkaramamakla birlikte, Fransızca sözcük-

* Fr./İng. Süvari subayı çantası. Rostov, uykunun bulandırdığı beyninde gelişigüzel beliren Rusça ve Fransızca benzer sesli sözcüklerle saçma sapan uyak oyunları yapıyor. -çev.

leri duyuyordu – daha doğrusu, bu sözcüklerin sadece “rrr”lardan ve “aaa”lardan oluşan uğultusunu duyuyordu!

Rostov yanı başındaki süvari erine, “Bu nedir, bu? Nedir sen-ce?” dedi. “Düşman ordugâhından geldiği belli, değil mi?”

Er cevap vermedi.

Rostov bir süre onun cevap vermesini bekledikten sonra, “Ne o, sen duymuyor musun?” diye tekrar sordu.

Er isteksiz isteksiz, “Kim bilir komutanım?” dedi.

Rostov tekrar üsteleyerek, “Sesin geldiği doğrultuya bakılırsa, düşmanın bulunduğu yan oluyor,” dedi.

“Belki öyledir, belki de değildir,” dedi süvari eri. “Ortalık karanlık. Heey! Tek dur lan!” diye de huysuzlanan atına çıkıştı. Işıkların yakılmasından ve bağrıışmalardan işkillenen Rostov’un atı da huysuzlanıyor, ön ayağıyla donmuş toprağı eşeleyip duruyordu. Bağrıışmalar yükseldi, yükseldi, sonunda ancak binlerce kişilik bir ordunun bir ağızdan koparabileceğı kükremeye dönüştü. Fransız ordugâhı olması gereken yerde ışıklar şimdi çok daha uzun bir hat boyunca yanıyordu. Rostov’un uykusu iyice açılmıştı artık. Düşman ordusundan yükselen neşeli haykırıışlar genç subayın üstünde canlandırıcı bir etki yaratmıştı. Şimdi açık seçik duyabiliyordu Rostov: “*Vive l’Empereur! l’Empereur!*”*

Yanındaki süvari erine, “Pek uzakta sayılmazlar, hemen şu çayın ardındalar,” dedi.

Karşılık vermeksizin, sadece içini çekmekle yetinen er öfkeli öfkeli boğazını temizledi. İleri karakol hattının bulunduğu yünden onlara doğru süratli ile gelmekte olan bir atın nal sesleri duyuldu ve sislerin arasında fil kadar iri görünen bir süvari çavuşu birdenbire karşılarına çıkıverdi.

Atını sürüp Rostov’un yanına gelen çavuş, “Komutanım, generaller!” dedi. Seslerin geldiğı, ışıklarla donanmış yerden gözlerini hiç ayırmadan çavuşla birlikte giden Rostov, kendi karakol hatları üzerinde dörtnala gelen atlılarla karşılaştı. Bunlardan biri kır bir ata binmişti. Prens Bagratyon, Prens Dolgorukov’la birlikte yaverlerini de yanlarına alarak, düşman hatlarındaki bu ışıklı, bağ-

* Fr. “Yaşasın İmparator! İmparator!” –çev.

rışmalı tuhaf gösterinin nedenini anlamaya çıkmış, buraya kadar gelmişti. Rostov, Prens Bagratyon'un yanına varıp gördüklerini, duyduklarını bildirdikten sonra yaverlerin yanına çekilerek generallerin kendi aralarındaki konuşmalarına kulak kabarttı.

Dolgorukov, "Siz benim dediğime inanın," diyordu Prens Bagratyon'a, "aldatmacadan başka bir şey değildir bu; aslında bütün ordusunu geri çekmiş, artçı birliklere de bizi kandırmak için ateş yakıp gürültü çıkarmalarını emretmiştir."

"Ben pek öyle sanmıyorum," dedi Bagratyon. "Akşamüstü bile şu tepenin üstü asker kaynıyordu; geri çekilmiş olsaydı, o kadar askeri orada bırakmazdı..." Bagratyon, Rostov'a döndü: "Subay efendi! Düşmanın karakol nöbetçileri hâlâ yerlerinde duruyor mu orada?"

"Akşama kadar oradaydılar, ama şimdi bilemeyeceğim komutanım. Bir iki er alıp, gidip bakayım mı?" dedi Rostov.

Bagratyon kımıldamadan duruyor, sisler arasından Rostov'un yüzünü seçmeye çalışıyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra, "Hadi, gidip bir bakıverin öyleyse," dedi.

"Başüstüne, komutanım!"

Rostov atını mahmuzladı, Çavuş Fedçenko ile başka iki süvari erine de seslenip ardından gelmelerini emrederek, hâlâ bağırışmaların duyulduğu yöne doğru, süratli ile bayır aşağı sürdü hayvanını. Kendisinden önce başka hiçbir Rus askerinin ayak basmadığı, o gizemli, tehlikelerle dolu, sisli karanlığın içerilerine doğru üç süvari ile bir başına at sürerken, içinde hem bir ürküntü hem de kıvanç duyuyordu Rostov. Bagratyon, bayırın başından, çayın öte yanına geçmemesi için bağırmıştı ardından, ama Rostov onu duymazlıktan gelmişti; karanlığın içinde daha derinlere dalıyor, ikide birde çalılırları ağaç, kayaları adam sanıp, her seferinde de yanıldığını anlıyor, ama durmadan ilerliyordu. Bayır aşağı indikçe, geride kalan Rus hatları da, öndeki düşman hatları da görünmez olmuştu, buna karşılık, Fransızların sesleri şimdi daha iyi duyuluyordu. Vadide, az ilerisinde dereye benzer bir şey ilişti gözüne, ama yanına varınca bunun bir yol olduğunu anladı. Atını yola çıkarıp dizginleri çekti ve yol boyunca mı gitsin, yoksa yolu keserek öbür yamaçtaki kap-

karanlık tarlaya mı vursun diye bir süre kararsız kaldı. Sisler içinde tarladan daha aydınlık duran yoldan gitmek tehlikeli olacaktı, çünkü yolun beyazlığı üstünde karaltıları daha kolay seçilirdi. “Ardımdan gelin, yolun öbür yanına geçiyoruz,” dedi ve tepenin üstünde akşamleyin Fransız devriyelerinin görüldüğü noktaya doğru, yokuş yukarı dörtnala sürdü hayvanını. Ardından gelen süvarilerden biri, “Komutanım, işte orada!” diye bağırdı. Rostov, hemen ilerisinde sislerin içinde beliren karaltının daha ne olduğunu anlamaya vakit bulamadan, bir alev parladı ve bunu bir tüfek sesi ile aynı anda tepesinden vınlayarak geçip giden kurşunun, sisin derinliklerinde çarçabuk yitiveren iniltisi izledi. Bir başka tüfeğin falya tavasındaki ağızotunun parlayan alevi göründü ama sevk barutu ateş almadığı için tüfek patlamadı. Rostov atının başını çevirdi, yüz geri edip dörtnala fırladı. Aralıklı olarak dört el daha ateş edildi ve ayrı ayrı tonlarda ısıklık çalarak geçen dört kurşun sislerin içine gömüldü. Rostov, silah seslerinin duyulmasıyla birlikte kendisi gibi heyecanlanan atının dizginlerini çekti, hayvanı yavaşlatıp âdeta yürüyüş kararına indirdi. Dönüş yolu boyunca, neşeli bir ses içinden hep, ‘Hadi, bir tane daha! Bir tane daha gelsin, hadi!’ deyip durdu. Ne var ki, bir daha ateş eden olmadı.

Rostov ancak Bagratyon’a iyice yaklaştıktan sonra atını tekrar dörtnala kaldırdı ve eli kasketinin siperliğinde, selam durumunda Generalin yanına vardı.

Dolgorukov, düşman ordusunun tamamıyla geri çekildiği ve sırf onları aldatmak amacıyla ateş yaktıkları düşüncesinde hâlâ diretiyordu.

Rostov dörtnala yanlarına vardığı sırada, “Canım, bu neyi kanıtlar ki?” diyordu Dolgorukov. “Geri çekilirler de, yine de karakol nöbetçilerini bırakabilirler.”

“Hepsinin çekilip gitmediği besbelli, Prens,” dedi Bagratyon. “Sabaha kadar bekleyelim hele, o zaman her şey anlaşılır.”

Atının üstünde yaptığı o heyecanlı keşif serüveninin, hele kurşun seslerinin yarattığı canlandırıcı etkiyle dudaklarında beliren gülümsemeye hâlâ engel olamayan Rostov, eli kasketinin siperliğinde, öne doğru eğilerek, “Karakol nöbetçileri hâlâ tepedeler;

akşamleyin görüldükleri yerden ayrılmamışlar komutanım,” diye raporunu verdi.

“Çok iyi, çok iyi,” dedi Bagratyon. “Size teşekkür ederim, subay efendi.”

“Komutanım, sizden bir ricada bulunabilir miyim?” dedi Rostov. “Bizim bölük yarın yedekte kalıyor. Geçici görevle birinci bölüğe naklimi isteyebilir miyim?”

“Adınız nedir?”

“Kont Rostov.”

“Eh pekâlâ, emir subayım olarak benim yanımda kalabilirsiniz.”

“İlya Andreyiç’in oğlu mu?” diye sordu Dolgorukov.

Rostov ona cevap vermedi.

“Buna olmuş gözüyle bakabilir miyim, komutanım?”

“Emrini çıkarırım.”

‘Yarın bir de bakarsın, İmparatora benimle bir haber yollayıverirler,’ diye içinden geçirdi Rostov. ‘Yaşasın!’

• • •

Düşman hatlarında yakılan ateşlerin, bağrıışmaların nedeni, askerlere Napolyon’un emri okunurken, tam da o sırada bizzat İmparatorun at sırtında açık ordugâhı dolaşmaya çıkmış olmasıydı. İmparatorlarını gören Fransız askerleri, ellerine geçirdikleri sap demetlerini meşale gibi tutuşturup, “Vive l’Empereur!” diye bağrıışarak ardı sıra koşmaya başlamışlardı.

Napolyon’un yayınladığı emir şuydu:

Askerler! Avusturyalıların Ulm’daki yenilgisinin öcünü almak için Rus ordusu üzerimize yürüyor; bunlar, sizin Hollabrünn’den bozup ta buraya kadar kovaladığınız aynı taburlardır. Bizim mevzilerimiz sağlamdır; düşman ise, beni sağ kanadımdan kuşatmak için ilerlerken ister istemez kendisi bana açık verecektir. Askerler! Taburlarınızın başında bizzat ben bulunacağım. Sizler, her za-*

* Tolstoy’un, Schöngraben diye sözünü ettiği, muharebenin geçtiği yer burasıdır. Bu iki yer birbirine çok yakındır. –İngilizce çev.

manki gözüpekliğinizle düşman saflarını bozduğunuz, onlara yenilginin tadını tattırdığınız sürece ateş hattından uzak duracağım, ama zaferin bir an bile kuşkulu görünmesi durumunda, İmparatorunuzu en öndeki ateş hattında, göğsünü düşmanın ateşine siper etmiş bulacaksınız! Çünkü ulusumuzun onuru demek olan Fransız piyadelerinin onurunun yeni bir sınavdan geçeceği böyle bir günde, zaferin kazanılması belirsizlik içinde bırakılamaz.

Yaralıları kaldırmak için saflarınızın arasını sakın açmayınız! Kafalarınızda yalnız bir tek düşünce olmalıdır: yürekleri ulusumuzda duydukları kinle dolu, bu kiralık İngiliz uşaklarını tepelemek! Kazanacağımız bu zaferle seferimiz sona erecek ve kışlalarımıza çekilerek, şu sırada Fransa'da silah altına alınmakta olan taze kuvvetlerimizle orada birleşeceğiz. O zaman yapacağım barış antlaşması ulusuma da, size de, bana da layık bir barış antlaşması olacaktır.

NAPOLYON

XIV

Sabahın beşinde hava hâlâ adamakıllı karanlıktı. Merkezdeki kuvvetler, yedekler ve Bagratyon'un sağ kanadını oluşturan birlikler henüz yerlerinden kımıldamamıştı. Buna karşılık sol kanattaki piyade, süvari ve topçu müfrezeleri çoktan ordugâhlarından çıkmışlar, hareket hâlindeydiler. Tepelerden aşağı ilk inen bunlar olacak ve bu kuvvetler, Weirother'in planına göre Fransızların sağ kanadı üzerine taarruzu başlatarak, onları Bohemya dağlarına kadar sürecektirdi. Şimdi bu askerler ellerine geçirdikleri, işe yaramayan ne varsa, öbek öbek yakılan ateşlere atmaktaydılar, bu yüzden de ortalığı gözleri yakan bir duman kaplamıştı. Hava karanlıktı ve ısıracı bir soğuk vardı. Subaylar çaylarını aceleyle yudumlayıp kahvaltılarını bir an önce bitirmeye bakıyor, çoban ateşlerinin çevresine toplanan askerler bir yandan peksimetlerini çiğneyip ısınmak için yerlerinde tepinirlerken, bir yandan da bozulmuş barakalarından çıkan tahtaları, sandalyeleri, masaları, te-

kerlekleri, tahta tekneleri; kısaca, taşıyamayacakları, işlerine yaramayacak ne varsa hepsini alevlerin içine atıyorlardı. Müfrezelerin kılavuzluğunu yapacak olan Avusturyalılar, Rus birliklerinin içine girip çıkıyor, ileri harekâtın başladığını bildiren haberci görevi yapıyorlardı. Bir alay komutanının karargâhı yanında Avusturyalı bir subay görünür görünmez, alay hemen hareketleniyordu: Tütün çubuklarını çizmelerinin konçlarına sokuşturan askerler koşma koşma ateşlerin başından ayrılıyor, torbalarını arabalara yüklüyor, silahlarını kapıp sıraya giriyorlardı. Subaylar üniformalarını ilikleyip kılıçlarını, çantalarını kuşanıyor, bağıra çağıra dolaşarak asker sıralarını denetliyorlardı. Emir erleriyle, yük arabalarından sorumlu ulaştırma erleri hayvanları koşuyor, arabaları yükleyip sıkıca bağlıyorlardı. Yaverler, tabur ve alay komutanları atlarına binip istavroz çıkardıktan, ağırlıklarla geride kalacak erata son emirleri vererek bitirilmesini istedikleri işleri de ısmarladıktan sonra, uygun adım yürüyüşe geçen binlerce asker ayağının çıkardığı tekdüze raprapların yankılanan uğultusu yükseldi. Havayı saran duman ve daha beter bastıran sis yüzünden ayaklarını nereden kaldırıp nereye bastıklarını bile göremeyen müfrezeler nereye gittiklerini bilmeden ilerlemeye başladılar.

Bir denizci nasıl gemisinin içinde o gemiye bağlı olarak hareket ederse, yürüyüş hâlindeki bir alayın her eri de o alayın bir parçası olarak, alayıyla birlikte hareket eder, âdeta alay onu taşır götürür. Gemi hangi tehlikelerle dolu olduğu bilinmeyen, hangi yabancı sulara yelken açmış olursa olsun, gemici nasıl çevresinde hep aynı direkleri, aynı yelkenleri, aynı donanımı görürse, asker de aynen onun gibi çevresinde hep aynı silah arkadaşlarını, aynı asker sıralarını, aynı çavuş İvan Mitriç'i, alay maskotu olan Juçka adlı aynı köpeği ve aynı komutanları görür.

Gemisinin hangi enlemde yol aldığı askerin pek umurunda değildir; ama savaşa girileceği gün, tüm ordunun ortak manevi dünyasını oluşturan genel havasında –niçin ve nereden ortaya çıktığını kimsenin bilmediği– bir sertlik, bir yürek katılaşması belirir ve ayrıcasız her askerin farkına vardığı bu sertlik, yaklaşmakta olan çok ciddi, çok önemli bir şeyin habercisi gibi hepsinin

yüreklerinde alışık olmadıkları bir merak uyandırır. Savaş günü erat, alayıyla ilgili alışılmışlığın dışına taşmaya çabalar, heyecanlı heyecanlı hep çevreyi kollar, dikkatle sağına soluna bakınır, neler olup bittiğini çevresindekilerden öğrenmeye çalışır merakla.

Gün ağarmaya başladığı hâlde, yoğunlaşan sis yüzünden müfrezeler on adım ötelerini göremiyorlardı. Küçük çalı kümelerini kocaman ağaç gibi görüyor, dümdüz arazide yarlarla, bayırlarla karşılaştıklarını sanıyorlardı. Her yandan, her an, on adım öteden bile görünmeyen düşmanlar çıkabilirdi. Bununla birlikte, bahçelere ve kapalı alanlara girmemeye dikkat ederek, bilmedikleri bir arazide tepeleri aşarak, tepeleri inerek hep aynı yoğunluktaki sis içinde ilerleyen müfrezeler uzun bir süre hiç düşmanla karşılaşmadan yol aldılar. Bir süre sonra bu duruma alışan askerler, artık yakınlarında düşmanın değil; önlerinde, arkalarında, sağlarında ve sollarında sadece, kendileri gibi hep aynı doğrultuda ilerleyen Rus müfrezeleri bulunduğu bilincine vardılar. Nereye gittiklerini bilmeseler de, aynı yere kendi askerlerinden daha binlercesinin de gittiğini bilmeleri hepsinin içini rahatlatıyordu. Saflarda konuşmalar bile başlamıştı:

“Bakın yahu, Kursk’lular bizden önce geçip gitmişler bile!”

“Bizimkiler amma da çok asker toplamışlar bir araya be kardeşim! İnsanın akli durur! Dün gece ordugahtaki ateşlere şöyle bir baktım da, ucu bucağı görünmüyordu yahu! Aynen Moskova sanırsın!”

Müfrezelere komuta eden yüksek rütbeli subaylardan biri bile yanlarına gelmediği, erata iki çift söz söylemediği hâlde (daha önce savaş meclisinde de gördüğümüz gibi, benimsenen savaş planını beğenmedikleri için canları sıkkın olan komuta kademesi sadece emirleri yerine getirmekle yetiniyor, askeri coşturmak ya da yüreklendirmek için özel bir çaba harcamaya istekli görünmüyordu), yine de, her çarpışma öncesinde görüldüğü üzere –hele taarruz eden de kendileri olduğu için– yürüyüş kollarındaki tüm askerin neşesi yerindeydi.

Ama yoğun sis içinde bir saat kadar yürüdükten sonra askerin büyük bir bölümü durmak zorunda kaldı ve yönetim hatasından

ileri gelen çapraşık bir durumla karşı karşıya kalındığına ilişkin tatsız bir duygu hızla yayıldı. Bu duygunun hızla nasıl olup da yayılabildiğini açıklamak çok zordur; ama gerçek şu ki, bu duygu dağdan inen sel gibi karşı konulmaz bir hızla, daha kimse ne olduğunu anlayamadan (hem de haklı olarak) yayılmış bulunuyordu. Rus ordusu yanında müttefikleri bulunmadan, bir başına hareket ediyor olsaydı, yönetimde yanlış yapıldığı kanısı bu kadar çabuk yayılmaz, kanının yayılması ve pekişmesi epeyce zaman alırdı belki de. Ama şimdi yanlarında bir müttefikleri olduğu ve karışıklığın suçunu *laftan anlamaz** Almanlara yükleyivermek doğallıkla işlerine geldiği için, herkes bu tehlikeli yönetim hatasını “sosisçiler”in işlediğine inanmakta son derece hevesli ve aceleci davranıyordu.

“Niye durduk yahu? Önümüz mü kapalı? Yoksa Fransızlarla mı karşılaştık?”

“Yok canım, öyle bir ses duymadık ki. Düşmanla karşılaşsak, çoktan ateş açarlardı.”

“Hadi bakalım yürüyoruz diye iki ayağımızı bir pabuca soktular, ondan sonra da getirip, yazının ortasında hiç nedensiz durduruverdiler. Hep şu Allah’ın belası Almanların yüzünden! Ne sersem herif bunlar be yahu!”

“Bana kalsa bunların topunu en öne, ateş altına sürerdim ya, ne gezer, en geride koyun sürüsü gibi birbirlerine sokulmuşlardır şimdi. Biz de burada aç açına duralım böyle!”

Subaylardan biri, “Yahu burada hep böyle çakılı mı kalacağız?” dedi. “Duyduğuma göre ileride süvariler tıkiyormuş önümüzü.”

Bir başka subay da, “Ah, şu gözü kör olası Almanlar!” dedi. “Kendi memleketlerinin arazisini bile tanımıyorlar daha!”

Atını sürüp konuşan subayın yanına gelen bir yaver, “Sizinkisi hangi tümen oluyor?” diye sordu.

“On sekizinci.”

“Öyleyse niye hâlâ buradasınız? Çoktan cepheye varmış olmanız gerekirdi. Şimdi akşama kadar zor varırsınız,” dedi yaver. “Ne

* O dönemde Rus askeri için, Avusturyalılar da, Rusça konuşmayan herkes de birer “Alman” idi. Rusçada “Alman” (Nemeç) sözcüğü “ne dediği anlaşılmayan kişi”, “sersem” anlamına gelir. –İngilizce çev.

saçma sapan emirler veriliyor yahu! Ne yaptıklarını kendileri de bilmiyor bunlar!” diyip atını mahmuzladı, dörtnala uzaklaştı.

Derken, atı üstünde bir general, yabancı bir dilde bağıra bağıra bir şeyler söyleyerek geçti yanlarından.

Askerlerden biri, uzaklaşan Generali taklit ederek, “‘Fan-fin-fon’ eder dururlar,” dedi. “Adam gibi konuşsalar da, biz de anlasak ya! Böyle alçakları kurşuna dizeceksin!”

“Saat dokuza kadar mevzilerimizi tutmamızı emrettiler, oysa daha yarı yolu bile almadık. Emir dediğin de böyle olacak yani!”

Buna benzer konuşmalar duyuluyordu her yanda.

Yürüyüşün başında kabına sığmayan askerin bütün enerjisi, yönetim bozukluğunun yarattığı huzursuzluk yüzünden şimdi Almanlara karşı bir öfkeye dönüşmekteydi.

Karışıklığın nedeni şuydu: Avusturya süvarileri tam Rus ordusunun sol kanadına iyice yaklaştıkları sırada, Rus ordusunun merkeziyle sağ kanadı arasında fazla boşluk kaldığını fark eden yüksek komutanlık, tüm süvari birliklerinin gerisin geriye, sağ kanada kaydırılması emrini vermiş, piyade birlikleri de, binlerce süvari önlerinden geçip gidene kadar beklemek zorunda kalmışlardı.

Rus piyade birliklerinin en önünde, Avusturyalı bir kılavuz subayla bir Rus generalı arasında da anlaşmazlık çıkmıştı. Rus generalı avazı çıktığı kadar bağırıyor, süvarilerin durdurulmasını istiyor, Avusturyalı da kabahatin kendisinde olmadığını, emrin yüksek komutanlık tarafından verildiğini açıklamaya çalışıyordu. Huzursuzluğu gittikçe artan, hevesi kırılan asker de çakılı kaldığı yerde öylece bekliyordu. Bir saat kadar süren bir bekleyişten sonra harekete geçirilen birlikler, yokuş aşağı inmekte olduklarını fark ettiler. Yükseltelerde hafif hafif dağılmaya başlayan sis; çukurlarda, askerin inmekte olduğu yamacın eteklerinde hâlâ yoğunluğunu koruyordu. İleriden, sislerin içinden bir tüfek sesi duyuldu, bunu ikincisi izledi. Önceleri değişik aralıklarla ta-ka-tak-tak diye duyulan düzensiz tüfek sesleri gittikçe sıklaştı, düzene girdi ve ufacak bir dere olan Holdbach boyunda, aynı adla anılan çarpışma böylece başladı.

Dere boyunda hemen düşmanla karşılaşacaklarını hiç ummadıkları için sislerin içinde düşman böyle birdenbire karşılığına çıkınca şaşırın, komutanlarından yüreklendirici bir söz bile duymayan, en kötüsü de yoğun sis içinde burunlarının dibini bile göremeyen Rus askerleri, iş işten geçti diye düşünerek isteksizce ateş ediyor, duraklaya duraklaya ilerliyor, bu arada, bilmedikleri arazide kendi birliklerini boşu boşuna arayarak dolaşıp duran yaverlerden ya da subaylardan zamanında verilmiş tek bir komut bile alamıyorlardı. Vadinin dibine kadar inen birinci, ikinci ve üçüncü müfrezeler çarpışmaya işte bu koşullar altında girmiş bulunuyorlardı. Başında Kutuzov olan dördüncü müfreze ise Prätzen yaylasında bekliyordu.

Çukurluklarda yoğunlaşan sis, yükseltilerde açılmaya başlamıştı gerçi, ama az ilerisi hâlâ görülemediği için cephe hattında neler olup bittiği anlaşılamıyordu. Saat dokuza kadar da, düşmanın esas kuvvetlerinin Rusların sandığı gibi on kilometre ötede mi, yoksa o sis denizinin içinde hemen burunlarının dibinde mi olduğu anlaşılamadı.

Sabahın dokuzu oldu. Aşağıdaki düzlük hâlâ deniz gibi ke-sintisiz bir sis tabakasıyla örtülüyken, yükseğe kurulmuş Schlappanitz köyünde, mareşallerinin arasında Napolyon'un durduğu yerde, ortalık günlük güneşlikti. Yukarıda gök pırıl pırıl, masma-viydi ve aşağıdaki sis denizine kocaman soluk kırmızı bir tekerlek gibi vuran güneşin yansıması o süt beyazı yüzey üzerinde dalga dalga kıvrılıyordu. Tüm Fransız ordusuyla birlikte Napolyon da, müttefik kuvvetlerinin aşmak ve öbür yanında mevzilenerek ta-arruzu başlatmak istedikleri, Sokolnitz-Schlappanitz arasına düşen dere yatağının ve bataklık arazinin öbür yanında değil, tam tersine beri yanda, hem de müttefik kuvvetlerine o kadar yakın bulunuyorlardı ki, Napolyon dürbüne bile gerek duymadan atlılarla piyadeleri ayırt edebiliyordu. Napolyon, İtalya Seferi boyunca giydiği mavi kaputuyla, ufak yapılı kır bir Arap atının üstünde, mareşallerinin az ilerisinde duruyordu. Sis denizinin içinden ağır ağır yükselir gibi belirmeye başlayan tepeleri ve uzakta, bu tepeler üzerinde hareket eden Rus askerlerini sessizce seyredi-

yor, vadiden gelen tüfek seslerini dinliyordu. Zayıf –o sıralarda inceliğini henüz koruyan– yüzünde bir kas bile kıtıldamıyordu; parlayan gözlerini bir nokta üzerine dikmiş, oradan hiç ayırmıyordu. Tahminleri doğru çıkıyordu. Rus kuvvetlerinin bir bölümü vadiye inip göletlerle gölcüklere doğru ilerlerken bir bölümü de, onun kilit noktası saydığı, dolayısıyla ele geçirmek istediği Pratzen yükseltisindeki mevzileri boşaltıyordu. Pratzen köyü yakınlarındaki iki tepe arasını kaplayan sisin içinde süngü uçları ışıltılı parlayan Rus kollarının hep aynı yöne, vadiye doğru ilerleyerek birbirini ardından sisin içine daldıklarını görebiliyordu Napolyon. Geceleyin kendisine ulaşan istihbarattan, ileri karakol hatlarında bütün gece duyduğu tekerlek ve ayak seslerinden, Rus kollarının hareketlerinde sezilen gevşeklik ve düzensizlikten, kısaca, bütün kanıtlardan şu kesin sonuca varmıştı: Düşmanı onun uzakta, çok daha ileride olduğunu sanıyordu; Pratzen dolaylarında ilerleyen kollar Rus ordusunun merkez kuvvetlerini oluşturuyordu; Bu merkez kuvvetler şu anda kendisine taarruz edemeyecek kadar zayıflamış, seyrelmiş bir durumdaydı. Bununla birlikte, Napolyon hâlâ bekliyor, savaşı başlatmıyordu.

O günün kendisi için taşıdığı çok önemli bir başka anlamı da vardı – imparator tacını giydiği günün yıldönümüydü. Sabaha karşı birkaç saat uyuduğu için çok zinde kalkıp, insanın gözüne her şeyi olanaklı gösteren, her konuda başarı inancı veren sağlıklı ve mutlu bir ruh durumu içinde atına binip buraya gelmişti. Gözlerini sislerin içinden yükselen tepelere dikmiş, kıtıldamadan dururken, yüreğindeki sevdanın mutluluğu yüzüne vuran yeni yetme bir oğlan çocuğu gibi, güvenç dolu bir mutluluğun belli belirsiz yansıdığı soğuk yüzünde kararlılık okunuyordu. Arkasında bekleyen mareşalleri onun dikkatini dağıtmamaya özen gösteriyorlardı. Napolyon, köyün kurulu olduğu Pratzen yükseltilerine doğru baktı, sonra gözlerini sislerin arasından ağır ağır yükselen güneşe çevirdi.

Güneş sislerin arasından tamamıyla kurtulup göz kamaştıran bir parlaklıkla tarlaların ve sis denizinin üzerinde ışıdamaya başlayınca (âdeta savaşı başlatmak için deminden beri bunu bekliyor-

muş gibi), Napolyon, biçimli, beyaz elinden çıkardığı eldiveniyle mareşallerine bir işaret yapıp savaşı başlatma emrini verdi. Mareşaller, yaverleriyle birlikte dörtnala çeşitli yönlere dağıldılar ve birkaç dakika içinde, sol yandaki vadiye doğru durmadan ilerleyen Rus kuvvetlerinin boşaltarak saldırıya açık bıraktığı Pratzen yaylasına doğru, Fransız kuvvetleri yürüyüşe geçtiler.

XV

Saat sekizde Kutuzov, Miloradoviç'in dördüncü müfrezesinin başında, Pratzen yaylasına gelmişti; bu dördüncü müfreze, bu sırada ovaya inmiş bulunan Prjebijevski ve Langeron'un müfrezelerinin boşalttığı yeri tutacaktı. En öndeki alayın eratını selamladıktan sonra yürüyüş komutunu bizzat veren Kutuzov böylelikle, müfrezeye kendisinin komuta edeceğini de göstermiş bulunuyordu. Pratzen köyüne varınca orada durdu Kutuzov. Prens Andrey de, Başkomutanın maiyet erkânını oluşturan büyük kalabalık içinde yer almaktaydı. Uzun zamandan beri beklediği anın gelip çatıldığını gören biri gibi hem heyecanlı, hem sinirliydi, ama kendini tutuyor, sakin görünmeye çalışıyordu. Kendi Toulon'una ya da kendi Arcola köprüsü zaferine bugün erişeceğine inancı tamdı. Bunun nasıl gerçekleşeceğini gerçi kendi de bilmiyordu, ama gerçekleşeceğine kesinlikle inanıyordu. Rus askerlerinin yayılma ve mevzilenme biçimini, Rus ordusunda bu işleri en iyi bilen herhangi bir subay gibi en ince ayrıntısına kadar bellemişti Prens Andrey. Şu sırada zaten uygulanabilme olanağı ve olasılığı bulunmayan kendi stratejik planını çoktan kafasından çıkarmıştı. Şimdi sadece, Weirotter'in planının uygulanmasını düşünüyor, bu uygulama sırasında kendisinin geniş bilgisinden ve çabuk karar verebilme yeteneğinden yararlanmak istedikleri zaman hemen harekete geçmek üzere, Weirotter'in planıyla ilgili çeşitli olasılıklar, çeşitli kombinasyonlar üzerinde kafa yoruyordu.

Sol yandan, aşağıdaki sisler arasından, birbirlerini göremeden karşılıklı ateş açan iki düşman kuvvetin silah sesleri duyuluyordu.

Prens Andrey'e öyle geliyordu ki, savaşın yoğunlaşacağı, dolayısıyla da "zorluğun baş göstereceği ve kendisini yollayacakları" keşim orası olacaktı. 'Bir tugay ya da tümen alır, elde sancak, oraya atılır, önüme çıkanı ezerim,' diye içinden geçiriyordu.

Önünden geçen taburların sancaklarına bakarken, elinde olmadan duyulanıyordu. Sancaklara bakarken, her biri için ayrı ayrı, askerlerin önünde ileri atılırken elimde tutacağım sancak belki de bu olacaktır, diye düşünüyordu. Sabahın ilerleyen saatlerinde yükseklerde sis tamamıyla kalkmış, yerde biraz kırağı kalmış, sonra o da çiye dönüşmüştü, ama vadilerin arası hâlâ süt beyazı bir deniz gibi sisle doluydu. Rus birliklerinin içine daldığı, silah seslerinin duyulduğu, sol yana düşen vadide hiçbir şey görünmüyordu. Yukarıda masmavi gökyüzü, sağda güneşin ateşten, koskoca topu görünüyordu. Önde, o sis denizinin beri kıyısında ormanlık tepelerin sırtları göze çarpıyor ve düşman kuvvetleri tarafından tutulduğu varsayılan bu tepelerin üstünde bir şeyler zar zor seçilebiliyordu. Sağ yandan atların toynak sesleri, araba tekerleklerinin çıkardığı gürültüler geliyor, zaman zaman da sis denizinin içine dalmakta olan Muhafız Piyadelerin süngü uçları pırıldıyordu; sol yanda, köyün arkasında da aynı biçimde süvari kuvvetleri yığın yığın sis denizinin içine dalıp gözden kaybolmaktaydı. Önde ve arkada piyade kuvvetleri ilerliyordu. Bütün birlikler köyün öbür ucunda atının üstünde duran Başkomutanın önünden geçip gidiyorlardı. Kutuzov o sabah çok yorgun ve sinirli görünüyordu. Önünden geçmekte olan piyadeler, herhâlde ileride bir şey önlerini tıkadığı için, emir almadan durdular.

Atını sürüp yanına gelen bir generale Kutuzov, "Söyleyiverin şunlara da, tabur düzeni alıp köyün çevresinden dolaşsınlar," dedi öfkeyle. "Tam düşmanla karşılaşılacağı bir sırada bütün erati köyün daracık sokaklarından tek sıra hâlinde geçirmenin doğru olmayacağını nasıl oluyor da düşünemiyorsunuz sayın komutan; bu kadcılık şeyi nasıl akıl edemiyorsunuz yani?"

"Köyü geçer geçmez hemen tabur düzeni aldıracaktım, çok sayın Başkomutanım," dedi General.

Kutuzov acı acı güldü.

“Düşmanın gözü önünde tertiplenip onlara koskoca bir cephe gösterirsiniz böylelikle de – maşallah doğrusu!”

“Düşman bizden çok uzakta bulunuyor çok sayın Başkomutanım. Bizim stratejik plana göre...”

“Stratejik planmış!” diye aniden parlayarak haykırdı Kutuzov. “Kim söyledi bunu size? Hadi bakayım, hadi, size nasıl emrediliyorsa, öyle hareket ediniz.”

“Başüstüne, komutanım.”

Nesvitski, “*Mon cher*,” diye fısıldadı Prens Andrey’in kulağına, “bizim ihtiyar burnundan soluyor.”

Şapkasında yeşil tüyler bulunan beyaz üniformalı bir Avusturya subayı dörtnala Kutuzov’un yanına gelip, dördüncü müfreze harekete geçti mi, geçmedi mi diye İmparator adına sordu.

Ona cevap vermeksizin başını çeviren Kutuzov’un gözü rastlantı eseri Prens Andrey’e ilişti; az ilerisindeki Bolkonski’yi görünce, olan bitende yaverinin hiçbir suçu bulunmadığını hatırlamış gibi, yüzünün öfkeli, sert çizgileri yumuşadı. Avusturyalı subayın sorusunu hâlâ cevapsız bırakarak, Bolkonski’ye emir verdi:

“*Mon cher*, üçüncü tümenin köyden çıkıp çıkmadığını gidip anlayıverin. Söyleyin onlara, benim emrimi beklesinler.”

Prens Andrey tam gitmeye hazırlanırken Kutuzov durdurdu onu.

“Uçların önüne nişancılar çıkarıp çıkarmadıklarını da sorun,” diye ekledi. Sonra, Avusturyalı subaya hâlâ cevap vermeksizin, “Ne işler yapıyor bunlar, ne işler yapıyor bunlar!” diye kendi kendine söylendi.

Prens Andrey emri yerine getirmek üzere dörtnala fırladı.

İlerlemekte olan taburların arkasından yetişip üçüncü tümeni durdurdu ve yürüyüş kollarının ilerisine nişancı filan çıkarılmamış olduğunu öğrendi. Müfrezenin en önündeki alayın komutanı ileriye nişancılar çıkarılması için Başkomutanın emir verdiğini duyunca buna çok şaşırdı. Alay komutanı kendisinin önünde başka Rus birlikleri bulunduğuna, düşmanın ise en az on kilometre ileride olduğuna inanıyordu. Gerçekte ise, müfrezenin önünde

sislerin içinde kaybolan bomboş bir yamaçtan başka bir şey yoktu. Alay komutanına, savsaklanmış olan önlemin alınarak nişancılar çıkarılması emrini ilettikten sonra, Prens Andrey dörtmala geri döndü. Kutuzov hâlâ aynı noktada duruyordu; şişman gövdesi eyerin üstünde yaşlılığın da verdiği yorgunlukla gevşekçe duruyor, uykulu gözlerini açamayarak habire esniyordu. Askerler hâlâ yürüyüşe geçmemişler, silahlarının dipçikleri yere dayalı olarak esas duruşta bekliyorlardı.

Kutuzov yanına gelen Prens Andrey'e, "İyi, iyi," dedikten sonra, saati elinde, kendisine, sol kanattaki bütün müfrezeler çoktan gittiklerine göre artık onların da harekete geçmesi zamanının geldiğini söyleyen Generale döndü.

İki esneme arasında, "Daha çok vaktimiz var General," dedi. "Çok vaktimiz var!" diye ekledi.

Bu sırada Kutuzov'un bulunduğu yerin arka tarafından, uzaklardan askerlerin, "Sağ ol!" diye bağırarak duyuldu; aynı bağırış upuzun bir hat oluşturan Rus yürüyüş kollarının bir ucundan öbür ucuna kadar hızla tekrarlandı. Askerin selamladığı kişinin atını oldukça hızlı sürdüğü anlaşılıyordu. Kutuzov'un önünde durduğu alayın askerleri de bağırmaya başlayınca, Kutuzov atını yan tarafa doğru biraz yürütüp, yüzünü buruşturarak bakındı. İleriden, Pratzen yönünden onlara doğru rengârenk üniformalar içinde, neredeyse bir bölük kadar kalabalık bir grup atlı dörtmala yaklaşıyordu. İki tanesi, grubun en önünde, yan yana at sürüyorlardı. Bunlardan biri kestane, doru safkan bir İngiliz atına binmiş, şapkasında beyaz sorguç taşıyan siyah üniformalı biriydi; öteki de yağız bir ata binmiş, beyaz üniformalı biri.

Bunlar, maiyetleriyle birlikte gelen iki imparatordu. Kutuzov, ömrünü kıta hizmetinde geçirmiş yaşlı bir subayın taklidini yapar gibi bir "Dik-kaat! "çektikten sonra atını imparatorlara doğru sürerek selamı çaktı. Yüzü de, at üstündeki duruşu da bir anda değişivermişti. Hemen, hiç soru sormadan itaat eden bir ast kimliğine bürünmüştü. İmparator Aleksandr üzerinde olumsuz etki yaptığı açıkça anlaşılan yapmacıklı bir saygıyla yaklaşıp vermişti selamını.

İmparatorun mutlu, gencecik yüzünde bir an için beliren olumsuz ifade, dupduru havada şöyle bir belirip kayboluveren incecik sis gibi hemen yok oluverdi. Bolkonski'nin yurt dışında ilk kez Olmütz'deki teftiş sırasında gördüğü İmparator o günküne oranla, hastalığından sonra zayıflamış gibiydi. Ama güzel gri gözlerinde yine o aynı büyüleyici, yumuşaklıkla karışık azametli ifade, dudaklarında da çeşitli anlamlara çekilebilecek gibi görünmekle birlikte esas niteliği bakımından, içi de dışı da aynı olan temiz bir delikanlının soylu yüreğini yansıtan bir ifade vardı.

Olmütz'deki teftiş sırasında daha bir görkemliydi İmparator; burada ise canlı, daha enerjik bir görünüşü vardı. Üç kilometrelik uzaklığı hızlı bir dörtnalla geçtiği için yüzü hafifçe kızarmış olan İmparator bir soluk koyvererek rahatladıktan sonra döndü ve arkasından gelen maiyeti arasında yaşıtları olan gençlerin kendisinininki gibi heyecanlı yüzlerine baktı. Çartoriski, Novosiltsov, Prens Volkonski, Stroganov ve onlar gibi hepsi de pırıl pırıl, zengin uniformalar giymiş, hepsi de genç ve neşeli yaverler, üç kilometrelik dörtnaldan hiç de yorulmuş görünmeyen, pırıl pırıl tımar edilmiş parlak tüylü atlarının üstünde, imparatorlarının arkasında duruyor, aralarında konuşup gülüşüyorlardı.

Havası bozulmuş, ağırlaşmış odaya açılan pencereden doluveren taptaze kır havası gibi, bu pırıl pırıl atlılar da Kutuzov'un neşesiz karargâh subayları arasına gençlik, enerji ve güven getirmişler, başarıya olan inançlarını taşımışlardı.

İmparator Aleksandr, yanındaki İmparator Franz'a nazikçe baktıktan sonra, Kutuzov'a hitaben, hızlı hızlı konuşarak sordu:

“Niçin başlamıyorsunuz, Mihail İlariyonoviç?”

Kutuzov saygıyla eğilerek cevap verdi: “Hele bir görelim diye bekliyordum, Majeste.”

İmparator onun sözlerini iyice duyamamış gibi, aynı zamanda kaşlarını da hafifçe çatarak kulağını Kutuzov'a doğru çevirdi.

Kutuzov tekrarladı: “Hele bir görelim diye bekliyorum, Majeste,” (Prens Andrey, onun “Bekliyorum” derken üst dudağının sinirli sinirli seğirdiğini fark etti.) “Bütün müfrezeler yığınaklarını henüz tamamlamış değiller, Majeste.”

Çar onun dediğini duymamış, ama aldığı cevaptan besbel-
li hoşlanmamıştı; düşük omuzlarını silkti ve yakınında duran
Novosiltsov'a, Kutuzov'dan yakını gibi şöyle bir baktı.

İmparator Aleksandr, İmparator Franz'a, kendisine katılmasa
bile hiç değilse söylediklerini dinlemesini ister gibi tekrar bak-
tıktan sonra, Kutuzov'a "Ama biz Çar Çayırı'nda geçit töreninde
değiliz ki, geçitin yapılması için bütün alayların toplanmasını
bekleyelim, Mihail İlariyonoviç," dedi. İmparator Franz ise oralı
olmadan hâlâ çevreyi seyretmeyi sürdürüyordu.

Kutuzov, sözlerinin duyulamaması olasılığını ortadan kaldır-
mak ister gibi gür bir sesle, "Başlamayışımın nedeni de zaten bu-
dur, Majeste," derken, yüzündeki seğirme daha da artmıştı. "Ben
de işte bu nedenle başlamıyorum, Majeste; çünkü şu anda ne Çar
Çayırı'ndayız, ne de geçit töreninde bulunuyoruz," diye tane tane,
açık seçik konuştu.

Çar'ın maiyetindekiler arasında hemen bakışmalar oldu ve
hepsinin yüzünde de bir anda kınayan, hoşnutsuz bir ifade belir-
di. Hepsi de, yüzlerinde beliren ifadelerle, 'Yaşça ne kadar büyük
olursa olsun, asla böyle konuşmamalıydı,' der gibiydiler.

Çar, başka bir söyleyeceğinin olup olmadığını anlamak ister-
cesine, dikkatle Kutuzov'un yüzüne bakıyordu. Öte yandan Ku-
tuzov da, boynunu saygıyla bükmüş bir durumda, ondan bir söz
bekliyor gibiydi. Sessizlik bir dakika kadar sürdü.

Kutuzov başını kaldırdı ve her emre sorgusuz boyun eğen bu-
dala bir generali taklit eder gibi yapmacıklı bir ses tonuyla, "Ama
Majestelerinin buyruğu bu yönde ise," dedi, atını yürüttü ve müf-
reze komutanı Miloradoviç'e işaret ederek, yürüyüşe geçme em-
rini verdi.

Birlikler yeniden yürüyüşe başladı ve Novgorod Alayının iki
taburuyla Apşeron Alayının bir taburu Çar'ın önünden geçtiler.

Apşeron taburu geçerken, kaputunu giymemiş olan kırmızı
suratlı Miloradoviç cakalı bir biçimde atını dörtnala kaldırdı.
Şapkasını sivri uçları öne ve arkaya, kocaman sorgucu ise yana
gelecek biçimde giymiş, üniforma ceketinin göğsü nişanlar, ma-

dalyalarla dolu Miloradoviç tam Çar'ın önünde dizginleri çekerek selam durdu.

“Tanrı sizinle olsun, General!” dedi Çar.

Miloradoviç neşe dolu bir sesle, “*Ma foi, sire, nous ferons ce qui sera dans notre possibilité, sire*”^{*} diye cevap verirken, zayıf Fransızcasıyla, Çar'ın maiyet erkânının yüzlerinde alaycı gülümsemelerin belirmesine neden oldu.

Atını sert bir hareketle çark ettirerek İmparatorun arkasına geçen Miloradoviç biraz geride durdu. Hükümdarlarının orada bulunmasından heyecanlanan Apşeron Alayının eratı Çar ve maiyetinin önünden göğüs ileride, uygun adım geçerken ayaklarını var güçleriyle yere vuruyorlardı.

Gerek silah seslerinden, gerek biraz sonra savaşa tutuşacak olmanın bilincinden, gerek ta Suvorov zamanından beri ona silah arkadaşlığı eden Apşeron Alayı eratının İmparatorun önünden böyle aslanlar gibi geçişinden, hükümdarının huzurunda bulunduğunu unutacak kadar heyecanlandığı anlaşılan Miloradoviç özgüvenini belli eden neşeli bir sesle, “Aslanlarım!” diye haykırdı. “Aslanlarım, alacağınız bu köy, aldığınız ilk köy olmayacaktır!”

Bölük eratı, “Biz bu yola baş koyduk!” diye kükredi.

İmparatorun atı ansızın yükselen bağırmandan ürkerek şahlandı. Hükümdarı Rusya'daki teftişlerde taşımış olan ve binicisini, onun sağ ayağıyla dikkatsizce böğrünü topuklamasını umursamaksızın buraya, Austerlitz ovasına kadar getiren bu at, tıpkı İmparatorluk Geçit Töreni Alanında olduğu gibi, kulaklarını dikerek dinlediği yaylın ateş açmış silah seslerinin anlamını da bilmiyor, İmparator Franz'ın yağız bineğini de fark etmiyor, binicisinin söylediklerini de, o anda duyumsadıklarını da anlamıyordu.

Çar, maiyetindekilerden kendisine en yakın olanına gülümseyerek döndü ve Apşeron Alayının yiğit askerlerini göstererek bir şey söyledi.

* Fr. “Kuşkusuz, elimizden geleni yapacağız, haşmetmeab.” –çev.

Kutuzov yaverlerinin eşliğinde atını âdeta ile yürüterek karabinalı süvari birliğinin ardı sıra gidiyordu. Yürüyüş kolunun en arkasında beş altı yüz metre kadar ilerledikten sonra, yolun çatal yaptığı bir noktada bir başına yükselen, terk edilmiş (eskiden belki de han olarak kullanılan) bir evin önünde durdu. Yolun çatal yapan iki kolu da bayır aşağı iniyor, her iki yol üstünde de uygun adım ilerleyen askerler görünüyordu.

Sis dağılmaya başladığından, iki buçuk kilometre kadar uzaktaki karşı tepelerin üstünde düşman askerleri seçilebiliyordu. Sol yandan, epeyce aşağılardan gelen silah sesleri şiddetlenmişti. Kutuzov durmuş, bir Avusturyalı generalle konuşuyordu. Az gerilerinde durarak onlara bakmakta olan Prens Andrey, dürbününü istemek için yaverlerden birine doğru döndü.

Uzaktaki birlikleri değil de, yokuşun hemen altında, önlerindeki askerleri seyretmekte olan yaver, “Bakın! Bakın!” dedi. “Bunlar Fransızlar!”

İki generalle yaverler dürbünü birbirlerinin elinden kapmak için neredeyse yarışa girdiler. Birdenbire değişiveren bütün yüzlerden şimdi bir dehşet ifadesi okunuyordu. İki buçuk kilometre kadar uzakta oldukları sanılan düşman ansızın burunlarının dibinde bitivermişti.

“Düşman mı bu? Hayır! Evet, bakın... Kesinlikle düşman bunlar... Ama nasıl olur?” diye her kafadan bir ses çıkıyordu.

Prens Andrey, Kutuzov’un durduğu yere en çok beş yüz adım uzaklıkta, sağ yandan Apşeron birliğinin üzerine doğru yürümekte olan kalabalık Fransız müfrezesini çıplak gözle görebiliyordu.

‘Tamam işte! Savaşın sonunu belirleyecek an geldi çattı. Beklediğim fırsat çıktı sonunda,’ diye içinden geçiren Prens Andrey atını kırbaçlayıp, Kutuzov’un yanına sürdü.

“Apşeron Alayını durdurmalıyız, sayın Başkomutanım,” diye bağırdı.

Ama aynı anda bir duman bulutu her yanı kapladı, çok yakınlardan açılan yoğun ateşin cayırtısı koptu ve Prens Andrey’in

neredeyse iki adım ötesinden, dehşete kapılmış genç bir askerin saf saf, “Yandık kardeşler! Hapı yuttuk!” diye bağırdığı duyuldu. Sanki bu sesi bekliyorlarmış gibi, bütün askerler komut almışçasına kaçışmaya başladılar.

Dalga dalga, karmakarışık yığınlar hâlinde yüz geri eden askerler daha beş dakika önce İmparatorun önünden geçtikleri noktaya doğru kaçmaktaydılar. Bu kalabalık yığınların kaçmalarını önleyebilmek şöyle dursun, önlerine çıkacak olanların bu sele kapılıp kendilerinin de gerisin geriye sürüklenmeden durabilmesi olasılığı bile yoktu. Kutuzov’la temasını kaybetmemek için çabalamaktan başka elinden bir şey gelmeyen Prens Andrey gözünün önünde olup bitenleri anlamayarak, dehşet içinde bakınıp duruyordu. Nesvitski, kızarmış ve öfkeden allak bullak olmuş bir suratla bas bas bağırarak Kutuzov’a eğer hemen oradan kaçmazsa kesinlikle Fransızlara tutsak düşeceğini anlatmaya çalışıyordu. Ona cevap vermeyen Kutuzov yerinden bile kıpırdamaksızın mendilini çıkardı. Yanağından kan akıyordu. Prens Andrey zorla kendine yol açarak onun yanına varabildi.

Çenesinin titremesine engel olabilmek için büyük bir çaba harcayarak, “Yaralandınız mı?” diye sordu.

Kutuzov mendilini yüzündeki yaraya bastırıp, “Yaram burada değil,” dedi ve kaçan askerleri işaret ederek, “işte orada!” diye ekledi. “Durdurun şunları!” diye haykırdı, ama aynı anda da, onları durdurmanın olanaksızlığını herhâlde kendisi de anlamış olacak ki, atını mahmuzlayarak yana doğru sürdü.

Önden kaçanları izleyen yeni bir dalga Kutuzov’u önüne katacak gerisin geriye sürükledi.

Askerler öylesine yoğun kalabalıklar hâlinde kaçıyorlardı ki, aralarına bir düşenin bir daha oradan kurtulması çok zordu. Kaçanlardan biri, “Yürüyün be! Ne diye ayağımıza dolanıyorsunuz?” diye bağıırıyordu. Aynı yerde, bir başka asker geriye dönüp silahını havaya boşalttı; bir üçüncüsü, Kutuzov’un atına vurup duruyordu. Bu insan selinin önünden büyük bir çaba sonunda kendini sol yana atabilmeyi başaran Kutuzov yarı yarıya azalan maiyetiyle birlikte atını yakınlardaki bir bataryadan duyulan top seslerinin

geldiği yöne doğru sürdü. Kaçan asker selinin arasından kendini zorlukla kurtarabilen Prens Andrey de Kutuzov'a yaklaştırmaya çalışırken, karşıkı tepeyi kaplayan barut dumanlarının arasında, oraya doğru koşar adım ilerleyen Fransız askerlerini hâlâ dövmekte olan Rus topçu bataryasını gördü. Bataryadan daha yüksekçe bir yerde bir Rus piyade birliği ise, ne kaçanlara katılıyor, ne de Rus bataryasının yardımına koşuyor, çakılı kalmış gibi olduğu yerde duruyordu. Piyade birliğinden atının üstünde ayrılan bir General Kutuzov'un yanına geldi. Kutuzov'un maiyetinden de topu topu dört kişi kalmıştı. Sapsarı kesilmiş yüzlerle hiç konuşmadan birbirlerine bakıyorlardı.

Kutuzov yanına yaklaşan alay komutanına kaçan askerleri göstererek, tikanırcasına, "Durdurun şu alçakları," diye bağırdı. Aynı anda da, âdeta onu böyle dediğine pişman etmek istercesine üzerlerine yağdırılan kurşunlar alayın askerlerinin ve Kutuzov'un maiyetindekilerin başları üzerinden bir küçük kuş sürüsü gibi fırrr diye geçti.

Rus bataryasına saldırmakta olan Fransızlar Kutuzov'u görünce onun üzerine kurşun yağdırmaya başlamışlardı. Bu yayılım ateşinin ardından alay komutanı bacağına el attı; birçok asker yere serildi ve alay sancağını taşıyan sancaktar asteğmenin elleri arasından gönder kayarak yere kadar indi. Sancak sallandı ve devrilirken sancaktarın yanı başındaki askerlerin tüfeklerine takıldı. Askerler emir almadan ateşe başladılar.

Kutuzov umutsuzluk içinde âdeta inler gibi, "Ooof! Ooof!" çekerek, "Bolkonski!" diye fısıldadı. Yaşlılığının bütün zayıflığı sanki sesinde toplanmış gibi titriyordu sesi. Dağılan taburu ve düşmanı işaret ederek, "Bolkonski!" dedi. "Nedir bu başımıza gelen?"

Ama o daha konuşmasını bitirmeden, öfke ve utanç gözyaşlarının boğazında düğümlendiğini hisseden Prens Andrey, atının üstünden yere atladığı gibi sancağa doğru koşmaya başlamıştı bile.

Çocuk sesi kadar tizleşen sesiyle, "İleri, aslanlarım!" diye haykırdı. Sancağın gönderine yapışır ve besbelli kendisine nişan alan tüfeklerden fırlayan kurşunların vızıltılarını büyük bir zevkle dinlerken, 'İşte o beklediğim an!' diye içinden geçirdi. Birçok as-

ker yere serildi. Bütün taburun onu izleyeceğine kesin inancıyla, ağır gönderi zorlukla taşıyarak bir başına ileri atılırken, "Hurra!" diye haykırdı.

Gerçekten de, bir başına koşması çok uzun sürmedi. Birkaç adım ya atmış, ya atmamıştı ki, askerlerden biri kımıldadı, derken onu bir başkası izledi ve çok geçmeden "Hurra!" haykırıışları arasında bütün tabur koşarak ardından yetişti. Koşarak yanına gelen bir gedikli başçavuş, Prens Andrey'in ellerine ağır gelen sancağı kaptı, ama kaptığı anda da vurulup öldü. Tekrar göndere yapışan Prens Andrey sancağı sallaya sallaya bütün taburla birlikte koşuyordu. Hemen önünde bir bölümü çarpışmayı sürdüren, bir bölümü ise toplarını bırakıp ona doğru koşmakta olan Rus topçularını görüyordu. Yine aynı noktada, topçuların atlarını ele geçiren Fransız piyadelerinin topların namlularını çevirmeye çalıştıklarını da görüyordu. Prens Andrey ve onu izleyen taburla topların arasında topu topu yirmi adım kalmıştı. Başının üstünden geçen kurşunların ısıkları kesilmek bilmiyor, sağında ve solunda Rus askerleri inleyerek, sapır sapır durmadan yere seriliyordu. Ama dönüp de onlara bakmıyordu bile Prens Andrey: Gözlerini biraz ilerisinde, bataryanın yanındaki kapışmaya dikmişti. Şimdi şapkası kaykılmış kızıl saçlı bir Rus topçu eriyle bir Fransız piyadesi arasında geçen savaşımı net olarak görebiliyordu; tomarın bir ucuna Rus topçusu, öbür ucuna da Fransız yapışmış, tomarı birbirlerinin elinden söküp almaya çabalıyorlardı. Ne yaptıklarının farkında bile olmadıkları anlaşılan bu iki askerin yüzlerindeki şaşkınlıkla karışık öfke ifadesini açıkça görebiliyordu.

Prens Andrey onlara bakarken, bir yandan da, 'Ne yapıyor bunlar böyle?' diye düşünüyordu. 'Kızıl saçlı topçunun hiç silahı yok; öyleyse neden bırakıp kaçmıyor? Fransız askeri niye süngülemiyor onu? Fransız biraz sonra süngüsünün yanında olduğunu hatırlayacak, o zaman da topçu kaçmaya vakit bulamadan yiyecek süngüyü...'

Nitekim sağ elinde tuttuğu tüfeğinin namlusunu yere eğik durumda taşıyan başka bir Fransız askeri onlara doğru koşmaya başlamıştı bile; kızıl saçlı topçu ise biraz sonra başına geleceklerden

habersiz, tomarı Fransız'ın elinden söküp almış olmasının verdiği zafer gururuyla hâlâ dikiliyordu orada. Ne var ki, Prens Andrey topçunun başına gelenleri ya da olayın nasıl sonuçlandığını göremedi. Yanı başında koşmakta olan asker sanki olanca gücüyle kafasına ağır bir matrakla vurmuş gibi geldi ona. Canı fazla yanmamış, ama öyle olduğu hâlde bu kadarcık can acısının başını döndürerek gözlerini karartması daha ağır gelmişti Prens Andrey'e; neredeyse burnunun dibinde geçen olayı bile göremiyordu.

'Bu da nesi? Düşüyor muyum yoksa? Bacaklarım tutmuyor,' diye düşünürken sırtüstü devrildi. Kızıl saçlı topçu eriyle Fransız askeri arasında geçen savaşımın nasıl sona erdiğini görebilmek umuduyla gözlerini açtı; kızıl saçlı topçu öldürüldü mü, öldürülmedi mi, top Fransızların eline mi geçti, yoksa kurtarıldı mı, anlamak istiyordu. Ama hiçbir şey göremedi. Gözlerinin önünde masmavi gökyüzünden başka bir şey yoktu – kayar gibi ağır ağır geçen kurşuni bulutların bulunduğu, o kadar da duru olmayan, ama depderin maviliğiyle yükseklerdeki, çok yükseklerdeki gökyüzü. 'Ne kadar da dingin, ne kadar da sessiz ve azametli,' diye düşünüyordu Prens Andrey. 'Biz bağıra çağıra koşarken öyle değildi; topçuyla Fransız askeri tomarı ele geçirmek için öfke ve hırs bürümüş suratlarıyla didişirlerken hiç de öyle değildi: Oysa şu yükseklerdeki sonsuz gökyüzünde bulutların süzülüşü ne kadar da farklı! Nasıl oldu da şu derin gökyüzünü daha önce görmedim ben? Ama işte sonunda gördüm ya; bu da beni mutlu etmeye yetti de arttı bile! Evet! Şu sonsuz gökyüzünden başka her şey boş, her şey sahte. Gökyüzü dışında başka bir şey yok, hiçbir şey yok. Ama değil; gökyüzü de yokmuş aslında – var olan sadece sessizlik ve dinginlik. Tanrı'ya şükürler olsun!'

XVII

Rus kuvvetlerinin Bagratyon komutası altındaki sağ kanadı saat dokuzda henüz muharebeye girmemişti. Dolgorukov'un hemen muharebeye girilmesi konusundaki isteğine kulak asmayan Bagratyon, sorumluluk altında kalmamak için de, Başkomutana

birini yollayarak onun emrini almayı önerdi Dolgorukov'a. Sağ ve sol kanatlar arasındaki uzaklık on kilometreye yakın olduğu için yollanacak habercinin, öldürülme (ki bu olasılık oldukça yüksekti), hatta Başkomutanı bulabilse (ki bu da çok zordu) bile, akşamdan önce geri dönemeyeceğini biliyordu Bagratyon.

İri, donuk, uykulu gözlerini maiyeti üzerinde şöyle bir dolaştırdı ve ilk gözüne çarpan, heyecanla, umutla soluğunu tutmuş bekleyen Rostov'un çocuksu yüzü oldu. Rostov'u yolladı.

Rostov, eli kasketinin siperliğinde selam durumunda, "Başkomutandan önce Majeste İmparatora rastlayacak olursam ne yapayım, komutanım?" diye sordu.

Bagratyon'un cevap vermesine vakit bırakmadan araya giren Dolgorukov, "Mesajı Majestelerine bildirebilirsiniz," dedi.

Karakol devriye nöbeti bittikten sonra sabaha karşı birkaç saat uyuma fırsatı bulduğu için kendini oldukça keyifli, dinç, cesur, azimli ve şanslı hissediyordu Rostov; kısacası, insanın gözüne her şeyi tozpembe gösteren bir ruh durumu içindeydi. Şu anda gözüne her şey olanak dahilinde ve kolay görünüyordu.

Ne dilerse hepsi de yerine geliyordu o sabah: Az sonra bir meydan muharebesi başlayacak, o da bu muharebeye katılacaktı, daha da önemlisi, generallerin en cesurunun emir subaylığını yapıyordu, üstelik de Kutuzov'a mesaj götürüyordu ve mesajı Kutuzov yerine bizzat İmparatora vermesi olasılığı bile vardı. O sabah hava günlük güneşlikti, altında yavuz bir küheylan vardı, yüreği neşe ve mutlulukla dolup taşıyordu. Emri alır almaz atını dört nala kaldırdı ve cephe hattı boyunca hayvanın başını koyverdi. Önce, henüz çarpışmaya girmeden kımıltısız bekleyen Bagratyon'a bağlı birliklerin cephe hattı boyunca at sürdü. Daha sonra Uvarov komutasındaki süvarilerin tuttuğu kesime geldi ve burada bir hareketlilik, birtakım savaş hazırlıkları gözüne çarptı. Uvarov'un süvari birliklerini arkasında bırakır bırakmaz da ilerisinden gelen top ve tüfek seslerini açık seçik duydu. Sesler gittikçe yaklaşıyor, yeğnlik ve yoğunluk kazanıyordu.

Daha önce aralıklı ve düzensiz üç beş el tüfek sesi duyulur, bunları bir iki sahra topu atışı izlerken, şimdi Pratzen'in önüne

düşen tepelerin yamaçlarında yayılım ateşi açan tüfeklerin cayır-tısıyla, çok sık aralıklı mevzilendirilmiş ve beş altı tanesi birden aynı anda ateşlenen topların gümbürtüleri, taptaze sabah havasında birbirine karışarak kükremeye dönüşüyordu.

Yamaçlarda ateşlenen tüfeklerin dumancıkları düzenli bir sırayla birbirini izlerken sahra toplarının dumanları bulut gibi yükseliyor, sonra dağılıp birbirine karışıyor ve Rostov bütün bunları rahatça görebiliyordu. Barut dumanları arasında seçebildiği süngü pırıltılarından hareket hâlindeki piyade birliklerinin varlığını, yeşile boyalı toparlaklardan da dar bir şerit hâlinde uzanan topçu birliklerini çıkarabiliyordu.

Rostov neler olup bittiğini iyice anlamak için ufak bir tepenin üstünde atını bir dakika kadar durdurdu, ama bütün dikkatini vermesine rağmen yine de bir şey anlayamadı; ötede, dumanların arasında birtakım askerler dolaşıp duruyor, önünde ve arkasında asker safları ilerliyordu, ama bunların niçin ilerlediklerini, nereye gittiklerini, kim olduklarını anlamak olanaksızdı. Bütün bu gördükleri ve duydukları Rostov'un üzerinde hiç de moral bozucu ya da ürkütücü bir etki uyandırmamış, tam tersine ona taze bir güç kazandırarak, cesaretini kamçılıyordu.

Silah seslerini duydukça, içinden, 'Veriştirin şunlara! Hadi, yapıştırın! Gösterin günlerini!' diye bağırarak geliyordu. Yeniden atını dörtnala kaldırarak cephe hattı boyunca ilerlemeye başlayan Rostov, ilerledikçe de ordunun çarpışmakta olduğu ön kesimlere yaklaşıyordu.

'Orada durumu nasıl göreceğimi bilmiyorum, ama herhâlde iyidir!' diye içinden geçiriyordu.

Bazı Avusturya birliklerinin yanından geçtikten sonra cephe hattının o kesimindeki birliklerin (Muhafız kuvvetlerinin) çoktan çarpışmaya girmiş bulunduklarını fark etti.

'Aman ne iyi! Ben de hiç değilse çarpışmaları yakından izlerim!' diye düşündü.

Cephenin neredeyse ileri karakol hattına yakın bir kesiminde, bu hat boyunca sürüyordu atını. Kendisine doğru dörtnala gelen bir avuç atlı gördü. Bunlar, giriştikleri bir saldırıdan sonra dar-

madağın olmuş bir hâlde geri dönen Uhlan* birliklerinin kılıç artıklarıydı. Gelenlerin yolu üzerinden çekilirken, içlerinden birinin kan revan içinde olduğu gözüne çarptı, atını mahmuzlayıp dörtnala yoluna devam etti.

‘Beni ilgilendirmez,’ diye içinden geçirdi. Daha birkaç yüz metre gitmiş gitmemişti ki, sol yanına düşen geniş düzlüğü boydan boya kaplayan çok büyük bir süvari grubu gördü; hepsi de yağız atlara binmiş, pırıl pırıl bembeyaz üniformalı süvariler, ileride onun yolunu kesecek biçimde sol yanından süratli ile yaklaşıyorlardı. Onların yolu üzerine düşmemek için Rostov atını tam dörtnalla sürmeye başladı; ötekiler aynı yürüyüş kararını sürdürseler, Rostov onların yolları üstüne çıkmaktan kurtulabilecekti de, ne var ki yürüyüş kararlarını gittikçe hızlandıran süvarilerin bir bölümünün atları dörtnala bile kalkmış bulunuyordu. Rostov, süvarilerin atlarının toynak seslerini, silahlarının şakırtısını gittikçe daha iyi duyuyor, süvarileri, hatta yüzlerini bile daha net seçebiliyordu şimdi. Bunlar, ileriden kendilerine doğru yaklaşan Fransız süvarileri üzerine hücumla geçmeye hazırlanan Rus Muhafız Süvarileriydi.

Muhafızlar atlarını dörtnala kaldırmışlardı, ama henüz hayvanlarının başını koyvermemişlerdi. Yüzlerini artık iyice seçebilen Rostov verilen komutu duydu: “Hücuuum!” Aynı anda da, komutu veren subayın, hayvanını hücum dörtnalına kaldırmak için mahmuzladığını gördü. Önlerinden kaçamazsa onlarla birlikte Fransızların üstüne doğru sürükleneceği ya da altlarına düşüp ezileceği korkusuyla, süvarilerin cephe hattı önünden kaçınabilmek için çatlatırcasına at koparan, altındaki hayvanın gücünü sonuna dek zorlayan Rostov yine de zamanında kaçamadı önlerinden.

Muhafız hücum hattının kanattaki en son askeri olan çöpür suratlı, dev yapılı süvari Rostov’u tam önünde görüp de çarpışmalarının kaçınılmaz olduğunu anlayınca öfkeyle kaşlarını çattı. Bu Muhafız süvarisinin Rostov’u altındaki Bedevi’siyle birlikte ezip geçmesine (Rostov bu dev yapılı adamlarla kendileri gibi dev yapılı savaş atları karşısında minicik kaldığını duyumsadı) ramak

* Uhlan: (Türkçe “oğlan” sözcüğünden Almancaya geçmiştir.) Alman mızraklı süvari sınıfına verilen addır. –çev.

kalmıştı, ama tam o sırada Rostov kamçısını Muhafızın atının iki gözü arasına indirmeyi akıl edebildi. Cıdağı yüksekliği yüz altmış santimetreyi bulan koca cüsseli yağız savaş atı kulaklarını kısarak duraladıysa da, çopur suratlı Muhafız süvarisi kocaman mahmuzlarını çılgın gibi böğürlerine gömünce, kuyruğunu dikip boynunu uzatarak eskisinden de hızlı bir dörtnalla ileri atıldı. Muhafızlar yanından geçip gittikten biraz sonra Rostov askerlerin “Hurra!” seslerini duydu ve dönüp bakınca Muhafızların ön saflarının kırımızı apoletli, Fransız askerleri olması gereken yabancı birtakım atlılarla birbirlerine girdiklerini gördü. Rostov sonrasını göremedi, çünkü süvarilerin kapışmasının hemen ardından, yakınlarda bir yerden ateş etmeye başlayan topların barut dumanları bulut gibi ortalığı kaplayıverdi.

Yanından geçen Muhafızlar barut dumanları arasında gözden kaybolurken Rostov, onların ardından mı gitsin, yoksa kendi yoluna mı devam etsin diye bir an kadar ikircikte kaldı. Rostov’un tanık olduğu bu olay, Rus Muhafız Süvari Alayının çok başarılı, ünlü süvari hücumuydu. Bu hücumdan söz ederlerken, Fransızlar bile hayranlıklarını belirtmekten kendilerini alamamışlardır. Rostov sonradan, bu hücum sırasında binlerce ruble değerindeki yavuz atlar üstünde yanından geçip giden dev yapılı, yakışıklı o bir yığın askerden, o gencecik, pırıl pırıl bir yığın subay ve kadetten topu topu on sekizinin sağ kaldığını öğrenince dehşet içinde kalacaktı.

“Ne diye kıskanayım onları? Şans bana da güler, bakarsın İmparatorla karşılaşırırım!” diye düşünen Rostov dörtnala yola koyuldu.

Muhafız Piyade Tümeninin hizasına geldiğinde askerlerin üstünden, sağından, solundan vızır vızır top güllerinin geçtiğini fark etti Rostov; ama bunu top seslerinden ve güllerin ısıklarından çok, askerlerin yüzlerindeki huzursuzluk ifadesiyle, subayların savaşçı katılığını almış yüzlerindeki ciddi ifade fark ettirmişti ona. Muhafız Piyade alaylarından birinin saflarının gerisinden dolanırken birisinin ona adıyla seslendiğini duydu.

“Rostov!”

“Ne var?” diye karşılık verdi Rostov, ama Boris’i tanımamıştı.

Boris, ilk kez ateş hattına giren gençlerin yüzünde görülen o mutlu gülümsemeyle, “En öndeki safta biz vardık! İlk saldırıyı bizim alay başlattı!” dedi.

Rostov durdu.

“Sahi mi?” dedi. “Ee, nasıl geçti saldırı?”

Boris büyük bir hevesle, heyecanlı heyecanlı, “Herifleri dar-madağın edip sürdük, attık geriye!” dedi. “Gözünün önüne bir getir hele...”

Heyecanı çenesine vuran Boris saldırıyı anlatmaya girişti. Muhafız Piyade Alayı mevzilenir mevzilenmez nasıl birdenbire karşılarında başka askerleri buluvermişler de, önce bunları Avusturya birlikleri sanmışlar da, ama bu birliklerin toplarını kendilerine doğru çevirdiğini görünce hemen akılları başlarına gelip cephe-nin en ön hattında olduklarını anlamışlar da, hiç beklemedikleri bir sırada böylece savaşa tutuşmuşlar da... Onun lafının ardını ge-tirmesini daha fazla bekleyemedi Rostov, baldırladı atını.

“Sen nereye böyle?” diye sordu Boris.

“Bir görevle Majeste’nin yanına gidiyorum.”

Rostov’un söylediğini iyice duyamadığı için onun Grandük’ün yanına gitmek istediğini sanan Boris, “İşte, şuracıkta kendisi,” di-yerek, onlardan yüz adım ötede duran Grandük’ü gösterdi. Geyik derisinden beyaz Muhafız üniforması içinde, başında tolgasıyla, omuzlarını yukarı kaldırarak, önünde duran beyaz üniformalı, yüzü sapsarı kesilmiş Avusturyalı subaya bağırıp çağırıyordu Grandük Hazretleri.

“Yok canım, bu Grandük; oysa ben ya Başkomutanı göreceğim ya da bizzat İmparator Hazretlerini,” dedi Rostov. Tam atını mah-muzlamaya hazırlanırken, öbür yandan koşa koşa gelen Berg’in, en az Boris kadar hevesli sesiyle, “Kont! Kont!” diye seslendiğini duydu. “Kont! Bakın, sağ elimden yaralandım,” (derken, mendille sardığı kanlı elini gösterdi), “Ama yine de cepheden ayrıldım. Kılıcımı sol elimle kullandım, Kont. Bizim bütün sülaleden –von Berg’lerden– hep şövalyeler çıkmıştır!”

Berg başka bir şeyler de söyleyecekti, ama Rostov onu daha fazla dinlemeden sürdü atını.

Muhafız Piyade Tümenini geride bıraktıktan sonra bomboş bir alanı geçerken, Muhafız Süvarilerin hücumu sırasında olduğu gibi yine bir saldırının önünde kalmamak için yedekte bekleyen kuvvetlerin safları boyunca ilerleyen Rostov, top ve tüfek seslerinin en yoğun duyulduğu kesimin de açığından oldukça büyük bir yay çizerek dolaştı. Rus kuvvetlerinin epeyce arkasına düşen, düşman kuvvetlerinin bulunabileceğini aklının ucundan bile geçirmediği bir yerde, hemen ilerisinde ansızın tüfek sesleri duydu.

‘Ne olabilir bu?’ diye düşündü. ‘Yoksa düşman bizim birlikleri arkadan mı kuşattı? Mümkün değil!’ Ama aynı anda da, bir yandan bütün muharebenin sonucu bakımından büyük bir kaygıya düşerken, bir yandan da kendi canının kaygısına düştü. ‘Ama bu sesler her ne olursa, artık bu kesimin de çevresinden dolaşmama olanak yok; Başkomutanı burada aramalıyım. Hem, eğer bizim için her şey bitmiş, mahvolmuşsa, ben de geri kalanlarla birlikte mahvolurum, daha iyi,’ diye içinden geçirdi. Pratzen köyünün arkasına düşen ve her sınıftan kum gibi asker kaynayan kesimin içerisine doğru ilerledikçe, ona kötü bir şeylerle karşılaşacağını haber veren önsezisi de doğru çıkıyordu.

Yolu üstünde darmadağın kalabalıklar hâlinde kaçışan Rus ve Avusturya askerleriyle karşılaştıkça soruyordu Rostov: “Ne oluyor yahu? Nedir bu hâl? Ateş açan hangi taraf? Kim kime ateş ediyor?”

Olup bitenler konusunda bilgileri Rostov’unkinden fazla olmayan kaçak asker kalabalıklarından Rusça, Almanca, Çekçe hep aynı karşılığı alıyordu: “Kimsenin bir şeyden haberi yok ki! Herkesi kırdırdılar! Allah hepsinin belasını versin!”

“Gebertmeli şu Almanları!” diye bağıırıyordu biri.

“Allah belalarını versin, hainler!”

“*Zum Henker diese Russen!*!”* diye homurdanıyordu bir Alman.

Yol boyunca sürü sürü yaralılarla karşılaştı; küfürler, çığlıklar, inilti birbiri karışıyor, uğultu göklere yükseliyordu. Derken, karşılıklı silah sesleri yavaş yavaş kesildi. Rostov’un daha sonra öğrendiğine göre, meğer Ruslarla Avusturyalılar yanlışlıkla birbirlerine ateş açmışlar.

* Alm. “Asmalı şu Rusları!” –çev.

‘Aman Tanrım! Nedir bu hâl böyle?’ diye düşünüyordu Rostov. ‘Hem de şuracıkta oluyor bunlar, İmparatorun her an gelebileceği bir yerde... Ama hayır, hayır! Topu topu bir avuç alçaktır bunu yapanlar. Biraz sonra bitecektir herhâlde... Yoksa! Ama olamaz, başka bir şey olamaz canım! Ben şunların yanından bir an önce kurtulayım da... Aman, kurtulayım bir an önce!’

Yenilgiyi, bozgun düşüncesini aklı almıyordu Rostov’un. Başkomutanı bulması emrinin kendisine verildiği yerde, Pratzen yaylalarında, şimdi Fransız toplarıyla Fransız askerlerinin bulunduğunu gözleriyle gördüğü hâlde buna inanmıyor, inanmak istemiyordu.

XVIII

Rostov’a, Kutuzov’la İmparatoru Pratzen köyü yakınlarında aramasını emretmişlerdi. Oysa oralarda Kutuzov’la İmparatoru bulabilmek şöyle dursun, bir tanecik kıta komutanı bile yoktu; sadece başsız kalmış, darmadağın olmuş çeşitli birliklerden karma-karışık asker kalabalıklarıyla kaynıyordu ortalık. Altındaki at da artık iyiden iyiye yorulduğu hâlde, Rostov bu darmadağın asker güruhlarının yanından bir an önce uzaklaşabilmek için habire zorluyordu hayvanı. Oysa ilerledikçe, asker kalabalıklarındaki bozgun havasını daha belirgin görüyordu. Bir süredir üstünde yol aldığı şosede çeşit çeşit faytonlardan, yük arabalarından, yaralılarıyla sağlamıyla her sınıftan Rus ve Avusturya askerlerinden adım atacak yer kalmamıştı. Bu koskoca yığın, Pratzen tepelerinde mevzilenen Fransız bataryalarının savurduğu güllerin uğursuz etkisi altında uğultuyla kaynaşarak ağır ağır ilerliyordu.

Rostov, durdurabildiği herkese, “İmparator nerede? Kutuzov nerede?” diye habire soruyor, ama kimseden cevap alamıyordu.

En sonunda askerlerden birinin yakasına yapışıp adamı cevap vermeye zorladı.

Asker şöyle bir silkinip yakasını kurtardıktan sonra, her nedense gülerek, “Aman be kardeşim, sen de! Hepsi de çoktaaan tüydüler onların!” diye cevap verdi.

Sarhoş olduğu anlaşılan askerin yakasını bırakan Rostov, önemli kişilerden birinin emir erine ya da seysisine benzeyen bir atlıyı durdurarak onu sorguya çekmeye başladı. Adam, Çar'ın bir saat kadar önce bu yoldan son hızla geçen bir arabanın içinde görüldüğünü ve ağır yaralı olduğunu söyledi.

“Olamaz!” dedi Rostov. “Başkasıdır herhâlde o yaralı.”

Atlı, kendinden emin bir tavırla, alay eder gibi gülümseyerek, “Kendi gözlerimle gördüm. Petersburg’da kaç kez görmüştüm İmparatoru, artık tanımayacak değilim herhâlde. İşte, nah böyle, senin durduğun yer kadar yakından gördüm... Arabanın içinde şöööyle geriye yaslanmış, yüzü de kireç gibi. Dört yağız at çekiyor arabayı, ama ne çekiş... arkalarından kurşun yetiştiremezsin! Göz açıp kapayana kadar geçtiler yanımızdan. Ama tabii, benim gözümünden kaçır mı hiç! Çar’ın atlarını da, İlya İvaniç’i de şıp diye tanıdım; eh, İlya İvaniç de Çar’dan başkasının arabasını sürmediğine göre?”

Rostov adamın atını bıraktı, tam kendisi de atını baldırlayacağı sırada oradan geçmekte olan yaralı bir subay ona seslendi:

“Siz kimi arıyorsunuz?” diye sordu. “Başkomutanı mı? Bir top güllesi öldürdü onu; bizim alayın önünde oldu, tam göğsüne isabet etti gülle.”

Bir başka subay, “Ölmedi, yaralandı!” diye ötekinin yanlısını düzeltti.

“Kim? Kutuzov mu?” diye sordu Rostov.

“Kutuzov değil, ama adı neydi bakayım? Her neyse, boş verin... Zaten sağ kalan o kadar az ki. Siz şu yana gidin, işte şu köye; bütün komutanlar orada,” diyerek Hosjeradek köyünü işaret etti ve yürüdü subay.

Rostov atını ağır ağır yürüterek köyün yolunu tuttu, ama niçin gittiğini de, kime gittiğini de bilmiyordu artık. İmparator yaralanmış, muharebe kaybedilmişti. Kaybedildiğine kuşku yoktu artık. Rostov, kendisine söylenen yönde, uzaktan kilisesiyle kuleleri seçilen köye doğru ağır ağır gidiyordu. Ne diye acele etsindi artık? İmparator ya da Kutuzov’u sağ ve esen bulsa bile, artık ne söyleyebilirdi onlara?

Askerin biri, "Komutanım, bu yoldan gidin, bu yoldan," diye seslendi ona. "O tarafa doğru giderseniz, hemen vurulursunuz. Vururlar sizi orada!"

Bir başka asker, "Sen ne konuşuyorsun, yahu?" dedi. "O yol ne-reye çıkar? Bu taraftan giderse daha yakın."

Rostov biraz düşündü, sonra da, vurulacağını söyledikleri yöne doğru yola koyuldu. 'Bundan sonra artık hepsi bir. İmparator bile yaralandıktan sonra, kendi canımı mı düşüneceğim?' diye içinden geçiriyordu. Pratzen'den kaçan askerlerin en çok kırıldıkları kesime doğru ilerliyordu. Fransızlar o kesimi henüz işgal etmemişler, Ruslar -sağlam kalan ve hafif yaralı olanlar- ise orayı çoktan terk etmişlerdi. Bakımlı bir tarlaya serilmek üzere öbeklenmiş gübre yığınları gibi, her sekiz, on dönümde bir üst üste yığılı on, on beş ölü ve yaralı yatıyordu savaş alanında. Sürüklene sürüklene ikisi, üçü bir araya toplanmış yaralıların -bazıları Rostov'a yapmacıklı gibi gelen- yürek parçalayıcı feryatları, iniltileri duyuluyordu. Acı çeken bu insanları gözü görmesin diye atını süratliye kaldırdı Rostov, çünkü içine bir korku düşmüştü. Ama can korkusu değildi bu; o zavallıları görürse, asıl şimdi kendisine gerekli olan meta-neti kaybedeceğinden korkuyordu.

Ölü ve yaralılarla kaplı bu alanda artık ateş edecek bir şey kalmadığı için çoktan ateşi kesmiş olan Fransızlar, atının üstünde oradan bir yaverin geçtiğini görünce toplardan birini ona nişanlayıp beş altı gülle yolladılar. Güllelerin korkunç ısıklarıyla, dört bir yanında yatan cesetlerin uyandırdığı duygular Rostov'un kafasında birbirine karışarak dehşet ve kendine acıma duygusuna dönüştü. Annesinden aldığı son mektup aklına geldi. 'Bana nişanlanmış bir topun savurduğu gülleler altında şimdi beni burada görse, kim bilir neler hissederd?' diye düşündü.

Hosjeradek köyünde, savaş alanından çekilmekte olan Rus birliklerine rastladı; burada da bir kargaşa göze çarpıyordu, ama hiç değilse öte yandaki kadar bozuk değildi düzenleri. Tüfek sesleri çok uzaklardan belli belirsiz duyuluyor, Fransız toplarının gülleleri buraya erişemiyordu. Burada herkes muharebenin kesinlikle kaybedildiği görüşündeydi ve bunu açık açık da söylüyorlardı.

Rostov kime sorduysa hiçbirisi de İmparatorun ya da Kutuzov'un nerede olduğunu söyleyemedi ona. Bazıları İmparatorun yaralandığı haberini doğruluyor, bazıları bu haberi yalanlayarak başka türlü açıklıyordu; haberi yalanlayanların dediklerine göre yalan haberin yayılış nedeni, İmparatorun arabasının gerçekten de dörtnala savaş alanından uzaklaşmasıymış, ama arabanın içinde İmparator değil, onun maiyetiyle birlikte savaş alanına giden Ober-Hofmareşal Kont Tolstoy varmış. Kont, sapsarı bir suratla savaş alanından İmparatorun arabası içinde kaçmış. Subaylardan biri köyün arkasında, sol tarafta genel karargâhtan birilerini gördüğünü söyleyince, Rostov da atını o yana sürdü; aslında kimseyi bulacağına inandığı filan yoktu, ama vicdanını rahatlatmak için gidiyordu. Üç dört kilometre kadar ilerleyip Rus birliklerinin son artıklarını da geride bıraktıktan sonra, su arkıyla çevrili bir sebze bahçesinin yanında, yüzleri su arkına dönük duran iki atlı gördü. Atlılardan şapkası beyaz sorguçlu olanı Rostov'a tanıdık geldi; doru bir küheylana (bu atı da daha önce görmüş gibi geldi Rostov'a) binmiş olan öbür atlı, atını mahmuzlayarak dizginleri boşladı ve hayvanı hendeğin üzerinden tüy gibi atlattı. Hendeğin kıyısındaki toprak, atın art ayaklarının altında fazla ezilmemişti bile. Atını sert bir hareketle çark ettiren binici hendeğin üzerinden bir daha aştı ve beyaz sorguçlu atlıya son derece saygılı bir tavırla bir şey söyledi; anlaşıldığına göre, onun da atını hendekten atlatmasını istiyordu. Silueti Rostov'a yabancı gelmeyen, dolayısıyla da dikkatini çeken öbür atlı ise, başıyla ve eliyle, istemediğini belli eden bir hareket yaptı ve onun bu el hareketinden Rostov, yasını çektiği, taparcasına sevdiği İmparatorunu anında tanıdı.

'Ama bu ıpıssız, koskoca savaş alanının ortasında böyle bir başına duran bu insan İmparatorumuz olamaz!' diye düşündü. Tam o sırada İmparator Aleksandr başını Rostov'a doğru çevirdi ve Rostov, belleğine kazınmış olan o sevgili yüzünü iyice gördü hükümdarının. Gerçi İmparatorun yüzü soluktu, avurtları çökmüş, gözleri çukura kaçmıştı, ama bu durum yüzünün çizgilerini daha da yumuşatarak büyüleyiciliğini arttırmıştı. İmparatorunun yaralandığına ilişkin haberlerin böylelikle yalanlanışı Rostov'u mutlu kılmaya yetmiş-

ti. İmparatorunu gördüğü için de mutluluğu iki katına çıkmıştı. Dolgorukov'un emriyle İmparatora getirdiği haberi şimdi canı isterse ona iletebileceğini, hatta iletmesi gerektiğini biliyordu Rostov.

Ama genç bir âşık, günler ve gecelerce beklediği o mutlu an gelip çattığı, sevdiceğiyle baş başa kaldığı zaman nasıl titremeye başlar, nasıl dizlerinin bağı çözülür, gecelerce kafasında tasarladığı sözleri söyleyecek cesareti bulamayıp, o sözleri söylemeyi başka bir zamana bırakmaya, oradan kaçmaya bakarsa, Rostov da onca zamandır özlemle beklediği fırsata kavuştuğu şu anda İmparatoruna nasıl yaklaşacağını bilemiyor, şimdi onun yanına gitmesinin zamansız, yakışksız, yersiz kaçacağına ilişkin türlü türlü neden geliyordu aklına.

“Ne yani? Onu böyle elemli bir anında yapayalnız yakalamayı fırsat bilip, bundan yararlanmaya kalkacak insan mıyım ben? Böyle acılı bir zamanında yabancı birinin yüzünü bile görmek istemeyebilir, bundan rahatsız olabilir; üstelik daha onun yüzünü görür görmez dilim damağım kurudu, dizlerimin bağı çözüldü, şimdi bu hâlimle yanına gidip nasıl konuşabilirim onunla?” İmparatora söylemek için kafasında günlerdir hazırladığı sözlerden hiçbirini hatırlamıyordu şimdi. Zaten, o sözleri şu ankinden çok daha değişik koşullara göre hazırlamıştı; o sözler çoğunlukla bir zaferin ardından ve kendisi aldığı yaralar yüzünden ölmek üzereyken, İmparatorunun, kahramanlıklarından ötürü ona teşekkür etmesi üzerine söylenmek için hazırlanmış, yaptığı işlerin İmparatoruna duyduğu sevginin kanıtı olduğunu ifade edecek sözlerdi.

“Üstelik saat dört olmuş, muharebe kaybedilmişken, sağ kanadın ne yapacağı konusundaki emirlerini gidip de nasıl sorabilirim İmparatorundan? Yok yok, kesinlikle yanına yaklaşmamalı, düşüncesine engel olmamalıyım. Bana sert bir bakışını görmektense, üzerinde kötü bir izlenim yaratmaktansa bin kez ölmeyi yeğlerim,” diye kararını veren Rostov üzgün ve gönlü kırık bir hâlde atını sürüp oradan uzaklaştı; hâlâ aynı yerde o kararsız hâliyle duran İmparatoruna ikide birde dönüp bakmaktan da kendini alamadı.

Rostov kafasının içinde bunları tartışarak üzgün üzgün oradan ayrılırken, yolu aynı yere düşen Yüzbaşı von Toll, İmparatoru

görünce hemen yanına yaklaşıp hizmetlerini sundu ve atından inen Çar Hazretlerinin hendeği yaya olarak geçmesine yardım etti. Kendini pek iyi hissetmediği için dinlenmek isteyen İmparator bir elma ağacının altına otururken de, Yüzbaşı von Toll ayakta, onun yanında kaldı. Von Toll'un İmparatorla nasıl uzun uzun, hararetli hararetli konuştuğunu, ağladığı anlaşılan İmparatorun da bir eliyle gözlerini kapatırken öbür eliyle nasıl von Toll'un elini tuttuğunu Rostov kıskanarak, aynı zamanda da pişmanlıkla seyretti uzaktan.

İmparatorunun hâline acıdığı için gözyaşlarını zor tutan Rostov, 'Şu yüzbaşının yerinde şimdi ben olabilirdim!' diye içinden geçirdi ve bütün umutlarını yitirmiş, gönlü kırık bir hâlde yoluna devam etti. Şimdi nereye gittiğini, niçin gittiğini de bilmiyordu.

Umutsuzluğuna kendi cesaretsizliğinin neden olduğunu bildiği için üzüntüsü bir kat artıyordu.

İstese, bal gibi yanına varabilirdi hükümdarının... Hatta varabilirdi değil, varmalıydı. İmparatoruna bağlılığını gösterebilmesi için eline eşsiz bir fırsat geçmiş, ama bu fırsatı kullanamamıştı. 'Ne yaptım ben?' diye düşünüyordu. Bu düşünceyle, atının başını gerisin geriye çevirip, İmparatoru gördüğü yere doğru dörtlüyle sürdü, ama oraya geldiğinde, su arkının öbür yanında kimseyi göremedi. Sadece oradan geçmekte olan binek arabalarıyla birtakım yük arabalarını gördü. Arabacılarından birinden, Kutuzov'un yakında, bütün bu arabaların gitmekte olduğu köyde bulunduğunu öğrendi ve arabaların ardına takıldı. Rostov'un önünden Kutuzov'un seyisi gidiyor, eyerleri alınıp üzerlerine çul örtülmüş atları yedeğinde götürüyordu. Onların arkasından bir yük arabası gidiyor, arabanın arkasında da başı papaklı, sırtı gocuklu çarpık bacaklı ihtiyar bir uşak yürüyordu.

"Tit, Tit diyorum, hey Tit!" dedi seyis.

İhtiyar uşak dalgınlıkla, "Ne var?" diye sordu.

"Tit, *stupay molo*, Tit!" (Tit, dövene bin, git!)

"Hadi oradan, sersem kafalı!" diyerek yere öfkeyle bir tükürük attı ihtiyar. Bir süre sessizce yol aldılar, sonra aynı şaka tekrarlandı.

Saat beşe gelmeden muharebe bütün kesimlerde kaybedilmiş bulunuyordu. Fransızlar şimdiden yüzü aşkın top ele geçirmişlerdi.

Prjebijevski tüm kolordusuyla teslim olmuştu. Öbür müfreze-ler askerlerinin yarısını kaybetmiş olarak düzensiz, karmakarışık yığınlar hâlinde geri çekilmekteydi.

Langeron'la Dohturov'un kuvvetlerinden arta kalanlar birbi-rine karışarak, Augest köyü yakınlarındaki bentlerle savakların çevresinde toplanıyorlardı.

Saat altıya geldiğinde artık sadece, Augest'teki bendi yoğun bombardıman altında tutan Fransız toplarının sesi duyuluyordu; Fransızlar, müttefik kuvvetlerin geri çekiliş yolunu kesmek amacı-yıla Pratzen yamaçlarında çok sayıda batarya mevzilendirmişlerdi.

Müttefik kuvvetlerin artçıları arasında Dohturov'la birlikte başka bazı komutanlar taburlarını yeniden düzene sokarak, çeki-len müttefik askerlerini kovalayan Fransız süvarileri üzerine ateş etmeyi sürdürüyorlardı. Hava kararmaya başlamıştı. İhtiyar değir-mencinin, başında püsküllü başlığı, elinde oltasıyla yıllardır hep aynı yerde oturup sakin sakin balık tuttuğu ve o balık tutmakla uğraşırken kollarını çemremiş torununun da su kovasının içinde oynaşan gümüş renkli balıkları tutmaya çalıştığı bu bentte; başla-rında papakları, sırtlarında mavi ceketleriyle Moravyalı köylülerin yıllar yılı çift atlı arabalarıyla buğdaylarını getirip, beyaza kesmiş arabalarıyla unlarını götürdükleri bu bentte, işte bu daracık bendin çevresinde şimdi, ölüm korkusundan suratları allak bullak olmuş askerler; arabaların arasında, topların arasında üst üste yığılarak birbirlerini çiğniyor, vuruluyor, yaralıların ve ölenlerin üstüne ba-sıyor, iki üç adım ilerleyebilmek için birbirlerini gırtlaklıyor, ama yine de ötekiler gibi ölmekten kurtulamıyorlardı.

Her on saniyede bir ya havayı sıkıştırarak gelen bir güllenin ıslığı duyuluyor ya da yoğun kalabalığın ortasında patlayan bir humbara, askerleri paramparça ederek yakında duranların üstle-rini başlarını kan içinde bırakıyordu.

Kolundan yaralanmış –artık subaylığa yükseltilmiş– Dolohov ile atının üstündeki alay komutanı ve Dolohov'un bölüğünden on

piyade, koskoca alaydan geri kalanların tümünü oluşturunyorlardı. Kalabalığın baskısıyla bendin girişinde sıkışmışlar, bir türlü bir gedik bulup çıkamıyorlardı, çünkü top altında kalan bir atı çekip kendilerine yol açmaya çalışan kalabalık, bir santim ilerlemediği gibi, her dalgalanışında onları biraz daha sıkıştırıyordu. Düşen bir top güllesi hemen arkalarında bir eri öldürdü, ikinci bir gülle de Dolohov'un önünde duran eri parçalayarak Dolohov'u kana buladı. Gözü dönmüş bir hâlde birbirini çiğneyerek öne doğru hamle eden kalabalık birkaç adım ilerleyebildi, sonra yine durdu.

Herkesin aklından aynı düşünce geçiyordu: "Yüz adım daha ilerleyebilsek kurtulacağız, ama burada daha iki dakika kalırsak, kesinlikle ölürüz."

Kalabalığın ortasında sıkışıp kalmış olan Dolohov sonunda iki askeri tuttuğu gibi havaya kaldırıp atarak kendine zor bela yol açabildi de, bendin kıyısına ulaşabildi; oraya ulaştıktan sonra koşa koşa, buz tutmuş göletin kaygan yüzeyi üstüne çıktı.

Ayaklarının altındaki buzun çatırdamasına rağmen zıplaya zıplaya, "Bu yana gelin!" diye seslendi topun başındaki kalabalığa. "Buraya gelin, buraya! Bakın, beni çekiyor!"

Buz gerçi şimdilik Dolohov'u taşıyordu, ama koskoca topun ya da kalabalığın ağırlığını taşıyabilmek şöyle dursun, az sonra Dolohov'un ağırlığı altında bile göçeceği, yaylanmasından ve gacırcı gucur sesler çıkarmasından belliydi. Askerler onu görerek bendin kıyısına doğru birbirlerini ezercesine saldırdılar, ama buzun üstüne çıkmaya korktular. Bendin başında atının üstünde duran General kolunu kaldırdı, Dolohov'a seslenmek için ağzını açtı. Ansızın çok alçaktan, herkesin öne eğilmesine neden olacak kadar alçaktan uçan bir güllenin ıslığı duyuldu. Gülle yumuşak bir nesneye çarparak şapırtıya benzer sağır bir ses çıkardı, aynı anda da General bir kan gölünün ortasında yere serildi. Kimse dönüp de ona bakmadığı gibi, kimsenin aklından onu yerden kaldırmak da geçmedi. Gülle Generali devirir devirmez, niçin bağırdıklarını, ne dediklerini bile bilmeden avaz avaz bağırmaya başladı askerler; her kafadan bir ses çıkıyordu: "Yürüyün, buzun üstüne çıkın! Hadi be, yürüyün! Dönün! Duymuyor musunuz?"

Bendin üzerine çıkarılmış en arkadaki toplardan birinin yönünü çevirerek, buzun üstüne doğru sürmeye başladılar. Şedde üzerinde duran asker kalabalığı göletin buzlu yüzeyi üzerine akın akın inmeye başladı. Buz en öndeki erlerden birinin altında göçüverince, askerin bir bacağı suya gömüldü. Asker bacağına kurtarmak için çırpınınca bu sefer beline kadar battı. Ona en yakın olanlar kendilerini geriye attılar, topçekerin sürücüsü atlarını durdurdu, ama geriden bağrıışmalar hâlâ göklere yükseliyordu: “Buzun üstüne, buzun üstüne! Ne duruyorsunuz be? Yürüsenize! Yürüyün ulan!” Kalabalığın içinden çığlıklar yükselirken, topa yakın duran askerler topçeker atları geriye döndürüp yürütmek için kollarını sallıyor, hayvanlara vuruyor da vuruyorlardı. Atlar geri dönmeden şeddenin kıyısından gölete doğru hareket ettiler. Piyadelerin ayakları altında o ana kadar dayanan buzdan koskoca bir bölüm koparak göçtü ve göçen bölümün üstünde duran kırk kadar asker neye uğradıklarını şaşırıp kimi geriye, kimi ileriye hamle edince birbirlerinin altında kalarak boğuldular.

Top gülleleri hâlâ düzenli aralıklarla ısıklık çalarak geliyor ya buzu ya suyu şapırtılarla dövüyor, ama en çok da kıyıda, şeddenin ve buzun üstünde birikmiş asker kalabalıklarının içine düşüyordu.

XIX

Prens Andrey Bolkonski, Pratzen tepesinin yamacında, elinde sancağın gönderiyle düştüğü yerde epeyce kan kaybederek kendini bilmeden yataarken küçük bir çocuk gibi acıklı, incecik bir sesle inliyordu.

Akşama doğru iniltileri de kesildi; artık ölü gibi kımıltısız yatıyordu. Birdenbire başında korkunç, ateş gibi yakan bir acıyla ayıldı ve yaşadığını anladı. Ne kadar baygın kaldığını bilmiyordu.

Aklına gelen ilk düşünce şu oldu: “Bugüne dek varlığından habersiz kaldığım, ilk kez bugün gördüğüm o yücelerdeki gökyüzü nerede? Daha önce hiç böyle canım da yanmamıştı benim. Evet, şimdiye kadar ben hiç, ama hiçbir şey bilmiyormuşum. Peki, ama neredeyim ben?”

Kulak kabarttı ve ona doğru yaklaşan at sesleriyle Fransızca konuşmalar duydu. Gözlerini açtı. Tepesinde, yücelerde yine aynı gökyüzünü gördü; gökyüzünde şimdi daha yükseklerde süzülen bulutların arasından masmavi, sonsuz derinlik pırıl pırıl görünüyordu. Atlarının toynak seslerinden ve konuşmalarından kendisine yaklaşıp yanı başında durduklarını sezdiği insanların kim olduklarını anlamak için başını çevirip bakamadı.

Napolyon'la iki yaveriydi gelenler. At sırtında savaş alanını doluşmaya çıkan Napolyon, August bendini döven bataryaların takviye edilmesi emrini verdikten sonra, savaş alanında kalan ölü ve yaralıları bakıyordu.

Şimdiden katılasmaya başlayan kolları iki yana açılmış olarak, ensesinde kapkara bir yarayla toprağa yüzükoyun serilmiş yatan ölü Rus humbaracısına bakarak, "Yiğitler!" dedi Napolyon.

August bendini döven bataryaların yanından o sırada dönen bir yaver, "Mevzilendirilen topların cephaneleri tükenmiş bulunuyor Majeste," dedi.

Napolyon, "Yedekte duran topların cephanelerinden aldırıl-sın," diyerek atını birkaç adım yürütüp, sancak gönderiyle yan yana, sırtüstü yatan Andrey'in başında durdu. (Fransızlar sancağı savaş ganimeti olarak alıp götürmüş, gönderini bırakmışlardı.)

Napolyon, Bolkonski'ye uzun uzun baktıktan sonra, "İşte güzel bir ölüm!" dedi.

Prens Andrey bu sözün kendisi için söylendiğini, söyleyenin ise Napolyon olduğunu anlamıştı. Ona "Majeste" diye hitap ettiklerini duyabilmişti. Ne var ki, bütün konuşmalar sinek vızıltısı gibi gelmişti ona. Konuşmalar da, konuşanlar da zerre kadar ilgisini çekmediği için bir anda unutuverdi hepsini. Baş ateş gibi yanıyor, kan kaybından ölmek üzere olduğunu hissediyor, tepesinde, ta yücelerdeki o derin, o sonsuz, öncesiz ve sonrasız gökyüzünü görüyordu. Yanına kadar gelen adamın Napolyon -onun kahramanı Napolyon- olduğunu biliyordu ama kendi ruhu ile bulutların süzüldüğü o yüce, o sonsuz gökyüzü arasında kurulan şu ilişkinin yanında Napolyon; şimdi o kadar küçük, o kadar anlamsızdı ki... O anda baş ucunda dikilenin kimliği de, kendisi için söylenenler de hiçbir

anlam taşıymıyordu; o sadece, yanına birilerinin gelişine seviniyor, bunların kendisine yardım etmelerini, onu ölümün elinden kurtarıp güzelliğini ancak bugün anlayabildiği, gözünde şimdi bambaşka bir anlam kazanan yaşama döndürmelerini diliyordu içinden. Azıcık kımıldayabilmek, küçücük bir ses çıkarabilmek için bütün gücünü topladı. Bacağını azıcık kımıldatabildi ve öyle cılız, öyle zavallı, öyle acıklı bir ses çıkardı ki, buna kendi yüreği de sızladı.

“A, yaşıyormuş!” dedi Napolyon. “Bu genç adamı –*ce jeune homme*– kaldırıp hemen sıhhi yardım istasyonuna götürünüz.”

Napolyon emri verdikten sonra, Mareşal Lannes’ı karşılamak üzere yürüttü atını; Mareşal Lannes atının üstünde, şapkasını çıkarıp eline almış, güleç bir yüzle İmparatorunun kazandığı zaferi kutlamaya geliyordu.

Prens Andrey bundan ötesini hatırlamıyordu: Kaldırılıp teskereye yerleştirilirken ve taşınırken sarsıntıdan çok canı yanmış, sıhhi yardım istasyonunda yarası pansuman edilirken de canının acısından bayılmıştı. Ancak o akşam geç vakitlerde, öbür tutsak ve yaralı Rus subaylarıyla birlikte hastaneye götürülürken ayılabildi. Bu sefer götürülürken kendini biraz daha güçlü hissettiğinden çevresine bakınıp, üç beş kelime de konuşabildi.

Aylırken kulağına çalınan ilk sözler, yaralı kafilesini götüren Fransız subayının konuşması oldu; hızlı hızlı konuşan subay şöyle diyordu:

“Kafileyi burada bekletelim biraz: İmparatorumuz az sonra buradan geçecek, bu tutsakları görürse sevinir.”

Başka bir subay ona cevap verdi:

“O kadar çok tutsak alındı ki bugün, neredeyse tüm Rus ordusu; tutsak görmekten İmparatora gına gelmiştir belki de.”

İlk konuşan subay, Rus Muhafız Süvarilerinin beyaz üniformasını taşıyan bir Rus subayını işaret ederek, “Olsun!” dedi. “Şuradaki tutsak, söylediklerine göre, İmparator Aleksandr’ın tüm muhafız birliklerinin başkomutanıymış.”

Prens Andrey, Petersb-urg yüksek sosyetesinden tanıdığı Prens Repnin olduğunu gördü sözü edilen kişinin. Prens Repnin’in ya-

nında Muhafız Süvarilerden, kendi de yaralı olan on dokuz yaşlarında bir delikanlı duruyordu.

Bonaparte atını dörtmala sürerek yanlarına gelip dizginleri çekti.

Tutsaklara bir göz atarak, “En yüksek rütbeli olanınız hanginiz?” diye sordu.

Albay Prens Repnin’in adını verdiler.

Napolyon, “İmparator Aleksandr’ın Muhafız Süvari Alayı komutanı siz misiniz?” diye sordu.

“Ben bir süvari bölüğüne komuta ediyordum,” diye cevap verdi Prens.

Napolyon, “Alayınız görevini onuruyla yerine getirmiştir,” dedi.

Prens Repnin, “Büyük bir komutanın övgüsü bir asker için en büyük ödüdür,” karşılığını verdi.

“Bu ödülü size bağışlamak benim için bir zevktir,” dedi Napolyon. “Yanınızda duran bu genç kim?”

Prens Repnin, Teğmen Suhtelen’in adını verdi.

Ona şöyle bir bakıp gülümsedi Napolyon.

“Bu gencecik yaşında bizimle dövüşmeye gelmiş.”

Suhtelen, çatal çatal çıkan sesiyle, “Genç olmak, gözüpek olmaya engel değildir,” diye mırıldandı.

“Harika bir cevap!” dedi Napolyon. “Delikanlı, siz çok ilerleyeceksiniz!”

Tutsakların sergilenmesi tamam olsun, gösterinin eksigi kalmasın diye Prens Andrey’i de İmparatorun görebileceği biçimde öne çıkardıkları için, Napolyon’un gözü ister istemez ona takıldı. Prens Andrey’i savaş alanında gördüğünü hatırlamıştı besbelli; o yüzden, kafasının içinde Prens Andrey’le özdeşleştirdiği “delikanlı” sıfatını kullanarak hitap etti ona:

“Eveet, ya siz delikanlı,” dedi, “siz nasılsınız bakalım, *mon brave*?”*

Daha beş dakika öncesine kadar, kendisini taşıyan askerlere üç beş kelime söyleyebilecek gücü bulabilen Prens Andrey şimdi gözlerini Napolyon’un yüzüne dikmiş, susuyordu... Gördüğü ve anladığı o yüce, o adil, o insan değeri bilir gökyüzüyle karşılaş-

* Fr. Yiğidim. -çev.

tırıldığında şimdi, Napolyon'un kafasını dolduran bütün o çıkar hesapları o kadar anlamsız kalıyor, hatta kahramanının kendisi bile zaferinden duyduğu sevinçli, gururlu ve kendini beğenmiş şu hâliyle gözüne o kadar bayağı görünüyordu ki, ona cevap vermek gelmiyordu içinden.

Uğradığı kan kaybı onu zayıf düşürmüştü; canı çok yanıyor, ölümü yakınında hissediyor ve bu durumunun bir sonucu olarak kafasının içinde birbirini kovalayan bunca zorlu, ciddi düşüncenin yanında her şey gözüne önemsiz, anlamsız görünüyordu. Napolyon'un gözlerinin içine bakarken Prens Andrey, büyüklüğün de boş, anlamını hiç kimsenin kavrayamadığı; yaşamın da boş, yaşıyan hiçbir âdemoğlunun ne anlayabildiği, ne de açıklayabildiği ölümün –hele ölümün– bomboş olduğunu geçiriyordu aklından.

İmparator, Prens Andrey'in cevabını bir süre boşu boşuna bekledikten sonra atının başını çevirerek, yanındaki komutanlardan birine, “Bu beylere iyi bakılmasını ve benim ordugâhıma nakle dilmelerini sağlayınız,” dedi. “Yaralarına doktorum Larrey bizzat baksın. *Au revoir* Prens Repnin,” diyerek dörtnele uzaklaştı.

İstediklerine kavuşmuş bir insanın mutluluk pırıltısı vardı yüzünde.

Askerler Prens Andrey'i taşırlarken boynunda Prenses Mariya'nın verdiği küçük altın* ikonu görerek çekip almışlar, ama İmparatorun tutsaklarla böyle yakından ilgilendiğini görünce kutsal tasviri el çabukluğuyla hemen yerine bırakmışlardı.

Prens Andrey tasviri boynuna kimin taktığını bile fark etmemiş, zarif altın zincirinin ucunda sallanan madalyonun birdenbire ceketinin göğsünde yeniden ortaya çıkıverdiğini görmüştü.

Prens Andrey, kız kardeşi tarafından derin bir coşku ve heyecan içinde boynuna takılan tasvire bakarken, ‘Keşke,’ diye içinden geçiriyordu, ‘keşke her şey Mariya'ya görüldüğü kadar açık ve basit olabilseydi. Yaşarken kime sığınabileceğimizi, öldükten sonra da öbür dünyada bizi neyin beklediğini bilebilsek, ne iyi olurdu!

* Altın ikona ve zincir. Bu dev eserde, Tolstoy gibi bir dehanın bile kaçınmadığı ufak atlamalardan biri de budur. I. Bölüm XXV. kısımda Tolstoy bize, Mariya'nın ağabeyine “zarif gümüş bir zincir tutturulmuş, gümüş çerçeveli bir tasvir verdiğinden” söz etmişti. –çev.

“Şu anda, “Tanrım rahmetini benden esirgeme!” diyebilsem ne kadar mutlu olurdu, huzura kavuşurdum... Ama kime diyeceğim bunu? Ya, o tanımlanamaz, anlaşılamaz Güç’e –kendisine seslenmek olanağının bulunmayışı bir yana, sözcüklerle ifade edebilmekten bile aciz kaldığım– o Yüce Güç veya Yüce Hiç’e diyeceğim ya da Mariya’nın şurama iliştirdiği muskanın içindeki Tanrı’ya! Öyle mi?” diye aklından geçiriyordu. ‘Aklımın erebildiği her şeyin önemsiz oluşu, buna karşılık akıl eremediği yüceler yücesi bir gücün var olduğu gerçeği dışında hiçbir şey kesinlik taşıyor!’

Teskereleri kaldırdılar, kafile yeniden yola koyuldu. Her sarsılıştaki dayanılmaz bir acı duyuyordu Prens Andrey; ateşi de yükselince sayıklamalı, çırpınmalı bir nöbetle daldı. Bu nöbet sırasında kafasında canlanan konular arasında babasının, karısının, kız kardeşinin ve doğacak çocuğunun görüntüleri ile savaştan önceki gece yüreğini dolduran o yumuşacık duygular, o ufacık tefecik Napolyon’un hiçbir şey ifade etmeyen, anlamsız görüntüsü, bunların hepsinin üstünde de yüce gökyüzü en önemli yeri tutuyordu.

Daz Tepeler’deki barış ve mutluluk dolu dingin ev yaşantısı canlanıyordu gözlerinin önünde. Prens Andrey tam bu mutluluğun tadını çıkarırken, başkalarının uğradığı felaketten acımasızca keyif duyan o dar görüşlü, ufacık tefecik Napolyon’un sevimsiz görüntüsü aniden araya giriveriyor, bunu kuşkular ve karamsarlıklarla dolu çileler izliyor ve Prens Andrey biricik huzur umudunu gökyüzüne bağlıyordu. Sabaha doğru bütün bu düşler birbiri içine geçip kaosa dönüşürken Prens Andrey kopkoyu bir karanlığın içinde yuvarlanarak derin dalgınlığa girdi; Napolyon’un doktoru Larrey bu derin dalgınlığın iyileşmeden çok, ölüm getirebileceği görüşünde olduğunu bildirdi.

“Sinirli ve tedirgin bir hasta bu,” dedi Larrey, “iyileşemez.”

Böylece Prens Andrey’i de yaşamlarından umut kesilmiş öteki ağır yaralılarla birlikte ilçe halkının bakımına terk ettiler.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

Savaş ve Barış, yazıldıktan kısa bir süre sonra neredeyse tüm dünya dillerine çevrilen, aradan geçen yüz elli yılda evrensel edebiyatın başyapıtı hâline gelen dev bir eser...

Bir roman değildir, tarihsel bir anlatı değil, belgesel değil, felsefe kitabı değil, Rus toplumunu anlatan sosyolojik bir inceleme değil, bir dönem romanı, savaş ya da aşk romanı değildir. Çünkü bunların hepsidir *Savaş ve Barış*.

Tolstoy, edebî türlerin sınırlarını aşarak var ettiği bu büyük yapıtla, edebî değerinden, anlatım zenginliğinden bir şey kaybetmeden, farklı coğrafyaların ve çağların sınırlarını da aşıyor.

Savaş ve Barış romanında başlıca iki savaş ele alınıyor: 1805-1807 savaşı ve 1812 savaşı. Bu iki savaşın nitelikleri ayrıdır ve Tolstoy özellikle bu büyük çatışmaların farklı özellikleri üzerinde durmuştur. 1812 savaşı bir milli kurtuluş savaşı niteliği taşıdığı için, bu savaşa halk yığınları da katılmış ve Tolstoy romanında, halkı da sahneye çıkarmıştır.

Yordam Edebiyat olarak, *Savaş ve Barış*'ı, özel bir edisyonla sunmaktan gurur duyuyoruz. Tüm dünyada 'en başarılı çeviri' olarak kabul edilen Louise-Aylmer Maude çevirisi, bizzat Tolstoy'dan edinilen karakter detaylarını ve biyografik bilgileri içermektedir. Böylece bu büyük eseri, âdeta Tolstoy'un rehberliğinde okuma ayrıcalığını yaşayacaksınız.

Ayrıca, Hasan Âli Ediz'in başlı başına bir eser olarak kabul edilmesi gereken Tolstoy incelemesini ve Tolstoy'un bu büyük eserini anlattığı kendi yazısını da bu özel edisyonun değerli bir parçası olarak, sizlerle buluşturuyoruz.

"Yapmacık bir alçakgönüllülük göstermeyeceğim: *Savaş ve Barış*, Homeros'un *İlyada*'sı gibi bir eserdir." **Tolstoy**

yordam
edebiyat

14 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-175-0

9 786051 721750